Rabbiner Donath

מן שלמה אליעזר דאנציגער.
[illegible] ערב חג השבועות [illegible] לפ״ק.

זה השער לה׳ צדיקים יבואו בו

בס״ד

יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל

ולוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך

# ספר
# בית לוי

שחיבר הרב המופלג מוהר״ר לוי במהור״ר שלמה מק״ק בראד יע״א ׃

חידושי הלכות לתרץ קושיות עצומות ולפרש מקומות · ברש״י ובתוספת סתומות · גם פירש על אגדות נעלמות ·

נדפס בק״ק זאלקווי

תחת ממשלת אדונינו המיוחס הגדול והחסיד פרינץ יאקוב בן מלך יר״ה ע״ה ׃

בית הלוי ברכו את יי לפ״ק

בדפוס האחים המחוקקים מהור״ר אהרן ואחיו הר״ר גרשון בני של הר״ר חיים דוד סג״ל ז״ל נכדי של הר״ר אורי פייבש

מאמשטרדם

# הסכמת הגאונים

## הסכמת הרב הגאון הגדול אב"ד דק"ק זאלקווא יצ"ו

**הווא** מורבא מרבנן ושמו לוי דמורה ומסיק שמעתתא ואגדתא ה"ה הרבני המופלא כמוהר"ר לוי במהור"ר שלמה מק"ק בראד ובודעו ומכיר' קאמינא וגם ראיתי קצת חדושיו המה ראוי להעלות על הדפוס בדפסת מדוכה ותימי דרכי למשוך את ידי ליתן איזה הסכמ' אך אין דין אפשר מאי אפשר שהספר נדפס פה קהלתינו המופארה יצ"ו ואי אפשר לדפס ספר חדש בלתי הסכמה שלי · ע"כ הנני נותן ידי עם כבוד הסכמות המאורות הגדולים שבידו אשר בכר הסכימו לדפוס החיבור בית לוי · כ"ד היום יום א' י' למב"י תקכ"ל
ה"ק יצחק סג"ל לנדא חונה פה ק"ק זאלקווא

## הסכמת הרב הגאון הגדול אב"ד דק"ק בראד יצ"ו

**ללוי** אמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל יפוצו חוצה מעינותיך ה"ה התורני הרבני המופלג כל דבר סתום מברר ומלבן כשלג כ"ש כמוהר"ר לוי במהור"ר שלמה מקהילתינו יצ"ו הראני בית נכותו ספריו שחיבר וכו הראה חריפותו ובקיאותו ואגב חורפי' מקליא לשבח טעמו ונימוקו עמו וקריתי באיזה מקומן של שבחים וראיתי שהמה עריבים כעוגות חמים הן בעניני שמעתא והן בדברי אגדתא מילי מעלייתא וראוים לעלות על שולחן מלכים בכן אמרתי כי הני מילי מעלייתא להביא' לבית הדפוס לזכות את הרבים וכל המסייע לו לאלוה יחשב והנני גוזר ואומר בלטיתא דרבנן שמיום שיוגמר הדפסת ספרו אסור לשום אדם להשיג גבולו ולהדפיס ספרו שנית משך חמשה עשר שנים בלתי רשות והורמנ' מן הרבני המחבר הנ"ל ולשומעי' יונעם כ"ד היום יום א' ד"ה שבט שנת וזאת התעו"דה לפ"ק פה ק"ק בראד
הצעיר אלעזר מקראקא

## הסכמת הרב הגאון הגדול אב"ד דק"ק קאליש יצ"ו

**הנה** ראה ראיתי ראי' אחת בשתיים ברואו פי שניים כאה דורש ומקיים ה"ה האדם הגדול בענקים חכם הרזי' הרב המופלא ומופלג כל דבר הקשה מברר ומלבן כשלג כבוד מהור"ר לוי נר"ו שהראה לי גנזי אוצרותיו אוצרת חיים דברים עתיקים מזוקק שבעתיים דרושים נפלאים ונחמדים כמעט על רוב המדרש לפרושי' מעשה חסידים ופותח כיון להלכה הליכות יעולים ויורדים לפרק הרים ולשבר סלעים לעשות העקב למישר בשכלו הזך אפיק זך ותעייל בם בים התלמוד ובא במשפט על כל נעלם בדברים מתוקים מדבש ונופת צופי' אשר לא שזפתן עין מעולם אף שראוי להיות מן הצנועי' שמושכי' ידיהם מלהסכים עם הספרים חדשים דרושים לכל חפציהם אך דבר חדש כזה ראה וקדש שעריבים לשומעיהם והניחו לי מקום להתגדר בדברים פשוטים קרובים אל האמת ושלא תהיה האמת נעדרת יפוצו מעיינותיו חוצה אמרותיו אמרת טהורת לזכות הדורות להיו' למשמרת כ"ד המדבר לכבוד התורה לסדר בהעלותך את הנרות היום יום ג' י"ד סיון תכ"ל נאום יצחק זעליג המכונה קרא מגלוגא חונה בק"ק קאליש
לע"ע פה ברעסלי

## הסכמת הרב המאור הגדול אב"ד דק"ק מעזיבוז יצ"ו

**ש"ב** הרבני המופלא ומופלג בתורה במעלו' ומדות שמנו חכמים ברבי' והנה חריף ובקי בחדרי התורה כבוד מהור"ר לוי נר"ו במוהר"ר שלמה זלה"ה הראה לפני חיבור נאה ומתוקן חידושים על ש"ס ואגדת ודיבור תו' מדובר על העיקר ואשתומם על המראה הנמצא בזה אים אשר רוח אלקים בו מברר ומלבן יורד לנבכי ים התלמוד גדול במעשה נפלא ומעלה מרגניתא דלית ביה טימא נחמד למראה וטוב למאכל ת"ח בש"ס ואחרי ראותי כל אלה לו אמרתי ראוי היא לאצטלא זו להלבישו בחילוקיו דרבנן והנני עם אשר כבר זרזוני וקדמוני שרים ונוגנים כולם מתנבאים בסגנון אחד ויחוקו מיליו לחיים בספר קדום היום יום ה' ט' ניסן תכ"א לפ"ק נאום הקטן נפתלי בא"א מ"ו הרב המובהק מוהר"ר יהודא ליווא ז"ל ה"ה החונה פה ק"ק מעזיבוז ואגפיה
יצ"ו :

## הסכמת הרב הגאון הגדול אב"ד דק"ק המבורג יצ"ו

**אם** אמנם גדר בעדי לא אבא חוצה ליתן שום הסכמה על ספרים חדשים אמנם באשר שבעל המחבר הרבני המופלג מוה"רר לוי מסיק שמעת' אליבא דהילכתא גבורתו נשמע מהדין הלולו חיבר על גפ"ת דברים מקרובים אל האמת לייסב דברים סתורים וסתומים וגם פלפלתי עמו בפלפלת כל שהו בדברי יושר וכושר גלל כן גם אני מסכים עם הרבנים מאורות הגדולים להדפיס ספר הלז בעט ברזל ועופרת הכ"ד לכבוד התורה ותעודה לעיני העדה היום יום ה' ח' מרחשון אמת"יש לפ"ק הקטן יחזקאל לבית קאצנעלנבוגין חונה בגליל אלטונה המבורג וואנזי בעק ·

## הסכמת החכם המפורסם בעל המחבר לקט הקמח וספר אלה המצות ושאר ספרים שזיכה את הרבים

**אמר** המנ"יח ז"ל מאחר שראיתי הסכמות מכמה גאוני הדור אתני ארץ ה"י ועל ראשם הסכמת הגאון המפורסם פאר והדר החסידים נר ישראל מוהר"ר אליעזר מקראקא נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק בראד יע"א אשר סמך ידיו על הרב המופלא הבקי ומומחה הדיין המצויין כמוהר"ר לוי במו"הרר שלמה מק"ק בראד הנ"ל נר"ו דראוים דבריו להעלותם על הספר ובדיו העומד ע"ג מזבח הדפוס והנה בהיותו פה קרוב ונראה אלינו מפיו שמענו ואותו ראינו מלא על כל גדותיו כלי מלא ברכה מברכת התורה בגפ"ת ובכל מילי דאגדתא ומאחר שראינו ספר שהבי' בידו קריתי ושניתי בו פרקי פרקי באורחא דתלמוד' מן שמיא תיסב יהבו לי' שבל מוליד דברים הנכנסים באוזן מילין מכאן והרב הנ"ז העמים בי לתת ידי אליו עם היות דקים לי' בדרבא מינאי' לא יכולתי להשיב פניו ריקם ולאות ולמופת מסרתי לו דבר שנתחדש לי במסכת ברכות בדף ראשון שפתח בה דאקוה שיהיה לנחת אצל הלומדי' ובכן כיהודא ועוד לקרא הנני מסכים עם רבותי ה"י גאוני ארץ דמתמן לעיל ומחלה פני כל נדיב לב יקרב את הרב הנ"ז ויטיב עמו בכל מה דאפשר הואיל והוא ראוי לקבל הטבה ומאת ה' תהיה משכורתו שלימה כ"ד עבד לכל לומדי תורה לשמה הוא משה זעירא דירושלם שנת כי הוא כסו"תה לבדה שלים ראשון לחודש מרחשון לפ"ק ·
משה אאג"ין נר"ו :

## הסכמת הרב הגדול אב"ד דק"ק גלוגא רבתא יצ"ו

**באשר** כבר נתנו הרבנים עידיהן ויצדקו ויאמרו אמת ואמתי' וכנים דברי האלוף התורני והרבני המופלא והמופלג כ"ש כמוה"רר לוי במוה"רר שלמה אשר איתן מושבו בק"ק בראד אשר העלה ואשר הביא על הספר ואמ' עם הספר כמה וכמה מילין מעליותא הן בשמעתתא ובהלכת' והן בדברי אגדתא והמה מעשה חידודי' וחדתא ועתיקא פשוטים ודרושים לכל חפציהם חפצי שמים בכן אהיה גם אנכי סניף להרבנים אשר קדמוני ונתתי ידי עמהן להסכמתם להביא לבית הדפוס ללמוד וללמד בהן כי המה מתוק לחיך ונתנו ריח ומן הראוי לסייע אותו בכל מאי דאפשר לזכות בהן הרבי' להוציא לאור תעלומו תעלומו' החכמה חכמתו כחוץ תרונה יפוצו מעיינותיו מעין הברכה ברכת התורה ולומדיה בכן באתי היום יום ד' לסדר ולפרט "ש"לח "לך" א"נשי"ם" וי"תורו נאם נפתלי כהן מפראג וע"ע חונה פה ק"ק גלוגא רבתא ואגפי' ·

## הסכמת הרב הגדול אב"ד דעיר ברעסלא יצ"ו

**ללוי** אמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל · רב פיגלים מקבציאל כהירין לי' שבילין דים התלמוד כשבילי דנהרדע לשמואל אגור חכמה באיתיאל ובנה בית לאל מזהב מופז וזהב סגור שסוגר עליו כל הזהבים נפתח בית זה שוב לא ננעל ביתו כאכסדרא דבי רב מלא כולה אורה יהל אינו צריך בדיקה לאור הנר נראה בעליל שהיא מעשה ידי אומן חכים ומופל' אין בה דבר מנועל בית לוי קרא על שמו בישראל ה"ה הבונה וסותר מותיב ומפרק משיב ושואל הרבני המופלא ומופלג מלבן ומברר כשלג כנא מלא ספרא שמעתתא מרפסין איגרא מוהר"ר לוי נר"ו אשר איתן מושבו בק"ק בראד שם שם לו חק לתד וליתד לאחוים חוקי חוק התורה ופירש ליש תלמיד הגדול והעלה מרגניתא ואבני טבא משם הוסד בית העליון הנשאה ורמה קושר וסתת כוסת תראה פנים מסבירות בסברא וטעמא מוצא תעלומות לאורם ראוי הדברים לאומרה מלתא אמ בישייהו יקירא זו תורה וזו סברה שירקו מיליו בעט ברזל מים מדליו יזל ומי שיש רוח אלקים בקרבו יעיר ויהיה לו לסעד ולעזר מעיר כאנכי הצעיר הטרוד בהבלי הזמן ה' לקים נפש עוברת ועיקר להחזיק בתורה עטרת תפארת ענקים לגרגרותיך הקטן כעגדט וויזל כותב וחותם לפרט ולסדר בהעלותך את הנרות יום ג' י"ד סיון פה עיר ברעסלא יצ"ו ·

# הקדמת הרב המחבר ·

## לכבוד פני מישרים דובר · ולכבוד התורה מילין יגבר ·

יתברך ה׳ משפיע ו׳ המשנים ה׳ אחתי יחיד ומיוחד אשר אין לצייר בכל חדרי החכמה האנושיות חדרי משכיות לבב אנוש ... להפליא ולדמות אפס קצה תכלית גדולתו ורוממותו יתברך ובמקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו ותמים אל ארץ הביט ... וסודו ליראיו ונתן לנו תורתו הקדושה חמדה גנוזה שעשועו יום יום לפקוח עיני מילדי עו״ריס למען כו ע דרך הישר במה יזכה איש את ... לשמור דרך עץ החיים ובמסלה נעלה למקור מוצבינו אשר שם ישכון ישראל לבטח :

**והנה** כל ימי גדלתי בין הסכמי חכמי ישראל חקרי לב לשאוב מים חיים ממעיני עמקי ש״דתם דרך צנורי ההשפעה אשר השפיע עליהם עליון על הכל אמרתי אקריב מנחת עומר לגלגולת המגלגל השורה אשר חברתי ונמרתי וצרפתי חדושי׳ על הלכות ואגדות ותפסתי לשון חכמים המובא בב״ק פרק הכונס יתיב רב אמי ורב אסי קמיה דר״י נפתא מר אמר לימא מר שמעתא ומר אמר לימא מר אגדתא אמר להו אי הכי יאותא לכו תילתא דשוי׳ לתרו וייכו וכו׳ וכמו כן הגאון מהר״שא ז״ל דיבר בקדשו בהקדמתו על חידושי הלכות שהתחרט שלא חיבר הלכות ואגדות יחד וכמו כן חברתי שניהם בחבור אחד כסדר כל אחד ואחד באותות על דגלו ובתוך דבריהו אלה נימא מ׳לתא כדרך הלכיי ברש״י פ׳ צו וכמו כ׳ במדרש פ׳ זו אין צו אלא זירוז מיד ולדורות אמר ר״ש ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס ככר נוחו בו קמאי ובראשם הרמ״בן ז״ל במקשה מה חסרון כיס יש לכהנים אדרבה זוכים בעורות ויבואר דאי׳ במ׳תנחומא לכך נאמר תורת העולה דקאי על הכהני׳ שהם מורי התורה שילמדו עם ישראל דיני קרבנות ועדיין קשה מה צורך זירוז הלא קי״ל במס׳מנחות כל העוסק בהלכו׳ קרבנות כאילו הקריבם א״כ יש יותר תועלת בלימוד קרבנות שהוא שכר לימוד התורה וגם כאילו הקריב לכך מתרץ רש״י ביותר צריך זירוז במקום שיש ח״כ וה״פ דיש לדקדק עוד למה אמר במקום והוה ליה למימר בדבר שיש בו ח״כ אלא ע״פ דאי׳ במדרש חזית על פסוק שמכוני באשישות גם בילקוט יתרו ז״ל א״ר לוי לשעבר היתה הפרוטה מצוי׳ היה אדם מתאוה לשמוע דברי הלכות ועכשיו שאין הפרוטה מצוי׳ אין מבקשים לשמוע אלא דברי אגדה ואית׳ במדרש מי שאומר דברי תורה ואינם עריבי׳ לשומעיהן נוח לו שלא אמרן והשתא יובן דברי רש״י ז״ל אין צו אלא לשון זירוז וקשה קושי׳ הרמ״בן ז״ל הנ״ל לכך פי׳ מיד ולדורות דקאי על לימוד תורת הקרבנו׳ שהוא מיד ולדורו׳ אף שיחרב ב״ה אך עדיין תקשה למה צריך זירוז הלא כל העוסק בהלכות קרבנו׳ כאילו הקריבם לכך אמר ביותר צריך במקו׳ שיש ח״כ שאין הפרוטה מצוי׳ ואינם עריבי׳ לשמוע הלכות לכך צריך זירוז · והנה לא ידעתי שדעתי קצרה נגד בעלי תוספת ומהר״שא חכמתם ובינתם היתירה מ״מ היות עליהם טורח גדול לברר כל הש״ס להעמיד על תכונתו ומשל לעתיר נכסין המאסף דגנו ותירושו בעתו ומוליכו לביתו אף כי נופלים כדרך איזהו שבלים אינו מלקטם כי לא נחשב בעיניו למאומה מחמת טרדו׳ הזמן לא כן העני יגבה רוח המלקט לקוטי בתר לקוטי לוקט אחריו ושמח עלי גיל וקשין אשר המצא ימצא לעשו׳ ממנו אוכל ולהביא טרף לביתו כמו כן אני היית כמלקט לקוטי בתר לקוטי לקבוע מקום שהניחו להתגדר ובכל זאת לא עלי לבד קא סמכתי רק סמכתי על המעייני׳ ג״כ ה״ה המאורות הגדולים הגאונים הרבנים כפי יקר סהדותא שמעידים בחותמם אמת שדברי אלה קריבים לאמת ומה גם אנכי יושב בקרב עם קודש בעיר המפוארה קרי׳ העדינה מלאה חכמים ולא כתבתי שום דבר בלתי הגלות לעיני כל מאהבי התורה החריפי׳ והבקיאי׳ בטורי קרתא וחריפי קרתא ועתה עיני לשמיא נעלת שיזכני להוציא לאור תעלומה חבורי אשר אתי בכית אשר קבלתי עליד על רוב מדרשים תמוהי׳ ורש״י בחומש ותרגום יונתן בדרך קצרה כיד ה׳ הטובה עלי ובתוך דברי אזכיר עילות תהילות תעלות נפלאו׳ של כבוד התורני המופלא הנגיד הקצין המפורסם טהור לב ה״ה כבוד מוהרר מרדכי פייזונג מווכלא אשר הביט והשקיף עלי בהשקפה לטובה לתמוך גורלי לסייע לו בנדבת לבו ובאלרי קטוני נגידים נדיבי לב דעיר מלובה וויכא כולם כאחד העירו רוח קדשם להיות לי בעוזרי וגם התורני הקצין ה״ה מוהרר אהרן מק״ק התמבורג גם הוא תמך בימין בלקו ה׳ יגמור חסדו בעדם ויהיה להם למגן ולמחסה בזה ובבא ויאריכו ימים ושנים דשנים ורעננים ועתה אחלה ואבקש מכל מעיין בחיבורי זה לשום עין השגתו לעיין בכל שרעפי כוונתו ואל יהא כבהל להשיב כי אקוה לאל שדברי אלה יטיבו בעיני כל חכם עדיף תחווה ויזכו לחזות בנועם ה׳ תמוס שלייחזה ב״ד המחבר לוי בא״א כמוהר״ר שלמה זצ״ל :

## סימנים למצוא כל דברי חפץ עד כר פרשה ופרשה

**ב"י** סי' ל"ה הקשה ב"י ז"ל על הטור שכתב שהרא"ש ז"ל סבר גם כן גלגולת שנפחתה כשרה שהביא המשנה ואילו כשרות ולא חולק והקשה ב"י למה הביא הרא"ש ההיא דר"נ בסלע כיתר מכסלע ע"כ ותירץ דודי הגאון מ"ו מוהר"ר גבריאל ז"ל ע"פ דאית' בתוס' דר"נ לא קאי אגלגולת אלא אנקרע רוב המוטני ולכך הביא הרא"ש הא דר"נ:

**שם** הקשה ב"י ז"ל על רבינו ירוחם ז"ל שכתב בשם ר"ת דחסרון גלגולת הוי עם נקיבת הקרום והלא ר"ת סבר נקובת קרום העליון לחוד טריפה עכ"ל ותירץ דודי הגאון מוהר"ר גבריאל זצ"ל דהנה בריש פרק אלו טריפות סבר ר"ת נפחתה גלגולת כשירה וה"פ דלכך סבר ר"ת נפחתה הגלגולת כשירה משום דקתני במתניתין ואלו כשירות גלגולת שנפחתה ולא חילק אך על זה יש להקשות מתמתניתין דאהלות דקתני התם נפחתה הגלגולת טרפה לכך סבר ר"ת דמיירי שם עם נקיבת הקרום ומה דלא תני הכי במתניתין דאילו כשרות דאם ניקב הקרום טרפה משום דכבר תנא במתניתין דאילו טרפות ניקב קרום של מוח ובמתניתין דאהלות לא קשיא הלא בנקיבת הקרום לבד טרפה דשם איירי באדם ואי' בתוס' דף מ"ב ע"ב בשם ר"ת דאדם אית ליה מזלא ולא ניטרף בנקיבת הקרום לחוד ודו"ק:

**בסי'** ל"א בב"י ז"ל וז"ל כתב בעל הלכו' גדולות מה שאמר בגמ' ואמרי ליה קרמי תתאי פירושו אפילו לא איתנקב אלא קרמי תתאי לחוד טרפה וקשה לפ"ד איך אמר בגמ' הניחא למ"ד קרמי תתאי הרי מי שאומר קרמי תתאי סבר גם כן קרמי עלאי לחוד טרפה עכ"ל ותירץ דודי הגאון הנ"ל דהנה יש עוד בדיקה אחרת בגילא דחיטת' מילא אפשר לומר מה דאמרו רב ושמואל מכניס ידו לפנים ובודק קאי אקרום התחתון אחר שכבר בדק העליון בגילא דחיטת' וקולף העליון ובודק התחתון אלא למ"ד ניקב קרום העליון לחוד טרפה ובניקב התחתון כשר קשה למה אמר שמואל מכניס ידו לפנים הלא אי אפשר לבדוק העליון אלא בגילא דחיטת' ולא ביד דלמאן דאמר תתאי לא איתנקב והתחתון אין צריך בדיקה ודו"ק:

**בסי'** ל"ד תקשה רמ"א ז"ל וז"ל ולפי מה שיתבאר בסמוך דשיעור הוא פחות מרוב א"כ מי שאינו בקי יבא להקל עכ"ל וסובר ט"ז ז"ל דרמ"א מקשה מסעיף ג' ומתרץ ואמר דודי הגאון ז"ל עדיין קשה מסעיף ד' דאמר שם בעוף אם ניקב כנפה אות מקום שמנוקב ומשים על פי חלל הקנה אם יש בו כדי לחפות את רוב הקנה טרפה וזה הוא מרבינו ירוחם המובא בב"י וז"ל אם הקנה בעוף כנפה נקבים שיש בהן חסרון דבבהמה שיעורו באיסר ואם תשער כן בעוף לא תמצא בו איסר כי כל הקנה הוא כאיסר וא"ת הכל לפי גדלו וקטנו יהיה שיעור חסרונו קטן והרבה וא"ת שנשער האיסר לפי גדלו וקטנו ונחשב כזה השלם שיש בין נקב לנקב עם חסרון הנקבי' יהיה כזה מן מראה גדולה אלא משערינן בענין אחר חותך ומקפלו ומניח על פי הקנה אם חופה את רוב הקנה טרפה עכ"ל מתיבלא מקפלו יותר קולא מכאיסר ותירץ ז"ל מאי דמתרץ בגמרא על קושיא בעופא מאי מקפלו וכו' אינו פירושו בעוף אין שיעור אחר אלא מקפלו וכו' אלא ה"פ דהמקשה היה סבר לא יש שום שיעור אחר רק כאיסר ולכך הקשה בעופא נמי שיהיה מותרא גדולה ומתרץ הש"ס מה שאמרו כאיסר הוא לקולא דהיינו בבהמה קטנה שאם אין כאיסר אע"פ שמכסה רוב הקנה כשרה ויש שיעור אחר מכסה רוב פי הקנה ולכך פסק המחבר שמשערינן ברוחב פי הקנה שהוא כשר לכ"ע ודו"ק:

**בסי'** מ"ג בב"י וז"ל והר"ן מקשה למה אם נמצא גרעין של זית במרה טרפה וכו' ואמר דודי הגאון ז"ל כך הקשה הר"נ דהנה מקשה בגמ' למה אם נמצא מחט בכבד טרפה ובנמצא בשמפונא רבה כשרה ומתאי ליחוש דלמא לא אתא מחלל הגוף וצ"ל דאיירי שבדקו הכבד ונמצאת שלימה ומה דשנינן טרפה איירי במתוכי דכבדא כמו שנתבאר שם בגמ' ולפ"ז קשה אם נמצא מחט במרה והכבד שלימה למה יהיה טרפה ואין לומר משום כך היא טרפה דשמא ניקבה המרה משהוכחה שם להרי המרה רחבה כל כך כמו שמפונא רבא וק"ל:

**בסי'** מ"ח בב"י וז"ל כתב הרי"ף ז"ל איכא מ"ד הלכה כרבה בר רב הונא ואיכא מ"ד הלכה כר' יוסי ב"ח ברוב קרוע ולא ברוב נטולאיגי מבין דבריו וכו' ואמר דודי הגאון ז"ל ואפשר לפרש דברי הרי"ף ז"ל דאיתא שם בגמרא דף נ"ב רב מתנא אמר גלגולת שנתכסה ברובה ובשר החופה את רוב הכרס ברובה טרפ' בעי רב אשי ברוב קרוע או ברוב נטול ופשוט מדתנן או שנקרע רוב החיצונה והנה הרי"ף ז"ל פסק כר' יוסי ב"ח ובשר החופה נ"כ טרפה וכדי דלא תקשה עליו מאי איכא הלא אף לאיך אמוראי בשר החופה טרפה משום דרב מתנא ליה מפרש הרי"ף או משום דרב מתנא אפשר לומר דוקא ברוב נטל אבל ברוב קרוע כשר אבל ר' יוסי ב"ח קאי אמתניתין תנא קרוע ולא קתני נטל ולכך כתב הרי"ף אבל לא ברוב נטל וק"ל:

**ב"י** סימן ס"ד כע"ו וז"ל מה דכתב הטור בכתם מקומו' בחלב בהמה טמאה ודם בהמה טמאה ואבר מן החי אע"פ דמלקות אינו נוהג בזמן הזה מ"מ נפקא מיניה לענין נודר במה שהוא אסור משום חלב ודם שנדע במה שהוא אסור ומשום הכי ניחא דלא כתב הטור גבי גיד הנשה דאינו נוהג בטמאה כמו שאמר במתניתין דלדידן אין נ"מ לענין נודר הנאה דלהרמב"ם בלא נדר נמי אסו' בהנא' גיד זה נ"ל נכון עכ"ל וראיתי רבים תמיהים אדרבה מטעם זה הוה ליה להטור ליכתוב דגיד הנשה אינו נוהג בבהמה טמאה ואינו אסור בהנאה ונ"ל דהנה קשה עוד הלא הרמב"ם ז"ל סובר גיד הנשה מותר בהנאה והובא בטור סימן ס"ה אלא ה"פ דבמסכת חולין דף ק' ע"ב פליגי ת"ק ור' יהודה אי גיד הנשה נוהג בבהמה טמאה ומסקנא שם בגמרא דפליגי אי איסור גיד חל על איסור טומאה ואמר שם בגמרא דיקא נמי מדקתני אמר ר' יהודה והלא לבני יעקב נאסר גיד הנשה ועדיין בהמה טמאה מותרת להם דסו"ל דנאסר לבני יעקב כשהיו בני נח איסורו תמיד וחל על איסור טומאה עכ"ל ויש לדקדק איך מוכח מזה דפליגי באיסור חל על איסור דלמא ת"ק הוא ר"ש דסבר שם בדף ק"א דלא נאסר גיד אלא היכי שבשרו מותר ועל זה אמר ר' יהודה והלא לבני יעקב נאסר גיד הנשה ועדיין בהמה טמאה מותרת להם וצ"ל לפי מה דקי"ל בתם' עירובין ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה ואיך סתם רבינו הקדוש כר"ש לכך מפרש הש"ס דת"ק סובר נ"כ כשנאסר גיד הנשה נאסר כל מה שיש לו כף כדאי' בתוס' בד"ה אבל בטמאה נוהג כו' ולא פליגי רק אי איסור גיד חל על איסור טומאה וכה"ג כתב במבוא התלמוד לרב שמואל הנגיד וז"ל מצינו במשנה דבר ואינו מותר לגמרי בפרק ב' דבכורות דם שרץ אין חייבין עליו ר"ל משום דם אבל חייבין עליו משום שרץ ה"ה במתני' הנ"ל מה דקתני אינו נוהג הוא לענין שאין לוקין עליו משום גיד אבל הוא בכלל מה שאסרה התורה כל שיש לו כף והנה הרמב"ם ז"ל פוסק כר' אבהו דכל מקום שנ' לא תאכל אסור בהנא' והטעם דרב אשי דבתראי הוא אמר במ' חולין בשר בחלב אסור בהנאה מדכתיב לא תאכלו כל תועבה והנה במס' פסחי' פריך הש"ס אר' אבהו והרי גיד הנשה דרחמנא אמר ע"כ לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה ותנן שולח אדם ירך לנכרי וגיד הנשה בתוכו ומשני קסבר ר"א כשהותר' נבילה היא וחלבה וגיד' הותרה והנה בהמה טמא' איכא בכלל מה שהתירה התורה בנבילה כדאי' שם בט"ז ומילא לפי הנ"ל דאמרה תורה כל שיש כף ג"ה של בהמה טמאה אסורה בהנאה לר' אבהו והנה לפי הנ"ל בגמ' דחולין דלא פליגי ת"ק ור"י רק לענין איסו' חל על איסור ות"ק סובר נ"כ כשנאסר ג"ה נאסר כל שיש לו כף נ"ל דקאי קושי' הט"ז דה"ל להטור לאשמיענן דאינו נוהג בטמאה ונ"מ אם נדר מכל מה שלוקין עליו משום גיד דא"ל דאיירי אם נדר מה שנאסר משום גיד דהרי ת"ק דמתני' סבר נ"כ דאסור וע"ז מתרץ הט"ז דלא נ"מ מידי דלהרמב"ם דסבר כר' אבהו בלא נדר נמי אסור גיד זה פי' גיד של בהמה טמאה דעליו קאי הקושיא דה"ל להטור ליכתוב דאינו נוהג בטמאה דהרי הרמב"ם פסק כר' אבהו וגיד של בהמה טמאה נאסר בהנאה בכלל לא יאכלו ולא הותר כשהותר' נבלה ודו"ק:

**ב"י** סימן שכ"ד וז"ל שיעור חלה הוא מ"ג ביצים וחומש ביצה וכתב ש"ך ז"ל וז"ל לכך כתיב חלה בתורה תיבת חלה בגימטריא מ"ג ולרמז חומש יש ה' בסוף תיבת חלה שהרי אי אפשר ליכתוב ה' כמנין מ"ג אלא בתיבת חלה שהרי מיד כשתקח בידך מנין ה' ישאר בידך מנין ל"ח והרי חלה עכ"ל וראיתי הרבה לומדי' שנתקשו לפרש וכלע"ד דהכי פירושו דאיתא במתנות כהונה על המדרש פרשת קרח בשם ירושלמי דרמז חומש הוא לפי דהא בתיבת חלה נקראת בלנוס והוה כמו שני ההי"ן וה"א שניה לרמז חומש וא' במדרש פ' תשא עגל שעשו ישראל במדבר היה משקלו קך"ה קנטרין כמנין מסכה ר' חייא אומר ק"ך קנטרין דה"א שהיא בסוף תיבת מסכה אינה מן המנין מפני שאינה נרגשת במבטא וכן איתא ברש"י ובעל הטורים פ' מטות על הפסוק ויקרא לה נובח בשמו תיבת לה אינו במפיק ה"א לפי שלא נתקיים שם זה והוה כאילו לא נכתבה ה"א וכאילו נכתב לא כאלף וזה פי' הש"ך הנ"ל לרמז חומש יש ה' בסוף תיבת חלה פירש יש עוד ה"א בסוף התיבה דנקראת בלנס והוה כמו שני ההי"ן אך תקשה מנ"ל דנקראת בלנס לזה אמר שהרי אי אפשר ליכתוב ה' במנין מ"ג אלא בתיבת חלה בתמיה דהרי לכך כתיב בתורה חלה לרמז מ"ג ולמה לא נכתבה ה"א באמצע התיבה דהוה ליכתוב הלא להם וכי תאמר מאי נפקא מיניה אי כתיב חלה ואי כתיב תיבה אחרת וה"א באמצע לזה אמר שהרי מיד כשתקח בידך מנין ה' ישאר בידך ל"ח ואם הה"א בסוף התיבה אינה נוטלה מן המנין אלא צ"ל שהיא נקראת בלנוס וקשה למה נכתבה בסוף תיבה ולכך צריכה לקראה בלנוס ולמה לא נכתבה באמצע תיבה או בתחלתה דהרי כשהיא נקראת בלנס מוסיף על הקריאה שצריך לקראותה כמו שני ההין אלא דכונת התורה שתהא נקראת כתושני ההין דה' שניה לרמז חומש ודו"ק:

( עוד חידושי פוסקים תמצא בקונטרס אחרון )

**דף ב** בתוס' בד"ה ע"א ליתני דשחרית ברישא וז"ל כדאשכחן בתמיד דכתיב בקר תחילה עכ"ל · ושמעתי מקשים בשם הגאון מוהר"ר מרדכי מה דאית' במדרש על פסוק צדק ילין בה דתמיד של שחר היה מכפר על העבירות שנעשו בלילה ממילא אדרבה בתמיד לילה קודם · ונלע"ד לתרץ דאיתא ברש"י בחומש בפרשה פנחס על הפסוק את הכבש האחד תעשה בבוקר וז"ל אע"פ שכבר נאמר פרשה זו בפרשה ואתה תצוה וזה אשר תעשו וגו' היא היתה אזהרה למילואים וכאן צוה לדורות ממילא מכבשים דכתיבא במילואי' מוכח שפיר דלא באו לכפרה דכתיב שם ופר חטאת תעשה ליום לכפר ופירש רש"י שם כל יום היו מביאי' פר ושם נ"כ כתיב תמיד גבי כבשים ולזה כיונו התוספות וק"ל :

**דף ב** בתוס' בד"ה ע"א איהכי סיפא דקתני שחרית ברישא וכו' ע"ש במהרש"א · ולע"ד נראה לתירוץ קמא דתנא אקרא קאי לא קשיא למה שינה גבי תמיד דכתיב בוקר ברישא דאפשר לומר דמצות קרבן תמיד אמרה משה רבינו לישראל בשחרית ולכך הקדים שחרית תחילה ומצות ק"ש נאמרה לישראל ביום אחר חצות לכך הקדים ערב תחילה · אבל לתירוץ בתרא דגמרא דיליף מברייתא של עולם קשה מאי ענין ק"ש לברייתא של עולם אלא צ"ל הואיל ובברייתא של עולם נאמר ערב תחילה צריך להקדים לכל מילי דערב תחילה היכא דליכא טעם להקדים בוקר תחילה ולפ"ז קשה שפיר למה תנא ברכת השחר תחילה וק"ל : עוד אפשר לומר דאי' במסכת מנחו' דלכך כתיב בוקר תחילה דאם אין להם רק כבש אחד יקריבו בבקר וק"ל :

בשם הגאון חכם חגיז הספרד

**תנא** היכא קאי דקתני מאימתי וכו' : כתבו רבותינו בעלי התוספות ז"ל וז"ל מברך שתי' לפניה וכו' ושבע ברכות הוא כנגד שבע ביום הללתיך ולא קא חשיב יראו עינינו דההוא ברכה תקנו רבנן כדי להמתין לחבריהם בבה"כ וכו' ע"ש · וכל מבין עם תלמיד דרכו להתקשות דכיון דמלתא דא הובאת הכא אגב אין כאן מקומם לפרש שברכות אלו הם כנגד שבע ביום וכו' וכשהביאו המשנה בפרשה שם היה להם לפר' · ולפום ריהטא אפש' לומר דהוקשה לרבותינו בה"ת ז"ל דמעיקרא כאן שהיה עסוק בק"ש דערבי' לשיים שם ומברך ב' לפניה וב' לאחרי' וכשהובא המשנה דאיירי בשחרי' מאימתי קורין את שמע בשחרית שם יאמר ומברך ב' לפניה וא' לאחריה וכו' והוו כל מילי דערבית הק"ש וברכותיה יחד וק"ש דשחרית בברכותיה יחד לזה תרצו דבמשנה רצו לסמוך כל הברכות יחד במקום אחד כדי שנבין ויראו עינינו שהם שבע ונדע שרש תקנתם שהם כנגד שבע ביום וכו' : עוד אפשר לומר דהוקשה לרבותינו הנזכר דהיה בגמרא לתרץ שמה שנשנה שם בשחר קודם לפי דמאי דפשיטא ליה ואין חילוק בו להכי שנה אותם קודם והיינו לפי שבשחרית לית חולק דאינם יותר מג' לפניה וא' לאחריה אבל בערבית איכא מאן דס"ל דאינם אלא ב' להכי כיון שיש בדבר מחלוקת שנה הדבר הפשוט קודם וא"כ מחלוקת ערבית דאיכא בה פלוגתא ולהכי הביא סמך מן הירושלמי דכ"ע סברי שאינם יותר מ"ז כנגד שבע ביום וכו' וברכת יראו איננה אלא תקנת רבנן א"כ להכי הוכרחו לשנו' מאי דתרצו דתנא קאי בשחרי' וכו' : ועוד נ"ל והוא הנכון דהנה בתירוץ שתרצו בגמ' ק"ק דהרי מצינו אחרי שא' משנת מאימתי קורין את שמע בשחרית וכו' שנו אח"כ בש"א בערב כל אדם יטו וכו' והנה שהיה עסוק בדיני שחרית וזה לא סדרנו ומפרש ערבית ברישא הנה שבזה יש לתרץ קצת שכיון שהוא פיר' פ' בשכבך ובקומך ובקרא ק"ש דערבית ברישא להכי פירש הכי בערב כל אדם יטו וכו' · אי נמי לפי שיש עדיין דיני' אבל בשנשלמו הדיני' שיים דיני שחרית · אבל כיון שיש תירץ אחר יותר נכון הוה ליה לשנויי והיינו לפי שהובא בירושלמי למה בערב קורין ד' ובשחרי' ג' מ"א משום שבע ביום · ואין לומר היפוך ד' בשחר וג' בערב לפי שהלילה צריכא שמירה מרוב'או כדי שימתינו לחבריהם כמו שמצינו שתקנו יראו עינינו בלילה · וא"א כדי שתהא הגיית יום ולילה שוין : ופי' רש"בא ז"ל דהכוונה דביום היו קורין ג' פרשיות דק"ש וג' ברכות הם ששה ובערב היו קורין ב' פ' בק"ש שלא היו אומר פ' ציצית וד' ברכות הם ששה וא"כ להכי אנו יכולין לומר דשנו במשנה בשחר מברך קודם ואח"כ שנו בערב מברך ב' וב' לאסמוכי אמתניתין דבתרא ולתת טעם למה קורין ד' תדע דאיכא מ"ד דמזכירין יציאת מצרי' בלילות וב"ז ס"ל הכי דכל ימי חייך מרבה הלילות אבל חכמים ס"ל דאתא לרבויי לימות המשיח ואין ריבוי הלילות וא"כ לפי דברי חכמי' דהלכתא כוותייהו לא היו קורין פ' ציצית ולהכי קורין ד' ברכות בלילה שעם ב' הפרשיות הם ששה ובשחר שהיו ג' פרשיות די בג' ברכות שהם ששה · וא"כ תירוץ זה היו יכולין לתרץ בגמרא ולמה תירצו תירוץ אחר שיש בו קצת דוחק כנ"ל · להכי כתבו התוספו' דבגמרא סברי דהטעם הוא משום שבע ביום וכו' ואינו משו' האי מלתא דתהא הגיית יום ולילה שוים להכי תירצו הך תרוצא ומה"כ דלפי מדס"ל דהטעם הוא שתהא שניית וכו' וס"ל שלא היו אומרי' פ' ציצית בלילה יתרץ הכי דמש"ה שינה המשנה וא' בערב ב' לפניה וב' לאחריה אחר מחלוקת השחר לאסמוכי אמתניתין דמזכירין י"מ כאשר פרשנו : ואמרו עוד רבותינו בעה"ת וה"ת אינם שבעה אלא שמונה דהרי יש יראו עינינו להכי תירצו שהוא תקנה עי"ש · ועוד כוונו להביא זה דלא תימא דסוף סוף מדס"ל דתנו' שבע ביום הם הברכות ס"ל נ"כ הטעם דתנא הגיית יום ולילה שוים דאי לא תימא הכי איפוך ויעשו ד' ביום וג' בלילה וא"כ סוף סוף היה יכול לתרץ מה שתרצנו להכי הביאו דאינו צריך לטעם זה דכיון דמצינו דנתקנה יראו עינינו מפני שהיו ממתינין שהיו מתייראין מפני המזיקין א"כ משום הכי תקנו ד' בלילה לפי שצריך שמירה יתירה להכי תקנו עוד ברכת השכיבנו וכו' שהיא תפילת הצלה מן המזיקין וא"כ מ"ד דמשום שבע ביום אינו צריך כלל לטעם מ"ד שתהא הגיית יום ולילה שוין ודו"ק :

**דף ב** ע"א בתוספות בד"ה מברך שתים לפניה וז"ל ושבע ברכו' הוו כנגד שבע ביום הללתיך ונ"ל דקשה מאי מקשה הש"ס דלמא בשעה שתקנו חכמים הברכות הוה בלילה אחר זמן ערבית ואמרו כשיהיה שחר יברכו גם בערבית יברכו לכך מפרשים התוספו' דשבעה ברכות כנגד שבעה ביום הללתיך וקשה למה תקנו ג' בשחר וד' בערב הלא אמרינן במסכת יומא דף ל"ג ע"ב גבי נרות שצריך להפסיק בהדלקתן ומקשה הש"ס למה חמשה ברישא והדר שתים ומשני כיון דאתחיל בה עביד רובא וה"ה הכא גבי ברכות למה תקנו ג' בשחרית אלא צ"ל בשעה שתקנו הברכות הוה אחר ק"ש של שחרי' והוה ערב ברישא לכך תקנו ד' בערב ואע"פ נקיט שחר ברישא קשה שפיר למה לא תנא ערבית ברישא וק"ל :

**דף ג** ע"ב וז"ל ודוד מי הוה ידע פלגא דלילא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים וכו' אלמא מספקא ליה ודוד הוה ידע ומשני רב אשי משה בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארביסר הוה קאי והכי קאמר משה אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים · והקשה לי אחד מן המשכילי' לפי מה דקאי' ברבינו בחיי דלכך כתי' בהתראה עד בכור השפחה אשר אחר הרחיים ובמכה כתיב עד בכור השבי אשר בבית הבור לפי דדרך השבוי ביום לטחון ברחיים ובלילה אוסרי' אותו בבור שלא יברח ממילא התראה שהיתה ביום בעת ההוא היו השבוים אחר הרחיים והמכה שהיתה בלילה היו השבוים בעת ההוא בבור עכ"ל · ולפ"ז לרב אשי דאמר משה בפ'גא אורתא דתליסר נגהי ארביסר הוה קאי ממילא היתה התראה בלילה למה שינה הכתוב בהתראה כתיב אחר הרחיים ובמכה כתיב בבית הבור · ונ"ל דהנה יש לדקדק עוד למה הוצרכה לשום השבוים בבור שלא יברחו הלא א תא במדרש אפילו עבד לא היה יכול לברוח ממצרי' שהיה שם בבעל צפון צלמי נחושת עשוי' בכשפים שלא היו מניחי' לברוח אלא באמת לא הוצרכו לשום השבוים בבור והיו לנים שם אחר הרחיים במקום עבודתם אך כשאמר משה וירדו כל עבדיך אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם ומצרי' היו יודעים שלא יפול דבריו ארצה וישבר כח הכשפים של צלמי נחושת אותו הלילה שמו את השבוים בבור שלא יצאו עם ישראל בשיבור כח של כשפים וק"ל :

**דף ז** ע"א אין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס חוץ מבלעם הרשע דכתיב ויודע דעת עליון מאי דעת עליון אלימא דעת עליון מתם השתא דעת בהמתו לא ידע דעת עליון הוה ידע אלא מלמד שהיה יודע לכוין השעה שהקב"ה כועס בה · ויש לדקדק אם היה בלעם בריה שפילה שאפילו דעת בהמתו לא ידע מנין היה לו לידע השעה שהקב"ה כועס בה · ונ"ל דהנה יש לדקדק עוד מה דאמר בגמרא בזמן שמלכי מזרח ומערב עומדי' ממטותיהן ומניחי' כתריהם בראשיהם ומשתחווי' לחמה מיד כועס הקב"ה והנה דרך המלכים לעמוד בג' שעות ממילא כל אחד יכול לכוין השעה שהקב"ה כועס בה · אלא לפי דאיתא במדרש דבלעם היה למד כישוף אצל עזה ועזאל שהיו מלאכי מעלה ונידחו ממחיצתם בשביל שאמרו מה אנוש כי תזכרנו והם לימדו כשפי' לבלעם וממילא הם ידעו כשהיו במרום שהקב"ה כועס בזמן שמשתחווי' לחמה וזה הסוד גילו לבלעם ובזמן ההוא לא היה נודע זה רק לבלעם ואח"ז מצאו זה בספרא דבלעם ולכך הוא נודע לכל וק"ל :

**דף ז** ע"א בגמרא אמר משה רבינו לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו כך היא הגירסא בגמרא ורש"י ז"ל גרס מפני מה צדיק וטוב לו רשע ורע לו צדיק ורע לו רשע וטוב לו · ונ"ל דקשה לרש"י למה אמר משה צדיק וטוב לו רשע ורע לו שהוא שפת יתר לכך פירש"י דשאל משה ב' שאלות וה"פ דאיתא במדרש פרשה בראשית אמר הקב"ה לאדם כך הסתכלתי וגזרתי מיתה על אדם הראשון דאדם עשה עצמו אלוה ופריך א"כ יגזור מיתה על הרשעים ואל יגזור מיתה על הצדיקים ומשני שלא יהיו הרשעים עושים תשובה של רמייות לומר כלום הצדיקים חיים אלא בשביל שמסגלים מצות ומעשים טובים אף אנו נסגול מצות מעשים טובים ונמצא עשייתן שלא לשמה עכ"ל גם איתא במדרש קהלת על פסוק מקרה אחד לצדיק ולרשע דמטעם זה הוא כך שלא יהיה עשייתן שלא לשמה ממילא לפ"ז לא קשיא קושיית משה רבינו ע"ה לכך פירש"י דזה הוקשה לו מפני מה צדיק וטוב לו רשע ורע לו דמצינו שהקב"ה בירך את אברה' שהי' צדי' כדכתיב אחד היה אברהם ואברכהו וארבהו גם מצינו רשע ורע לו שהקב"ה ענש לדור המבול וסדומיים ממילא נסתר תירוץ הנ"ל שלא יעשו תשובה של רמיות ועוד הקשה דאין לומר תירוץ הנ"ל מחמה דמצינו צדיק ורע לו רשע וטוב לו דאף אם יהיו שוי' צדיק ורשע לא יעשו תשובה של רמיות ולמה יהא בהיפך

צדיק

צדיק ורע לו רשע וטוב לו וק"ל :

**דף ז** ע"ב אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון שנאמר ויאמר אדני אלקים במה אדע כי אירשנה ע"כ · וכתבו התוספו' וז"ל וא"ת אמאי לא מייתי קרא אדני אלקים מה תתן לי שהוא כתוב קודם · וי"ל שהפרשיות לא נאמרו כסדר ואין מוקדם ומאוחר בתורה וזה הפסוק דבין הבתרים היה קודם לכן ואותה פרשה מסיימת ויחשבה לו צדקה · ושמעתי מקשים למה מביאים התוספות האי קרא · וכ"ל דאיתא במדרש על פסוק במה אדע וז"ל לא כקורא תגר (פי' שלא האמין ח"ו) אלא שמא יגרום החטא ופי' בעל צור הקודש בהבטחת זרע כתיב ויחשבה לצדקה לא ירא שמא יגרום החטא לפי שבכר יצאה הגזירה לפועל דמיון דמה שהגביהו לאברהם למעלה מכיפת הרקיע היתה לאותה לפועל דמיון שיהי' לו בנים ואחר שיצאה הגזירה לפועל דמיון שוב אין גורם החטא לבטל הגזירה וכירושת הארץ עדיין לא יצאה הגזיר' לפועל דמיון דהילוך בארץ היה לאותה דמיון על ירושת הארץ בדפירש הרמ"בן ז"ל ועדיין לא הלך בארץ ולכך שאל במה אדע שמא יגרום החטא ממילא מוכח דזו הבשורה של ירושת הארץ נאמר' קודם מלחמת המלכי' דאו בשעת מלחמת המלכי' כבר היה אברהם מתהלך בארץ ממילא מתוב דכתי' ויחשבה לצדקה שהאמין בבשורה זו ולמה לא האמין בירושת הארץ אלא שזו הפרשה של ירושת הארץ נאמרה קודם שבא לארץ וק"ל :

**דף ז** ע"ב אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה ה' מה רבו צרי ואלו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב למה רגשו גוים ולאמי' יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב ופירש רש"י כד"ה למה רגשו גוים וז"ל מה תועלת להם אלמא דבר קל הוא בעיניו עכ"ל · ויש לדקדק למה הוצרך רש"י לפרש זה הלא בגמר' מוכח שפיר מדלא כתיב מה רבו צרי · ואפשר לתרץ דקשה מנ"ל דקשה תרבות רעה יותר ממלחמת גוג ומגוג דלמא מה דאמר דוד מה רבו צרי לפי שלא ידע בעת ההיא אם יוכל מאבשלום אבל מה שהתנבא על מלחמת גוג ומגוג הרי ידע בנבואה שיוכלו ישראל ממנו כדכתי' שם אז ידבר אלימו באפו וגו' לכך לא אמר מה רבו צרי לכך פירש רש"י דהכי מוכח דהכא איתא בגמ' דלעתיד תהי' יציאות מצרי' טפל לגבי קיבוץ גליות משל לאחד שמהלך בדרך ופגע בו דוב מספר מעשה דוב פגע בו ארי וניצל ממנו מספר מעשה ארי ממילא אי ס"ד שיהיה צרה גדולה לישראל במלחמת גוג ומגוג ממילא הגלה נ"כ ענין גדול ומדאמר דוד למה רגשו אלמא שיהיה הגלה קלה ביעניו ממילא מוכח דהצרה לא היתה גדול' ונבי אבשלום כתיב מה רבו צרי מוכח שפיר דקשה תרבות רעה בתוך ביתו יותר ממלחמת גוג ומגוג וק"ל :

**דף ח** ע"ב אמר רבי חייא משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעה"ב ולגבי יראת שמים וטוב לך לא כתיב ביה ע"כ · מ"איתי הרבה מתקשים וכי ס"ד מי שנהנה מיגיעו אינו צריך שיהא ירא שמים · וכ"ל דאיתא במס' קידושין דף פ"ב הגמלים רובן כשרים הספנים רובם חסידים ופירש"י לפי שפורשים למקום שכנה יראים לנפשם · ומשברים לבם למקום ופי' מהרש"א ז"ל מה דאמר שם לעיל מזה לא ילמוד אדם את בנו חמר גמל ספן לאו משום גזילה היא אלא משום שמלאכתן בדרכים רחוקים ומה דאמר אומנתן אומנות לסטים לא קאי אלא ארועה וחנוני והשתא רבי יהודא משמו לא פליג ומילתא באנפי נפשה היא ולפי פירש"י ר"י אומר משמו פליג אדלעיל עכ"ל · ולע"ד נראה אף לפי פרש"י לא פליג ר"י אדלעיל דבריתא איירי בנשכרים בגמלים ובספינות לכך פרש"י שם ועוד שנשכרים לאדם ומעבירין על תנאם ובסיפא איירי בשוכרים גמלים וספינות להוליך סחורתם וזה מותר ללמד לבנו ואיתא במסכ' ערובין ולא מעבר לים היא לא תמצא בסחרנים ובתגרנים נמצא יותר טוב לאדם שיהא פרנסתו מן מלאכה דאפשר לו לעסוק בתורה משא"כ סוחר דאף שמביאו לידי יראה שהולך במקומות סכנה מ"מ אינו יכול לעסוק בתורה ואיתא במס' כתובות כי טל אורות טלך כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל מי שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו נמצא אף שהוא ירא שמים אינו חי לעה"ב אם אינו משתמש באור תורה ולכך מסיים ואילו גבי יראת שמים לא כתיב וטוב לך דאיתא במסכ' ברכות דף ה' אין טוב אלא תורה וק"ל :

**דף ט** ע"ב וינצלו את מצרים אמר רב אמי מלמד שעשאום כמצודה שאין בה דגן פרש"י כשאין דגן במצודה אין עוף פונה אליה עכ"ל וריש לקיש אמר עשאום כמצולה שאין בה דגים פרש"י כמו מצולת ים כלומר בתוך התהום אין מצויין דגים אלא על שפת הים היכא דאיכא מזון עכ"ל. וכ"ל דפליגי בהא דאיתא בספר של"ה דלכך אסרה התורה לשוב למצרים לפי שלא נשאר שם ניצוץ קדושה ממילא למ"ד עשאום כמצודה שאין בה דגים אינו אוסר רק לדור בקביעות במצרים אבל לעבור מותר, כמו מצולה שעוברים שם דגים רק אינן שם בקביעו' שאין להם מזון ולמ"ד עשאום כמצודה שאין ב' דגן אסור אפי' לעבור דרך מצרים כמו מצודה שאין בה דגן שאין עוף כפנה לשם ואילו שני דעות הם בספ' ברכינו בחיי פ' שופטי' על פסוק פן ישיב את העם מצרימה וק"ל

**דף יא** ע"א בגמרא אי משום טירדא אפילו טבעה ספינתו בים נמי וכו' · ושמעתי רבים מקשים למה לא מקשה הש"ם בקיצור מר' אבא בר זבדא : וכ"ל לפי פשוטו דהגירסא בדף ט"ז ע"ב יותר נכונה דלא גרים שם וכי תימא הכי נמי וה"פ אפי' טבעה ספינתו בים דליכ' שום כיצכוך מצוה בדין הוא שיהא פטור מק"ש אבל דטירדא דיליה איכא מצוה קצת דקי"ל מישמשים דעתו מן האבילות הוא אבורי ואלמא אמר ר' אבא בר זבדא אבל חייב בכל המצות ומשני התם התם איכא טירדא לקיים מצוה משא"כ גבי אבל' דאין הטירד' לקיום המצוה והוה דומי' דנושאי המטה דאלו שלפני המטה וצורך בהם פטורים ואלו שלאחר המטה אף שהמטה צורך בהם חייבים ופירש רש"י בדף י"ז ע"ב שם וז"ל הואיל שכבר יצאו ידי חובתן מן המת וק"ל :

**דף יג** ע"א וז"ל תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר והי' שמך אברהם ר' אלעזר אומר עובר בלאו שנאמר לא יקרא שמך אברם · אלא מעתה הקורא לשרה שרי וליעקב ה"נ עכ"ל ומקשים העולם דלמא באמת עובר בשרה וביעקב ותני בר קפרא באברהם וה"ה לשרה וליעקב · וכ"ל דאיתא בזוהר פ' וישלח דף קע"ד ע"א וז"ל מה דאמר לא יקרא שמך יעקב היינו לאתיישבא בשמא דא אבל מותר לקרותו בשם יעקב א"ל אי הכי הא כתיב ולא יקרא עוד שמך אברם ולא מצינו שקראו א"כ אברם אמר ליה התם כתיב והיה שמך אברהם אבל ביעקב לא כתיב והיה לכך קראו א"כ לפעמים בשם יעקב עכ"ל · והשתא אתי שפיר דמקשה הגמרא לר' אליעזר דאמר עובר בלאו לחוד אלא מעתה ליעקב הכי נמי אע"ג דלא כתיב והיה שמך יעקב עובר בלאו מדכתי' לא יקרא וקש' לר' אליעזר למה כתיב באברהם והי' שמך אברהם בשלמא לת"ד דעובר בעשה איצטריך והיה לעבור בעשה אלא לר"א דאמר עובר בלאו למה לי והיה שמך אברהם ומשני הגמרא גבי יעקב אהדרי' קרא דכתיב ויאמר אלהים אל יעקב במראות הלילה ממילא משמע לא יקרא רק לאתיישבא בשמא דא פי' שלא יקרא לעולם יעקב רק לפעמי ישראל ולפעמים יעקב לכך איצטריך והיה גבי אברהם דאם קורא אברם אף לפעמים עובר בלאו כנ"ל בזוהר ק"ל :

**דף יד** ע"ב רב משי ידיה וקרא ק"ש ומנח תפילין וצלי ופריך והיכי עביד הכי והתניא החופר כוך למת פטור מק"ש ומן התפילה ומן התפילין הגיע זמן ק"ש עולה וטובל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל הא גופא קשיא רישא אמר פטור וסיפא חייב הא לא קשיא סיפא בתרי פירש שנים חופרי' קבר מניח את חבירו חופר והוא עולה ומקיים מצות ק"ש ותפילין ותפלה וחוזר למלאכה וחבירו יעלה ויניח תפילין וכו' ורישא בחד מ"מ קשיא לרב ומשני רב כר' יהושע בן קרחה סבירא ליה דאמר עול מלכות שמים תחי' ה ואח"כ עול מצות ופריך אימר דאמר ר' יהושע בן קרחה להקדים קריאה לקריאה קריאה לעשייה מי שמעת ליה ותו מי סבר לה כר' יהושע בן קרחה והאמ' רב חייא בר אשי זמנין סגיאין הוה קאמינא קמיה דרב ומקדים ומשי ידיה ומברך ומתני לן פרקין ומנח תפילין והדר קרי ק"ש וכי תימא בדלא מטא זמן ק"ש א"כ מאי סהדותא דרב חייא בר אשי וכו' ומשני שלוחי הוא דעוית פירש רש"י ששליח קלקל שאיחר להביא לו תפילין מעיקרא והגיע זמן ק"ש והוזקק לקרות כדי שלא יעבור הזמן וכי מטי שלוחא דתפילין אנחינהו עכ"ל ויש להקשות למה לא מקשה תיכף מר"ח בר אשי דהוה מרב גופיה : וכ"ל דהכא יש להקשות עוד על מה דפי' רש"י בד"ה ומתני לן פרקין וז"ל אלמא מקדים הוא לעסוק בתורה דהיינו עשייה דמצוה מקמי' מלכות שמים עכ"ל הלא אמר שם בפירש שמניח תפילין קודם לקריאת ק"ש אלא ה"פ דאיתא בטור א"ח סימן ל"ח דעת רבינו שמואל בן חפני דעוסק בתורה צריך להפסיק לתפילין וראייתו מרבנן קשישאי שהיו מניחי' תפילין אף שהיתה תורתן אומנתן ומה דאמר בירושלמי בשם ר"ש יוחאי שאין להפסיק מדברי תורה לק"ש היינו דוקא ק"ש אבל לתפילין צריך להפסיק ממילא לפ"ז לא קשיא רב אדרב דמאחר דאמר שם משי ידיה ממילא עדיין לא היה עוסק בתורה לכך היה מקדים ק"ש לתפילין משא"כ בסהדותיה דרב חייא בר אשי שהי' מתני להם פרקין ולא היה רשאי להפסיק לק"ש מניח תפילין ברישא ואגב שהפסיק מלימודו קרא ק"ש ובאמת אם אינו עוסק בתורה ק"ש קודם לתפילין לכך פרש"י דקושיית הגמ' ממה דאמר מתני לן פרקין אלמא מקדים הוא לעסוק בתורה דהיינו עשיית המצוה מקמי' מלכות שמים היינו ק"ש ואין לומר דעדיין לא היתה זמן ק"ש דא"כ מאי סהדותיה דרב חייא בר אשי והשתא אתי שפיר בתחיל' לא מקשה מר' חייא בר אשי דהוה אמרי לעולם עדין לא היה זמן ק"ש ולכך עסק בתורה תחילה ומאי דאסהיד ר' חייא בר אשי הא קמש"לן שצריך להפסיק מדברי תורה לתפילין כדעת רבי שמואל בן חפני הנ"ל ואין להקשות הלא זה מוכח ממה דאמר ר"ש בן יוחאי דאין להפסיק מדברי תורה לק"ש תוכח דתפילין צריך להפסיק דאל"כ היה לו לומר לתפילין וכ"ש לקריאת שמע דהוי תפילין קודמי' לק"ש בברייתא החופר כוך למת די"ל דרבי שמעון בן יוחאי סבר כר' יהושע בן קרחה דאמר עול מלכות תחילה ואח"כ עול

צול מצות לכך א מר רשב"י לק"ש אין להפסיק וכ"ש לתפילין והשתא דאמר אימר להקדים קריאה לקריאה קריאה לעשיה מי שמעת ליה מתילא לכ"ע תפילין קודמין לק"ש מתילא מוכח מרשב"י דלתפילין צריך להפסיק כדעת ר"ש בן תפכי וקשה מאי שהדותיה דל חייא בר אשי אלא צ"ל שהי' זמן ק"ש ואעפ"כ עסק רב בתורה קודם קשה שפיר דהרי מוכח דעשיית המצוה קודמת לעול מלכות שמים ודוק ·

דף טו ע"א בתוספות בד"ה ורבי יהודה מכשיר בקטן וז"ל וא"ת באיזה קטן מיירי אי בקטן שלא הגיע לחנוך הא אמרינן בפרק ראוהו ב"ד שכל מי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ומאי טעמא דר"י דמכשיר ואי בהגיע לחנוך מאי טעמייהו דרבנן דאסרי הרי קריאת מגילה דרבנן ואמרינן קטן שהגיע לחנוך שמדרבנן כגדול ופוטר דרבנן כדאמר לקמן בפרק מי שמתו דקטן מוציא אביו שלא אכל אלא כזית דהיינו מדרבנן ומתרצים שם דחוק קצת לע"ד וצ"ל לתרץ ע"פ דאיתא בדף מ"ח ע"א ברש"י בד"ה עד שיאכל כזית דגן וז"ל אע"ג דכזית שיעוריה דרבנן כדאמרינן בפרק מי שמתו מיהא כיון דחייב מדרבנן מחויב בדבר קרינן ביה ומוציא רבים ואם תאמר בקטן שהגיע לחנוך הא לא אמר הכי ההוא אפי' מדרבנן לא מחייב עליה דאבוה הוא דרמי עליה לחנוכיה עכ"ל · וקשה לפ"ז איך אמר בנת' קטן מוציא את אביו שלא אכל אלא כזית וצ"ל כיון דשל החיוב על אביו לחנוכיה לכך מוציא את את אביו מתילא יש חילוק בין אביו ובין אחר ולפ"ז אפשר לומר דאיירי בקטן שהגיע לחנוך ומה שמקשים התוספו' הכ"ל מאי טעמייהו דרבנן דאסרי אפשר לומר נ"כ מטעם דאפילו מדרבנן לא מחייב קטן דהחיוב על אביו ולא קשיא מפרק מי שמתו דאמר שם קטן מוציא אביו שלא אכל אלא כזית דשם איירי באביו וק"ל :

דף כ רב גידל הוה רגי' דהוה אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר להו הכי טבלא והכי טבלא אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מיצר הרע אמר להו דמיין באפאי כי קאקי חורי ואיתא גרסא כי חיורי כקוקאי והגאון החכם צבי ז"ל השיב על גרסא זו שאינה נכונה ואפשר לקיים הגרסא דאיתא בי"ד סימן קצ"ו כשהאשה פוסקת בטהרה צריכה שתלבש לבנים ואיתא בגמר' אסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה ואיתא במדרש בראשית גבי דינה שנלתה דרועה ואסק שכם בה ופירש יפ"ת ז"ל שלא יתכן שלא כסתה פניה ביציאתה לשוק לכך אמר רבי שמעון בר נחמן בגלתה דרועה מתילא מסתמא הלכו הנשים לבית הטבילה בכסוי פנים ומה ששאלו לרב גידל לא מסתפי מר מיצ"הר היינו דאסור להסתכל אפילו בבגדי אשה על זה השיב להם מה דאסור להסתכל בבגדי אשה היינו בבגדי צבעונים מסא"כ אילו הנשים שהולכי' לבית הטבילה בבגדים לבנים דמיין באפאי כקוקאי ולפ"ז מתורץ מה דיש להקשות תדא הלא אמר בגמר' אל תאמין בעצמך עד יום מותך ואידך הלא צריך לצאת לידי הבריות מן החשד גם למה אמר קוקאי חיורי דווקא היה לומר כקוקאי לחוד ולפי הנ"ל ניחא וק"ל :

דף כ: ע"ב דרש רב עוירא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד ואתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך אמר להם איך לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורתי ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך והם מדקדקים עד כזית ועד כביצה ע"כ הגמרא ויש להקשות הרי אמר בגמר' כתיב אשר לא ישא פנים וכתי' ישא ה' פניו אליך ומשני כאן בעושין רצונו של מקום וכו' מתילא קאי קרא ישא ה' פניו אליך בעושין רצונו של מקום והנה רב"י פירש בחומש בפ' בהר על פסוק ואכלתם לחמכם לשובע וז"ל אוכל קמעה ומתברך במעיו מתילא קשה מה השיב הקב"ה למלאכים שישראל מדקדקים עד כזית הלא הם שבעים בזה ומחויבים לברך · וצ"ל דהנה יש לדקדק ברש"י הנ"ל דבתחילה פירש"י על הפסוק ויושבתם לבטח שלא תדאגו משנת הבצורת ואח"ז פירש על ואכלתם לחמכם לשובע אוכל קמעה ומתברך במעיו וקרא ואכלתם לחמכם מוקדם גם יש לדקדק אם יהיה שובע בעולם למה לברכה זו שיתברך במעיו דהרי אין הקב"ה עושה נס שלא לצורך אלא ה"פ דאיתא במסכת תענית מטר בשביל יחיד פרנסה בשביל רבים מתילא לענין שובע כידון העולם אחר רובו וזה פי' הפסוקים על דעת רש"י שלא תדאגו משנת הבצורות פי' דאף לצדיק לפעמים יחסר פרנסתו באם יהיו רובן רשעים לזה אמר דלא יחסר לצדיק פרנסתו דאם יהיה שנת בצורות יתברך במעיו אבל אם רוב ישראל צדיקים אין צורך לברכה זו דהרי כתיב וישן מפני חדש תוציאו ואף על פי כן מדקדקים עד כזית בדין שישא פנים להם וק"ל :

דף לא ע"ב בגמרא וז"ל אני האשה הנצבת עמכה בזה א"ר יהושע בן לוי מכאן שאסור לישב בתוך ד' אמות של תפלה ופירשו התוס' דמזו לד' אמות מדכתי' עמכה מלא בה"א כלומר שלא היה יושב בתוך ד' אמות שלה כי אם בחמשית עכ"ל · ואפשר לומר עוד ראי' לד' אמות דאיתא במס' אבות אחד מנסים שנעשו בבית המקדש עומדים צפופים ומשתחווים רווחים כדי שלא ישמע אחד תפילת חבירו ופירש"י שהיו מרוחקים ד' אמות מתילא אם רחוק מחבירו ד' אמות אינו שומע תפילתו והנה עלי חשבה לשיכורה בשביל שלא שמע קולה וצריך לומר דעלי כל פנים לא היה עלי רחוק ממנה ד' אמות דאי היה רחוק ממנה ד' אמות איך ידע שהיא מתפללת בלחש מתילא מה דבא הכתוב גבי עלי להורות דאסור לישב בצד המתפלל על כל פנים לא יותר מארבע אמות וק"ל :

דף לא ע"ב עלי אמר לשמואל מיתר שפיר קאמרת מיהו מורה הלכה בפני רבו את מתיא חנה קא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבה מיניה וכו' ויש לדקדק מכין היה עלי יודע שתועיל תפילתו וצ"ל דהנה רש"י פירש שם בד"ה שחזר והודה לאליהו וז"ל לדבריו הודה לאחר זמן בנבואת נביאים אחרים וה"פ דאית ברשב"א ז"ל כתב רב האי גאון ז"ל הודאה היא הסכמה ויש להוסיף על פירושו כדי ליישב כי אמר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה ואח"כ אמר שחזר הקב"ה והודה לדבריו ואי הודאה זו הסכמה כדברי הגאון ז"ל א"כ מהו אמרם חכמינו ז"ל שהטיח דברי' אדרבה היה להם לשבח משה ואליהו שהסכים הקב"ה עמהם והודה להם גם יש לדקדק מאי אמר מכין בחזר והודה דלמא לא הודה ולפיכך אומר אני דחכמינו ז"ל גלו כאן שאפילו דברים שאמרתם כן אינו מן הראוי שיעלה העבד על שפתיו לומר אותם לפניו יתברך בהטחת דברים עכ"ל הרשב"א ז"ל מתילא אפשר לומר דרש"י כיון לזה דקשה למה אמר בגמרא אח"ז על מה שאמר משה רבינו מבלתי יכולת ה' אחרי תלמיד שרבו מודה לו ולמה לא אמר כאן אחרי תלמיד גם קשה הרי הודה לו אע"פ שהטיח וקשה מאי אשמעינן במה שאמר שהטיח דהרי אע"פ שהטיח הודה לו לכך פי' רש"י דלא הודה לו רק בנבואת נביאים אחרים לאחר זמן משא"כ גבי מבלתי יכולת הודה לו מיד והטעם לפי שהטיח כלפי מעלה מתילא חנה שג"כ הטיחה כלפי מעלה לא היה כדין שיתן לה שאלתה ומה שיתן לה שאלתה הוא ע"י תפילת עלי ולכך אמר עלי בעינא רחמי ויהיב לך רבה מיניה דמה שלא היה גדול עכשיו ע"י תפיל' עלי לפי שאת' עלי ואלהי ישראל יתן לך שאלתך והיא שאל' ז חכה ולא טיפש וק"ל (תי' על קושי' נפתלי שבע רצון עיי' במס' כתובו' דף ס' :

דף לב ע"א בגמרא וז"ל ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר ר' אלעזר אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה עכ"ל · והקשה הגאון מהרש"א ז"ל הלא יהי' לבניו של משה כסא של ד' רגלים ומשני לאו דוקא קאמר · ונלע"ד לתרץ ע"פ דאיתא במדרש וז"ל אמר משה להקב"ה אמרת לאברהם אני שומר לבניך חסד וכמה דורות מאברהם עד עכשיו ז' דורות עכ"ל מתילא אפשר לומר דהמדרש בא לתרץ קושיית מהרש"א הנ"ל וה"פ דאם יכלה הקב"ה את ישראל מתילא יהי' תוכח דזכות אבות אינה מגינה רק עד ז' דירות מתילא מתה ואילך שוב לא יהיה להם זכותן של אבות רק זכות של משה לבד וא"ת לעולם מגינה זכות אבות לאלף דור ומה שלא עמדה לישראל הוא מטעם ואעשך לגוי גדול שנאמר לאברהם יקויים במשה לכך אמר משה כך תעשה לבני שתכלה כולם ויש"אר אחד לקיים בו ואעשך לגוי גדול וק"ל ·

עוד שם בגמרא ויחל משה וכו' רבא אמר עד שהפר לו נדרו כתיב הכא ויחל וכתיב התם לא יחל דברו עכ"ל והקשה יפה תואר ז"ל הלא משה היה נוגע בדבר שאמר לו הק"בה לך רד כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל עכ"ל · ונלע"ד לתרץ דהנה יש לדקדק עוד מה דאמר משה אשר נשבעת להם בך מה שמדקדק הגמרא מאי בך ואף דמתרץ בגמרא אילו בשמים וארץ נשבעת וכו' מ"מ ניתן רשות לפרש עיד דהתורה היא כפטיש יפוצץ מקרא יוצא לכמה טעמים ואפשר לפרש ע"פ דאיתא במדרש אמר הק"בה למשה כבר נשבעתי שיכלו ישראל מן העולם דכתיב זבח לאלהים יחרם עכ"ל · ויש לדקדק שלא אין שבועה חלה על שבועה וכבר נשבע לאבות ואפשר לומר דק"ל דחרם הוא נדר כדאיתא במסכת נדרים האומר מנודה אני לך ו' ו' הוה נדר ונדרים על גבי שבועות עולין והנה הטעם דנדרי' על גבי שבועות עולין איתא בילקוט פ' מטות דנדרי' הם בחיי המלך ושבועו' הם במלך עצמו ואיתא בזוהר פ' נשא וז"ל שמא דעתיקא לא אידכר באורייתא בר במה דאומאה הק"בה לאברהם דכתיב בי נשבעתי מתילא מדכתיב בי נשבעתי הוה ג"כ בחיי המלך כידוע ליודעי החן וזה שאמר משה רבינו אשר נשבעתו להם בך דהוה ג"כ כמו נדר ואין נדר חל על נדר מתילא לפי דעת המדרש הנ"ל לא הוצרך משה כלל להתיר הנדר ומה דדריש רבא שהיתר לו נדרו היינו טעמא דאיתא בי"ד סי' רל"ו אף דאין נדר חל על נדר מ"מ צריך להתיר אבל מותר בקרובים אף שהם נוגעים מתילא מה שהתיר משה הנדר הותר אף בנוגע בדבר וק"ל ·

עוד אפשר לומר תירוץ על קושי' יפ"ת הנ"ל עפ"י דאיתא בי"ד בי' רכ"ח וז"ל אם מתיר על ידי פתח צריך ישוב בדבר דשמא היה צריך לנדר בעת שנדר ומאחר דצריך ישוב בדבר אסור בקרובים אבל על ידי חרטה מותר להתיר אף בקרובים ונוגעים כדאיתא שם בט"ז סעי' קטן ח' והנה לגבי הקב"ה לא שייך היתר ע"י פתח דע"י פתח הוא שאומר החכם להנודר אילו היתה יודע שיהיה עכשיו כך לא נדרת והקב"ה הכל גלוי לפניו וצ"ל שהתיר ע"י חרטה וע"י חרטה מותר בנוגע בדבר וק"ל ·

כדף ל

דף ל"ב ע"ב אמר ר' אליעזר גדולה תפילה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו אעפ"כ לא נענה אלא בתפילה שנאמר אל תוסף דבר אלי וכו' וכתבו התוס' גדולה תפילה יותר ממ"ט בלא תפילה ומה לפירשו כך דקשה להו הרי גבי משה היה גם מעשים טובים אך לכאורה פירש התוס' דחוק דמאי אשמעינן ר' אליעזר בזה ודאי טובי' שנים מן האחד ונלענ"ד לפרש בענין אחר דהנה יש לדקדק תיבת יותר הוא מיותר ולמה לא אמר ר' אליעזר בקיצור גדולה תפילה ממ"ט. אלא ה"פ דאי' בילקוט משה הי' מתפלל תק"טו תפילות כמנין ואתחנן ואם היה מתפלל עוד תפילה אחת היתה נעשית בקשתו לכך אמר לו הקב"ה אל תוסף דבר אלי וזה שאמר ר"א גדולה תפילה יותר ממעשים טובים יותר דהרי משה רבינו עשה אחר תפילתו הרבה מעשים טובים ולא נעשית בקשתו ואילו היה מתפלל עוד תפילה אחת היתה נעשית בקשתו דלכך אמר לו הקב"ה אל תוסף דבר אלי וק"ל :

דף ל"ד ע"א בגמרא אמר רב הונא טעה בג' הראשונות חוזר לראש באמצעיות חוזר לאתה חונן באחרונו' חוזר לעבודה ורב אסי אמר אמצעיות אין להם סדר מתיב רב ששת מהיכן הוא מתחיל מתחילת ברכה שטעה זה תיובתא דרב הונא ופירש רש"י בד"ה מתחילת ברכה שטעה זה וק"ל ומילתא משתמע דגומר ממנה והלאה אלמא על סדרה צריך לחזור ולאומרה עכ"ל · ראיתי רבים מתקשים בזה פי' רש"י ונ"ל דהנה יש לדקדק על מה דתירץ שם אמר לך רב הונא אמצעיו' כלהו חדא ברכתא נינהו הלא ג' ראשונות וג' אחרונות נ"כ חדא ברכתא נינהו ולמה ליה לרב הונא לדחוק דמתניתין איירי באמצעית ובשביל זה הדחק לא פסקו הפוסקים כרב הונא כדאיתא בב"י אלא ה"פ דאיתא בא"ח סימן קי"ד אם שכח ואמר משיב הרוח בקיץ אם עדיין לא אמר ברכה שאחרי' מתחיל מאותה ברכה ואם אמר ברכה שאחריה צריך לחזור לראש גם בברכת המזון דינא הכי אם לא אמר ברכה שאחריה במקום שטעה מתחיל ממקום שטעה ואם אמר ברכה שאחריה צריך לחזור לראש ולפ"ז לא קשיא על רב הונא ממתניתין דמתניתין איירי שטעה ועבר אחר תחתיו ועדיין לא אמר הטועה הברכה אחר מקום טעותו לכך מתחיל זה שעבר תחתיו ממקום שטעה זה אבל רב הונא איירי באם כבר אמר הטועה הברכה אחר מקום טעותו כדפירש רש"י שם בד"ה אין להם סדר וז"ל אם דלג ברכה אחת ואח"כ נזכר בה אומרה אף שלא במקומה עכ"ל ולכך חוזר לראש דכבר אמר ברכה אחר מקום טעותו לכך הוכרך רש"י לפרש קושיית הגמ' בענין אחר וה"פ מדקאמר במתניתין מתחילת ברכה שטעה זה ולמה לא אמר בקיצור מהיכן הוא מתחיל מברכה שטעה זה דתיבת מתחילת היא מיותר דממילא משתמע דגומר ממנה והלאה ואין צריך לחזור לראש אלא נ"ל דלכך אמר התנא דמתני' מתחילת הברכה לאשמעינן אם טעה באמצע הברכה שצריך זה העובר תחתיו לחזור לתחילת הברכה אלמא על סדרה צריך לחזור ולאומרה פירש סדר של ברכה אחת אם טעה באמצע צריך לחזור ולאומרה מתחל' ברכה זו שטעה ממילא לרב הונא דאמר ג' הראשונות הוו כמו ברכה אחת וכן אמצעית ואחרונות ממילא אם טעה בג' ראשונות צריך לחזור לראש התפלה דהוו כמו ברכה אחת וקשה ממתני' דתני אם טעה באמצע ברכה אינו חוזר לראש רק לתחילת ברכה שטעה זה ומשני הגמרא אמר לך רב הונא אמצעית חדא ברכתא נינהו פירש מה דאמר במתני' מתחיל' ברכה שטעה היינו אתה חונן שהוא תחלת ברכות אמצעות דברכו' אמצעו' חשיבא כחד וזה דפירש"י ודקתני מתחיל' ברכה שטעה היינו אתה חונן ממילא מה דלא תני במתני' חוזר לראש לפי דאם טעה באמצעות חוזר לאתה חונן לכך אמר תנא דמתניתין לשון הכולל גם אמצעות ואחרונות ומה דאמר חוזר לתחילת ברכה היינו לאתה חונן דחדא ברכתא נינהו וה"ה אם טעה באחרונות חוזר לעבודה שהיא תחילת ברכה דכלהו אחרונו' חשיבא כחד ולכך אמר התירוץ בהאי לישנא אמר לך רב הונא אמצעות חדא ברכתא נינהו דהתנא דמתני' איירי גם בברכות אמצעות שחוזר לאתה חונן וכ"ש ג' הראשונות וברכות אחרונות דאף רב אסי מודה דחדא ברכתא נינהו ולפ"ז הנ"ל אינו מובן לימה שכתב ב"י וז"ל דלכך לא פסקו הפוסקים כרב הונא משום שהוא שנויי דחיקא לאוקי מתני' באמצעות דלפי פירש"י הנ"ל אדרבה לרב הונא מיתוקמי מתני' בכל הברכו' ולרב אסי דסבר מה דאמר במתני' מתחל' הברכה איירי בברכות יחידות לא מתוקמי מתני' אלא בברכות אמצעות ולכך פירשו תוספו' טעם אחר מה שהוא שנויי דחיקא וה"פ לומר מה דתני במתני' מתחילת ברכה היינו אתה חונן וה"ה בג' אחרונות זה הוא דחוק דתחילת הברכה משמע בכל ברכה שטעה בזו הברכה יתחיל ודו"ק :

דף ל"ט ע"א בגמר' הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דבר קפרא הביאו לפניו כרוב ודורמסקין ופרגיות נתן בר קפרא רשות לאחד מהן לברך קפץ אחד ובירך על הפרגיו' לגלג עליו חבירו כעס בר קפרא אמר לא על המברך אני כועס אלא על המלגלג אני כועס אם חבירך דומה כמי שלא טעם טעם בשר מעולם אתה על מה לגלגת עליו חזר ואמר לא על המלגלג אני כועס אלא על המברך אני כועס אם חכמה אין כאן זקנה יש כאן ופירש"י בד"ה זקנה יש כאן וז"ל הלא זקן אני והיה לו לשאלני על איזה יברך לפטור את שאר המינין ודברי' הללו אינו באין ללפת את הפת אלא שלא מתחת הסעודה הן באין ואמרינן לקמן דטעונין ברכה לפניהם ואין הפת פוטרתן עכ"ל רש"י ויש לדקדק למה לא פירש"י לעיל על מה דאמר נתן בר קפרא רשות לברך דלכך טעונים ברכה דאין הפת פוטרתן ונ"ל דבריש' לא הוכרך רש"י לפרש זה דמאן יימר שהיתה בתוך הסעודה דלמא הביאו לפניהם שלא בשעת סעודה אבל ממה דאמר בר קפרא אם חכמה אין כאן קשה הלא היה בר קפרא חכם גדול והם היו תלמידיו אלא צ"ל שהיו יושבים בסעודה ואית' במסכת בבא בתרא בפ' יש נוחלין בישיבה הלך אחר החכמה במסובה הלך אחר הזקנה ואיתא במסכת דרך ארץ והובא בא"ח סי' ק"ע הגדול פושט ידו תחילה אם לא שנתן רשות וכתב במגן אברהם אפילו במיני פירות הבאים בסעודה וזה שכעס בר קפרא הלא כאן במסיבה הלך אחר הזקנה ואני זקן מכם והי' לשאול אותי על איזה אני נותן רשות לברך מתחילה מה דאמ' חכמה אין כאן מוכח דהיו יושבים בסעודה דאין הולכים אחר החכמה ותקשה למה הוצרכו לברך ולא פטרתן הפת לכך פירש"י טעם דאין הפת פוטרתן וק"ל :

דף מ"א ע"ב ברש"י וז"ל וחזר לעשות זתים ותמרים חשובים מתאני' ורימונים וכו' ה"פ לאפוקי גפן דאי' דאיי מתה שהוא בליפי לארץ דאי הוה כתיב גפן ברישא בארץ בתרא הוה אמינ' דעדיף משעורה ולכך הוצרך לכתוב גפן בארץ קמא וק"ל :

עוד אפשר לומר דקשה הי' לכתוב דבש בארץ ראשון קודם רימוני' לכך פירש רש"י דזתים חשובים מתאנים ותמרים חשיבא מרימוני' אבל תמרים ותאנים שווים הם ולכך אין לכתוב תמרים בארץ קמא דאי הוה כתיב קודם תאנים ה"א דחשובים מתאנים ובאמת שווים הם ואי הוה כתיב אחר תאנים ה"א דגריע מתאנים וק"ל :

דף מ"ג ע"א בגמ' וז"ל מדקתני והוא אומר על המוגמר מכלל דאיכא דעדיף מיניה ומאי ומשני הוא דיל והוא נוטל ידיו תחילה באחרונה וכו' ה"פ מכלל דאיכא דעדיף מיניה ואפילו הכי כיון דאתחיל בחדא עביד לאידך ומאי לא בריך האי דעדיף על היין דהרי קי"ל גדול מברך ומשני לעולם גדול בירך על היין ומה דמשמע אע"ג דאיכא עדיף מיני' פירש מזה שבירך על היין ה"פ דגדול בירך על היין וקטן ממנו נטל ידיו תחילה באחרונה ולכך ברך הקטן ברכ' המזון וה"א זה שבירך ברכת המזון מברך על המוגמר כיון דאתחיל בחדא עביד לאידך והוא התחיל אחר זה שבירך על היין קמשל"ן דזה שבירך על היין עדין לא פסקה התחלתו וכן איתא בדף מ"ז ע"א והלכתא גדול מברך אבל אם גדול נתן רשות לקטן ליטול מים אחרונים תחילה הקטן מברך ברכ' המזון וכדאי' בדף מ"ו גבי רבי דא"ל לרב קום משי ידך ולשיטת הרמב"ם ז"ל כפי' המשניו' דפי' זה שמברך ברכת המזון מברך על המוגמר אתי' זה הנ"ל יותר פשוט דפריך הש"ס ומאי לא בירך האי דעדיף ברכת המזון ומשני לכך בירך הקטן ברכת המזון שנטל ידיו באחרונה וק"ל :

דף נ"ה וז"ל א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר הקב"ה למשה לך אמור לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן עכ"ל ויש לדקדק למה לא אמר משה רבינו כמו שאמר לו הקב"ה ונ"ל דאיתא במדרש פ' ויקהל על הפסוק ויעש בצלאל את הארון וז"ל הה"ד פתח דבריך יאיר מבין פתיים וכו' ותירץ המדרש זה דארון רמז לאור ומשכן רמז לשמים וארץ ואיתא ברש"י בפ' בראשית מה דכתיב בראשית ולא אמר בראשונה ופירשו קודם שנבראו שמים וארץ ויאמר אלהי' יהי אור כמו בראשית ממלכת יהויקים ומדרש אגדה בשביל משה שנקרא ראשית ממילא לכך אמר משה ארון תחילה דאם יאמר משכן תחילה ממילא נבראו שמים וארץ קודם שנברא האור ותקשה למה לא כתיב בראשונה אלא שבא הכתוב להורו' בשביל משה שנקרא ראשי' נברא העולם ולכך מרוב ענותנותן של משה אמר ארון תחילה ממילא נברא האור תחילה ופירש בראשית קודם שנבראו שמים נברא האור כמו בראשית ממלכת יהויקים כנ"ל וק"ל :

דף ס"א ע"א בגמ' אמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה דכתיב וילך מנוח אחרי אשתו וכו' אמר רב אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה אפילו בי רב נמי לא קרא שנאמר ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ולא לפני האיש עכ"ל וקשה הנ"ל מהרש"א ז"ל דלמא משום שלא היתה רבקה אשתו של אליעזר לכך הלכה אחריו ומנ"ל דאסור לילך אחרי אשתו והניח בצ"ע ואפשר לתרץ דהנה יש לדקדק בקרא בתחילה כתיב וישלחו את רבקה ואת עבד אברהם ואת אנשיו ולמה לי ליכתוב ותלכנה אחרי האיש הוה לי' למכתב ותלכנה אחריהם אלא דבא הכתו' להורות דאף אליעזר דלא הוה שייך ביה משום הירהור דכתיב המושל בכל אשר לו ואמר בגמרא שהי' שליט ביצרו כאברהם שלא שלט בו יצר הרע אפילו הכי לא הלכה לפניו ממילא מוכח אפי' היכא דלית ביה משום הירהור אין לילך אחר אשה משום גנאי כדאיתא בגמרא דגנאי לילך אחר אשה ואי הטעם משום גנאי אין לילך אף אחר אשתו וזה שאמר רב נחמן אחרי האיש למה לי אחרי האיש

האיש אלא דבא הכתוב להורות ולא לפני האיש ולפ"ז אתי שפיר מה דיש לדקדק מנ"ל דקרא אתי להורות שאין לילך אחר אשה דלמא משום דהוצרך אליעזר לילך לפניה כדאיתא ברמב"ן בחומש להורות לה הדרך אשר תלך בה ולפי הנ"ל ניחא דמוכח מיתורא דקרא ודו"ק :

**עוד** שמעתי מדודי הגאון מוהר"ר גבריאל שהיה אב"ד בק"ק ראהטין תירוץ על קושי' זו דהנה קיימא לן כל היכא דכתיב אחר הוא סמוך וכל היכא דכתיב אחרי הוא מופלג וקשה למה לי' למכתב גבי אליעזר אחרי האיש למאי נפקא מיני' אי הלכה דבקה רחוק מאליעזר או לאו אלא דבא הכתוב להורות על הדיוק ו' א לפני האיש דאף ברחוק לא תלך אשה לפני האיש ומאחר דאפילו ברחוק אין לילך אחר אשה מוכח דאין הטעם משום הרהור רק משום גנאי ואין חילוק בין אשתו לאשה אחרת וק"ל :

**דף סא** ע"א בגמרא וז"ל והתניא רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב ויאמר משה אל אהרן ואל אלעזר ואיתמר בניו הנותרים קחו את המנחה וגו' בקללה מתחילין מן הקטן בתחילה נתקללה נחש ולבסוף נתקלל אדם עכ"ל ושמעתי מקשים מהא דאיתא במסכת סוטה פרק קמא וז"ל פרעה התחיל בעבה תחילה לכך לקה תחלה ממילא מנ"ל דבקללה מתחילין מן הגדול דלמא נתקללה הנחש תחילה בשביל שהתחיל בעבה תחילה וכ"ל ע"פ דאיתא' במסכת סנהדרין דכ"ט בד"ה מניין שאין טוענין למסית וז"ל וא"ת כל מסית יפטור עצמו בטענה זו דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין ויש לומר לדוקא נחש שלא נצטוה שלא להסית ולא נענש אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידו אבל מסית שנצטוה שלא להסית נמצא כשמסית עובר הציווי של הקב"ה עכ"ל התוספו' ולפ"ז היה בדין לענוש לאדם הראשון קודם לנחש דקודם שנענש אדם לא באת תקלה על ידו כדכתיב גבי רובע והרגת את האשה ואת הבהמה תהרוגו דג"כ הבהמה נהרגת שבא"ת לאשה תקלה על ידה לכך הורגי' את האשה קודם אלא צ"ל משום דבקללה מתחילין מן הקטן ואין לומר תקלה היא שנעשית עבירה על ידה דאם כן למה אין ממיתין הבהמה מיד קודם לאשה וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דשם במסכת סוטה הנ"ל מקשה הגאון מהרש"א ז"ל למה מביא שם הגמרא ראי' מקרא בתרא ולמה לא מביא ראייה מקרא קמא ומשני שם דמקרא קמא לא מוכח מידי דאפשר לומר חשוב חשוב קודם אבל בקרא בתרא מוכח מיתורא דקרא וצ"ל דקרא אתי להורות בשביל שהתחיל בעבה תחילה נלקה תחילה מתילא אי ס"ד דאין מתחילין בקללה מן הגדול ומה דנתקללה נחש תחילה הוא בשביל שהתחיל בעבה תחילה הדרי קושי' לדוכתא למה לי קרא פעם ב' גבי פרעה הלא מוכח זה מנחש אלא מוכח דבקללה מתחילין מן הגדול ממילא אין ראיה מנחש דלכך נתקללה תחילה משום דמתחילין מן הגדול ולכך איצטריך קרא בתרא גבי פרעה להורו' תרוויהו דבקללה מתחילין מן הגדול ומי שפתח בעבה תחילה נענש תחילה וק"ל :

**דף סג** ע"ב בשלמא הוא מטהר והן מטמאין לחומר' אלא הוא מטמא והן מטהרין היכי הוי והתניא חכם שטימא אין חבירו רשאי להתיר ומשני קא סברי כי היכא דלא נגררו אבתריה עכ"ל ויש לדקדק יכי בשביל זה התירו את האיסור וכ"ל ע"פ דאיתא במס' ע"ז חכם אחד אוסר וחכם אחד מתיר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרי' הלך אחר המיקל ממילא הם התירו באיסור של תורה ולא עשו שם כדבריהם דהרי חנניא היה אוסר ממילא לדינא לא נפקא מיני' מידי רק כי היכי דלא נגררו בתרי' וק"ל :

**איתא** בטור א"ח סימן א' כשיאמר פ' הקרבן יאמר יהי רצון כאילו הקרבתי זה הקרבן רק בפ' חטאת לא יאמר כאילו הקרבתי חטאת לפי דחטאת אינה באה בנדבה והקשה הגאון ב"י ז"ל למה אמר שם גבי אשם שיאמר כאלו הקרבתי אשם הלא אשם אינו באה בנדבה ומשני בשם רבינו יצחק אבוהב על פי מה דאיתא בגמרא חסידים הראשונים היו נודרים בנזיר ממילא הוה אשם בא בנדבה דיכול להדיר עצמו בנזיר עכ"ל והקשה הגאון בעל מגן אברהם בסימן א' בא"ח הלא נזיר בין שלא נטמא בתוך ימי ספירתו בין שנטמא מביא חטאת וקרבן אשם אינו מביא אלא נזיר טמא ממילא יותר מסתבר לומר דחטאת בא בנדבה מאשם עכ"ל והנרא' בע"ע אפשר לתרץ דאי' במס' נזיר ר"א הקפר אומר וכיפר מאשר חטא על הנפש וכי איזה הוא חטא אלא בשביל שציער עצמו מן היין נקרא חוטא ואיתא במס' ב"ב ד"ס משחרב בה"מ רבו פרושי' בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להם רבי יהושע אלא מעתה לחם לא נאכל שבטלו שתי הלחם אלא אין גוזרים גזירה על הציבור אלא א"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה ממילא אם רוצה לפרוש מבשר ויין רשאי ממילא אם היה נודר בנזיר עכשיו בדין הוא שלא להביא חטאת לכך מקרי חטאת לא בא בנדבה אבל אשם אי הוה נזיר בזמן הזה ונטמא מחוייב להביא אשם כשיבנה ב"ה הוה בא בנדבה וק"ל:

**עוד** אפשר לתרץ וזה יותר נכון דאיתא במסכת נדרים דף י"ד ע"א וז"ל אמר ר' חסידים הראשונים היו נודרים בנזיר כדי להביא קרבן אמר לו ר' שמעון וכי היו חוטאים כדי להביא קרבן דיצא שכרן בהפסדן דהרי חטאת נזיר באה על מה שחטא במה שנדר בנזיר ודי לחטאת שתכפר על חטא זה שנדר בנזיר ומה הועילו עכ"ל ולפ"ז קשה מה מביא רבי יצחק אבוהב ראי' מזה שהיו נודרים בנזיר הלא לא קיימא במסקנא אלא נ"ל ע"פ דאיתא במס' שבועות דף י"ט דרבי שמעון סבר אשם אחד מכפר על כמה שגגות ואונסים דכתיב על שגגתו אשר שגג ריבתה התורה אשם אחד על שגגו' הרבה ממילא מה דסתר ר"ש במס' נדרים הנ"ל את דברי ר' דיצא שכרן בהפסדן הנ"ל הוא על מה דאמר ר' שהיו נודרים בנזי' כדי להביא קרבן חטאת אבל אם היו נודרים כדי להביא אשם לא קשיא קושית ר"ש דהם נשכרו במה שהביאו אשם שכיפר להם על כמה שגגות ואונסים שלא נודע להם ממילא חטאת לא מקרי בא בנדבה מטעם דיכול להדיר בנזיר דאין נודרים בנזיר בשביל להביא חטאת דהרי אם ידור בנזיר לא יכפר החטאת שיביא רק על חטא זה שנדר בנזיר ועל שאר עבירות שחייב חטאת לא יכופר ויצא שכרו בהפסדו משא"כ אשם מקרי בא בנדבה מטעם דנודרים בנזיר כדי להביא אשם ודו"ק : בעזרת השם סליק מסכת ברכות

## מסכת שבת

**דף ב** ע"ב ברש"י בד"ה מי לא עסקינן וז"ל דהא ע"כ אהכנסה נמי חייב מדקתני העני חייב עכ"ל וכ"ל לפרש דברי רש"י ז"ל דאיתא במס' שבועות בדף ה' וז"ל מדלא תנא המוציא לר"ה משמע דקאי גם אר"ה לר"הי אך אפשר לומר דלמא לכך לא תני המוצי' לר"ה דאי הוה תנא המוצי' לר"הי"א דאהכנס' פטור לגמרי וכן אי' בתו' במס' שבועו' דף ה' ע"ב בשם ר"ת דלכך הוצרך לכלול במתני' גם הכנסה משו' דהוצאה מלאכה גרוע היא אין ללמוד הכנסה מהוצאה אף דדמי לה לזה פי' רש"י דהא ע"כ אהכנסה חייב מדקתני העני חייב ולמה לא תני המוציא לרשות הרבים אלא צריך לומר דהכנסה קרי הוצאה וק"ל :

**דף ד** ע"א בתו' בד"ה קודם שיבא לידי א סור סקילה בסוף הדיבור וז"ל אבל הכא כשמדביק פת בתנור אין האפייה מחוסר מעשה לכך לא הוה התראת ספק עכ"ל אין להקשו' מנותר בפסח דאמר בגמ' דהוה התרא' ספק אע"פי שאין מחוסר מעשה די"ל דהתוס' סמכו על מה דכתבו לעיל דבודאי תאפה אם לא ירדנה וה"פ הואיל ואינו מחוסר מעשה ובודאי תאפה אם לא ירדנה הוה התראה ודאי וק"ל :

**דף ה** ע"ב בתוספו' בד"ה בשלמא לבן עזאי וכו' וקשה לר"י מאי איצטריך להאי טעמא כו' ואפשר לתרץ לע"ד דהמקשה ידע מזה מידידהו ד' אמות בר"ה רק שהי' קשה לו מי דמי כדמקשה שם לכך אמר מהלך כעומד דמי דלא תקשה על בן עזאי מד' אמו' בר"ה לכך אמר מהלך כעומד ובר"ה כל היכי דמנח חייב דלכ"ע מקום חיוב הוא וק"ל :

**דף יג** תנא דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד וכו' ומסיים שם אמר אליהו ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה ויש לדקדק הלשון שאמר אליהו שלא נשא פנים לתורה הוה ליה למימר בקיצור שעבר על מה שהזהירה התורה • גם קשה הלא לא מצינו חיוב כרת על הנגיעה • וכ"ל דהר"ן ז"ל הקשה למה לא אמר אליהו בקיצור איך אפשר שטיתם חכמים אם לא ידע איסור נגיעה בימי ליבונה דימי ליבון וימי נידה שווים לכל דבר ומשני דהי' מקיל בחומרא דר' זירא דאמר בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואה טיפת דם כחרדל יושבת עליו שבעה נקיים והנה במס' נידה מסיים הגמ' תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בעה"ב וכתב הגאון מהרש"א ז"ל טעם מה ענין זה למסכ' נידה וז"ל דלפי חומרא דר' זירא אין נפקותא מיניה לדינא לילמוד מס' נידה לכך מסיים בזה כל השונה הלכות מובטח שהוא בן עוה"ב והלכות פירש רש"י משניות דאע"ג דאין מורין הלכה מן המשנה אעפ"כ הוא בן עוה"ב וה"ה למס' נידה מצוה לשנותה דמעלת התורה היא גדולה מאוד אף מה דלא נפקא מיניה לדינא זוכה לעוה"ב ממילא זה התלמיד דלא נהג חומר' דר' זירא הוא שהוקש' לו למה אנו שונים מסכת נידה ממילא מכח זה יצא בזיון לתורה דסבר דאין לשנות בתורה רק מה דנפקא מיני' לדינא וא ן לתורה מעלה בעצמה וכתיב כי דבר ה' בזה הכרת תכרת ממילא זה אמר התנא דבי אליהו לשון זו ברוך המקום שהרגו שהי' חייב כרת במה שלא נשא פנים לתורה וק"ל :

**דף דא** ע"ב בתוס' בד"ה שהי' מונח בחותמו של כהן גדול וז"ל אם כבר גזרו על עכו"ם להיות כזבים צריך לומר שהיו מונחים בחותם בקרקע שלא הסיטו הכלי עכ"ל ולפי דברי היוסיפון שהיו שם עם היונים הרבה מפריצי עמנו אף אי לא גזרו עדיין צ"ל שהי' בקרקע וק"ל :

**בבית** יוסף גם בט"ז הקשה על מה שאנו מדליקין נירות שבעה ימים הלא לא הי' הנס רק שבעה ימים דעל יום אחד הי' שמן להדליק גם הובא בט"ז • ונלע"ד לתרץ דאיתא במס' מנחות שהי' נותן שמן בכל נר במנורה למדת לילי טבת הארוכים ממילא לא היו נותנים שמן רק שיהא דולק בלילה והנה בחנוכה ימים יום אחד הוא שבת ובשביה הנס בשמן היו דולקים

נירו' כל יום שבת דהרי אסור לכבות בשלמא כל יום מכבים לאור היום דלמה להרבו' נס שלא לצורך נס כדי לקיים מצו' הדלקה מש"כ בשב' מתילא כעשה נס בשמן להדליק יותר משבעה ימים וק"ל · ואיתא במס' מנחו' דף פ"ט ע"א ברש"י דבכל בוקר היו נוטלים מותר השמן מנירו' מזה משמע שהיו מכבים אותן וק"ל :

**דף כב** ע"ב מחוץ לפרוכת העדות יערוך וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם ששכינה שורה בישראל וכתבו התוספת וז"ל תימא אמאי נקט מ' שנה הלא לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכים והניחו בצ"ע ונלע"ד לתרץ ע"פ מה דאיתא במדרש פרשה תצוה וז"ל וכי לאורה הוא צריך אלא כדי להעלות את ישראל בפני האומות משל לפיקח וסומא שהיו מהלכים בדרך והיה פיקח מוליך את הסומא כשבאו לביתם אמר הפיקח לסומא הדלק לי את הנר שלא יאמרו כפוי טובה הסומא שאינו מחזיק טובה לפיקח על מה שהוליכו בדרך לכך אמר שידליק לו את הנר להחזיר לו טובה עכשיו שכבר באו לביתם שאין צורך עוד לסומא טובת הפיקח כך הקב"ה האיר לישראל במדב' בעמוד אש וענן וזה שלא עשה לכל אומה ולשון ויאמרו האומות כפויי טובה הם ולכך צוה הקב"ה להחזיר לו טובה בהדלקת נירות עכ"ל מתילא לפ"ז לא קשיא וכי לאורה הוא צריך אך על המדרש הנ"ל קשה שאין המשל דומה לנמשל בשלמ' אם היה מצוה הקב"ה על הדלקת נירו' אחר שיצאו מן המדבר שכבר לא היו צריכי' לעמוד אש היה שפיר להורות שאינו כפויי טובה אבל מתה שצוה הקב"ה על הדלקת נירות כל מ' שנה שהיו במדב' לא שייך טעם הנ"ל דאפש' לומר עדיין דכפויי טובה הם ומה שמדליקין נירות הוא משום דצריכים עדיין להוליכם במדבר וזה פירש הגמרא וכי לאורה הוא צריך ואין לומר כדעת המדרש הנ"ל דהרי כל ארבעים שנה לא הלכו אלא לאורו מתילא הוצרכו לאורו של עמוד אש וענן ולמה נצטווה בהדלקה כל מ' שנה אלא דאין הטעם משום כפויי טובה רק לעדו' ששכינה שורה בישראל וק"ל :

**דף כא** ע"ב בתוס' בד"ה והמהדרין מן המהדרין וכו' ומקשים העולם הלא אי אמרינן דפליגי ב"ש וב"ה בנר איש וביתו לא יהיה ג"כ ניכר תוספת הנירות דיאמרו שהוא מן המהדרין : ואפשר לתרץ דהנה לסברת התוספות המהדרין מן המהדרין עדיף בשביל שניכר תוספות הנירות והנה הכרת תוספות הוא למי שהיה אתמול וראה נר אחד ובכל לילה שניי' רואה ב' נרות גם לבני ר"ה כך כדאיתא בט"ז הלכות חנוכה מתילא אין לומר שהוא מן המהדרין דהרי בלילה ראשונה ראו שהיו מדליק נר אחד ובשים חייבים ג"כ בנר חנוכה שגם היו ג"כ באותו הנס ומוכח שהוא אינו מן המהדרין אבל אם עושה נר לכל אחד אפילו יוסיף מכאן ואילך ליכא הכירא שיסברו דאתמול לא היו בני ביתו בביתם וק"ל :

**דף כב** ע"א אמר רב כהנא דריש ר' נתן בר מניומי משמיה דר' תנחום נר חנוכה שהניח למעלה מך' אמה פסולה כסוכה וכמבוי ופירש רש"י וז"ל דתנן בהו בהדיא בעירובין ובמסכ' סוכה דפסולי' עכ"ל ונ"ל דרש"י בא לתרץ קושית תוספות וז"ל וא"ת הנ"ל ימעט כמו גבי מבוי דאמר התם מבוי דרבנן תני תקנתא עכ"ל לכך פירש רש"י דתנן בהדיא דרש"י אזיל לשיטתו דפירש במסכת ערובין בד"ה תני פסולה וז"ל הואיל וכבר מימות משה ניתנה מדה זו פי' שתהי' למטה מך' אמה ובאו חכמים לפרש לך שאם לא עשה כן פסולה שייך למיתניביה לשון פסלות משא"כ מבוי דכל עיקר דרבנן היא לא שייך למימר ביה לשון פסלות שהרי כאן התחילו להראותך עסקי מבויותורותיו ומאי פסול שייך למימר אכתי לא הודיעך רבנן שיעוריה בהכי דליתני אם לא עשה כן פסול עכ"ל מתילא לכך תני גבי מבוי ימעט משום דאכתי לא הודיעו רבנן שיעוריה שיהיה למטה מך' אמה ולא שייך למימר אם לא עשה כך פסולה מתילא הואיל ותנן בהדי' בערובין ובסוכה דלמעלה מכ' אמה פסול' מזה נשמע כל היכא דבעי היכרא צריכה להיות למטה מכ' אמה שייך שפיר למימר ביה לשון פסולה אם לא עשה כך היינו שהניח למעלה מכ' פסולה וק"ל ·

**דף כג** ע"א אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נירות ואמר רבא לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך עכ"ל · ופרש"י בד"ה משתי ריחות וז"ל אחד בצפון ואחד במזרח עכ"ל הכי פירושו דהנה במסכת ערובין דף ז' ע"א בד"ה ומסיים בה וכו' פרש"י היקף חצר שאחורי בתים קרוי רחבה מוקפת ארבע מחיצו' ובדיבור שאח"ז פי' רש"י הא פשיטא דרחבה לא בעי לערובי דסתם רחבה אין בה דיורין לצאת ולבא עכ"ל מתילא באחורי הבתים אין צורך להניח נר חנוכה מפני החשד דהרי אין יוצאים ובאים שם בני אדם לכך פירש"י מה דאמר כאן בגמרא משתי רוחו' היינו בצפון ובדרום שהבית עומד על דרך מבוא בני אדם לחצר והבית פתוחה לדרך זה וגם פתוחה לאמצע חצר דחצר פנוי באמצע וסביבות' בתים פתוחה לתוכה אבל אם היא פתוחה מזרח ומערב משמעת פתח אחד פתוח לרחבה שאחורי הבתים ושם אין צריך נר דשם אינן הולכים בני אדם וליכא חשדא כנ"ל ודו"ק ·

**דף כח** ע"ב מה הוא עלה דתחש שהיה בימי משה פיר ש"י הואיל ולרב יוסף לאו לענין מלאכה דמשכן איתמר לא איפשט בעיין אי תחש שהיה בימי משה טהור היה אי לאו א"ר אילעא א"ר שמעון בן לקיש אומר היה ר' מאיר תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא וקרן אחת היה לו במצחו מדקאמר ר"מ קרן אחת היה לו במצחה ש"מ טהור דאמר רב יהודה אמ' רב שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היה לו במצחו ע"כ הגמרא ומקשים העולם מה ראיה משור של אדם הראשון לתחש ונ"ל דאיתא במסכ' חולין פרק ג' גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם הבהמות וחיו' טמאו מרובים מן הטהורו' לכך פרט הכתיב בטהורות עכ"ל מתילא מה דאמר ר"מ קרן אחת היה לו למאי נפקא מיניה אמר זה מאי דהוה הוא בשלמא מה דאמר אי מין חיה הוא אי מין בהמה נפקא מיניה לענין טומאת אוהלים כבעיין דלעיל אבל מה דאמר קרן אחת היה לו מה נפקא מיניה אלא מוכח דסבר ר"מ טהור הוא וכדי דלא תקשה לך למה לא פרט אותה הכתוב בבהמות וחיו' טהורות לכך אמר ר"מ קרן אחת היה לו ושור שהקריב א"ה ג"כ קרן א' היה לו מתילא הוא ממין השור שהקריב אדם הראשון ולכך לא פרטו הכתוב דהרי בעזים ג"כ ישנו כמה מינין כדאיתא במס' חולין פ"ג ולא פרט הכתוב כל מין עזים בפני עצמן וה"ה שור שהקריב א"ה לא פרטו הכתוב לפי שנכלל בשאר מיני שור ועל זה הקשה הש"ס תפשוט לי' דמין בהמה הוא ומשני דאפשר לומר מין קרש הוא וכבר נמנה בין חיות טהורות ולכך אמר מדאמר ר"מ ולא אמר מדהי' לו קרן אחת אלא כנ"ל וק"ל :

**ואין** להקשו' מתה דאמר בגמרא ולפי שעה נזדמן ונגנז דיש לתרץ מתלא דר"מ היה לפרש דין תחש לאכילה כשיזדמן בימי משה אי מותר לאכול בשרו ועוד דאין הפירוש לפי שעה נזדמן להם שנבראת תחש דהרי אין כל חדש תחת השמש וצ"ל שישנו במדברות ולפי שעה נזדמן למשה מן המדבר ולפ"ז היה צורך להזכירו אי מותר לאכילה דהרי פרס ועזני' ג"כ אין שכיחים בישוב כדאיתא במס' חולין פ"ג ופרטן הכתוב גם לשון נגנז משמע שישנו בעולם כמו דאמר גבי הארון שנגנז יאשיהו וישנו בעולם כדאי' במס' יומא וק"ל ולפ"ז מתורץ מה שהקש' המזרחי מהא דכתיב ואצנ' ך תחש וכן איתא בילקוט דגדי' ה במדבר וק"ל ·

**שם** ברש"י הכ"ל בד"ה מאי הוה עלה דתחש וז"ל הואיל הא דרב יוסף לאו לענין מלאכה דמשכן איתמר לא איפשט בעיין עכ"ל מתילא מה דפירש זה כדי שלא תקשה על מה דאמ' מאי הוה עלה למאי נפקא מיניה מאי דהוה הוה לכך פירש"י דנפקא מיניה לענין טומאה כבעיין דר"א הנ"ל ויש להקשות הלא כבר איפשט בעיין דר"א קל וחומר מנוכה של עזים ש אין מטמאים בנגעים מטמא באהל מת עור בהמה טמאה שמטמא בנגעים אינו דין שמטמא באהל · ונ"ל באמת מה דצריך עור בהמה טמאה טהרה ילפינן שפיר מנוכה של עזים אך אם נטמאה עור בהמה טמאה משום אהל ונגע בה בשר קודש עדיין תבעי אי חייב האוכלה מלקות דמק"ו מנוכה של עזים לא נפקא לן לעניין מלקות דאין עונשין מן הדין ואין להקשות לפ"ז מה מקשה הגמרא לעיל ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא הלא טובא נשמע מינה דלא לקי דאי הוה במשכן הוה מלקינן עלה דיש לומר דהרי גם איהו וינן מסופקין אי הוה במשכן אי לאו לאו מלקינן עלה מספק ודו"ק ·

**דף** ל' ע"א ברש"י בד"ה חייב חטאת וז"ל אם שגג בשבת ששכח שהוא שבת או סבר שכיבוי מותר בשבת · ושמעתי רבים מתקשי' מאי בעי רש"י בזה ונ"ל דאין כאן תקומה דכאן אמר בגמרא חייב לחוד ומקומה בשורה ג' בגמרא דאמר שם חייב חטא' מבעי ליה וה"פ דהנה יש לדקדק למה אמר המקשה חייב חטא' הלא במזיד והתראה חייב מיתה אלא צריך לתרץ ע"פ דאיתא בטור א"ח סימן שכ"ח דכל אדם מומחין הם גבי חולה ואם אחד אומר שיש בו סכנה אף שכולם אומרי' שאין בו סכנה מותר לחלל שבת מתילא אין כאן חיוב מיתה דיכול לומר סבור הייתי שיש בו סכנה ולכך אמר המקשה חייב חטאת מבעי ליה · אך קשה על זה ממה נפשך אי היה סבור שיש בו סכנה אע"פ שעכשיו נתודע לו שטעה פטור מן הקרבן ואם היה יודע שאין בו סכנה מזיד הוא ופטור מן הקרבן לכך פירש רש"י אם שכח ששב' היום או סבר כבוי מותר בשבת ודו"ק :

**במתניתין** על ג' עבירו' נשים מתות בשע' לידתן על שאינן זהירו' בנידה בחלה ובהדלקת הנר ואמר בגמ' נידה מאי טעמא אמר ר' יצחק היא קילקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה ופריך תינח נידה חלה והדלק' הנר מאי איכא למימר עכ"ל · וקשה למה לא מקשה תיכף על שלשתן ביחד מאי טעמייהו ונ"ל בתחילה לא מקשה מאי טעמייהו דאפשר לתרץ שאילו ג' דבריה הם צרכי הבית וצרכי בית תלויין בה כדפירש רש"י בד"ה הריני נוטל נשמתכם ואם אינן עושין המצו' המוטלת עליהם אינן ראויין לעשו' להם נס בשע' לידה שזה הוא דרך נס ע"י מפתח שביד הקב"ה וכן פירש רש"י במסכ' תענו' בד"ה בעידן ריתחא עבשינן וז"ל שצריכים לנס אין

אין עושין להם נס ולכך הקשה נידה מ"ט שהיא עונש כרת למה ממתינין עד יום לידתן ראויה למות אף שלא בשעת לידה ומשני הגמר' לפי שהק"בה משלם מדה כנגד מדה בשביל שהיא קלקל' בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה וע"ז פריך חלה והדלקת הנר מאי מדה כנגד מדה שייך בהם ומדכייל התנא שלשתן מוכח דטעם להם ומשני כדדרים האי גלילאה וכו' וצריכה לתקן מה שעותה ואם אינה מתקנת חייבת מיתה על שפיכ' דמו של אדם הראשון ופריך מאי שנא בשע' לידתן דהדרי קושי' לדוכתא דהרי בלא לידה חייבת מיתה על שפיכ' דמו של אדם הראשון אי לא מתקנת ומשני נפל תורא חדד לסכינא כדפירש רש"י הואיל ואיתרע מזלה מזומנת פורענו' לבא פי' אף שהיא חייבת מיתה פורענו' שוהה לבא כדאמר בגמרא שעה מפסק' לו שאני אבל בשעת לידתה דאיתרע מזלה פורענו' מזומן לבא והשתא אתי שפיר מה דלא הקשה בתחלה מאי שנא בשע' לידתן השנוי' במשנה קודם לנידה וחלה והדלקת הנר ודו"ק :

**דף** ל"ד ע"א אמר רבה אמרו לו שנ"לא וערב על נו לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירוב עליו בין השמשו' זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל ערובו בין השמשו' וזה שעירב עליו בין השמשו' נאכל ערובו משחשיכה שניהם קנו עירוב מה נפשך אי בין השמשו' יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשו' לילה הוא קמא ליקני בתרא לא ליקני ספיקא הוא וספיקא דרבנן לקולא ע"כ ופירש רש"י בד"ה נאכל וז"ל שאכלו כלב או אדם וכ"ל דהנה יש לדקדק מה חידש רבה דספק עירוב כשר הלא זו משנה ערוכה היא במס' ערובין אבטולמס העיד משו' חמשה זקנים על ספק עירוב שהוא כשר וצריך לומר דבא להורו' אף דספק אחד סותר את חבירו דאף אי אמרינן בין השמשו' יום דליקני בתר' לא ליקני קמא וה"ה איפכא אפילו הכי קנו תרווי' מחילא אי הוה אפשר לומר דבין השמשו' יממא הוא ואע"פכ יש לך דעירוב דקמא הוא כשר לא חידש רבה כלום ככ"ל וסנה איתא במס' ערובין דף פ' ע"ב אמר ר' יוסי במה דברים אמורים דעירוב צריך שיעור בתחילת עירוב אבל שירי עירוב כל שהוא מתילא אף אם נאמר בין השמשו' יממא הוא מ"מ יש ספק לומר דעירוב קמא הוא כשר דשמא נשתיירו פרורי' כל שהוא וספק עירוב כשר לכך פי' רש"י דרבה איירי שנאכל ע"י אדם או כלב דאינן מפררים כדאיתא במס' פסחים דאדם אינו מפרר ובהלכו' פסח סימן תל"ח מביא מגן אברה' בשם הרוקח דה"ה כלב אינו מפרר ושאר בעלי חיים מפררי' מתילא לא יש ספק להכשירו חוץ מספק זה דבין השמשו' אי יממא הוא אי לילה וזה סותר את לחבירו ומידש רבה דמ"מ שניהם קנו עירוב ודו"ק :

**ואיתא** בא"ס רי"לדע' רש"י יקאי רבה אתרווי' לערובי תחומין ולערובי חצירו' ובערובי חצירו' אם נשתייר כל שהו כשר כנ"ל : שם בתוס' בד"ה נאכל ערובו משחשיכה וז"ל לאו דווקא וה"ה לא נאכל עכ"ל וכ"ל דלכך אמר רבה נאכל משחשיכה לדיוקא נאכל משחשיכה אבל נאכל בין השמשו' אין ערובו עירוב כדאיתא באשר"י בשם ר' יונה וז"ל דלוליהאי לא אקילו רבנן לשווי בין השמשו' לגבי עירוב דחד מקלתו יום ומקלתו לילה וק"ל :

**דף** ל"ד ע"א בתוס' בד"ה שניהם קנו עירוב וז"ל פירש הקונ' דרבא איירי בעירובי תחומין וכן משמע לשון בא וערב ואע"פ דספק חשיכה אין מערבין ערובי תחומין הני מילי לכתחילה אבל בדיעבד כשר כר' יוסי דאמר ספק עירוב כשר וקשה לרש"בא דר' יוסי לית ליה התם גבי נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאה אלא מבו' חזקה כדתניא התם בהדיא כיצד אמר ר' יוסי ספק עירוב כשר עירב בתרו' ספק מבעוד יום נטמאה ספק משחשיכה נטמאת אבל עירב בתרומה ספק טהור' ספק טמאה אין זה ספק עירוב כשר עכ"ל וכ"ל ע"פ דאי' בי"ד בש"ך סימן קי"א סעי' קטן ד' בשם הרש"בא וז"ל מאי דצריך לחזקה בדרבנן הוא לחד תירוצא דמס' ערובין בדף ל"ו ע"א דשם איכא תרי תירוצי על מה דמקשה דר' יוסי אדר' יוסי רב הונא בר חיננא ורבא לתירוצא דרבא טעמא משו' חזקה ולתרוצא דרב הונא ב"ח לאו טעמא משום חזקה עכ"ל מתילא אפשר לומר דרבה כאן סבר כתירוצ' דרב הונא ב"ח ומה שמביאין תוספות ראיה מברייתא כיצד אמר ר' יוסי הכ"ל אפשר לפרש הברייתא בענין אחר דהנה קי"לן דבר חשוב אינו בטל אפילו באלף וזה הוא מדרבנן דמן התורה אף דבר חשוב בטל ואם הוא ספק אם היא דבר חשוב או לאו הוא בטל מטעם דספיקא דרבנן לקולא אבל ספק איסור דאורייתא שנתערב והוא וודאי דבר חשוב אינו בטל אע"פ שהוא ספק איסור והטעם דאם השאלה של ספק נגע איסור דרבנן אי אסורה מדרבנן אי לא אזלינן לקולא משא"כ אם הספק הוא אם אסור מדאורייתא וספק איסור דאורייתא הוה כאילו וודאי איסו' ואינה בטלה שוב מחמת שהיא דבר חשוב מתילא ה"ה כאן בעירוב אם עירוב בתרומה וספק מבעוד יום נטמאה ספק משחשיכה מתילא תרומה וודאי טמאה והספק הוא לענין עירוב אי נטמאה מבעוד יום או לאו לכך כשר דספיקא דרבנן הוא משא"כ אם עירוב בתרומה ספק טהורה ספק טמאה דהספק הוא לענין איסור דאורייתא וספק איסור דאורייתא הוה כאילו ודאי איסור ולכך אין זה ספק עירוב כשר ומה דמקשה הש"ס במס' עירובין דף ל"ו מאי שנא תרומה דאמר העמד תרומה על חזקתה ואימא טהורה היא פירות נמי העמד טבל על חזקתו ואימא לא נתקנו זה הוא לפי תירוצא דרבא דמתרץ שם טעמא משום חזקה אבל לרב הונא ב"ח דלאו טעמא משו' חזקה כנ"ל בשם הרש"בא והכה סובר כרב הונא ב"ח דהרי רבה אמר טעמא משום דספיקא דרבנן הוא אזלינן לקולא דתחומין דרבנן וזה הוא לרב הונא ב"ח דתירץ שם במס' ערובין דף ל"ו ע"א דר' יוסי סבר תחומין דרבנן גם אפשר לומר דלכך פירש רש"י שם בד"ה ספק משחשיכה נתקנו וז"ל ולקמן פריך בהאי מאי חזקת כשרות איכא דמכשר ר' יוסי דהא איכא למימר העמד טבל על חזקתו עכ"ל וה"פ דקושית הגמ' אף למ"ד דר' יוסי לא בעי חזקה מ"מ בטבל החזקה היא שלא יכשר העירוב ואף דלא בעינן חזקה היינו היכא דליכא חזקה כלל אבל כאן החזקה סותרות הכשר העירוב וחזקת כשרות ליכא כנגדה וזה דפירש רש"י מאי חזקת כשרות איכא כנגדה ודו"ק :

**גם** אין להקשות ממה דפירש"י במס' עירובין דף ל"ה ע"ב בד"ה אחת אומרת מבעוד יום כו' וז"ל דבהא פליגי דרבי יוסי סבר אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי תרומה אחזקה קמייתא וכי אגבה טהורה היא ור"מ סבר כיון דאיכא כת דמפקע ליה מחזקה בספיקא דאורייתא לא אזלינן בתר חזקה עכ"ל מתילא משמע דמכשיר רבי יוסי משום חזקה די"לג"כ כנ"ל זה לתירוצא דטעמא משום חזקה ורבה סבר כאידך תירוצא גם אפשר לומר ר' יוסי לדבריו דר"מ קאמר דסבר תחומין דאורייתא מ"מ היכא דיש שני כיתות עדים בדין הוא לאוקמי אחזקה קמייתא אבל רבי יוסי סבר תחומין דרבנן דאל"כ לרב הונא ב"ח שתירץ שם ר' יוסי סבר תחומין דרבנן תקשה קושית הגמ' הכ"ל דר"מ אדר"מ וק"ל :

**דף מט** ע"א א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים כו' ואמאי קרי ליה בעל כנפים שפעם אחת גזרו המלכות שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניחן ויצא לשוק ראוהו קסדור אחד אמר לו מה זה בידך א"ל כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה ומאי שנא כנפי יונה משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן עכ"ל וכתבו התו' וז"ל אומר ר"י דאמרי' במדרש כל העופות כשהן יגיעין נחין על גבי סלע והיונה בשעה שהוא יגיע פורשות באחת ונחין באחת עכ"ל וג"ל דקשה איך נעשה נס לאלישע הלא קי"ל לא עביד רחמנא ניסא לשקרא אף אם אומר שקר כדי להציל את עצמו בדאיתא בעובדא דר' שילא דהגדיה להאי גברא דבעל גוי' במס' ברכות בדף נ"חע"א לכך פירשו תוס' דלא אמר שקר דהכי אמר דתפילין נמשלו לכנפי יונה במו כנפי יונה לפעמים פורחת באחת ה"ה תפילין דאם אין לו אלא תפילה אחת מניח אחת ומילתא דמשתמע לתרי אפי מותר לאומרה ואין בה משום שקר כדאיתא בגמ' שרי לגורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא והובא בי"ד סי' קמ"ב וק"ל :

**שם** ע"א בעי רבי יונתן שלחין של בעה"ב תנן אבל של אומן כיון דקפיד עליהו לא מטלטלינן להו או דלמא של אומן תנן וכ"ש של בעה"ב אמר ליה ר' חנינא בר חמא כך אמר ר' ישמעאל בר' יוסי אבא של פשת הוה ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן ופירש"י בד"ה ואמר וז"ל בחול ובד"ה הביא שלחין ונשב עליהן פירש"י אלמא לא קפיד ובתוספות איתא וז"ל פירש רבי חננאל הביאו לי שלחין בשבת והלכה כרבי יוסי דקי"ל מעשה רב עכ"ל ה"פ דקשה לרש"י מאי מייתי ראיי' מרבי יוסי הלא ר' יוסי פליג שם בברייתא וסבר אחד זה ואחד זה מטלטלין לכך פי' רש"י בחול הוה ואינו מביא ראיי' ממה דסבר רבי יוסי מותר לטלטל רק מביא ראיי' דאומן אינו מקפיד ור"ח פירש דבשבת היה ומ"מ שפיר מייתי ראיי' מר' יוסי לפי דקיימא לן מעשה רב וק"ל :

**שם** ברש"י בד"ה ליפלוג בדידה וז"ל בטילטול גופיה איכא לפלוגי בשל אומן בין עבודין לשאינן עבודן דעבודין קפיד עלייהו עכ"ל ה"פ דקשה מאי מקשה ליפלוג בדידה דלמא לי הוה תני בד"א בשל ב"ה וכו' ה"א דהכי פירושו בשל ב"ה אין חילוק בין עבודי' לשאינן עבודי' אבל באומן יש חילוק בין עבודי' לשאין עבודי' ובאמת לפי מה דסבר רבי יונתן בשל אומן אף באינן עבודי' אסור לטלטל דשלחי' אינן עבודי' הן לכך פי' רש"י דמ"מ הוה ידעינן דבשל אומן אף שאינן עבודי' אסור לטלטל דאל"כ תקשה לפלוג בשל אומן גופיה בין עבודי' לשאינן עבודי' אלא בשל אומן לעולם אסור וק"ל :

**דף נז** ע"א רבי דאתי מדוד מהפך ודרים בזכותיה דדוד ושמעתי מדקדקים מאי לשון מהפך וכ"ל דאיתא ברמ"בם הלכות מלכים וז"ל רשות למלך לדון ולהרוג למי שעובר על דבריו בלי סנהדרין והנה אורי' עבר על דברי דוד המלך כדאיתא בתוספו' שם בד"ה דאמר לי' אדוני יואב וז"ל פירש רבינו מאיר דבסיפא דקרא כתיב ואני אבא לביתי לאכול ולשתות וכו' ודוד צוה לו שיבא אל ביתו ועבר על דבריו ואיתא במסכת חגיגה פרק ב' דף ע"ז בתוספות בשם ירושלמי וז"ל מ"ד שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה שדן את הנשים כשפנית בעצמו בלי

סנהדרין

שנהדרין מחילא רבינו הקדוש שהי' נשיא ודריש שהי' לדוד לדון את אורי' בסנהדרין וזה הי' היפוך לזלזל בנשיאתו לומר דאסו' לנשיא לדון בעצמו וק"ל

**דף סד** וז"ל ויקצוף משה על פקודי החיל אמ' רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לו לא נפקד ממנו איש אמר להן א"כ כפרה למה אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו עכ"ל וכתבו התוספו' בד"ה מידי הרהור לא יצאנו וז"ל וא"ת והא אפילו יפת תואר הותרה להם וי"ל דמ"מ שייך בה איסור כדאמרי' ותשקתה בה ולא בחברתה עכ"לו יש לדקדק למה לא תקשי' התו' לעיל על מה דאמ' להם משה רבינו שמא חזרתם לקילקוליכם הראשון גם תקשי' המפרשים דלמה אמ' משה חזרתם לקלקולכם משום בילה שניה די"ת אינה מותרת במלחמ' רק בילה ראשונה וג"ל כמדא מחתה דהנה יש לדקדק עוד לפי מה דפירש"י בפ' כי תצא וז"ל גבי י"ת במלחמת הרשות הכתוב מדבר דבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבית שביו שהרי כבר נאמר לא תחיה כל נשמה עכ"ל והרי נשי מדין נמי הוו מצווי' להרוג אותן דכתיב ויקצוף משה ויאמר אליהם החייתם כל נקבה הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו' ופירש"י בד"ה הן הנה מגיד שהיו מכירים אותן זו היא שנכשל בה פלוני ואיך אפשר לומר דהי' שייך בהן דין י"ת אלא צ"ל דקושית התוספו' לפי דעתם של פקודי החיל שהחיו הנקבות ולא ידעו מזה הציווי להרוג הנקבות מתילא על מה דאמ' להם משה שמא חזרתם לקילקוליכם לא קשיא קושית התוספו' דבאמת לפי ציווי של משה י"ת שלהן אסורה ולכך סבר משה שמטאו בזה שהיו סבורים די"ת שלהן מותרת וכששמעו עכשיו די"ת שלהן אסורות רצו להקריב קרבן אבל על מה דאמרו מידי הרהור לא יצאנו ומעשה לא עשו ע"ז מקשינן התוספות הלא לדעתן שהחיו הנקבות מסתמא סברו די"ת שלהן מותרת ואיך באו לידי הרהור בלא מעשה דאם היו חושקין בהן אך אפשר שלא עשו מעשה גם אם היו סבורים די"ת שלה מותרת לא שייך הרהור דעיקר הטעם היתר של י"ת שלא יבא לידי הרהור דאינו דומה למי שיש לו פת בסלו וע"ז מתרצים התוספות דמ"מ שייך בה איסור כדאמרינן בה ולא בחברתה והם נתנו עיניהם באחת וחשקו גם בחברתה ולכך לא מתרצים התוספות משום בילה שנייה כקושית המפרשים הנ"ל דאם באו עליהם בילה ראשונה מ"מ נחשב לחטא גמור דהרי באמת י"ת שלהן אסורה כנ"ל וק"ל :

**בספר** נדה לדרך מקשה על התוספו' הנ"ל מהירושלמי הנ"ל דאיתא שם בשבע שכיבשו ובשבע שחילקו לא היה נוהג דין י"ת ממילא מכ"ש במדבר לא היה נוהג עדיין דין י"ת ומסיים והמתרץ קושיא זו ישא ברכה : ונלע"ד לתרץ דאיתא בספרי והובא בילקוט וז"ל והבאת אל תוך ביתך ולא לבית של אחר פירש שיהא הבית שלו דאין לומר שיהא עמה בבית אחד דזה נלמד מדכתיב וישבה בביתך בבית שדר בו ואיתא במסכת יומא פ"א דף י"א דלא היו חייבים במזוזה על אחר כיבוש וחילוק מדכתיב ביתך המיוחד לך . משא"כ קודם חילוק לא היה ידוע איזה בית שלו דשמא יפול בגורל אחר ממילא לכך לא נהג גם דין י"ת כדכתיב ג"כ ביתך כנ"ל משא"כ במדבר שהוא מקום הפקר כל מקום שנטה שם אהלו היה המקום שלו והיה שייך בהם דין י"ת וק"ל :

**דף** ס"ס ע"ב ברש"י בד"ה ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה וז"ל ע"י שנגנת שבת ששכח ששבת היום מדקתני סיפא וכו' ה"פ מדקתני סיפא יודע שהוא שבת וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה וזה אין לומר דאיירי שנודע בינתים דא"כ אפילו עשה אב ותולדה דידיה חייב שתים אלא צ"ל דאיירי שלא נודע בנתים ומדסיפא איירי שלא נודע מכלל דרישא באין יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה איירי ג"כ שלא נודע בנתים וק"ל :

**דף עז** ע"ב בגמרא ר' זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוהי וחזיא דהוה בדיחא דעתיה ואי בעי מיניה כל שלליה דעלמיה הוה אמר ליה אמר ליה מאי טעמא עזי מסגן ברישא והדר אמרי אמר ליה כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא מאי טעמא הני מיכסיין והני מגליין והשיב לו הני דמכסינן מנייהו מכסינן והני דלא מיכסינא מנייהו מגלינן . הדר שאל מ"ט גמלא זוטר גנובתיה והשיב לו משום דאכל כיסי . הדר שאל מאי טעמא תורא אריכא גנובתיה . והשיב לו משו' דדייר באגמי ובעי לכרכושי בקי . מ"ט קרנא דקמצא רכיכא משום דדייר בחילפי ואי קשיא כדיא ותתעורא . מ"ט האי תימרא דתרנגולתא מדלי לעילא משום דדיירי אדפי ואי עייל קטירא מתעורא עכ"ל . וה"ל דכל שאלה ותשובה היתה מה שמגיע לתורתינו הקדושה רק זה היה שואל בלשון חכמה וזה השיב לו ג"כ ברמז כדאיתא במסכ' עירובין שהיו משתעים תלמידי חכמים בלשון חכמה היינו ברמז שאלה ראשונה היתה מ"ט עיזי מסגי ברישא וכו' ה"פ דאיתא בגמרא עוד תתקע"ד דורות היה בדעתו של הקב"ה לברוא קודם קבלת התורה שנאמר דבר צוה לאלף דור וכ"ו דורות היו מאדם הראשון עד קבלת התורה וראה הקב"ה שיהיו רשעי' ויחרבו את העולם ונתן

הקב"ה את התורה לאחר כ"ו דורות ואילו תתקע"ד דורות שתלם הקב"ה בכל דור ודור והם עזי פנים שבדור מחילא אילו ך"ו דורות שהיה קודם מתן תורה שהיו ג"כ רובן רשעים היו ג"כ עזי פנים דאילו אלף דור ענין אחד הם ועל זה שאל למה נבראו בתחילה אילו עזי פנים אילו ך"ו דורות שהיו רשעים כמו דור המבול ודור הפלגה והחריבו את העולם היה להקב"ה לברוא ישראל תחילה שנתשלה לשה שנאמר שה פזורה ישראל ובוב לא יחרב העולם כמו עכשיו אף שהם בעולם מאילו תתק"עד דורות מתקיים העולם ע"י התורה ולמה לא שתלן הק"בה גם לאילו ך"ו דורות בכל דור ודור והשיב לו כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא דהנה כברייתו של עולם לכך נברא החשך תחילה כדי שיהא ניכר יתרון האור מן החושך כדאיתא בזוהר תכח חשוכא איתיידע נהורא . גם איתא בכתבי האר"י ז"ל דלכך אמרו חכמים מילתא דבדיחתי קודם הלימוד כדי שיבחינו בין אור לחושך דאי לאו החשך לא היה ניכר מעלת האור ממילא ה"ה גם בזה אי הוו נבראו ישראל תיכף לקבלת התורה לא היתה נכרת מעלתם אבל עכשיו שראינו שנחרב העולם ע"י מעשה הרשעים בדור המבול ודור הפלגה ועכשיו אף שישנו רשעים בעולם אע"פ כן אינו נחרב העולם בזה הניכר מעלת התורה וישראל וק"ל :

**שאלה** שנייה מ"ט הני מכסיין והני מגליין וכו' ה"פ דאיתא במס' סוטה כל העובר עבירה בסתר הק"בה מכריז עליו בגלוי גם איתא בגמרא מפרסמין את החנפי' פירש רשעים ובבי תלמידי חכמים אם ראית שעבר עבירה כסהו לילה . וזהו ששאל מ"ט הני אילו רשעי' מגליין אגו עבירות שעושין והני מיכסיין איתרא שהם ת"ח מיכסיין אין אנו רשאין לגלות עבירות שעושין . והשיב הני דמכסיין מנייהו וכו' דהנה דבני תורה נמשלן לשמלה כדכתיב ובבית אין לחם ושמלה לא אהיה חובש גם בירבעם כתיב והם מתכסים בשמלה חדשה ודרשינן בפרק חלק דקאי על דברי תורה וקי"לן כל המוכה את הרבים אין חטא בא לידו שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידו בגן עדן ממילא אם ראית שחטא מסתמא עשה תשובה מטעם שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידו בג"ע לכך אין לפרסם חטאן :

**שאלה** שלישית מ"ט גמלי זוטר גנובתיה וכו' ה"פ דאיתא במדרש על הפסוק ויבאו עד גרן האטד וז"ל תנא אף גמלים היו מתאבלים על יעקב אבינו . ושמעתי בשם הגאון מוהר"ר יצחק שהי' אב"ד בק"ק פוזנן פי' על מדרש זה ע"פ משנה דאיתא במס' מעשר איטדה בשנת בכורת היא מאכל אדם שכונסין אותן לגורן וח יב' במעשר ובשנת שובע פטור' מן המעשר שבשנת שובע היא מאכל גמלים ובשני' יעקב אבינו התחיל הרעב ולכך עשו גרן לאטד ולכך אף גמלים היו מתאבלים שנטלו מאכל שלהם למאכל אדם ואי' במדרש מה כנענים שלא ראו אלא באצבע זכו שעיכב הקב"ה את ישראל במדבר מ' שנה וכו' וזה ששאל מ"ט גמלי כו' פי' המצרים שאפי' גמליהם מתאבלים למה לא האריך להם זכות זה כמו לכנענים והשיב לו משום דאכלי כיסי פי' שלא היו מתאבלים לכבוד יעקב רק בשביל שראו שהתחיל הרעב שעשו גרן לאטד לאכול אותם לכך היו מתאבלים על מיתת יעקב אבינו :

**שאלה** ד' מ"ט תורא ארוכי גנובתיה כו' ה"פ דאי' בירושלמי על מה דאמר שם מה דכתיב ויהונתן בן גרשון בן מנשה כו"ן תלוי' זכה בן משה לא זכה בן מנשה שעשה מעשה מנשה ופריך כומר לעכו"ם היה והאריך ימים כל כך ומשני שהיה עינו צרה בע"ז כו' ותורף הענין שראה העולם שהם להוטין אחרי ע"ז נעשה כהן וכשהיה אחד מביא מנחה לע"ז אמר מה מועלת והנה פסל מיכה הי' שור כדאי' בספר מטה אהרן על הגדה של פסח על חד גדיא ואי' במדרש על פסוק איש שדה וז"ל שהפקיר עצמו כשדה . וזה ששאל מ"ט תורא ארוכי גנובתיה פי' יהונתן שהיה כומר לפסל מיכה שהי' שור מ"ט האריך ימיו מה זכות היה לו והשיב לו דלכך היה כומר לע"ז משום דדייר באגמא שראה עולם של הפקר כדכתיב גבי פסל מיכה איש הישר בעיניו יעשה ובעי לכרכושי בקי שהי' כוונתו לגרש הזבובים שהם נקראים הזבובים דמי שהוא להוט אחר ע"ז נקרא זבוב דאי' במדרש קהלת זבובי מות יביעו שמן רוקח אלו שהם להוטין אחר ע"ז כזבוב שהוא להוט אחר המכה והי' כוונתו לשם שמים לגרשם מן הע"ז פסלו של מיכה כנ"ל וכן איתא על פסוק ויזנב בך כל הנחשלים קאי על שבט דן שהיה עמהם פסל של מיכה נמצא קרא הכתוב לעובדי פסל מיכה זנבים וזה שאמר מ"ט תורא הוא פסל מיכה אריכא גנובתיה כומר שלה האריך ימים :

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאי' במדרש ילקוט פ' כי תצא על הפסוקי' זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך וגו' קאי על שבטו של דן שפלט אותם הענן ע"י שהיה עמהם פסל מיכה שהוא שור כנ"ל והנה שבט דן היו מרובים באוכלסים מאשר שבטים וזה ששאל מ"ט היו מרובים שבט דן שנקראו זנבים כנ"ל שהיה עמהם פסל שור יותר מאשר שבטים והשיב לו לפי שהיה חוץ לענן בשדה ולא היו מוקפים בתוך ענני כבוד והוצרכו לכרכושי בקי פירש עמלקי' נמשלו לזבוב כדאי' במדרש ילקוט פ' בשלח וז"ל למה היה עמלק דומה לזבוב שהוא להוט אחר המכה ושבט דן הוצרכו להלחם בענין עם עמלק דאילו

תוך ענני כבוד לא יצאו להלחם דלמה להם לסכן עצמן ולכך כתיב ביהושע
א והלחם שילא רק יהושע לבד ולכך הרבה אותן הקב"ה שיעשו נקמה
בעמלק כדי למעט בנם ׃

**שאלה** ה' מ"ט קרנא דקמנא רכיכא וכו' ה"פ דאיתא במדרש ילקוט
משלי וז"ל מלך אין לארבה זה סנחרב שטלטל את כל העולם
ארבה שטס בעולם ואיתא בילקוט זכרי' על פסוק לאחד קראתי נועם זה
לות שהגלה מלך אשור שאין להם גלות קשה ולאחד קראתי חובלים זה גלות
ודה שגלותן קשה ואיתא במדרש דמלכות נקרא קרן דאיתא שם עשר קרנות
ס גם איתא בוכן עזרא על דניאל על פסוק עשר קרנות מיני' יקומון קאי
ל עשר מלכיות וזה ששאל למה קרן פי' מלכות אשור שנקרא ארבה רכיכא
או קשה גלות אשור הלא עשרת השבטים חטאו יותר משבט יהודא דהיכא
מ"ד בפ' חלק שאין עתידי' לחזור ולשבט יהודא הגלה אותן הקב"ה גלות
שה והשיב לו משום דדייר בחילפי וכו' דאיתא במדרש איכה על פסוק זאת
שיב אל לבי ונו' וז"ל אומרים ישראל אילולי תורתיך שאנו קורין בו כמה
אמות כבר אבדנו בין האומות פי' היינו מתערבים בין האומות וא"י דערבי
אל רמז לעם הארצות שאין להם טעסורים ועשרת השבטי' לא היו בני תורה
נשכחה מהם התורה שלא עלו לרגל וכתיב כי מציון תצא תורה וזה שהשיב
ו משום דדייר בחילפי שהם נמשלו לערבי נחל שהם עמי הארצים ואי קשיא
י' אם והיה להם גלות קשה היו כלים ומתעורי' פי' שהיו אבודי' בין האומות ׃

**שאלה** ו' מ"ט תומרא דתרנגולתא מידלי לעילא וכו' ה"פ דאיתא
במסכת ב"ב פ"א הורדוס קטל לכולא רבנן ושייר בבא בן בוטא
משקל עצה מיניה וכו' ונתן לו עצה שיטהר עונו הוא כיבה נרו של עולם
כתיב והיה אם מעיני העדה יעסוק באורו של עולם פירש שיבנה את בית
המקדש שהוא אורו של עולם דכתיב והלכו גוים לאורך ואיתא במס' קידושין
פרק נ' דינאי מלכא הרג כל החכמים ונעשה צדוקי ואילו הצדוקי' היו כותיים
בדאיתא בספר יוסיפון גם במס' נדה דף ל"ב בנות צדוקי' בזמן שנהגו לילך
בדרכי אבותיהן הרי הן ככותית ׃ והנה הכותים היו עובדים לתרנגולת
בדאיתא במס' סנהדרין ע"פ והכותים עשו סוכת בנות מאי ניהו תרנגולתא
וזהו ששאל מ"ט ינאי מלכא שנקרא תימרא שסתר עינו של עולם מתה שהרג
החכמים דתרנגולתא שהיו נוהג מנהג הכותים מ"ט מידלי לעילא פי' שהיה
מצליח במלחמותיו כדאיתא ביוסיפון ׃ והשיב לו משום דדייר אדפא פי'
בה"י מקום גבוה וזה רמז שהיה דר במקום מקדש שהוא גבוה מכל העולם
אי עייל קיטרא פירש אם יכנסו השונאים לירושלים יחרב בית המקדש שהוא
עינו של עולם כנ"ל לכך הצליח במלחמותיו וק"ל ׃

**דף פו** מקשים התוספות בד"ה אמר ר' יצחק שלא יהא הללו הולכים
לקבל תורה וז"ל ׃ וא"ת א"כ מה צריך רבי יצחק לדרשא
דלא תרחם סתר דברתי וי"ל דאיצטריך דאי לאו הכי ליטבלו בתחילה לילי
שבת ומתצות ואילך יקבלו התור' אבל ביום אם היו מאחרים עד שיטבלו כולם
היו מתבטלין מתלמוד תורה עכ"ל ׃ ואינו מובן לי דהרי איכא מ"ד לא
איברא לילה אלא לגירסא ׃ וכ"ל קושית התוספות לפי פשוטו בשלמא
בקושית קמא דגמר' מסתמא טבלו כולם קודם הערב שמש למצוה מן המובחר
שיהיה להם הערב שמש דלזמן מועט לא חששו לפליטה מזמן הערב שמש עד
צאת הכוכבים מילא תקשה עדיין ליקבלו בלילה דהרי אמר שם ראוי' ליתן
טבול יום קאתינא דבאמת טבלו כולם קודם הערב שמש אבל בקושיא בתרא
אבל הלילה עדיין פליטתן טמא' ממילא לא יטבלו קודם הערב שמש דלמא
יפלטו בלילה ובצפרא לא יזרזו לטבול קודם הנץ החמה דיאמרו הואיל דיש
שהות לזמן קבלת התורה דאין חילוק בין קודם הנץ החמה בין לאחר הנץ
החמה משני שפיר שלא יהא מקבלן וכו' וק"ל ׃

**עוד** אפשר לומר דהנה יש לדקדק מהיכי תיתי לא יהיו זריזין לטבול
מיד אחר זמן שפליטתן טהורה אלא לפי מה דאמר לעיל אסור
בשמש מטתו ביום כי אם בבית אפל או ת"ח ולאו כ"ע ת"ח ממילא אילו
דלא שמשו ביום יטבלו בלילה ואילו ששימשו ביום יטבלו ביום ממילא אתי
שפיר מקצתן ילכו לקבלת התורה אילו שטבלו בלילה יהיו מוכנים וילכו
לקבלת התורה ואילו ששימשו ביום ילכו לבית הטבילה משא"כ בקושיא
קמא דהיו כולן שוין ומסתמא היו כולם מזורזים לטבול מיד אחר
זמן שפליטתן טהרה לכך איצטריך לדרשא לא תראם סתר דברתי ׃

**שם** הקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל ויש לדקדק מאי קושיא דגמרא
וליטבלו בידי שמשי מאי קושטא דר"ע לית ליה כמי בהסכמה
עלה אלא מכח הך קושיא דלקבלו התורה בידי שמשי קאמר ר"ע דהקפידה
התורה גם על הלילה כדי שיהיו ה' עונות עכ"ל עוד הקשה מאי פריך הש"ס
למה למימר להו והא אמר רב הונא ישראל קדושין הן ואין משמשים מטותיהן
ביום דלמא לכך איצטריך למימר להו לאשמעינן בעלמא דאעונות קפיד
קרא עכ"ל ׃ ואפשר ליישב בקלא מתא דהנה לר"ע דאמר ואם יצאתה

מקצת עונה ראשונה נותני' לה מקצת עונה שנית ממילא סבר ר"ע דכל זמן
שהיה שעות פליטתה טמאה והנה בסיון היום הוא בקרוב שש עשר שעות
ממילא אין לומר דפירשו בד' עם חשיכה דא"כ לא שלמה להם חמשה עונות
עד ד' שעות ביום השבת והרי ניתנה התורה מיד כשהתחיל בוקר כדאיתא
ברש"י בחומש על פסוק בהיות הבוקר וז"ל מלמד שהקדים על ידן וכן איתא
בתרגום אונקלוס במהוי צפרא לכך צריך לומר לר"ע שפירשו בד' בהשכמה
ושלמה פליטתן בלילה והשתא מתורצי' גם קושיית שניי' של הגאון הנ"ל
דאין לתרץ לכך אמר להו לאשמיכן בעלמא דאעונות קפיד קרא דעדיין
תקשה הלא היו פורשי' מיד כשהתחיל יום ושלמה להם ה' עונות בערב שבת
ד' שעות קודם צאת הכוכבים והיה להם לקבל התורה בערב שבת קודם
הלילה לכך איצטריך לומר ת"ח מותר לשמש ולא פירשו מיד בבוקר רק פרשו
אחר ירידת משה וזה היה ד' שעות דהשכמה היא עד ד' שעות דכתיב וישכם
אברהם בבוקר לתפילה וזמן תפילת שחרית עד ד' שעות ולכך מקשה רש"י
השתא והא טבולי יום נינהו דבל"זה לא קשיא דה"א שפירשו בהנץ החמה
ונשלמו פליטתן ד' שעות קודם הלילה וטובלו קודם הערב שמש אבל השתא
דמשני שפירשו ד' שעות ביום ממילא לא נשלמו פליטתן קודם הערב שמש
וקשה שפיר והא טבול יום נינהו ודו"ק ׃

**דף פז** ע"ב וז"ל וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב כאשר צוך ה' אלהיך
ואמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה וכו' ועיקר הגמרא
היא במס' סנהדרין וז"ל עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבעה מצות שנצטוו
עליהן בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם דינין דכתיב שם שם
לו חק ומשפט שבת וכיבוד דכתיב כאשר צוך ואמר רב יהודה אמר רב כאשר
צוך במרה ופרש"י וז"ל הא ליכא למימר דמשה אמר להם בערבות מואב כאשר
צוך בסיני דמשה לא מתאליו הי' שונה להם משנה תורה ומזהירם על מצותיה
אלא כמו שקבלה הוא היה חוזר ומגיד להם עכ"ל והקשה בספר נפתלי שבע
רצון למה לא כתיב בדברות ראשונות כאשר צוך ונלע"ד לתרץ דאיתא במס'
סנהדרין דף נ"ט ע"א כל מצוה שנאמרה לבני נח ונישנית בסיני לזה ולזה
נאמרה וכתבו התוס' וז"ל אין להקשו' משבת שניתנה קודם מתן תורה ונישנית
בסיני ובן נח ששבת חייב מיתה דשבת לא ניתנה רק לישראל אף קודם מ"ת
עכ"ל ולכאורה אין לה שחר דהרי אמר שם בגמ' ואנו אין לנו אלא גיד הנשה
ואליבא דר' יהודה וגיד הנשה נ"כ לא נאמר אלא לבני יעקב ומ"ת חשיב
שנאמרה לבני נח הואיל ובני יעקב היה להם דין ב"נ קודם מ"ת והדרי קושית
התוס' לדוכתא וכ"ל מדכתיב כאשר צוך ה' אלהיך דהוא מיותר הלא ידעו
שנצטוו במרה אלא דבא הכתוב להורות דאף שעל ז' מצות ב"נ מוזהרי'
אנו שלא נניח לדור בארצינו גוי שאינו שומר מצות ב"נ כדאיתא ברמב"ם
ז"ל אבל בשבת אמר הכתוב שתשמור את השבת כאשר צוך דהיינו כמו
שצויתי לך דוק' ולא צויתי לב"נ ואית' ברמב"ן ז"ל בחומש וז"ל המאמר הראשון
היינו זכור הוא כבוד היום והדרו כאשר אמר על כן ברך ה' את יום השבת
ויקדשהו אבל במשנה תורה הזהיר אותנו לשמור השבת שלא לעשות מלאכה
עכ"ל דאיתא במסכ' שבת אמר הקב"ה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ופירש
במדרש פ' עקב דזו היא המתנה שאתה מענג עצמך במאכל ומשתה ואני נותן
לך שכר גם איתא בי"ת טעם על מה דאמר בגמרא קום ועשה לא קחשיב
וז"ל דמצו' עשה היא קרוב לשכר ורחוק להפסד דלא ענשינן אמצות עשה
כי אם בעידן ריתחא ומסתמ' בשלא רצו בני נח לקבל את התורה מהיכי תיתי
השאיר להם הקב"ה מצות עשה שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד עכ"ל
והשתא אתי שפיר דהרי לכך כתיב כאשר צוך להורות דבני נח אינו מצווה
על השבת ממילא גבי זכור שהוא לענין עונג שבת לא הוצרך למעט בני נח
דמהיכי תיתי יתן להם הקב"ה המתנה טובה מבית גנזיו דהרי אפילו מצות
עשה נוטל מהם אבל בשמור דקאי על מצו' לא תעשה דשבת ובאם עושה
מלאכה חייב מיתה ה"א דגם ב"נ מצווה עליה כמו דמוזהרין על ע"ז דשבת
הוא מעיד על חידש העולם שהקב"ה שבת ממלאכת העולם כדאיתא ברש"י
במס' חולין דף ה' שאי תנא חמירא לי' שבת מע"ז לכך איצטריך כאשר צוך
להורו' דאינן מצווה ב"נ על שמירה ממלאכה וק"ל ׃

**דף פז** ומה דכתוב גבי כיבוד אב ואם בדברו' האחרונו' כאשר צוך ולא
כתיב גבי דברו' הראשונו' כ"ל ע"פ דאי' בחידושי אגדות של
מהרש"א ז"ל במס' בבא קמא פרק ה' על מה דאמר שם בגמרא שאל רבי
חנינא בן עגיל לר' חייא בר אבא מפני מה בדברו' הראשו' לא נאמר בהן
טוב וכו' וז"ל מה שנאמר בדברות האחרונו' טוב לא קשיא ליה דידע שמדרש
מיני' כדדרשינן בסוף פרק קמא דקידושין למען יאריכון ימיך בעולם הזה
ולמען ייטב לך בעה"ב שכולו טוב ומשיך הואיל וסופו להשתבר שהוא רמז
עוה"ז שהוא אריכת ימים יהיה הפסק משא"כ הטוב שהוא בעוה"ב לא יהיה
הפסק עכ"ל ואיתא במסכ' קידושין סוף פרק קמא מה שכר פרע הקב"ה
לדמה בן נתינה שהי' זהיר בכיבוד אב שנולדה לו פרה אדומה בעדרו כשבאו
חכמים כדבר אמרו מה שאינו מצוה כך מצווה ועושה על אחת
כמה

כמה וכמה עכ"ל · והנה יש לדקדק ג"כ למה כתיב כאשר צוך דמסתמא לא שכחו בזמן קצר כזה ממרה עד מתן תורה ולפי הנ"ל ניחא לפי דכיבוד אב ואם היא מצוה נימוסית מצד השכל לכך אמר הק"בה שיהיו נזהרים במצות כיבוד מכח מה שצוה הק"בה על מצוה זו ולא משום נימוסית כדי שיקבלו שכר כמצווה ועושה · והנה שכר כיבוד בעו"הז מצינו שנותן הק"בה אף לאינו מצווה ועושה דהרי פרע הק"בה שכר לדמה בן נתינה בעו"הז מ"מ א"כ בעו"הב זה דווקא למי שמצווה ועושה והשתא אתי שפיר בדברות ראשונות דלא נאמר בהן שכר כיבוד בעו"הב רק אריכת ימים נאמר בהם שהוא בעו"הז כנ"ל לכך לא נאמר בהן כאשר צוך דהרי אף אם יקיים שכר כיבוד מכח נימוסית יהיה לו ג"כ שכר בעו"הז אבל בדברות האחרונות שנאמר בהם למען ייטב לך שהוא שכר עו"הב כנ"ל על זה אמר שיהי' לך שכר עו"הב אם יקיים מצוה זו מכח מה שצויתיך ולא מכח נימוסית דתהא מצווה ועושה ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר לפי דמצינו שנותן הק"בה שכר אריכת ימים לעכו"ם לעוג מלך הבשן ולאחירם מלך צור מ"מ א"כ הטבה · דאיתא במדרש מגילת אסתר ע"פ כטוב לב המלך ביין · וז"ל טובתן של עכו"ם אינה שלימה שנאמר וטוב לא יהיה לרשע ואיתא בלבוש הלכות סופר מה דמצינו מצות עשה שהזמן גרמא שלא נתן הק"בה לנשים · הטעם הוא שלא רצה הק"בה שיקבלו שכר על מצות אלו ממילא אריכת ימים לא הוצרך הק"בה לומר כאשר צוך להוציא עכו"ם דשכר אריכת ימים נותן הק"בה בעו"הז לעכו"ם כנ"ל מ"מ א"כ הטבה כנ"ל וק"ל :

**עוד** שם בדף הנ"ל בתוספות בד"ה כאשר צוך במרה וז"ל · וא"ת מנ"ל דבמרה איפקוד אשבת דלמא כאשר צוך כמן · דאשכחן דיני שבת כתובים שם · וי"ל משום דגבי כיבוד אב ואם נמי כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהאי כאשר צוך במרה הכי נמי האי · ויש לדקדק מה ענין כיבוד לשבת וכ"ל לתרץ דאיתא במסכת יבמות פ"ק וז"ל · מנין שאם אמר לו אביו שיחלל את השבת שלא ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' כולכם חייבים בכבודי והקשה המזרחי ז"ל לפי מה דפירש רש"י בפ' ויקהל הקדים משה רבינו אזהרת שבת למלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת קשה למה לי קרא אני ה' הי' להק"בה להקדים אזהרת שבת לאזהרת מורא אב ואם וממילא הוה ידעי דלא ישמע לו וכ"ל דאיתא במסכת קידושין פ"ק וז"ל דרש רבא מאי דכתיב ראש דברך אמת ראש דברך ולא סוף דברך אלא כששמעו א"ה אנכי ולא יהי' לך אמרו לכבוד עצמו הוא דורש כששמעו מצות כבד חזרו והודו למאמרות הראשונות ממילא גבי עכו"ם דלא איכפת להק"בה אם הם טועין וחוטאים · כדאיתא ברש"י בפ' ואתחנן שהחליקן בדברים כדי לטרדן מן העולם אמר אנכי ולא יהי' לך קודם כיבוד אב ואם · אבל לגבי ישראל מסתמא הקדים הק"בה מצות כיבוד למצות שבת שהיא מעיד על יחודו ממילא במרה שקדי' הק"בה מצות כיבוד למצות שבת · ואף אי יקדים הק"בה בפ' קדושים מצות שבת למצות כיבוד יאמרו דשקולין הם כמו דמצינו לפעמים מקדים משה לאהרן ולפעמים אהרן למשה להורות דשקולין הם לכך איצטריך אני ה' להורו' דשבת עדיף מכיבוד והנה איתא במסכ' פסחי' פ"ק מה דאמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה דוקא בתרי ענינא · אבל בחד ענינא מה דמוקדם מוקדם · ומה דמאוחר מאוחר ממילא מוכח דכיבוד ושבת נאמרו בהדי הדדי · וה"א מה דמוקדם מוקדם וכיבוד קודם לשבת ולכך אי לא הוה כתיב אני ה' ה"א דאתי להורו' דשניהם שקולין הם · אבל אי לא נאמרו בחד ענינא · ממילא לא מוקדם הוא מחמת שנאמר קודם תהדר קושי' לדוכתא למה לי אני ה' הוה ליה ליכתוב שמירת שבת קודם לכיבוד ונלמד מינה דלא ישמע לאביו לחלל שבת ודו"ק :

**דף פט** ע"ב אם יהיו חטאיכם כשנים כשני מיבעי ליה אמר ר' יצחק אמר הק"בה לישראל אם יהיו חטאיכם כשני' הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלג ילבינו וכו' · הגדה זו קשה להולמה ואפשר לפרש בדוחק דאיתא בגמרא תתק"עד דורות היו להבראות קודם מתן תורה שנאמר דבר צוה לאלף דור וקפצה הק"בה שיהיו רשעי' ביותר עמד ושתלן בכל דור ודור והם עזי פנים שבדור נמצאו אילו תתק"עד דורות הם רשעים ביותר ואין מועיל להם תוכחה דבודאי אין מקבלין תוכחה דהרי ראה הק"בה דבודאי יהיו רשעים ואיתא במדרש ילקוט פ' יתרו ישראל כמשלו לשה מה שה לוקה באחד מאבריו וכולן מרגישים כך ישראל אחד חוטא וכולן נענשין והטעם שלא מוחין בהן · ולכך לא ענש רק על הנגלות עבור הערבות ולא על הנסתרות ואיתא בטור א"ח סימן תר"ח אם יודע בודאי שלא יקבל תוכחה אינו מחויב להוכיחו שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך ואיתא בזוהר בראשית סימני' להכיר אילו שהם מאותן תתק"עד דורות וזה פירש הגדה הנ"ל אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורו' מששת ימי בראשית שלא יהיו חוטאים רק אילו שסידר אותן הק"בה בכל דור ודור כשלג ילבינו לא יענשו כל ישראל עליהם בשביל שלא מיחו בידם ואם יאדימו כתולע שיחטיאו גם שאר ישראל עמהם כתולע זה שצובע · דברים אחרים כמתר יהיו ודו"ק :

**דף צו** ע"ב בגמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה הוא הוצאה גופא היכא כתיבא עכ"ל ויש לדקדק מה ענין זריקה לקושי' זו. הי' לו להקשות בקיצור הוצאה היכא כתיבא וכ"ל דאהוצאה לחוד לא קשיא דאפשר לתרץ כקושית התוספות לפי שהיתה במשכן אבל מתה דזריקה תולדה דהוצאה היא · אין לומר דלא כתיבא הוצאה רק מה דהיתה במשכן חשיבא מלאכה דהרי זריקה לא היתה במשכן כדאי' ברש"י שם במתניתין דבמשכן לא היתה זריקה בקרשים מפני כובדן והנה פטור במתניתין בשני דיוטות ור"ה באמצע משום דלא היתה השטה כזו במשכן מכ"ש זריקה דלא היתה כלל במשכן בדין הוא דלא לחייב עלה דהרי לפי המסקנא לא ילפינן זורק ממושיט ממילא לא היתה זריקה שייכה במשכן כלל אלא כ"ל דהוצאה כתיבא בתורה דהוה מלאכה ויליף זריקה מינה דהוצאה דכתיבא בתורה שייכא גם בדברי' קלים דשייכא בהן זריקה ויליף שפיר זריקה מינה בסברת התוספות בד"ה הכנסה מנ"ל דמה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה לכך מקשה הוצאה היכא כתיבא וק"ל :

**שם** בגמרא הוצאה גופא היכא כתיבא אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה · משה היכן יתיב · במחנה לויה ומחנה לויה ר"ה הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו מרה"י דידכו לר"ה · ופריך ממאי דבשבת דלמא בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה עכ"ל · ומקשים העולם למה להמקשה לומר דילמא בחול קאי הי' לו להקשות בקיצור דילמא משום דשלימא מלאכה ואף אם נאמר שבשבת הוה תקשה דלמא הוצאה לאו מלאכה ומה שהכריזו שלא יעשו עוד מלאכה משום דשלימא לה מלאכה וכ"ל דה"פ דהגמרא מוכיח דהוצאה מלאכה היא מדכתיב ויעבירו קול במחנה אל יעשו מלאכ' והוית הוצא' בכלל דלכך לא הביאו ע"ד דאל"כ תקשה למה לא הביאו עוד הלא הכריזו שלא יעשו מלאכה בשבת ומנא הוה ידעי דהמלאכה היתה דיה אלא הוצאה בכלל הכרזה היתה דמלאכה היא וכן איתא בירושלמי ולכך הוצרך המקשה לומר דלמא בחול קאי דאי בשבת הוה קאי א"א לומר משום דשל' מא לי' מלאכה כסברת המקשה דתקשה איך כתיב ויכלא העם מהביא מנין היו יודעים דשלימא לה מלאכה דלמא לכך הכריזו שלא יעשו מלאכ' בשבת ויהא מוכח דהוצאה ג"כ מלאכה היא ולכך לא הביאו לכך הוצרך המקשה לומר דלמא בחול הוה קאי דמלאכה מותרת ולכך כשהכריזו אל יעשו עוד מלאכה היו יודעים דמלאכה היא דיה ודו"ק :

**שם** בתוספות בד"ה הכנסה מנ"ל וז"ל וי"ל דבזריקה איכא סברא מה לי הוצאה מה לי זריקה וכו' וכתב הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל מיהו מה שתירצו התוספות אהך זריקה דבסמוך דהיינו זריקת ד' אמות בר"ה דאיכא סברא מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה הוא מגומגם דמה שייכא זריקה ד' אמות בר"ה להוצאה מרה"י לר"ה עכ"ל ואפשר לתרץ דהנה לשיטת התוספות שם צריך תרתי שיהא סברא וגם היות במשכן וקשה לפ"ז מה שהקש' בגמ' זריקה ד' אמות בר"ה מנ"ל דהוה במשכן ומשני שהית' במשכן הלא עדיין תקשה מאי סברא איכא בזורק ד' אמות בר"ה אלא כ"ל דהמקשה הי' סבר מעביר ד' אמות בר"ה יש ראי' מקרא דהוה מלאכה והקשה אף אי דמי זורק למעביר מנ"ל דהוה במשכן דצריך גם היות במשכן כסברת התוספות דאי לא הוית נמי במשכן לא הוה מחוייבים עלה מסברא ולכך אמר שם במסקנא ותו מעביר ד' אמות בר"ה מנ"ל אלא הילכתא גמירי ליה מזה נשמע דהמקש' הי' סבר מעביר ד' אמות בר"ה יש ראי' מקרא דהוה מלאכה ממילא לפי סברת המקש' דסבר ד' אמות בר"ה יש ראי' מקרא על זה פירשו התוס' שפיר כמו דזריקה מרשות לרשות אתי' מהוצאה מרשות לרשות משום דדמיין להדדי דמה לי ע"י הוצא' מה לי ע"י זריקה ה"ה בזורק ד' אמות בר"ה דמי למעביר ד' אמות בר"ה דמה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה ומ"מ לפי סברת המקש' דמעביר כתיב בתורה ואעפ"כ הקשה זריקה ד"א מנ"ל מוכח מזה דאף יש סברא צריך נמי היותה במשכן וק"ל :

**גם** לפי פירש רש"י בדף צ"ו ע"ב בד"ה דאיתעביד ליה מחשבתיה וז"ל דהעבר' תולדה דהוצאה היא לא קשיא קושי' הנ"ל דאי דמי' זריקה להוצאה דמי' ג"כ למעביר וק"ל :

**ע"ב** בתוספות הנ"ל לפי פירש התוספות דאף דאיכא סברא דזריק' דמי' להוצאה מ"מ אי לאו דהיתה במשכן לא הוו מחייבים עלה קשה הלא לפי מסקנא דגמרא דלא היו זורקים מחטיהן מנ"ל זורק מרשות לרשות דמחייבי עלה בשלמא על המקשה לא קשה למה פריך זריקה ד' אמות בר"ה מנ"ל ולא פריך זריקה מרשות לרשות מנ"ל דאפשר לתרץ דילפינן זורק ממושיט אך לפי מסקנא דגמ' דלא ילפינן זורק ממושיט קשה זריקה מרשות לרשות מנ"ל דהוית במשכן · וכ"ל הנה יש להקשו' עוד על מה דפירש רש"י בדף ח' ע"א גבי כוורת בד"ה רחבה ו' וז"ל דהויא רשות לעצמה ואכן ממשכן גמרינן שהיו זורקי' מחטיהן במלאכתן זה לזה ולא היו זורקין רשויות עכ"ל וזה לא קיימא במסקנא דגמר' בדף צ"ו ע"ב דאמר שם איש איש ממלאכתו דלא הוו שאילי מהדדי אלא ה"פ דהנה יש לדקדק עוד על מה דמקש' בגמ'

ודלמא

ולמאי כתוך ד' קוו יתבי הלא סיריעה היתה רחבה ארבע אמות וזה אי אפשר שיארגנה אדם אחד דהרי שיעור פישוט ידיו של אדם ג' אמות הן אלא באמת כשהיו אורגים היריעות היו זורקים החוט של ערב זה לזה שכנגדו ומ"מ לא נשמע מינה ד' אמות כר"ה דכשהיתה שתי של היריעה נתתת על גבי קונדסין היתה גבוה עשרה טפחים והוית רה"י והמקו' שהיו יושבים האורגים במשכה לויה היה ר"ה ולכך מכ"מ ראיה מאילו שהיו יושבים זה בכל זה שהיו שאילו מהדדי ומזה ראיה לד' אמות בר"ה ולכך פירש רש"י בד"ה לשואליהן וז"ל אורגי יריעות אחרות ולכך מקשה בגמרא ודלמא גבי הדדי הוו יתבי דאילו היו יכולים לישב אחד אחד בכל חבירו פחות מד"א מאילא מה דפירש רש"י בדף ח' דזריקה מרשות לרשות אתי' ממשכן כיון דש"י לאילו שהיו זורקים זה לזה שכנגדו דהיה מר"ה לרה"י ודו"ק :

**ולפ"ז** הכ"ל אפשר לתרץ מה שהקשה בגמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה כו' כנ"ל דהנה לפי הנ"ל הוה זריקה מרשות לרשות במשכן וקשה שפיר מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא למה היא תולדה הלא הותה זריקה במשכן כמו הוצאה אלא צ"ל דהוצאה כתיבא בתורה ולכך היא אב וזה דפירשו תוס' בד"ה הוצאה נפקא היכא כתיבא וז"ל אף שהיתה במשכן אי לאו דכתיבא לא הוה מחייבא ולכך זריקה היא תולדה דעיקר חיובא משום דדמי להוצאה והוצאה כתיבא אבל משום משכן לחוד לא הוה מחייבי אזריקה ודו"ק ·

**דף קיב** ע"ב בתוספ' בד"ה רבי שנית לנו סנדל שנפסקו כו' כ"ל תמוה לר' אלחנן אמאי לא מייתי סייעתא מתתני' דמטה דמתני מקמי הך כו' והניחו בתימא ואפשר לתרץ דהנה יש להקשות עוד למה לא הקשה ר' יוחנן לחזקיה כשהיה שונה מתניתין דמטה הוה ליה להקשות מאי שנא ראשונה כו' אלא ה"פ דהנה אי אמרינן מתני' אתי' כר' יהודה לא קשיא מידי דהרי רב יוסף תירץ לעיל דטעמא משום דנאי להשתמש בכלי מתוקן ומתני' דסנדל איירי בסנדל שיש לו ארבע תרסיות ואם נפסקה אחת חיצונה אינו נאי כל כך לצאת בו וכשנפסקה שנית נאי לשמש בו וצ"ל מה דהקשה ר' יוחנן לחזקיה מאי שנא משום דסבר מתני' אתי' כרבנן ולפ"ז קשה הלא רבנן סברי דאפשר לאפוכי מימין לשמאל ומטעם זה אפשר לומר לכך אם נפסקה אחת טמאה דאפשר לאפוכי אבל אם נפסקה שניה דמתה נפסק אחת היא לכל חוץ לכך טהור אף אם תיקנה משום נגאי אלא צ"ל לפי דרבינו הקדוש סידר דין זה גבי מטה והדר סידר דין זה גבי סנדל וקש' תרתי למה לי הלא טעם אחד להם אלא צ"ל דאי הוה תני מטה לחוד הוה אמינא טעמא משום נגאי ולכך אם נשברה אחת ותיקנה טמאה דחזי לאפוכי לכל הכותל אבל בסנדל ה"א דלא חזי לאפוכי מימין לשמאל כר' יהודה דסבר לא חזי לאפוכי מימין לשמאל אף אם נפסקה אחת חיצונה טהור לכך איצטריך למיתני מתני' דסנדל ואי הוה תני מתני' דסנדל לחוד ה"א דוקא סנדל אית ביה משום נגאי שיוצא בו לשוק אבל מטה שהיא בבית תמיד לית בה משום נגאי ואפילו אם נשברה ארוכה שנייה ותיקנה טמאה לכך איצטריך למיתני מתני' דמטה אף דלית בה משום נגאי אם נפסקה שניי' ותיקנה טהורה משום דפנים חדשות באו לכאן תמילא לכך לא שאל רבי יוחנן לחזקיה כשהי' שונה מתני' דמטה דהי סבר במטה שייכא נ"כ טעמא משום נגאי ולכך אם נשברה ארוכה אחת טמאה דחזי לאפוכי אבל כששנה מתני' דסנדל הוקשה לו למה לי תרתי אלא צ"ל דאשמעינן מטה אף דלית בה משום נגאי אם נשברה שניי' ותיקנה טהורה וע"ז שאל אי לית בה משום נגאי למה הוא טהורה הלא קיימי שניה ולפ"ז מתורץ קושי' התוספ' דלכך שביק הא דר' יוחנן גבי סנדל דכאן הוקשה לו מאי שנא וכששנה מתני' דמטה לא הוה קשיא ליה מאי שנא כנ"ל ודו"ק ·

**דף קיג** ע"ב בגמרא וכה תדבקין עם נערותי וכי דרכו של בועז לידבק בנשים אמר רבי אליעזר כיון דחזא ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה אמר שרי לאידבוקי בה עכ"ל והקשה הגאון מהרש"א ז"ל מאי מקשה הגמ' וכי דרכו של בועז לידבק בנשים הלא כתיב עם נערותי ומשני דה"פ למה אמר נערותי אלא דה"א עם בועז וכי דרכו של בועז עכ"ל ולא זכיתי להבין דברי הגאון דמה מתרץ הגמ' שרי לאידבוקי בה ולע"ד נראה לתרץ דהנה אי' במדרש מה ששאל בועז להנער למי הנערה הזאת שאל אותו עניה אם יקחנה לאשה ועיין בפירושי על המדרשים באריכו' וכן אי' בספר שחיבר רבינו שלמה אלקבץ ששאל עניה אם יקחנה לאשה והשיב לו הנער נערה היא ואתה זקן גם מואביה היא ואסורה לך דעדיין לא נתחדש' הלכה עמוני ולא עמונית עכ"ל והנה קשה הלא ידע בועז דמואביה היא ואסורה לו וצ"ל לפי מה דתירץ הגאון מהרש"א ז"ל על שהקשה מה היו מסופקים אם דוד המלך אם ראוי לבא בקהל היה להם להביא ראיה מבועז שהי' שופט את ישראל ונשא את רות ומשני לפי דזה הי' יבום דיבום הי' בקרובים ואתיא עשה דיבום ודחי ל"ת לא יבא עמוני והנה איתא במדרש רות בת מ' שנה היתה וכתיב וישבו שם כעשר שנים ממילא נשאה מחלון אחר שהיתה בת ל' שנים ואמרינן במסכת בבא בתרא פרק יש נוחלין נשאת אחר ד' שנים יולדות עד ארבעים ממילא לא היתה רות ראוי להוליד אלא בדרך נס כדאמרינן בבבא בתרא גבי בנות צלפחד שלא נשאו פחות מארבעים שנה והתניא נישאת אחר מ' אינה יולדות ומשני מתוך שצדקניו' היו נעשה להם נס כיוכבד ופירש הרשב"ם ז"ל וז"ל ומיהו נישואיה קודם ארבעים הוה דא"כ איך שתכה יוכבד על הנס ומה דאמר הכא נעשה להם נס כיוכבד ה"פ כמו שנעשה נס ליוכבד שלא ילדה קודם ארבעים ולאחר מ' ילדה וזה פי' הגמ' הכ"ל דבאמת אמר בועז וכה תדבקין עם נערותי שתהיה לו לאשה כדפירש התרגום דשם בשדה לא היו נערות שהקוצרי' היו נערים וע"ז מקשה הגמ' הלא לאשה היתה אסורה לו דעדיין לא נתחדשה הלכה וכי דרכו של בועז לידבק בנשים בזונות ח"ו ואין לומר שהיא מותרת להיכנס לו משום דאתי' עשה דיבום ודחי ל"ת דהרי היתה יותר מארבעים שנה ושוב אינה יולדות לזה אמר ר' אליעזר כיון דראה שהיא צדקת אמר שרי לאידבוקי בה משו' יבום שיעשה לה נס כיוכבד וק"ל וכן אית' במדרש שהיתה רות עקרה :

**דף קט"ו** ע"ב בתוס' בד"ה ס"ת שבלה ותימא וכו' ואפשר לתרץ באמת ללקט משמע מכונסות ומשמע מפוזרות רק הכי מקש' הגמ' מדקתני שם אם יש כדי ללקט מצילין ואם לאו אין מצילין דקשה חדא למה לי' למיתני' ואם לאו אין מצילין דממילא נשמע ממה דאמר אם יש ללקט מצילין גם קשה דיוקי סתרי אהדדי דברישא קתני אם יש מצילין משמע הא ספק אין מצילין והדר תני ואם לאו אין מצילין דמשמע הא ספק מצילין אלא צ"ל דרישא איירי במפוזרות ולכך ספקן אסור וסיפא איירי במוכנסות ולכך ספקן מותר וקשיא לרב הונא דכאן מוכח אפילו מפוזרו' אם יודע בודאי שיש בה פ"ה אותיות מצילין ודו"ק ·

**דף קיט** ע"א אמר רבא תיתי לי דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזיגנא רישי אבי בדיא כמה דלא מהפכינא בזכותיה ופירש בד"ה תיתי לי וז"ל ישולם לי שכרי ומדקדקים העולם למה לא פירש זה קודם בשאר אמוראי דאמרו תיתי לי ואפשר לומר לפי פשוטו לפימה דקי"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב לקבל פרס צ"ל מה דאמרו תיתי לי היינו שמצוה זו תהא מגינא עליו מן החטא כדאיתא במסכ' סוטה אבל רבא שאמר מה שהיה רחים רבנ' ואיתא בגמ' מאן דרחים רבנן הוה לי' בנין רבנן וזה השכר מותר לומר שישולם לו שכרו וק"ל : עוד אפשר לומר דאי' במס' סוטה פ"ג דרבא סבר מצוה לא מצלי מן החטא כלל לאי ה ענין אמר תיתי לי לכך פרש"י ישולם שכרי בדברי רבא ·

**דף קכז** ע"א אמר רב יהודה אמ' רב גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה דכתיב ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדיך ופירשו התוס' אתי' כמ"ד במס' שבועו' דהאי שם קודש דאיכא מ"ד התם שהוא חול דלמלאכים היה מדבר עכ"ל ומקשים העולם הלא כתיב לעיל מזה וירא אליו ה' וירא ג' אנשי' וירץ לקראתם ממילא רץ אברהם מן השכינה לקראת האנשי' ומוכח דגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה וצ"ל ע"פ דאיתא כאבן עזרא דקרא וירא והנה ג' אנשים כוא מאוחר וה"פ הפסוקים וירא אליו ה' ובאיזה זמן היה לזה מפרש וירא והנה ג' אנשים וירץ לקראתם עכ"ל ממילא מקרא קמא לא מוכח מידי דוירא ג' אנשים היה קודם שנראה אליו ה' אבל מקרא בתרא מוכח שפיר וזה שכתבו התוס' אתי' כמ"ד דאדני קדש דאי למ"ד שהוא חול לא מוכח מידי דמקרא קמא לא מוכח מידי וק"ל : שם ברש"י בד"ה והשכמת בית המדרש וז"ל דתנא דידן אקדמה ברישא עכ"ל ה"פ אע"פ במס' פיאה חשיב השכמת ב"ה קודם להכנסת אורחים מ"מ מתנא דידן מוכח דגדול הכנסת אורחים מהשכמת בית המדרש ·

**דף קמו** ע"א בגמרא מפני מה בותים מזוהמין שלא עמדו על הר סיני שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן אומות שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן אמר לי' רב אחא ברי' דרבא גרים מאי אמר לי' אע"ג דאינהו לא הוו מזליהו הוו ופירש בד"ה מזליהו הוו וז"ל הוו בסיני וכל שעמדו על הר סיני נתקדשו ונטהרו ונתרפאו ואף עורים ופסחים כדתני' בסיפרי עכ"ל וצ"ל מאי בעי רש"י בזה דפירש אף עורים ופסחי' עוד יש לדקדק למה לא פירש רש"י זה לעיל על מה דאמר ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן וצ"ל דאיתא במדרש פרשה נשא כיון שבאו ישראל לסיני אמר הקב"ה כך היא כבודה של תור' שאתן אותה לבעלי מומין מיד אמר הקב"ה למלאכים שירפאו אותם שנאמר כל העם רואים וגו' כיון שעשו אותה מעשה חזרו להיות מצורעים שנאמר וירא משה את העם כי פרוע הוא ואין פרוע אלא מצורע דכתיב והצרוע אשר בו הנגע ראשו יהי' פרוע ממילא לפי מדרש זה חזרו לכמות שהיו בתחילה ולפ"ז קש' איך אמר כאן בגמ' דפסקה זוהמתן הלא אחר החטא חזרו לתחילתן וצ"ל דגמ' סבר דפסק' זוהמתן ומה דכתיב כי פרוע הוא דמשמע שהיו מצורעים זה הי' עונש על חטא ע"ז כדאיתא במס' ערוכין על שבעה דברים נגעים באים על ע"ז ג"ע וש"ד וכן אי' במדרש פ' מצורע כששמעו ישראל פרשת נגעי' נתייראו אמר להם משה הללו לא"ה עכו"ם ואתם לאכול ולשתות

ולשתות' ופירש י"ת ז"ל אף דהיו מגורעים בישראל לא היתה מחמת הזוהמא רק על עונש חטא עכ"ל: אך קשה מנ"ל לתנא' שלא חזרה הזוהמא לכך פירש"י מדתנינו שאף עורים ופסחי' נתרפאו בשעת מתן תורה דכתיב ויתיצבו ולא חגרים וכל העם רואים ולא עורים וקשה למה רמזה התורה שחזרו להיות מגורעים ולמה לא רמזה שחזרה לטומא כבתחילה. אלא דלא חזרו לתחילתן ומה שהיו מגורעים זה היה עונש על חטא ע"ז: והשתא אתי שפיר מה דלא פירש רש"י זה לעיל דלעיל לא קשיא מידי מהאי קרא דכתיב וירא משה את העם כי פרוע הוא דכל מקום שנאמר העם קאי על ערב רב אבל ישראל פסקה זוהמתן שפסקה קנת מאבותינו אבל השתא דאמר דאפילו גרים פסקה זוהמתן קשה שפיר מהאי קרא דכתיב כי פרוע הוא לכך תירץ רש"י שזה היה עונש וק"ל :

# דף קמח

ע"א במתניתין וכן ערב פסח שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר יום טוב ופי' רש"י בד"ה לאחר י"ט וז"ל ליום שלישי ה"פ דהכא. נ"ל מה דאמר במתניתין ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו מאי אתי לאשמעינן דאם אינו מאמינו יקח משכון אלא נ"ל דאתי לאשועינן דה"א דהוה כמו מקח וממכר ואסור קמש"לן דמותר ולפ"ז קשה. מאי מידם בא להוסיף בסיפא דמותר ליקח קרבן פסח על משכון מאי שנא פסח משאר דברים לכך פירש"י שהתנא אתי לאשמעינן דמותר לעשות עמו חשבון ליום ג' היינו בחול המועד וק"ל :

( זה נשמט לעיל )

# דף דב

מאמר ששמעתי רבים אומרים לחבר מימרות דרבי תנחום הנ"ל אף שאין דרכי בכך לחבר מימרו' והואיל דמצינו בגמ' כמה מימרות דר' תנחום ולא סידר אותם הש"ס כאן אמרתי לחבר אותם בדרך קצרה דהש"ס הביא הא דר' תנחום והבור רק אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו כדי לתרץ מה שאמר ר' תנחום לשון פסול בקושית התוספ' ואפרש שיחתי דהנה רש"י פירש בחומש על פסוק כי בסוכת הושבתי את בני ישראל וז"ל ענני כבוד היו ממילא מצות סוכה היא לזכרון הנס שנעשו בענני כבוד ופירש הרמב"ן ז"ל דעיקר הנס היה בענני כבוד שהיו שורפין הנחשים והעקרבי' דכתיב המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב דלהגן מן השרב לא הי' צורך לענני כבוד דאפשר באהלים ואין לומר שהיה ענני כבוד להגן מן השרב כשהיו הולכים בדרך דהרי בשעת מסעות נתקפלו ענני כבוד עכ"ל ואי' בזוהר על מה דאמר ראובן השליכו אותו אל הבור אף שהיו בו נחשים ועקרבי' לפי דנוח להנצל מנחשים ועקרבי' מלהנצל מן בני אדם שהם בעלי בחירה וצריך נס גדול להצילו לבטל הבחירה והנה קי"ל קל וחומר ניתן לידרוש והוה כאילו נכתב בתורה כדאיתא ברשב"ם במסכ' בבא בתרא בדף מ"ח ובכמה דוכתא ממילא מתה שצוה הקב"ה מצות סוכה לזכרון הנס שהציל אותנו מנחשים ועקרבים מכ"ש שאנו חייבים לעשו' זכרון הנס של חנוכה שהציל הקב"ה אותנו מן היונים ומסר רבים ביד מעטים שהם בעלי בחירה ממילא שייך שפיר לומר בחנוכה לשון פסול דהוה כאילו כתיב בתורה לכך הביא הש"ס הא דרבי תנחום מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו דמזה מוכח דזה נס להציל מן בני אדם בעלי בחירה הוא יותר גדול מנס שנעשה להציל מנחשים ועקרבים וק"ל :

סליק מסכת שבת

# מסכת עירובין

# דף ב

ע"א תנן התם סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה ור' יהודא מכשיר מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה וגבי מבוי תני תקנתא ומדקדקים העולם למה מביא המקשה הא דרבי יהודא ואפשר לתרץ לפי פשוטו דאי' בתוס' במסכ' סוכה דלשון ימעט הוא לישנא מעלי' מלשון פסולה והנה המקשה רוצה להקשות ב' קושיית או ליתני הכא פסולה או ליתני התם ימעט ולפי סברת התו' הנ"ל לא קשיא למה לא תני הכא פסולה לכך מביא המקשה הא דר' יהודא דאי' במס' פסחים פרק קמא כל היכא דכי הדדי נינהו מתשעי בלשון נקי' וכל היכא דנפישין מילי משתעי בלשון קצר ממילא אי הוה תני הכא פסול הוה תני עלה ור' יהודא מכשיר אבל מה דתנייתעט צריך למיתני עלה ר' יהודא אומר אינו צריך ממילא נפישי' מילי ולא שייך לתרץ משום לישנא מעלי' וק"ל ·

# שם

בגמ' בשלמא מקדש דאיקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם ופי' רש"י וז"ל ובשנאמר מקרא זה כבר הוקם המשכן שהרי בתורת כהנים נכתב וכל אותו הספר באהל מועד נאמר כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד ועל איזה היה מבטיחן עוד אם לא על המקדש עכ"ל ובמסכ' שבועות דף ט"ז ע"ב פירש רש"י בענין אחר וז"ל מדכתיב ונתתי משכני בתוככם כל מה שניתן בתוככם הוא משכן וכ"ל דהנה התוס' מקשים במסכ' עירובין אינו מצריך תריקראי ובמסכ' שבועו' מצריך תרי קראי חד למשכן וחד למקדש ותירץ הר"ר נתנאל דהכא לא צריך דעיקר דרשה אינה אלא על המקדש דמשכן לא היו דלתות עכ"ל · וע"ז יש לדקדק מהה דאי' במס' זבחים דף נ"ס ע"ב אמר רב אשי שלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתו' ההיכל פסולין ובמשכן קודם שיעמידו הלוים את המשכן ולאחר שיפרקו. ממילא שייך דין זה גם במשכן וצ"ל כתירץ הר"ר חיים במס' שבועו' וז"ל ורבינו חיים כהן היה מחלק. דדבר שאינו תלוי בקדוש' מקום כההיא דעירובין סגי בחד קרא לשניהם אבל במס' שבועו' דתלוי בקדוש' מקום לא גמרי מהדדי והשתא אתי שפיר במס' עירובין לא צריך קרא רק על מקדש ומשכן אבל שילה ונבעון לא צריך קרא שלא היה להם דלתו' ולא היו מפורקים לכך פירש רש"י מדכתיב ונתתי משכני וכו' והבטיח אותם עוד מוכח דקאי על המקדש. שהיה יותר קדוש מן המשכן שהיה קדושת עולם אבל במס' שבועו דקאמר תרי קראי וצ"ל כתירוץ הר"ר חיים הנ"ל דמקומות לא גמרינן מהדדי וקשה הלא צריך עדיין לימוד על נוב ונבעון לענין טומאה דמשכן לא גמרינן להו דמשכן נמשח בשמן המשחה משא"כ נוב ונבעון ומקדש לא גמרינן דמקדש היה קדושת עולם לכך פירש"י כל הניתן בתוככם הוא משכן ממילא נוב ונבעון גם הם בכלל משכן שבמדבר ונמרי מהדדי ודו"ק :

# דף ג

ע"ב בתוספו' בד"ה והא איכא רצופין בארבע אמות דלקולא וכו' קצת קשה לפי מה דתירצו התוס' רוב אמות קאמר איך אמר בגמ' לעולם רבי שמעון ורוב אמות קאמר הלא עבשיו הוא מחצה על מחצה ואין לומר הא דיותר מעשר הוה פירצה נחשב כחד דטעם אחד להם בכלאים ובמבוי דא"כ לא קשיא קושית התוספו' כלל ודו"ק :

# דף ז

ע"א בגמרא והיכא דסתרי תרי חומרים אהדדי לא עבדינן מתיב רב משרשיא מעשה בר"ע שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בה שני עישורין אחד כדברי בית שמאי ואחד כדברי ב"ה עכ"ל ויש לדקדק על זה דהנה צריך ליתן טעם לתירוץ רב שיזבי דמחלק בין תרי חומרי' דסתרן אהדדי לתרי חומרי' דלא סתרן אהדדי וצ"ל בתרי חומרי דסתרין אהדדי לא עבדינן משום שאם יחמיר באחד מהם זה שיראה לא ידעי שהוא דן כך משום דאזיל לחומרא ויסבר שהדין כך ויורה מחמת זה לקולא בשאלה שנייה ובאמת הדין בשאלה השניי' לחומרא אבל היכא דלא סתרי אהדדי לא תיפוק מיני' חורבא ולפ"ז מאי קושית מר"ע דהרי במעשה דר"ע לא תיפוק מיני' חורבא דהרי אינו ידוע איזה מעשר נתן מן הדין ואיזה נתן מצד החומרא ובמס' ר"ה נראה דהתוס' מתרצי' קושית זו וגם פרשתי וק"ל :

# דף ח

ע"ב ברש"י בד"ה תרתי למה ליה וז"ל הא תנן לה חצר שהרבי' נכנסים לה בזו וכו' ומילתא דרב למשתריי' חצר מינה מסתמא ואפילו זה כנגד זה וכו' ה"פ דרש"י בא לתרץ דלא תימא דילמא רב פירושו דמתניתין אתי לאשמעינן דהכי משני הגמרא במסכת שבת דף ל"ז ע"א רב הונא דיוקא דמתניתין אתי לאשמעינן לכך פירש רש"י דבמילתא דרב לא שמעינן מינה מידי דמילתיה דרב ג"כ סתמא ואפילו זה כנגד זה וק"ל :

# דף יז

תניר' חייא לוקין על התחומין דבר תורה שנא' אל יצא איש ממקומו מתקיף ליה ר' יוכתן וכי לוקין על לאו שבאל מתקיף ליה רב אחא בר יעקב אלא מעתה אל תפנו אל האובות ואל הידעונים הכי נמי דלא לקי עליה אלא ר' יוכתן הכי קא קשיא ליה לאו שניתן לאזהר' מיתת ב"ד הוא וכל לאו שניתן לאזהר' מיתת ב"ד אין לוקין עליו ע"כ והקשה הגאון בעל תורת חיים לפי מה דפירשו התוס' במס' סנהדרין דקרא אל תפנו קאי על השואל ממילא יש בו אזהרת מיתת ב"ד ולפ"ז מאי מקשה הבא אלא מעתה אל תפנו ה"נ אלא לקי עליה הא באמת לא מלקינן עליה ונלע"ד לתרץ דהנה יש לדקדק עוד מה דאמר רבי יוכתן. הכי קשיא ליה. הלא רבי יוכתן לא אמר דברים אילו· גם יש לדקדק מה דאיתא בתוספות וז"ל ואם תאמר דלמא הכי נמי· דלא לקי עליה ומתרצינן דאיכא מ"ד דלוקין עליה וזה הוא רחוק דלא מצינו מ"ד דלוקין עליה וביותר לפי פירש התוס' הנ"ל דקאי על השואל פשיטא דלא לקי עליה דהא לאו שניתן לאזהר' מיתת ב"ד הוא ואיך אפשר לומר דאיכא מ"ד דלקי עליה אלא ה"פ דהמקשה היה סבר לפי מה דקיימא לן דחייבי מלקות בכלל חייבי כריתות הם וכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתות ובקרא אל תפנו כתיב אח"ז כרת כדפירש רש"י בחומש בסוף פ' קדושים גם בתוספות במס' סנהדרין לכך סבר רב אחא בר יעקב דישנו באל תפנו מלקות דהרי חייב כרת ואם רוצה ליפטור מכרת מלקין אותו ולכך הקשה אלא מעתה אל תפנו ה"נ דאין בו מלקות והרי ישנו בו מלקות דהרי יש בו כרת כנ"ל ומשני הש"ס ר' יוכתן הכי קשיא ליה דאף שיש בו כרת מ"מ הואיל אם התרו בו יש בו מיתת ב"ד ולא ניתן לאו זה למלקות דכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו דלא ניתן לאו זה למלקות כלאווי דשאר חייבי כריתות וה"ה קרא אל יצא לא ניתן למלקות דיש בו נ"כ מיתת ב"ד דכייל קרא אל יצא גם הוצאה שהיא מיתת ב"ד ולא ניתן למלקות כל היכי שיש מיתת ב"ד ומשני רב אשי אל יצא כתיב דלא נכלל הוצאה בקרא דאל יצא ודו"ק :

# דף ה

ע"א ברש"י בד"ה לא ימלא אדם מיסויתן לפני בהמתו וכו' וז"ל

וז"ל וע"כ בדלא נקיט לה הוא דאי נקיט לה הוא ואפילו הכי אסור למה הוצרכה ראשה ורובה בפנים וכו' ויש לדקדק הלא כלא זה אין לומר דאסור בנקיט לה דא"כ תקשה ברייתא ומתני' אהדדי דתני מותר להשקות בהמתו וצ"ל דה"פ דקשה מנ"ל לחלק בין נקיט לה ללא נקיט לה דילמא מה דאמר בברייתא אסור ליתן לפני בהמתו איירי דאסור לאחוז הכלי בידו ולהשקות בהמתו ד"ה לעולם אסור ומתניתין איירי אם אינו אוחז הכלי בידו ולעולם מתניתין איירי בדנקיט לה ואפי' הכי בעי ראשה ורובה לכך פירש"י דע"כ בדלא נקיט לה פי' ע"כ הטעם דאסר בברייתא הוא משום דלא נקיט לה אבל הכלי מותר לאחוז בידו דאי ס"ד דנקיטת הכלי בידו אסיר אף בנקיט הבהמה למה הוצרכו פסי בירות דהרי אם אסור לאחוז הכלי בידו לא ימשוך הכלי אחר פרתו לעולם ולזה נ"כ כיוונו התוס' באמרם מה הועילה ראשה ורובה של פרה כמו דמקשה הגמ' בדף ה:"ל ע"א באם לאחוז הכלי לעולם אסור למה הוצרכו ראשה ורובה של פרה ותוספו' מקשים על זה וז"ל וא"ת הועילו בדנקיט מנא ונקיט לה ובברייתא איירי דלא נקיט לה וה"פ דילמא מה דאסר בברייתא הטעם הוא משום דלא נקיט לה אבל אם נקיט לה מות' לאחוז גם הכלי ולכך הוצרכו ראשה ורובה של פרה דאף אי נקיט לה ונקיט מנא בעינן ראשה ורובה כדמוכח לעיל וכו' וכן פירש"י למטה בד"ה לא תיבעי לך דבעי ראשה ורובה וז"ל דהא מתניתין בדנקיט מנא דאי לא נקיט מנא למה הוצרכו ראשה ורובה וכו' וק"ל :

# דף כא

ע"א כתוס' בד"ה אחד משלשה אלפי' ומאתים בתורה פירש עולם כולו הוא חלק אחד משלשה אלפי' ומאתים בתירה כדאי' שם בגמ' באורך וכתבו התוס' וז"ל בסילוק או ראית וספרת ביוצר של פ' שקלים יסד ר' אליעזר הקליר אלפים וארבע מאות בעולם מאריכה פירש שהעולם הוא חלק אחד משני אלפים וארבע מאות בתורה והרי הכא אמר בגמרא שהעולם אחד מג' אלפים ומאתים ואין לומר רבי אליעזר תנא הוא ופליג דהכא אמר זרת היא חצי אמה ור"א סובר זרת היא שליש אמה דכתב שם וכל בשלים עפר הארץ דא"כ דזרת היא שליש אמה אפשר לחלוק כל אמה שיהא זרת ארכה וזרת רחבה לתשעה חלקים והעולם הוא זרת נמצא יעלה לחשבון שיהא העולם אחד משבעה אלפים ומאתים בתורה והניחו בתימה ותירץ דודי הגאון ז"ל מוהר"ר גבריאל אב"ד ר"מ דק"ק ראהעין דר' אליעז' הקלי' סבר זרת היא שליש אמה ואעפ"כ עולה החשבון אלפים וארבע מאות מכוון דהנה יש לדקדק שם בגמרא דאמר גבי מגילה שראה זכריה הנביא וכתיב והיא כתובה פנים ואחור והלא לא מצינו זה הפסוק במגילה שראה זכרי' רק במגילה שראה יחזקאל אלא כ"ל דהכי פירושו דאיתא ברד"ק טעם מה שהיתה המגילה שראה זכרי' עפה פירוש כופלה לפי שיצאה משער ההיכל ושער היכל לא היה כי אם ך' אמות גבהו ועשר אמו' רוחב והמגילה היתה ך' אמו' אורך וך' אמות רוחב לכך הוצרכה להיות כפולה מגילה הכי פירש בגמ' הואיל דמצינו במגילה שראה יחזקאל שהיתה כתובה פנים ואחור מסתמא היתה מגילה שראה זכרי' ג"כ פנים ואחור דאל"כ למה הוצרכה להיות כפולה כדי שתוכל לצאת משער ההיכל ולמה לא נכתבה פנים ואחור ותוכל ג"כ לצאת משער ההיכל אלא שהיתה מגילת זכרי' ג"כ כתובה פנים ואחור ממילא הכמה דכתיבת פנים ואחור היא מה שהיתה כפולה והנה תרגום יונתן פירש על תיבת עפה שייטא כמו ויעף אלי אחד מן השרפי' ממילא לפ"ז לא היתה כפולה ואי לא היתה כפולה לא היתה גם פנים ואחור דהרי פנים ואחור מוכח ממה דהיתה כפולה כנ"ל ממילא לפי דעת תרגום יונתן לא היתה המגילה רק עשרים אמות אורך ורוחב עשר אמו' כדכתי' בזכרי' ואם תחלוק לרבועי' אמה על אמה יהיו שני מאות רבועות וכל אמה אם תחלוק לשלים אורך ושליש אמה רוחב יהיו מכל אמה תשעה רבועי' ממילא עולה החשבון שהעולם א' מחלק י"ח מאות בתורה והנה ק"ל כל השערים שהיו בבית המקדש היו מרובעים ממילא היתה המגילה ך' אמות אורך ועשר אמות רוחב מרובע והעולם בכדור הוא דומה ממילא הוא עגול ומרובע יתר על העיגול רביע לכך יסד רבי אליעזר הקליר דהעולם הוא אחד משני אלפים וארבע מאות דר"א סבר כתרגום יונתן הנ"ל ודו"ק :

# דף כב

ע"א בגמרא סנדל שנפסק אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שנייה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ופירש"י בד"ה ותיקנה וז"ל ה"ה כי לא תיקנה נמי עדיין טמא מדרס הוא והא דנקט תיקנה לרבותא דאי לאו הכי תו לא איצטריך למימר נפסקה השניי' וכו' עכ"ל וראיתי הרבה מתקשים בזה וצ"ל לפרש דהנה יש לדקדק עוד דבמס' שבת דף קי"ב ע"ב פירש"י לבאור בענין אחר וז"ל וה"ה אע"ג דלא תיקנה דע"כ אי כשנפסקה פרחה לה טומאה תו לא הדרי אלא להכי נקיט תיקנה משום סיפא לאשמעינן רבותא דאע"ג דתיקנה לראשונה כי הדר נפסקה שניי' טהור מן המדרס עכ"ל . עוד יש לדקדק מה דכאן פירש"י זה הנ"ל במתני' ושם במס' שבת לא פירש במתני' רק בדברי המקשה אלא ה"פ דהנה יש לדקדק עוד מה הקשה ר' יוחנן לחזקי' מאי שנא ראשונה כו' דלמא טעמא הוא משום נגאי לצאת בסנדל המתוקן ובפנימי אין נגאי לצאת בו דלגבי פנים לא מתחזי כדפי' רש"י במס' שבת בד"ה דאי בעינא הפיכנא מימין לשמאל וכו' והרי לרבנן אפשר לומר דסברי משום חזי לאפוכי כדאי' שם ברש"י ממילא לכך אם נפסקה אחת ותיקנה עדיין כלי הוא דחזי לאפוכיה ויהי' התפירה בפנים ואם נפסקה שניי' דכולאי תהי' תפירה מבחוץ לכך טהורה אלא צ"ל דמיכח ממתני' דמטה במס' כלים דלאו טעמי' דרבנן משום נגאי דהרי במטה לא שייך נגאי ופרשתי זה באריכות במסכ' שבת בדף קי"ב בתוס' ממילא אי אמרי' מתניתין דסנדל אתי' כרבנן ע"כ אין הטעם משום נגאי כנ"ל וצ"ל משום פנים חדשות באו לכאן כדמתרץ חזקי' לר' יוחנן ואי אמרינן טעמא פנים חדשות באו לכאן מוכח דטומאה לא הדרא דהרי בכלי מתכות שנשברה כולה ועשה מתכות זה כלי אחר חוזרה לטומאתה הישנה מטעם טומאה הדרא ואי טומאה לא הדרא מוכח בנפסק א' מאזניו אף אם לא תיקנה טמא מדרס דאי כשנפסקה פרחה לה טומאה תו לא הדרי כנ"ל ברש"י והנה זה מוכח אי אמרינן דמתני' דסנדל אתי' כרבנן אבל לפי סברת התרצן דמס' שבת דבעי לאוקמי מתני' דסנדל כר' יהודה ומאי דתני אחת מאזניו קאי אפנימית דוקא ומה דאמר נפסקה שניי' טהור משום דמוכרח אחד להיות לכל אחד דטעמא דר' יהודה משום נגאי דהרי אמר אם נפסקה שניי' קאי אחיצונה ומשום נגאי לא כלי היא והנה במס' שבת מקשה הגמ' על התרצן ליפלוג וליתנה בדידה ופירש"י שם וז"ל למה לי אם נפסקה שניי' דנפסקה שתיהן הא ע"כ הא שניי' חיצונה היא ותם ם היא לחודה הוה לי' למיתני טהור מן המדרס ווה פירש"י הנ"ל וה"ה כי לא תקנה נמי עדיין טמא מדרס דע"כ אי כשנפסקה פרחה לה טומאה תו לא הדרא כדפי' רש"י במס' שבת ולכך קיצר כאן דסמיך על מה שכתב שם דאי לאו הכי פי' דילמא טומאה הדרי ומה דנפסקה שנייה טהור הוא משום נגאי ומתני' אתי' כר' יהודה כסברת התרצן דמס' שבת לזה פי' דאין לומר כן דתקשה קושי' הגמר' דשם על סברת התרצן למה לי למימר נפסקה שניי' הלא בחיצונה לחוד טהור ומה דתירץ שם רבי יצחק בר יוסף דאיירי מתניתין בסנדל שיש לו תרסיותים זה הוא דוחק דהרי אמר שם כדי שלא לסבור דברי ר' יוחנן וכי אתא רבנן אמר משום רבי יוחנן אין הלכה כר' יהודה דהרי לפי מימרא זו דבעי רבי יוחנן לחזקי' משמע דרבי יוחנן סבר דמתניתין דסנדל אתי' כרבנן כדרבין דאמר משום ר' יוחנן אין הלכה כרבי יהודה ולא רצה לידחוק לומר דמתני' איירי בסנדל שיש לו ארבע אזנים לכך פירש"י כאן וה"ה וכו' במתני' אבל במסכ' שבת דרצה התרצן לאוקמי מתני' כר' יהודה לכך פירש"י וה"ה וכו' במקשה דסבר מתניתין אתי' כרבנן ואין להקשות לפי הנ"ל למה פירש"י במסכ' שבת בד"ה מאי לאו אפילו חיצונה וז"ל ומשום דחזי לאפוכי הלא לרבנן לאו טעמא משום נגאי רק משום פנים חדשות באו לכאן די"ל דהנה שם היתה כוונת המקשה להוכיח דסתם מתני' דסנדל לא אתיא כרבי יהודה ולמה היה לו להוכיח ממתני' דמטה דלאו טעמא משום נגאי יותר טוב להוכיח במשנה זו דלא אתי' כר' יהוד' מדאמר במתניתין נפסקה אחת טמאה ל"ש חיצונה ל"ש פנימה מוכח דדין א' להם דחזי לאפוכי ורבי יהודה סבר לא חזי לאפוכי לכך פירש"י לסברת המקשה מוכח ממתניתין דהכא דלא אתי' כר' יהודה וק"ל :

**עוד** אפשר לומר פי' על רש"י הנ"ל דהנה יש להקשות למה לי למיתני סיפא הלא מוכח זה מדיוקא דרישא מדקא' נפסקה אחת ותיקנה טמאה מכלל בנפסקו שנייה ותיקנה טהור דאל"כ הוה ליה למיתני אפילו נפסקה שניהם ותיקנם טמא ואין לומר דהא לעול' אף בנפסקו שניהם טמא אם תיקנם והא דתני נפסקה אחת לאשמעינן דאפי' אחת דוקא אם תיקנ' טמא הא אם לא תיקנה טהור דממילא שמעינן זה נ"כ מדסתם התנא ולא נשמע איזה דיוק תידוק מיני' ש"מ תרוייהו איתנהו דהמכייהו מפקת ויבואו שניהם אלא צ"ל דלכך תני סיפא להורות דלא תידוק מיני' כלל דאינו שונה לדיוקא כלל וק"ל :

# דף מא

כתוספו' בד"ה לבדדי' קתני וז"ל אחזר לדעת לא רצה לתרץ כך לבדדי' קתני דסוף סוף אהחזירוהו צ"ל לעולם לבדדי' קתני עכ"ל וכל"עד לפרש דהנה אי יתרץ הגמר' אחזר לדעת יצרך לומר דה"א דרישא איירי בהוציאו גוים והוא עדיין חוץ לתחום דאין לומר דהא דרישא איירי לבדדי' אף בחזר לדעת אין לו אלא ד"א דא"כ תהדר הקושי' לדוכת' מאי איריא שמואל וצ"ל דהקושי' הוי' הוא דיתרץ בגמ' לבדדי' אסיפא דה"א דסיפ' איירי אף ביצא לדעת אי החזירוהו גוים כאילו לא יצא ורישא לא איירי בחזרה כלל כנ"ל ואשמעינן שמואל בהוציאוהו גוים וחזר לדעת אין לו אלא ד"א והא תירצו התוס' כיון דסוף סוף וכו' וה"פ דהנה מוכח מאי דמתרץ השתא בגמ' לבדדי' דה"א כרישא איירי אף בחזר לדעת אין לו אלא ד"א ובסיפא איירי אף ביצא לדעת כאילו לא יצא ממילא יותר מסתבר' לאסור בהוציאו גוים וחזר לדעת מיצא לדעת והחזירו גוים ממילא אי אמרי' דאמר שמואל חזר לדעת אינו אלא ד"א יצרך לומר דסבר שמואל ביצא לדעת והחזירו

גוים כאילו לא יצא דאל"כ היה לשמואל לומר ביצא לדעת והחזירו גוים אין לו אלא ד' אמות וכ"ש הוא בהוציאו גוים וחזר לדעת. ככ"ל כמצא סיפא יהי' לעולם לנדדי' דאפילו יצא לדעת בהחזירו גוים כאילו לא יצא ותקשה לשמואל מאי איריא הלא. אי סיפא איירי לנדדי' מסתמא איירי רישא נ"כ לנדדים דאף אם חזר לתחום לדעת אין לו אלא ד' אמות גם תקשה תנ"ל לשמואל דלמא בהוציאוהו גוים וחזר לדעת נ"כ כאילו לא יצא ומה דאמר בסיפא החזירו גוים תסים דסיפא איירי ביצא לדעת כשלמא לפי מה דמתרץ הש"ס דשמואל אמר יצא לדעת אתי שפיר דשמואל סבר דמתניתין לא איירי לנדדים ושוכח שפיר מדתני הוציאוהו והחזירוהו. כאילו לא יצא הא יצא לדעת אין לו אלא ד אמות דסיפא ארישא מי שהוציאוהו גוים קאי ודו"ק הטיב:

**עוד** אפשר לומר דהנה לפי דמתרץ הש"ס דשמואל אמר ביצא לדעת אין לו אלא ד' אמות מתילא בחזר לדעת כאילו לא יצא דאמוראי צריך לפרש דבריו דאינו ידוע איזה מסתברא להחמיר יצא לדעת או חזר לדעת ואי אמר ביצא לדעת אין לו אלא ד' אמות נ"ל בחזר לדעת כאילו לא יצא ואי אמרינן דשמואל אמר חזר לדעת אין לו אלא ד' אמות נ"ל ביצא לדעת כאילו לא יצא מתי לא אי מתרץ דשמואל אמר יצא לדעת אין לו אלא ד' אמו' ובחזר לדעת כאילו לא יצא אין להקשו' למה לא תני בסיפא רבותא אף אם חזר לדעת כאילו לא יצא דאפשר לומר לכך לא תנא דבמה יחזור במזיד והרי אסור לו לילך יותר מד' אמו' כשהוא עדיין חוץ לתחום וכה"ג איתא במס' שבת גבי שמש קבוע אבל אי יתרץ דשמואל אמר חזר לדעת אין לו אלא ד' אמו' מתילא ביצא לדעת כאילו לא יצא ותקשה למה לא תנא רבותא במתניתין אף ביצא לדעת והחזירוהו גוים כאילו לא יצא ובזה אין לתרץ שלא יצא במזיד דהרי המזיד אינה כרצונו שלא. לא יחזירוהו גוים ויצרך לומר מה דקתני בסיפא החזירוהו גוים איירי באמת אף ביצא לדעת דבין יצא לדעת ובין הוציאוהו גוי' דאם החזירוהו גוים כאילו לא יצא מתילא סוף סוף אהחזירוהו צריך לומר לעולם לנדדים קתני פירש. אף לפי דברי שמואל ואיך יתרץ מהו דתיתא לנדדין קתני הלא גם לפי שמואל לנדדים קתני ודו"ק:

**דף סב** ע"א ברש"י הטעם דגוי עכו"ם אוסר כדי שיהיה להם טירחא לשכור כל שבת ושבת ומכח זה יצאו לדור בחצר אחרת ולא ילמדו ממעשיו עכ"ל ויש לדקדק הלא אמר בגמרא טעם אחר משום דגוי לא מוגר וכ"ל דמה דאמר בגמרא גוי לא מוגר הטעם הוא משום דחיים לכשפים וזה הטעם אינו אלא לר"מ אבל לר"א בן יעקב דאוסר אף בשני ישראלי' לא יחוש הגוי לכשפים שיכשפו שישראלי' מניחין עירוב וידע שאסור לטלטל ובשביל זה שוכרי'תמנו רשותו מתילא מה דפירש רש"י טעם הנ"ל הוא לר"א בן יעקב וק"ל:

**דף סה** ע"ב אמ'רב יוסף אי כר"מ למה לי ישראל בחיצונה וכ"ת מעשה שהיה כך היה והא בעו מיני' דרב פנומי במקומו מהו ואמר להן מותר עכ"ל ויש לדקדק למה לא מקשה בקיצור מדאמר רב מותר ש"מ כר"א. ב"י דאי כר"מ הא אמר ישראל אחד אוסר ואפשר לתרץ דאפשר לומר הא דאסר ר"מ דוקא בישראל אחד אבל בשני ישראלים מותר דמידי טעמא הוא שלא ילמוד ממעשיו. ואי בשני ישראלים. וגוי אחד אינן לומדים ממעשיו כדאי' במס' סנהדרין יבא עובדי' שדר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם ויפרע מעשו שדר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם' מתילא משמע דשנים אינן לומדין מאחד ומה שאסר בישראל בחיצונה הוא בשביל שלא עירב עם ישראל הפנימי דהם לא סברו כר' יוסף דאמר אליבא דר"א בן יעקב וכגון שעירבו כדאמר בגמרא שפרק על זה קשה למה לי ישראל בחיצונה אפילו ב' ישראלים דרים בחצר אחד ולהכי אמר ישראל בחיצונה למה לי דמוכרח לומר זה ישראל בחיצונה למה לי כנ"לוק"ל:

**דף סח** בתוספו' כד"ה לשבות דלית בה מעשה וז"ל וא"ת בההוא ינוקא דלקמן וכו' וקשה הלא אמר בגמרא דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים ונלע"ד לתרץ ע"פ דאיתא שם בדף כ"ג ע"ב אליבא דר"א דשבר כל היכא דאפשר לשנויי משנינן ה"ה משבות חמיר לשבות קל משנינן אבל אליבא דרבנן אין חילוק בין שבות חמור לשבות קל וזה דאמר רב יוסף לאביי וז"א שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה פירש הי' ל' להקשות מרבה דיש חילוק בין שבות חמור לשבות קל דהא מר היינו רבה לא אמ'לגוי זיל אחים רק אמ'לטלטל ואיס"ד דרב'סבר אין חילוק בין שבות חמור לשבות קל למה לא אמר רבה לגוי זיל אחים אלא דיש חילוק בין שבות חמור לשבות קל אפילו בנעשה ע"י גוי מכ"ש שיש חילוק בין עושה מעצמו לעושה ע"י גוי דעושה בעצמו אסור אפילו בשבות אבל באמת מכשירי מילה דוחין שבת ומותר לומר לגוי להחמים כדאמר בפרק ר"א דמילה במסכת שבת וק"ל:

**דף עח** בתוספות בד"ה רב יוסף אמר י"ג טפחים ומשהו ואביי אמר אפילו י"א טפחים ומשהו וא"ת וכו' ה"פ דהתוס' אזלי לשיטתם. דפירשו בדיבור קודם זה דאינו כדעת רש"י ז"ל דרחיקת הסולם מן הכותל ד' טפחים דהרי לשמואל דסבר צריך סולם ארבעה עשר' נמצא רגלי הסולם מן הכותל עשרה טפחים: דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשא בא לכסונא ואי הוה מרבע עשר על עשר הוה אלכסון ארבע עשר מתילא. אף אם רגלי הסולם מן הכותל עשרה טפחים יגיע הסולם. ראש הכותל כשהסולם י"ד טפחים ומסתמא רב יוסף ואביי איירי ברחוק רגלי הסולם מהכותל עשרה טפחים כמו דמוכיחי' התוס' דלמה להם למינקט האי שיעורא. ולהזכיר משהו מתילא אם היה הסולם עשרה טפחים ורגלי הסולם רחוקים עשרה טפחים מן הכותל יפול לגמרי לארץ ואין סברא לומר תכח ג' טפחים ומשהו שיהיה הסולם יותר מעשרה טפחי' יגיע מכח זה על גובה הכותל תשעה טפחים ומשני התוס' ונראה לר"י וכו' וה"פ לעולם לרב יוסף ואביי אין צריך להרחיק. רגלי הסולם מן הכותל עשרה טפחים ומה דקאמר דאף הסיהיה רחוק רגלי הסולם מן הכותל כמו בגבהו אין צר ך י"ג ומשהו לר"י. וכן לאביי. דיש לתרץ סימנא בעלמא נקטי וכן איתא בתוספ' קודם זה דהרחקת הסולם מן הכותל לשמואל עשרה טפחים ומה דאמרינן בתוספות מה נפקך הוא יותר מד' טפחים. הכי פירושו על כל פנים יהיה ראש הסולם מן ראש הכותל יותר מד' טפחים שקרי יפול אפילו לארץ ואף אם יהיה הסולם יותר מעשרה ג' טפחים ומשהו יהיה עכ"פ רחוק טפח מראש הכותל ובאמת ירחיק. מראש הכותל אפילו הרבה יותר מטפח. שיפול לארץ כפי חשבון התוספות. לך הקום יתן עצמה אפילו בריחוק טפח ולזה כתבו עכ"פ לא יגיע וק"ל:

**דף פ** ע"ב בגמרא שאני התם דליכא מחיצות לשיטת רש"י ה"פ במבוי ליכא מחיצות ואם ישתמשו במבוי. כתשמיש הצורך: לבני חצר להשתמש במבוי - ואם לאי יטלטלו מן המבוי לחצר מחמת איסור טילטול יהיה היזק לבני חצר הדרים במבוי מחמת שאין לה מחיצות ומ ה שהו' דר במבוי חייב לסלק היזקו כדאמרי' במס'בבא בתרא פ"ק כופין לעשו' בית שער כו' אבל זה שדר במבוי אחרת רק שהיה רגיל לערב עמהם אינן יכולין לכופו דהרי אינו חייב בשמירתן אבל להתיר בטילטול לעולם אימא לך דבעינן דעת ליסנא אחריתא מכד שאני פירש בשלמא בני מבוי יכולין לכוף זה את זה אבל זה שדר במבוי אחרת אינן יכולי' לכופו לערב עמהם וק"ל: סליק מסכת עירובין

# מסכת פסחים

**דף ב** ע"ב מיתבי ויקרא אלהים לאור יום וכו' ויש לדקדק למה לא מקשה זו הקושי' לעיל שהוא מן התורה ואפשר לתרץ ע"פ דאיתא במדרש על הפסוק ויקרא אלקים לאור יום וז"ל לא הוה אור ולא הוא יום אלא אור שברא הקב"ה ביום ראשון היה מכסה גלגל החמה עכ"ל נמצא לפ"ז אפשר לומר אור אורתא וה"פ ויקרא אלקי' לאור זה השמש שהוא לילה נגד אור שברא הקב"ה ביו' ראשון קרא' עכשיו יום אבל השתא דתירץ על הפסוק. וכאור בוקר יזרח שמש דשמש של עכשיו היא כמו בקר לגבי אור של צדיקים לעתיד לבא מתילא אין לומר דשמש היא כמו לילה נגד אור שברא הקב"ה ביום ראשון דהרי זה האור שנברא ביום ראשון נגנז לצדיקים לעתיד לבא ואיך אמר אור בקר שנחשב בקר לגבי אור של צדיקים הלא לא נחשבת שמש רק לילה נגד האור ההוא. אלא דלא קאי קרא ויקרא אלקים וגו' לגבי אור שנברא ביום ראשון וקשה שפיר וק"ל:

**דף ג** ע"ב בתוס' בד"ה שמן פסול וז"ל פירש רבי חננאל שמן ע"ז דכתיב לשמנה בקמיהם וכו' ה"פ. דקשה מאי אמר לא תימא שמן פסול הלא היא בעצמו אמר שמן פסול לכך מפרש ר"ח דבך אמר לא תהא סובר מה שאמרתי שמן פסול. קאי שהיה פסול מאכותיו: אלא מה שאמרת שמן פסול פירשו מצד עצמו ומה שאמרת כלשון שמן משום דע"ז נקרא שמן דכתיב לשמנה בקמיהם וק"ל:

**דף ג** ע"ב האי עכו"ם דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אמר כתיב כל בן נכר לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי. אמר ליה ר' יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאליה וכו' משמעתי ומדקדקים מה הועיל ר' יהודה דלמא לא יאמר הגוי מאליה ספו לי: אפשר לומר דהנה צ"ל למה היה הגוי מטריח עצמו לאכול פסחא. דבודאי לשם מצוה לא היה מכוין דהרי ידע מה דכתיב כל בן נכר לא יאכל בו אלא צ"ל אדרבה דעכו"ם הנ"ל היה רוצה לבטל את ישראל ממצוה זו לפי מה דסברי אחרים אם שחט לתולין ולערלים פסול. לכך אמר לו ר' יהודה בן בתירא מאליה מי ספו לך דעיקר מצות אכילת פסח היא מן האלי'. ממילא תהיה כונת הגוי להכול מן האליה וק"ל במס' זבחים אם חישב לאכול על דבר שאינו ראוי לאכול אינו פיגול ה"ה כאן אם יחשב העכו"ם להכול מן האליה דוקא שהוא אינו ראוי לאכילה לא יפסול את הפסח וק"ל:

**דף ד** ע"א והשתא דקי"ל אור אורתא הוא מכדי בין לר' יהודא ובין לר' מאיר מאן דאינו אסור אלא משש שעו' ולמעלה וכבדוק בשית ופירש רש"י בשלמא אי אור ימאמא הוא איכא לתרוצי דמתניתין כמי בשש קאמר עכ"ל · ומקשים העולם שלא הקושיא הוא נבדוק בצפרא ואף אי אמרינן מתניתין בשית קאמר תקשה נבדוק מצפרא וכ"ל דהכה יש לדקדק עוד למה לא תקשה בקיצר נבדוק מצפרא אלא לפי דיש טעם שלא להקדים והיינו טעמא דאמר שם אביי הלכך האי צורבא מדרבנן לא לפתח בעידני' באורתא דתליסר נגהי ארביסר פירש שלא יתחיל ללמוד בשעת בדיקת חמץ מתילא ה"א לכך אין בודקין בצפרא שלא יצרך לבטל תלימוד אבל בשית דבלא"ה צריך לבטל תלימודו לשרוף החמץ ומה דאמר המקשה וכ"ת זריזין מקדימין הוא לפי סברת התרבן אם שירצה לתרץ משום זירוז תקשה נבדוק מצפרא וכאמת לפי סברת המקשה לא שייך זירוז מטעם הנ"ל לכך פירש רש"י דמתניתין בשית קאמר וק"ל :

**בתוספות** בד"ה וישכם אברהם בבוקר וא"ת וכו' · ויש לדקדק מאי מקשים התוספות הלא מילה אינה אלא ביום כדאיתא במסכת יבמות מתילא א"א מערב וכ"ל דקושית הגמ' היא דמכלנו זירוז אף מצפרא ולפ"ז מאי מקשים התוספות דאברהם לא היה יכול לצאת בלילה דת"ח אל יצא יחידי בלילה הלא מ"מ מוכח דמצפרא כמי איכא זירוז ודו"ק :

**דף ו** ע"ב כתו' בד"ה שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני מכאן מוכח דשואלין ודורשין בהלכו' פסח שלשים יום וכתבו התו' וז"ל אע"ג שע"י שאלתן הוזקק לומר להן מ"מ מקום לא היה צריך להאריך אלא אל תעשו פסח ותו לא עכ"ל · ולכאורה אין לו שחר וכ"ל ע"פ דאי' בבית יוסף דנפקא מכיה מהא דשואלין ודורשין שלשי' יום לפי מה דקי"ל דאם אחד שואל כענין ואחד שלא כענין משיבין לזה ששואל כענין ואם שואל בהלכו' פסח שלשים יום לפני פסח הוה שואל כענין וזה פירש התוספו' הנ"ל דהרי משה רבינו היה צריך לדרוש לישראל הלכות פסח ראשון ולמה הפסיק ואמר להן דיני פסח שני אלא דשואלין שלשי' יום לפני פסח והוה נמי כן שואל כענין ולכך אמר להם משה כל דיני פסח שני וק"ל :

**דף ז** ע"ב בתוס' בד"ה מתאי דברים ירתא קאי תימא וכו' והקשה הגאון מוהר"ר נפתלי כ"ץ להגאון מוהר"ר אברהם ברודא ז"ל למה ליה להתוספו' להביא הא דשבת כלל הלא התתי' קימת מהא דמנחות אשר בפירש אמרו כזה ראה וקדש ואפשר לתרץ לפי פשוטו דאי' במדרש פרשה בא פ' ט"ו וז"ל וזעזע הקב"ה את העולם והראה למשה את הלבנה שנאמר קול ה' בכח ופירש י"ת ז"ל וז"ל דקשה למדרש הרי כל הדברות לא נדבר עם משה אלא ביום שנאמר ויהי ביום דיבר ה' ועפ"ז הוצרך ר' שמעון במכילתא לומר שדיבר עמו ביום ובליל' שראוהו את הלבנה וזה נראה להמדרש הנ"ל דחוק לכך פירש שהראה הקב"ה את הלבנ' למשה ביום ואע"פי דבעת חידושה אינה נראית הלבנ' אלא בלילה זעזע הקב"ה את העולם והראה למשה שלא בעונתה כמות שהיא בעת חידושה. ולפ"ז לא ידעינן אם דיבר ה' היה למשה בר"ח או ביום אחר עכ"ל מתילא לפ"ז אין ראיה ממסכת מנחות דדילמא הראוהו שלא בעונתה לכך מביאים התוס' הא דרבה דמוכח מדסבר רבה בפשיטות דר"ח היה מוכח דסבר מה דאמר במסכ' מנחות כזה ראה וקדש מכתמא היה בר"ח בשעת חידושה של לבנה דלמה היה להקב"ה להרבות בנס שלא לצורך כדעת ר"א אלא שהיה הדיבור סמוך לחשיכה מתילא סוגיא דש"ס שהראוהו בשעת חידושה של לבנה וק"ל :

**שם** בגמ' מתאי דברים ירתא הוה קאי דלמא בד' או בה' בירתא הוה קאי ובתוס' בד"ה מתאי דברים ירתא גרס דלמא משה לא אמר להם לישראל אלא בג' או בד' בירתא וכ"ל דהכה יש לדקדק עוד מנ"ל לרשב"ג שתי שבתות דלמא דורשין רק עשרה ימים דהרי פסח מצרים היה מקחו מבעשור והוצרך לידרש להם לקיחת פסח עשרה ימים קודם ואיידי דאיירי מתילי דפסחא סליק להו לכל מילי דפסחא כמו דמקשה רשב"ג אתנא קמא מאיידי אלא כ"צ ע"פ דאי' במכילתא והובא בילקוט פרשת ויקהל וז"ל רבותינו בעלי אגדה אומרים מתחילת התורה ועד סופה אין פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות ודורש לפניהם ברבים הלכות שבת כדי שילמדו דורות הבאים להקהיל קהילו' בכל שבת ושבת ללמוד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר מכאן אמרו שואלין ודורשין הלכות הפסח וכו' · מתילא משמע שלא היו דורשין רק בשבת ועפ"ז כתב הר"ן ז"ל דלכך אמר רשב"ג שתי שבתו' שלא היו דורשין כ"א רק בשבת מתילא ת"ק סבר כאילו שבתו' שהם בתוך שלשים יום קודם פסח צריך לדרוש הלכות פסח ורשב"ג סבר אין צריך לידרוש רק שתי שבתו' ואי' ברש"י בפרשה קדושים וז"ל מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל ובמדרש מפרש יותר וז"ל כל מקום שנאמר דברו אל כל

עדת בני ישראל נאמרה בהקהל מתילא זה הוא סברת רשב"ג דמוכח שתי שבתו' מדחזינן שהקהיל משה את ישראל ולמה הוצרך להקהיל אותם בר"ח הלא ר"ח ניסן חל ביום ה' כדאי' במס' שבת ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים חל ביום ה' והיה יכול לידרוש להם הלכות פסח בשבת שיהי' קודם עשור לחודש ולמה הוצרך להקהיל אותם בר"ח ובטלו אותם ממלאכה אלא מוכח דצריך לדרוש הלכו' פסח שתי שבתו' וכאן לא היה אלא שבת אחת דשבת שנייה חל בעשור לחודש וזריזות קדימין למצוה ליקח הפסחים בבוקר ולכך הוצרך משה להקהיל את ישראל בר"ח מתילא מוכח דצריך לידרוש שתי שבתו' והשתא אתי שפיר מה דגרס ר"ת ודלמא בג' בירתא או בד' בירתא דקשה לר"ת למה אמר בגמ' ודלמא בד' בירתא או בה' ולמה דולג לימר ודלמא בג' בירתא הוה ומתאי דר"ח הוה לכך גרס ר"ת בג' או בד' דאין להקשו' דלמא בב' בירתא הוה דהרי ב' בירתא היה ביום ו' ואכתי יהא מוכח דצריך שתי שבתו' דלמה הקהיל משה את ישראל בערב שבת הרי ידרוש להם בשבת אלא מוכח דצריך שתי שבתו' לכך מקשה דלמא בג' בירתא הוה היינו שהי' באמת בשבת דאז חל ג' בירתא בשבת בכ"ל או דלמא בד' בירתא הוה ולא היה עוד שבת לפני עשור לחודש ולכך הוצרך להקהיל אותם בחול ודו"ק :

**ומה** דאמר בגמ' בקושי' שניי' דלמא בארבע או בחמשה בירתא אפשר לומר ע"פ דאי' במסכ' שבת פרק ר"ע דף פ"ו דמקשה שם מאחרים דסברי אין בין שנה לשנה אלא ד' ימים ומשני אייר דהאי שתא מלוי הוה כמצא לפי מה דאמר שם בגמרא דפסח שיצאו ישראל ממצרים הי' ביום ה' היה ר"ח ניסן בשנה שנייה ביום ג' ואם היתה שנה מעוברת היה ר"ח ניסן ביום ד' דאם השנה מעוברת יאחר שנה שנייה. עוד יום אחד דחדש הוא ד"ט יום דך"ח יום הוא ד' שבועות וישאר יום אחד נמצא חל שבת ראשון בחודש ניסן בשנה שנייה בארבע בירתא או בחמשה בירתא ולא דרש להם משה רק פעם א' בשבת זו ואין להקשות דהרי היה עוד שבת א' לפני פסח די"ל לפי דקי"ל דאף פסח דורות צריך ביקור ד' ימים קודם שחיטה לכך הוצרך לידרוש בשבת ראשונה בחדש ואיידי דאיירי מתילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא ושוב לא דרש בשבת שלפני פסח וזה שאמר בגמרא מסיק להו לכל מילי דפסחא וק"ל :

**דף ח** ע"ב והאמר ר"א שלוחי מצוה אינן ניזוקין ומשני היכא דשכיח היזקא שאני דכתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני · והקשה הגאון מהר"שא ז"ל למה לא מביא ראי' מן התורה מדאמר הק"בה לך שוב מצרימה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך ואפשר לתרץ לפי פשוטו דאי' במדרש הבחיר שבאכות והבחיר שבכנביאים ירא משא יגרום החטא וגם מפורש דמשה היה ירא שמא יגרום החטא משא"כ משמואל מוכח שפיר דשמואל כבר בעת ההוא זיכה את הרבים וכל המזכה את הרבים אין חטא בא לידו וק"ל :

**עוד** אפשר לומר לפי מה דאמר במסכת נדרים דלכך אמר הק"בה כי מתו כל האנשים דבזה מצא פתח לנדרו של משה שנדר ליתרו שלא ילך למצרים ופתח לו הק"בה שמה שנדר היה בטעות דהיה סבר שעודכן חיים דתן ואבירם דמכאן מביא רבי אליעזר ראיה דפותחים בנולד וק"ל :

**דף יוד** ע"ב בתוס' בד"ה ואם לא בדק וז"ל כ"ה בשעה שישית וקשה דלר' יהודה קרי ליה בשעת ביעור ולמה שינה לשונו וכו' גם הקשה רש"ל ז"ל דבמסכת מנחות פירש"י אחר המועד היינו אחר שעה שישי' וכאן במתניתין פירש"י בד"ה לאחר המועד משש שעות ולמעלה עד שתחשך ואפשר לומר דלכך שינה ר' יהודה לשונו לומר בלשון מועד לפי דלשון ביעור משמע תחילת שעה שישית שהוא זמן ביעור לכל העולם כדתנן ושורפין בתחילת שש ולשון מועד משמע כל שעה שישית דאם לא שרף בתחילת שש עוד חזון למועד לשרוף כל שעה שישית ולכך פירש"י במתני' בתוך המועד בשעה שישית שהוא מועד הביעור דעדיין יש שהות לבער כל שעה ששית מתילא אליבא דרב חסדא דאמר טעמא דר' יהודה משום דכתיב שלש השבתות בתורה וצריך לכתחילה לבדוק ג' פעמי' ופעם ג' בשעה ו' מתילא צריך לבדוק בתחילת שעה ו' דלכתחילה צריך לבדוק בתחלת שש שהוא זמן ביעור לכל העולם כדתנן שורפי' בתחילת שש וזה לר' יהודה דסבר צריך ליבדוק ג' פעמים אבל לרבנן דסברי דקאי קראי אם לא בדק מתילא קאי קרא אדיעבד והרי יותר טוב ליבדוק בשעה ששית אפילו בסופו מלבדוק אחר שעה ו' דלאחר שש חמץ אסור מדאורייתא לכך כתנו כל שעה ששית והנה לפי מה דסבר רב חסדא צ"ל מועד אינו י"ט ממש דהרי בדיקה שלישית נפקא לן מאך ביום ראשון תשבתו וראשון משמע קודם י"ט כדאמר שם הגמר' הראשון דמעיקרא משמע לכך פירש"י לאחר מועד הוא משש שעות ולמעלה עד שתחשך מתילא מה דפירש"י הכא במתניתין הוא אליבא דרב חסדא דאי לרב יוסף דאמר דפליגי אי גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה לפ"ז אחר שעה ו' וי"ט עצמו שוין מתילי' אליבא

דרב

דרב חסדא פירש"י כנ"ל ובתוספות דפריך שם בגמרא ומי גזר רבי יהודה דלמא אתי למיכל מיניה וכו' וזו הפירכא היא אליבא דרב יוסף לכך פירש"י שם לאחר המועד הוא מתחילת שעה ז' ותוך הפסח נמצא לסברת רב יוסף סבר רבי יהודה שעת הביעור בתחילת שש ולא כל שש דגזרינן דלמא אתי למיכל מיניה בשעה שישית ושעה שישית אסורה באכילת חמץ כדאי' בדף ז' ע"א וז"ל כיון דאיסורא דרבנן עלוי כדאורייתא דמיא ופירש"י דמשעברה שעה ה' אסור בחמץ לדברי הכל וכדאורייתא דמיא ורבנן דר' יהודה סברי אם לא בדק קודם שעה ו' יבדוק בכל שעה ששית דעדיין אינו אסור מדאורייתא ואם לא בדק בשעה ו' יכול לבדוק אחר שעה ו' וכל הפסח דלא גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה ומהיכא תיתי לא יבדוק נמצא לפירש"י פליגי רבנן בכולהו אבל לפירש התוספות קשה למה אמרו רבנן יבדוק אחר המועד הלא ר' יהודה סבר ג"כ אם לא בדק יבדוק אחר המועד דליכא למגזר דלמא אתי למיכל מיניה דאכילת חמץ שעבר עליו הפסח הוא מדרבנן ולא גזרינן גזירה לגזירה גם לפי מה דפירש רש"י בדף ז' ע"א הואיל ואחר חמש אסור לדברי הכל כדאורייתא דמיא וחמץ אחר הפסח מותר לר"י בדין הוא דלא נגזר וק"ל :

**דף יג** ע"א בד"ה מזון ב' סעודות פירש"י ולא גרסינן ג' סעודות דכל ג' סעודות ערבית שחרית ומנחה וערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה · והקשה הגאון מהרש"א ז"ל הלא בלא"ה אסור לאכול חמץ אחר ד' שעות והניח בצ"ע ואפשר ליישב בדוחק דלפי מה דאי' בש"ע א"ח סי' רנ"א דאם לא אכל בלילי שבת יקיים ג' סעודות ביום והכא הוה כמי בדעבד וה"א דיאכל ב' סעודות קודם שעה ה' לכך פירש"י בע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה כדי שיאכל מצה לתאבון ואם יאכל ב' סעודות קודם שעה ה' יהיה כמו איסטניס שיהיה קץ במאכל דאסור לאכול כלל בערב פסח משום שיאכל מצה לתאבון כן אי' בש"ע א"ח סי' תרי"ב וז"ל אי שאכל אכילה גסה כגון שאכל על אכילה שאכל עי"ה וקץ במזונו ושיעור עיכול הוא ו' שעות והרי יאכל שיעור מזון סעודה בשחרית ואם יאכל עוד סעודה קודם ו' שעות אחר אכילה הראשונה יקוץ במזון ואין לומר שלא יאכל בסעודה ראשונה כל צרכו כדאי' בש"ע החכם עיניו בראשו דת"ח לא יברך יותר משתי סעודות וק"ל :

**דף כב** מנין שלא יושיט אבר מן החי לבני נח וכוס יין לנזיר ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול ואי ס"ד לא יאכל איסור הנאה משמע בלא"ה אסור בהנאה עכ"ל · והקשה הרש"בא דלמא איירי באבר מן החי שחתך מבהמה אחר שחיטה קודם שיצאה נפשה דמותרת לישראל ואסור לבני נח · ואפשר לתרץ דקשה למה תני תרתי אלא דאי הוה תני אבר מן החי ה"א משום דלישראל נ"כ אסור ואי הוה תני נזיר ה"א משום דמכשיל ישראל אבל בני נח מותר דה"א לית ביה משום ולפני עור לא תתן מכשול ממילא מוכח דקאי על אבר מן החי שאסור לישראל וק"ל ·

**דף כג** ברש"י בד"ה מערבין לנזיר ביין פירש"י הואיל ואי מיתשיל עליה וכו' : והקשה הגאון מהרש"א ז"ל הלא לפי מסקנא דעירובין בדף ל' הטעם זה אינו אלא לסומכוס : ונל"עד לתרץ דהנה יש לדקדק עוד דרש"י פירש בפרק בכל מערבין במתניתין כמו דפירשו התוספות הכא דהטעם דמערבין לישראל בתרומה דאע"ג דלדידיה לא חזי' למיכל חזי' לכהן · עוד יש לדקדק למה מקשה הגמרא בתחילה מתרומה ואח"כ מנזיר הלא נזיר נאמר תחילה אלא באמת דעת רש"י נ"כ כטעם התוספות דאע"ג דלדידיה לא חזי חזי לאחרינא כמו דפירש"י במסכת עירובין ומה דפירש"י הכא הואיל ואי מתשיל עליה רצה רש"י לתרץ מה דלא מקשה הכא מנזיר תחילה לכך פי' הואיל וכו' וה"פ בשלמא אי אמרינן הטעם דחזי לאחרינא ממילא הטעם דהוה עירוב משום דאפשר להחליף עם כהן או דאפשר למכרו לכהן קשה ספיר הא אסורה בהנאה אך דילמא טעמא משום הואיל ואי מיתשיל עליה ממילא אף שהיא אסורה בהנאה אי יתשיל עליה תהא מותרת לו אף באכילה וה"ה לנזיר ביין ויכול להיות מזונו כשיתשיל עליה ולכך קניא עירוב לכך פירש"י דאף אי אמרי הטעם משום דמיתשיל עלה תקשה מתרומה דאף אי מתשיל עלה הדרא לטיבלא וצריך להפריש מיני' וביה ממילא אם יהיה ב' סעודות מכותמות לא ישתייר שיעור עירוב ותקשה לרבנן מאי פסקא כמו דמקשה הגמ' במס' עירובי' לסומכוס דסבר בתרומה לעולם אסור לערב הלא אם יש יותר מב' סעודות יותר לערב ותקשה לרבנן איפכא מאי פסקא אלא צ"ל הטעם הואיל וחזי לאחרינא וחזי' להחליפו וקשה ספיר הרי לר' אבוהו אסור בהנאה ממילא לכך הקשה תחילה מתרומה דמתרומה מוכח דטעמא הוא משום דחזי' לאחרינא זה הוא לשיטת רש"י אבל תוספות אזלי לשיטתם דבלאו הכי לית לן למימר טעמ' הואיל ואי מיתשיל עלה דאין נשאלין לנזירות אלא לדבר מצוה כמעשה דשמעון הצדיק ואין להקשות הרי מ"מ מותר לשאול דהרי אין מערבין אלא לדבר מצוה די"ל דהרי מוכח לפי סברת המקשה דקושי' היא אליבא דת"ד מערבין אף לדבר הרשות דאל"כ לא מקשה מידי דהרי מצות לאו להנות ניתנו ורש"י סבר דקושי' היא אף לת"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה דאי אסור בהנאה איך קונה עירוב משום דחזי' לאחרינא הרי אסור בהנאה הוא ואין מזונו וליכא למימר הטעם דאי מיתשיל דא"כ תקשה מתרומה דהדרא לטיבלא כנ"ל ודו"ק :

**דף כד** ע"א בגמרא האי מיבעי ליה לכדר"א דאמר ר"א לא יאכל כי קודש הוא כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו ע"כ : והקשה הגאון מהרש"א ז"ל למה להמקשה לומר לכדר"א היה לו להקשו' בקצרה דלמא מבעי ליה ללאו דאי ושרפת את הנותר לא הוה שמעינן מיני' לאו עכ"ל · ואפשר לתרץ דהנה אפשר להוכיח דקאי ללאו דלא יאכל אשאר איסורים דאי קאי אגופא הוה ליה לכתוב לא יאכל כרישא והדר ושרפת כמו דכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה וכו' לא תאכל באש תשרף דאי שרף מה יאכל ואינו כופל על שלשין אלא לאו דלא יאכל קאי אשאר איסורין לכך כתיב אחר ושרפת ממילא לכך לא פריך בקיצר ופריך דלמא לכדר"א ממילא קאי לא יאכל נ"כ אשאר איסורי' ולכך כתיב אחר לושרפת וק"ל :

**דף כה** ברש"י בד"ה כלאי הכרם וז"ל ובשחיטת חולין פריך וניתא עולה תוכיח וחוזר הדין ולקמן פריך וניתא מה לכלאים שכן לא היתה להם שעת הכשר וכו' ה"פ דקושה לרש"י מאי פריך הש"ס מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר הלא ככר הקשה בתחילה מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר ותירצו לו חמץ בפסח יוכיח ומאי פריך עוד מה לכלאים לכך פירש"י דהכי פריך וניתא ערלה תוכיח ונ"ל דלא רצה לילמוד מחזר הדין כדי שלא יקשה מה להצד השוה שבהן שהן גידולי קרקע ואף דפירכא זו היא פירכא כל דהו דאינה קולא וחומרא מ"מ פרכינן דבחזר הדין פרכינן פירכא כל דהו לכך אמר ספיר מה לכלאי הכרם שלא היה להם שעת הכושר ואין לתרץ חמץ בפסח יוכיח דא"כ יהיה בחזר הדין ובחזר הדין פרכינן פירכא כל דהו ותקשה מה לצד השוה שבהן שהן גידולי קרקע וזה דפירש"י בשחיטת חולין פריך בתחילה וניתא ערלה תוכיח ולקמן פריך מה לכלאי הכרם פירש אחר קושי' וניתא ערלה תוכיח דקושית כלאי הכרם אינה קושי' בפני עצמה אלא אחר הקושי' וניתא ערלה תוכיח כנ"ל ודו"ק :

**שם** בגמ'. אמר רבי יעקב אמר ר' יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה וכו' דתניא ר"א אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך אלא לומר לך אם יש אדם שגופו חביב עליו ממתונו לכך נאמר בכל נפשך ויש אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך עכ"ל הגמרא · ויש לדקדק למה מביא הגמרא הא דר"א היה לו להביא מקרא מדכתיב ואהבת את ה' אלהיך בכל נפשך מוכח דאפילו איכא סכנה אסור להתרפות ונ"ל דמקרא לא מוכח מידי דה"א דקרא קאי כאם אומרים לו עבוד ע"ז ואל תהרוג יהרוג ואל יעבוד אבל רפואה מנ"ל הלא אינו עובד ע"ז לכך מביא הגמרא הא דר"א דקרא איירי בים לך אדם שגופו חביב עליו ממתונו ממילא אין לומר דקרא איירי שיהרג ואל יעבוד ע"ז דתקשה היכן מצינו שממונו חביב עליו מגופו דאם יהרג למה לו ממון אלא דקאי ארפואה ממילא ספק הוא אם יתרפא אם לאו או שמא יתרפא בלא זה וה"א רפואה הוא דאסור אבל אם ירצה אחד ליקח כל ממונו ה"א דמותר לו לעבור לכך איצטריך בכל מאודך ממילא מוכח מרבי אליעזר דקרא בכל נפשיך קאי ארפואה ולפ"ז אתיא ספיר דבמסכת ברכות דף ס"א ע"ב איתא להא דר"א ור"ע פליג שם וקאמר בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך ובכל מאודך בכל מדה שמודד לך אתה מודד לו וק"ל: דאי אמרינן בכל נפשך קאי שימסור עצמו למיתה למה לי בכל מאודך לכך איצטריך ר"ע לומר בכל מאודך לדרשא אחרינא בכל מדה ומדה שמודד לך מודד לו כנ"ל וק"ל :

**עוד שם** ע"א בגמ' הנ"ל שמעתי מקשים דלמא לכך איצטריך בכל נפשך משום דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם ומזה נלמד דאינו מחוייב אדם למסור נפשו על שאר מצות וה"א גם על ע"ז אינו מחוייב למסור נפשו לכך איצטריך בכל נפשך ואין לומר דע"ז ק"ו היא מנערה המאורסה דא"כ תקשה למה לי בכל נפשך ואפשר לתרץ דהנה יש לדקדק עוד למה לא אמר ר"א בקיצר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך דהרי עדיין לא ידעינן דיש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו אלא ה"פ דהנה הר"ן ז"ל פירש דמאודך כולל גם בנים ולכך איצטריך בכל מאודך דלפעמים בנים חביבים מגופו וזה פירש הגמרא אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואין לומר בכל מאודך קאי גם אבנים דא"כ אם נאמר בכל מאודך לכלול גם בנים למה נאמר בכל גבי נפשך דהרי נ"ל מה דכתיב בכל נפשך אתא לכלול גם בנים דהרי א"א ליקח חבי נפשו ומשני לעולם בכל נפשך כולל גם בנים ובכל מאודך קאי אכל ממונו ויש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו כדמצינו באיוב שמתו בניו וגם הוא קלל יומו אשר יולד בו וכתיב על כל זה בחרת מעוני ודו"ק :

בי אתא

**עוד שם** ע"ב כיון דאמרינן אמר ר' יוחנן וכו' · ומקשים העולם תנ"ל לילמוד תרתי דהוקש רוצח לנערה המאורסה ונערה המאורסה לרוצח · ונ"ל דלא קשיא מידי דאיתא באבן עזרא בפ' ויגש על פסוק כי כמוך כפרעה לכך כתיב' שני כפין פירושו אתה כפרעה ופרעה כמוך כמו דכתיב והיה כעם ככהן ולא כתיב והי' העם ככהן אלא שיהי' כהן כעם והעם ככהן וה"פ דגמ' וכי מה למדנו רוצח מנערה המאורסה דאין לומר מה דכתיב כי כאשר יקום הוא ללמוד שלא יעשו דבר לנערה והלא פירש כה דאם היא אנוסה פטורה היא מתילא · נ"ל מה דכתיב כי כאשר יקום אינו לכתיבת טעם ואי ס"ד דקרא אינו בא אלא לחד למה כתי' שני כפין כי כאשר יקום כן סדבר הזה · אלא מוכח דקרא אתי ללמד תרתי להקיש רוצח לנערה ונערה לרוצח · ולכך הביא רש"י קרא והי' כעם ככהן וכן איתא ברש"י במסכת סנהדרין דף ע"ג דקרא בא ללמוד וללמד דכל אחד מלמד על חבירו ונלמד מחבירו ודו"ק :

**דף כו** ע"א בתו' בד"ה שאני היכל וכו' · הקשה הגאון מהרש"א ז"ל לפירש התוס' דילפינן מעילה בג"ש חטא חטא מתרומה והוה כאילו כתיב גביה אכילה להתיר שלא כדרך הנאתן א"כ בבשר וחלב נמי דילפינן ג"ש מנבילה הוה כאילו כתיב ביה אכילה בפירש להתיר שלא כדרך הנאתן ואיך אמר לעיל לאביי להכי לא כתיב אכילה בבשר וחלב לומ' שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתן ונ"ל לעולם סבר' זו עיקר אף שאין כתיב בה אכילה בפירש הואיל ונלמד בג"ש הוה כאילו נכתב בפירש דמה דלא כתבה התורה אכילה בפירש משו' דסמיך אג"ש אכל בבשר וחלב דכתיב ג' פעמים בתורה וכולן כתיבא בלשון בישול וקשה למה לא כתיב בחד לשון אכילה דהרי לא איצטריך להאריך הלשון דתבשל ותאכל חדא היא אלא להורות דלוקין עליו אף שלא כדרך הנאתן וזה שאמר בגמרא לאביי להכי לא כתיב אכילה בגופא פירש מן הדין היה ליכתוב בגופא דהרי לא צריך להאריך הלשון יותר ודו"ק :

**דף כח** ע"ב מניין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ דברי ר' יהודא אמר לו ר' שמעון וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות א"כ מה ת"ל וכו' ואי' שם בתוס' וז"ל הלשון דחוק ונלע"ד דהכי פירושו דר' יהודא יליף מדכתיב עליו משמע דקאי אקרבן פסח דזמנו משש שעות ולמעלה ופירשו לא תאכל חמץ כשיגיע זמן הקרבת פסח אמר לו ר' שמעון וכי אפשר לומר כן דעליו קאי אקרבן פסח והלא נאמר ז' ימים תאכל עליו מצות והקרבת פסח אינו רק ערב פסח אלא צ"ל דעליו קאי אי"ט עצמו ולא על הקרבן הכי נמי עליו דכתיב גבי חמץ קאי על י"ט עצמו וכן איתא ברמ"בן בפ' ראה ע"פ וזבחת פסח לה' אלהיך דכל שבעת ימים קרוי' פסח וק"ל :

**שם** ע"ב בגמרא ר"ש סבר טמא ושהיה בדרך רחוקה נפקא ליה מערל ובן נכר וקרא בערב תאכלו בא הכתוב לקבעו חובה · ושבעה ימים תאכל מצות · דפ' ראה בא ללמד דחמץ אינו אסור אלא בשעה שישנו בקום אכול מצה עכ"ל · והקשה הגאון מוהר"ר אברהם ברודא זצ"ל ממה דאי' במס' יבמות דף ע"א ע"א בתוס' בד"ה המרת דעת פוסלת בו · דכל ערל לא בעי למדרש הכי · דאין ערלה פוסלת במעשר דלאומרא מקשינן ומוקמינן לה לחיוב אמצה ומרור עכ"ל התוס' · וקשה לפי הנ"ל הלא אי' דרשינן בו · דכתיב גבי ערלה קאי אמעשר תיפוק מיניה חומרא דחמץ יהא אסור בהנאה משש שעו' ולמעלה ואי אמרינן בו קאי אמצה ומרור צריך לומר דשבעת ימים תאכל מצות להיקש דחמץ אינו אסו' אלא בשעת אכילת מצה כמצא חומרא זו קולא היא · ונ"ל דלא קשיא מידי דקושי' התוס' הנ"ל נ"ל דקאי אליבא דר' יהודא דאי אליבא דר"ש לא קשיא מידי דהרי ר"ש סבר דלפינן מהדדי מתילא בו דכתיב בבן נכר קאי אמעשר ובו דערלה קאי אמצה רק לר' יהודא קשיא דסבר לא גמרינן מהדדי כדאי' שם דר' יהודא סבר כתיב בהאי וכתיב בהאי · ולר"י ליכא למימר חומרא דאתי לידי קולא היא דר' יהודה סבר דחמץ אסור בהנאה משש שעות ולמעלה ואין להקשות ממה דאמר במס' יבמות צריכות' ערל ובני נכר דזה קאי אקדשי' ולא לענין מצה ומרור ומעשר כדאיתא בתוספות שם וז"ל אטו מצה ומרור קודשה אית בהו ודו"ק :

**דף סד** ע"ב בגמ' איתמר אביי אמר ניכעלו תנן רבא אמר נועלין תנן · מאי בינייהו איכא בינייהו למסמך אכיסא אביי אמר ניכעלו תנן כמה דעיילו מעליו וסמכינן אכיסא רבא אמר נועלין תנן ולא סמכינן אכיסא · והקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל לאביי כיון דכנס ננעלין כדי דלא ליעיילו כולה ולא יהי' ג' כיתות א"כ האיך מספקא לן אי בכת אחת ג' כיתות דא"כ למה ננעלין כלל בין כל כת וכת עכ"ל ואפשר לתרץ דה"פ מה דאמר רבי יצחק מספקא לן וכו' מדכתבה התורה לשון דמשמע לתרי אפי' מסתמא יבאו שניהם דלכך סתמה התורה כדי שיבאו שניהם דהי מנייהו מפקת ושוב לא קשיא דלמא לכך סתמה התורה דאפשר להודע על ידי דלתות העזרה דאם כן במשכן האיך הוי ידעי דבמשכן לא היו דלתות ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר דהנה אי' ברש"י במס' שבת פרק כ' דף ך"כ ע"ב בד"ה ובה היה מסיים וז"ל אף ע"ג דנר מערבי לא כבה אילו הניסים שהיו בבית המקדש לא היה תמיד רק בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מתילא מה דפליגי הכא אי לסמוך אכיסא ה"פ באם להטריח הקב"ה שיעשה נס או טוב לעשות מעצמו מה דאפשר ולא להטריח הקב"ה כביכול שיעשה נס ובאמת התורה לא סמכה על הנס כדאשכחן גבי נרות כנ"ל ברש"י מתילא אף אם ננעלת העזרה מ"מ עדיין יש להסתפק שמא לכך סתמה התורה כדי שיבאו שניהם היינו שלש כיתות של שלשים בני אדם לכך היו עושין שלש כיתות של שלשים כדי לצאת על הספיקות ודו"ק :

**דף סה** ע"ב ברש"י בד"ה שחיטתו וזריקת דמו[...]אי אפשר אלא ביו' עכ"ל ה"פ דקשה למה דוחה זריקתו את השבת דהרי לא כתיבא בזריקה בין הערבים רק בשחיטה כתיבא בין הערבים לכך פירש דלא איצטריך למכתב דזריקה אינה אלא ביום והתוס' כתבו דתנא זריקה אגב שחיטתו פירש דלא איצטריך למיתני זריקה דוחה השבת דזריקה לאו מלאכה היא כדאי' במס' יבמות גבי זר שעבד עבודה בשבת ומ"מ פירש רש"י שפיר דאי הוה אפשר מבערב אף שבות לא דחי שבת וכן איתא בתוספות בדף ס"ט ע"א בד"ה דתרומה גופא לא דחי שבת ודו"ק :

**דף סו** ע"א בתו' בד"ה מה לתמיד שכן תדיר וז"ל ותימא וניליף מבנייהו דתמיד ומילה או משתי לחם גרידא דדחי שבת עכ"ל וכתב הגאון מהרש"א ז"ל מלת גרידא טעות הוא דבהדיא אמרינן לקמן בפרק כיצד צולין דמעומר ושתי הלחם ליכא למילף מידי דאלימי משום דבאין להתיר אלא דרצה לומר או משתי הלחם וחד מהנך עכ"ל ונלע"ד ליישב הגרסא דהנה יש לדקדק עוד מה דכתבו התו' דניליף משתי הלחם ולמה לא כתבו דניליף מן עומר דמוקדם הוא ותרווי' מחד קרא נפקא אלא ה"פ דאי' במסכ' מנחות דף ס"ח ע"ב וז"ל אין מביאין מנחת בכורים קודם לעומר ואם הביא פסול קודם לשתי לחם לא יביא ואם הביא כשר ואמר שם בגמרא יתיב ר' טרפון וקא קשיא ליה מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם אמר לפניו יהודא בר נחמני וכו' והוקשו התוספ' דהוה לי' למימר קודם לעומר פסול משום דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל · ונראה דר"ט לא איסתמיט' מיניה האי טעמא אלא דקשיא ליה ניליף קודם לשתי הלחם מקודם לעומר ולהכי מהדר ליה יהודא בר נחמני מה לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיוט עכ"ל · מתילא מוכח מה דאמ' במס' פסחים בפרק כיצד צולין דמשתי הלחם לא מצי למילף משום דבאין להתיר הכי פרושו דהוה אמינא כר' טרפון דיליף שתי הלחם מעומר דאם הביא פסול דאי כמתני' דקתני אם הביא קודם לשתי הלחם כשר מוכח דמן התורה מותר להביא קודם לשתי הלחם דאי אסור מן התורה הוה כמביא חולין לעזרה גם דבר שהוא מן התורה לא שייך ביה תחילה ודעבד כדאי' בתוספ' בכמה דוכתא וברמב"ן פ' פנחס גבי יין מנחתו גם לא שייך לומר שבאין להתיר היכא דכשר בדעבד אלא נ"ל מה דאמר בפרק כ"ב שבאין להתיר פירושו דה"א כר' טרפון דאם הביא קודם לשתי הלחם פסול דניליף קודם לשתי הלחם מקודם לעומר והשתא אתי שפיר קושית התוספות הנ"ל והכי פירושו דהתוספות מקשים דליכתוב התורה האי קרא דדחי שבת בשתי הלחם גרידא ולא יכלול עם עומר כי היכי דניליף תמיד ופסח מיניה דמשתי הלחם נלמד שפיר דשתי הלחם אינן באין להתיר ונם יונצלו מזה הטעות שטעה רבי טרפון דניליף קודם לשתי הלחם מעומר דאם כן הוה ליה לכייל בחד קרא דהרי לא צריך קרא יתירה וכן איתא סוגיא זו במסכת יומא דף מ"ב ע"א בתוספות בד"ה למיעוטי מאי ודו"ק :

**דף ל** ע"ב בגמ' וכי מאמר דאיתותב רבה בר אהילאי אמאי קאמר רב קדירות בפסח ישברו אמר ליה התם תנור של מתכות הכא בקדירה של חרס · ויש להקשות למה לא מתרץ לעיל דרבה איירי בתנור של חרס ובריית' איירי בשל מתכות · וכ"ל דהנה מקשה הגמרא שם אמאי ישברו לשהינהו אחר הפסח וליעבד בהו שלא במינן ופירש"י דהא מודה רב שלא במינן מותר במשהו והאי משהו חשיב להו נמצא אם מגעיל אינו נשאר רק משהו מתילא אף אי אמרינן דברייתא איירי בתנור של מתכות מכל מקום תקשה על רבה למה אסור התנור לעולם

אף

אף לאחר הנעלה דהרי זה הוא דיעבד. כדאיתא בתוספו' בד"ה לישהינהו עד אחר פסח ואין זה מבטל איסור לכתחילה אבל לרב משני שפיר דרב סבר חמץ בתינן לעולם כמשהו וגזר שלא בתינן אטו מינן מתחילא אם נשאר משהו אסו' אפילו בדיעבד משא"כ בתנור דרבה אם נשאר משהו אינו אוסר רק טעם לאסור משום דאין מבטלין איסור לכתחילה ואי אוסר בשביל זה התנור לעולם הוה דיעבד כדאיתא בתוספו' הנ"ל גם אין זה מבטל איסור לכתחיל' דהרי אין כוונתו ליהנות מן האיסור רק לבשל בקדרה ולא ליהנות מן האיסור וכן איתא בי"ד בש"ך סימן פ"ד ואין להקשות למה הקשה לעיל על רבה מברייתא ולמה לא הקשה כנ"ל די"ל בלא ברייתא הוה אפשר לכך אסר רבה התנור לעולם משום גזרה שיאפה בתנור קודם הסקה לכך הביא הברייתא דמשם מוכח דלא גזרינן ודו"ק :

**דף לג** ע"ב ברש"י בד"ה משקים מפקד פקידי וז"ל מופקדים הם בתוך הזג ואינן חיבור לו אלא כמו שנותנים בכלי ובשנטמא הזג לא נטמא משקה בכלל זג. טומאת אוכלים דלאו אוכל דכוותיה חשיבי בהדייהו והקשו לי למה פירש"י דלאו אוכל דכוותיה היא הלא אף אם הי' אוכל דכוותיה קי"ל אין אוכל מטמא אוכל וצ"ל לפי מה דקי"ל במס' חגיגה בפרק חומר בקודש דתכרך לקודש פירש אם מונחין אוכלים ע"ג קרטבלא ונגע הטומאה באחד מהם נטמאו כל הא כלין. אף שלא היו מחוברים בחתיכה ו שנטמאה והנה הכא איירי שמונחים בכלי דהרי אמר דורבנן בנת ואפילו הכי אמר ר' יוחנן שיינן כשר למזבח ותקשה הלא נטמאו מה שבתוך הזגים משום צירוף לכך פירש רש"י דאינן מצטרפין משום דלאו אוכל דכוותיה היא ודו"ק :

**דף לד** ע"א ברש"י בד"ה ללא כהן עיסה בטהרה וז"ל אע"פ דרבי היה אוכל חולין בטהרה לא חשש שמא נגעו הני חיטים טמאים בעיסה עכ"ל · ויש לדקדק למה פירש רש"י דלמא נגעי ולמה לא פירש כדאמר בגמרא דלמא אתי למיכל מיניה וצ"ל ע"פ דאיתא במס' חולין השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן וכתבו התוס' וז"ל הא דאמר כן בגמרא דר' ישמעאל קרא והטה ואמר לכשיבנה ב"ה אביא חטאת שמינה יש לומר הא דאמרינן אין הקב"ה מביא תקלה היינו דווקא לאכול דבר איסור עכ"ל ממילא ה"ה הכא הוקשה לרש"י דלמא לכך לא היה חושש אבא שאול דלמא אתי למיכל מיניה לפי דהקב"ה לא יביא תקלה לרבינו הקדוש דתרומה במיתה לכך פירש"י דלמא נגעי חולין וזה אין איסור למי שאוכל חולין בטהרה אם נזדמנו לו חולין טמאים לתוך פיו וק"ל :

**דף לד** ע"א בתוספות בד"ה פסול הגוף הוא תימא וכו' ואפשר לתרץ דהנה בדף מ"ג מוקי רב נחמן מתניתין אליבא דר"א ממילא אפשר לומר רב ששת סבר ג"כ דמתניתין שתילי תרומה אתי' אליב' דר"א ור"א סבר אסור להסיח במקום התורפה שמא יבא אליהו ויטהר ולכך אפילו בספק טומאה אסור להסיח דעתו מינה דקייב בשימור עדיין וק"ל :

**דף לה** ע"ב והאמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים דמאי וב"ה אומרים מאכילין · ויש לדקדק למה מביא כאן הא דרב הונא ומה דמתרצי' העולם במס' עירובין לא שייך הכא וצ"ל לתרץ בדוחק דהנה רש"י ז"ל הקשה למה בטבל דרבנן אינו יוצא משום דהוה מצוה הבאה בעבירה ובדמאי דאסור ג"כ מדרבנן אמרינן דיוצא בו ותירץ משום דאשכחן היתר לכתחילה נפיק בדיעבד ואינו מובן לי מאי דיעבד שייך כאן בשלמא גבי עירוב שייך לשון דיעבד דא"א לו עוד לערב אחר בין השמשות אבל מצה נ"ל דיש לו עוד מצה כשירה ולכך אמר אינו יוצא וצריך לאכול מצה כשירה ומאי שייך דיעבד הלא טוב שיאכל מצה כשירה שיוצא בה לכתחילה ואין לומר דאין זה מצוה הבאה בעבירה הואיל ושרי לעניים דמצה מיקרי לחם עני דא"כ למה אמר בגמרא דאי בעי מפקר לנכסיה לטעם זה הוא דחוק כמו שכתבו התוספות דהרי לא הפקיר עדיין ולמה לא אמר טעמא דאיקרי לחם עני ע"כ נראה דרב הונא רצה לתרץ קושי' רש"י הנ"ל באמת אם אפשר לעשות מצוה מן המובחר לאכול מצה כשירה יותר טוב ולכך אינו יוצא בטבל דרבנן משא"כ בדמאי אי אכן מורים ליה שיאכל מצה אחרת יאמרו הטעם דאין מאכילין את העניים דמאי לכך לא יצא במצה זו ויורו כב"ש דאין מאכילין את העניים דמאי ואיתא ברמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים דיש כמה הלכות דהלכתא כבית שמאי וק"ל :

**דף לו** ע"ב ביכורים אסורים באונן ור"ש מתיר מ"ט דרבנן דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותרומת ידך ואמר · תרומת ידך אלו ביכורים ופריך ור"ש ומשני תרומה קרי ליה מה תרומה מותרת לאונן אף ביכורים מותרת לאונן ופריך ורבי שמעון ניהו דהיקש לית ליה שמחה מיהא מיכתב כתיבא בהו : והקשה הגאון מהור"ר בערים אב"ד דק"ק כ"ש ובמדינת מעררין ומדינת הגר מאי פריך הגמ' בפשיטות מ"ט דרבנן דילמא משום דכתיבא בהו שמחה ואפשר לתרץ בדוחק בתחילה סבר המקשה דקאי אישראל פירש דאם הוא אונן אסור להביא בכורים ולפ"ז אינו ראי' משמחה דמה דכתיב שמחה קאי האוכל בכורים אסור לאכול באנינות וזה שאמר בכורים אסורים באונן ולכך פריך מ"ט דרבנן אבל השתא דתירץ לו מה תרומה מותרת לאונן אף בכורים מותרין לאונן ממילא קאי אכהן אי מותר לאכול באנינות לכך פריך שמחה כתיב בהו וק"ל :

**דף לז** ע"א א"ר ירמיה בר אבא שאלתי את רבי ביחוד ותנו רב מאי פת עבה וכו' מה דשאל ביחוד היינו טעמא דר' ירמי' הי' סבר פלוגתייהו קאי לענין פסח כמו דסבר רב הונא ואי הוה שאל בפרהסי' הוו סוברים בני הישיבה דהלכה כב"ש דסברי פת עבה אסורה דאי לב"ה מאי נפקא מיני' לידע מאי פת עבה דהרי ב"ה סברי פת עבה מותרת ואין להקשו' מאי נפקא מיני' אי יאמרו הלכה כב"ש דהרי ב"ש לחומר' הוא די"ל לפי מה דאמר בגמ' בדף מ"ב ע"א כל מה דאסרו חכמי' בפסח אי עביד ישרף גם אם לש ביין ושמן ר"ג אמר ישרף וישרפו תרומה כתנס וק"ל :

**דף מ** ע"ב ברש"י בד"ה לכל הוא נותן תבלין חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר וז"ל לכל מיני מאכל הוא נותן בכלי שני חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר שהחומץ מבשלן ואע"ג שקדם עכ"ל ויש להקשות הלא במס' שבת דף מ"ב ע"א אמר שם בגמ' ר' יהודה פליג לקולא ובכלי ראשון וצ"ל דהנה יש לדקדק עוד מאי בעי בגמ' אי ר' יהודה לקולא או לחומרא הלא מדסתם ר' יהודה דבריו מוכח דקאי לחומרא ולכך סתם דבריו דאי מספקא לן אזלינן לחומרא דאי לקולא הי' לו לפרש אלא ה"פ אי אמרינן ר' יהודה פליג לקולא דבכלי ראשון אינו מבשל וחומץ מבשל מחמת חריפתו ממילא ה"ה בכלי שני חומץ מבשל מחמת חריפתו דהרי כלי ראשון אינו מבשל וחומץ מבשל ממילא הכי קמבעי לי' אי ר' יהודה סבר שאר תבשילין אינן מתבשלין בכלי ראשון וחומץ מבשל בין בכלי ראשון בין בכלי שני ולהכי סתם ר' יהודה דבריו דלעולם שאר תבשילין אינן מתבשלין וחומץ וציר מתבשלין לעולם בין בכלי ראשון ובין בכלי שני או דלמ' ר' יהודה קאי לחומרא דבכלי ראשון מבשל אף בלא חומץ ולכך סתם דבריו ממילא לפ"ז הכי קאי האי בעיא אי ר' יהודה לקולא ולחומרא או לחומרא ולא לקולא ופשיט לי' דר' יהודה אף לקולא אמר דבכלי ראשון אין מבשל בכל בשאר דברים ממילא לפי מה דאמרי' השתא דשאר דברים אינן מתבשלין בכלי ראשון ואפילו הכי חומץ מבשלין מחמת חריפתו ה"ה כלי שני מתבשל ע"י חומץ דהרי אינו מתבשל מחמת הכלי רק מחמת חריפו' של חומץ ומזה הוכיח רב חסדא דיש אומרי' ר' יהודה ומה דדייק רש"י לפרש בכלי שני היינו טעמא דאי בכלי ראשון אינו מחמץ וא"כ לרבנן דסבירא להו כלי ראשון מבשל איך אמר ת"ק דיש אומרים דהוא ת"ק דמתני' דאסור ליתן חומץ תחילה הלא אף בלא חומץ אינו בא לידי חימוץ דתנינן לעיל ארבע דברים אינן באין לידי חימוץ וכו' ופירש"י מבשל הוה כמו שסלטו ברותחין ודו"ק :

**דף מד** ע"ב בתוספו' בד"ה אלא יליף מגיעולי גוים וז"ל הקשה הר"ר יוסף היכי יליף ר"ע טעם כעיקר בנזיר מגעולי נכרים הא נזיר קל מכל איסור שבתורה שאין איסורו איסור עולם ויש היתר לאיסורו עכ"ל ויש לדקדק מאי לא מקשה הר"ר יוסף הנ"ל לעיל דאמר דיליף מבשר בחלב וצ"ל דאי' במס' נזיר דף ל"ז דנזיר יש לו חומרא גדולה דאסור אף בחרצן שאינו בר אכילה דאפילו קדשים לא גמרינן מיני' מחמת חומרא זו ממילא אינו למילף נזיר מבשר וחלב אף דבשר וחלב איסורן איסור עולם דהרי נזיר חמור מבשר וחלב דנבוכת דחלבא שאינה בת אכילה אינו עובר עליה מדאורייתא ונזיר עובר בחרצן והוה מכניסין הפירכא בק"ו כמו בשן ורגל דלא פרכינן מה לשן ורגל שהזיקן מצוי כדאית' בתוס' שם לכך לא פריך הר"ר יוסף כבשר וחלב אבל גיעולי גוים ג"כ אינן אוכל הוא ממילא חומרא דיש בנזיר יש בגעילי גוים וחומרא דגעולי גוים איכא בנזיר דגעילי גוים איסורן איסור עולם משא"כ בנזיר ומה דכתב מהרש"א ז"ל דאין למילף נזיר מבשר וחלב היינו אליבא דרבנן דאמרי נמצאת אתה דן לכל איסורים שבתורה מוכח דסברי נזיר קל מכל איסורים אבל לר"ע אפשר לומר דסבר נזיר חמור כנ"ל במס' נזיר ואין להקשות לפ"ז מאי פריך בגמ' מדרבנן נשמע לר"ע דילמא ר"ע סבר נזיר חמיר כנ"ל די"ל דפריך אל' ר' יוחנן למה לי' לה' היא פלוגתא חדשה בר"ע ורבנן מה דלא פליגי בהדי אבל לר"ע ליכא לקשויה דאפשר לתרץ נזיר חמיר מחמ' דאסור בחרצ' ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר עפ"י דאיתא שם ברש"י דבשר וחלב יש ג"כ היתר לאיסורו דאי תרי כולא יומא בלא בישול אינו אסור מן התורה אפילו באכילה אבל בגעולי גוים אין היתר לאיסורו דנותן טעם לפגם אסור לכתחילה וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דבבשר וחלב לא הקשה הר"ר יוסף דאפשר לומר דהמקשה לא הקשה מנ"ל טעם כעיקר בנזיר דכ"ש הוא מצירוף כדאי' בתוס' במס' נזיר דף ל"ז אלא הקשה בשאר איסורים מנ"ל ואין לומר דלמא ר"ע לא סבירא ליה טעם כעיקר בשאר איסורים דא"כ תקשה לרבי יוחנן למה לא אמר ר' יוחנן בשאר איסורים אין טעם כעיקר דהוא יותר רבותא להתיר מצירוף כנ"ל בתוס' דנזיר אבל השתא דאמר יליף מגעולי גוים וקשה שלא מלחמת מדין היתה בסוף מ' שנה שהיו ישראל במדבר ואיך ידעו עד אותו הזמן וכן אי' בילקוט בשם ספרי דלא היו יודעים דין טומאה מקודם אלא נ"ל דקושי' המקשה מנ"ל ה"פ לפי סברת התוס' הנ"ל דטעם כעיקר יותר מסתברא לאיסור מצירוף מנ"ל לר"ע דמסברת קאי אצירוף דלמא אטעם כעיקר מאילא הקושיא היא מנ"ל בנזיר צירוף וע"ז תירוץ לו שפיר טעם כעיקר יליף מגיעולי גוים וע"ז אין להקשות איך היו יודעים קודם מלחמת מדין דלא הוצרך להם במדבר דין נזיר ביין דלא היה להם יין במדבר כדאי' באבן עזרא דלכך לא היו מקריבין קרבנות במדבר דכתיב ביחזקאל הזבח ומנחה הגשתם לי במדבר ואי קאי הגמ' דבלמד נזיר מגעולי גוים קשה שפיר קושי' הר"ר יוסף שלא נזיר קל מכל איסורים וק"ל :

**דף מח** ע"ב ברש"י בד"ה אבל הכא דכולא חזי לאורחים וז"ל דאין זה הואיל בדבר שאינו שלו דבימא הואיל ואי בעי מיתשיל עלה דא"כ הקדש דקי"ל אבל אתה רואה של גבוה הא אי בעי פריק ליה עכ"ל • ויש לדקדק הא בדף ד"נ גבי מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה פירש רש"י הואיל ואי בעי מתשיל עלה מאילא שייך הואיל אף דעכשיו אינו ברשותו אפילו לק לא • וכ"ל באם הוא לטובתו אמרי' הואיל אף דעכשיו אינו ברשותו מ"מ אי בעי מייתי לרשותו אבל בדבר שהוא לחובתו דאי מיתשיל על חמץ יעבור עליו בבל יראה לא אמרינן הואיל דאי בעי מייתי לרשותי דלא ירצה להביא לרשותו ואפשר כיונו לזה המפרשים שמביא רש"י ז"ל וכתב : ך שמעתי דלפי סברא זו הנ"ל לא תקשה מה דלית ליה לר' יהושע הואיל במתני' ובאורחים סבר ר' יהושע אמרינן הואיל דלפי הנ"ל ניחא וזה שכתבו טעמא דהשתא מיהת לאו דידיה הוא דלזה שתכנס לרשותו צריך דעת בעלים ודו"ק :

**דף נ** ע"ב ברש"י בד"ה מן המנחה וז"ל תשע שעות ומחצה והגאון רש"ל ז"ל מוחק גירסא זו ואפשר ליישב וליתן טעם למה פירש"י כך דהנ'קשה ודקארו לי'מאי קארו לי'וכי מה ענין מצות למנחה וג"ל דהמקש' היה סבר מה דתנא העושה מלאכה מן המנחה היינו מנחה גדולה שהיא חצי שעה אחר חצי היום והנה עיקר זמן מנחה הוא מחצי משחרי כותלי פירש תיכף אחר חצי היום כדאי' במס' יומא רק מפני דאדם טועה חצי שעה תיקנו זמן מנחה חצי שעה אחר חצות היום מאילא היכא דהוא להחמיר אסור מחצות היום בעשיית מלאכה ולכך הקשה מאי אריא' והשיב לו התרצן מאי דתנא מן המנחה אינו מנחה גדולה רק מנחה קטנה שהיא ט' שעות ומחצה ומה דאמר מן המנחה ולמעלה פירושו שאין עוד זמן להתפלל מנחה גם מה דהביא הגאון רש"ל ז"ל ראיה מן המרדכי ז"ל דלדידן אסור בערבי שבתות מששה שעות ומחצה אפשר לפרש ג"כ כנ"ל דמנחה דברייתא היינו מנחה קטנה ומה דאסיר מו' שעות ומחצה היינו סיבתא דהנה בדף י"ב ע"א אמר רבא לדברי ר' מאיר אדם טועה ב' שעות לדברי ר' יהודא אדם טועה ג' שעות וזה אם אינו באמצע היום ובאמצע היום אין אדם טועה יותר מחצי שעה דלכך תיקנו תפילת מנחה בחצי שעה שביעית . והנה קי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י לכך אף דאינו אסור במלאכה רק מט' שעות ומחצה מ"מ אסור במלאכה מו' שעות וחצי דאדם טועה ג' שעות ולכך אינו אסור במלאכה מיד אחר חצי היום שהוא זמן מנחה גדולה לפי שהיא יותר מג' שעות מן זמן מנחה קטנה ואין אדם טועה יותר מג' שעות גם בין[ח]צי שבע לשש ג"כ לא טעי איגשי מאילא בברייתא איירי אחר זמן מנחה קטנה והטעות לכלל מ"ד כדאית ליה ואנן קי"ל כר"י דאדם טועה ג' שעות עבדינן לחומרא לאסור מו' ומחצה ובע"פ אסור מחצות היום שהוא זמן מנחה גדולה דאזלינן לחומרא דעיקר זמן מנחה גדולה מחצי היום ודו"ק :

**דף נא** ע"ב במת' כשלא הולך ממקום שעושין למקום שאין עושין וכו' יש לדקדק מאי מקשה הגמרא דלמא ה"פ דמתניתן דהכא לפי מה דאמר רב אשי לעיל דאין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם אלא אם דעתו לחזור : אבל אם אין דעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם מאילא אפשר לומר ה"פ דמתני' אם דעתו לחזור נותנין עליו חומרא מקום שיצא משם ואם אין דעתו לחזור ורוצה להחמיר על עצמו שלא לעשות מלאכה אינו רשאי להחמיר דאל ישנה אדם מן המנהג מה דאינו מחויב ולפ"ז לא תקשה ג"כ קושית התוס' שהקשו בדף הנ"ל ע"א בד"ה רבה בר בר חנה וז"ל קצת קשה דהשתא לבדדים קתני דחומרי מקום שיצא משם בדעתו לחזור וחומרא מקום שהלך לשם באין דעתו לחזור עכ"ל כתו'. ולפי הנ"ל סיפא איירי אף באין דעתו לחזור שאל יחמיר על עצמו מאילא סיפא איירי בתרוייהו בדעתו לחזור ובאין דעתו לחזור וצ"ע :

**דף נג** ע"א אמר ר' יוסי תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים שלחו לו אלמלא תודוס אתה גוזרנו עליך נידוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ וכו' • איבעי להו תודוס איש רומי גברא רבה הוה או בעל אגרופין הוה ת"ש את זו דרש תודוס מה ראה חנני' מישאל ועזרי' שמסרו עצמן על קדושת השם כשאו ק"ו מצפרדעים וכו' • ויש לדקדק וכי בשביל דרש זה היה גברא רבה דהרי ר' יוסי בר אבין אמר שם מטיל מלאי לכים של ת"ח היה מאילא אין ראי' מדרוש זה שהיה ת"ח גם מקשים העולם דלמא תרווי' הוו ביה וכ"ל דבאמת מוכח דהיה גברא רבה דאל"כ איך הלכו בני רומי אחר מנהגו רק דבעי אילא נידוהו משום שהיה גברא רבה לאודא או דלמא משום שהיה גם בעל אגרופין ולזה הביא הפשטן ראי' מה דלא נידוהו היה מטעם גברא רבה. וה"פ דהנה איתא שם בתוס' דכלם של נבוכד' נצר לא הי' ע"ז אלא אינדרטי שעשה לכבוד עצמו מאילא מוכח דמצוה למסור נפשו על קידוש השם אף שאינו מחויב ואיתא במס' ברכות דר' יהודה כי הוה שליף חד מסאני אתי מטרא בזכות שהיה מוסר עצמו על קידוש השם דחזי ארמיית' דהוית לבישה כלאים וסבר שהיא ישראלית ופסטי' בשוקא מאילא אם רואה באחד שעובר עביר' זה הוא קידש השם לבזותו מאילא מוכח מזה דדריש מה ראו חנני' מישאל ועזרי' וכו' וקשה קושי' התוס' הלא מחוייבי' היו למסור נפשם שלא לעבוד ע"ז אלא נ"ל שלא היתה ע"ז רק אנדרטי מאילא מוכח דאף על שאר מצות מצוה למסור נפשם מאילא אין לומר דלכך לא נדוהו משום יראה שהי' תודוס בעל אגרופין דהרי מצוה למסור נפשם ואמר שם במס' ברכות גבי ר' יהודה ראזכים עדיפא וזה היה קודם דורו של ר' יהודה דהרי ר' יוסי ור' יהודה היה בדור אחד והיה להם להביא ראיה מחנני' מישאל ועזרי' דמצוה למסור על ק"ה אף דאינו מחוייב מן התורה אלא צ"ל לכך לא נדוהו משום שהיה גברא רבה וק"ל :

**דף נה** ע"א בתוס' בד"ה כל הרכבה שאינה קולטת וז"ל וא"ת למה אינו שותלן במקום הנגריד וכו' ואפשר לתרץ קושית התוס' דהנה יש לדקדק עוד מאי מקשה הגמרא דלמא לא אמרי' מקצת יום ככולו אלא נ"ל דהמקשה הוכיח מדאמר ר' יהודה כל הרכבה שאינה קולטת בשלשה ימים שוב אינה קולטת וקשה לפ"ז מאי שנא נגריד מטיט אלא נ"ל דטיט קולט אף במקצת יום ג' וסבר המקשה אי אמרינן מקצת יום ככולו ה"ה מקצת יום ראשון ומקצת יום שני הוו שני ימים ותירץ רבינא חד מקצת יום ככולו אמרינן תרי מקצת יום ככולו לא אמרי' ובנגריד אפילו חד מקצת יום ככולו לא אמרי' ואינו קולט אלא בג' ימים שלימי' ולכך אסור לשתול בנגריד דשמא ישתול ביום י"ב אחר חצות ולא יקלוט עד יום ט"ז אחר חצות והבאת העומר הוא קודם חצות ובנגריד צריך לקליטה ג' ימים שלימי' וק"ל :

**דף נז** ע"א ברש"י בד"ה מלכא ומלכת' וז"ל מלכי בית חשמונאי עכ"ל ה"פ דקשה איך היו מיניאי' ליששכר איש כפר ברקאי דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה הלא חציצה פוסלת עבודה לכך פירש"י דינאי מלכא היה ממלכי בית חשמונאי ובית חשמונאי כשהיו משוחי מלחמה היו צדיקים ואח"כ כשנעשו מלכים היו נוהגים מנהג צדוקי' לפי שלא רצו חכמים שיהיו מלכים כדאיתא במס' קידושין פ"ג וביוסיפון מפורש שם יותר ומצינו' הלכה למשה מסיני ואין הצדוקין מודין בהם וק"ל :

**דף נח** ע"א בגמרא מתיב רבא בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה בין בחול בין בשבת ואי ס"ד בשמונה ומחצה דאורייתא היכא מקדימנן ליה עכ"ל יש לדקדק למה הביא רבא בין בחול בין בשבת ואפשר לתרץ עפ"י דאיתא בא"ח סי' רס"א בהגה אברהם בשם מהרי"ו ז"ל וז"ל לענין תפילה וקבלת שבת פשיטא דאזלי' בכל יום אחר שעותיו דילפינן מחלקיהו לשני ערבית והנה קי"ל תוספ' שבת היא ב' שעות קודם הלילה נחשב לשבת מאילא הוה אפשר לומר לכך קרב התמיד בערב פסח בשבע ומחצה דשתי שעות קודם הלילה חשבינן ללילה די"ט ג"כ צריך להוסיף מחול על הקודש כמו שבת ונשאר ד' שעות מן חצות ונחלקיהו שעה ומחצה קודם הקרבת התמיד ושעה אחת לעשייתו ונשאר שעה ומחצה מן היום ולכך הביא רבא מה דקתני במתני' בין בחול בין בשבת דמזה מוכח דאין תוספת נחשב ללילה ואין להקשות איך אפשר לומר משום תוספות כנ"ל מאי פרי' ערבי פסחי' שאר י"ט נמי דנ"ל הואיל ואיירי בי"ט של פסח כמו דמתני הגמר' גבי אין לשין פת עבה בי"ט בדף ל"ז ע"א וק"ל וכן איתא במס' שבת דף פ"ו ע"ב ברש"י וז"ל לילי שבת קרי בי שמשי מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים :

**שם** בתוס' בד"ה חיים למכמר בישרא וז"ל הואיל ואין הדחת קרביו דוחה שבת עכ"ל ה"פ דקשה על מה דאמר בגמר' כמה חביבה מצוה בשעתה דהרי איברים ופדרים מצותן כל הלילה ואעפ"כ דוחין את השבת עכ"ל ואי חיישינן למכמר בישרא תקש' מנ"ל דחביבה מצוה בשעתה דלמא

דלמא לכך קריבין ביום ולא משהינן עד הלילה דחיישינן למכמר בישרא לכך פירשו התוס' דוקא בפסח חיישינן משום דהדחת קרביו אינן דוחי' את השבת משא"כ בתמיד דהדחת קרביו דוחין את השבת וק"ל :

**דף נח** ע"ב בתוס' בד"ה אלא לרבא קשי' וז"ל תית לרבה בר עולא נמי תקשה וכו' ותירץ רש"בא דלרבה בר ע לא לא קאי ר"ע אלא ארישא וכו' או יתרץ כרבא עכ"ל והקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל הא ודאי דאיכא למימר דיתרץ כרבא וכתירוצו ואם רצה לומר אמאי נקיט התלמוד לרבא קשיא ולא נקט נמי בקושייתם רבה בר עולא הא לא יתרץ כמה שתירצו או יתרץ כרבא עכ"ל ונלע"ד דלא קשיא מידי דהנה זו הק שי' בגמרה מקשה סתם הש"ס ומשני מתילא כונת הש"ס להוכיח מרבא דצריך לגרוס בברייתא כשני בשבת דעלמא על זה מקשים התוס' למה לא מקשה הש"ס גם לרבה בר עולא דג"כ מוכח מיני' דצריך לגרוס בברייתא כשני בשבת דעלמא דטובים שנים מן האחד ועל זה תירץ רשב"א ז"ל לכך לא הביא הש"ס לרבה בר עולא בקושי' זו שהקשה לרבא לפי דמרבה בר עולא לא מוכח מידי דאפשר לומר דסבר ר"ע לא קאי אלא ארישא וגם זה לא מוכח מיני' דאפשר לו לתרץ כרבא לכך לא הביא הש"ס בקושי' זו לרבה בר עולא דלא מוכח מיני' מידי אבל מרבא מוכח שפיר דאליביה צריך להגיה בברייתא כשני בשבת דעלמא דאין לו לתרץ ר"ע קאי ארישא דהקושי' על רבא היא מר' ישמעאל כלפי' רש"י שם ודו"ק :

**דף נט** ע"א ברש"י בד"ה אי הכי קטורת ונרות נמי וכו' ה"פ דרש"י רוצה לתרץ קושי' התוס' שהקשו והלא בנירות נמי כתיב מערב עד בוקר לכך פירש"י דקרא בין הערבים יקטירנה אתרווי' קאי מזה מוכח דקטורת ונירות הם תכופין זה אחר זה בלי הפסק עבודה אחרת בנתיים ובקטורת לא כתיב ערב רק בין הערבים ובדין הא לקדמו לפסח וק"ל :

**שם** ברש"י בד"ה תמיד קודם לקטורת וקטורת קודם לנרות וכו' פי' הגאון מהרש"א ז"ל דקשה לרש"י למה תמיד קוד' להם וכתב שם אחר העיון לא מצאתי שם במס' יומא ונלע"ד דרש"י כיון לזה מה דאי' במס' יומא דף ל"ד ע"א במנחת הבוקר מה מנחת הבוקר קטורת קודם לנסכים אף כאן קטורת קודם לנסכים אי מה להלן קטורת קודם לאיברים אף כאן קטורת קודם לאיברים לכך כתיב במנחת הבוקר ולא כאיברי הבוקר וק"ל :

**דף נט** ע"א בתוס' בד"ה זה בנה אב לכל חטאת שיהו קודמת לכל עולות הבאות עמהן וז"ל ואפי' לעכב קאמר דאי למצוה אכתי לימא בשקרב וקשה לריב"א וכו' ואפשר לתרץ קושיא התוס' דהנה בפרק כל התדיר במסכ' זבחים דף פ"ט דאמר שם במתני' חטאת עוף קודמות לעולת עוף וכנת' אמר זה בנה אב לכל חטאת שיהו קודמת לעולת הבאות עמהן ואפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה וקשה למה לא אמר במתניתין הכ"ל דאפילו לעולת בהמה קודמת אלא ה"פ דאיתא במס' זבחים דף ז' טעם דחטאת קודמת לעולה משל לפרקליט שנכנס תחילה ודורן נכנס אחריו וה"פ דעולה דורן היא ואם עדיין לא פיים את המלך איך מביא דורן לכך מביא חטאת תחילה שהוא פרקליט לכפר על חטאו ואחר שנתפייס המלך מביא דורן למלך מתילא זה הטעם באדם אחד שנתחייב חטאת אין לו להביא עולתו קודם לחטאתו אבל בשני בני אדם שהביאו קרבנם לעזרה לא שייך טעם הנ"ל לכך במתניתין דאיירי בשני בני אדם דאין חטאת קודמת לעולה רק אם הם שווים היינו אם שניהם הביאו עופות אבל אם הביא אחד בהמה לעולה ושני הביא עוף לחטאת עולת בהמה קודם מתילא זה בנה הוא באדם שנתחייב חטאת ונדר להביא עולה חטאת קודמת אפילו עוף לעולת בהמה ולכך אמר דחטאת קודמת לעולת הבאות עמהן היינו שהם של אדם אחד מתילא במצורע נ"כ חטאת קודמת לעכב אבל ביולדות שאין קרבנה באה על חטא כדאיתא במסכ' נידה דף ל"א דאמר שם מפני מה יולדות מביאה קרבן בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה עוד מתקיף לה רב יוסף הא מזידה היא ובזרעה תלי' מתילא אין חטאתה של יולדות באה על חטא ולכך אם הביאה עולתה קודם לחטאתה אינו מעכב ודו"ק :

**שם** ע"ב בתו' בד"ה ולא עולת חול בי"ט הקשה ר"בא וכו' וי"ל וכו' ומסיים שם אחר התירץ דקשה לר"ע תיפוק לי' דאלבי שבת קריבן בי"ט מקרא דהכא דלא ילין הא כל הלילה ילין וכו' כך הוא גרסת הגאון הב"ל ז"ל והגאון רש"ל ז"ל והגאון מהרש"א ז"ל גורס וקשה במקום דקשה עיין שם ולכאורה לא קשיא מידי דמקרא לא ילין אפשר לומר גם עולת ח"ל קריבה בי"ט וקרא איירי אפילו אם חל ערב פסח בחול לכך איצטריך עולת שבת למעט עולת חול ולפי גרסת רש"ל ז"ל ה"פ בתוספו' דהתוס' מביאים ראי' לדבריהם דמסברא להקריב עולת חול בי"ט אי לאו קרא עולת שבת בשבתו דאל"כ קשה לר"ע למה לא מביא ראי' דעולת שבת קריבה בי"ט מקרא דלא ילין הא כל הלילה ילין וכו' אי לאו קרא דעולת שבת בשבתו ה"א מסברא דאפי' עולת חול בי"ט לכך איצטריך קרא עולת שבת בשבתו ודו"ק :

( דף ס"ד דף ס"ה דף ס"ו ע"א תמצא לעיל קודם ל"ו )

**דף סו** ע"ב בתו' בד"ה אלא אמר ריש לקיש וישלחו מן המחנה וז"ל תימא לרש"בא לריש לקיש הניחא לר' יהודה וכו' והקשה הגאון מהר"בא ז"ל וז"ל קצת קשה דהא לר' יהודה נמי דמסיק לקמן לר' יהודה כדר' אליעזר דאיצטריכו כולהו למדרש בשעה שטמאי מתים משתלחין זבים ומצורעים משתלחין וכו' הך מילתא דר"ל תנא ליה והנה בכ"ע וכ"ל דהנה מה דסתם הש"ב מוקי לרבי יהודה כר' אליעזר הוא משום דא"א לומר דרבי יהודה סבר קרא וישלחו אתי' כר"ש כן לקיש מכח קושי' דאביי מתילא ריש לקיש דלא ידע קושיה דאביי דהרי מכח קושיה דאביי אותובה ריש לקיש מתילא ריש לקיש סבר דר' יהודה סבר נ"כ דקרא וישלחו קאי לכדריש לקיש וקאי כוותיה ודו"ק :

**דף סז** ע"א בתוס' בד"ה הכתוב נתקו לעשה וז"ל וקשה דבעל קרי נמי לא לילקי אם נכנס לפנים ממחיצתו דהכתוב נתקו לעשה דכתיב ויצא אל מחוץ למחנה וי"ל דהכא בחד קרא איכא תרי עשה וכו' ויש לדקדק לתירץ התוספות למה אמר תנאי היא הלא גם לר"י אפשר לומר דלא לקי אף דמצריך בדד ישב לשלש מחנות מ"מ נשתיירה עשה דמחוץ למחנה ועשה דוישלחו דע"כ לא פליגי ר"י ור"ש אלא אי אתי מצורעים מזבים בק"ו וא"כ הוה ליה תרי עשה גם לר' יהודה ואפשר לתרץ דלפי מסקנא דגמר' דר' יהודה סבר כר"א מתילא מצורע דכתיב בקרא דוישלחו איננו בא אלא להקל לפטרו מכרת ואין כאן עשה כלל וק"ל :

**שם** ע"א ברש"י בד"ה לא יאכלו ממנו וכו' ה"פ דקשה מאי מקשה ממתניתין מפסח הבא בטומאה וכו' דלמא מה דאמר במתניתין הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים איירי אם היה טמאי מתים רובא אבל אם היה זבים רובא זבים עושים ומצורעין משתלחין דהרי מה דאין זבים עושים בטומאה מדכתיב לנפש זה הוא סברת אביי לכך פירש"י אלמא מהתם יליף היינו מלנפש דאי כדריש לקיש זב נמי ליטתרי עכ"ל וה"פ דהכ מה דאמר במתניתין הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים ואם אכלו' פטורי' קשה מנ"ל דפטורים אל' דאתי' מתני' כר"א דסבר בשעה שטמאי' מתים משתלחין זבים ומצורעים משתלחין וכו' ולבתחלה לא משום דכת ב לנפש והאי קיקש' לפוטרן מכרת כדפרש"י שם ע"ב בד"ה אין זבין ומצורעין משתלחין אלמא מלנפש יליף דאי מוישלחו זב נמי ליטתרי לכתחלה וק"ל :

**שם** ע"א ברש"י בד"ה הכתוב נתקו לעשה וכו' ה"פ דקשה לרש"י איך אמר תנאי היא הלא גם לר' יהודה איכא עשה וישלחו לכך פירש רש"י דצריכא תרי עשה הלכך לר' יהודא דדרש מבדד ישב ליתן למצורע מחנה שלישית אין כאן אלא חדא עשה מוישלחו אבל לר"ש דסבר' מצורע הוה בעשה ק"ו מזבים ומה דפרט הכתוב כל צרוע למחנה שלישית ומה דכתיב בדד ישב לנתקו לעשה דליהוו תרי עשה וזה דפירש רש"י בד"ה תנאי היא דאיכא תנא וכו' היינו ר' יהודה דלא מייתי קרא בדד ישב לעשה אלא ליתן לו מחנה ג' ואינו אלא חדא עשה וברייתא דתני בארבעים אתי' כר' יהודה ורב חסדא כר"ש וק"ל :

**דף ע** הקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל וקצת קשה דאכתי אמאי לא פריך אי בשבת כיון דאסור להטביל בו ודאי הטבילוהו מאתמול משום חגיגת ט"ו עכ"ל ואפשר לתרץ ע"פ דאיתא בתוס' דמס' ביצה דף י"ח מה דאסור להטביל כלים בשבת דוקא כלים שנטמאו באב הטומאה אבל כלים שנטמאו בולד הטומאה שהוא מדרבנן שרי להטביל בשבת מתילא אפשר לתרץ דלכך צריך להטביל בנחנא בשבת שמא נטמא הקופץ בולד הטומאה דלא חשי בעליו להטבילו קודם שבת ולכך מקשה מסיפ' מדקתני חל י"ד להיות בשבת שוחט בה מיד היינו בקופץ מזה מוכח דסבר דאסור להטביל בשבת אפילו כלי שנטמא בולד הטומאה וק"ל :

**גם** לפי הנ"ל אפשר לתרץ קושי' התוס' מה שהקשו אי בשבת היכי שרי להטביל וכו' דאפשר לומר קתני לא טובלין דומי' דלא מזין היינו בטומאה דאורייתא ומותר להטביל מ"מ ג"כ אי זה הכלי הי' אב הטומאה תסתמא הטבילו מאתמול ואינו מתקן כלי ואי ולד הטומאה מותר להטבילו בשבת וק"ל :

**ואין** להקשות ממה דכתבו התוס' במס' ביצה דף י"ח כלי שנטמא בולד הטומאה אינו צריך הערב שמש דזה הוא לדעת יש אומרים מה שהביא רש"י ובמס' נידה פרק י"א מפורש ברישא לאחר ביאתו מותר בכולן ואם בא אל המקדש פטור אבל אסור ושחיטת הפסח היתה בעזרה וקתני שוחט בה מיד גם מוכח דתנא דהכא סובר לביאת מקדש צריך הערב שמש דאל"כ תקשה אף אם חל י"ד בחול למה אין צריך סכין טבילה דהרי איכא למיחש שמא נגע בולד הטומאה ולא היה צריך להטבילו מאתמול וכן איתא בכסף משנה מהלכות ביאת מקדש פ"ג וז"ל ומה שכתב ואע"פ שהוא פטור מכין אותו מכות מרדות הכי משמע מדקאמרי' אין חייבי' עליהם על

ביאת מקדש חיובא הוא דליכא אבל איסורא איכא וק"ל :

**דף ע** ע"א ברש"י בד"ה מאי שנא שבין וז"ל ה"ז לא חיישינן שמא אבדה לו זה ימים רבים דודאי היום נפלה דמתוך שבשעת הרגל העם רב אין שוהה שם במקום נפילתה שלא תמצא עכ"ל ה"פ דקשה מאי מקשה הגמ' מאי שנא שבין מקופין דלמא היינו טעמא דשבין אינו קאי אלא לשעתו וסתם מצויין אבל שעתו מומחין הם שיודעי' הלכות שחיטה ואינו ע"ה לכך אמרינן משתמא הטביל השכין כי"ב אבל קופין שהוא לשבר עצמות יש חששא שמא מעם הארץ נפלה וכלי ע"ה בחזקת טמאים הם לכך פירש"י מאי דלא חיישינן שמא אבדה לו זה ימים רבים אלא מתוך שבשעת הרגל העם רב אין שוהה במקום נפילתה שלא תמצא ואימוכא שבשעת הרגל נפלה ליכא למימר טעמא שמא מעם הארץ נפלה דברגל הכל חברים כדאי' במס' שקלים כרמב"ם בפי' המשניות גם במס' חגיגה וק"ל :

**דף עא** ע"א ברש"י בד"ה והיית אך שמח לרבות לילי י"ט האחרון של חג וז"ל ויום אחרון ניפיה לא דהא תרי זמני שבעת ימים כתיב גבי שמחה מתילא איתעיט שמיני עכ"ל ובמס' סוכה פירש רש"י בד"ה לרבות לילי י"ט האחרון וז"ל וכיון דאיתרבי לילה כ"ש יום וכתב הגאון מהרש"א ז"ל במס' סוכה בריש פר' לולב וערבה דהתוס' חזרו מדבריהם לגם רש"י חוזר מדבריו עכ"ל וזה הוא דחוק לומר דרש"י חוזר מדבריו וגם התוס' חזרו במס' סוכה לומר מה דפירש"י כאן וחזר בו זה תפסו התוס' לעיקר וחזרו מדבריהם ממה דפירשו במס' פסחי' מה שרש"י תופס' לעיקר ונלע"ד לתרץ ובתחילה כפרש דברי רש"י דהנה אי' ברש"י במס' סוכה בד"ה אי אינו וז"ל ואשמעינן שצריך לזבוח מערב י"ט ולא בעינן זביחה בשעת שמחה עכ"ל מתילא מה דפירש"י זה משום דלא תקשה מהיכי תיתי ישתנה לילי י"ט ראשון משאר לילות ולמה צריך רבוי מתילא אי לאו טעמא דבעינן זביחה בשעת שמחה אין צריך רבוי ללילי י"ט הראשון מתילא מה שהקשה או אינו פירושו דלמא אינו צריך זביחה בשעת שמחה כדאית' בתוס' בד"ה לאו משום דאין לו במה לשמוח ולפ"ז קשה מאי מתירץ תלמוד לומר אך איך מוכח מזה דבעינן זביחה בשעת שמחה ועדיין תקשה דלמא אתא קרא להורות דלא בעינן זביחה בשעת שמחה ומה דכתיב אך קאי אלילי י"ט האחרון דהרי הבעל מסייע לא ידע סיפא דברייתא מרבה אני לילי י"ט האחרון שיש שמחה לפניו דאי ידע לא מסייע מידי וקי"ל היכא דברייתא אינה מתורצת אין מביאים ראי' מתנה וסוגי' זו בפ' ערבי פסחים ובמס' גיטין דף ע"ג ע"א ובכמה דוכתא אחר בתחילה היא גופא קשיא ומשני ואח"כ מביא ראי' מתנה וצ"ל דסבר בעל המסייע דהכי פירש הברייתא מדכתיב אך ואך הוא חלק מתילא אי קאי המיעוט אלילה הראשונה שייך שפיר לשון חלק דחלוקה הלילה מיום שלה שהיינו י"ט ראשון דהלילה הולך אחר היום אבל אי אמרינן דקאי אליל י"ט האחרון מה חלוקה היא מיום שלה דהרי יום ח' אינו חייב בשמחה דכתיב שבעת ימים ולא שמינה מתילא זה הוא לפי סברת בעל המסייע לכך פירש"י בדברי המסייע דיום ח' אינו חייב בשמחה אבל במס' סוכה דשם פירש"י לפי מסקנא דברייתא דקת' מרבה אני לילי י"ט האחרון שיש שמחה לפניו מוכח דיום ח' חייב ג"כ בשמחה ומה דכתיב שבעת ימים קאי על נטילת לולב במקדש דאל"כ למה אמר טעמא דיש שמחה לפניו הלא ממה דאמרינן אך חלק שוב לא קשיא מידי כנ"ל אלא דיום שמיני גם כן חייב בשמחה די"ט הוא כשאר ימי החג מתילא שייך לומר אך חלק גם אלילי י"ט האחרון לכך איצטריך טעמא דיש שמחה לפניו לכך במסקנא דברייתא במס' סוכה פירש רש"י דיום ח' חייב בשמחה וק"ל :

**ועפ"ז** אפשר לפרש מה דפירשו התוס' בד"ה לרבות לילי יום טוב האחרון וז"ל נראה לריב"א דהוא הדין לילות אחרות איצטריך ריבוי וכו' והכי פירושו דריב"א אזיל לשיטתו דפירש לבעל המסייע צריך לומר דסבר יום ח' הוא בכלל שמחה ולפי זה תקשה לבעל המסייע דלא ידע סיפא דברייתא וסבר הטעם דבעינן זביחה בשעת שמחה ומה שהקשה או אינו פירושו דלמא לא בעינן זביחה בשעת שמחה ולפי זה מה השיב לו ת"ל אך עדיין קשה מה ראית לכך פירש ריב"א לעולם מה שהקשה או אינו לא ידע מסברא זו דבעינן זביחה בשעת שמחה ולא קשיא מהיכי תיתי צריך ריבוי ללילי הראשון די"ל צריך ריבוי לכל לילי חג כדמפרש שם וק"ל : עוד אפשר לומר דרש"י אזיל לשיטתו דפירש בריש פרק לולב וערבה דבזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים דוקא והנה מקשה רבא ממתניתין דהלל ושמחה שמונה דאי אמרינן בעינן זביחה בשעת שמחה הא זמנין שניאין דלא משכחת שמחה שמונה ומשני רב פפא משמחו בכסות נקיה והשתא אתי שפיר במס' פסחי' פרש"י אליבי' דמ"ד דבעינן זביחה בשעת שמחה וקשה קושית רבא הכ"ל וצריך לומר כתירוצא דרב פפא בכסות נקיה ותקשה למה ליה לומר בעינן זביחה בשעת שמחה ולוקמי מתניתין בדוחק בכסות נקיה דאין שמחת הימים שוים דשאר ימים בבשר שלמים לכך פי' רש"י לפי דהיה סבר דיום ח' אינו חייב בשמחה וקשה קושית התוס' מה שהקשו כאן ובריש פרק לולב וערבה אי חל יום האחרון במוצאי שבת וצ"ל בכלא"ה תירוץ התו' דריש לולב וערבה משמחו בכסות נקיה לכך פירש"י הכא דיום ח' אינו בכלל שמחה אבל במסכ' סוכה פירש"י אליבא מסקנא דברייתא דמוכח דלא בעינן זביחה בשע' שמחה מדקתני מרבה אני לילה י"ט האחרון שיש שמחה לפניו וקשה למה לא תירץ משום דבעינן זביחה בשעת שמחה אלא צ"ל דלכך סבר דלא בעי' זביחה בשעת שמחה משום דלא תקשה קושי' דרבא הכ"ל ולא נראה ליה תירוצא דרב פפא בכסות נקיה דסבר דבעינן דוקא בבשר שלמים ולפ"ז תקשה קושית התו' אי חל י"ט האחרון במוצאי שבת לכך פירש"י דיום ח' בכלל שמחה ומקיים שמחה ביום שמיני ועפ"ז מתירץ מה דפירש"י בריש לולב וערבה דאין יוצאין משום שמחה רק בבשר שלמים וכאן תירץ רב פפא בכסות נקיה אלא זה דתירץ רב פפא הוא אליבא דמ"ד דבעי' זביחה בשעת שמחה ורש"י פיר' שם אליבא דמסקנא דברייתא דאיתא כסוגית התלמוד וברש"י במסכ' חולין דף י"ג ע"ב דברייתא לפעמים לא שמיע לאמוראי אבל במידי דמתני' כי אמר אמורא פריך עליה מינה וק"ל ואין להקשות הלא בעל המסייע אמר מאי לאו דאין לו במה ישמח משמע דאין יוצאין בכסות נקיה די"ל דסבר לתרץ קושית דרבא דאיירי ברוב שנים כדמשני אביי לרבין לעיל שם דבלא"ה צריך לומר כך ורש"י פיר' הכא לפי סברת רבא אליבא מ"ד בעינן זביחה בשעת שמחה וק"ל : ולשיטת התוס' נראה לתרץ דהנה הגאון מהרש"א ז"ל הקשה מה מקשה רבא אי בעינן זביחה בשעת שמחה והא זמנין שניאין דלא משכח' שמחה שמנה כגון שחל יום ראשון בשבת והרי לעיל הקשה רבין גבי חגיגה פיגמים דלא משכחת חגיגה ז' דאם חל יום ראשון בשבת והשיב לו אביי שבעה משכחת ליה ברוב שנים מתילא ה"ה בקושי' רבא יכול לתרץ שמנה משכחת ליה ברוב שנים והניח בצ"ע : ונלע"ד לתרץ דהנה הקשה הגאון מהרש"א ז"ל מאי מקשים התו' לפירש"י דפירש דיום ח' אינו בכלל תקשה מתתני' דקתני שמחה שמנה ואם חל יום א' באחד בשבת מתילא בליל ח' לא יאכל שלמים דשלמי' אינן נאכלין אלא לשני ימים ולילה אחד עכ"ל התו' : ומאי קושיא הלא התוס' פירשו במס' פסחים דף נ"ח ע"ב דאף בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראייה היו מאיימין על עידי החודש דלא ליקלע תרי שבא בהדי הדדי מתילא אינו חל יו' ראשון של חג בא' בשבת ומתרץ הגאון הנ"ל מה שהיו מאיימין על העדים היו דלא יהיה ר"ה בד"ו משום דלא ליקלע יום כפור סמוך לשבת מלפניו ולאחריו אבל ר"ה בא' בשבת דליכא תרי שבא בהדי הדדי רק משום דערבה יהיה בשבת בשביל זה לא היו מאיימין על העדים עכ"ל מתילא אף בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראייה לא חל ר"ה בד"ו והנה בשבועה הם שבעה ימים ומזה שני ימים דאינו חל יום א' דסוכות בהן שהם יום ד' ויום ו' ונשארו חמשה ימים שראוי לחול בהם יום א' דסוכות והנה אי אמרינן בעינן זביחה בשעת שמחה אי חל יום ראשון בשבת אין כאן שמחה שמנה וה"ה אם חל יום א' באחד בשבת אין כאן שמחה שמנה כקושית התו' ונשארו ג' ימים אם חל בהן דמשכחת ליה שמחה שמנה ועי"ז אין לתרץ דאיירי מתניתן ברוב שנים דתלתא לגבי תרי לא מקרי רוב דבעינן רובא דמנכרא דקי"ל לענין ברכת המזון שאם אכלו דגן וארבע אכלו ירק אין מצרפים דרובא דמנכרא בעינן ולכך אמר רבא והא זמנין שניאין דלא משכח לה שמנה שניאין דייקא והשתא אתי שפיר דהנה הבעל מסייע אמר מ"ט לאו משום דאין להם במה ישמח מתילא לא סבר תירוצא דרב פפא דיוצאים בכסות נקיה וצריך לתרץ קושיית דרבא דאיירי ברוב שנים ואי אמרינן דיום ח' אינו בכלל שמחה תקשה אי חל בא' בשבת ושוב ליכא לתרץ ברוב שנים כנ"ל מתילא מוכח דסבר בעל המסייע דיום ח' הוא בכלל לכך פירשו התוס' במס' פסחים לפי סברת המסייע דיום ח' הוא בכלל שמחה אבל לפי מסקנא דברייתא דקתני מרבה אני לילי י"ט האחרון שיש שמחה לפניו וקשה למה לא קתני טעמא דאין לו במה לשמוח אלא דסבר תנא דברייתא דיוצאים בכסות נקיה דמוכח מכח קושית דרבא אך תקשה הלא אפשר לתרץ קושית דרבא דאיירי ברוב שנים אלא צריך לומר דסבר תנא דברייתא דיום ח' אינו בכלל שמחה מתילא ליכא רובא דמנכרא לכך סברי התוספות לפי מסקנא דברייתא יום ח' אינו בכלל שמחה זה הוא שיטת התוספ' אבל לשיטת רש"י דפירש במסכת פסחים דף נ"ח בזמן שהיו מקדשים על פי הראייה חל ר"ה בא"ד"ו מתילא אף לפי סברת בעל המסייע :

דאין יוצאי' בכסות נקיה לא קשיא קושי' דרבא דאפשר לתרץ דאיירי ברוב שנים דתרי לגבי שבעה הוה רובא דמנכרא ודו"ק ·

**דף עג** ע"א אמר רב הונא בריה דרב יהושע לבריה כי אזלת לר' זריקה בעי מיניה לדברי האומר מקלקל בחבורה פטו' שחטו שלא לאוכליו חייב מה תיקן ומשני תיקן אם עלו לא ירדו עכ"ל והקשה הגאון מהרש"א ז"ל גם בתוספ' י"ט למה לא הקשה ברישא שחט שלא לשמו מה תיקן והגאון מהרש"א ז"ל תירץ דאם שחט שלא לשמו איירי דעוקר הקרבן מפסח לשלמים ודאי תיקן דפסול שלמים הוא ולא מחייב אנותר דידה כמו אנותר דפסח עכ"ל ואינו מובן לי דהרי מ"מ לא תיקן בשחיטתו דאם לא שחטו כלל לא בא ג"כ לידי נותר פסח דמותר פסח שלמים הוא עוד קשה הרי יובא מיד לשריפה והגאון בעל תי"ט הניח בצ"ע ונלע"ד לתרץ דאית' במס' זבחים דף פ"ה וז"ל אמר עולא אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמן לא ירדו נעשו לחמו של מזבח אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא שנשפך דמה ושיצאה חוץ לקלעים ומה התם דאם בא לזרוק אין לו לזרוק אחרת אם עלו לא ירדו הכא דאם בא לזרוק זורק לכ"ש ומשני תרגמא אקדשי קדשים ופרש"י גם תוס' בדף פ"ד ע"א וז"ל לפי דקדושת הגוף עליהם קודם זריקה ולא פשיטא זריקה מעוכה אבל בקדשים קלים אין בהם מעילה באימורים קודם זריקה ושחיטה וזריקה מעוכה ופריך עוד שם הרי פסח דקדשים קלים הוא ופרש"י דשנינן שם בתוספת' בסיפא הפסח והחטאת וקא סלקא דעתיה דאפסולין דקתני ברישא נמי קאי כגון אם נשפך דמה או יצא ומשני הגמ' תרגמא בשלא לשמן ופירשו התוס' בדף פ"ד ע"א דלהכי קיל פסול שלא לשמו לפי שכשר בכל הזבחים לבד פסח וחטאת ואית' במס' זבחים דף ל"ו דר' יהודה סבר להניח אם עלתה תרד והנה מ"ד מקלקל פטור הוא ר' יהודא והנה פסח שלא לאוכליו הוה כמו להניח והשתא אתי שפיר דרב הונא בריה דר"י ידע התוספתא הנ"ל במס' זבחים רק היה מסופק אי קאי מה דאמ' שם הפסח והחטאת אשלא לשמו לחוד כדאמר שם בגמ' הנ"ל או קאי אכל הפסולי' ולכך לא שאל אשלא לשמו שהיה יודע שיתרץ לו אם עלו לא ירדו אבל שלא לאוכליו היה סבר אף אם עלה ירד דנוהג בכל הזבחים גם הוא כמו להניח שאין מי שיאכלנו ולכך אמר בלשון בעי מיניה אי כתירץ הנ"ל תרגמא אשלא לשמו או מה דקתני בתוספת' הפסח והחטאת קאי אכל הפסולים וכן איתא במס' בנא ת דף ע"ט ע"א וז"ל אם שחט חטאת חוץ למקומה רבא אמר תרד רבה אמר לא תרד דדנין מסלא נשמו מתילא שלא לשמו לכ"ע לא תרד ודו"ק :

**שם** ע"ב אי אמרת בשלמא בעי עקירה נמצא כלמה דלא עקר שם פסח ממנו הוה שם פסח עליו וכו' אין להקשות ממה דאי' בריש מסכת זבחי' הפסח בזמנו פסול שלא לשמו דיש לומר דה"פ הואיל וסתם פסח קודם חצות בזמן שאינו ראוי להקרבה הוא שלמים ולכך פירש"י ואם היה שוחט לזה שמתו בעליו דוקא דהואיל ואין בעלים לאכלו הוה כמו מותר הפסח וכשר לשם שלמים מתילא עכשיו כשהוא מקריבו הוה כמו שלמים שנשחטו לשם פסח דמכשיר ר' יהושע כדאי' במס' זבחי' דף י"א ע"א מתילא אין לו פסול רק משום עשה דהשלמה שנשחט אחר תמיד של בין הערבים ולמאי ישרף מיד הלא אין פסולו בגופו אלא מוכח דבעי עקירה וכל מה דלא עקר שם פסח ממנו הוא פסח אע"פ שאין לו בעלים והוה נשחט פסח שלא למנויו וק"ל :

**אך** קשה לר' יהושע דמכשיר בשלמים ששחטו לשם פסח בזמן שחיטת הפסח כדאיתא שם לשם פסח בזמנו כשר תקשה הלא פסול הוא משום עשה דהשלמה ואין לומר דסבר כרב פפא דאמר במס' פסחי' דף נ"ט ע"א מעלה ומלינה בראשו של מזבח דא"כ מהו הקשה עיבור צורה בעי הלא אפילו כשר הוא והרי מקשה סבר דברייתא זו היא אליבא דר' יהושע דהתרכן תירוץ לו הא מני ר' אליעזר היא ואפשר ליישב בדוחק מה דאמר ר' יהושע במס' זבחים אחרים לשם פסח בזמנו של פסח איירי שנשחטו קודם התמיד ומה דאמר בזמנו של פסח לאו כל זמנו וק"ל :

**דף פ** ע"א אמר שמואל זילו ואמרו ליה לאבא ויעשו את הפסח במועדו מאי עבדת ביה ויש לדקדק למה לא מביא הפסוק הקודם ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה וצ"ל דהכי מוכיח מדכתב' התורה במועדו אפילו בטומא' משום דאם אי אפשר שיעשה פסח בטהרה יעשה בטומאה כדי דלא לבטל מצות פסח הכי נמי אף אם מיעוט הקהל טמאי מתים הואיל דא"א שיעשה פסח אם לא יעשו הם דרובו של קהל הם זבים יעשה המיעוט טמאי מתים בטומאה ולפ"ז יש לדקדק מה דכתבו התוס' ע"ב בד"ה כראשון לא עבדי וז"ל נראה לר"י דסבר' לי' כרב ולא כשמואל וכו' הלא איירי בשלים הקהל טהורין ויעשה פסח בטהורין ובזה אף שמואל מודה דמיעוט טמאי מתים לא עבדי שהואיל ואפשר לקיים המצות פסח בטהורין וק"ל ·

**שם** ע"ב בתוספו' בד"ה נזרק דמו ואח"כ נודע וכו' אפשר לומר דרש"י תירץ קושי' התוספות דלכך מביא רש"י בד"ה וכי ימות עליו כתי' וז"ל פתע זה שוגג פתאום זה מזיד דלא תקשה מאי מקשה הגמרא בנזיר מי מהני ביה טומאת סרץ דלמא מאי דמיעטה התורה נזיר מסרץ היינו בשוגג אבל במזיד נזיר מגלח אף על טומאת סרץ דהרי התור' לא דברה במזיד לכך פירש"י דבקרא כתיב שוגג ומזיד וקשה למה לי מ יד הלא כ"ש הוא משוגג אלא דבא הכתוב להורות דאף מזיד אינו סותר דוקא בטומאת מת ולא בטומא' סרץ מתילא מוכח מקרא דיש חילוק בין שוגג למזיד גבי נזיר מתילא ראי' שמביאים התוס' מפרק האשה רבה אינו ראיה בשלמא התם לא קאי אנזיר אמרינן היכא דאינו מפורש בקרא לא פלגינן בין שוגג למזי' אבל הכא מפירש בקרא גם מוכח דבנזיר יש חילוק בין שוגג למזיד דהרי טומאת התהום אם לא נודע לו עד אחר הבאת קרבנותיו הותרה לו ואם נודע לו קודם הבאת קרבנותיו לא הותרה לו משום דהוה מזיד וק"ל :

**שם** ע"ב הקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל וה"ס דסוה מצי להקשות מאי פריך מההיא דהציץ מרצה בין בשוגג בין במזיד איתא דההיא איירי לענין פטור קרבן דפטור מדאורייתא עכ"ל והיתה שנגס לפני הגאון ז"ל דבמס' יבמות דף כ' ע"א מקשים התו קושי' זו ומתרצי' ולע"ד נראה לתרץ הכא בענין אחר דהא ע"כ ההיא ברייתא דקתני הציץ מרצה על הבשר אתי' כר' אליעזר דסבר הציץ מרצה על אכילות כדאית' בדף ע"ז ע"א והנה ר"א סבר דם אע"פ שאין בשר מתיל' אין לומר דההיא ברייתא איירי לענין פטור קרבן דתקשה מאי אריי' דפטור מקרבן משום דהציץ מרצה על הבשר הרי אף אי לא מרצה ציץ על הבשר פטור מקרבן דר"א סבר דם אע"פי שאין בשר וק"ל :

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאי' ברמב"ם הלכות פסולי המוקדשין דדם קדשים אינו מקבל טומאה וכתב כסף משנה וז"ל מדמקשה במסכ' פסחים בדף ע"ז ות"א שמע דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה ומשני מדרבנן מתילא מה דאמר בברייתא על הדם ועל הבשר מוכח דאיירי מדרבנן ולכך לא מקשים התוס' קושי' זו בכאן אבל במסכ' יבמות לפי הסוגי' דשם משמע שהוא מדאורייתא לכך שם מקשים התוספות וק"ל :

**דף פה** בתו' בד"ה אחד עצם שיש בו מוח וכו' הקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל קצת קשה דהא לאוקמתא דריש לקיש דלעיל קתני אחד עצם שיש עליו כזית בשר מבחוץ ואחד שאין וכו' דהיינו הפשוט קודם אע"ג דלא קאי אפלוגת' ולא אקראי עכ"ל ונלע"ד לתרץ דהכא יש לדקדק עוד על מה דתני בברייתא ואל תתמה שהרי יכא עשה ואכלו את הבשר וידחה ל"ת דשבירה והלא לרבי דסבר אם אין בו כזית בשר אין בו משום שבירה יוכל לקיים שניהם בתחילה יקלוף הבשר מעל העצם ואין לומר דברייתא אתי' כרבנן דסברי' דאף אם אין בו כזית בשר יש בו משום שבירת עצם דהרי מה דמייתי ותניא כוותי' לסייע לריש לקיש וריש לקיש מוכח דסבר כרבי כדאי' כתו' בדף פ"ד ע"ב בד"ה איתמר אבר וצ"ל לפי מה דתירץ רבינא בקולית ופירש"י דיש כזית מתוכו ולא מהני ביה קליפה מתילא מוכח דבעצם הקולית בודאי יש כזית במוח עצמו מתילא ברייתא הנ"ל אי אתי' כר' ה"פ אחד עצם שיש בו מוח היינו עצם הקולית דאינו מועיל אם יקלוף הבשר וה"א דיבא עשה דאכילה וידחה ל"ת דשבירה מתילא עיקר קרא ועצם לא תשברו דכתיב בפסח שני בא ללמד על עצם הקולית ולפ"ז מתורצת קושי' הגאון הנ"ל בשלמא התוספות דכתבו על הברייתא ובברייתא בא עכשיו ללמד על עצם שיש בו מוח מדקאמר או אינו אלא בבשר שבתוך העצם ומה אני מקיים ועצם לא תשברו בו בעצם שאין בו מוח מתילא עצם שאין בו מוח יותר מסתבר לאיסור אבל ר"ל דפריש בברייתא הנ"ל דבבשר מוכח מברייתא זו דאסור לשבר עצם שיש בו מוח מקרא דפסח שני וקרא דפסח שני קאי דוקא אעצם הקולית שיש בו כזית בשר מבפנים דה"א ידחה עשה ואכלו הל"ת לא תשברו מתילא הכי קאמר ריש לקיש כהם שבשר מבפנים דכתיב בפסח שני בודאי יש בו כזית כך ועצם לא תשברו דפסח ראשון דקאי על עצמות שאין בהם מוח צריך גם כן שיהא עליו כזית בשר מבחוץ ודו"ק :

**דף פח** ע"ב ברש"י בד"ה בתקנתיה דרביה וז"ל שאין לו תקנה אחרת דהא לא מצי למימר נדי שלו וטלה שלמים ואם טלה אמר לו רבו טלה שלו ונדי שלמים כדמפרש שמתמעט באכילתו דקא אכיל לתרוויי' באותו הלילה משום ספק פסח וסד תיכייהו שלמים עכ"ל אין להקשות הלא אם יבא רבו יתודע לו איזה פסח ואיזה שלמים

דו"ל

[illegible]

חסד עשית עמו ... מר לשריפה הסביא שר של אדום הסימנים כדי שתישרף תמר ושני בניה שלא יצא ממנה דוד המלך שהכרי' כל זכר כאדום והמציא הקב"ה אחרים תחתיהן מתילא אי אמרי' דהצלת תמר ושני בניה היה ע"י הודאת יהוד' וזה היה ע"י סימנים הי' שפיר חסד ע"י הסימנים שע"י הסימנים ניצל דוד המלך אבל אי אמרינן כדעת המדרש כשהודה יהודה היו מוצאים שניהם לשריפה תקשה מה חסד היה

ע"י סימנים לכך סבר הש"ס דיהודה הציל את תמר בהודאתו אך עדיין יש להקשו' לפי הש"ס דהרי אמר בגמר' בג' מקומו' הופיע הקב"ה רוח הקודש וחשיב בבית דינו של יהודא יצאה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים לכך כתיב צדקה ממני ואי כשהודה יהודה כבר נפטרה תמר למה הוצרך בת קול גם קשה אי היתה בת קול למה הוצרך הקב"ה להמציא הסימני' וקשה כתרתי ואפשר לתרץ דאי' במדרש בג' מקומות הופיע רוח הקודש בבית דינו של שם ובבית דינו של שמואל ובבית דינו של שלמה במשפט שני זונות יצאה ב"ק היא אמו והקשה בי"ת ז"ל למה הוצרך בת קול לומר היא אמו הלא כבר דן שלמה שיתנו לה את הילד וכאשר יאמר מלך שלטון וגו' ותשני דהק"בה רצה להורות מה דכתי' מדבר שקר תרחק אפילו במה דלא נפקא מיניה מידי ולכך אף שכבר דן המלך שלמה ליתן לה את הילד יצאה ב"ק להורות האמת מתילא שבר הגמרא לכך הוצרכו שניהם סימני' וב"ק דאי הוה הצלה מב"ק לחוד לא מוכח מזה דיצאה ב"ק להורות האמת דה"א דהוצרך ב"ק להציל את תמר לכך המציא הק"בה הסימני' והיתה הצלתה ע"י סימני' ואח"כ יצאה ב"ק שלא יאמרו שזנתה גם עם אחרים אף דבשביל זה לא תשרף מספק מ"מ יצאה ב"ק ומזה נשמע דהק"בה מודיע האמת אף במה דלא נפקא מיני' מידי כלל העולה לפי סברת הגמרא היה חסדו של הק"בה ע"י שהמציא הסימני' וכשהודה יהודה שוב לא היה צורך בבת קול להצלת נפשות וצריך לומר דלכך היה ב"ק שהק"בה אוהב אמת אף במה דלא נפק' מיני' מידי אבל לפי סברת המדרש לא הציל יהודה לתמר בהודאתו מתילא לא היה חסד ע"י הסימני' וב"ק הוצרך להצלתה מן השריפה וזה פירש הגמרא הכ"ל חנניא אמר לא לנו פירש אף שאין אתה תציל כולנו מחוייב אתה להציל אותי בזכות אברהם שאני מושלך תחילה מישאל אמ' כי לשמך תן כבוד מחוייב אתה להציל גם אותי מת"כ לי כדעת הגמרא שהציל יהודה לתמר ושני בניה בדין הוא שתציל אותנו שלשתן ואם הוא כדעת המדרש כשהודה יהודה היה מוצא גם הוא לשריפה מתילא מסר עצמו על קידש השם לשריפה בדין הוא שתציל אחד בזכותו וא"ת דלמא לא ידע יהודה כשהודה שידונו לשריפה לזה אמר כי לשמך תן כבוד למה נקרא על שמך וזה אין כבודך שיקרא אדם בשמך אלא לכך נקרא בשמך בשביל שקידש השם עזרי' אמר אם אתה תציל גם אותי מתילא יצא מוכח כדעת הגמרא שיהודה הציל לתמר ושני בניה מתילא היה חסד על ידי הסימני' גם יתודע אמיתך שאתה אוהב אמת אף במה דלא נפקא מיניה מידי אבל אי לא תציל אותי מתילא יצא מוכח כדעת המדרש שיהודה לא הציל לתמר מתילא לא היתה חסדך על ידי הסימני' וגם אמיתך לא יתודע ע"י בת קול שהוצרך להיות ב"ק להצלת נפשות וכן אי' במדרש ילקוט פ' האזינו וז"ל ותכין שלא ירדו חנניא מישאל ועזרי' אלא לעשות להם נס וכו' ודו"ק :

# דף קי"ח

ע"א בשעה שהפיל נמרוד את אברהם לכבשן האש וכו' · והקשה הגאון מהר"שא למה לא בא יורקמי להציל את אברהם ותשני שידע שהק"בה יצילו בעצמו גם הקשה מאחר שהבטיח הק"בה לגבריאל שיציל מבני בניו של אברהם למה בא יורקמי להציל לחנניא מישאל ועזריה ותשני שלא ידע יורקמי מן הבטחה עכ"ל ואינו מובן לי אם לא ידע יורקמי מה שדיבר הק"בה עם גבריאל מוכרח לומר שידע מעצמו שהק"בה יציל את אברהם מטעם דנאה ליחיד וכו' ולמה לא ידע גבריאל מעצמו טעם זה דנאה ליחיד וכו' · ונלע"ד לתרץ דהנה יש לדקדק עוד למה אמר שאמר גבריאל אין גדולתו של הק"בה שהתים מכביה אש אמר הק"בה לגבריאל לך רד ולמה לא אמר לו תיד שירד הלא כבר הבטיחו הק"בה אלא דבאמת רצה גם יורקמי להציל את אברהם ואין להקשות אימתי פרע לו די"ל דפרע לו במה שהציל את יהושע כהן גדול כדאי' בפרק חלק דאמר נבוכד נצר ליהושע כ"ג מ"ט איכהו חנניא מישאל ועזרי' לא איכרוכי תאנייהו ואת איחרך והשיב לו דאמרי איכשי תרי אודי רטיבא וחד יבשה ועיין במה דפרישת שם שנוצל ע"י שר המים דאי ע"י גבריאל שדומה אם לא הוו נחרכו בגדיו ולכך היתה' הצלת יהושע ע"י שר המים כדי שישרפו הרשעי' אחאב וצדקיהו שהיו עמו וכן איתא דיורקמי הוא מיכאל וק"ל :

# דף קח

ע"א כתום' בד"ה אין מפטירין אחר פסח אפיקומן וז"ל וא"ת מ"ט אין מפטירין אחר הפסח וי"ל כדאי' בירושלמי הטעם דפסח נאכל על השובע כדי שלא יבא לשבירת עצם שאם יאכל כשהוא רעב כשיאכל הבשר שסביב העצמות יבא לידי שבירת עצם ולמ"ד יש בחגיגה משו' שבירת עצם ואפילו הכי איכה נאכלת על השובע היינו משום דפסח בן שנתו הוא ורכוך ולהכי תיישינן לשבירת עצם אבל חגיגה לא עכ"ל התוס' וכתב בספר נפתלי שבע רצון וז"ל מה שכתבו התוס' ולמ"ד דיש בחגיגה משום שבירת עצם כוונת התוס' על בן תימא דאיהו סבירא ליה הכי והרי בן תימא סבר דחגיגה שוה לפסח דצריכה

להיות

דאין יוצאי' בכסות נקיה לא קשיא קושי' דרבא דאפשר לתרץ דאיירי ברוב שנים דתרי לגבי שבעה הוה רובא דמנכרא ודו"ק

**דף עג** ע"א אמר רב הונא בריה דרב יהושע לבריה כי אזלת לר' זריקה בעי מיניה לדברי האומר מקלקל בחבורה פטו' שחטו שלא לאוכליו חייב מה תיקן ומשני תיקן אם עלו לא ירדו עכ"ל והקשה הגאון מהרש"א ז"ל גם בתוספ' י"ט למה לא הקשה ברישא שחט שלא לשמו מה תיקן והגאון מהרש"א ז"ל תירץ דאם שחט שלא לשמו איירי דעוקר הקרבן מפסח לשלמים ודאי תיקן דפסול שלמים הוא ולא מחייב אכותר דידה כמו אניתר דפסח עכ"ל ואינו מובן לי דהרי מ"מ לא תיקן בשחיטתו דאם לא שחטו כלל לא כא נ"כ לידי נותר פסח דמותר פסח שלמים הוא עוד קשה הרי יוצא מיד לשריפה והגאון בעל תי"ט הניח בצ"ע ונלע"ד לתרץ דאית' במס' זבחים דף פ"ה וז"ל אמר עולא אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמן לא ירדו נעשו לחמו של מזבח אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא שנשפך דמה ושיצאה חוץ לקלעים ומה התם דאם בא לזרוק אין לו לזרוק אחרת אם עלו לא ירדו הכא דאם בא לזרוק זורק לכ"ש ומשני תרגמא אקדשי קדשים ופרש"י גם תוס' בדף פ"ד ע"א וז"ל לפי דקדושת הגוף עליהם קודם זריקה ולא חשירה זריקה חשובה אבל בקדשים קלים אין בהם מעילה באימורים קודם זריקה ושחיטה זריקה חשובה ופריך עוד שם הרי פסח דקדשים קלים הוא ופרש"י דשנינן שם בתוספתא בסיפא הפסח והחטאת וקא סלקא דעתיה דאפסולין דקתני ברישא נמי קאי כגון אם נשפך דמה או יצא ומשני הגמ' תרגמא בשלא לשמן ופירשו התוס' בדף פ"ד ע"א דלהכי קיל פסול שלא לשמו לפי שכשר בכל הזבחים לבד פסח וחטאת ואית' במס' זבחים דף ל"ו דר' יהודה סבר להניח אם עלתה תרד והנה מ"ד מקלקל פטור הוא ר' יהודא והנה פסח שלא לאוכליו הוה כמו להניח והשתא אתי שפיר דרב הונא בריה דר"י ידע התוספתא הנ"ל במס' זבחים רק היה מסופק אי קאי מה דאמ' שם הפסח והחטאת אשלא לשמו לחוד כדאמר שם בגמ' הנ"ל או קאי אכל הפסולי' ולכך לא שאל אשלא לשמו שהיה יודע שיתרץ לו אם עלו לא ירדו אבל שלא לאוכליו היה סבר אף אם עלה ירד דנוהג בכל הזבחים גם הוא כמו להניח שאין מי שיאכלנו ולכך אמר בלשון בעי מיניה אי כתירץ הנ"ל תרגמא אשלא לשמו או מה דקתני בתוספת' הפסח והחטאת קאי אכל הפסולים וכן איתא במס' כנח ת דף ע"ט ע"א וז"ל אם שחט חטאת חוץ למקומה רבא אמר תרד רבה אמר לא תרד דדנין פסלה נשמו ממילא שלא לשמו לכ"ע לא תרד ודו"ק :

**שם** ע"ב אי אמרת בשלמא בעי עקירה נתנא כל מה דלא עקר שם פסח ממנו הוה שם פסח עליו וכו' אין להקשות מהא דאי' בריש מסכת זבחי' הפסח בזמנו פסול שלא לשמו דיש לומר דה"פ הואיל ושתם פסח קודם חצות בזמן שאינו ראוי להקרבה הוא שלמים ולכך פירש"י ואם היה שוחט לזה שמתו בעליו דוקא דהואיל ואין בעלים לאכלו הוה כמו מותר הפסח וכשר לשם שלמים ממילא עכשיו כשהוא מקריבו הוה כמו שלמים שנשחטו לשם פסח דמכשיר ר' יהושע כדאי' במס' זבחי' דף י"א ע"א ממילא אין לו פסול רק משום עשה דהשלמה שנשחט אחר תמיד של בין הערבים ואמאי ישרף מיד הלא אין פסולו בגופו אלא מוכח דבעי עקירה וכל מה דלא עקר שם פסח ממנו הוא פסח אע"פ שאין לו בעלים והוה נשחט פסח שלא למנויו וק"ל :

**אך** קשה לר' יהושע דמכשיר בשלמים ששחטו לשם פסח בזמן שחיטת הפסח כדאיתא שם לשם פסח בזמנו כשר תקשה הלא פסול הוא משום עשה דהשלמה ואין לומר דסבר כרב פפא דאמר במס' פסחי' דף נ"ט ע"א מעלה ומלינה בראשו של מזבח דא"כ מה הקשה עיבור צורה בעי הלא אפילו כשר הוא והרי מקשה סבר דברייתא זו היא אליבא דר' יהושע דהתרכן תירוץ לו הא מני ר' אליעזר היא ואפשר ליישב בדוחק מה דאמר ר' יהושע במס' זבחים אחרים לשם פסח בזמנו של פסח איירי שנשחטו קודם התמיד ומה דאמר בזמנו של פסח לאו כל זמנו וק"ל :

**דף פ** ע"א אמר שמואל זילו ואמרו ליה לאבא ויעשו את הפסח במועדו אפי' בטומאה ויש לדקדק למה לא מביא הפסוק הקודם ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה וצ"ל דהכי מוכיח מדכתב' התורה במועדו אפילו בטומאה משום דאם אי אפשר שיעשה פסח בטהרה יעשה בטומאה כדי דלא לבטל מצות פסח הכי נמי אף אם מיעוט הקהל טמאי מתים הואיל דא"א שיעשה פסח אם לא יעשו הם דרובו של קהל הם זבים יעשה המיעוט טמאי מתים בטומאה ולפ"ז יש לדקדק מה דכתבו התוס' ע"ב בד"ה כראשון לא עבדי וז"ל נראה לר"י דסבר' לי' כרב ולא כשמואל וכו' הלא איירי בשלים הקהל טהורין ויעשה פסח

בטהורין ובזה אף שמואל הו"ל ואפשר לק

**שם** ע"ב בתוספו' לומר דרש"י

בד"ה וכי ימות עליו כתי' וז"ל מאי מקשה הגמרא בנזיר מי מ התורה נזיר משרץ היינו בשוג שרץ דהרי התור' לא דברה בת וקשה למה לי מ יד הלא כ"ש ה מזיד אינו סותר דוקא בטומאת דיש חילוק בין שוגג למזיד גבי האשה רבה אינו ראיה בשלמא מפורש בקרא לא פלגינן בין שוג דבנזיר יש חילוק בין שוגג למז עד אחר הבאת קרבנותיו הותר לא הותרה לו מפי

**שם** ע"ב הקשה הגאון מ מאי פריך מההיא ד דההיא איירי לענין פטור קרבן לפני הגאון ז"ל דבמס' יבמות ולע"ד נראה לתרץ הכא בעני הציץ מרצה על הבשר אתי' כ כדאית' בדף ע"ז ע"א והנה ר"א דההיא ברייתא איירי לענין פט משום דהציץ מרצה על הבשר ה מקרבן דר"א סבר ד

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאי קדשים אינו מקבל כ במסכ' פסחים בדף ע"ז תא שמ לא הורצה ומשני מדרבנן ממילא מוכח דאיירי מדרבנן ולכך לא מ יבמות לפי הסוגי' דשם משמע התוס

**דף פה** בתו' בד"ה ל מהרש"א ז"ל לקים דלעיל קתני אחד עצם שי דהיינו הפשוט קודם אע"ג דלא לתרץ דהכא יש לדקדק עוד על ר עשה ואכלו את הבשר וילפה ל" כזית בשר אין בו משום שבירה י מעל העצם ואין לומר דברייתא כזית בשר יש בו משום שבירת עצ לריש לקיש וריש לקיש מוכח דסב איתמר אבר וצ"ל לפי מה דתירץ ולא מהני ביה קליפה ממילא מוכ עצמו ממילא ברייתא הנ"ל אי אמ עצם הקולית דאינו מועיל אם וידחה ל"ת דשבירה ממילא עיקר שני בא ללמד על עצם הקולית ול התוספות דכתבו על הברייתא שיש בו מוח מדקאמר או אינו אל ועצם לא תשברו בו בעצם שאין מסתבר לאיסור אבל ר"ל דפריס ז דאסור לשבר עצם שיש בו מוח דוקא אעצם הקולית שיש בו כזי ואכלו הל"ת לא תשברו ממילא הנ דכתיב בפסח שני בודאי יש בו כ דקאי על עצמות שאין בהם מ מכחו

**דף פח** ע"ב ברש"י כד

אחרת דהא לא מצי למימר גדי שלו וטלה שלמים ואם טלה אמר לו רבו טלה שלו וגדי שלמים כדמפרש שמתעט באכילתו דקא אכיל לתרוויי' באותו הלילה משום ספק פסח וחד מינייהו שלמים עכ"ל אין להקשות הלא אם יבא רבו יתודע לו איזה פסח ואיזה שלמים די"ל

די"ל שמא ישכח רבו מה אמר לו וק"ל :

**עוד** אפשר לומר עפ"י דאיתא ברש"י בפ' קדושים בד"ה וכי תזבחו וז"ל כשתזביחוהו תשחטוהו על מנת זמן זה שקבעתי לכם כבר עכ"ל ובספרא מפורש יותר והובא בילקוט דף קע"ב ע"ב וז"ל וכי תזבחו זבח שלמים ביום זבחיכם יאכל וממחרת שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה שאף תחילת זביחתו לא תהא אלא על מנת לאכול לשני ימים לכך אמר תחילת זביחתו ללמוד שיהא ידוע בתחילת זביחה שהוא שלמים ולא תתכשר כשובר הדבר למפרע ממילא אם שוחט שעבד גדי וטלה ומתנה אף זה שהוא שלמים צריך לאכול באותה הלילה ולכך פירש רש"י דקאביל לתרווי' באותה הלילה ודו"ק :

**דף צב** ע"ב במשנה פי' הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות לכך כתיב והאיש אשר הוא טהור לקורו' דוקא טמא ודרך רחוקה פטורין מן הכרת אם לא עשו פסח שני אבל שגג או נאנס בפסח ראשון חייב כרת אם לא עשה את השני עכ"ל · ושמעתי מקשים ממה דאמר בגמ' שם ואילו מיחייבין בכרת אהייא אי ליתא השוגג ונאנס שוגג ונאנס בני כרת נינהו אלא לאו אמזיד ואונן ורב נחמן אמר אמזיד למודים וצ"ל דאי' שם בגמרא דף צ"ג אמר עולא איזה דרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה ורב יהודא אמר כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה והתו' כתבו בד"ה אלא למה נאמר דרך רחוקה וז"ל קשה לרב יהודא דאמר לקמן איזה דרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה דרך רחוק דכתב' רחמנא ל"ל פשיט' דפטור דהא לא חזי לאכילה וכו' · ונראה לרשב"א דלא צריך דלא נימא כיון דלא חזי בראשון לא ליעבד בשני עכ"ל והנה לפי' הרמב"ם ז"ל לא קשיא קושית התוספו' דאיצטריך דרך רחוקה ליפטר מכרת אם לא עשה את השני ממילא לא קשיא מידי קושית הנ"ל דהנה פלוגתייהו דרב נחמן ורב ששת היא אליב' דעולא כדפירש"י בדף צ"ב ע"ב בד"ה שחטו וזרקו עליו והרמב"ם ז"ל פסק כר' יהודא ופירש המתני' אליבא דר' יהודא ובדי דלא תקשה קושית התו' הנ"ל פירש חייב דמתני' אפסח שני קאי דשגג ונאנס חייב אם לא עשה את השני ואיצטריך דרך רחוקה לפטרו מכרת אם לא עשה את השני ודו"ק :

**דף קיח** ע"א וז"ל חזקי' אמר מפני שיש בו ירידתן של צדיקים לכבשן האש ועליותן מתוכו ירידתן דכתיב לא לנו ה' לא לנו אמר חנניה כי לשמך תן כבוד אמר מישאל על חסדך ועל עמיתך אמר עזרי' · ויש לדקדק למה אמרו כל אחד ענין אחר ולמה לא אמרו כולם ענין אחד כמו שאמר שם למה יאמרו הגוים אמרו כולם ואפשר לפרש דרך דרוש דהנה אי' שם בגמ' שאמר הקב"ה לגבריאל בשעה שרצה להציל את אברהם אבינו מכבשן האש אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו נאה ליחיד להציל את היחיד ואתה תציל מבני בניו ממילא הי' בחיוב עכ"פ שינצל אחד ע"י גבריאל והנה אי' בגמ' במס' סוטה פ"ק אמר הקב"ה ליהודא אתה הצלת תמר ושני בניה מן השריפה אני אציל מבני בניך ג' ממילא הו' בדין שינצלו ג' ויש עוד סברא שינצלו רק שנים ואפרש שיטתי דאי' בתרגום יונתן על הפסוק ויכר יהודא וז"ל ובררת קלא נפלת מן שמייא ואמרת דמן קדמי הוה פתגמא ואתנזבו תרווייהו מן דינא עכ"ל וכן אי' במדרש היא מוצאת כתיב היא וקרי הוא הוא והיא מוצאים לישרף ויצאה בת קול ממנו יצאו כבושים והנה לפי הגמ' הנ"ל דאמר הקב"ה ליהודא אתה היצלת תמר ושני בניה משמע שלא הוציאו לישרף רק לתמר כדאי' ברמב"ן שנתחייבה שריפה שהיתה כלתו של מלך דיהודא הי' מלך ובגאי לתלך מה שזינתה כלתו וצריך ליתן טעם למה אינו סובר המדרש כדעת הגמרא לפי פשוטו של מקרא וצ"ל עפ"י דאי' במסכ' סוטה דף י"ד ועיין במהרש"א וז"ל יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה שנאמר עדות ביהוסף שמו יהודא שקידש שם שמים בפרהסיא נקרא כולו על שמו של הקב"ה וקשה מה הי' קידש השם של יהודא שידע שהיא צדקה והודה כדי שלא תשרף היא ושני בניה שהיו ממנו כל אדם רוצה שיתקיים ולא ישרפו בניו בחנם לכך סבר המדרש כשהודה יהודה נידון גם הוא לשריפה וזה הי' קידש השם שהודה על עצמו שיהא נידון לשריפה ממילא לפ"ז בדין היה שינצל אחד בשביל יהודא כמו שניצל אחד בזכות אברהם שמסר עצמו לשריפה על קידש השם והנה צריך לתרץ למה אינו סבר הגמ' כדעת המדרש ואפשר לומר עפ"י דאי' במדר' שוחר טוב על מה שאמ' דוד המלך חסד עשית עמדי וז"ל בשעה שהוציאו תמר לשריפה החביא שר של אדום הסימנים כדי שתישרף תמר ושני בניה שלא יצא ממנה דוד המלך שהכרי' כל זכר באדום והמציא הקב"ה אחרים תחתיהן ממילא אי אמרי' דהצלת תמר ושני בניה היתה ע"י הודאת יהוד' וזה היה ע"י סימנים הי' שפיר חסד ע"י הסימנים שע"י הסימנים ניצל דוד המלך אבל אי אמרינן כדעת המדרש כשהודה יהודה היו מוצאים שניהם לשריפה תקשה מה חסד היה

ע"י סימנים לכך סבר הש"ס דיהודה הציל את תמר בהודאתו אך עדיין יש להקשו' לפי הש"ס דהרי אמר בגמר' בג' מקומו' הופיע הקב"ה רוח הקודש ותשיב בבית דינו של יהודא · יצאה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים לכך כתיב צדקה ממני · ואי כשהודה יהודה כבר נפטרה תמר למה הוצרך בת קול גם קשה אי היתה בת קול למה הוצרך הקב"ה להמציא הסימני' וקשה בתרתי ואפשר לתרץ דאי' במדרש בג' מקומות הופיע רוח הקודש בבית דינו של שם ובבית דינו של שמואל ובבית דינו של שלמה במשפט שני זונות יצאה ב"ק היא אמו והקשה בי"ת ז"ל למה הוצרך בת קול לומר היא אמו הלא כבר דן שלמה שיתנו לה את הילד וכאשר יאמר מלך שלטון וגו' ותשני דהק"בה רצה להורות מה דכתי' מדבר שקר תרחק אפילו במה דלא נפקא מיניה מידי ולכך אף שכבר דן המלך שלמה ליתן לה את הילד יצאה ב"ק להורות האמת ממילא סבר הגמרא לכך הוצרכו שניהם סימני' וב"ק דאי הוה הצלה מב"ק לחוד לא מוכח ממה דיצאה ב"ק להורות האמת דה"א דהוצרך ב"ק להציל את תמר לכך המציא הק"בה הסימני' והיתה הצלתה ע"י סימני' ואח"כ יצאה ב"ק שלא יאמרו שזנתה גם עם אחרים אף דבשביל זה לא תשרף מספק מ"מ יצאה ב"ק ומזה נשמע דהק"בה מודיע האמת אף במה דלא נפקא מיני' מידי ככל העולה לפי סברת הגמרא היה חסדו של הק"בה ע"י שהמציא הסימני' וכשהודה יהודה שוב לא היה צורך בבת קול להצלת נפשות וצריך לומר דלכך היה ב"ק שהק"בה אוהב אמת אף במה דלא נפק' מיני' מידי אבל לפי סברת המדרש לא הציל יהודה לתמר בהודאתו ממילא לא היה חסד ע"י הסימני' וב"ק הוצרך להצלתה מן השריפה וזה פירש הגמרא הנ"ל חנניא אמר לא לנו פירש אף שאין אתה תציל כולנו מחוייב אתה להציל אותי בזכות אברהם שאני מושלך תחילה מישאל אמ' כי לשמך תן כבוד מחוייב אתה להציל גם אותי מת"כ אי כדעת הגמרא שהציל יהודה לתמר ושני בניה בדין הוא שתציל אותנו שלשתן ואם הוא כדעת המדרש כשהודה יהודה היה מוצא גם הוא לשריפה ממילא מסר עצמו על קידש השם לשריפה בדין הוא שתציל אחד בזכותו וא"ת דלמא לא ידע יהודה כשהודה שידונו לשריפה לזה אמר כי לשמך תן כבוד למה נקרא על שמך וזה אין בכודך שיקרא אדם בשמך אלא לכך נקרא בשמך בשביל שקידש השם עזרי' אמר אם אתה תציל גם אותי ממילא יהא מוכח כדעת הגמרא שיהודה הציל לתמר ושני בניה ממילא היה חסד על ידי הסימני' גם יתודע אמיתך שאתה אוהב אמת אף במה דלא נפקא מיניה מידי אבל אי לא תציל אותי ממילא יהא מוכח כדעת המדרש שיהודה לא הציל לתמר ממילא לא היתה חסדך על ידי הסימני' וגם אמיתך לא יתודע ע"י בת קול שהוצרך להיות ב"ק להצלת נפשות וכן אי' במדרש ילקוט פ' האזינו וז"ל ותכין שלא ירדו חנניא מישאל ועזרי' אלא לעשות להם נס וכו' ודו"ק :

**דף קי"ח** ע"א בשעה שהפיל נמרוד את אברהם לכבשן האש וכו' · והקשה הגאון מהר"שא למה לא בא יורקמי להציל את אברהם ותשני שידע שהק"בה יצילו בעצמו גם הקשה מאמר שהבטיח הק"בה לגבריאל שיציל מבני בניו של אברהם למה בא יורקמי להציל לחנניא מישאל ועזריה ותשני שלא ידע יורקמי מן הבטחה עכ"ל ואינו מובן לי אם לא ידע יורקמי מה שדיבר הק"בה עם גבריאל מוכרח לומר שידע מעצמו שהק"בה יציל את אברהם מטעם דנאה ליחיד וכו' ולמה לא ידע גבריאל מעצמו טעם זה דנאה ליחיד וכו' · ונלע"ד לתרץ דהנה יש לדקדק עוד למה אמר שאמר גבריאל אין גדולתו של הק"בה שהתינוק מכביה אש אמר הק"בה לגבריאל לך רד ולמה לא אמר לו מיד שירד הלא כבר הבטיחו הק"בה אלא דבאמת רצה גם יורקמי להציל את אברהם ואין להקשות אימתי פרע לו די"ל דפרע לו במה שהציל את יהושע כהן גדול כדאי' בפרק חלק דאמר נבוכד נצר ליהושע כ"ג מ"ט איכהו חנניא מישאל ועזרי' לא איכרוכי מאנייהו ואת איחרך והשיב לו דאמרי אינשי תרי אודי רטיבא וחד יבשה ועיין במה דפרישת שם שניצל ע"י שר המים דאי ע"י גבריאל שדומה אש לא הוו נחרכו בגדיו ולכך היתה הצלת יהושע ע"י שר המים כדי שישרפו הרשעי' אחאב וצדקיהו שהיו עמו וכן איתא דיורקמי הוא מיכאל וק"ל :

**דף קח** ע"א בתוס' בד"ה אין מפטירין אחר פסח אפיקומן וז"ל וא"ת מ"מ אין מפטירין אחר הפסח וי"ל כדאי' בירושלמי הטעם דפסח נאכל על השובע כדי שלא יבא לשבירת עצם שאם יאכל כשהוא רעב כשיאכל הבשר שסביב העצמות יבא לידי שבירת עצם ולמ"ד יש בחגיגה משו' שבירת עצם ואפילו הכי איכה נאכלת על השובע היינו משום דפסח בן שנתו הוא ורכיך ולהכי חיישינן לשבירת עצם אבל חגיגה לא עכ"ל התוס' וכתב בספר נפתלי שבע רצון וז"ל מה שכתבו התוס' ולמ"ד דיש בחגיגה משום שבירת עצם כוונת התוס' על בן תימא דאיהו סבירא ליה הכי והרי בן תימא סבר דחגיגה שוה לפסח דצריכה

להיות

להיות מן הצאן וכן שנה כמו פסח וא"כ גם חגיגה צריך ושי' שם לכך לא פסק מהרי"ל כדעת התוס' ואפשר לומר דלא קשיא מידי דהנה יש לדקדק עוד מנ"ל להתוס' דיש מ"ד דסובר יש בחגיגה משום שבירת עצם הלא בדף ע' ע"א בעי דלא איפשטא היא אלא כוונת התוספות אינה לבן תימא רק לר' יהודה בן דורתאי דהנה רב מביא ראיה שם לדברי בן דורתאי מדכתיב וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר מאילא מראי' מביא בן תימא מקרא דלא ילין זבח חג הפסח עדיין יש להסתפק אי אית ביה משום שבירת עצם כדבעי בגמרא דלמא בו ולא בחגיגה וסותר הכתוב ההיקש שהוקשה לפסח דלענין שבירת עצם אינו דומה לחגיגה אבל מקרא וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר לפי סברת בן דורתאי משמע דחגיגה עצמה איקרי פסח מאילא יותר משתברא למימר בו ולא בפסול דאחר שנפסל אינו מקרי פסח אבל חגיגה עצמה פסח היא מאילא כוונת התוספות על בן דורתאי דאליבי' יש בחגיגה משום שבירת עצם דהרי פסח היא ובאה מן הבקר וק"ל :

**גם** אין להקשות מנ"ל להתו' דלמ"ד יש בחגיגה משום שבירת עצם אינה נאכלת על השובע דלמא למ"ד הנ"ל נאכלת חגיגה ג"כ על השובע די"ל דהתוספות אזלי לשיטתם דקשו שם ואת"ת מ"ט אין מפטירין אחר הפסח הא כפים טעמיה טפי ממצה וי"ל כדתפ' בירושלמי דפסח נאכל על השובע כדי שלא יבא לידי שבירת עצם ומשום הכי אין אוכלין שום דבר בלאו הכי עכ"ל נמצא אחר אכילה שאוכלין על השובע אי אפשר לאכול עוד מאילא קאי קושי' התוספו' על הירושלמי דסבר הטע' דפסח נאכל על השובע כדי שלא יבא לשבירת עצם מאילו' למ"ד דיש בחגיגה משום שבירת עצם נאכלת ג"כ על השובע וזה א"א לאכול שני אכילות על השובע כנ"ל ודו"ק : סליק מסכת פסחים

# מסכת ראש השנה

**דף ב** כתים בד"ה מה יציאת מצרים מניסן וז"ל ומאי דיליף יציאת מצרים מויעל אהרן לא מצי למילף דבאחד בניסן ר"ה דלמא מחמשה עשר מנינן אבל מאי דיליף מויהי בחודש הראשון וגו' ניחא עכ"ל התוספות והכי פירושו דהנה בגמרא דף ג' ע"א אמר שם ואימא ר"ה אייר לא סלקא דעתך דכתיב ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן וכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן מעל המשכן העדות מדקאי בניסן וקרוי לה שנה שנית וקאי בא' יר וקרוי לה שנה שנית מכלל דראש השנה לאו אייר ופריך ואימא ר"ה סיון ומשני לא ס"ד דכתיב בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ואם איתא בחדש השלישי בשנה השנית מיבעי ליה עכ"ל • ויש לדקדק למה לא משני התרצן בתחילה מזה הפסוק בחדש השלישי על קושי' ואימא אייר דאי ס"ד דאייר ראש השנה הוה סיון שנה שניה עוד יש לדקדק למה לא מביא ראיי' מפרשה בשלח דכתיב בחמשה עשר יום לחדש השני ולא כתיב בשנה השנית מכלל דר"ה לאו אייר אלא ה"פ דיש לדקדק מאי אמר בחדש השלישי בשנה השנית מיבעי ליה מה חיובא איכא לקרא לכתוב בשנה השנית הלא ידוע באיזה זמן היה מיד בחדש השלישי כשיצאו ממצרים דהרי לפי מסקנא דגמ' לא כתבה התורה רמז התחלת מנין יציאת מצרים אלא באמת התרצן הוכיח שפיר דניסן הוא ר"ה מדכתיב בשנה השנית דהוא מיותר דהא ידעינן באיזה שנה היה שהוקם המשכן דאין לומר שהיה בשנה השלישית דהרי כתיב בחדש השני בשנה השנית נעלה הענן מעל המשכן ואין לומר שהיה בשנה הראשונה דהרי באחד בניסן דאשתקד היו עדיין במצרים אלא לכך כתיב בשנה השנית להורות דאחד בניסן ר"ה ליציאת מצרים מאילא מה שהקשה המקשה ואימא סיון נ"ל דסבר דהתורה כותבת השנה אף שלא לצורך לכך השיב לו התרצן לדידך דהתורה כותבת השנה אף שלא לצורך למה לא נכתב בחדש השלישי בשנה השנית אבל באמת לסברת התרצן לכך כתיב בשנה השנית גבי באחד לחדש הראשון להורות דניסן הוא ר"ה ליציאת מצרי' ולפ"ז תקשה על התרצן דאמר מה יציאת מצרים מניסן מנא ליה דניסן דוקא אלא דהחליט בדעתו ממה דמוכח מויעל אהרן דתשרי אינו ר"ה מסתמא ר"ה הוא ניסן כדפירש"י שם ולפ"ז תקשה לפי סברתו למה לי בשנה השנית גבי באחד לחדש לכך מפרשי התוספות דאיצטריך להורות דבאחד בניסן ראש השנה הוא ולא בט"ו בניסן וק"ל :

**דף ג** ע"א כתים' בד"ה וישמע הכנעני מלך ערד וז"ל אמרינן במדרש דהיינו עמלק כמו שייסד הפייט בפזמן של פרשת זכור כסות ולשון שינה היותו מלך ערד אבל מ"מ דייק שפיר דהוה סיחון קיים מדשינה עמלק עצמו לבא כדמותו ונראה דמההוא דמשני קאי דריש דאי מההוא דקתני הא תפרש דשמע כי בא ישראל דרך האתרים ורש"י בחומש לא דק עכ"ל התוס' ויש לדקדק מה כתבו התו' דרש"י לא דק הלא איתא בתרגום ירושלמי על פסוק כי בא ישראל דרך האתרים וז"ל ואמר עבדי קרבא אית ון ונסדר סדרי קרבא כל קבל ישראל ארוב מצינן לאורחא די עלו בה ילילית מאילא לכך כתיב כי בא ישראל דרך האתרים ובאמת שמע במת אהרן וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד בדברי התו' מה שתיכת ונראה דמההיא דמשני למה דכתבו לעיל אלא ה"פ דהנה במלחמת עמלק בפר' בשלח כתיב והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק ואמרי' בגמ' וכי ידיו של משה עושות מלחמה אלא בזמן שהי' מתפללין וגבר ישראל ואם לא היו מתפללין וגבר עמלק וזה היה בזמן שהיו ענני כבוד מאילא לפי סברת עמלק ששינה כסות ולשון כדי שלא תועיל תפילה של ישראל קשה מה ענין שנסתלקו ענני כבוד הלא אף מי שנו ענני כבוד יכול להם לכך פירשו התוספות דמההיא דמשני קא דריש דמה דכתב באלה מסעי זו היתה מלחמה אחרת חוץ מזו המלחמה דכתיבא בפרשה חקת מאילא במלחמה דפרש' חקת זה היה בזמן שהיה אהרן קיים ושינה כסות ולשון ואחר במת אהרן שמע שנסתלקו ענני כבוד וכסבור ניתן רשות להלחם בישראל בא פעם שנית וכן יסד הפייט נודד ויעוף שלש פעמי' פעם אחד בפ' בשלח ופעם שני בפ' חקת ופעם ג' בפ' מסעי ואין להקשות מזה דכתיב בפר' חקת מלחמת הכנעני אחר מיתת אהרן די"ל דהנה תקשה בלא"ה למה מביא הגמ' ראיי' מה שמועה שמע הלא בקרא כתיב מלחמת סיחון אחר מיתת אהרן אלא דאין ראיי' מזה דאין מוקדם ומאוחר ולזה כיוונו התוספו' במה דפירשו ורש"י בחומש לא דק דרש"י פירש בפ' חקת שמע במת אהרן וגם פירש שינה כסות ולשון וזה תרתי דסתרי אהדדי דאם סבר במה ששינה כסות ולשון שלא תועיל תפילתן של ישראל יכול להלחם עמהם אף כשהיו ענני כבוד וה"ה אם ניתן רשות להלחם לא תועיל תפילתן וק"ל :

**גם** מה שהוקשה להגאון מהרש"א ז"ל על מה דאמר כסות ולשון שינה והלא לא שינה אלא אחד או כסות או לשון אפשר לתרץ עפ"י דאיתא בתרגום יונתן על פסוק וישמע הכנעני וז"ל ושמע עמלק דהוה שרי בארע דרומא ואתא ומלך בערד מאילא היו במלחמה זו עמלקים וכנענים ולעמלקים היה כסות ולשון שלהם וגם לכנענים היה כסות ולשון וצוה המלך עמלק שילבישו כולם לבוש עמלקים וידברו בלשון כנען כדי שלא יכלו ישראל להתפלל מאילא העמלקים שהיו באותה המלחמה שינו לשונם והכנענים שהיו באותה המלחמה שינו את כסותם וזה שייסד הפייט כסות ולשון שינה היותו מלך ערד שמלך בערד שהם כנענים וק"ל : ולפירש התוספו' הנ"ל דבאלה מסעי היתה מלחמה אחרת חוץ ממה דכתיבא בפרש' חוקת ובמלחמה דפ' חוקת היה משנה כסות שלא יוכלו להתפלל ובמלחמה דפרשה מסעי בא משום דהיה סבור ניתן רשות להלחם בישראל וצ"ל דלכך שינה עצמו כמו סיחון לפי שהיה סיחון מלך קשה כדי להפחיד את ישראל כדאי' במסכ' סוטה על פסוק אל תראנו ולכך היה משנה כסות ולשון שיסברו ישראל סיחון בא להלחם עמהם וק"ל :

**דף ד** ע"א מנ"ל דאחמין כורש מלך פרס דכתיב נידבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכא תתיהב עכ"ל ויש לדקדק למה מביא הש"ס קרא ונפקתא מן בית מלכא תתיהב אדרבה מזה נראה שהיה כשר ויש ליישב דהש"ס רוצה לה כיון שצוה כורש לבנות עץ מלמטה ואבנים מלמעלה לא כמו שעשה שלמה המלך ע"ה כדמשני שם ומזה מוכח שצוה לבנות עץ מלמטה דהנה יש לדקדק בפסוק זה דאמר בתחילה איך יבנו ואח"כ אמר שיתנו ההוצאה מבי מלכא והוה לי' למימר בתחילה שיתנו מעות על ההוצאה לקנות עצי' ואבנים ואח"כ איך יבנו דהרי בתחילה צריך להכין עצי' ואבני' על הבנין אלא מוכח שצוה כך אם יבנו שורה א' של עץ יותן ההוצאה מבי מלכא ואם לאו לא יותן מאילא מוכח דצוה לבנות עץ תחילה דאל"כ כשיבנו ג' שורות של אבנים מבי מלכא יבנו שורה רביעית משל עצמן אלא מוכח שצוה שיבנו שורה ראשונה של עץ ואם יבנו משל עץ יותן ההוצאה גם על האבני' מבי מלכא ואם לאו לא יותן מאילא מוכח שצוה עץ מלמטה וק"ל :

**שם** ע"ב בגמ' ומאן דעבד הכי לאו מעליותא היא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בניו ובשביל שיזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור ושמעתי מדקדקים למה לא אמר שיחיה הוא כמו שאמר שיזכה לעוה"ב וכ"ל דאי' בגמ' בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא מאילא אין לומר שנותן צדקה בשביל שיחיה הוא דהרי אין מועיל זכות לזה אמר שיחיו בניו היינו אילו שיולדו לו יולדו במזל שיחיו וק"ל :

**שם** בתוספות בד"ה שלשה רגלים כסדרן וז"ל ומתניתין דניסן ר"ה ר"ש היא והכי אמרינן לקמן שמעתי דקשה איך אמר מתניתין ר' שמעון היא הלא לר"ש לא מנינו רק ג' ראשי שנים דהרי ר"ש סבר בא' בתשרי

כתשרי ר"ה למעשר בהמה לכך מפרשי התוספו' מה דאמר מתניתין ר"ש היא רק לענין זה דניסן ר"ה זה היא אליבא דר"ש אבל במה דקשיב במתני' ארבע ר"ה אינו אליבא דר"ש רק לכל מר כדאית ליה והכי מוקי בגמ' ארבעה לד"ה לר"מ דל רגלים לר"ש דל מעשר בהמה וק"ל :

זה שמעתי

**דף ה** ע"כ כך קשא ולא בקרבנך חטא והא מהכא נפקא מדאחרי' נפקא דתניא אחרים אומרים יכול יהא בכור שעברה שנתו כפסולי המוקדשים ויפסול פירש רש"י בד"ה כפסולי המוקדשין וז"ל כבעל מום וכד"ה ויפסול פירש"י הואיל ועבר עליו ואיסרו שהרי אין שנה בלא רגלים ברוב שנים והקשה לי ה"ה מוהר"ר יהודא ליב בן המוכיח הגדול מוהר"ר מרדכי ז"ל למה לרש"י לפרש דאין רגלים בלא שנה דלמא קושי' המקשה קאי על ר"מ דסובר ברגל אחד עובר בכל תאחר דאחרים היינו ר"מ וכ"ל דאיתא ברש"י בחומש בפרש' ראה על הפסוק שנה בשנה וז"ל מכאן שאין משהי' אותו יותר משנה ובתוך השנה יאכלנו יכול יהא פסול משעברה שנתו וכו' נמצא לר"מ דסבר ברגל אחד עובר בכל תאחר קשה הלא כתיב שנה בשנה וכ"ל דהוציא הכתוב בכור מן הכלל ולפ"ז אין לומר דקושי' הגמרא היא לר"מ דלמה לי קרא דהקרבן אינו נפסל אם עבר בעליו בבל תאחר ניליף מבכור דהרי לר"מ יצא בכור מן הכלל שאר קרבנות לקולא אבל למ"ד דאינו עובר על בל תאחר עד שלש רגלים לא יצא בכור מן הכלל דהכי קאמר קרא עכ"פ יאכלנו בתוך שנתו לא יותר שלא יעבור עליו שלש רגלים דאי יאכלנו אחר שנתו מסתמא יעברו עליו ג' רגלים דאין שנה בלא רגלים ולכך פירש"י בד"ה שעברה שנתו וז"ל מצותו בתוך שנתו דאם נשלמו ג' רגלים קודם שנה יאכלנו קודם שנשלם שנתו ולכך כתיב שנה בשנה לפעמים ותשו שנה ולפעמים בשנה היינו בתוך השנה ודו"ק :

**אף** קשה מנ"ל להמקשה דפירש דברייתא יכול בכור שעברה שנתו יפסול מפום שעברו בעליו על בל תאחר דילמא ה"א ליפסול מפום שעברה שנתו של בכור כמו שנה דכתיב גבי קרבן תמיד ללמד דיותר משנה פסול לגבי מזבח הא ה"ה בכור ואין לומר דהכי מקשה הגמ' אי ס"ד דקרבן נפסל בבל תאחר איך נלמד שם היקש ממעש' דאינו נפסל מפום שעברה שנתו הלא הוא פסול מפום שעברו עליו בעליו בבל תאחר זה אינו דאפשר לומר דהיקש אתי' כאם מתו בעליו דקי"ל יורש אינו עובר בבל תאחר וה"א דיפסול מפום שעברה שנתו לכך איצטריך היקשא דמעשר ודו"ק :

**דף ו** ע"א אמר רבא כיון שעבר עליו רגל אחד עובר עליו בעשה מיתבי אמר ר' פפיים מעיד אני שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמי' בחג והיכי משהינן' ועברי עליה בעשה עכ"ל ויש לדקדק למה לא מקשה הגמר' לעיל בדף ד' ע"ב דאמר שם ורבנן סברי הוא לעשה מתילא בין לרבנן בין לר"מ עובר בעשה אחר רגל אחד ואפשר לתרץ דהנה יש לדקדק עוד מה פירש רבא אלא דבא להורות אף שבעלים דקרבן אינו מחויבי' לעלות לרגל כגון זקן או חולה מ"מ עובר על הקרבן בעשה וזה דפירש רש"י בד"ה עובר בעשה וז"ל על הקרבן דכתיב ובאת שמה והבאת שמה וה"פ מדכתיב תרי זימני שמה בא הכתוב להורות דעובר על הקרבן בפני עצמו אף דאינו מחויב לעלות לרגל מתילא לרבנן ולר"מ לא קשיא מר' פפיים דאפשר לומר דסברי דאם אינו מחויב לעלות לרגל אינו עובר בעשה דכתיב ובאת שמה והבאת ואפשר לתלץ ר' פפיים לא היה לו קרקע ולא היה מחוייב לעלות לרגל וק"ל :

**דף ז** ע"ב לרבא ליתני ששה לרב נחמן ליתני חמשה עכ"ל הא דלא מקשה על המתניתין זולת רבא ור"נ דאפשר לומר כדאיתא שם בתוספות בד"ה והרי רגלים דלמ"ד נדרים ונדבות אין קריבן בי"ט מה דתני לרגלים מתחיל משמה עשר בניסן ולכך לא חשיב י"ו בניסן ר"ה לעומר דכבר תני י"ו בניסן במה דתני לרגלים אבל השתא דאמר לרבי מאיר דל רגלים קשה שפיר וק"ל : זה שמעתי מן הרבני מוה"רר יצחק בן אב"ד דק"ק כאליתוב :

**דף ח** ע"כ וז"ל דאמר רב חסדא מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין שנאמר לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל עכ"ל ופירש"י בד"ה משפט עבדו וז"ל שלמה קאמר ליה עכ"ל ואפשר לומר עפ"י דאיתא ברד"ק דלעשות משפט עבדו קאי לעשות נקמה באויביו וע"ז התפלל שלמה על עצמו תחילה שיעשה הקב"ה נקמתו תחילה כדכתיב וכפר בגדו ואח"כ בעד כל קהל ישראל לכך פירש"י שלמה קאמר ליה והוא היה מובטח ע"י נתן הנביא דשלום יהיה בימיו דגזירת נביא אינה חוזרת מתילא מוכח דקאי ע"ז דהוא נכנס תחילה לדין וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דאיתא במסכת שבת פרק במה בהמה וז"ל מאי דכתיב ה' יבא במשפט עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אלא על זקנים שלא מיחו בשרים מתילא על חטא הדור נידונים זקנים תחילה שמא לא מיחו וחל חובת הדור עליהם דאם לא מיחו אין הדור נענש כדאיתא ברמ"בן בפרשת נח דאין הדור נענש אלא א"כ יש מזהיר אותם ואמר שם בגמר' והכי דבי ריש גלותא מיתפסי אכולא עלמא ולפ"ז קשה מנ"ל דמלך נכנס תחילה לדין על חטאיו ואין לומר דרב חסדא כמי איירי על עון הדור דא"כ מאי אריא מלך אפילו זקנים נמי לכך פירש רש"י שלמה קאמר ליה מתילא אין לומר דקאי על חטא שלא מיחה דהרי שלמה לא מיחה בנשיו מסתמא היה סבור דאין צריך למחות וק"ל :

**דף יא** כתוספות בד"ה את מספר ימיך אמלא וז"ל בהחולץ מפרש דקאי אשני דורות ואפשר לומר לפי פשוטו דקשה למה הביא הש"ס תרי קראי היום מלאו וגו' ואידך קרא את מספר ימיך אמלא הרי בחד סגי בשלמא קרא את מספר ימיך אמלא איצטריך דלא תקשה מנין היה יודע משה שימות היום דהרי הקב"ה אמר לו הן קרבו ימיך בלשון רבים לכך מביא האי קרא את מספר ימיך אמלא דמזה ידע משה רבינו יום שימות בו אבל אידך קרא היום מלאו הוא מיותר לכך מפרשי התוספ' בהחולץ מפרש דקאי קרא אמלא אשני דורות פירש אם זכה משלימין לו מה שנקצבה לו ביום הולדו ולכך מביא קרא היום איך ידע משה דהיום מלאו ימיו אלא מוכח דקרא את מספר ימיך אמלא קאי אתרוויהו דמשלימין לו מה שנקצב לו ביום הולדו וגם ביום שנולד ימות בו וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דהנה הקשה הגאון מהרש"א ז"ל בפרק החולץ לר"ע אין לומר היום מלאו ימי דאם כן בלא חטא מי מריבה הוצרך למות דר"ע סבר זכה משלימין לו ולא יותר וכתי' יען לא האמנתי' בי הא אם האמנתם כי עדיין לא הגיע זמנכם למות ואין לומר דאי לא הוה חטא מוסיפין לו דהרי ר"ע סבר משלימין לו אלא דאתיא סוגיא זו דלא כר"ע עכ"ל ואפשר לתרץ עפ"י דאיתא בתוספות וז"ל והא דאמר במגינה איכא דמעביר במיליה מוסיפין ליה והוה חילופי' כיון דאין מוסיפין רק מה שנוטלין מאחר לא מיקרי הספה עכ"ל הרי מתילא לפ"ז אפשר לומר דאתיא נמי אליבא דר"ע דאי לא חטא משה בפי מריבה היו מוסיפין לו ומה דאמ' את מספר ימיך אמלא קאי אשני דורות מה שמוסיפין לאחד נחסר מן אחר ואי לא חטא משה היו נוטלין מן אחר ומוסיפין לו וזה פירש התוספות הנ"ל דהנה לפי מה דאמר שם בהחולץ תנאי היא מתילא את מספר ימיך אמלא קאי אליבא דר"ע וסוגיא דהכא מוכח נמי כן דאתיא אליבא דר"ע דאל"כ איך ידע משה רבינו יום שימות בו אלא מוכח דקרא אמלא קאי אהשלמה ולפ"ז תקשה קושית מהרש"א הנ"ל ממה דכתיב יען לא האמנתם וגומ' לכך מתרצים התוס' דבהחולץ מפרש אשני דורות מה דאמר משלימין ולא יותר היינו לפי שני הדורות אבל מה שנוטלין מאחד ומוסיפין לאחר לא מיקרי הספה מתילא אי לא חטא במי מריבה הוו נוטלין מאחר והוסיפו לו וק"ל :

**שם** י"א ע"ב בד"ה יום שמזל כימה שוקע ביום וכו' מה שמקשים התוספות על גרסת רש"י אפשר לתרץ דלפי מה דאמר במסכת שבת מזל שעה גורם והרי עכ"פ ג' מזלות עולין ברקיע לעולם על הארץ אלא דאינו נקרא מזל עולה רק בזמן שעולה על הארץ ובשעלה כולו על הארץ מכאן ואילך מיקרי שוקע לכך פירש"י ובשני שעות נומר עלייתו ומכאן ואילך נקרא שוקע וק"ל עוד אפשר לומר ע"פ מה דפירש"י במס' שבת דף ע"ה ע"א וז"ל דמולדת המזל תלוי לפי כניסת החמה במזל :

**דף יד** ע"כ בתוספות בד"ה הכסיל בחושך הולך וז"ל אפילו יודע כמאן הלכה ומחמיר על עצמו ולא בעי לשנויי דר"ע מספקא ליה הלכתא כמאן ועבד לחומרא דמסתמא יודע היה דהלכה כב"ה עכ"ל התוספו' לכאורה התוס' סותרים דבריהם ברישא פירשו אפילו יודע הלכתא כמאן ומחמיר על עצמו נקרא כסיל מתילא לשון אפילו משמע דכ"ש באינו יודע ועבד כתרי חומרא והדר מקשים דלמא ר"ע לא ידע הלכתא כמאן גם יש לדקדק מה ענין קושיא התוס' לפא דפירשו ברישא אפילו יודע הלכה כמאן וכ"ל דקשה להתוספו' מאי מקשה הגמרא מברייתא דלמא היינו טעמא דאסור להחמיר דהנה מתרץ הש"ס במסכת עירובין דף ו' מה דאמר כאן בברייתא דלא עבדינן כתרי חומר' דוקא היכי דסתרי אהדדי והטעם מפני הרואים שיראו שמחמיר בשדרה ובגלגולת לענין טריפות ולא ידע שהוא משום חומרא רק יסבור הדין כך ויבאו להקל בשדרה ובגלגולת לענין טומאה

ולפ"ז לא קשיא על ר"ע מה שנהג שני עישורים דלא תיפוק מיני' חורבא דאינו יודע איזה נתן לפי ההלכה ואיזה נתן לחומר' בעלמא לכך מתרצי' התוספ' אפילו יודע ההלכה וכו' ותיבת אפילו אינו פירושו אפילו יודע הלכה אלא תיבת אפי' קאי ע"מ דפירשו לעצמו וה"פ מי שיודע ההלכה ומחמיר אפילו לעצמו נקרא כסיל אבל באינו יודע הלכה כמאן ומחמיר על עצמו כיחיד אינו נקרא כסיל אבל לאחרי' אפילו אינו יודע ההלכה אסור להחמיר בתרי חומרא דסתרי אהדדי מטעם הנ"ל מתילא קשה שפיר על ר"ע שהיה יודע הלכה והחמיר על עצמו והשתא אתי שפיר מה דכתבו התו' ולא בעי לשנויי דר"ע מספקא ליה ולכך עבד לחומרא דמעשה דר"ע הוה כמו לעצמו בלי ראות אחרים דלא נודע איזה נתן בשביל ההלכה ואיזה נתן בשביל החומרא ולעצמו רשאי להחמיר באם לא יודע הלכה כמאן דמסתמא היה יודע דהלכה כב"ה דלעולם הלכה כבית הלל ודו"ק:

**דף טז** ע"א ור' יוסי מ"ט לא אמ' כר"כ אלא בתיבה עיונא כעלמא היא פקיד' כמי עיונא כעלמ' היא אלא א"ר חסדא טעמא דר' יוסי מהכא דכתיב לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו ואמר רב חסדא מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין וכו' עכ"ל ויש לדקדק למה מביא הא דרב חסדא ואין לומר דסוגי' דש"ס היא דמביא דבריו של רב חסדא להא דאמר רב חסדא דהרי כבר הובא לעיל בדף ח' הא דרב חסדא וכ"ל דהנה המקשה הקשה בתחילה דילמא פקידה לבקרים כמו עיונא בעלמא מתילא לדעת המקשה איירי תרווי' מה דכתיב פקידה לבקרים ובחינה לרגעים בענין אחד מתילא השתא דתירץ רב חסדא מה דמייתי רבי יוסי ראי' מקרא ותפקדנו לבקרים מוכח דקאי אדין ממש ולא לעיוני בעלמא דכתיב לעשות משפט עבדו ומשפט עמו דבר יום ביומו מ"מ עדיין תקשה קושיא הנ"ל למה לא סבר ר' יוסי מה דכתיב גבי רגעים כמו דין ממש דהרי לסברת המקשה איירי קרא בענין אחד לכך א"ר חסדא מלך וציבור מלך נכנס תחילה מדכתי' לעשות משפט עבדו וגו' מתילא אין לומר בכל רגע דין ממש דא"כ למה מלך נכנס תחילה משום מקמיה דליפוש חרון אף ואי נידונין בכל רגע מ"מ יהא נידון ברגע השני' אחר דליפוש חרון אף וק"ל:

**שם ע"ב** כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שנאמר ותאמר שרה אל אברהם חמסי עליך וכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה ופירש"י בד"ה ויבא אברהם וז"ל הוא קבר אותה וכ"ל דיש לדקדק למה מביא הגמ' פסוק ויבא אברהם וגו' וכי לא ידעינן שמתה שרה קודם אברהם עוד קשה איך מוכח מפסוק זה שמתה שרה בשביל שמסרה דין על אברהם אלא ה"פ דאיתא בבעל הטורים בפ' חיי שרה ולבכותה כתיב בתורה כף קטנה לפי דהוית שרה כמו מאכל עצמו לדעת שבשביל שמסרה דין על אברהם מתה קודם זמנה וכל המאכל עצמו לדעת אין מספידין אותו עכ"ל והשתא אתי שפיר מדכתבה התורה שהספיד אברהם את שרה וקשה הלא קי"ל במס' כתובות אפי' עני שבישראל לא יפחות משני חלילי' ומקוננות אלא לפי שמתה שרה קודם זמנה בשביל שאמרה חמסי עליך וה"א דלא הספיד אותה אברהם לכך כתיב ויבא אברהם מתילא מוכח שפיר מהאי קרא דכל המוסר דין על חבירו נענש תחילה אך עדיין קשה דלמא לכך נכתב ויבא אברהם וגו' דאברהם לא היה בביתו כשמתה שרה ואעפ"כ הספיד אותה להודיע שבחו של אברה' לכך פירש"י דהרי הוא קבר אותה ועיקר ההספד כשמוליכין לקבורה דע"ז נאמר לא יפחות משני חלילים ומקוננות וק"ל:

**עוד** אפשר לומר דאיתא בהרי"ף במס' מועד קטן וז"ל מה דכתי' גבי מיתת בני אהרן שאמר משה לאהרן ולבניו ראשיכם אל תפרעו וגו' ואחיכם בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה' היינו לפי דעל מיתת הצדיקים אין לבכות שהולך למנוחה רק זה שגרם לו מיתה זה מחוייב לבכות ובני אהרן מתו בעון הדור כדאיתא במדרש לכך נסמכה מיתת בני אהרן לפרשת יום הכיפורים לכך נאמר ואחיכם בית ישראל יבכו שהם גרמו מיתתן עכ"ל הרי"ף ז"ל מתילא מוכח שפיר מה דכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה דהוא גרם מיתתה וזה דפירש"י מה דכתיב ויבא אברהם וגו' מוכח דהוא קבר אותה פירש הוא גרם מיתתה וכן איתא בגמ' כל מי שמתחיל במצוה ואינה גומרה קובר אשתו ובניו דג"כ פירשו דקובר שגורם מיתה לאשתו ובניו גם בסוף פ' ויחי בזוהר דלא מצינו הספד באבותינו רק ביעקב שהי' מלך ולמה הספיד אברהם לשרה אלא שהוא גרם מיתתה וק"ל:

**שם ע"ב** למה תוקעין ומריעין כשהן יושבים ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן ופירשו התוספ' וז"ל פירש בערוך דאי' בירושלמי דכתיב בלע המות לנצח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע קל שיפורא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד שמע תנין אמר וודאי זהו שפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב וכו' לבאורה אין לו שחר וג"ל דה"פ דאיתא בטור א"ח שני טעמים לתקיעת שופר טעם אחד הוא כדי לעורר לב העם לתשובה כדכתיב אם יתקע בשופר והעם לא יחרדו וטעם השני הוא לזכרון שלעתיד יתקע בשופ' גדול מתילא אפשר לומר לכך תוקעי' שני פעמים וזה פירש הירושלמי כד שמע זימנא חדא בהיל ולא בהיל דסבר השטן שמא תוקעין כדי לעורר בתשובה וכד שמע זימנא תנייתא אמר ודאי תוקעים פעם שנית לזכרון דיתקע בשופר גדול ויגיע הזמן שיבולע המות ובשביל זה מתערבב כדאיתא בגמ' אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו יזכור לו יום המיתה ואיתא בזוהר יזכור לו יום המיתה קאי יום מיתתו של שטן והובא בספר אהבת עולם וכן אית' בזוהר חקת טעם של פרה אדומה שנזכר שיגיע זמן למתבלע ומתערבב ופורחת הטומאה וזה שאמר דיתקע ולא אמר דתוקע בשופר גדול אלא כנ"ל דמסתמא יודע השטן דאין זה שופר גדול רק הוא לסימן וק"ל:

**עוד** שם בדף ע"א פריך הי תבואה אלימא הא תבואה דקיימא כל הני הרפתקאי דעדו עלה אימת איתדון וכו' אמר רבא ש"מ תרי דינא מתדנא עכ"ל לבאורה אין הלשון מדוייק מה דאמר תירוץ על הקושיא מכח הקושיא ש"מ דהוה תדע מן הקשיא ואפש' לומר עפ"י דאיתא בירושלמי וז"ל אית תנא תני תחילת דין בר"ה וגמר דין כל א' בזמנו ואית תנא תני מה דאמר במתניתין בארבעה פרקים העולם נידון קאי אתחילת דין וגמר דין ומתניתין דייקא דתחילת דין בר"ה וגמר דין כל אחד בזמנו מדקתני ובחג נידונים על המים עכ"ל וה"פ דהנה מקשה הכא בגמרא הי תבואה אלימא הא תבואה דקיימי כל הני הרפתקאי דעדו עלה אימת איתדן פירש אם תלקה ברד את התבואה קודם פסח אימת איתדן אלא תבואה דמזדרע מתילא דין בפסח התבואה שיזרע בשנה הבאה להבא וקשה על זה הלא בחג נידונים על המים ובארץ ישראל היו זורעים במרחשון וקוצרים אחר פסח מתילא אין זה מצד הסברא' לומר בתחילה בפסח ידונו התבואה שיזרע במרחשון אם תלקה ע"י ברד או שדפון ואחר פסח בחג הסוכות ידונו על המים היינו גשם דבדין הוא בתחילה ידונו על גשם ואחר זה על ברד מתילא זה פירש הירושלמי הנ"ל מדקתני בחג נידונים על המים אין לומר דבפסח דנין על התבואה דמזדרע כנ"ל וכ"ל מה דתני בפסח על התבואה על תבואה דקיימא וקשה קושיא הגמרא כל הני הרפתקי ומכח זה מוכח דתחיל' דין הוא בר"ה מתילא בר"ה דנין על המים ועל התבוא' וכל הני הרפתקי נידונו בר"ה ועפ"ז אפשר לפרש הגמ' דמקש' הי תבואה אלימא תבואה דקיימא כל הני הרפתקי' דעדו עלה אימת איתדן אלא תבואה דמזדרע ואמר הש"ס מדאמר תבואה דמזדרע ולא אמר אף תבואה דהשתא לא מרא דחד דינא מיתדני שאינה נידוני' אלא פעם אחת והתניא דמשמע דתבואה אחת נידונת שני פעמים בפסח העבר ובפסח דהשתא אמר רבא לעולם תבואה דקיימא ומה דקשיא לך כל הני הרפתקי לא קשיא מידי דבלא"ה ש"מ ממתני' דתרי דינא מיתדני היינו בר"ה ובפסח כנ"ל בירושלמי מתיל' כל הני הרפתקי נידונו בר"ה או אפשר לומר דהכי אמר הש"ס למימרא דחד דינא מיתדני מדמתני תבואה דמזדרע ולא מתני דדין א' בר"ה אלא חד דינא מיתדנא רק בפסח והתניא בבריתא דמשמע ג"ב דאין דנין את התבואה רק בפסח וזה דפירש"י בר"ה נידונות לשעבר וז"ל דהיינו פסח דאשתקד ע"ז אמר רבא דאין הפירש דמתני' כמו שתירץ הש"ס תבואה דמזדרע דבלא"ה מוכח דתרי דיני מיתדני היינו בר"ה ובפסח כנ"ל בירושלמי וק"ל:

**עוד שם** ע"ב ברש"י בד"ה בינונית וז"ל מחצה עונות ומחצה זכיות ומקשים העולם למה לא פי' זה לעיל בתיבת בינונים ולא קשיא מידי דבאמת אף ברוב עונות נקרא בינונית דשמא יחזור בתשובה קודם יום הכיפורים ורשע מיקרי שעבר עבירה פעם ראשונה ושנייה דאין מספיקין בידו לעשות תשובה או שעבר עבירות שאין מספיקין בידו לעשות תשובה אבל ביום הדין דשוב אינו מועיל תשובה דמי שטרח בערב שבת יאכל בשבת לכך פירש"י כאן בינונית מחצה עונות ומחצה זכיות וק"ל:

**דף יז** ע"א א'רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנ' נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע והקשה לי למדן א' הלא פשע הוא מרד וגרע מעון ואיך א"ר מעבי' לו על כל פשעיו מדכתיב נושא עון דלמא עון נושא ופשע לא וכ"ל דאי' בא"לשוך במיכה ע"פ מי אל כמוך וגו' וז"ל כל זמן דהפשע אינו כמחל א"א למחול כלל דמאחר שמרד בקונו אינו מן הדין שימחול לו הקב"ה ולפ"ז קשה איך אמר נביא בתחילה נושא עון ואח"כ עובר על פשע אלא דקאי אמי שהוא מעביר על מדותיו ומוחל למי שמרד כנגדו מתילא הדין נותן מידה כנגד מידה שהקב"ה ימחול לו הפשע ואח"כ נושא עונו ולפ"ז שכ"ל

כנ"ל מוכח דעוכר על פשע קאי למי שעובר על פשע דאי הוה קאי על הקב"ה הוה ליה למימר פשע תחילה דהרי א"א לימחול לו עונו אם לא שנמחל לו פשע תחילה וזה שאמר מעבירין לו כל פשעיו דאי נשאר פשע א' א"א לישא עונו כנ"ל באלשוך וק"ל :

**דף יח** ע"א תנין לגזור דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע שנא' לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה אמר רבא בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח וכו' לכך מביא הגמ' הא דאמר רבא דמזה מוכח שאינו נקרע דלמה אמר הקב"ה בזבח ומנחה אלא כאם שיהיה מבני עלי שיתעסק בתורה ובגמ"ח לא תחול הגזר דין עליו ואי ס"ד דגזר דין שיש עמו שבועה נקרע למה הוצרך הקב"ה להתנות בשעת שבועה אם יהיה מי שיתעסק בתורה וג"ח יקרע מעליו הגזר דין אלא מוכח שאינו נקרע ולכך הוצרך הקב"ה להתנות בשעת שבועה וק"ל :

**במתניתין** על ששה חדשים השלוחין יוצאי' וכו' ופריך בגמ' וליפקו נמי אתמוז וטבת דאמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מאי דכתיב כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודא לששון ולשמחה קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה אלא בזמן שיש שלום יהיה לששון ולשמחה אין שלום צום אמר רב פפא ה"ק בזמן שיש שלום יהיה לששון ולשמחה יש גזירות המלכות צום אין גזירות המלכות ואין שלום רצו מתעני' רצו אין מתענים ע"כ והקשה ב"י ז"ל גם בט"ז בא"ח מאי מקשה הגמרא דלמא ה"ק מה שהיו בזמן הגלות צום יהיה בבנין הבית לששון ולשמחה · וכ"ל דאיתא בנבי' זכריה וז"ל וישלח בית אל שרצר רגם מלך ואנשיו אל זכריה הנביא האבכה בחדש החמישי וכו' והשיב לו הנביא כה אמר ה' הצום צמתני אני ואם אוכלי' ושותים אתם האוכלי' ושותים וכו' · והקשו המפרשים מה שלא השיב להם תשובה מבוארת אם לצום אם לאו ופירש האלשוך ז"ל מדהשיב לו בלשון צום והם שלאו אם לבכות בחודש החמישי זה ראי' שהתשובה היתה שיצומו ומה דכתי' אחר זה כה אמר ה' צום הרביעי וגו' יהיה לבית יהודא לששון ולשמחה זה הוא בזמן שיהי' יד ישראל תקיפא כבראשונה ולכך אמר הנביא אחר זה האמת והשלום אהבו שלא יהיה ביניהם שנאת חנם ויוחזר להם הכל כבראשונה אז יהיו לששון ולשמחה זה הוא דעת האלשוך והאברבנאל ז"ל פירש בענין אחר שהשיב להם שיעשו כמו שירצו אם לצום אם לאו רק שיעשו טוב מתילא המקשה סבר כדעת האלשוך ז"ל שצוה להם לצום וזה שאמר קרי להו צום שצוה לרגם מלך ואנשיו לצום ואח"כ אמר יהיה לבית יהודא לששון ולשמחה אלא ה"ק בזמן שיהיה שלום שיהי' יד ישראל תקיפא כדפירש"י שם לששון ולשמחה אין שלום צום מתילא מחוייבים להתענות וקשה וליפוק נמי אתמוז וטבת והשיב לו התרצן לכך לא השיב הנביא לפי שנתן להם הברירה אם לצום אם לאו דאותו הזמן לא היתה יד ישראל תקיפא גם לא היה שמד כדעת האברבנאל ז"ל זהו לפי פירש"י ודו"ק :

**ולדעת** הרשב"א ז"ל דפי' שלום הוא בזמן שישראל שרוין על אדמתן ואין שלום הוא כשישראל דרים בחוצה לארץ אפשר לפרש קושי' הגמרא בענין אחר דהכי מקשה מדקאמר לבית יהודא דהוא מיותר דהיה לו לומר בקיצור יהיו לששון ולשמחה אלא דבא למעט עשרת השבטים שלא חזרו לא"י שהם יתענו וכן אי' ברד"ק וע"ז הקשה קרי להו צום לעשרת השבטי' קרי צום וקרי להו לבית יהודה לששון ולשמחה אלא היינו טעמא בישוב א"י תליא מילתא דאילו שהיו בארץ ישראל קרי להו ששון ושמחה ודאילו שהיו בחוצה לארץ צום מתילא בבבל מחוייבים להתענות וליפוק נמי אתמוז וטבת ומשני ה"ק דאילו שהיו בא"י ששון ושמחה אבל אילו שדרים בחוצה לארץ ואין שמד רצו מתעני' רצו אין מתעני' ולכך אמר יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולעשרת השבטים רצו מתעני' וכו' וק"ל :

**שם** מה דפירש"י ומתניתין איירי בזמן שב"ה חרב מדקתני ובזמן שהיה ב"ה קיים היו יוצאי' אף על אייר ולא פירש מדקתני על אב מפני התענית היינו טעמא דאיתא בעטרת זקנים דבזמן בית שני היו מתענים בט' באב חדא שהוכפלו בו הצרות ואידך שחסרו ה' דברים בבית שני ומביא ראייה דאמר ר' אליעזר בר צדוק פעמא' חל ט' באב בי"ט שלנו פירש שהיו מביאין קרבן באותו היום ודחינו ליום המחרת וק"ל :

**עוד שם** בתוס' בד"ה זה ט' בתמוז היינו בראשונה אבל בשניי' הוקבע בי"ז ומשום הכי עבדינן שבעה עשר תענית והך ברייתא מתני בירושלמי וגרסי בה בשבעה עשר בתמוז ואע"ג דכתיב בקרא בתשעה לחודש קלקול חשבונות היו שם ופליג אש"ס דידן ורוצה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשבונות ולא רצה הפסוק לשנות מכמו שהיו סבורים עכ"ל התוס' · והקשה לי הרב בעל המחבר בית פרץ מק"ק כ"ס דלמא ש"ס דידן נמי סבר בי"ז בתמוז והוא"ל דלא רצה הכתוב לשנות מכמו שהיו סבורים ה"ה הש"ס לא רצה לשנות וכ"ל דהנה התוס' כתבו קודם זה על מה דתירץ בגמ' שאני ט' באב שהוכפלו בו צרות וז"ל אע"ג בי"ז בתמוז אירע נמי ב' דברים כמו בט' באב שאני חורבן ב"ה דתקיפא טובא ועוד לא דמי לט' באב דצרה אחת הוכפלה בו עכ"ל מתילא לפ"ז מה דתירץ בגמרא שאני ט' באב שהוכפלו בו צרות' ולמה לא תירץ כתירץ הראשון התוס' הנ"ל דתקיפא טובא כ"ל הש"ס דידן לא מסתברא לי' תירץ זה דאילו לא נשתברו הלוחו' לא היה שלטה בנו אומה ולשון והוה נ"כ תקיפא טובא כמו ט' באב וכ"ל כתירץ השני דתוס' צרה אחת הוכפלו בו מתילא אי ס"ד דבחורבן הראשון היתה הבקיעה בי"ז וגם בשני היתה בי"ז לכ"ע תהדר הקושיא לדוכתא למה אין יוצאין שלוחים על תמוז דגם בי"ז בתמוז הוכפלו בו צרה אחת מתילא מוכח דהש"ס דידן סבר בט' בתמוז היתה הבקיעה ראשונה אבל ירושלמי אזיל לשיטתו דאי' שם ר' תנחא אומר מיום שהוקבע העיר עד שחרב הבית לא יותר מאחד ועשרים יום דכתיב מקל שקד אני רואה מה שקד תשעה שמפריח עד גמר פרי הוא כ"א יום למ"ד בט' בתמוז הובקע העיר חרב הבית בט' באב מתילא לפ"ז אין לתרץ כאן במתני' קושית הגמרא וליפוק נמי אתמוז דשאני ט' באב שהוכפלו בו צרות דאם תמוז לא הוכפלה ט' באב נמי לא הוכפלה וכ"ל כתירץ הראשון דתוס' שאני חורבן ב"ה דתקיפא לכך יותר מסתבר' לומר דבראשונה היתה הבקיעה בי"ז דאמר כ"א יום היה תשעה באב דבכיית המרגלים היתה בתשעה באב ודו"ק :

**דף יט** ע"א בגמרא ותיפוק ליה דהוה יום שאחר ר"ה · יש לדקדק לפי סברת המקשה דאסור יום שלאחריו מאי קושי' דלמא לכך נכתב יום ג' בתשרי במגילת תעני' לאסור יום שלאחריו וכ"ל דאי' במסכ' תעני' וז"ל אמר רב אשי כל שאחריו בתעני' אסור בהספד מותר וזה הוא"ל ומוטל בין שני ימים טובים עשהו כי"ט מתילא ידע המקשה לאחריו מותר רק סבר המקשה דהוא הדין יום המוטל בין שני ימים טובים שהם מדאורייתא הוה כי"ט ולכך פריך ותיפוק לי' דהוה יום שלאחר ר"ה שקודם לו ר"ה והוא לפני צום גדליא דהוה נ"כ י"ט בזמן שב"ה קיים ומשני הש"ס ר"ה דאורייתא מה דאמרינן יום המוטל בין שני י"ט עשהו כי"ט דוקא בין ימים טובים שהם מדרבנן דעשו חיזוק לדבריהם אבל מדאורייתא אין צריך חיזוק ופריך והרי צום גדלי' דרבנן הוא מתיל' שייך נ"כ לעשו' חיזוק זה המוטל בין שני י"ט שיהי' י"ט ומשני אף צום גדליה דאורייתא הוא ואין צריך חיזוק ולפ"ז אתיא שפיר מה דלא הקשה בתחילה והא יום שלפני צום גדליא דבכל מקום לפניו שוכין ברישא והדר לאחריו ולפי הנ"ל ניחא וק"ל :

**שם** ע"א ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלאחר ר"ה והקשה הגאון המפורסם אב"ד דק"ק פראג הלא אי' בש"ע א"ח יש אומרים דמצוה להתענו' בר"ה ואפשר לתרץ דאי' במגן אברהם סימן תק"כ מה שמותר להתענו' בר"ה דוקא עכשיו שבטלה מגילת תענית ולי נראה דיש להביא ראיה לזה ממה דאי' במס' תענית דף י"ח ע"א דאמר שם לכך נכתב תמני' יומא בחדש ניסן לאסור יום שלפניו ולא תירץ דס"ל דמצוה להתענו' בר"ח ניסן כדאי' בש"ע המתענה בר"ח ניסן אין צריך למתיב תענית לתעניתו אלא כנ"ל · ולפ"ז אפשר לקיים הגרסא בתוס' בד"ה ותיפוק ליה וכו' דפירשו התוס' ולמ"ד בטלה מגיל' תעני' היינו לאחר החורבן וגרס מהרש"א ז"ל ולמ"ד דלא בטלה דמאי ענין צום גדליה למגילת תעני' ולפי הנ"ל אפשר לומר דהתוספו' רצו לתרץ קושית הגאון הנ"ל לכך כתבו דלמ"ד בטלה היינו לאחר החורבן אבל קודם החורבן לא בטלה מתילא היה אסור להתענו' בר"ה לכך פריך שפיר ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלאחר ר"ה וגרסת מהרש"א ז"ל אינו מובן לי מה דכתב דהכי פירש התוס' דאע"ג דודאי היה המעשה בזמן שב"ה קיים דבהא לא פליגי מ"מ איצטריך ליה לתנא דברייתא למתני אותו י"ט דתלתא בתשרי משום לאחר החורבן עכ"ל · וקשה דמ"מ תקשה למה עשו זו התקנה לעשו' י"ט בג' בתשרי בזמן שב"ה קיים הלא בלא"ה הוא י"ט כקושי' הגמרא ואין לומר שעשו זו התקנה משום לאחר החורבן וכי מקדים אינש פורעני' לנפשיה ולפי גרסתו דמהרש"א ז"ל יותר טוב לפרש כפשוטו דלמ"ד לא בטלה אפשר לומר שעשו זו התקנה לאחר החורבן היינו אם יהיה אין שלום ואין שמד דרצו מתענין עשו י"ט שלא יתענו אם לא יהיה שמד ומה דאמר שם בגמרא רצו מתענין התם מתרץ קראי דלא תקשה אהדדי ובאותו הזמן דזכריה עדיין לא עשו י"ט זה בג' בתשרי · גם שם עיקר התירוץ אתמוז וטבת אבל למ"ד בטלה צריך לתרץ שזה היה בזמן שב"ה קיים כדמתרץ שם קשה שפיר ותיפוק ליה שהיה בלא"ה י"ט ודו"ק :

**עוד שם** ע"כ בגמרא על המתני' על ששה חדשים השלוחים יוצאים וז"ל וכיון דנפקא להו אאלול אתשרי למה להו וכי תימא דילמא עברוהו לאלול והאמר רבי חיננא בר כהנא אמר רבי מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר ומשני לא מצינו דלא איצטריך הא איצטריך מעברינן ליה וכתבו התוס' משמע דבימי עזרא היה מעובר וכו' ומ"מ יש לדקדק לפי פרוקא דגמרא דלא היה מעובר משום דלא איצטריך לאיזה ענין תלה זה בימות עזרא ומה דנה רבי להוגרות בזה • ונלע"ד דה"ק מימות עזרא ואילך לא מעברינן דלא צורך הא קודם עזרא מעברינן לי' אף דלא צורך ואפרש שיטתי דאיתא בירושלמי על פסוק ידין לאומים במישרים שהקב"ה דן את ישראל ביום כשיצא שהם עסוקים במצות ואומות העולם בלילה בשעה שהם ישינים מן העבירות והנה אי' בגמרא דף ט"ו מלך נכנס תחילה ואח"כ ציבור מקמיה דליפוש חרון אף ואי' בירושלמי ע"פ מי גוי גדול אשר לו אלקי' קרובים וז"ל אמרו ב"ד היום יהיה ראש השנה אומר הקב"ה יעמדו קטיגור וסניגור כמלכו ב"ד לעבר אומר הקב"ה לקטיגור וסניגור בואו למחר מתילא אם לא יעברו ב"ד שלא לצורך ידין הקב"ה את האומות בלילה ראשונה של ר"ה דידוע בודאי שיהי' למחר ר"ה וישראל יהו נידונים ביום אחר דין אומות העולם מתילא יהיו ישראל נידונים אחר דליפוש חרון אף לכך היו לפעמים מעברי' אף שלא לצורך מתילא בלילה ראשונה אין דנין את האומות דשמא יעברו ב"ד לחדש אלול ולא יהיו למחרתו ר"ה וכשעושין ר"ה בלא עיבור דן הקב"ה את ישראל ביום ואומות אח"ז בלילה אחר דליפוש חרון אף מתיל' מטעם זה עשו לפעמי' מעובר אף דלא איצטריך להו אבל מימות עזרא ואילך שוב לא שייך טעם הנ"ל דאי' במסכת סוטה שכתב יהושע את התורה על אבנים בשבעי' לשון וסד בסיד ונתן הקב"ה בינה יתירה באומות העולם וקלפו את הסיד והעתיקו את התורה ועל אותה שעה נחתם גזר דינם ויש לדקדק על זה הלא איתא במס' ע"ז לעתיד לבא יאמר הקב"ה לא"ה כלום יש בכם מגיד זאת ואין זאת אלא תורה ויאמרו א"ה כלום כפית עלינו הר כגיגית ויאמר להם הקב"ה ראשונות ישמיעו כלום קיימתם ז' מצות ב"נ מתילא אם מקיימין ז' מצות ב"נ אינן נענשין על מה שאינן מקיימין את התורה • וצריך לתרץ עפי' דאיתא בירושלמי מסכת מעשר וז"ל אר"' אלעזר מאליהן קבלו את המעשר בימי עזרא דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא ופריך והא כתיב ואנחנו כורתים ברית וכו' דמשמע שכרתו ברית על כל התורה ומשני מתוך שקיבלו עליהם את המעשר אף שלא היו חייבים מעלה עליהם הכתיב כאילו קבלו כל התורה בלי כפי' דהרי קבלו המעשר בלא כפיה אף שלא היו חייבי' וכך מעלה עליהם כאילו לא היו חייבי' בקיום כל התורה וקיבלו מעצמן דהרי סוינן דפטורי' היו ממעשר וקבלו מעצמן והשתא אתי שפיר קודם ימות עזרא היו א"ה נידונים בר"ה דאף דכבר נחתם גזר דינם בימות יהושע בשביל שאינן מקיימין את התורה מ"מ צריך לדון אותן שאין מקיימין ז' מצות ב"נ ויש להם תירץ על מה שאינן מקיימין את התורה לומר כלום כפית עלינו הר כגיגית אבל מימות עזרא ואילך שישראל קבלו מעצמן את התורה בלי כפיה שוב אין התנצלות לא"ה על שלא מקיימין התורה כלום כפית וכו' לכך אין דנין את האומות דעיקר דין בר"ה הוא לחיי עוה"ב כדאיתא בתוס' בדף ט"ז ע"ב בר"ה לאלתר לחיי' ובש"לה הלכות ר"ה ושוב לא היו מעברין שלא לצורך וק"ל :

**דף ד** ע"א בתוס' בד"ה בין מלפניה בין מלאחריה וז"ל רבינו תם לא גרס מלפניה דאם חל ר"ה וסוכות מלפניה תיפוק ליה משום מתי' דמקלע יום הכיפורים באחד בשבת עכ"ל • ושמעתי רבים מתמיהין לפירש ר"ת איך אמר בגמ' איכא בינייהו יום כיפורים שחל להיות אחר שבת מ"ד משום מתי' מעברינן ומ"ד משום ירקא לאו מת קבעי להו לאורתא לאורתא טרח ומייתי הלא גם למ"ד משום ירקא צריך לעבר דאם חל י"ה אחר שבת חל ר"ה וסוכות בערב שבת ולע"ד לא קשיא מידי דאיתא במס' סוכה דף נ"ד ע"ב וז"ל אטו ערב שבת שבתוך החג מי איתיה בכל שנה וזמנין דלא משכחת לה והיכי דמי כגון שחל י"ט בערב שבת ומשני הש"ס כד מקלע יום ראשון בערב שבת מלמי דקינן ליה מאי טעמא כיון דאיקלע י"ט הראשון של חג להיות בערב שבת יום הכיפורים אימת הוה בחד בשבת הלכך דחינן ליה עכ"ל הגמרא מתילא מוכח די"ט הסמוך לשבת מלפניה לא דחינן רק משום יום כיפור והטעם כדאיתא במס' סוכה דף מ"ב ע"ב במתני' וז"ל מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת ופיר"שי שלא יכמוש וקאמ' הש"ס בשבת מחזירין וכי"ט מוסיפין ופירש"י בשבת אסור להוסיף מים וכ"ש שאין מחליפין המים לשפוך אילו המים ולתת אחרי' מוגנים וכי"ט שרי עכ"ל מתילא אי חל י"ט במוצאי שבת דאסור להחליף מים או להוסיף היו מעברים משום ירקא אבל אי חל י"ט בערב שבת אין צריך לעבר משום ירקא דאפשר ליתן הירקות במים ולהחליף או להוסיף מים צוננים וזה פירש התוס' הנ"ל דר"ת לא גרס מלפניה לפי דאין צריך לעבר בשביל שחל י"ט בערב שבת כנ"ל רק למה לר"ת להביא ראיה ממס' סוכה הנ"ל דיותר נוח לו להביא ראיה מהגמרא דהכא וה"פ דאם חל ר"ה וסוכות מלפניה תיפוק לי' משום מתיא דמקלע י"ה באחד בשבת ותהדר קושיא לדוכתא תיפוק ליה משום מתיא ולפ"ז לא קשיא על מה דאמר לעיל איכא בינייהו י"ה שחל להיות אחר שבת מ"ד משום מתיא מעברינן ומ"ד משום ירקא לא מעברינן דלאורתא טרח ומייתי ולא קשיא למ"ד משום ירקא נמי צריך לעבר משו' דחל י"ט בערב שבת דכשחל י"ט בערב שבת אין צריך לעבר משום ירקא דאפשר להחליף מים כנ"ל :

**שם** ע"ב אמ' שמואל יכולני לתקוני לכול' גולה וכו' רבים וכן גדולי מחקרי לב כולם מתקשי' בדבר זה להבינו ונילאו למצא הפתח והנה ראיתי בכתבי התוכן המופלא מוהר"ר יונתן בעל המחבר ספר ישועה בישראל ופירש על ספר צורת הארץ בספר כתיבת יד הנקרא משיב נפש וזה תירץ הענין בהקדים תחילה איזה הקדמות מפורסמות לקיחת מחכמת התכונה הראשון שמשך ימי חדש הלבנה היא כ"ט י"ב תשצ"ג ומהם כ"ח מעת לעת שלימים הלבנה יש לה אור לכל רואה וא"י ב תשצ"ג מכוסה אורה מבני אדם דהיינו י"ח שעות מתכסה אורה בסוף החדש קודם המולד וי"ח שעות אחר המולד אחר בין הכל ל"ו שעות והנה אחר התבוננת מעט מתוך דברים אלו אין להבין רק שכ"ח ימים שלימים יש לה אור ויום א' שלם אין לה אור כי המותר עד ל"ו שעות אין לה שיכו' לתלאת עד ך"ד שעות לא עם הכיסוי ולא עם הגלוי ולהקדמה השנית היא שיושבי בבל עם יושבי ארץ ישראל המה שני קצוות ר"ל שגבול יושבי בבל הוא עד קצה ים מזרחי ויושבי ארץ ישראל עד קצה ים המערבי ולפ"ז עת חצי היום לבני בבל היא ממש חצי הלילה לבני א"י וכן להפך שעת חצי היום לבני א"י היא עת חצי הלילה לבני בבל וכן זריחה ושקיעת החמה היא ג"כ כל זה שהזריחה לבני א"י הוא השקיעה לבני בבל וכן להיפך ואחר הצעת הקדמות האלו נתפרש הגירס' הנזכר כפשוטו ששמואל התפאר עצמו בבית המדרש שלו בבבל בנהרדעא שאין צריך לקביעות בני א"י ולשלוחיהם ויכול לתקן ולידע זמן ועת קידוש החדש הנוהג בא"י כדי לתקן בבבל ושאלו רבי אבא אבוה דר' שמלאי ידע מר הא דתנינן בסוד העיבור נולד קודם חצו' או אחר חצו' פי' שנשנית מימרא זו בסוד וברמז מפני המון עם כפי' רש"י והפי' הוא כך אם יוולד המולד בא"י קודם חצות לילה שלהם אפילו רגע אחד א"כ יש לקוות שיראה הלבנה החדשה אח"ז לעת ערב מאחר שמחצות הלילה שלפניו עד עת ערב שלאחריו יש בו משך י"ח שע'ית מזמן הכסוי החדשה אבל אם יוולד המולד אחר חצות לילה אפילו זמן מועט מאחר שאין בו י"ח שעות עד זמן הראי'ה לא יועיל כלום וע"ז השיב שמואל לא ידענא פי' שהיה מסופק בדבר אם מה שנאמר קודם חצות הוא פי' חצות לילה או פי' חצות יום דאם פי' חצות יום א"כ היה משמע ממנו שהכיסוי אינו צריך להיות רק ו' שעות מהישנה וכן מהחדשה לא כמו שאמרנו לעיל שהכיסוי צריך להיות י"ח שעו' מקודם וכן מאחריו וכי סליק ר' זירא לא"י ולמד שם חכמה זו באר היטב ושלח לבני בבל שצריך להיות לילה ויום י"ח החדש פירש שאינו מספיק הכיסוי בששה שעות רק בי"ח שעות א"כ בי"ח שעות צריך להיות ג"כ חלק לילה בו וזו שאמר ר' אבא אבוה דר' שמלאי נולד קודם חצות או לאחר חצות פי' חצות לילה ולא חצות יום ומאחר שהדבר כן שלח ר' זירא ג"כ לבני בבל בשם רב נתן סידום אחד והוא שך"ד שעות מיכסי סיהרא פי' באותן ל"ו שעות אין בו רק מעת לעת א' והמותר אין בו חיבור כמו שאמרנו רק שהחילוף בין בני בבל לבני א"י הוא זה כי אותן ך"ד שעות לבני א"י אינן ממש לבני בבל רק אחרונה מאחר שיסדנו לעיל שזמן מולד הנזכר קודם חצי לילה לבני א"י ולפ"ז הכיסוי שלאחריו הוא עד עת ערב שלאחריו ע"כ זמן כיסוי י"ח שעות הישנה התחלתו לבני א"י קודם המולד מעת עלות השחר המפורסם לכל בני עולם השתרתו מהישנה בסוף החדש א"כ לא ובד"ק באותן ך"ד שעות שהיא מזמן עת עלות השחר הראשון אשר הוא התחלה שלאחריו כמה יש בהם מכיסוי הישנה ומכיסוי החדשה תמצא שלבני א"י הוא י"ח מעתיקא שהוא מעלות השחר עד חצי הלילה של אחריו וששה שעות מחדתא שהוא מחצות לילה עד עלות השחר השני וזו לבני א"י הנקרא לדידהו אכן לבני בבל הנקר' לדידן הוא להיפך שמשך ך"ד שעות שלהם הוא ששה שעות מעתיקא וי"ח שעות מחדתא כי לבני בבל א"א להיות זמן התחלת הכיסוי הישנ' בשחר שלהם כיון התחלה הכיסוי הישנ' לבני א"י מאחר שהזריחה' לבני א"י היא ממש השקיע' לבני בבל ע"כ צריך להיו' זמן עלות השחר לבני בבל בזמן השקיעה לבני א"י שהוא י"ב שעות מאוחרות אחר הזריחה לבני א"י וכשנתבונן באותן ך"ד שעות שלבני

בבל

בכל כמה הם מעתיקא וכמה הם מחדתא פתלא ששה שעות מעתיקא וי"ש מחדתא · ודוק שטב כי נכון הוא וכמדומה לי שאמת יהגה חכו :

**דף כא** ע"ב ברש"י בד"ה דכתיב ותחסרהו מעט מאלהים וגו' וז"ל במזמור מה אנוש כי תזכרנו עכ"ל ה"פ דקשה מנ"ל דמ"ט שערי בינה נגלו לארץ דלא"רק למשה נגלו מ"ט שערי בינה ולא לכולן דמשה לא גלה רק מעט מזעיר ומנ"ל דעליל לישנא דמיגלי הוא לכך פירש"י דכתי' במזמור מה אנוש כי תזכרנו ומשה רבינו נקר' איש שהוא מעלה יותר ממי שנקרא אנוש כדאי' בזוהר פ' תזריע מתילא מדקאמרו המלאכים מה אנוש כי תזכרנו ליתן להם מ"ט שערי בינה מוכח דהק"בה נוה למשה שיגלה כל מ"ט שערי בינה וק"ל :

**שם** ע"ב בגמרא ביקש קהלת להיות כמשה יצאה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת ולא קם כמשה וחד אמר ביקש קהלת לדין דינין שבלב בלא עדים יצאה ב"ק ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת ע"פ שנים עדים יקום דבר · ויש לדקדק שאם ביקש קהלת להיות שיד כמשה רבינו איך יצאה ב"ק על זה דהרי מחויב כל אחד מישראל לומ' אימתי יגיעו מעשי לאברהם ליצחק ליעקב וכ"ל דאי' במס' סנהדרין פרק א' אסיר לבצוע וכן משה רבינו אמר יקוב הדין את ההר אבל אהרן היה רודף שלום ועשה פשרה תמיד שנאמר תורת אמת היתה בפיהו ופירשו התוס' וז"ל אבל אהרן כיון שלא היה דיין ולא היה הדין בא לפניו אלא לפני משה ודאי לדידיה שרי עכ"ל · · ויש לדקדק הלא מצינו בבנות צלפחד שבאו לפני אלעזר תחילה כדאי' שם סירוס המקרא ודרשוהו גם באנשים אשר היו טמאי' לנפש אדם כתי' ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ופירש"י שם שניהם בבית המדרש היו יושבים ולא יתכן לומר בזה אא"ו שאם משה לא היה יודע אהרן מנין לו מתילא היה אהרן נ"כ דיין דהרי אפילו סנהדראות שתיקן יתרו היו דנין דיני ממונות והדרי קושיא לדוכתא אם משה אמר יקוב הדין את ההר איך עבר אהרן על דברו ועשה פשרה וה"ל דאיתא בטור חושן משפט סימן י"ב וז"ל כתב בספר המצות מאוד צריך להתרחק לדון דין תורה אחר שנתמעטו הלבבות ותניא בירושלמי דאמר ר"ש בן יוחאי לית אנא מכים לדון דין תורה ואי' במדרש בתחילה הי' משה לומד תורה ומשכחה עד שנתן לו הק"בה במתנה מתילא משה רבינו שהיה ידע בודאי שיודע דין תור' על בוריה לכך אמר יקוב הדין את ההר אבל אהרן היה מתיירא שמא נשכח ממנו קצת ולכך שיה עוסק בפשרה במה דאפשר שלא לבא לדין תורה וזה פי' הגמ' הנ"ל ביקש קהלת להיות כמשה לדון תמיד דין ולא לעשות פשרה ומה דכתיב אמת שפטו בשעריכם דמשמע פשרה יותר טובה דאמת הוא פשרה כדאי' במהר"שא שהוא בודאי אמת שנעשה על פי דעת שני בעלי דינים ומוכל מדין מרומה סבר שלמה דזה אינו שוה לכל רק מי שמסופק שאינו יודע דין תורה על בורי' אבל מי שיודע דין תורה על בורי' יותר טוב בדין לכך יצאה ב"ק ואמרה וכתוב יושר דברי אמת מה שכתוב דברי אמת הוא יושר פירש הוא דבר שוה לכל לפי שלא קם כמשה דרק למשה בלבד היה טוב דין יותר מפשרה משא"כ לכל העולם טובה פשרה יותר ואמר שלמה מ"מ לגבי יותר טוב דין שאני יודע דברים שבלב ויודע מי הוא החייב ע"ז יצאה ב"ק ע"פ שנים עדים יקום דבר דאסור לדון אסלא ע"פ עדים ולא על דברים שבלב וכן איתא במדרש ילקוט מה דכתיב וכתוב פירושו כבר כתבתי בתורה וכן איתא בקהלת וכתוב בקמץ תחת הכף גם אפשר לומר כפשוטו שיצאה בת קול שיכתוב שיושר דברי אמת היינו פשרה יותר טובה ודו"ק :

**דף כב** ע"א אמר רב חנין בר רבא הלכתא כר"ש ואמר ליה רב הונא ר' יוסי ומעשה ואת אמרת הלכה כר"ש וכו' וראיתי הרבה מתקשים בפשט גמ' זו ע"כ אפרשנה דבאמת כשאמר ליה רב הונא ר' יוסי ומעשה ידע רב חנין דרב הונא תני איפכא לכך אמר זמנין סגיאין אמרית קמיה דרב הלכה כר"ש ולא אמר לי ולא מידי מתילא משמע דר"ש סבר קרובין פסולין לעדות החדש והדר אמר רב חנין לרב הונא את היכי תנית קמיה דרב וזה דפירש"י מי המכשר ומי הפוסל אמר רב הונא לרב חנין איפכא תנינא דר' יוסי פוסל וגם בזה תנינן איפכא דאמרינן הלכה כר' יוסי אמר ליה רב חנן משום הכי לא אמר לך רב ולא מידי וזה דפיר"שי כי אמרת הלכה כר' יוסי קמי' דרב לא אמר לך מטעם זה דלפי מה דאמרת לפניו היינו ר"ש וק"ל וכן אי' סוגי' זו במס' ב"ב דף ע"ה ס"ב א' ברש"בכ בד"ה אמר לי' איפכא'

**שם** ע"ב בתוס' בד"ה וחד מי מהימן וז"ל תימא כי לא מהימן נמי מחלל את השבת לילך גם שמא יצטרף עם אחר כדתנן בפ"ק גבי אב ובנו דילכו לא שהם כשירים לעדות אלא שאם יפסל אחד מהם שיצרף השני עם אחר עכ"ל : ואפשר לתרץ דאף עד יחידי שראה החודש מותר לילך בשבת מ"מ זה העד שהולך יחידי להעיד על זה העד אסור לילך דשם יש ספק אחד שמא יהיה שם עוד עד אחד אבל הכא איכא תרי ספיק' חדא שמא לא יהיה שם עוד עד אחד שראה את החדש ואם תימצא לומר שיהיה שם עוד עד אחד שמא לא יהיה עד שני להעיד עמו על זה העד ואין לומר דגבי אב ובנו נמי איכא תרי ספיקא חדא שמא לא יהיה שם עד שני ואם תימצא לומר שיהי' שם עד שני שמא לא יפסל א' מהם דשאני הכא שהספק ספיקא מהם אחד שמא לא ימצא עד שני משא"כ במתניתין דאב ובנו דהספק הוא משני שמות דספק אח' הוא שמא לא ימצא עד שני והספק השני שמא לא יפסל אחד מהם והוה כמו ספק א' כדאי' בי"ד סימן ק"י בש"ך גם במתני' דאין מכירי' הוה ספק ספיקא בגוף אחד היינו אם זו העדות של זה העד יוכשר לעדות החדש משא"כ שם באב ובנו הספק בשני גופי' דהרי אב ובנו נכנסי' בספק גם שם ספק א' הוא שמא יוכשר עדותן ע"י שיהיה אחר עמו וספק השני שמא יפסל א' מהם והוי משני שמות משא"כ הכא הוו תרוויי' ספיקא אם יהיה עד שני והוו שני ספיקות משם אחד ודו"ק :

**דף כה** ע"ב בתוס' בד"ה ראוהו ב"ד בלבד וז"ל פירש ב"ד של ד"ג ולכך פי' בקונ' דהוה לשם שהות דאי לא הוה להם שהות מאי פריך הגמ' לא תהא שמיעה גדולה מראי' ולקדשו מיד שראוהו הא לא היה להם שהות לקדש עכ"ל התוס' וכתוב הגאון מהרש"א וז"ל כל זה כתוס' ישנים אינו גם לכאורה לא הוצרכו לכך דהא וודאי איירי ביום להם שהו' כדקתני ויאמרו מקודש מקוד' ומוקי לה נמי בשראוהו בליל' דודאי איכ' שהות ביום לקדשה עכ"ל ואינו מובן לי דאכתי תקשה מנ"ל להמקשה דאיירי בדאיכא שהות דלמא יעמדו קאי על יום המחרת ואם נאמ' דהמקשה סבר יעמדו פירושו יעמדו מיד מאי תירץ התרצן שראוא בלילה דעיקר מסר דהוה לי' לשנויי' יעמדו קאי למחרתו ולע"ד נראה דה"פ התוס' דתוס' רוצים לתרץ דקשה על מה דפירש"י דהמקשה היא סבר כיש שהות ולכך הקשה הא לאו הכי לא הוה מקשה כלום ומנ"ל להקשות דלמא איירי כדליכא שהות וקמ"לן דצריך למחרת שיעמדו שני' כיון דבשעה שראו לא היתה שעת הכושר לקדש החודש לא הוו ב"ד רק עדים וצריך להעיד בפניהם לכך פירשו התוס' דמוכח דאיירי שהיו ב"ד של ד"ג וזה מוכח מדקתני יעמדו שני' ויעידו בפניהם ואי בדיני ממונו' דב"ד הוא שלשה מאי ויעידו בפניהם הלא נשאר רק אחד אלא צ"ל דאיירי בב"ד של ד"ג ולכך הוכיח המקשה דאיכא שהות דאי בדליכא שהות היינו בלילה תקשה הלא אין ב"ד של ד"ג יושבים בלילה אפי' בגמר דין כדאי' במס' סנהדרין דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה ודיני נפשות דנין ביום וגומרי' ביום לכך משני ר' זירא שראוהו בלילה דרבי זירא אזל לשטתו דאיתא במסכת סנהדרין דף ד"ג וז"ל אמרו משמיה דר' זירא מתוך שזה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד יצא הדין לאמתו מתילא צריכי' להיות בעיר עכ"פ חמשה דיינים ועיין פירש"י שם דאל"כ במה יבורר ע"ז אמר במתניתין שאם ראו ב"ד זה היינו כל החמשה דיינים יעמדו שנים ויעידו בפניהם למחרתו ושייך שפיר לומר שראוהו בלילה שהיו יושבים במקום הועד אילו ה' דיינים בלילה דסמוך לחשיכה מותר להתחיל בדיני ממונות ומשחשכ' ראוהו את החדש צריך שיעמדו למחרת ויעידו בפניהם הואיל שלא היה בשעת ראייתן כשר לעדות החדש לא אמרינן תהא שמיעה גדולה מראי' ודו"ק :

**דף כח** ע"א אמר רבא שמע מקצת תקיעה בבור ומקצ' תקיע' על שפת הבור יצא כו' ופריך לימרא דסבר רבה שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יצא ומתילא תחילת תקיעה בלא סוף תקיע' יצא ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא ואמאי ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דליערבב קלא ע"כ הגמרא · ויש לדקדק לפום ס"ד דמקשה דיש תחילה מקמי דליערבב קלא למה לא הקשה על רבה פשיטא דיצא דהא שמע תחילה קודם דעירבב קלא ואח"כ שמע מקצת חוץ לבור מתילא שמע תחיל' וסוף וכ"ל דעל רבה ליכא לאקשוי' דאפשר לומ' מה דאמ' רבה שמע מקצת תקיעה וכו' איירי דהוו בתחילת תקיעה שניהם בבור התוקע והשומע וכשתי התקיעה יצא השומע מן הבור מתילא לא שמע חכי השני' דהוה אחר דעירבב קלא לכך לא קשיא פשיטא אבל ממתניתין מקשה שפיר מת"כ אי אמרי רבה דיצא השומע מן הבור ושמע רק תחילת תקיעה יצא תקשה ממתניתין דמשמע אם שמע תחילה לא יצא ואף אם תאמר דרבה איירי בשותד השומע בשפת הבור והתוקע יצא בחצי השני' מן הבור תקשה נ"כ ממתניתין דהרי אם שמע סוף בלא תחילה יצא ומתילא תחילה בלא סוף נמי יצא ובמתניתין משמע דלא יצא ודו"ק :

כתניתין

הית

דף כט ע"ב במתני' י"ט שחל להיות בשבת תוקעים במקדש אבל לא במדינה ואמר בגמרא מנה"מ אמר ר' לוי בר לחמא אמר ר' חמא ב"ח כתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן בי"ט שחל להיות בשבת כאן בי"ט שחל להיות בחול. אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן ועוד הא לאו מלאכה היא דאיצטרך קרא למעוטי דתני דבי ר' ישמעאל כל מלאכת עבוד' לא תעשו יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה עכ"ל · ופירש"י מלאכה היא בתמיה ותקשים התוס' וז"ל קשיא אדרבה אי מלאכה לא איצטרך קרא דהא מכל מלאכה לא תעשו נפקא ומשו' דלאו מלאכה איצטריך קרא וכו' ובלע"ד לתרץ דבכי רש"י ז"ל. דאיתא בירושלמי גם במדרש פ' אמור וז"ל איתקשיו' ר' יוחנן וריש לקיש תנינא י"ט שחל להיות בשבת תוקעים במקדש אבל לא במדינה מת"כ אי דאורייתא היא דאין לתקוע בשבת אף במקדש לא ידחה אי דרבנן אף בגבולין ידחה. אדהכי עבר רב כהנא אמרו הא מרי דשמעתת' נשאליה אמר רב כהנא כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון הא כ"כד כאן בחול כאן בשבת תני ר' שמעון ידחה במקדש שיודעים זמנו של חדש ואל ידחה בגבולין שאין יודעים זמנו של חדש עכ"ל מתילא אפשר לומר לכך הקשה רבא ועוד הא לאו מלאכה היא לדחו' תירוצא דר"ש וה"פ דהנה לפי תירוצא דר"ש קשה מת"כ אי לאו מלאכה למה אין תוקעין בגבולין משום ספק הלא אי לאו מלאכה מותר אלא צ"ל דמלאכה ולכך אסור לתקוע בגבולין דשמא היום אינה ר"ה. ולפ"ז תקשה איצטריך קרא למעוטי ספיקא הלא לעולם אין ספק דוחה את הודאי כדאשכחן בספק מילה דאינו דוחה את השבת בנולד בין השמשות מתילא ה"פ רש"י הא לא מלאכה בתמיה דהרי אם תאמר לכך אין תוקעים בגבולין משום שאינ' יודעים זמנו של חודש צריך אתה לומר שהיא מלאכה וקשה דאיצטריך קרא למעוטי מהיכי תיתי ידחה הספק את הודאי ואם תאמר דקרא אתי לאשמועינן שהיא מלאכה הא תנא דבי ר' ישמעאל דלאו מלאכה היא כדמפרש ואזיל ודו"ק :

עוד אפשר לומר פי' על גמרא הנ"ל ותחילה מוכח עלינו לתרץ הירושלמי הנ"ל מה השיב רב כהנא הלא מה שהשי' רב כהנא הוא פירוקא דגמ' ואעפ"כ הקשה רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן והקושיא של ר' יוחנן וריש לקיש היא קושיא דרבא ומה השיב רב כהנא וכ"ל דהנה יש לדקדק בדברי רב כהנא מה דאמר מזכירין אבל לא תוקעין הלא גבי ר"ה לא הוזכר בתורה תקיעה רק תרועה והוה ליה למימר אבל לא מתריעין אלא הכי השיב רב כהנא מדמצינו שמיעטה התורה תרועה בשבת ולמה לא מיעטה התורה תקיעת מוספי' דאי ס"ד דבמקדש נ"כ אינה דוחה את השבת מתילא ה"ה תקיעת מוספין אינן דוחין את השבת דהרי אין מעכבין את הקרבן כדאי' בספרי וז"ל יכול תהא תקיעת מוספין מעכבין את הקרבן ת"ל והי' לכם לזכרון לזכרון נתתי לכם ולא לעכב את הקרבן ולמה לא מיעטה התורה שלא יתקעו במוספין בשב' אלא כ"ל דלא מיעטה התור' רק במדינה ולכך לא הוצרך למעט במוספין דאינו נוהגים אלא במקדש אבל שופר דנוהג בגבולין לכך מיעט התורה גבי שופר ולכך אמר רב כהנא אבל לא תוקעין לפי סברת שלכם בדין הוא שלא לתקוע דגבי מוספין נאמרה תקיעה · ועפ"ז אפשר לומר פירש הגמרא הנ"ל דלכך הקשה רבא ועוד הא לאו מלאכה היא לדחות פירוקא דרב כהנא וה"פ דבאמת אי הוה טעמא דמיעטה התורה תקיעת שופר בשבת משום שהוא מלאכה הוה קשיא למה לא מיעטה התורה גבי מוספין אבל אי תקיעת שופר לא מלאכה היא מתילא מיעטה התורה משום איזה טעם אחר שוב לא קשה למה לא מיעטה התורה במוספין דשם לא שייך האי טעמא וזה שאמר רבא הא לאו מלאכה דאיצטריך קרא למעוטי גבי מוספין דתנא דבי ר' ישמעאל דאינה מלאכה היא ודו"ק :

עוד אפשר לומר לפי פשוטו על הירושלמי הנ"ל מה דתירץ רב כהנא מכח הני קראי מוכח דקאי בגבולין מדכתבה התורה בתחילה זכרון תרועה ואח"כ יום תרועה והרי כאן בחול כאן בשבת ובדין הוא ליכתוב חול תחילה שהוא תדיר אלא דקאי קרא אשני ימים טובים של ר"ה יום אחד הוא זכרון ויום ב' הוא תרועה ולכך אין לומר תחילה חול ואח"כ שבת דהרי בזמן שעושי' ב' ימים טובים של ר"ה הייני בגבולין לא אד"ו ראש לא של י"ט הראשון של ר"ה ביום ו' רק יום שני חל ביום א' מתילא לכך כתיב זכרון תחילה דיום ראשון הוא שבת לעולם מתילא מוכח שפיר דקרא קאי בגבולין דבמקדש אין עושין ר"ה רק יום אחד ודו"ק :

עוד אפשר לומר על ירושלמי הנ"ל דאיתא בירושלמי וז"ל יום תרועה כשיום א' ר"ה תוקעים היום במקדש מתילא רב כהנא סמיך עצמו נ"כ אתירץ זה רק דלא תקשה דלמא אתא קרא להורו' אפילו בשבת כמו דאמר בפרק ר"א דמילה וביום השמיני ימול אפילו בשבת לכך אמר כתיב אחד וכו' מתילא מה דכתיב יום תרועה קאי אחול ולפ"ז אין לומר יום אתא אפילו בשבת דהרי איירי קרא זה בחול ודו"ק :

## מסכת יומא

דף ב ע"א בתוס' כד"ה וחכמים אומרים · א"כ אין לדבר סוף בשילהי הדיבור וז"ל וכי פריך בגמרא מאי שנא גבי טומאה דשכיח טפי וכו' והקשה הגאון מהר"שא ז"ל וז"ל קצת קשה דאם כיתא דלא הוי רק חששא בעלמא אם ימצאו בי"ה כהן אחר שהוא ראוי לעבודה אף אם לא הופרש ז' ימים מקודם א"כ ה"נ גבי מתקנין לו אשה אחרת נמי לא הוי רק חששא בעלמא כיון דימצאו הרבה כהנים שיש להם נשים וראוין לעבודה ואמאי קאמרי דכפרת ישראל תלוי' בזה טפי מסברא לגבי טומאה עכ"ל והניח בצ"ע ולע"ד נראה לתרץ ובתחילה נבאר פי' התוס' דלכאורה לא שייכא הני מילי למה דכתבו התו' לעיל מיניה והכי פירושו דהנה בדף י"ג פריך בגמרא ורבנן נימרו איכהו לנפשייהו פירש דהרי טומאה שכיחא טפי ממיתה כדאמר שם בגמרא ואעפ"כ סגי בכהן אחד שמתקנין תחתיו והכא חיישינן לתרי ותלת מתילא קושיא זו היא בתרי אפי' מית' דלא שכיח' בעי תרי ותלת וטומאה דשכיח' סגי בחד אדרבה הוא"ל דשכיחא מכ"ש דנבעי תרי ותלת והנה התוס' רוצין כאן לתרץ קושיא זו וכתבו דהוה מצי לשנויי היא חששא בעלמא' היא דהוא"ל ואינו שכיחא רק משום חששא יתירה תקנו שמתקנין אחר תחתיו ניחוש נמי לתרי ותלת עכ"ל ות"מ תקשה לרבנן גבי טומאה דשכיחא למה סגי בחד לזה פירשו התוס' ולא היה צריך להפריש אחר כי משתתא ימצאו שם הרבה כהנים שיהיו ראוין לעבודה אלא מעלה בעלמא הוא ומעלה לא שייכ' רק לענין טומאה שהיא בכה"ג גופי' שהוא מקריב עבודת י"ה שיהא פרוש ונזהר יותר מטומאה כמו דמצינו בפרק חומר בקודש דחשיב גבי מעלות בקודש דבגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש דאוכלי קודש נזהרים יותר מן הטומא' מאוכלי תרומה אבל במה שמתקנין לו אשה אחרת אינו ענין למעלה דזה אינו בידו שלא תמות רק משום חששא יתירה לפ"ז מקשי' חכמים שפיר לר' יהודא הלא מיתה לא שכיחא אלא צ"ל משום חששא יתירה וא"כ אין לדבר סוף דלחששא יתירה אין לדבר סוף ולחכמים לא קשיא במה דמתקנין כהן אחר תחתיו דהטעם הוא משו' מעלה שיהא נזהר יותר מן הטומאה כשיראה אחר מזומן לשמש תחתיו ולפ"ז לא קשיא קושיא הגאון הנ"ל דהכי אמרו חכמים לר"י לדידן אין הטעם משום חששא רק משום מעלה וסגי בחד שמזה יהי' כה"ג נזהר אלא לדידך דאמר' אף אשה אחרת מתקנין לו דבזה לא שייך מעל' כנ"ל וכרי' אתה לומ' משו' חששא והרי מית' לא שכיחא וצ"ל משום חששא יתירה ואי לחשש' יתירה אין לדבר סוף וניחוש נמי לתרי ותלת ודו"ק ולסברת הגאון ז"ל בפשט התוס' לא שייך כאן כלל והיה להתוס' לפרש זה הוה מצי לשנויי בדף י"ג וכן איתא ברש"י בדף י"ח ע"ב בד"ה זה פרישתו לקדושה וז"ל שיהא נבדל מכל קלות ראש שחלה עליו אימה כהבדלתי ודו"ק :

דף ב ע"ב ברש"י בד"ה מי ידעינן הי מתרמי וז"ל והא ע"י הפיים היו עובדים עכ"ל צריך לגרוס והא לא על ידי פיים וכן איתא לקמן בדף כ"ו ע"ב במתני' ולכך לא משני הגמ' לעיל על מה דפריך ואיתא כוותה דקרבנו' מי ידעינן וכו' דשם איירי בקרבנו' ציבור דאפשר לידע הי כהן מתרמי היינו שיפייסו שבעה ימים קודם משא"כ קרבן יחיד דלא הוה ע"י פיים וק"ל :

שם ע"ב בגמרא ואימא רגלים טעון פרישה שבעה ומשני דנין דבר שנוהג פעם א' בשנה מדבר שנוהג פעם א' בשנה לאפוקי רגלים דלאו פעם א' בשנה נינהו ופריך ואימא רגל אחד וכי תימא דלא ידעינן הי מנייהו אי חג המצות דפתח בה הכתוב תחילה אי חג הסוכות הואיל ומרובה מצותו עכ"ל ומקשים העולם דלמא לכך אין למר דקרא אתיא לרגלים דלא ידעינן הי מנייהו אי חג המצות אי חג הסוכות וכ"ל דהנה יש לדקדק ועל מה דמקשה בגמ' בתר הכי ואימא עצרת הלא עצרת נ"כ רגל לרגל אינו פעם אחת בשנה. עוד יש לדקדק על מה דפריך ואיתא רגלים מהיכי תיתי לומר דרגלים טעונים פרישה יותר מי"כ שלא הותרה עבודה אלא בכ"ג משא"כ רגלי' אלא הכי פריך ואימא רגלים טעונים נ"כ פרישה ומשני רגלים הוין ג' פעמים בשנה ולא דמיין למילואים דהוה רק פעם אחת בשנה וע"ז מקשה ואימא רגל אחד פירש רגל שיש לו מעלה שאינו שוה בכל רגלים ולכך הוא ג"כ פעם א' בשנה ונתרין ממילואים כל מה שנוהג פעם א' בשנה טעון פרישה שבעה מתילא חג המצות יש לו מעלה מה שאין בשאר רגלי' לכך

הוה

בוב פעם א' בשנה וה"ה חג הסוכות נ"כ יש לו מעלה מה שאין כשאר רגלים והוה נ"כ לענין זה פעם א' בשנה ותמילא איתרבי מתילואים כל דבר שנוהג פעם אחת בשנה טעון פרישה שבעה ומשני דנין פרים ליום א' וכו' לכך פריך השתא ואיתא עצרת שהוא נוהג יום א' מש"ה"כ שאר רגלים ולדבר זה הוא פעם א' בשנה דלא מצינו רגל שנוהג יום א' אלא הוא ודו"ק :

**דף ד** ע"א ברש"י בד"ה מכל חטאת שהיו שם וק"ל מכל פרה ופרה היו נותנין קצת למשמרת מן האפר כאיל כך שנינו במס' פרה ואני שמעתי אפר פרה של משה לא כלה פי' שלא היה שם באיל רק אפר פרה של משה וכן משמע במס' פסחים ברש"י ויש לדקדק נבי רש"י ז"ל בא לסלוק על המתניתין וכ"ל דקשה הכא למה הביא רבי יוחנן זה מה דאמ"שם מכל חטאת שהיו שם דהוא סותר הקושי' דבמלואי' היתה הזאה מפרה אחת וכאן מכל הפרות אלא מעלה עשו ה"כ מעלה עשו לכך פירש"י דה"פ מכל חטאת שהיו שם דה"א דהי' צריך להזות עליו דוקא מאפר פרה של משה לפי דבמלואים היתה הזאה מאפר פרה של משה קמ"ל דאפר כל הפרות היו כשרות להזאה ומתילא מוכח דילפינן ממילואים לכך פירש"י ואני שמעתי דאפר פרה של משה לא כלה וה"א צריך להזות עליו מאפר פרה של משה ע"ז אמר מכל חטאת שכולן היו כשרים להזאה זו וק"ל :

**דף ה** ע"א בתוס' בד"ה איתקש משיחה לריבוי תיאה וכו' מה דלא הקשה התו' על פ רוקא קמא אפשר לומר ע"פ דאי' ברש"י בפ' תצוה על פסוק שבעה ימים ילבשם הכהן וז"ל שבעה ימים רצופים עכ"ל וה"פ דקשה לפי המסקנא דגמ' דאיתקש משיחה לריבוי למה לא בכלל אותם הכתיב דהוה ליה לכתוב ובגדי קדש אשר לאהרן יהי' לבניו למשחה בהם ולמלא את ידם שבעה ימים ולשתוק מילבשם הכהן לכך פירש"י דבגדים צריכים להיות רצופי' מש"ה"כ במשיחה ממילא לפ"ז אפשר לומר דהמקשה היה ידע מה היקשא והכי מקשה מנ"ל דילמא' להכי כתבה התורה שבעה ימים ילבשם הכהן ולא כללם בפסוק אחד להורות דמשיחה לא בעינן שבעה אפי' לכתחלה דהרי אפי' לפי מסקנא דגמרא קאי זה הפסוק אתחילה ותירץ לו התרבן אי ס"ד דשבעה ימים שכתובים בפ' תצוה לא קאי אמשיחה ולכך כתיב ילבשם באפיה נפשי' למה מיעטה התורה בפ' אחרי וכפר אהרן וגו' למעט משיחה משבעה בלא תוכח בלא"ה דאין צריך שבעה לכתחילה כנ"ל אבל לתירץ השני קשה שפיר קושיא התוס' דהרי מוכח דהמקשה ידע מזיקשא מכח קושיא התוס' מאי אמר התרבן ואי בעית אימא בלא זה כבר נודע למקשה מכח קושיא התוס' ודו"ק :

**עוד** אפשר לומ' מה דכתבה ילבשם הכהן באפיה נפשיה ולא כללם כנ"ל להורות דאחד מהם או משיחה או ריבוי צריך שבעה ימים דה"א כדעבד שני ביום א' בשניהם ולפ"ז לא קשיא על הברייתא מנ"ל דבעינן א' שבעה וק"ל :

**דף ו** ע"א בגמ' שמא תמצא אשתו ספק נדה ויבא עליה אשתו ברשיעי עסקינן אלא שמא יבא על אשתו ותמצא ספק נדה עכ"ל מה דלא אמר ודאי נדה דאם הוא טמא וודאי ישמש אחר תחתיו אבל בספק טומאה אסור לשמש כהן אחר דשמא הוא טהור ועבודת י"כ אינה כשירה אלא בכ"נ וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דאטו ברשיעי עסקינן שישמש בטומאה וישמש אחר תחתיו אבל בספק יקיל לעצמו ולא יגלה שהוא ספק טמא דאין אדם רואה חובה לעצמו ויסבור שהוא טהור וק"ל :

**דף ו** ע"ב ברש"י בד"ה טומאה הותרה בציבור וז"ל כדכתיב איש כלומר ואין ציבור נדחי' וביום הכיפורים כוליה קרבן ציבור, ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע וקרבנו תלוי בו עכ"ל ממילא פירש"י כך הוא דלא תקשה למה אין מפרישין אותו מטומאת המת בשביל קרבנו שהוא קרבן יחיד לכך פירש"י דאף קרבנו זמנו קבועה ודוחה את הטומאה וקשה הלא מה דאמר טומאה הותרה בציבור אליבא דר"נ קיימינן ובדף ז' ע"ב פריך הגמ' על רב נחמן מהא דתניא היה מקריב מנחת פרים ואילים ונטמאת בידו אומר ומביאין אחרת תחתיה מאי לאו פרים ואילי' דחג שהם קרבן ציבור ומשני אמר לך רב נחמן לא פרים פר ע"א דאע"ג דציבור הוא כיון דלא קביע ליה זמן מהדרינן אילים באילו של אהרן דאע"ג דקביע ליה זמן כיון דיחיד הוא מהדרינן למעבד בטהרה תמילא הדרי קושיא לדוכתא למה אין מפרישין אותו מטומאת המת בשביל קרבנו וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מה דפירש"י ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה הלא קיימינן דהותרה בציבור דאי רק דוחה תקשה למה לא מהדרינן למעבד בטהרה אלא ה"פ דאית' בתו' בדף ס' ע"א בד"ה אי סבר רבי יוסי וז"ל דדוקא בטומאה ודאית מהדרינן אבל בספקא בעלמא לא"ד הותרה בציבור לא מהדרי

מידי אפי' בדיחיד כגון אילו של אהרן כיון דחשיב כקרבן ציבור לידחות שבת וטומאה עכ"ל התו' ממילא ל"ק כיון רש"י ז"ל הואיל ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה לכך לא חיישינן לספיקא להפרישו מטומאת המת אבל התם מה דמתרץ בגמ' באילו של אהרן איירי בנטמאת בידו בודאי ומה דפירש"י ז"ל וקרבנו תלוי בו הוא טעם אחר דאין צריך להפרישו בשביל קרבן שלו דאי' במסכ' פסחים דף ס"ו ע"א אמר ר"ע מה לי אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה שכבר דחתה השחיטה את השבת ופירש"י הואיל וניתנה לידחות כבר לא גזרו בה על השבות עכ"ל והנה התו' פירשו בד"ה כיון דיחיד מהדרינן וז"ל למ"ד הותרה הותרו בכולהו מדאורייתא אף בקרבן יחיד הקבוע לו זמן ומה דמהדרינן בקרבן יחיד הקבוע לו זמן הוא מדרבנן ממילא לגבי כה"ג שכבר הותרה טומאת גופו לגבי קרבנות ציבור לכך הותרה גם לקרבנו שהוא תלוי בו ולגבי' כבר הותרה טומאה כשהביא קרבנות ציבור ולכך פירש"י קודם זה וביום הכיפורים כולה קרבנות ציבור והואיל וכבר הותרה טומאה לגבי דכ"ג שוב לא גזרו על קרבנו למהדר לעשות בטהרה כמו דלא גזרו אחר שחיטת פסח כנ"ל אבל מה דאמר בגמרא אילים באילו של אהרן איירי שנטמא הקרבן דשם לא שייכא לומר שכבר הותרה בטומאה דקרבנות גופי' חלוקי' זה מזה דא"כ בכל קרבן יחיד נאמר הואיל והותרה בציבור יותר ביחיד ודו"ק : ולפירש התוס' הנ"ל בד"ה כיון דיחיד מהדרינן דפירשו למ"ד הותרה הותרה בכולהו מדאורייתא אף בקרבן יחיד הקבוע לו זמן מדכתיב וידבר משה את מועדי ה' הכתוב קבע מועד א' לכולם' מה דמהדרינן בקרבן יחיד הקבוע לו זמן הוא מדרבנן ולמ"ד דחוי' בציבור סבר דכולהו דחוי' מדאורייתא עכ"ל לפ"ז אפשר לתרץ כפשוטו בשלמא גבי כה"ג דחששא היא שמא ימות מת עליו לכך לא חיישינן כיון דמדרבנן היא למהדר אטהרה תקנתא לתקנתא לא עבדינן אבל שם בברייתא איירי שנטמא אילו של אהרן לכך מהדרינן להביא אחר בטהרה וק"ל :

**דף ט** ע"ב ריש לקיש הוה סחי בירדנא אתא רבה ב"ב חנה יהב ליה ידא אמר ליה אלהא סנינא לכו וכו' ופריך בגמ' וריש לקיש מי משתעי בהדי' רבה ב"ב חנה ומה ר"א דמרא ארעא דישראל הוה לא הוה משתעי ריש לקיש בהדי' דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה יהבו ליה עיסקא בלא סהדי בהדי רבה ב"ב חנה משתעי עכ"ל וכתבו התו' בד"ה ר"א מרא דארעא דישראל וז"ל פירש לא היה מתחיל לדבר עמו אבל כשרבי אלעזר היה מתחיל לדבר עם ריש לקיש היה משיב לו עכ"ל ומדקדקים העולם מה כעו התוספות בזה וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד איך היה משיב לו שמא יבא אחר שלא ראה שהתחיל לדבר עמו ויהיב ליה עיסקא בלא סהדי עוד קשה הלא אמרינן במסכת בבא מציעה דאמר רב אשי אפילו לדידי א"ל כ"ש מר דטריד בגרסי ומשתלי ממילא אפילו לעשיר שבחסידים אסור להלות בלא עדים עוד קשה וכי היה ר"א נחשד בעיני ריש לקיש כל כך גם קשה למה אמר בגמ' עיסקא ולמה לא אמר מעות ע"כ נראה דה"פ בגמ' דאית' במסכת בבא בתרא רב דימי אייתי גרוגרות בספינתא שלחו לרב אדא בר אהבה לתהות בקנקנו איצורכא מרבנן הוא נקיטו ליה שוקא פירש למכור סחורה שלו קודם לכל אדם כעי תיכי' וכו' ולא פסט ליה ולא נקטו ליה שוקא ואיתא בירושלמי ריש לקיש הוה חריף טובא גם במס' ב"מ דאמר ר' יוחנן לר"א בן פדת את ככר לקישא בתמי' ממילא ריש לקיש שהי' חריף גדול ואם שאל איזה קושיא לאחד ולא תירץ הקושיא בעצמו מסתמא הי' זה חכם גדול וסבר ריש לקיש שיתרץ לו ויותר טוב ממה שיכול ריש לקיש לתרץ וזה פי' הגמ' מאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה פי' ששאל לו איזה דבר בדברי תורה יהבי לי' עיסקא פירש למכור סחורה שלו קודם כמו דאמר שם נקיטא ליה שוקא וכי נתנו לו השוק אלא דקאי על מכירת סחורה ה"ה הכא נתנו לו שימכור סחורתו בלא סהדי שלא היה צריך עדות אם הוא ת"ח גדול אי לא ולזה פירשו התוס' זו ראי' היא אם ריש לקיש שאל לאחד היינו שהוא התחיל לדבר אבל אם אחד התחיל לשאול לריש לקיש מזה אינו ראי' שזה האיש אדם גדול ממילא ה"ה הכא דאמר ריש לקיש אלהא סנינא לכו למאי נפקא מיניה אמר לו דבר זה דהרי זה מעות לא יוכל לתקן מה שקילקלו בימי עזרא אלא שרצה לשמוע ממנו פירוש אחר על מקרא זה כדאמר שם רבי יוחנן אמר לאו היינו טעמא לכך מקשה הגמ' מי משתעי ריש לקיש בהדיה רבה ב"ב חנה לידע ממנו פירוש אחר על האי קרא וק"ל :

**דף כב** ע"ב א"ר יצחק אסור לימנות את ישראל אפילו לדבר מצוה שנאמר ויפקדם בבזק ופריך ודלמא שאני דמתא הוא אלא מהכא ויפקדם בטלאי' ובתר הכי אמר שם כל פרנס המתמנה על הציבור מיד מתעשר דבתחלה מנאם בחרסי' דכתיב ויפקדם בבזק ואח"ז מנאם בטלא' ופריך ודלמא בטלאים דידהו ומשני א"כ מאי רבותא

ושמעתי

ושמעתי מקשי' מאי משני א"כ מאי רבותא הרי אמר לעיל דנשמע מהאי קרא דאסור למנו' את ישראל וג"ל דהכי משני התרגן מדכתיב ויפקדם בטלאים ממילא מוכח דאסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה ולפ"ז מוכח מה דכתיב בזק פירושו בחרסי' דאין לומר שמא דמתא הוא דא"כ כמה מנאם הרי אסור למנו' ואי בזק הוא חרסי' וביומי שמואל ידוע היה דלא היה עיר ששמו בזק ולכך כתבו בבזק להורו' דאסור למנות את ישראל ולמה נכתב ויפקדם בטלאים אלא להורות שמיד נתעשר וק"ל :

**שם** ע"כ וירב בנחל אמר רבי מני על עסקי נחל בשעה שאמר הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הביא עגלה ערופה כל הנפשו' הללו עא"כ ואם אדם חטא בהמה מה חטאה ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו יצאה ב"ק ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה ויש לדקדק למה דוקא בשבא אל עיר עמלק נשא זה הק"ו ועוד קשה מאי ק"ו הוא מעגלה ערופה דשם קאי על נפש מישראל וג"ל דהנה צריך ליתן טעם מה הי' לשאול בהדי בכשי' דרחמנא אם הקב"ה צוה לו היה לו לעשות כאשר נצטווה אלא נ"ל ע"פ דאי' בילקוט שופטים דף רפ"ח ע"ד כי תקרב אל עיר וגומ' וז"ל עיר ולא כפר ועל הפסוק ואב לא תשלים עמך והכית את כל זכורה לפי חרב רק הטף תבוז לך וז"ל טף של זכרים תבוז לך עכ"ל ואיתא במדרש כשהלך יואב לאדום ביקש לזנבם הראוהו אפוסטליות שלהן דכתיב ונשמרתם מאד שאל דוד המלך לסנהדרין והשיבו הם פרצו הגדר תחילה שנאמ' ויאספו אליו מדין ועמלק גם במסכ' בבא בתרא פ"ק אי' שם יואב אמר זכר אקריגן נמצא היה עמלק דין עיר שעשתה מלחמה וסבור שאול מאחר דאינו כדין תורה להרוג הטף של זכרים מותר לותר על דברי נביא כמו דקי"ל אם אומר הנביא לעקור דבר מן התורה לעולם אסור לשמוע לו וסבר שאול אף לפי שעה מותר לותר על דברי נביא ומה דאמר ונשא ק"ו קאי למה עשה כך לזה אמר מה נפש אחת וכו' דהנה הטעם דעגלה ערופה אי' בזוהר דכשחט' אדם הראשון ניתן ביד המלאך המות להמית את בני אדם וזה שנהרג שמותתו לא ע"י מלאך המות וכדי שלא יקטרג צוה הקב"ה להביא עגלה ערופה מתילא אם נפש אחת מישראל שאין לו חלק בה אמרה התורה להביא עגלה ערופה שלא יקטרג מכ"ש אדום שהוא שר של אדום דהוא שטן הוא מ"ה מכ"ש שיקטרג אם יהרג הקטנים שלא בדין התורה והנה זה הדין תורה הנ"ל הוא בעיר דוקא ולא בכפר לכך כתיב ויבא עד עיר עמלק וירב בנחל וק"ל :

**ומה** שהקשה הרי"ף ז"ל דלא מצינו שהמי' שאול הזכרים קטנים אפשר לומר אחר שיצאה ב"ק אל תהי צדיק הרבה הי' סבר הרבה הוא דלא הא מעט שפיר דמי דזה אמר תחילה בהמה מה חטאה ואח"כ אמר קטנים מה חטאו וק"ל :

**שם** ע"כ מפני מה נענש שאול שמחל על כבודו שנא' ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה וגומ' וכתיב ויעל נחש העמוני ופירש"י ומסתמא דמילתא שאמר שאול לא יומת איש היום ולכאורה הוא דחוק דמקרא קמא נ"כ מוכח זה מדכתיב ויהי כמחרים ואפשר לומר ע"פ דאיתא ברלב"ג מה שאמרו ישראל תנה לנו מלך ונלחם מלחמתינו דאם יהיה מלך אם תבא מלחמה על שבט אחד ילכו כל ישראל ללחום משא"כ כשלא יהיה להם מלך אם תבא מלחמה על שבט אחד לא ילכו כל ישראל ללחום עכ"ל ממילא ע"י זה שמחל שאול על כבודו בא נחש העמוני להלחם על יושבי גלעד דהי' סבר שלא יעזרו כל ישראל ליושבי גלעד וכן משמע שם בקרא שאמרו יושבי גלעד תנה לנו זמן שישלחו אם יהיה להם תשועה מישראל וק"ל :

**דף כו** ע"א אמר רבא לא משכחת צורבא מדרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר וכו' ופריך הגמ' ואימא נמי יהודא דכתיב יהודא מחוקקי ומשני אסוקי שמעת' אליבא דהילכתא מקשי' התוס' למה לא מביא ראי' מן התורה דכתיב ומחוקק מבין רגליו ומתרצי' האי בברכה הוא דכתיב והקשה הגאון מהרש"א ז"ל לא יהא דכתיב בברכה משמע נתקיימא ברכתו של יעקב ואפשר לתרץ עפ"י דאי' במדרש ע"פ ומחוקק מבין רגליו וז"ל עד שיבא זה דכתיב ביה וברגליו תרמסנה זה מלך המשיח ופירש"י ז"ל דקשה להמדרש דהרי הברכות לא נתקיימו לכך פי' המדרש דקאי לעתיד לבא דקצת ברכות לא יתקיימו עד לעתיד וזה פי' התוספו' הנ"ל דזה בברכה הוא דכתיב והברכות לא יתקיימו עד לעתיד לכך מייתי ראי' מקרא יהודא מחוקקי שהי' זה בימי דבורה וק"ל :

**גם** מה דפירש הגאון מהרש"א ז"ל במסכת עירובין פרק ה' על מה דאמר שם דוד דגלי מסכת' נתקיימה תורתו בידו וז"ל לפי דאתא מיהודא ומקשי' שעולם הרי יהודא לא מסיק שמעתא אליבא דהילכתא לא קשיא מידי דהרי אמר שם יהודא דדייק ליטנא נתקיימה תורתן בידם ממילא נתקיימה פירושו מה שלמד מאחרי' ואסוקי שמעת' היינו שמחדשין דין חדש וזה שאמר אסוקי שמעתא זה אינו אלא בשבט לוי ויששכר ודו"ק :

**דף כז** ע"א בגמ' ואימא הכי נמי לגופא וכתב הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל סוגי' זו קשה להולמה דמאי פריך אקרא וערכו אימא לגופא הא לא איצטריך לגופא כדפירש"י דמילתא דלא מעכבי כפרה איכא למילף מונתנו דמדגלי בה קרא דבעי כהונה וא"עג דלא מעכבי כפרה ה"ה לשאר עבודות והניח בצ"ע ואפשר לתרץ דאי' במס' זבחים דף י"ד והובא בתוספו' שם לר"ש דאמר עבודה שאפשר לבטלה לאו עבודה היא וכשרה בזר והרי הולכת איברים לכבש דאפשר לבטלה ופסולה בזר דאמר מר והקריב הכהן את הכל זה הולכת איברים לכבש ומשני הלכי דגלי גלי עכ"ל מתיל' אפשר לומר דהכי מקשה הגמר' ואימא הכי נמי לגופא דמונתנו ליכא למילף דה"א הואיל שהיא עבודה שאפשר לבטלה לא בעי כהונה ואין להקשות לפ"ז מאי מתרץ הגמרא הולכת איברים הוא דבעי כהונה הולכת עצים לא בעי כהונה הא סידור שני גזירי עצים בעי כהונה וערכו למה לי דילמא והקריב נ"כ לגופא דה"א הואיל שהיא עבודה שאפשר לבטלה וקרא וערכו אתא להורות דשני גזירי עצים לא בעי כהונה די"ל דאי' שם בתו' וז"ל מדאיצטריך למעוטי הולכת עצים ש"מ דסידור שני גזירי עצים בעי כהונה דאי לא בעי כהונה למה לי קרא למעוטי הולכת עצים השתא סידור גזירי עצים שהם על המזבח לא בעי כהונה מכ"ש הולכת עצים עכ"ל התוספות נמצא יותר מסתברא כמה שניתן על המזבח לומר דבעי כהונה מהולכה שאינה על המזבח ולפ"ז קשה למה לי ונתנו להורות דבעי כהונה הלא כ"ש מהלכה אלא הולכת עצים לא בעי כהונה ממילא עצים גריעי מאיברים וה"א דס"ד אש דאינו בגופא דקרבן כמו עצים ולכך איצטריך ונתנו להורות דאש בעי כהונה ואין להקשות לפ"ז מאי מקשה הגמרא ואימא הכי נמי לגופא א"כ למה לי ונתנו די"ל ע"פ דאי' בתוס' ישנים בדף כ"א ע"א בד"ה כיון דלאו עבודה דמעכבי וכו' וז"ל וא"ת אמאי הפשט וניתוח מעכבי כפרה וי"ל דלאו דוקא נקיט מעכבי כפרה אלא הפשט וניתוח גופא דזבחא הוא אמכא לסברת המקשה גופא דזבחא עדיף ממילא איצטריך תרי קראי ונתנו והקריב דאי מונתנו ה"א דוקא עבודה שאי אפשר לבטלה ואי הוה כתיב והקריב לחוד ה"א דוקא בגופא דזבחא בעי כהונה אבל לפי התירץ דגמ' מוכח דהפשט וניתוח כשרה בזר וא"ע"ג דשייכא בגופא דזבחא קשה שפיר למה לי ונתנו הלא כ"ש הוא מהולכת איברים שאינן על המזבח ובעי כהונה ואין לומר דה"א הא דהולכת איברי' בעי כהונה משום דהוא גופא דזבחא שלא הפשט וניתוח שהם בגופא דזבחא ולא בעי כהונה הואיל דאינן על המזבח ממילא במזבח תלי' מילתא אלא דבא למיעט הולכת עצים וה"א ה"ה אש כנ"ל ודו"ק וכן היא הסוגי' במס' פסחים גבי אפשר וקמכוין דמביא ראי' דלאו בכוונה תליא מילתא :

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דהכי פירושו ואימא ה"כ לגופ' דקרא ונתנו אתא לגופא וקרא והקריב אתא לדיוקא דהולכת עצים לא בעי כהונה ואי לאו קרא ונתנו ה"א והקריב אתיא לגופא ולכך אמר בגמרא ונתנו לגופא וקרא והקריב לדיוקא דאל"כ למה לי ונתנו אלא דבא להורות דקרא והקריב אינו לגופא רק לדיוקא וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דהגמר' מקשה מה שמקשי' התוס' בד"ה הולכת עצים לא בעי כהונה והכי מקשה ואימא ה"כ לגופא וק"ל :

**בני** התיפלא מוהר"ר נתן שי' הקשה מאי מקשה וערכו למה לי דלמא וערכו אתא למעוטי סידר ב' גזירי עצים כנ"ל בגמר' ולכך איצטריך ונתנו דס"א דנלמד מסידר עצים וכשרים בזר ואי הוה כתיב ונתנו לחוד לא הוה נלמד הולכת איברי' מיני' משום דהוה עבודה שאפשר לבטלה כנ"ל ולכך איצטריך והקריב נ"כ לגופא וכ"ל דאין לומר דאיצטריך ונתנו דלא נלמד משני גזירי עצים דהרי ב' גזירים עצים לא כתיבי בהדי' והוה למד מלמד וקדשים אין למידין למד מלמד כדאיתא במסכת זבחים דף כ' וק"ל :

**דף כח** ע"ב וז"ל אי נמי שאני אברהם דזקן ויושב בישיבה היה ולכך היה מתפלל מנחה מכי משחרי כותלי וג"ל מה ענין יושב בישיבה להתפלל מנחה תמיד אחר חצות ואפשר לפרש ע"פ דאיתא במדרש איכה ר' יוחנן בן זכאי הושיבו קיסר אספינוס בחושך והי' ר' יוחנן יודע כל שעה כמה היא ביום וקאמר שם מהיכן ידע מפשטים פירש שהי' חוזר על לימודו והיה יודע כמה פרקים הוא שונה בשעה אחת ממילא אברהם אבינו משתמא היה יכול לידע מפשטיה יותר מרבי יוחנן בן זכאי לכך היה יודע אימת חצות היום אבל אנן דלא בקיאים כל כך לכך אנו מתפללים מכי שעה אחר חצי היום וק"ל :

**עוד** אפשר לומ' לפי מה דקי"ל מי שתורתו אומנתו אסור להפסיק מד"ת לתפילה ושעה ששית הוא מאכל ת"ח ממילא אחר אכילם

אבילה היה מתפלל דאע"ג כשיסב לעסוק בדברי תורה שוב אסור להפסיק וק"ל :

**דף נג** ע"א תניא ר"א אומר ולא ימות עונש כי בענן אראה על הכפורת אזהרה יכול יהיו שניהם אמורין קודם מיתת בני אהרן ת"ל אחרי מות שני בני אהרן כו' ואלא מ"ט איענשו כדתניא ר"א אומר לא מתו אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן כו' וכתבו התו' בת"כ איכא פלוגתא דתנאי טובא מ"ט איענש עכ"ל · וכ"ל דקשה להתו' לפי מה דקי"ל הן יפעל אל פעמים שלש עם גבר דעל ג' עבירות מוחל הקב"ה ולמה נענשו בני אהרן מיד בשלמא אי אמרינן שנענשו על שהלכו בשכינה אתיא שפיר מה דנענשו מיד לפי דבכר קטאו בזה החטא וקי"ל כל העובר עבירה ושנה בה אין מספיקין בידו לעשות תשובה ולכך לא תלה להם העונש שמא יחזרו בתשוב' דבודאי לא יחזרו בתשובה כנ"ל גם קי"ל עבר עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר אבל לר"א קשיא לכך משני התו' דהוה להו כמה עבירות דבסיפרי חשיב ג' עבירות חוץ ממה שהורו הלכה בפני רבן לכך נענשו מיד דעל ארבעה לא אשיבנו וכי"ת נרס אלא עד שהורו כו' מתילא ה"פ שעשה ג' עבירות ולא איענשו עד שהורו הלכה בפני רבן דזה היה עבירה ד' וק"ל :

**דף נד** ע"ב כתו' בד"ה וחכמים אומרים אלו ואלו מציון נבראו וז"ל פירש רש"י אמציעותן של עולם והצדדים עכ"ל · והקשה הגאון מהרש"א ז"ל היכן הוזכר בברייתא אמצע וצדדים שוב הקש' הרי מציון היינו מציעותא ובמאי פליגי ר"א ורבנן גם בספר ברית שלום הקשה דהכא משמע דחכמים דסברי מציון נברא פליגי על ר"א וסברי דלא נברא מאמציעותו והרי גמ' ערוכה במ' סנהדרין דסנהדרין היו יושבים בטיבורו של עולם דב"ה באמצע העולם והכיא כב"ע ולע"ד נראה דלא קשיא מידי דאי' במדרש ממקום מקדש נברא העולם פירש שנברא בתחילה מקום מקדש ת"ק אמה ומשם נתפשט העולם לכל רוח ע"י רגבים כדפירש"י שם מתילא ר"א סבר כדעת המדרש דמקום מקדש נברא תחילה ולכך אמר מאמציעתו דכל מקום מקדש נקרא מציעותו של עולם דהרי לישכת הגזית לא היה באמצעית מקום מקדש דנקודה האמצעית היתה מקום בית קודש הקדשים ונקרא טבורו של עולם ורבנן סברי אמציעו' של עולם היינו ב"ה וצדדי' היינו כל העול' מציון נברא פי' דלא נברא מקום מקדש תחילה רק ציון נברא תחי' ה וממנו נברא מקום מקדש וכל העולם דסברי לא כר"א דאמר מקום מקדש נברא תחילה ולא כר"י דאמר מן הצדדין נברא אלא אמציעות היינו בית המקדש וצדדים היינו כל צידי העולם מציון נברא ולא נבראו הצדדין תחילה כדעת רבי יהושע ומקום מקדש נ"כ לא נברא תחילה רק ציון נברא תחילה וק"ל :

**דף סג** ע"כ ואיצטריך למכתב בעל מום ואיצטריך למכתב מחוסר זמן ע"כ · אין להקשות הלא לרבינא לא מצינו מחוסר זמן כי אם שהומם ומיללו על אחר ולמה למכתב בעל מום די"ל דה"א למצוה לעיכובא מנ"ל כדאי' ברש"י בדף ס"ג דלא כתיב חוקה אלא בדברים הנעשים בפנים עוד אפשר לומר דהש"ס קאמר זה אליבא דר"ש דמסתמא סבר נ"כ אם הומם מחללין אותו על אחר וק"ל :

**דף עד** אמר אביי ש"מ כשא דדוד לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק שנאמר כוסי רויה רוי"ה בגימטרי' הכי הוו וכתב הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל מלת ש"מ הוא מגומגם דמשמע ש"מ מדלעיל עכ"ל וכ"ל דהכ' כתיב קודם זה שבטך ומשענתך המה ינחמוני ואי' במדרש אילו היסורים מתילא כך אמר דוד מכח היסורים שבאו עלי המה ינחמוני שהקב"ה יתן לי טובה כנגדן וכן איתא בישעיה ישוב אפך ותנחמני · והנה יסורים של דוד המלך ע"ה היו שנצטרע ששה חדשים כדאיתא בפרק חלק דף ק"ו ויכול להיות שהיה ששה ימים מצורע מוסגר ואח"ז היה מצורע מוחלט עד תשלום ששה חדשים מתילא ששה חדשים זולת ששה ימים שהי' מוחלט הפסיד קע"א כוסות של ברכת הזימון שהי' ישב בדד בכל יום סעודה אחת דקי"ל כאחרים בשילהי מסכת סוכה דכל החדשים אחד מלא וא' חסר ודוד המלך הי' יושב כל ימיו בתענית כדאי' במדרש על פסוק ואני בענויי הכינותי אל תקרא בעניי אלא בעינוי וקי"ל כל מי שמקבל עליו כל ימיו להתענות · ופגע בהן ר"ח צריך להתענות גם בר"ח ובששה חדשים הם ך"ה שבתות והיה מפסיד עוד חמשים כוסית של ברכת המזון בכל יום שני סעודות חוץ קע"א כוסות הנ"ל מתיל' הפסיד על ידי יסוריו רך"א כוסות של ברכת הזימון ושיעור כוס של ברכה הוא רביעית הלוג מתילא הואיל דמצינו הכא גבי מן שהיתה מדה טובה ארבע פעמים למדת פורענ:יות של מבול ה"ה הטובה שיכנס בה הקב"ה לדוד יתן לו כוס של ברכה שיהא מחזיק רך"א לוגין שהם ארבע פעמים רך"א רביעית שהפסיד על ידי רעה שבאה עליו וק"ל ·

**דף עה** ע"פ זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרי' חנם רב ושמואל מ"א דגים ומ"א עריות וכו' בשלמא למ"ד פריות היינו דכתי' ויש';mע משה את העם בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו שנאסר להם אלא למ"ד דגים מאי למשפחותיו ומשני הא והא הואי ע"כ מתילא למ"ד עריות לא בכו רק בשביל עריות ויש לדקדק לפ"ז מאי אמר משה רבינו הצאן ובקר ישחט להם וכ"ל דאי' ברמב"ן וכאבן עזרא דלכך אסר הק"בה עריות לפי שהק"בה אוהב הנבדל לעבודתו ולא שיהא רגיל עם נשים דלכך כתיב במ"ת אל תגשו אל אשה וקרובי' של אדם רגילו' להיות עמו לכך אסר הק"בה עריות והנה אי אמרינן אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו אדרבה כדין היה שלא לאסור עריות מטעם הנ"ל דאדרבה יצרו מתגבר עליו והנה אי"ש בגמ' על הפסוק ויענך וירעבך חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו וח"א אינו דומה מי שרוא' ואוכל דאע"פ שהיו טועמים כל הטעמים במן מ"מ אינו דומה למי שרוא' ואוכל והם לא ראו המיני' רק הטעם מתילא בכו על מה שנאסר להם עריות דאמרו אדרבה אינו דומה מי שיש לו פת בסלו דמוכח ממה דכתי' וירעבך וא"ת דלכך כתיב וירעבך דאינו דומה מי שרואה ואוכל לפ"ז תנה לנו בשר דאע"ג דאנו טועמי טעם בשר במן אינו דומ' מי שרוא' ואוכל וק"ל :

**שם** לאם שאלו כהוגן ניתן להם כהוגן בשר שאלו שלא כהוגן ניתן להם שלא כהוגן מכאן למדך התורה דרך ארץ שלא יאכל בשר אלא בלילה והקשה מהרש"א ז"ל אם דרך ארץ שיאכל בשר בלילה אמאי אמר שניתן להם שלא כהוגן והניח בצ"ע וכ"ל ע"פ דאי' במס ע"ז דף ע"ב בתוס' וז"ל וכן פירש ר"ת דלא היה דרך בימי קדמוני' לבשל בלילה ולכך לית ליה ליכה פונמת גבי כלי מדין ודו"ק :

**דף פ** פירש"י לא גרסינן דזוטר טובא ובמס' סוכה לא פירש"י לא גרסינן הטעם דאין לגרוס הכא זוטרא טובא דא"א לומר פחות מכזית דבכל התורה אכילה בכזית וכן אי' במס' ברכות דף ל"ח ע"א ברש"י וז"ל גבי ברכת הארץ אכילה כתיב' ואכילה בכזי' וק"ל :

**דף פב** ע"א בתוס' בד"ה אלא לרב הונא ולרב נחמן קשי' וז"ל ולא מצי לשנויי דסמיך לפרקן להשלמת דדבריהם קאמר וכו' עיין מה שכתב מהרש"א ז"ל ואינו מובן לי דלפי דבריו קשה מ"ש ברייתא ממתני' במתני' לא רצה לאוקמי אהשלמה דרבנן וברייתא רוצים לאוקמי כולה מדרבנן וכ"ל דהכי מקשים התוספות כמו דמתרץ אליבא דר' יוחנן אמר לך ר' יוחנן מאי שנה או שתים סמוך לפרקן ופירש"י לא תתני לפני שנה דמשמע שתים ולפני שתים דמשמע שלש שנים מתילא כמו דאליבא דר' יוחנן מוחק תיבת לפני יכול אליבא דרב הונא ור' נחמן להוסיף בברייתא' תיבת לפני ופרקן היינו השלמה מדרבנן שהוא אחר שנת י"ב לזכר ושנת י"ב הוא סמוך לפרקן ושנה אחת לפני שנה זו היא שנת י"א כשהתינוק בן עשר שנה שלימים כדפירש"י זה הוא לחולה ולבריא שתי שנים סמוך לפרקן דהיינו השלמת דרבנן הוא בן תשע שלימים ואתיא שפיר לר' נחמן תינוק ולרב הונא בתינוקת ומתרצים התוספות דלשון פרקן אינו משמע השלמת תענית אלא פרק דגדלות ודו"ק :

**שם** ע"א ברש"י בד"ה תנן מחנכין אותו לשעות וז"ל בשלמא לר"ה ור"נ מצי לתרוצי למתניתין כולה בחולה וכו' · יש לדקדק הלא מצי לאוקמי בבריא ובחולה ומה דאמר לפני שנה היינו שתי שנים כדפירש"י וזה לחולה ושתי שנים דהיינו ג' שנים זה לבריא להשלמת דדבריהם ואפשר לתרץ דאי' באשר"י וז"ל פי' רש"י ז"ל דחוק דהשלמה דרבנן וכו' דרבנן מאן דכר שמיה שיתן התנא סימן להקדים לה חינוך עכ"ל מתילא לכך לא רצה רש"י ז"ל לפרש דכולה מתני' איירי בהשלמה דרבנן ונראה לרש"י ז"ל דיותר טוב לאוקמי מתניתין כולה בחולה ומה דאמר שנה ושתי שני'קאי אהשלמה דאורייתא ואהשלמה דרבנן וק"ל :

**עוד** הקשה שם הרא"ש ז"ל לפירש"י מנ"ל לרב הונא ור"נ דיש חילוק בין בריא לחולה עכ"ל ואפשר לתרץ מדמחלק בברייתא לענין השלמה בין בריא לחולה דבברייתא אין לומר דקאי אהשלמה דדבריהם מדקתני סמוך לפרקן כדפירשו התוס' וצ"ל שנה לחולה ושתים לבריא להשלים מדרבנן הכי נמי בחינוך נ"כ מחלקי' בין חולה לבריא וק"ל :

**דף פו** בגמ' רב יהודה רמי כתי' מכסה פשעיו לא יצליח וכתי' אשרי נשוי פשע כסוי חטאה ל"ק כאן בחטא מפורסם כאן בחטא שאינו מפורסם ולקמן אמר שם תניא ר"י בן בבא אומ' צריך אדם לפרש את החטא שנ' אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב ר"ע אומר אינו צריך אלא מה אני מקיים ויעשו להם אלהי זהב כדר' ינאי וכו' והקשה הקצין התורני מהור"ר שמעון מפרעם בורג הלא בלא"ה הקשה קראי אהדדי כנ"ל ותירץ כאן בחטא מפורסם צריך אדם לפר' את החטא וחטא עגל הי' חטא מפורסם ובחטא מפורסם כ"ע מודי' דצריך לפרש את החטא דמוכח מדכתיב מכסה פשעיו לא יצליח וכ"ל דהנה דברי רש"י ז"ל בחומש סתרי אהדדי דבפרשה כי תשא על פסוק למה ה' יחרה אפך בעמך פירש"י כלום מתקנא אלא חכם בחכם

גבור כנכור וכפרשת האזינו על פסוק יזבחו לשדים לא אלוה פירש"י כתרגומו לית בהן צרוך אילו היה בהן צרוך לא היתה קנאה כפולה כמות עכשיו וצ"ל ע"פ ד'אי' במדרש אמר משה לפני הקב"ה העגל יסייעא לך אתה משיב רוחות והעגל יוריד גשמים אמר הקב"ה אף אתה טועה בעגל אמר משה א"כ למה ה' יחרה אפך ופירש י"ת דעגל לא נעשה לשם ע"ז רק איגדרשי ומה שחרה אף ה' בהם לפי שיבואו לידי טעות לעשות אותו אלוה לכך אמר משה כלום הוא מוריד גשמים תמילא רש"י ז"ל כיון למדרש זה לכך פירש כלום מתקנא דהרי א"א לעשותו ע"ז אבל בפרשת האזינו דיבר הכתוב שיזבחו לשדים ויעשו אותן ע"ז לכך הקנאה כפולה וכן אית' ברד"ק במלאכי' גבי עגלי ירבעם דהעגל לש"ם נעשה רק קצתן טעו בו וסברו בלבם שהוא ע"ז תמילא חטא העגל הי' חטא נסתר תמילא רבי יהודא בן בבא סבר דחטא העגל היה חטא תפורסם לכך תבית ראי' דצריך לפרש את החטא ואמר לו ר"ע אינו צריך פירש לא היה צריך משה לפרש את החטא שהיה חטא נסתר כנ"ל ודו"ק :

## דף פז

ע"ב מאי נעילת שערי'רב אמר צלותא יתירתי ושמואל אמר וכו' מיתבי וכו' ומשני תנאי היא ופריך תיובתא דשמואל ומפרש שם הגאון מהרש"א ז"ל לע"ד דחוק ואפשר לפרש לפי פשוטו דקושית מיתבי היא לרב וה"פ דהנה אמר שם בגמ' לכך אמר רב צלותא יתירתא דיוצא בה משום תפילת ערבית אף למ"ד תפילת ערבית רשות ופריך דהא קתני מתפלל נעילה ומתודה מתילא מדקתני מתודה מוכח דשייכא תפילת נעילה לחובת יום הכיפורים ואם היא חובה לי"כ איך יוצא בה משום חוב תפילת ערבית דהרי אמרינן במס' ברכות דף ך"ו ע"ב טעה ולא התפלל מנח' בשבת מתפלל במוצאי שבת שתים של חול בשלמא מה דקתני מתפלל שבע לא קשיא דאיתא שם בתוס' הו"אל דאכתי בתענית מתפלל ז' ומשני תנאי היא אי מתודה אי לאו והשתא פריך תיובתא דשמואל דהא לכ"ע מתפלל י"ח וק"ל ועיין במגן אברהם סי' ק"ח ס"ק י"ב :

# מסכת סוכה

## דף ב

ע"א בגמ' מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה וגבי מבוי תני תקנתא וכו' הא דמבית הגמ' להא דר' יהודה בבר פרשתי בענ"ה במסכת עירובין בריש פרק :

**שם** בתוס' בד"ה מאי שנא גבי סוכה וז"ל והא דלא פריך מאי שנא גבי הדם דתני פסולה ותקנת' וכו' דגבי הדם איצטריך למיתני תקנת' דס"ד אמינא כיון דגדילו בפסול תו לית לי תקנתא עכ"ל והוכה עליהו לתרץ קושי' התוס' לדעת רש"י ז"ל דלדעת רש"י עדיין תקשה ליתני גבי הדם תקנתא לחוד בשלמא לשיטת התוס' לא קשיא ליתני ימעט לחוד דאי הוה תני ימעט לחוד ה"א דוקא לכתחילה אבל בדיעבד כשר אבל לשיטת רש"י ז"ל דלשון ימעט אינו משמע לכתחילה כדמוכח מהרש"א ז"ל ואפשר לומר דלכך אמר בגמ' ואי בעית אימא בדאורייתא' כתי תני תקנתא דלשון כתי הוא מיותר אלא ה"פ בדאורייתא' נקיט פסול ותקנת' דשייך תרווי' למיתני פסול מה שפסלה התורה וכמה שאפשר לתקן הפסול אבל בדרבנן לא שייך למיתני פסול ומה דלא תני גבי סוכה רק פסול לחוד ולא תני גם תקנתא כמו גבי הדם משום דכפישיה מילי' וק"ל : ולפ"ז מתורץ מה שמקשי' התוס' על רש"י בריש מסכת עירובין דלפירש"י גם לתירוצא קמא תני בדאורייתא תקנתא ולדרכינו ניחא דתירץ הגמ' בתירץ שני דרך התנא למיתני תרווי' וק"ל :

**אף** יש לדקדק לשיטת התוס' היה להמקשה להוכיח דימעט הוא לכתחילה ד א"כ למה תני גבי הדם פסול בימעט לחוד שני אלא לכך לא תני גבי סוכה ימעט משום דהוא לשון תחילה דלשיטת התוס' זה הוא תירוצא דגמרא ואין לומר שהקשה למה לא תני במבוי פסולה דהרי לשיטת התוספות לא קשיא קושיא זו דימעט הוא לישנא מעליא וק"ל :

**בתוס'** בד"ה מאי שנא כנ"ל דגבי הדם איצטריך למיתני תקנת' דס"ד אמינא הואיל דגדילו בפסול תו לית ליה תקנתא יש להקשו' לפ"ז מאי פריך בגמ' בדף ל"ג ע"ב אם מעטן כשר דמעטינהו אימת אלימא מקמי' דאגדיה פשיטא ומאי קושיא דלמא הא קמ"ל דה"א דלית ליה תקנתא כיון דגדיל בפסול • וצ"ל דסוגיא פירש"י בדף ל"ג ע"ב בד"ה תיפשוט מיניה וז"ל דודאי דיחוי מעיקרא עדיף מנראה ונדחה דמי שלא נראה למציה מצולם עד עכשיו השתא הוא דמתחזי והוי כהקרבה שהוקדם עכשיו ומתחלתו מחוסר זמן היה אבל נראה למצוה ונדחה מתחזה הוה לי דיחוי עכ"ל מתילא לפי סברת בעל האיבעיא דבעי אי יש דיחוי במצות כמו דיש דיחוי גבי קרבן קרבן חמיר ממצוה דהרי מה בקרבן פשיטא לי'מיבעיא ליה גבי מצות ולפי סברא זו מיכח דזה אינו סברא לומר דאין לו תקנה מחמת שגדל בפסול דא"כ איך מותר להקריב קרבן ביום ח' הרי היה גדול בפסול שהיה מחוסר זמן ואין לומר דלילה מפסקת דהרי איתא במסכת זבחים דף י"ב ר' אפוטרקי רמי כתיב והיה ז' ימים תחת אמו וכתיב מיום השמיני והלאה הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה כמצא הוא קדוש בליל ז' והלא גדול בפסול מתילא שם הקשה לבעל האיבעיא דתפשוט ליה ממתניתין אם יש דיחוי אבל מצות ולפי סברת בעל האיבעיא הוא פשיטא דלא פסיל מחמת שגדל בפסול דכ"ש הוא מקרבן וק"ל •

**עוד** אפשר לימר דאיתא שם בגמרא אמר רב חסדא דבר זה רבינו אמרה והמקים יהיה בעזרו לא שנו אלא שחורין אבל ירוקים מיני דהדם הוא וכשר ופירש"י בד"ה אלא ענבים שחורות וז"ל שכבר התחילו לייבש ומשחירין ומתחילתן ירוקים הם מתילא אליבא דרב חסדא אין לומר סברא זו שגדל בפסול דהרי קודם שנעקרו ירוקים הם ולא פסילי דלא נעשו שחורים רק אחר עקירתן מתילא מה שאמר בגמ' פשיטא הוא אליבא דרב חסדא והתוס' פירשו אליבא דמקשה דלא ידע דין רב חסדא כדאי' בסוגית התלמוד דלפי' כמה ברייתות היו נעלמים מהמוראי' ולרב חסדא אין להקשות למה תני גבי הדם תקנתא דאפשר לו לתרץ כתירץ שני דגמ' דבדאורייתא כתי תני תקנתא ומה דלא תני גבי סוכה משום דכפישי מיליה ודו"ק :

## דף י

ע"ב בתוס' בד"ה אי קביעי להוי כקינופית וז"ל אע"פ שזה יש לה גג מ"מ לא חשיב כיון דאינו גבוה עשרה טפחי' ובשניהם אית לה חדא לריעותא דקלינון אין להם גג ונ כוהים י"ט וקינופית יש להם גג ואינו גבוה י"ט עכ"ל התוס והגאון מהרש"א ז"ל מחק הגרסא עיין שם ולע"ד נראה לקיים הגרסא הישנה וה"פ אע"פ שזה יש לה גג וזה אין לה גג מ"מ פריך שפי' דהרי גג שאינו גבוה י' טפחי' חשיב גג כדאמר בלישנא קמא מותר לישן תחת הכילה אע"פ שיש לה גג והוא שאין גבוה עשרה טפחים ופריך עלה מדתני כקליטין שנים וקינופית ארבעה פירש על גבי פסולה ע"ג כקליטין כשרה ובלבד שלא יהו כקליטין גבוה עשרה מכלל דקינופית אע"פ שאין גבוה עשרה ומשני שאני קינופית דקבוע נתנא אע"פ דבפחות מעשרה אינו חשוב גג אם הם קבועים משוה לה להיות חשיב גג בפחות מעשרה כאילו הוה עשרה מתילא אי כקליטין קביעי אף שהם פחות מעשרה להוי כאילו הוה עשרה שהרי לפי הברייתא בשניהם אית בהו חדא לריעותא וכו' כתב' ריעותא של גג הוה כמו ריעותא של פחות מעשרה ואי קביעי משוה לה גג אע"פ שאינו גג הכי נמי אע"פ שאינו גבוה עשרה מאחר שהוא קביעי ליהוי לה ליחשב כאילו הוה עשרה ולמה אמר ובלבד שלא יהוא כקליטין גבוה עשרה ולפי גרסא הישנה שהביא רש"ל ז"ל מפורש יותר היטב כנ"ל ודו"ק :

## דף יא

ע"ב בתוס' בד"ה לקיחה לקיחה לא ילפינן וז"ל בריש מסכת קידושין ילפינן קיחה קיחה משדה עפרון אבל הכא לא ילפינן גזירה שוה דלקיחה עכ"ל ואפשר לומר ע"פ דאי' בש"ס דף סכ"ג וז"ל התוס' הקשו בפרק הלולב הגזול על רש"י ז"ל דפירש דג"ש אין אדם דן מעצמו אלא א"כ קיבל מרבו א"כ אין שייך לחלק בין מופנה לשאינו מופנה ותירץ בשם הליכות עולם דלפעמים נאמר'למשה בסיני תיבה שתם מלה פלונית תילמוד מתלה פלונית כגון טומאתו טומאתו לג"ש ולא נמסרו המקומות וחכמים מבקשים מכוח לתיבת אשר ייטב להם לדרשם בהם והוא העיקר שעליו סיבב כל הג"ש שבתלמוד עכ"ל מתילא אפשר לומר דקשה כאן קושיא זו מה שמקשים התו'בפרק הזורק על מה דאמר שם ג"ש לא גמיר ולינמר עכשיו מרבי עקיבא שהי' לו קבלה מרבו לכך מתרצי' התוס' מאחר דילפינן קיחה קיחה במסכת קידושין ממיל' כבר כלמד תיבת קיחה בג"ש לכך סברי רבנן דלא ילפינן דתיבת קיחה כבר כלמדה וקבלה שהיה להם ללמוד תיבת קיחה בג"ש כבר כלמדה וק"ל :

## דף טו

הקשה הרב רבינו אשר ז"ל להרמ"בם ז"ל דכתב אם נוטל אחת מבנתיים כשירה ובלבד שלא יהא נסר רחב ארבעה טפחים מתילא לפי דבריו מה דאמר במתניתין תקרה שאין עליה מעזיבה איירי בנסרים שאין בהן ד' וכן פי' בכסף משנה וקשה לפ"ז מאי מקשה הגמ' לשמואל דאמר כאין בהן ד' מחלוקת אבל אם יש בהן ד' טפחים ד"ה פסולה סיפא במאי פליגי ומאי קושיא הלא כמו שמתרץ אליבא דרב אפשר לתרץ גם אליבא דשמואל עכ"ל • ונלע"ד לתרץ דאיתא בגמ' דף י"ז נהרדעי מתני הכי אמר רב יהודה אמ'שמואל סכך פסול פוסל באמצע בארבעה טפחים מן הצד בארבע אמות ורב אמר בין באמצע בין מן הצד בארבע אמות ופריך ת"ש סככה בנסרים של ארז שיש בהן ד' פסולה אין בהן ד' ר"מ פוסל ור"י מכשיר ומודה ר"מ שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר מניח פסל בניהם וכשירה בשלמא

למ"ד בין באמצע בין מן הצד בד"א משום הכי כשרה אלא למ"ד באמצע
בד' טפחים אמאי כשירה אמר רב הונא בריה דר' יהושע הכא בסוכה
דלא הוה אלא ח' אמות מצומצמות עסקינן והוה ליה שני פסלין באמצע
ואיכא הכשר סוכה באמצע ומן הצדדים אמרינן דופן עקומה ופירש"י
בד"ה כהן וז"ל ואביה כהן ד' טפחים כמי קאי מתילא מה דפירש"י
זה הוא דלא תקשה מאי מקשה דלמא ומודה ר"מ קאי אסיפא באין בהם
ד' טפחים דפוסל ר"מ אבל אם נטל אחת מבנתיים ונתן פסל כשירה
לכך פירש"י דהמקשה היה סבר דקאי גם ארישא דסתמא קאי ומודה
אכולא ברייתא והנה רש"י ז"ל פירש בד"ה שאינה אלא ח' אמות
מצומצמות וז"ל וא"ת בנסרים ופסלים הפחותים מארבע לא מתכשרה
בם נים האמצעים דזימנין דליכא הכשר סוכה ולר"מ דאמר אף בשאין
בהן ד' אין מסככים בהן היכי מתכשרה בשום בין נסר לנסר וי"ל דהיא
כולה כשירה ואף תחת הנסרים דהא ליכא ד' במקום אחד והיכי פסול
ר"מ היכא דאיכא תרתי בהדדי ד קסבר שני נסרים מצטרפים לד' עכ"ל
רש"י מתילא לפירש"י מה דמתרץ רב הונא בריה דר"י דאיירי בח' אמות
מצומצם קאי ומודה דר"מ רק ארישא ולפ"ז יש לדקדק היה לרב הונא
תרץ דר"מ קאי אסיפ' לחוד ולא היה צריך לאוקמי בח' אמות מצומצם
אלא צ"ל דאין לומר דקאי ומודה ר"מ אסיפא דתקשה אף בלא הכים
פסל בין נסר לנסר כמלא נסר מתכשרה לר"מ היכא דאין הנסרים רחבן
ארבעה טפחים דלכוד אמרינן לקולא ולא לחומרא כנ"ל ברש"י ולכך
הוצרך רב הונא לאוקמי בסוכה מצומצמת מתילא לדעת הרמב"ם ז"ל
הכי פירש קושיית הגמ' לשמואל דאמר בנסרים שיש בהן ד' טפחים א"כ
למה מכשיר ר' יהודא הא ליכא דכ"ה במפקפק לחוד אלא צ"ל מתניתין
איירי באין בהם ד' טפחים וקשה למה סבר ר"מ דצריך ליטול אחת
מבנתיים הלא לר"מ אין צורך רק ליטול אחת מכל התקרה ולפקקק
הנסרים שלא יהיו דבוקי' זה בזה כנ"ל וקשה מת"כ ומשני הגמרא באמת
אם אין הנסרים רחבן ד' טפחים סבר ר' מאיר דאין צריך ליטול אחת
מבנתיים רק שלא יהיו דבוקים שני מיהו זה דוקא כשתניח מחדש אבל
כשהיתה תקרה כבר ובא לבטלה לא בטלה בזה במה ביטול אחת מכולם
ולכך צריך ליטול אחת מבנתיים מתילא הרמב"ם ז"ל פסק כשמואל וכן
פסקו רוב הפוסקים דהלכה כשמואל והובא כאשר"י ושמואל סבר שכך
פסול פוסל באמצע בד' ונסר ד' פסול גם לר' יהודא וזה שכתב הרמב"ם
ובלבד שלא יהא נסר רחב ד' טפחים וברייתא איירי בסוכה מצומצמת
כדמתרץ רב הונא בריה דר"י והרמ"בם איירי בסוכה דעלמא ודו"ק :

**התירץ** דגמ' לפי הרמב"ם הנ"ל הוא יותר מדוייק מפירש"י
דלפירש"י קשיא אף שהוא יודע שאסור לישב תחת
התקרה מ"מ שמא יראה אחד שלא יודע מזה שסתר זה התקרה דכל מקל
שאסרו חכמים מפני מראית עין הוא בשביל אחרים הרואים ולפירש
הרמב"ם ז"ל ניחא דלאו טעמא משום גזירה רק הייט טעמא כשהיא
תקרה כבר ובא לבטלה צריך ביטול יותר מחדשה שלא ראו תקרה
מעולם וק"ל :

**דף כה** ע"א והא מהכא נפקא דעוסק במצוה פטור מן המצוה
מהתם נפקא וכו' מתה שהיו עסוקים במת מצוה שהל
להיות שביעי שלהן להיות בערב פסח · ויש לדקדק הלא קיי"לן דאפי'
נזיר וכה"ג והולך לשחוט את פסחו מת מצוה קודם ומנ"ל כשאר מצות
דעוסק במצוה פטור מן המצוה דהרי כל ישראל מחוייבים לעשות פסח
ואי לא היו נטמאים למת זה לא היו לו קוברים וכ"ל דאי'בתוס'במסכת
יבמות פרק הערל דלכך לא עשו ישראל במדבר רק פסח אחד. לפי שלא
היו מלין את בניהם הנולדים במדבר משום דלא נשבה להם רוח צפונית
וקי"ל מילת זכריו מעכבין את הפסח מתילא אילו שנולדו להם בנים
בשנה ראשונה לא עשו פסח זה והנה איתא ברש"י בחומש דמה שמונין
מבן עשרים הוא שנות עולם מתה דמנינו שהי' מונים שוה מה שנמנו אחר
יום הכיפורים שירד משה מן ההר ואח"כ נמנו באייר דא"א שלא ניתוסף
א' בשני שנה מתילא בשנה תמימה עכ"פ ניתוספו שני' מתילא משתתא
נולדו לשנים זכרים במדבר ואילו שנולדו להם זכרים שוב לא עשו פסח
ולמה לא נטמאו אילו למת זה אלא דעוסק במצוה פטור מן המצוה
והותר' להם לטמא למת אע"פ שלא יעשו פסח בשביל זה דאילו שנטמאו
היו יכולים לעשות פסח שהרי אמרו למה נגרע גם הרי עשו פסח
שני וק"ל :

**שם** ע"א והא מהכא נפקא מהתם נפקא שנא' ויהי אנשים טמאי'
לנפש אדם וכו' והקשה הגאון אב"ד דק"ק פראג לפ"ז איך
אמרו למה נגרע הלא ידעו בתחילה כשנטמאו שלא יעשו פסח דאל"כ
איך מוכח דעוסק במצוה פטור מן המצוה וכ"ל דלכך פירש"י בחומש
שאמרו יזרק הדם עלינו אבל אכילת פסח ידעו שלא יאכלו ואכילת
פסח נ"כ מצוה היא כדאמר בגמ' ואל תתמה איכא עשה ואכלו את

הכשר וידחה ל"ת ועשה לא תשברו בו : עוד אפשר לומר כשמעו
שלא'במועדו אפילו בטומאה אמרו למה נגרע והשיב להם איש נדחה
וציבור אינן נידחין וק"ל :

**שם** ע"א ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם מי היו נושאי
ארונו של יוסף היו דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר מישאל
ואלצפן היו שהיו עוסקים בנדב ואביהו ר' יצחק אמר אם מישאל
ואלצפן כבר היו יכולין לטהר עכ"ל · וחובה עלינו ליישב דברי ר"ע
בודאי לא היה נעלם ממנו קושיא זו וכ"ל דאיתא במס' יומא דף ב' דר'
יוחנן ור' יהושע בן לוי פליגי אי כהן השורף את הפרה צריך פרישה
שבעה מן התור'דר' יוחנן סבר אין צריך פרישה שבעה מן התורה וריב"ל
סבר צריך פרישה שבעה מן התורה מתילא אפשר לומר דרבי עקיבא
סבר כריב"ל מתילא לא נשרפה הפרה עד יום ח' אחר שהוקם המשכן
ומה דהביא רש"י ז"ל בשם תלמוד ירושלמי בשני נשרפה הפרה זה הוא
אליב'דר' יוחנן דר"י סידר התלמוד ירושלמי ואין להקשו'הלא אלעזר שני'
בבר מופרש שבעה ימי מלואי'די"ל דאיתא שם דמפרישין אותו ללשכת
צפונה מזרחה כי היכי דלהוי לה היכרא דפרישת פרה היתה חוץ לעזרה
מתילא לא נשרפה הפרה עד יום ח' לחודש ואיתא במס' עירובין דף
ק"ב אמר רב טבי בר קיסנא המכנים טמא שרץ למקדש חייב המכניס
שרץ עצמו פטור שנא' ולא יטמאו את מחניהם מי שיש לו טהרה יצא מי
מי שאין לו טהרה מתילא כל זמן שלא נשרפה הפרה לא היו נעוגים
שילוח דלא יטמאו כתיב גבי שילוח דלא היתה להם טהרה ובשנשרפה
הפרה ביום ח' אותו היום נשתלחו מישאל ואלצפן מן המחנה ואי'בספר
של"ה פ' חקת דהזאה צריכה להיו'ביום ג' אחר שילוח עיין שם באריכות
מתילי' חל יום ז' שלהם בערב פסח ולפ"ז אפשר לקיים הגרסא שמוחקי'
התוס' הגרסא רב סבר לה כר"ע וק"ל :

**גם** אפשר לומר דר"ע סבר כהאי' כאבן עזרא דביום ח' לחודש שי'
שמיני למלואים ומה דכתיב ויהי באחד לחודש הוקם המשכן
הי' ביום א' דמילואים ומה דאיתא בסדר עולם עשר עטרות נטל אותו
היום הוא ר' יוסי שהוא חיבר סדר עולם ורש"י ז"ל פירש ע"פ סדר
עולם ור"ע פליג כנ"ל

**דף כו** ע"א בתוס' בד"ה פרצה קורא לגנב וז"ל לאו משום
דלית ליה לרבא דרשה דתשבו כעין תדורו דברייתא' היא
לקמן בפירקין עכ"ל וכ"ל דהכי פירושו דהנה קשה לפירש"י דפירש
לאביי דאמר תשבו כעין תדורו משום דטירחא להוציא כליו מן הבית
הלא מוכח דרבא סבר נ"כ זה דברייתא היא מתילא אף דה"א לחייב
משום שאינו מתיירא מן הגנבים מ"מ דין הוא לפטור משום דבעינן
תשבו כעין תדורו וזה שהקשו התוס' על פירש"י ולהתוס' דרך אחרת
בפשט הגמרא דהנה יש לדקדק לרבא דאמר הטעם משום גניבה למה
לא חייב ביום בפרדיסא אלא צ"ל בפרדס צריך לילך תמיד סביבו מפני
הגנבים כשיעמוד בצד אחד יגנבו מצד אחר ולפ"ז אין צורך לטעמא
משום כלי תשמישו מתילא פי' דגמרא הוא איפכא לאביי דטעמא משום
כעין תדורו והוא"ל שהוא סובב תמיד ואינו יושב במקום אחד פטור מן
הסוכה ולאו טעמא משום כלי תשמישו וכן איתא במגן אברהם סימן
תרל"ו בשם הר"ן ז"ל וז"ל ואף שאינו יכול להכניס שם כל כלי תשמישו
מ"מ הא דר שם כדרך שדר כל השנה עכ"ל אבל בברי' דפירא שאינו
סובב תמיד שביום יוכל לשמור מתקום אחד חייב בסוכה ולרבא דאמר
משום גנבי אם ישב בסוכה כל הלילה יגנבו הגנבים מצד אחר דבלילה
אינו יכול לראות לכך הוא פוטר וכן פירש"י בד"ה פירצה קורא לגנב
וכן איתא בש"ע סי' תרל"ו וז"ל לפיכך אם היה שומר כריא של פירות
שאין צריך לילך תמיד סביבו ומסתמ' הוא דר שם ביום במקום אחד צריך
לעשות סוכה וכתב במגן אברהם אע"פ שאין יכול להכניס כל כלי
תשמישו ומה דאמר לעיל שומרי ביום ובלילה פטורים היינו כשומר
פרדיסא וק"ל :

**דף כז** ע"ב מעשה בר' אלעאי שהלך להקביל פני ר"א רבו
בלוד ברגל אמר לו אלעאי אינך משובתי הרגל שהיה
ר"א אומר משבח אני את העצלנים שאין יוצאים מבתיהן ברגל ופריך
איני והאמר ר' יצחק מניין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנ' מדוע
את הולכת היום לא חודש ולא שבת · מכלל דבחודש ובשבת מיחייב איניש
לאקבולי אפי רביה ומשני לא קשיא הא דאזיל ואתי ביומיה הא דאזיל
ולא אתא ביומיה ומקשי' העולם מנ"ל דחייב ברגל דהרי לא אמר בעלם
של שונמית לא רגל היום ואין לומר דכ"ש הוא מחדש ושבת דא"כ תקשה
הלא שבת נ"כ כ"ש הוא מחודש · וכ"ל דהנה רש"י פירש בד"ה מדוע
את הולכת וז"ל בעלה של שונמית אמר לה כשאמרה אלוכה עד איש
אלהים ואשובה ויש לדקדק למה הביא רש"י זה שאמרה אלוכה עד איש
אלקים ואשובה שלא רש"י בא לתרץ קושיא הנ"ל דהנה צריך ליתן טעם
למה

למה אמר ר' יצחק רגל לחוד ולא אמר שבת ור"ח אלא דר' יצחק בא לפרש איזה דין שיש ברגל מה שאין בשבת וחדש דהנה קי"לן כל המקבל פני רבו כאילו מקבל פני השכינה מתילא כשהולך ברגל לקבל פני רבו כאילו קיבל פני השכינה דכתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' והנה קי"ל דעולי רגלים טעונין לינה מתילא מה שעושים לזכרון עליית רגלי' להקביל פני רבן עושים כמה דאפשר לעשות כמו שהיה במקדש מתילא לכך אמר ר' יצחק לשון קבלה דמחוייב לעשות כמו קבלת פני השכינ' היינו לינה וזה דוקא ברגל משא"כ בשבת וחדש וזה ראיה מבעלה של שונמית שאמר אליה מדוע את הולכת היום לא שבת ולא חדש היום למה לא אמר ולא רגל היום אלא דכל המקבל פני רבו ברגל טעון לינה והיא אמרה שלום עד איש אלקים ואשובה מתילא מדאמרה ואשובה משמע ידעה דאינו רגל היום דברגל צריך לינה לכך לא הוצרך בעלה לומר לה ולא רגל היום ודו"ק :

## הקשה

הקשה שם מהרש"א ז"ל וז"ל וא"ת כיון דאזיל להתם ביומא על כרחך בתוך התחום הוא או ע"י עירוב וא"כ אמאי לא אתי ביומי ומשני ונראה דלאו דוקא נקיט אזיל ביומא עכ"ל ולע"ד נראה דלא קשיא מידי דהנה רש"י פירש כד"ה הא דאתי ואזיל וז"ל כגון עיר שבתוך התחום מתילא ה"פ דגמרא הא דאזיל ואתי לרבו ביומי כשהולך מביתו יכול לבא לרבו ביומי מתילא מקיים מצות שמחה קודם שיצא מביתו והא דאזיל ולא אתי ביומי שרבו רחוק ממנו יותר מתחום וצריך לילך קודם י"ט ואינו מקיים מצות שמחה ואפילו לפי הנ"ל מוכח מה דאמר ולא אתי שהינו לרבו דאין לומר אזיל ואתי היינו לביתו דהרי צריך לינה אצל רבו ודו"ק :

## דף לא

כתוס' בד"ה דבר הלר משנה לשנה וז"ל בן עזאי הוא דדריש הכי לקמן בפירקין ויש שם דרשות אחרת עכ"ל ה"פ דהתוס' מחליפין הגרסא דלקמן בדף ל"ה דגרס שם דרשא אחרת בשם עזאי והתוס' מוכיחים מכאן דבן עזאי דרש דרשה זו הלר דהרי ישנו שם דרשו' אחרות קודם לדרשה הלר ולמה לא מביא בכאן מדרשות הקודמות אלא בן עזאי דריש דרשה זו שהיה דור קודם לר' יהודא ולכך לא פירש ר' יהודא בעצמו שכבר הי' נודע דרשה זו מש"ה א"כ שאר הדרשו' היו מתנאי' ואמוראים שאחרי ר' יהודה אח"ו מצאתי במדרש פ' אמור דף קע"א ע"א דפוס אמשטרדם דבן עזאי דריש זה הלר משנה לשנה וק"ל :

## דף לה

אתרוג של אשירה פסול מ"ט כיון דלשריפה קאי כמאן דמיכתת שיעורי' ויש לדקדק למה לא פירש הש"ס גבי הדס וערבה דקתני בהו נ"כ של אשירה פסול שהם מוקדם לאתרוג וכ"ל דאיתא בתוספת דף ל"א בד"ה אשירה דמשה דרבינו תם מחלק בין ביטלה בין לא ביטלה והא דלא משני הש"ס על מה דמקשה על רבא דאמר לולב של עבו"ם לא יטול ואם נטל יצא מתני' דקתני של אשירה פסול ומשני הש"ס מתניתין איירי באשירה דמשה ולמה לא משני מתני' איירי אם לא ביטלה ורבא איירי אם ביטלה משום דכיון שנחתך הלולב הוה ביטול עכ"ל התוס' מתילא גבי לולב והדס וערבה לא מצינו שיהא של אשירה פסול אלא באשירה דמשה דמצותה בשריפה אף לאחר ביטול אבל גבי אתרוג של אשירה אף שביטל האשירה האתרוג פסול כדאית' בי"ד סימן קמ"ה אע"פ שלא נאסר גוף האילן הפירות היוצאים ממנו כל זמן שהיה נעבד אסורים בהנאה גם לגבי אתרוג לא שייך ביטול דמה שנחתך מן האילן כוה לא בטל ואין לומר שיחתוך מעט מן האתרוג ודא"כ יהיו חסר כל שהוא ובלא"ה הוא פסול מתילא גבי לולב והדס ערבה לא פסל אלא באשירה דמשה ולכך סמוך הש"ס על מה שתירץ גבי לולב באשירה דמשה עסקינן וה"ה בהדס וערבה ובאתרוג תנא באפי נפשיה דפסול אף באשירה בזמן הזה דלשריפה קיימא דאין לו שום היתר ודו"ק :

## שם

בתוס' בד"ה לפי שאין בו היתר אכילה וז"ל וא"ת אתרוג של ערלה תיפוק ליה דמיכתת שיעורי' דמצותו בשריפה וי"ל דודאי לא היה צריך טעמא דין ממון או היתר אכילה אלא נחלקו בהנך טעמא בערלה משום דנפקא מיניה לענין מעשר שני כדמסיק איכא בנייהו מעשר שני בירושלים ואליבא דר"מ ומאן דפסיל היינו מדרבנן והוה מצי למימר נמי מעשר שני בגבולין ואליבא דכ"ע כדמוכח בסוף פרק חלק שהוא ממון גבוה עכ"ל התו' והגאון מהרש"ל ז"ל מוחק הגרסא ומאן דפסיל היינו מדרבנן ונורס ומאן דמכשיר היינו אליבא דרבנן והגאון מהרש"א ז"ל מקיים גרסא הישנה ופירש ויש ליישב בדוחק ובאמת הוא דחוק ולע"ד נראה לפרש גרסא הישנה דהנה כתב מהרש"א ז"ל וז"ל ומה שכתב מהרש"ל כמה שכתבו התוס' דהוה מצי למומר נמי מעשר שני בגבולין ואליבא דכ"ע וכו' פירש דאיכא בנייהו דמאן דצריך היתר אכילה ולא בעי דין ממון ה"נ מכשיר דהיתר אכילה יש לה על ידי פדיון ודין ממון ליכא דהרי סוף סוף ממון גבוה הוא עכ"ל הוא דחוק דאף אם יש לה פדיון מ"מ אסור באכילה השתא ואין לה היתר אכילה מקרי ולא קאמר התם דממון גבוה הוא בגבולין אלא משו' דאין לה היתר אכילה עכשיו וכפירש"י שם עכ"ל מהרש"א ז"ל נמצא אי כוה היתר אכילה וגם אפשר בפדייה הוה ממון הדיוט והשתא אתי שפיר פי' התו' הנ"ל דהנה התוס פירשו דודאי לא היה צריך אלא נחלקו בהנך טעמא לענין ערלה משום דנפקא מיניה לענין מעשר שני כדמסקינן איכא בנייהו מעשר שני ואליבא דר"מ עכ"ל ותקשה ע"ז מה לענין מעשר שני לערלה הלא ערלה אין לה פדיון ומעשר שני יש לה פדיון והרי אמר במתניתין ב"ה מכשירים כדמתי משום דאי בעי הוה מפקר כל נכסי מכ"ש במעשר שני דאין להפקי' כל נכסיו רק לפדות האתרוג וצ"ל לפי שאין פודין מעשר שני בירושלים אך תקשה על זה ממה דאיתא במס' סנהדרין דף קי"ג דמסקנא שם מחיצות לקלוט דרבנן מתילא אפשר להוליכו חוץ לירושלים ולפדותו מדאורייתא משא"כ בערלה דאין לה פדיון מדאורייתא ואפשר לומר באתרוג לא הצמיחו דבריהם במקום תורה דאם לא יהי' לו אתרוג אחר יהא יושב ובטל ומהאי טעמא פירשו התוס' לעיל ואפשר שהוא מדאורייתא לכך מתרצין התוס' ומאן דפסיל היינו מדרבנן פירש מה דפסל לאתרוג של תרומ' ומעשר הוא רק מדרבנן דמן התורה אינו נוהג תרומה ומעשר אלא כדגן ותירוש כדאיתא במס' ר"ה דף ט"ו ע"ב מעשר תרובין דרבנן מתילא איירי מתניתין בפסול מדרבנן ומדרבנן אין פדייה למעשר שני בירושלים ושפיר נלמד מעשר שני מערלה ועוד מתרצין התוס' קושיא הנ"ל דהרי הוה מצי לאוקמי במעשר שני בגבולין ואליבא דכ"ע פירש לפי סברת הר"ן ז"ל דפירש בגבולין שייך היתר אכילה הואיל ויש לו היתר אכילה בירושלים שייך לומר יש בו היתר אכילה וכ"ע מודין דדין ממון אין לו אלא מה דלא מוקי בגבולין מוכח דסבר התרצן כדעת רש"י ז"ל דזה לא מקרי היתר אכילה מה שאינו כיתר אלא ע"י הליכה למקום אחר וכן דעת מהרש"א ז"ל הואיל ואין לה היתר במקום שהוא עכשיו לא מקרי היתר כנ"ל מתילא ה"ה מעשר שני בירושלי' אף דיש לו תקנה להוליכו חוץ לירושלי' ולפדותו הואיל ואין לו פדייה במקום שהוא עכשיו אין לו היתר פדייה מקרי ושפיר נלמד מערלה ומאי דמכשיר במתניתין בדמאי דשם אפשר להפקיר כל נכסיו ולאכול כאן במקומו ואין צריך להוליכו למקום אחר ודו"ק :

## עוד

אפשר לומר לפי פשוטו ליישב גרסא הישנה דהנה התוספות כתבו שם דלכך לא נקיט טעמא דמכתת שיעוריה ונקיט טעמא דין היתר אכילה ודין ממון משום דנפקא מיניה לענין מעשר שני וע"ז היה אפשר להשיב דלמא לכך לא נקיט טעמא דמיכתת שיעוריה משום דטעמא דמיכתת שיעורי' אינו אלא מדרבנן כדאיתא במהרש"א שם לזה מפירשי התו' ומאן דפסיל היינו נוהגים תרומה ומעשר באתרוג כנ"ל מתילא מוכח דמאי דנקיט טעמ' היתר אכילה ודין ממון ולא נקטי טעמא מיכתת שיעורי' משום דנפקא מינה' לענין מעשר שני וק"ל :

## גם

מה שהקשה הגאון מהרש"א ז"ל על גרסת רש"ל הנ"ל וכתב ז"ל הגהתו אינה מדוייקת דהא איכא מאן דלא בעי דין ממון ומכשיר אף לר"מ ואתיא מתניתין שפיר כר"מ עכ"ל ולע"ד נראה דברי רש"ל ז"ל נכוני' כי לא מחשבת מהרש"ל ז"ל כפי מה שחשב מהרש"א ז"ל דאם כן לאיזה ענין כתבו התו' זה ומאן דמכשיר היינו אליבא דרבנן מאי נפקא מיניה אלא ה"פ דהנה מהרש"א ז"ל הקשה וז"ל לפירש התוס דפירשו דודאי לא היה צריך טעמא דין ממון והיתר אכילה וכו' מיהו קשה אכתי אמאי לא שבק המתרץ סברת המקש' דמאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכילה והא דתרומה טמאה פסולה משום דמצותה בשריפה וכתותיה מיכתת שיעוריה וי"ל לפי שיטתם בדיבור שאח"ז דאף למאן דבעי דין ממון ולא בעי היתר אכילה אתרוג של טבל פסול משו' אתרוג השותפים ובתרומה טמאה תנן בהדיא דפסול וא"כ ליכא נפקותא כלל למאן דבעי דין ממון ולא בעי היתר אכילה עכ"ל מהרש"א ז"ל ולכאורה נראה דקושית מהרש"א במקומה עומדת דהרי איתא במסכת קידושין דף נ"ג ע"ב בתוס' בד"ה איהו לא ניחא ליה וכו' דר"י סבר אפי' בגבולין הוה ממון הדיוט וא"כ נפקא מיניה לר' יהודא בגבולין דאי לא בעינן היתר אכילה בשר בגבולין וצריך לפי מה דאמר שם במס' קידושין דף נ"ד ע"ב דהלכה כר"מ במעשר הואיל וסתם לן תנא כותיה וכו' ופריך שם וכרבי יהודה במעשר מי לא תנן ומשני משום דתנן בבחירתא כוותיה ופירש"י מס' עדיות קרי בחירתא שכל דבריהם העידו מפי הגדולים והלכה כמותן מתילא מה דנפקא לן אליבא דר' יהודא לא נפקא לדינא דאין הלכה כר' יהודא וזה פי' התוס' לדעת מהרש"ל דהנה התוס' פירשו דנחלקו בהנך טעמא משום דנפקא לן לענין מעשר שני ותקשה על זה הלא במתניתין מכשיר אתרוג של מעשר שני כהדי' ומאי נפק"לן בפלוגתייהו לזה מפרשי התוס' מאן דמכשיר במתניתין היינו אליבא דרבנן לא"ה

בעי

בעי דין ממון אתי' מתניתין כרבנן ובאמת אף דסתם במתניתין דהכא כרבנן מ"מ הלכה כר"מ משום דתנן בבחירתא כותיה מחילא נפקא מיני' לן לדינא במאי דפליגי בהנך טעמא לענין מעשר שני ועל זה מביאי' התוס' ראיה דהתרצן סבר הלכה כר"מ דהרי הוה מצי לאוקמי במעשר ב' בגבולין ואליבא דכ"ע אלא משום דהלכה כר"מ ובמעשר הוה ר"מ ככ"ע לענין נפקותא לדינא ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר פירש התוס' לפי גרסת מהרש"ל ז"ל דהנה יש להקשות דהתו' סתרי אהדדי דהכא פירשו והוה מצי לאוקמי' במעשר שני בגבולין ואליב' דכ"ע כדמוכח בסוף חלק שהוא ממון גבוה במס' קידשין דף כ"ג ע"ב בד"ה איהו לא ניחא ליה פירשו התוס' דר' יהודא סבר אפי' בגבולין הוה ממון הדיוט ור' יהודא הוא רבנן דר"מ כדמשמע שם אלא ה"פ דהכא פירשו התוס' דלא נחלקו בהנך טעמא אלא משום דנפקא מיניה לענין מעשר שני אליבא דר"מ לת"ד בעי דין ממון פסול אתרוג של מעשר שני לר"מ ותקשה הלא תנן בהדיא במתני' דמכשיר אתרוג של מעשר ב' לזה מפרשי התו' ומאן דמכשיר במתני' היינו אליבא דרבנן ולר"מ תליא בפלוגתייהו. אי בעי דין ממון אך תקש' לת"ד דבעי דין ממון לא אתי' מתני' אפי' כרבנן דהרי רבנן מודין במעשר שני בחוצה לארץ דהוה ממון גבוה אף דיש לה פדיון הואיל וצריך ליתן מעות בעדו אינו ממונו מכ"ש דמאי שצריך להפקיר כל נכסיו אם רוצ' לאכלו מכ"ש דאינו ממונו ובמתניתין מכשיר בדמאי ואף דלפי דעת מהרש"א דלכך אינו ממונו אף דיכול לפדותו מ"מ הואיל דאסו' באכילה השתא הא גם דמאי אסור באכילה השתא לזה מפרשי' התו' דאתי מתני' כרבנן דרבנן סברי אף בחוצה לארץ ממונו הוא מטע' דאפשר בפדיון כדפירשו התוס' במס' קידושין עכ"ל ומה דאמר רב חסדא הכל מודים אינו רק לענין חלה כדפירשו התוס' שם וע"ן מביאין ראי' דהתרצן סבר ג"כ דלא אמר ר' חסדא רק לענין חלה דאל"כ למה לא מוקי במעשר ב' בגבולין ואליבא דכ"ע כדמוכח בסוף פרק חלק אלא דשם לא אמר רב חסדא אלא לענין חלה ודו"ק :

**גם** מה שהביא הגאון מהרש"א ראי' לסתור דברי מהרש"ל מפירש"י בפרק חלק אפשר לפרש שם דברי רש"י בענין אחר וה"פ אבל בגבולין שאין לה היתר אכילה אלא ע"י פדיון מחילא אין לומר שיש בידו להיות היתר זה האתרוג דהרי צריך ליתן מעותיו תמורתו והוה כמו דבר שהוא של אחרים שצריך לקנותו ולכך אין בו דין ממונו וכן פי' רש"ל ז"ל דקאי אליבא דמ"ד בעינן דין ממון ולכך כ"ע מודין דבגבולין הוא ממון גבוה אבל בירושלים דמותר לאכול בלא פדיון הוה ממונו. ולפי דעת מהרש"א ז"ל כדברי רש"י תקשה רש"י אהדדי ממה דפירש"י במסכ' פסחים דף ל"ח ע"א בד"ה אודלמא חד הואיל אמרינן וז"ל וא"ת בחלת מעשר גופא נמי איכא תרי הואיל הואיל ואי לא קרא לה שם והואיל אי מטמא פריק לה ואית לה היתר בתוספות וי"ל לא קרינן הואיל דבר שיש בידו לעשות לגרום לה טומאה ופריק לה מחילא מה שיוכל לפדותו הוה כאילו השתא בידו ודו"ק :

**בדף לז** ע"א בתוס' בד"ה עלי זית וז"ל ר' יהודא הוה מוקי לה לדפנות ה"פ דקשה למה מביא המקשה עלי תמרים ועלי ען עבות הלא מקרא דעלי זית למוד עיקר הקושיא לזה מתרצי' התוס' דהמקשה סי' יודע דר"י יתרץ לו לדפנות ולכך הביא קרא עלי תמרים ועלי ען עבות דכמו דאילו איירי בסכך ה"ה עלי זית נמי לסכך אעפ"י שאינו מד' מינים והשיב לו התרצן מידי אריא הא כדאיתא והא כדאיתא וכה"ג אי' בתוס' במס' בבא קמא דף ע"ה ע"ב ובמסכ' נדרים דף ל"ו ע"א וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דקשה אם מקרא מלא הוא דכל העצים כשרים לסוכה למה אמרו חכמים במתניתין לר"י כל ק"ו שסופו להקל אינו ק"ו יותר טוב להם להביא ראי' מקרא לזה פירשו התוס' דחכמים ידעו דר' יהודא מוקי לה לדפנות וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דקשה לר' יהודא למה אמר עזרא עלי זית ולמה לא אמר ען זית בשלמא לרבנן דקאי אסכך וסכך בעינן צלתה מרובה מחמתה ועיקר צל הוא מן העלין אבל לר' יהודא דקאי אדפנות ודפנות עיקר מן העץ ולמה לא אמר עצי זית לכך מפר' התוספ' ר' יהודא הוא מוקי לה לדפנות ור' יהודא סבר דפנות נמי בעינן צלתה מרובה מחמת' דאמר שם בגמר' דף ז' ר' יאשיהו ור' יהודא סברי דסוכה דירת קבע בעינן ר' יאשיה מדאמר דפנות בעינן צלתה מרובה מחמתה ור' יהודה ג"כ מדמכשיר למעלה מעשרים אמה ואדם יושב בצל דפנות מחילא ר' יהודא דסבר בעינן דירת קבע סבר כר' יאשיהו דבעינן בדפנות צלתה מרובה מחמתה מחילא שייך לשון עלי זית אדפנות וק"ל :

**דף מב** ע"ב בתוס' בד"ה לולב ושמחה הקשה הגאון מהרש"ל ז"ל מאי מקשי' התוס' הרי התוס' מסקי במסכת פסחים דף ע"א דיום ח' הוא בכלל שמחה מחילא אף אי חל י"ט האחרון במוצאי שבת יוכל לקיים שמחה בבשר שלמים ביום ח' עכ"ל ותירץ הגאון מהרש"א ז"ל דהתוס' סתרו דבריהם דמסכת פסחים ומזרו לומר דיום ח' אינו בכלל וכן פירש"י דהתם סותר פירושו דלקמן עכ"ל וככר פרשתי במס' פסחים מה שזיכני הש"י ואפשר עוד לתרץ קושית מהרש"ל אף אי לא חזרו התוס' משטתם דמס' פסחים דף ע"א שהקשה רבא לת"ד בעינן זביחה בשעת שמחה והא זימנין שאין דלא משכחת לה אלא בשבעה כגון שחל י"ט ראשון בשבת עכ"ל וכתב הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל ויש להקשות כיון דבשבת אין שמחה לפניו ואין שם נמי זביחה בשעת שמחה מאי עדיף לה מליל ראשון דממעטינן ליה מאך משום דאין שמחה לפניו ואין זביחה בשעת שמחה עכ"ל והנה רש"י פיר' בדף מ"ח ע"א בד"ה לרבות לילי י"ט האחרון וז"ל וע"כ ליל' אתרבי שהוא סמוך לשבעה ימים דקרא ויום אתא בק"ו מלילה עכ"ל נמצא מה דסמיך לז' ימי החג מסתברא יותר לרבוי דחייב בשמחה וזה שהקשה בגמר' ומה ראית להוציא לילי י"ט ראשון דליל י"ט הראשון ג"כ סמיך לימי החג ותשני מרבה אני לילי י"ט האחרון שיש שמחה לפניו כמצא היכי דיש שמחה לפניו וגם דבוק לימי החג יותר מסתברא לריבוי לשמחה ממי שהוא דבוק ואין שמחה לפניו מחילא מי שאינו דבוק וגם אין שמחה לפניו יותר מסתברא זה שהוא דבוק אעפ"י שאין שמחה לפניו ואם חל י"ט האחרון במוצאי שבת דבליל ח' ליכא שמחה מחילא יום ח' ליכא שמחה לפניו וגם אינו סמוך לימי החג מסתברא יותר לחייב בשמחה לילי י"ט הראשון והווין ימי שמחה רק שבעה ימים ובמתני' אמר שמנה ולכך מקשי' התוס' פעמים דאין נאכלין כל ח' ובסוף מסקי דבליל מוצאי שבת לא יאכל ותרצי' משמחו בכסות נקיה מחילא הוה דבוק ואין להקשות לרבא דלא ידע מתירוצא דרב פפא בכסות נקיה הדרי קוש' התוס' דמס' פסחים לדוכתא למה לא מקשה רבא אי חל י"ט האחרון במ"ש די"ל דקושי' זו דרבא עדיפא לפי פשוטו דלא תלי' בסברא דקושי' התו' הנ"ל תליא בסברא כנ"ל ומה דמקשי' התוס' במס' פסחים הוא על מה דפירש"י דמוכח מקרא דיום ח' אינו בכלל לעולם מדכתיב ז' ימים ע"ז מקשי' התוס' היה לרבא להקשות אי חל י"ט האחרון במוצאי שבת וק"ל :

**דף מח** ע"א בתוס' בד"ה פוחת בה ד' טפחים וז"ל ותימא מה שיעור הוא זה בד' טפחים והלא אויר פוסל בג' טפחים עכ"ל ואפשר לתרץ דהנה יש לדקדק עוד למה אמר בגמ' ולא פליגי הא לן והא להו ולמה לא אמר הא בסוכה גדולה והא בסוכה קטנה אלא צ"ל לכך אמר ז' טפחים דאיירי בהכשר סוכה בדפנות דהיינו שבעה טפחים וד' טפחים דאמר היינו מן הכותל כשפוחת ד' טפחים מן הכותל הוא פרוץ מרובה על העומד אבל אם יפחות ג' טפחים יהא נידון משום מחיצה דהוה עומד מרובה על הפרוץ נמצא מדאמר ד' טפחים ולא אמר ג' כקושי' התוס' מוכח דקאי אדופן ואיירי בסוכה קטנה לכך אין מתרץ הא בקטנה הא בגדולה דהדלקת נר ג"כ אינו שייך אלא בקטנה דהכי אמר לעיל בגמ' ועיין ברש"י שם ולכך אמר פוחת בה ולא אמר פוחת בו אלא דלא קאי אסכך ועיין במ"ש בט"ז סי' תר"ל ס"ק ו' ובסי' במ"ו ודו"ק :

**דף נו** ע"א בתוס' והלכתא כוכה ואח"כ זמן וכו' ויש לדקדק לתירוץ התוס' מאי מקשה בגמ' תנן בעגלת אומר היכך מצה היכך ממן וכו' דלמא משום הכי מצה קודם דאית בה תרתי שהיא תדירה וחובת היום ואפשר לתרץ דהמקשה היה סבר מדלא אמר בבבא אחת היכך מצה וממן אלא לבורות דשניהם שווים לענין קדימה ולכך הקשה מא"כ אי לחם הפנים נמי חובת היום הוא היכא גבי לחם הפנים תרתי חובת היום ותדיר ובדין הוא להקדים לחם הפנים שהוא מצה ולמה תני במתני' שווי' ואי לחם הפנים אינו חובת היום די"ל הוא להיות ממן קודם ולמה תני במתני' שניהם שווי' וזה הוא לדעת המקשה אבל מתה דאמר רב תנאי היא וכו' מה דתני במתני' קודם הוא קודם מתרצי' התוס' שפיר דלחם הפנים נמי חובת היום ולכך מקדים מצה כדישא וק"ל :

**בירושלמי** אמר רבי יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה ובא לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוח נבואה שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה מ"ט והי' כנגן המנגן פיר' כמו שמצינו באלישע דכתי' והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלקי' עכ"ל וי"ל מנ"ל דשמחה של בית השואב' שמח דלמא שמח' אחרת של מצוה וע"ק אי בא להורות דאין השכינה שורה אלא מתוך שמח' הי' להביא בקיצור מאלישע וכ"ל דאי' במ"י טעם למה ברח יונה תרשישה וז"ל אמר יונה גוים קרובי תשובה הם ואם יעשו תשובה יהיה קצף על ישראל שאין שומעים את הנביאים ואין חוזרים בתשוב' ולכך ברח לח"ל שלא תשרי עליו שכינה

ויש לדקדק ממה דאי' בילקוט יחזקאל וז"ל תשכאו ישראל לארץ נפסלו כל הארצות מן הנבואה ואם תאמר דן אני את הנביאים שנדבר עמהם במוצה לארץ לא דיבר עמהם אלא על המים שהוא מקום טהרה ויש אומרים שנדבר עמו בארץ לכך דיבר עמהם אף בח"ל שנאמ' היה היה וגו' ולפ"ז קשה מה פעל יונה בן אמיתי סברא על הים הלא השכינה שורה על המים גם כבה נידבר עמו בארץ ישראל וכ"ל דהכהוים לדקדק עוד למה הולך יונה לברוח כדי שלא תשרה עליו השכינה הלא קי"לן אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה ושמחה הי' בנער מזו הנבואה גם היה מפחד שלא תשרה עליו השכינה ומחילא לא תשרה השכינה עליו אף אם יהיה בא"י אלא נ"ל עפ"י דאי' בתוס' במס' פסחים פ"ק בתקשים שמלמה לא עלה ר' יהודה בן בתירה לרגל ומתרצין שלא הי' דר בא"י מחילא לכך ברח יונה לח"ל שאם יהיה בא"י יצרך לעלות לרגל ולשמוח בבשר שלמים ואם יהיה בח"ל לא יתחייב בשמחה ובשלא יהיה בשמחה לא תשרה השכינה עליו אך קשה ע"ז ממה דאי' במדר"ש כפ' החליל גם בתוס' במס' ר"ה ד"ט ע"ב דבשמחת בית השואבה חייב אף מי שהוא דר בח"ל לא"ר שמחת בית השואבה מצוה הוא מחילא מה פעל יונה בבריחתו לח"ל הרי יצרך לעלות לשמחת בית השואבה וכ"ל עפ"י דאי' בירושלמי וז"ל אילין דמתובין ר"ה ליוה"כ אימת בגזור עליהם אינתשנה דאתקד עד כדון פי' וכי ממתינין כל כך וכתב בעל כבוד חכמים מה דלא הקשה אילו שמתו ערב ר"ה עד כדון לפי דמזונו זכות תולה שנה, עכ"ל מחילא מוכח שפיר שהיה יונה בשמחת בית השואבה כששרתה עליו השכינה לילך לנינוה מחילא לכך ברח לח"ל שלא יצרך לשמוח ברגל ומה שיצרך לבא לשמחת בית השואב' לא קשיא דאז יהיה כבר שנה תמעה שנגזר על נינוה דהרי זה הזמן היה ג"כ בשמחת בית השואבה והקב"ה אינו ממתין יותר משנה ויהפך את נינוה וזה שאמר מ"ט פירש דלמא לא היה בשמחת בית השואבה לזה אמר והיה כנגן המנגן וקשה למה הולך לברוח הלא אין השכינה שורה מתוך נער אלא ככ"ל ולכך אמר מעולי גולה היה שלא היה חייב לעלות לרגל רק לשמחת בית השואבה וק"ל :

**בט"ז** הוכא בשם ב"י מדרש וז"ל ולקחתם לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא אלא ראשון לחשבון עונות ותקשה ב"י ז"ל מאי קושיא דלמא ראשון של חג. ת"ל לפי פשוטו דאי' במסכת פסחים מנ"ל דחמץ אסור משש שעות אמרי' גבראשון דמעיקרא משמע דכתיב הראשון אדם תולד ופריך אלא מעתה ולקחתם לכם ביום הראשון ואפשר לתרץ קושי' הגמ' דאי' במדרש אין ישראל חוטאים אלא מתוך מאכל ומשתה שנא' וישב העם לאכול ולשתות ויקומו לצחק והנה קי"לן כר' יהושע דאמר ביום טוב חצי' לה' וחצי' לכם מחילו' אין חוטאי' קודשחבות היום של חג מחילא שייך שפיר לומר הראשון שהוא קודם להתחלת חשבון עונות דאסור לאכול קודם נטילת לולב וזה פי' המדרש הנ"ל וכי ראשון הוא דמשמע קודם לחג והלא בט"ו נוטלי' את הלולב אלא ראשון לחשבון עונות שאין מחשבין לעונות אלא מחג ואילך ונטילת לולב היא קודם אכילה מחילא נטילה קודמת לחשבון עונות וק"ל :

**ולפי** פשוטו ה"פ דאי' שם במדרש לכך נוטלים את הלולב להראות את הסימן שאנו נוצחין את השטן ביום הכיפורים מחילא כדין היה ליטול ד' מינים אחר יום הכיפורים לזה מקשה וכי ראשון הוא הלא אינו יום ראשון אחר יום הכיפורי' אלא ראשון לחשבון עונות דקושית י"כ נמשכת עד החג וק"ל : בעזרת השם של יק מסכת סוכה .

## מסכת ביצה

**כתב** הרמ"בם ז"ל בהלכות י"ט דפכשיו דאנן בקיעי' בקביעא דירחא ואפילו הכי עושי' שני י"ט. לכך אסור לערב ע"ת על תנאי והקשה עליו מגיד משנה מהא דאמר רבא מנים אדם ע"ת על תנאי והא רבא היה בזמן שהיו בקיאים בקביע דירחא ונ"ל ואפשר לתרץ דאי' בתוס' במס' ע"ז דף מ"ו ע"ב דר' זירא ורב אסי היו בימי רבינו הקדוש ואי' במס' בוכה דף ו' אמר ר' זירא כותיה דרב אסי מסתברא דאנן בחו"ל ובקיאים בקביע דירחא ביצה אסורה מחילא ה"ה לענין ע"ת כדאי' בדף ו' במעשה דרבינא וקודם אביי ורבא הלכתא כקמאי ופסק הרמ"בם כר' זירא וק"ל :

**דף ו** ע"ב אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרת מאי עם יציאתה נגמרת אלימא וכו' אלא עם יציאתה נגמרת ומותרת לאכלה בי"ט הא במעי אמה אסורה לאכלה בי"ט והתני' השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן בי"ט וכי תימא קמ"לן בברייתא מה דלא אשמועינן במתניתין וכו'

ופירשו התוס' דבמתניתין משמע דבמעי אמן מודו ב"ש דאסירות ואתי ברייתא לאשמועינן דלב"ש מותרת. והקשה הגאון מהרש"א ז"ל מאי מקשה הש"ס ברייתא דלא כמאן דלא' ב"ש היא וכדי שלא תטעה לומר דבמעי אמן חמיר מנולדה ומודים ב"ש דאסורות לכך איצטריך ברייתא לאשמועינן אליבא דב"ש מותרת ומשני דהכי פריך ביון דאיכא סברא בהיפך לא הוה לי' להשמיע במתניתין לאשמעינן נמי דב"ש שרו במעי אמן כמו דאשמעינן בברייתא אלא דע"כ לא פליגי וכו' ע"ש באורך ואינו מובן לע"ד חדא דלא איצטריך לפרש הלכתא אליבא דב"ש דהלכ' כב"ה בשלמא אגב אורחי' אשמעינן רבותא אליבא דב"ש משא"כ לפר' בפני עצמה לאו קושיא היא גם לפי דעת הגאון ז"ל תקש' לפי המסקנ' למה לא סתם רבינו הקדוש אליבא דב"ה דבמעי אמן שרי כמו דמפר' בברייתא ובלע"ד לפרש דעת רש"י ויבא פשט הגמרא על נכון דהנה יש לדקדק מנ"ל להש"ס להוביא הא במעי אמן אסורות אלא ה"פ דאי' בדף ד' ע"א שבת וי"ט רב אמר טולדה בזה אסורה בזה משום הכנה דרבה ותקשי' התוס' וז"ל ותימא דהא אתרי' כל טיבא דמתילד האידנא מאתמול נגמרה לה וא"כ כשחל י"ט לאחר שבת והביצה נולדה בשבת כיא נגמרת ביום שהוא חול וא"כ מאי הבנה איכא וי"ל דמכל מקום כשנולדה בשבת הרי זו הבנה דגם בשעת לידה שייך הכנה פירש שע"י הולדה יבולה לגדל אפרוחים כדאי' באשר"י ועוד יש לומר דביון דאם נולדה בי"ט הרי זו אסורה אם נאמר כשנולדה בשבת מותרת בשביל אותה לידה דשבת א"כ הוה שבת מכין לי"ט עכ"ל התוס' וזה פירש הש"ס לדעת רש"י ז"ל דלכך אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרת דקאי לשיטתו דסבר אם טלדה בשבת אסורה בי"ט ותקשה קושיית התוספ' הנ"ל הרי אם נולדה בשבת נגמרה בחול לכך אמר רב ביצה עם יציאת' נגמרת לגדל אפרוחים מחילא בשעת לידה שייך ג"כ הכנה כנ"ל כתו' וזה דפירש רש"י אם יצאתה מבעוד יום היינו בחול מותר' לאכלה בי"ט הא אם נולדה בשבת קודם י"ט אסורה בי"ט אך לפי זה תקשה למה אסרי ב"ה ביצה שנולדה בי"ט דהרי אמר בגמ' בדף א' דאי הטעם משום הכנה דרבה כ"ל מאתמול נגמרה דאי נגמרה היום מהיכי תיתי לאסר' בי"ט בדפירש הר"ן ז"ל והובא בתי"ט ולרב דסבר עם יציאתה נגמרת למה אסורה בי"ט ומסתמא לא יהיה רב כבית שמאי דהרי סבר רב בכמה דוכתא ביצה שנולדה אסורה בי"ט אלא צ"ל מה שנגמר החלמון הוה ג"כ גמר לפי דקודם שנגמר החלמון אסורה לאכלה בחלב ואי אמרינן דגמירת החלמון הוה גמר בדין הוא שיהא במעי אמן אסורות לב"ה והתניא השוחט את התרנגולת בי"ט ומצא בה ביצים גמורות מותרים לאכלן בי"ט ולכך פירש רש"י דגמירת החלמון הוה גמר לאכלן בחלב וכי תימא קמש"לן בברייתא מה דלא אשמעינן במתניתין והואיל דלא סתם רבינו הקדוש בשום מתניתין דבמעי אמן מותרת מוכח דלא סבר רבי כההיא ברייתא ולכך סבר רב כרבי שהיה נ"ב תנא הא נמי תנינא דלמא רבי סבר דבעי אמן מותרת ומה דלא סתם בשום מתניתין משום דסמיך אדיוקא דמתניתין דהכא דסתם פלוגתייהו בנולדה הא במעי אמן שריא וכי תימא דממתניתי' דהכא לא משמע מידי דאפשר לומר ב"ה במעי אמן נמי אסרה והא דקתני נולדה להודיע כחן דבית שמאי דאפילו בנולד דאיכא נמי איסורא דנולד אפילו הכי שרי' ואין להקות למה לא הודיע כחן דה"ב דאפילו במעי אמן נמי אסרי די"ל דאי אמרינן ביצה עם יציאת' נגמרת מוכח מה דאסרי ב"ה בביצה שנולדה בי"ט הוא משום גמירת החלמון ומוכח דסברי גם במעי אמן אסורות אבל לב"ש יש חדוש דאפילו בנולדה דיש גם איסור נולד וזה האיסור גמירת החלמון יש ג"פ שנגמרה מאתמול בשבת ואפילו הכי שריא ע"ז אמר הש"ס ל"אכ ברייתא יהיה דלא במאן, דאי כב"ש כ"ש הוא מה בביצה שנולדה בי"ט דאיכא איסור הכנה משום גמירת החלמון מאתמול וגם איכא איסר נולד אפילו הכי שרי' מכ"ש במעי אמן דליכא איסורא דנולד רק איסור גמירת החלמון מכ"ש שמותרים ולפ"ז לא קשיא קושיית מהרש"א דלמא ברייתא היא אליבא דב"ש וכו' דהרי ב"ש דמתירי' בביצה שנולדה בי"ט מוכח אף שנגמר החלמון מותר דלית להו הכנה מחילא מוכח במעי אמן מותרו' דבאמת לא חמיר במעי אמן מנולדה גם נולדה לא חמי' ובמעי אמן רק דהיא היא כנ"ל דאם גמירת החלמון הוה גמר אסורות בנולדה בי"ט וגם אסורות במעי אמן ודו"ק : ואין להקשות לפי מסקנא דהכא דרב אינו סובר ביצה עם יציאתה נגמרת לענין י"ט ונגמרה מאתמול ולכך אסורה וגמירת החלמון אינו גמר למה סבר בביצה שנולדה בשבת אסורה בי"ט בקושיי' התוס' הנ"ל די"ל כתירוץ שני דתוס' הנ"ל וק"ל :

**דף טז** ע"ב ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל חזייה דהוה עציב אמר לי' אמאי עציבת אמר ליה דלא אותבי עירוב תבשילין א"ל סמוך אדידי לשנה חזייה דהוה עציב

עציב

עגיב אמר ליה אמאי עגיבת אמר בי"דלא אותיבו עירוב תבשילין אמר ליה פושע את לכולי עלמא שרי לדידך אסיר ופירש"י כל"ה לשנה האחרת ור"ה היה שאין יכול להתנות ומקשים העולם דלמא היה יום שני של י"ט ושוב אינו יכול להתנות או שמא היה חג השבועות שחל יום ראשון בערב שבת ומה דפירש הגאון מהרש"א ז"ל לא תמצא אלא לשנה אחר' קר"ה לר"ה שחל ב' פעמים יום ה"ו אינו מוכן לי דהרי אית' בתוס' במס' ר"ה דף י"א ע"ב מה דכתיב ביצחק ואת בריתי אקים את יצחק ונו' למועד הזה בשנה האחרת דהדיבור הי' בחג הסוכות ולמועד קאי על פסח דתניסן מכינן מתילא אדרבה בשנה האחרת אינה שנה מיום ליום עוד קשה הלא לפעמים של פסח בשנה שני' בה"ו ואח"ז עוד קשה על מהרש"א ז"ל הלא אית' בפירש רב ושמואל דאמרי תרוויהו י"ט של ר"ה ביצה אסורה ונלע"ד לתרץ דהנה אית' בש"ע א"ח סי' תקכ"ז סעיף ז' וז"ל מצוה על גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי שנאנס או ששכח עירוב ונאבד אבל מי שאפשר לו לערב ולא עירוב אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יוצא בו ופיר' במגן אברהם אף אם שכח נקרא פושע שלא היה לו לשכוח וזה דעת הרא"ש והטור והקשה עליהם ט"ז ז"ל מהאי סמיא דאמר לו שמואל לכ"ע שרי וכי כ"ע אנוסים היו גם למה אמר בפעם ראשון מתוך אדידי הלא גם בפעם הראשונה היה יכול לערב והיה פושע בפעם הראשון ומכח קושיא הנ"ל סתר בעל ט"ז דין זה ולנע"ד נראה דהאמת עם הרא"ש והטור דהרי אמר בש"ס בגמ' בדף ט"ו ע"ב מאי לאין נכון לו אמר רב חסדא מי שלא הניח עירובי תבשילין איכא דאמרי מי שלא היה לו להניח אבל מי שהיה לו להניח עירובו ולא הניח פושע הוא ופירש"י כגון שאבדה לו אבידה מערב י"ט ומחזר כל היום אחריה עכ"ל ואנן קי"לן בכל מקום לישנא בתרא עיקר ומאי דמקשה הט"ז מהאי סמיא אפשר לתרץ דהנה אית' בדף י"ז ע"א אמר רבא מניח אדם עירוב תבשילין מי"ט לחבירו ומתנה פרש"י אם נזכר בי"ט ראשון ואלו שני ימים טובים שמשיו ערב שבת מניח ומתנה אם היום חול ומחר קודש עירובו עירוב ואם חלוף אין צריך לערב ואית' בדף ו' ע"א רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים טובים של ר"ה חזייה דהוה עגיב אמר לי' אמאי עגיב מר אמר ליה דלא אותיבי עירוב תבשילין אמר ליה וליתב מר האידנא מי לא אמר רבא מניח אדם ע"ת מי"ט לחבירו ומתנה אמר ליה אימא דאמר רבא בשני י"ט של גליות בשני י"ט של ר"ה מי אמר והא אמרי נהרדעי אף ביצה מותרת אמר לי' בפירש"י אמר לימר דלא סבר להא דנהרדעי והנה יש לדקדק לדעת ט"ז הנ"ל למה לא אמר רב אשי לרבינא סמוך אדידי גם יש לדקדק הלא שמואל היה ראש ישיבה בנהרדעי וכמה פעמי' אמרו בגמ' נהרדעי עבדי כשמואל והרי אמר בדף ד' ע"ב שני י"ט של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוויהו שלהן בזה אסורה בזה וצריך לומר עפ"י דאית' במס' ע"ז דף ז' חכם אחד אוסר וחכם אחד מתיר ר' יהושע בן קרחה אומר בשל סופרים הלך אחר המקיל ואמר רב יוסף הלכה כר"י ב"ק מתילא צ"ל שהיה בנהרדעי קודם שמואל חכם א' שהי' מתיר דכמה אמוראי סברי ביצה מותרת לכך לא הורה שמואל לבני נהרדעי דביצה אסורה בשני י"ט של ר"ה דלא ישמעו לו ולפ"ז לא קשי' קושי' ט"ז הנ"ל דבאמת אף בפעם ראשון אם שכח נקרא פושע ואינו יוצא בעירוב של גדול העיר ומה דאמר שמואל לכ"ע שרי דשמואל הי' בנהרדעי ונהרדעי סברי ביצה מותרת מתילא יכולי' להניח עירוב תבשילין ביום א' דר"ה לכך לא נקראו פושעים כמה שלא הניחו מעי"ט דהרי רבא אמר מותר להניח לכתחלה ולהתנו' אבל לדידך זה הסמי' שהיה רגיל תמיד אצל מר שמואל והי' מבני ביתו והי' יודע דשמואל סבר בשני י"ט של ר"ה ביצה אסורה וא"א להתנות לכך הי' פושע מתילא לפ"ז מוכח דר"ה היה דא"כ מאי שנא הוא מכולי עלמא לכך פירש"י שאין יכול להתנות שזה הסמי' לא היה יכול להתנות ולפ"ז מוכח בפעם ראשונה לא היתה ר"ה ולכך לא הי' פושע דהיה אפשר לו להתנות ואמר לו שמואל שאין צריך לילך לביתו להניח ע"ת ויסמוך אדידיה וזה פירש"י הנ"ל לשנה אינו לשנה הבאה מיום ליום רק לשנה אחרת כמו גבי יצחק כנ"ל ומוכח בפרש"י הנ"ל דכך הוא דהרי לכך אמר לכ"ע שרי לדידך אסור לפי שר"ה היה שאין יכול להתנות משא"כ כולי עלמא ואי ס"ד דבפעם ראשונה היה נ"כ ר"ה היה נקרא פושע בפעם ראשון אלא דפעם ראשון לא הי' ר"ה מתילא מוכח לשנה אינה מיום ליום ובפעם ראשון היה י"ט של גליות ולכך לא פירש"י זה לעיל שהיה ר"ה ודו"ק :

**גם** אפשר לומר דכך מוכח שלא היה לשנה מיום ליום דקשה יש לדקדק למה הי' הסמיא עגיב בשנה האחרת היה לו לסמוך אעירוב דמר שמואל דהרי לא ידע מזה מה דאמר שמואל אין דעתי אפושעים ואמזידים וצ"ל דסבר בעינן דעת מי שהניחו לו ומי בעינן דעת מי שהניחו לו אינו יכול גדול לזכותו כי אם בעת שיכול לערב בעצמו ולכך היה עכשיו עגיב בפעם שניי' דמה דאמר שמואל סמוך אדידי היינו בשני י"ט של גליות והיה יכול לערב ולהתנות ולכך זיכה לו שמואל בעירובו אבל בפעם ב' שהיה ר"ה היה מסופק אם יכול לזכות בעירוב דמר שמואל וק"ל :

**ומה** שמקשים העולם על מהרש"א ז"ל דפירש לשנה מיום ליום והיה בפעם אחד ר"ה יום ה"ו גם בפעם ב' וע"ז מקשים הלא היה חג הסוכות נ"כ ביום ה"ו וקשה מה"נ אי הניח האי סמיא ע"ת בחג הסוכות שוב לא היה פושע אי לא הניח לחוד לא היה עגיב בחג הסוכות אפשר לתרץ עפ"י דאי' במס' ב"ק דף קי"ג ע"א אמר רב יהודא לא יהבינן זמנא לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא מ"ט בעבידתא טריד ומסיק שם בי"ט יהבינן מכלל בעי"ט שייך שכחה מחמת טירדא ובי"ט לא מתילא בחג הסוכות היה מניח בי"ט ראשון על תנאי וזה אינו נחשב למרדה לומר שחרד על דברי חכמים דחרד מקרי אף שהוא טרוד אינו שוכח ולכך אמר לכ"ע שרי ולדידך אסור שכבר שכחת בעי"ט מחמת טירדא והיה לך להשים על לבך שלא תשכח וק"ל :

**בדף יח** ע"א ברש"י ובתוס' דלא דמי למתניתין דקתני אין מטבילין את הכלים משום דמחזי כמתקן וכו' פירש הגאון מהרש"א ז"ל לרבה לית ליה טעמא דמתקן אלא משום שמא יעבירנו ובדלי לא שייך שמא יעבירנו דדרך הדלי להיות אצל הבור עכ"ל ולכאורה הוא דחוק דאטו אין הולכי' מבתיהם עם הדלי לשאוב ואפשר לפרש כפשוטו בענין אחר דנהה מה דפירש"י זה הנ"ל הוא דלא תקשה מאי מקשה המקשה על רבה מברייתא הלא רבה פיר' טעמא דמתניתין וברייתא כ"ל בלא"ה דפליגי אמתניתין לכך פיר' רש"י דהכי מקשה הש"ס בשלמא אי אמינא טעמא משום דמחזי' כמתקן לא קשיא ממתניתין אברייתא אלא לרבה קשה אברייתא כנ"ל ותירץ רבה מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דלי זכור הוא ולפי תירץ זה לא קשיא אברייתא' מתניתין דקתני אבל לא מטבילין לפי שאינו ע"י דליו וק"ל :

בעזרת השם סליק מסכ' ביצה :

# מסכת תענית

**בדף** ה' ע"א א"ל רב נחמן לרב יצחק מאי דכתיב כי קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים בהנך שבע שנים מאי אכול שנה ראשונה אכלו מה שבבתים וכו' שנה ששית בשר בניהם ובנותיהם שביעית בשר זרועותיהם לקיים מה שנאמר איש בשר זרועו יאכלו ע"כ ופי' רש"י בד"ה אכלו בשר בניהם וז"ל מקמתן ונ"ל דאי' במס' פסחים דף ך"ה תניא ר"א אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך אלא יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו ויש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו והקשה הר"ן ז"ל איך יעלה על דעת שיהא חביב עליו ממונו מגופו דאם ימות למה לו ממונו ותשני דמאודך כולל גם בניו דלפעמים חביבים בניו מגופו מתילא יש לך אדם דגופו חביב מבניו ויש לך אדם דבניו חביבים מגופו ולפ"ז תקשה על מה דאמר הכא שנה ששית אכלו בשר בניהם' שביעית אכלו בשר זרועותיהם הלא יש לך אדם שבניו חביבים עליו מגופו לכך פירש"י מקמתן אילו שהיו גופ' חביב עליהם מבניהם וק"ל

**בדף** ה' ע"ב אמר רב נחמן לרב יצחק כתיב ויהי כי זקן שמואל ומי סיב כולי האי והא אמר מר מת בן נ"ב שנים זו מיתתו של שמואל הרמתי אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן זקנה קפצה עליו דכתיב נחמתי כי המלכתי את שאול אמר שמואל שקלתני כמשה ואהרן וכו' והקשה הגאון מהרש"א ז"ל דמתוך ענייני לא משמע כן דבהאי קרא ויהי כי זקן שמואל מסיים וישם את בניו שופטים וגו' ומתוך זה נתמנה שאול למל' והניח נכ"ע ונלע"ד לתרץ דאי' בילקוט בשמואל דף י"ג ע"ב בשם ירושלמי ע"פ ויהי כי הרבתה להתפלל וז"ל ר' חייא בשם ר' יוחנן אמר מכאן שכל המרבה בתפלה נענה מחלפין שיטתא דר' לוי דאמר ע"י שהרבתה חנה בתפלתה נתקצרו ימיו של שמואל שנאמר וישב שם עד עולם עד עולמו של לויים דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבוד' ושני שנים עד הגמלתו הרי נ"ב מתילא לדעת ר' יוחנן צ"ל מה שאמרה חנה וישב שם עד עולם לא הפסידה בזה ומה שאמרה כך היה בנבואה כמו שאמרה ונתתה לי זרע אנשים שימשח שני אנשים מתילא ר' יוחנן אזיל לשיטתו דחנה אמרה בנבואה שלא יחיה שמואל יותר מנ"ב שנה וע"ז אמר למה נגזרה עליו כך ונתן הטעם שלא יתבטלו מעשיו בחייו ומאחר שכבר נאמר זה בנבואה ע"י חנה ונגזרת גזירה איכה חוזרת לכך קפצה עליו זקנה קודם כי היכי דלא מרנני' אבתריה ודו"ק :

**בדף** ה' ע"ב רב נחמן ור' יצחק הוי יתבי בסעודתא אמר ליה רב נחמן לר' יצחק לימא מר מילתא אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן אין משיחין בסעודה וכו' בתר דסעיד אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן יעקב אבינו לא מת אמר ליה וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטנייא אמר ליה מקרא אני דורש שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' אל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ע"כ פי' התו' בד"ה יעקב אבינו לא מת וז"ל וכן משמע מקרא דכתיב ויגוע ולא כתיב וימת עכ"ל ויש לדקדק למה לא הביא ר' יצחק ראיה זו וי"ל דהנה יש לדקדק הלא אחר שהביא ר' יצחק ראיה דיעקב אבינו לא מת נסתלק רב נחמן מן קושייתו וכי בכדי חנטו חנטייא וכו' כדפי' רש"י ודחנטו חנטייא נדמה להם שמת אבל חי הוא עכ"ל ולפ"ז קשה היה ליה לרב נחמן להקשות בקיצור תנא לך הא דיעקב אבינו לא מת כשאר אבות ואם יביא זו ראיה שוב לא קשיא נ"כ וכי בכדי וכו' לכך מפרשי התוס' וכן משמע מדלא כתיב וימת לכך לא הקשה רב נחמן בקיצור והקשה וכי בכדי חנטו חנטייא כדי לדחות ראיה זו ואפרש שיטתי דאיתא בילקוט מלכים על הפסוק והדד שמע במצרים וגו' כ"ל מפני מה נאמר בדוד שכיבה וביואב מיתה אל'דוד שהיה מלך לא נאמרה בו מיתה וכו' ואיתה בזוהר סוף ויחי וז"ל לא' שאר אבות לא נחנטו ויעקב חנטו ואי תימא בגין חשיבותא הוא דעבדו פירש שלא ישריח שלא יוסף לא אזלי עמיה כאורחא וחנטו אותו אלא ארחא דמלכין אינן עכ"ל גם אית' בתוס' בפרק נגמר הדין דלכך לא הספידו לשאר אבות דמלך שאני שצריך להספידו מתילא מכח ההספד ומניעה שליעקב מוכח שהיה מלך מתילא אין ראיה מתה דלא כתיב ביה מיתה שלא מת דלכך לא כתיב ביה מיתה שהיה מלך מתילא לכך אמר רב נחמן וכי בכדי חנטו חנטייא וספדו ספדייא דמזה מוכח שהיה יעקב אבינו מלך ודו"ק

**והואיל** ואתא לידן נמר' הנ"ל נימא בה מילתא מה דיש לדקדק דהנה פי' רש"י הוא דחוק דפירש ודחנטו חנטייא נדמה להם שמת אבל חי הוא וכי הרופאים אינן יודעים להבחין בין חי למת עוד יש לדקדק על מה דאמר מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים הלא בשעה זו שאמר הנביא זה עדיין לא היו בחיים אילו שיבאו לארץ ישראל בעת הגאולה ויעקב היה חי בעת ההיא על כן נראה לפרש בענין אחר דאיתא במדרש פרשה ויחי שמת בא"י אין בידו מיתה כלל והמת בח"ל יש בידו ב' מיתות שנאמר ואתה פשחור בבבל תבא ושם תמות ושם תקבר ופירש י"ת ז"ל מה הן ב' מיתות אחת היא לפי שהמת בא"י נצל מחיבוט הקבר משא"כ בח"ל ומיתה שניה לפי שהמתים שמתו בא"י מיד כשיבא יעמדו בתחיית המתים ויאכלו שני משיח משא"כ אילו שמתים בח"ל כדאיתא במסכ' כתובות ארץ שמתיה חיים תחלה ואוכלין שנייתות המשיח עכ"ל ואית במסכת כתובות פרק י"ב בראו ארונות באו מח"ל אמרו מה הועילו אילו וכו' מתילא מי שמת בח"ל ונקבר בא"י כאילו נקבר בח"ל וע"ז אמר ר' יצחק אף דיעקב אבינו מת בח"ל מ"מ אין בידו מיתה כלל דהוה כאילו מת בא"י וע"ז הביא ראיה מדכתיב ואתה אל תירא וכו' מקיש הוא לזרעו מה זרעו יהיו בחיים אילו שישובו מארץ שבים אף יעקב יעמוד מיד בתחיית המתים ויאכל שני משיח ורב נחמן היה סבור מה דאמר ר' יצחק יעקב אבינו לא מת הוא כפשוטו ע"ז הקשה לו וכי בכדי חנטו חנטייא והשיב לו ר"י אני לא באתי אלא לדרוש המקרא פירש מה שאני אומר הוא דבר הנוגע לעתיד ולמיסבר קרא אני אומר ודוק

**בדף** ט' ע"א שלשה פרנסים עמדו לישראל אילו הן משה ואהרן ומרים וג' מתנות ניתנו על ידן ואילו הן מן ובאר וענני כבוד מן בזכות משה באר בזכות מרים ענן בזכות אהרן מתה מרים נסתלק הבאר מת אהרן נסתלק ענני כבוד וחזרו שניהם בזכות משה מת משה נסתלקו כולן שנא' ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד וכי בירח אחד מתו והלא מרים מתה בניסן וכו' ופי' רשי בד"ה מתה בניסן וז"ל שנאמר ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר סין בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם בפרה אדומה עכ"ל ונראה לפרש דקשה לרשי' מנ"ל שמתה מרים בניסן דהרי ישבו בקדש ימים רבים לכך מפרש רשי' מדכתי' ותמת שם ותקבר שם תיכף למיתה קבורה כדאי' במס' מועד קטן דף כ"ח ע"א ולמה לא הספידה אותה אלא מוכח שמתה בניסן ובניסן אין מספידין אך עדיין אפשר לומר דלמא לכך לא הספידו אותה דאי' בהדיה במועד קטן דלכך כתיב גבי מיתת בני אהרן ראשיכם אל תפרעו ומר לפי דאין להספיד על צדיק שמת רק זה מחויב להספידו זה שגרם מיתתו של צדיק ובני אהרן מתו בעון אחר ולא בחטא אהרן ובגין לכך אמר להם ראשיכם אל תפרעו ואחיכם בית ישראל יבכו'

גם לא מצינו הספד באבות העולם רק ביעקב שהיה מלך כנ"ל בשם הזוהר מתילא אפשר לומר לכך לא הספידו את מרים שמת מית' עצמה לזה פירש רשי' ז"ל בפרה אדומה דהרי לכך נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה פרה מכפרת אף מיתת מרים היתה לכפרת הדור ולמה לא הספידו אותה אלא מוכח שמתה בניסן וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דהנה במסכ' מועד קטן דף כ"ח ע"א נלמד מדכתיב ותקבר שם סמיך למיתה קבורה מתילא כמו דנלמ' משם דכתיב גבי קבורה סמוך למיתה נלמד ג"כ משם דכתיב גבי מיתה סמוך לביאתן לקדש מתה מרים מתילא מוכח שפיר שמתה בניסן אך עדיין אפשר לומר דלכך כתיב שם יתירה ללמוד ג"ש שם שם מעגלה ערופה מה ע"ע מכפרת דכתיב בה כפר לעמך ישראל אף מית' צדיקי' מכפרים וכן איתא במדרש לכך פירש רש"י בפרה אדומה דזה כבר נלמד ממה דנסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה וק"ל •

**בדף** ט' ע"ב תניא ר"א אומר כל העולם כולו ממי אוקיינוס הוא שותה שנאמר ואד יעלה מן הארץ אמר לו ר' יהושע והלא מי אוקיינוס מי מלוחים הן ופירש רש"י ומי מלוחים אינן מגדלין צמחים ותקנים העולם הלא זה ידוע דמי גשמים אינן מלוחים וכ"ל דאיתא בי"ת בבראשית וז"ל אף דמי אוקיינוס מלוחים הם מכל מקום המים היוצאים ע"י האדיים הם מתוקים וראיה לדבר אם תקח מים מאוקינוס ותשים בקדרה על האש ותשים ספוג על פיה ויהיו המים העולים בספוג מתוקים לפי שהספוג אינו שואב העפרורית שהוא מלוח וה"ה העננים אינן שואבים מן הים רק הזכות ולא העפרורות עכ"ל וכן איתא באבן עזרא ולפ"ז לא קשיא קושיא ר' יהושע והלא מי אוקיינוס מלוחים הם לכך פירש רש"י מי מלוחים אינן מגדלים צמחים ואפרש שיטתי דהנה יש להקשות על ר"א דמביא ראי' מדכתיב ואד יעלה מן הארץ הלא איתא במדרש פרשה בראשית וז"ל בשבי' ד' דברים חזר הקב"ה בימי אנוש שתהא הארץ שותה ממעל' בשביל בעלי זרוע ואינך טעמא עיין שם מתילא מה דכתיב ואד יעלה מן הארץ זה היתה קודם דור אנוש וכ"ל עפ"י דאית' בי"ת שמקשה לר"א דאמר ממי אוקינוס הוא שותה הלא העננים הם למעלה ולמה כוס הקב"ה שילכו לשתות לאוקינוס למה אין שותין ממים שלמעלה ומתרץ לפי דבתחילת הבריאה היה אוקינוס משקה את העולם כהדין נילוס שמשקה ארץ מצריים כדאית' במדרש ואף שחזר הקב"ה שתהא הארץ שותה מלמעלה לא רצה הקב"ה לשנות ללא צורך סדר הבריאה ממה שהיתה בתחילה שיהא הארץ שותה ממי אוקינוס והשתא אתי שפיר דכך הקשה ר' יהושע לר"א דאמר העולם ממי אוקינוס הוא שותה קשה קושי' י"ת הנ"ל הלא העבים הם למעלה אלא כ"ל דבתחילת הבריאה היתה הארץ שותה ממי אוקינוס מלמטה כדין נילוס ע"ז מקשה הלא מי אוקינוס מלוחים הם ומי מלוחים אינן מגדלים צמחים ואם היה אוקינוס משקה כהדין נילוס איך היתה התבואה גדילה קודם דור אנוש ודו"ק

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דאית' שם ברש"י בד"ה ממי אוקינוס הוא שותה וז"ל ממים שלמטה ולא ממים שלמעלה וס"פ דאית' בפרקי ר"א והובא בילקוט פ' בראשית דף ו' ע"ג פעם אחת בכל חדש וחדש סילונות עולים מן התהום להשקות את כל פני האדמה שנאמר ואד יעלה מן הארץ מתילא מה דאמר ר"א העולם ממי אוקינוס הוא שותה פירושו שעיקר שתית העולם ממים שלמטה ממה שהתהום עולה ומשקה וכן איתא בגמר' כל שני ישורים דרבינו הקדוש לא הוה מטרא וכי הוה עקר טוגלא מתישרא הוה מלא מיא וזה דפירש רש"י ממים שלמטה ולכך הוצרך רש"י לפרש בקושי' דמי מלוחי' אינן מגדלים צמחים דמה דאמר ר"א כל העולם ממי אוקינוס הוא שות' אינו קא על מי גשמים ותירץ ר"א ממתקים הם בעבים דהעבים הם בבטן הארץ שהאדים הם עולים מבטן הארץ והם ממתקים את מי אוקינוס העולים מן התהום ודו"ק וכן אית' ברש"י יפ' ברכה ע"פ ומתהום רובצת תחת :

**בדף** י' ע"א ברש"י בד"ה כדי שינע אמרן שבישראל לנהר פרת וז"ל קודם ביאת מים לנהר פרת שהוא רחוק יותר עכ"ל ה"פ דהנה התוספ' מקשים הלא א"י היא ת' פרסה ומהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות ואף אי נאמר ירושלים היא באמצע א"י הוא מהלך מירושלים עד נהר פרת יותר מט"ו יום ומכ"ש דירושלים היא לצד דרומי של א"י ופרת לצד צפון של א"י דירושלים מיריחו אינה רק עשרה פרסאות עכ"ל עוד יש לדקדק הלא כל ישראל שדרים בבבל אינן דרים כולם אצל נהר פרת ומה יעשו אילו שדרים מפרת והלאה איך ילכו מפני הגשמים לכך פירש רש"י דאינו פירושו שלא יהיה על

שלי

עולי רגלים גשם אלא[ה"פ] דהכה אמר בגת"ז מטרא במערבא · סהדא רבה פרת מתילא אם יורדים גשמים בא"י הנהר פרת הוא גדול מתילא אם יגדל הנהר פרת לא יוכלו עולי רגלים לעבור הנהר מפני עיקולי ופשורי וזה דפירש"י קודם ביאת מים לנהר פרת ואין הטעם שלא ירדו גשמים על עולי רגלים דנהר פרת הוא רחוק יותר מט"ו יום מירושלים וש ערו חכמים דאם יורדים גשמים אחר ט"ו יום יכולין עולי רגלים לעבור הנהר קודם ביאת מים לנהר פרת היינו בדרך אשר הולכים אלו הדרים בבבל הצריכין לעבור נהר פרת קודם ביאת מים לשם וק"ל:

**בדף** י"ב ע"א כל"ה לנעורי נפשיה בעלמא וז"ל ואע"ג דאמריכן משחרב ב"ה בטלה מגילת תענית והאי עובדא דר' צדוק לאחר החורבן דאי קודם החורבן אמרינן בזמן שיש שלום אין גזירת המלכות עכ"ל וה"פ דלפי פירש הרשב"א ז"ל במס' ר"ה והובא בעי' יעקב מה דאמר שם יש שלום היינו שישראל שרויין על אדמתן מתילא אילו שהיו בא"ל היו מתענים אף בזמן שב"ה היה קיים וזה הוא סברת האלבוך בזכרי' שאמר זכרי' הנביא לרגם מלך ואנשיו שיצומו ולפ"ז לא קשיא קושי' התו' דאפשר לומר שהי' בזמן שב"ה קיים ור"א בר צדוק היי דר בח"ל לכך מפרשי התו" דהקושי' שמקשין התו' הוא לדעת רש"י דפירש שם שלום היינו שאין גזירת המלכות וגזירת שמד לא היתה בבבל בזמן שב"ה היה קיים זה הוא שיטת התוס' אבל רש"י תפס דרך אחרת כדפירשתי לעיל דאף בזמן שב"ה היה קיים היו מתענים בתשעה באב ולכך פירש שם לפי משמעו שהיה ר' אליעזר בר צדוק מביא קרבן עצים באותו היום וכן איתא בעזרת זקנים בהלכות ט' באב וק"ל ·

**בדף** ד"ט ע"א אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה פירש רש"י בד"ה וז"ל משנכנס אדר וז"ל ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח ונראה לפרש דאיתא במסכת מגילה דף ד' אמר ר' חנינא חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים ופריך בגמרא למימרא דתקנתא דכרכין הוא והתניא אל להית בבני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה ומשני הוה לי' עשרה ועשרה לא תקינו רבנן ע"כ ויש לדקדק הלא מה דאמר הכא רבנן היינו אנשי כנסת הגדולה ואם תקנו י"א וי"ב אף שלא היה הנס באותן הימים צ"ל דכל חדש אדר הוא כשר לקריאת המגילה וכן איתא בש"ע מי שהוא יוצא לדרך קורא את המגילה מר"ח ואילך ולמה לא תקנו יום עשר ג"כ לתקנת' דכרכים וצ"ל עפ"י דאיתא במסכת מגילה דף ו' ע"ב בשנה מעוברת סבר ר"א ב"ר יוסי קורין אותה באדר הראשון דאין מעבירין על המצות ורשב"ג סבר קורין אותה באדר הסמוך לניסן דסמוך גאולה לגאולה עדיף והנה צריך ליתן טעם מה סמיכות הוא זה וצ"ל ע"פ דק"ל דשלושי' יום נקרא סמוך גבי אבילות דביום שלשים אחר הכן השמה הוא שמועה רחוקה גם קי"ל שלשים יום שואלין ודורשין והנה עיקר הנס של פסח היה בעשור לחודש ניסן דלכך קורין שבת הגדול ע"ש הנס גדול שנעשו בו מתילא אם יקראו המגילה בעשור לחודש אדר יהיו רחוק מגאולה לגאולה שלשים יום ולפי מה דפירשו התוספ' במסכת פסחים דף ג"א דפיו מאיימן על העדים שלא יעידו על עלות החודש לל' ליקלע אד"ו ראש וכל"ו ופסח מתילא אי של יום י"ד של אדר ביום ב' ידחה ניסן ליום ה' ויתרחק יותר משלשים יום לכך לא תקנו רבנן עשרה וזה פירש רש"י הכ"ל מדאמר בגמרא משנכנס אדר מרבין בשמחה מתילא כל חודש אדר היא בכלל הנס ותקשה למה לא תקנו רבנן עשרה לכך פירש רש"י ימי נסים היו לישראל פורים ופסח ולכך לא תקנו עשרה דליסמוך ניסא לניסא וק"ל :

**עוד** אפשר לומר עפ"י דאיתא במדרש פ' בא על פסוק החדש הזה לכם דכל חודש ניסן הוא ר"ח בשביל שנעשו בו ניסים וזה פירש רש"י דקשה תנא לן דכל חדש אדר מרבין בשמחה לכך פירש שימי ניסים היו לישראל פורים ופסח מתילא הוא דמרבין בשמחה כל חדש ניסן ה"ה כל חדש אדר מרבין בשמחה דהנס של אדר היה יותר גדול מנס שנעשה בניסן כדאיתא במדרש ובגמרא לנס של ניסן היה מעבדות לחירות ונס של אדר היה ממות לחיים וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דאיתא במסכת סופרים פרק ך"א ח"ל מפסיקים היו לפורים כמנהג רבותינו שבמערב להתענות שלשה ימים צום מרדכי ואסתר ותירץ באבן עזרא מה שאין אנו נוהגים לצום שלשה ימים לפי שזה הצום היה בפסח שהמן נתלה ביום ב' דפסח וזה פירש רש"י דקשה למה אמר מרבין בשמחה ולמה לא מתענים שלשה ימים כמו שהיה מתענים מרדכי ואסתר לזה פירש רש"י דאילו ניסי' היו לישראל פורים ופסח דהמן נתלה בפסח מתילא היה תענית של מרדכי ואסת' בפסח ולכך לא גזרו צום שלש' ימים וק"ל

**בדף** ל' ע"ת דאמר במתניתין אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים וז"ל בשלמא יום הכיפורים משום דאית בה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות אחרונות אלא ט"ו באב מה היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבא זה בזה עכ"ל ופירשו התו' בד"ה יום שהותרו שבטים וז"ל פירש דהיינו י"ט וכ"ל דהכה מתניתין אפשר לפרש בתרי אפי פירש אחד הוא שלא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים ולכך היו יוצאין בימים טובים אילו לחול בכרמים ופירש השני לפי שהיו מנהגם של בנות ישראל לחול בכרמים ונעשו שידוכים לכך היו חביבים עליהם אילו ימים טובים יותר משאר ימים טובים והנה לפירש הראשון לא מתרץ ר' יהודה מידי דעדיין תקשה וכי בשביל שהותרו השבטים לבא זה בזה דהיינו שהותרה בת יורשת להיכנס לאיש משבט אחר יהי' י"ט זה יותר חביב מי"ט של פסח שנגאלו כל ישרא' מעבודה קשה ומי"ט של עצרת שניתנ' בו התורה לזה מפרשי' התו' מה דאמר רב יהוד' יום שהותרה השבטים לבא זה בזה איננו בא לתרץ מה די"ט זה הוא חביב משאר י"ט הוא מטעם זה רק בא לפרש דהיינו יום טוב דהגמ' הקשה מאי יום טוב הוא ט"ו באב על זה אמר רב יהודה דהיינו י"ט אבל באמת פירושו דמתניתין הוא דהואיל שהי' מנהגם לחול בכרמים ונעשי' שיד כים בי"ט אילו לכך חביבים עליהם י"ט אילו יותר משאר י"ט וק"ל ומה שהיו מנהגן של בנות ישראל לחול בכרמים בי"ט אילו אפשר לומר ע"פ הירושלמי חכם נשיא חתן מוחלין לו כל עונותיו ובט"ו באב לפי שהותרה השבטים לבא זה בזה עושין לזכרון בו ביום שידוכי' :

**דף** ל"א ע"א מבוערת שבהן היו אומרת קח מקחכם לשם שמים ובלבד שתעטרנו בזהובים ה"פ דאי' בזוהר דצריך ליקנות מצוה באגר שלים ומצוה דאתי' מגן לאו מצוה יחשב לכך אמרו קחו מקחכם לשם שמים פירש לשם מצוה ובלבד שתעטרוכו בזהובים דאז נחשב למצוה וק"ל ·

**בירושלמי** על מה דתני במתניתין מאימתי מזכירין גבורות גשמים ר"א אומר בי"ט הראשון של חג ר' יהושע אומר מי"ט האחרון של חג אמר לו ר' יהושע הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בחג למה הוא מזכיר וכו' ואיתא בירושלמי' מחלפין שיטתייהו דר"א ור"י דאמר ר"א אם עושים תשובה נגאלין ואם אין עושין תשובה אינן נגאלין ור"י אמר בין עושין תשובה ובין אין עושין תשובה נגאלין ע"כל ואפשר לפרש לפי פשוטו דאיתא במהר"שא בפרק חלק דר"א סבר אין קץ לדבר וכל זמן שיעשו תשובה נגאלין ור' יהושע סבר דיש קץ לדבר ואף אם יעשה תשובה קודם שיגיע הקץ אין נגאלין וכשיגיע זמן הקץ אף אם לא יעשה תשובה נגאלין ואיתא בפרק קמא אין הגשמים יורדי' אלא א"כ נמחלו עונותיהן של ישראל מתילא סבר ר"א דאין לומר גשמים סימן קללה הם בחג כאדם ששופך קיתון על פניו דהרי אם גשמים יורדים מסתמא נמחלו עונותיהן ולפ"ז מחלפי' שיטתיה במה דאמר כשישראל עושין תשובה נגאלין וסבר ג"כ אם הגשמים יורדי' מוכח שנמחלו עונותיהם ולכך אמר גשמים אינן סימן קללה והרי עדיין מסיא לא בא דאיתא במדרש פ' בראשית כשהק"בה נושא עונותן של ישראל שב · שבות [ יעקב גם שיטתיה דר' יהושע מחליפי' · דר' יהושע אמר אף אם עושין תשובה אין נגאלין צ"ל דסובר דאין הגשמים יורדין אלא א"כ נמחלו עונותן של ישראל ומה דעדיין משיח לא בא מוכח דלא תליא בתשובה ואיך אמר גשמים סימן קללה הם וק"ל

## מסכת מגילה

**בדף ב** ע"ב כתו' בד"ה ועוד האמר רב חסדא מם וסמך שבלוחות וכו" ז"ל ואומר ר"י דגמ" מסיק לה וקתני דידע מילתא דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הוצרך להעמיד מנצפך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא עכ"ל ה"פ דשם במס" שבת המקשה הוא סתם גמרא המסדר הגמ' הוא המקשה ורב אשי מסדר הגמ' ידע מלתא דרב חסדא וגם איירי לה מעיקרא בפתוחות פירש שם רוצה להקשות בשלמא פתוח ועשאו סתום עיילוה עילויה ליה וכו' מתילא זו הקושי' הוא אי אמרינן דר' ירמיה איירי בפתוחות דלכך סתומות מעלי מפתוחות מתילא לכך הביא המקשה הא דרב חסדא דמוכח מיני' דר' ירמי' איירי בפתוחות דא"לכ תקשה על ר' ירמי' מהא דרב חסדא אלא דר' ירמי' איירי בפתוחו' דכופים אמרו ורב חסדא איירי בסתומות שהיו בלוחות ואי ר' ירמי' איירי בפתוחו' קשה שפיר בשלמא וכו' דהרי סתומות מעלי מפתוחו' וק"ל עוד שם והכא הק' ותסבר' והכתי' אלה המצות והך קושי' איתותב בין בפתוחו' בין בסתומות

ועוד אם תמצא לומר דבסתומות איירי אכתי תקשה והאמר רב חסדא עכ"ל ה"פ הכי מייתי התרצי' להא מלתא דרב חסדא אחר שאמר והא כתיב אלה המצות מאילה בלא"ה צ"ל דשכחום וחזרו ויסדום מכח קושי' אלה המצות לכך מביא הכא הא דרב חסדא דיש עוד תועלת בתירץ דשכחו וחזרו ויסדם דלפי תירץ זה אפשר לאוקמי להא דר' ירמי' בין בפתוחות בין בסתומות ממילא מה דאמר ותסברא צ"ל דהוא דברי התרצין שרוצה להוכיח דשכחו וחזרו ויסדם ומאחר שהוכיח מאלה המצות אחר ועוד האמר רב חסדא פירש שיש לך עוד תועלת בתירץ דשכחום דאף אי מתוקמי ר' ירמי' בתרווי' לא קשיא מרב חסדא וק"ל ׃

**עוד** שם בתוס' וכן פירש ר"ת ז"ל שהגיה בספר הישר וכו' ה"פ ר"ת היה רוצה לתרץ קושית התוס' ג"כ כנ"ל אך אי אמרינן דזה ותסברא האמור בגמרא אינו מקשין ותרצין רק הגמרא מסיק לה להוכיח מאלה המצות דשכחום ממילא היה בתחילה כדעת האומר ותסברא לפוכיח דשכחום לכך הביא הא דרב חסדא דמוכח מיני' ג"כ דשכחום דאפשר לאוקמי ר' ירמי' בתרווי' כנ"ל ולפ"ז תקשה היה לתרץ מיד תירץ זה דשכחום ולמה מתרץ בתחילה אין מהוו הוו ולא ידעינן הי באמצע תיבה הרי לפי הנ"ל היה דעתו תיכף כשאמר ותסברא להוכיח דשכחום וחזרו ויסדום ואינו מקשי' ותירצו לכך כתב ר"ת ז"ל שם שצופים הללו היו בזמן ששרף אמון את התורה מת ולא בחותו הזמן עדיין לא נגנזו הלוחות דיאשיהו בן אמון גנז הארון עם הלוחות כדאי' במס' יומא ממילא אין לומר דשכחום וחזרו ויסדו' קאי גם אסתומות דא"כ תקשה הרי באותו הזמן היו הלוחות בעולם ובלוחות היו הכל סתומות ועדיין אי אמרינן דר' ירמי' איירי גם בסתומו' תקשה מרב חסדא למה הוצרכו הצופי' לחדש הלא היו סתומות בלוחו' ועדיין לא נגנזו הלוחות לכך הוצרך לתרץ אין מהוו הוה ולא ידעי הי באמצע תיבה וכו' ממילא מה דמתרץ אח"ז שכחום וחזרו ויסדום קאי על תירוצא קמא דזה שכחו הי באמצע וזה לא הוה להו לידע מהלוחות דבלוחות היו הכל סתומות כדמשמע במסכת שבת דאמר שם פתוח ועשאו סתום עילוי קא מעלי ליה כדרב חסדא משמע דבלוחות היו הכל סתומות וכששרף אמון את התורה ולא נשאר רק הלוחות ובלוחות לא היה לידע הי באמצע תיבה דהיו הכל סתומות וזה שכתבו התוס' בשם ר"ת שם אין מהוי הוי כלומר לכך תמצי אין מהוי הוי מה דצריך לתירץ זה מהוי הוי מחמת דהיו הצופים הללו בימי אמון כנ"ל ולא קשיא מידי פירש ר"ת רוצה ג"כ לתרץ קושית התוספ' ממסכת שבת הנ"ל וזה שכתב ולא קשיא מידי מה דמוקמי להא דר' ירמי' בסתומות ופריך מיני' במסכ' מגילה מה' דרב חסדא ושם במסכ' שבת מוקי להא דר' ירמי' בפתוחות כקושי' התוספ' הנ"ל לזה משני ר"ת דהכי אורחיה ז"ל הכא קא מדחי ליה פירש שכן דרך הש"ס דאע"פ שלפי קושייתו הראשונה שהקשה בעצמו בתחילה לא קשיא קושיא השנייה מ"מ מקשה שמא יתרץ לו תירץ אחר וכן איתא סוגי' זו במסכ' מועד קטן דף ט"ו ע"ב שהקשה אביי לרב יוסף בתחילה הקשה בעמוד א' שם ודלמא מנודה לשמיים שאני דחמיר ולבתר הקשה לרב יוסף ודלמא מנודה לשמים קיל ופריך בגמר' קיל והאמרת חמיר ומשני ז"ל הכי קא מדחי ליה ועוד משני ר"ת מאלה כמי פריך ומשני שפיר כלומר הכא בלא"ה קשה מאלה המצות ומשני שפיר דשכחום וחזרו ויסדם וממילא מתורצת ג"כ שפיר קושיי' מה שיש להקשות על ר' ירמי' והא דרב חסדא דאפשר לאוקמי ר' ירמי' אתרווי' דבלא"ה צ"ל שכחום ופו' מכח קושי' אלה המצות ומתוך הסוגי' דמגילה ושבת מוכח מה דר' ירמי' אמר מנצפך צופים אמרום אתרוייהו אפתוחות ואסתומות וכדמסיק הש"ס פירוש לפי מסקנא קא ר' ירמיה אתרווי' רק במסכת שבת הקשה קודם המסקנא ודו"ק ׃ וכן הקשה הריטב"א ז"ל דאי היו הצופים בימי יאשיהו איך שכחו הלא ראו בלוחות ולפי הנ"ל ניחא גם אפשר לומר דלכך תמצי התרצן אין מהוה הוה כדי לאוקמי הא דר' ירמיה בפתוחות וסתומות דרחוק מן הסברא ששכחו שניהם דבמה היו כותבים כשרצו ליכתוב אותיות מנצפך לכך התרצן דרוצה לאוקמי ר' ירמיה אתרווי' ולומר שכחום וחזרו ויסדם הוצרך ג"כ לומר דעל זה קאי שכחום שכחו הי באמצע תיבה ממילא זה כתב ר"ת בספר הישר לכך תמצי מהוי הוי לאוקמי להא דר' ירמיה אתרווי' וגם במסקנא דמסכת שבת מסיק שם שכחום וחזרו ויסדום כדי לאוקי ר' ירמיה אתרווי' רק לדעת המקשה היה שם דר' ירמיה קאי אפתוחות מהא דר' חסדא ולכך הקשה מי דמי ודו"ק וכן איתא בעין יעקב שבגמ' זו דא"א לומר דשכחו שניהם פתוחות וסתומות

**ברף** ב' בגמר' י"ג זמן קהלה לכל היא ולא צריך לרבויי פירש ר"ת ז"ל לפי שאסטים בני הכפרים ביום י"ג לתענית אסתר

אסתר עכ"ל ותקשים העולם לפ"ז למה תקנו אנשי כנסת הגדולה שיקראו הכפרים המגילה ביום י"א הלא אי חל י"ד בשבת מתענית' א' ביום ה' שלפניו ממילא ג"כ זמן קהילה לכל היא ולא היה צריך לרבוי' ולע"ד לא קשיא מידי דבזמן הגמרא לא היה מתענים יום ה' שלפניו וראי' ממה דאמר בגמרא ביקש ר' לעקור ט' באב ולא הודו לו ומסקנא דגמ' שם שחל ט' באב להיות בשבת ואמר רבי הואיל ואידחי ידחי ולא הודו לו מטעם דחוכה של היכל נשרף בעשרה באב וזה הטעם לא שייך בתענית אסתר ממילא בימי חכמי המשנה לא היתה תקנה זו וק"ל ודוק ׃

**ברף** ב' ע"א בגמרא ואימא שיתאחר ושיכשר ומשני ולא יעבור כתיב והקשה הגאון מהורר גבריאל שהיה אב"ד דק"ק כ"ש מאי פריך הגמרא הלא אין צריך ליום שבעה עשר בשביל בני הכפרים דאי חל י"ד בחמשי קורין כיום ואי חל י"ד בערב שבת קורין בני הכפרים ביום ה' שהוא יום י"ג דזמן קהילה לכל היא ואם חל י"ד להיות בשבת קורין בני הכפרים ביום שלאחריו שהוא יום שמה עשר נלע"ד לתרץ דהנה שמעתי מקשים בשם הגאון מהור"ר מרדכי ז"ל שהיה אב"ד דק"ק בריסק מאי משני הגמ' ולא יעבור כתיב הלא אמרינן במסכת פסחים דיעבור לישנא דאקדומי הוא דכתיב וירץ אחימעץ ויעבור את הכושי ונראה' לפע"ד חדא מתורצת בחברתה דהנה ויש לדקדק עוד דהכא משני ולא יעבור כתיב ובדף ה' משני בלשון אחר אמר קרא ולא יעבור אלא באמת ידע המקשה מקרא דלא יעבור ולכך הקשה ואימא י"ו וי"ז ומה דכתיב ולא יעבור קאי שלא יקדים קושיא מהר"ם הנ"ל וע"ז השיב התרצן ולא יעבור כתיב כוי"ו אי ס"ד דקאי ולא יעבור שלא להקדים הוה ליה למכתב לא יעבור מיום י"ד וט"ו ומדכתיב ולא יעבור משמע שיקרא בי"ד וט"ו ולא יאחר ולכך אמר הכא ולא יעבור כתיב דהמקשה היה ידע מקרא ולא יעבור והתרצן השיב לו מדקדוק הלשון וכן מצינו בגמרא גבי שור שהקריב אדם הראשון אמר שם מקרן כתיב דקאי ג"כ על דיקדוק הלשון ממילא לפ"ז המקשה היה ידע מקרא דלא יעבור רק הקשה דלמא לא יעבור אתא שלא יקדים מי"ד וט"ו ממילא מתורצת גם קושי' הנ"ל ודאקאי קרא ולא יעבור שלא יקדים ממילא מיעוט קרא בהדי' גם יום י"ג ממילא אי חל בע"ש יום י"ד צריכים בני הכפרים לקרות ביום כ' שלאחרינו שהוא יום י"ז ודו"ק ׃

**עוד** אפשר לומר דהנה יש להקשות לפי מה דפליגי ר"א בר' יוסי ורשב"ג בשנת העיבור דר"א בר"י סבר אין מעבירין על המצות ורשב"ג סבר מסמך גאולה לגאולה עדיף והנה ל' יום נקרא סמוך כמו דתניני דשואלין ודורשין בהלכות הפסח ל' יום או כאכל קי"ל עד שלשים הוא שמועה קרובה ממילא מה שהוא בתוך ל' יום לגם של פסח משתמא יותר מסתברא להקדים דאין מעבירין על המצות ממילא קשה מה מקשה ואימא שיתאחר ושיכשר מהיכי תית יתקנו אנשי כנסת הגדולה לאחר מה שאפשר להקדים אלא צ"ל דהמקשה הקשה כך מנ"ל דאנשי כנסת הגדולה תקנו אילו שני ימים משום בני כפרים דלמא תקנו אילו ב' ימים למי שהולך בשיירה ולא יכול לבא בעיר בי"ד וט"ו תקנו שיכול עוד לקרות המגילה בט"ז וי"ז ולפ"ז יותר מסתברא יום ט"ז וי"ז דמי שהולך בשיירה מותר לקרות מר"ח ואילך עד ט"ו ותקנו עוד שני ימים וע"ז תירץ הגמרא ולא יעבור כתיב ואי ס"ד לישנא דאקדומי הוא הרי קי"ל מי שהולך בדרך בשיירה מותר לקרות המגילה מר"ח ולפ"ז מתורצת גם קושית הנ"ל דלסברת המקשה לא תקנו אלו שני ימים משום בני כפרים רק למי שהיה בדרך ושייך שפיר רבוי על יום י"ז למי שהיה בדרך וק"ל ׃

**במסכת** מגילה דף ג' ע"א וז"ל משפחה משפחה להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה קל וחומר מעבודה והקשה מורי הגאון מוהר"ר גבריאל ז"ל מאי שנא גבי מדינה ומדינה דקאי ליה לחלק בין כרכים המוקפים חומות יהושע בן נון לשאר עיירות ומ"ש גבי משפחה משפחה דלא חזי לחלק ומרבה תרווייהו ותירץ דהנה יש לדקדק בקרא דכתיב משפחה ואח"כ מדינה ועיר ומצד הסברא להקדים דבר השייך מיד דהיינו מדינה ועיר שבאו לחלק בין כרכין ועיירות ומאח"כ משפחה שבאה ללמד על העבודה ובזמן ההוא לא היתה עבודה דבימי אחשורוש בטל' עבודת בית אלהא אך מדתנינו שיש מכאן ראיה שמבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה שוה ג"כ דבר הנוהג מיד ממילא זה את י' שפיר אי אמרינן משפחה משפחה לרבוי אבל אי ניחא לחלק דכהנים אין מבטלין מעבודתן עדיין ת"ת מספקא לן די"ל תלמוד תורה דקיל מעבודה אין מבטלין ומהדר קושיא לדוכתא למה כתיב משפחה

משפחה

משפחה קודם למדינה ועיר כנ"ל ודפח"ח

**בדף** ג' ע"א בגמרא ועבודה חמורה מתלמוד תורה והא כתיב ויהי בהיות יהושע בוריחו וכו' והיכי עביד הכי והא אמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם ליתן שלום בלילה ופירש רש"י איך השתחוה לו דכתיב ויפול על פניו וישתחוה עכ"ל ויש לדקדק למה ליה להמקשה להביא זה היה לו להקשות בקיצור מהא דכתיב עתה באתי וצ"ל דהכא רש"י פירש אתשובה שהשיבו עתה באתי מזה אנו למידין תחילת דבריהם וע"ז יש לדקדק מהא דאיתא במדרש פרשה ויחי שאמר המלאך עתה באתי בימי משה רבך באתי ולא רצה לקבל אותי ועיין שם בי"ת לכך הקשה הגמר' והיכי עבד הכי ומכח זה דא"א לומר כפירש המדרש ואפרש שיתחי דיש להקשות על מה דאמר בגמרא נמירא דלא מפקי שם שמים לבטלה ולמה הזכיר המלאך שם שמים כיוכס היה לו לומר בקיצר מלאך אני וביותר קשה לפירש התוספת דשאל אותו יהושע אי באתה בשביל התורה דכתיב בה תורה צוה לנו וכו' ממילא ידע יהושע שהוא מלאך ה' והיה לו לומר בקיצר עתה באתי בשביל תורה באתי אלא צ"ל עפ"י דאית' במדרש פרשה ויחי דלכך אמר לו שר צבא ה' אני כל מקום שאני נראה שם השכינה נראה כדי שישתחוה יהושע ויפול על פניו דאסר להשתחוות למלאך כמבא מוכח מתה דאמרינן דאסור להזכיר שם שמים לבטלה מה שאמר המלאך שר צבא ה' כדי שישתחוה יהושע ולפ"ז מוכח שזה המלאך הוא שהיה בימי משה דכתיב ביה כי שמי בקרבו ואמר שם במדרש כל מקום שהוא נראה שם השכינה נראית ולפ"ז אין לומר כדעת המדרש דלכך אמר המלאך עתה באתי להורות דהוא היה בימי משה הלא זה כבר נשמע ליהושע ממה שאמר שר צבא ה' אני כדי שישתחוה יהושע אלא לכך אמר עתה באתי שהשיבו על מה שאמר יהושע על איזה מהן באת כדפירש רשי וק"ל׃

**בדף** ג' ע"ב אמר ר' יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך ועד כמה אמר ר' ירמיה מיל ובתר הכי שם בגמרא תנא סמוך אעפ"י שאינו נראה נראה אעפ"י שאינו סמוך ופריך בשלמא נראה אעפ"י שאינו סמוך משכחת לה דיתבה בראש ההר אלא סמוך אעפ"י שאינו נראה היכי משכח' לה אמר ר' ירמיה שיושבת בנחל וכתב הגאון בעל ט"ז שהקשה לו הגמרא זו זמן הרבה ופירש בהלכות מגילה עיין שם ולע"ד יש לדקדק עוד ולמה אמר נראה אעפ"י שאינו סמוך משכחת לה ביושבת בראש ההר הלא אף אם הוא במישור נראה כמה מילין וסמוך הוא מיל גם מה דתיר' שיושבת בנחל היה לתרץ שמפסיק הר או יער ביניהם ולע"ד לפרש הגמרא בענין אחר דאית' בב"י סימן תרפ"ח דהרמב"ם והטור סברי מה דאמר ר' ירמיה מיל קאי גם אנראה היינו אף אם נראה לא נחשב ככרך אלא אם הוא רחוק מיל לא יותר גם הביא ב"י לשון הר"ן ז"ל מה דאמר ר' ירמיה מיל אכולא מילתא מהדר בין אנראה בין לסמוך דזה אינו מצד הסברא דאם יהיה רחוק כמה מילין לומר שתהא נחשב ככרך מחמת שנראה עכ"ל הר"ן ז"ל והביא הב"י ז"ל שהקשה הרב המגיד על הפוסקים הנ"ל מזו הברייתא דקתני נראה אעפ"י שאינו סמוך וכו' דשנה אי אמרינן דר' ירמיה אכולא מילתא מהדר דאף אם הוא נראה צריך שלא יהיה רחוק יותר ממיל תקשה למה לי נראה וצ"ל דצריכים תרוויהו שיהא נראה וסמוך ובברייתא קתני נראה אעפ"י שאינו סמוך אעפ"י שאינו נראה עכ"ל וצ"ל ע"פ דאית' במסכת זבחים דף קי"ב באו לשילה נאסרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים וקדשים קלים בכל הרואה בעי ר' ירמיה עומד על גבי הנחל ורואה בתוך הנחל ואינו רואה מאי תיקו פירש רש"י אי אמרינן הואיל ומותר לאכול על גבי הנחל דחשיב קריב לשילה מחמת שנראה משם שילה מכ"ש תוך הנחל שהוא קרוב יותר לשילה מע"ג הנחל או דלמא בראיה תליא מילתא והואיל ואינו רואה בתוך הנחל אסור לאכול ושליק בתיקו והנה קי"ל תיקו דרבנן הוא לקולא גם איתא במסכת עירובין גבי תחום שבת אמר שם במתניתין הגיע להר שבליעו פירש שאינו תודד שיפועי ההר לתחום דאינו נחשב שיפועי ההר למדידת התחום ואמר שם בגמרא אמר רב נחמן אין מקדרין לא בעגלה ערופה ולא בערי מקלט מפני שהם של תורה ממילא במה שהוא מדרבנן מקדרין דאינו נחשב השיפועי להר והשתא אתי שפיר דר' ירמיה קאי אתרוויהו כדעת הפוסקים הנ"ל ומקשה הגמרא קושית הרב המגיד הנ"ל דקשיא בתרוויהו דלר' ירמיה צריכים שיהא סמוך ונראה ושם תנא בחד לחוד סגי שיהא נידון ככרך ואמר המקשה בשלמא מהא דתני נראה אעפ"י שאינו סמוך לא קשיא דאפשר לתרץ דברייתא איירי ביושבת בראש ההר ואתיא לאשמעינן דלפעמים אעפ"י שאינו סמוך נידון ככרך דאם היה רחוקה יותר ממיל עם השיפועו מ"מ נידון ככרך דכמילתא דרבנן לא משבינן השיפועו וברייתא אפשר לתרץ הכא במאי עסקינן אף דאינו מפורש בה דהתנא

אין צריך לפרש דבריו כמו דמשני בגמ' הרבה פעמים הכא במאי עסקינן אף שאינו מפורש במתניתין או בברייתא וזה שאמר המקשה בדבריו כגון דפירושו ברייתא איירי הכי אלא סמוך אעפ"י שאינו נראה היכי משכחת ליה שיהא נידון ככרך לר' ירמי' דבעי תרתי דוקא ומשני ר' ירמי' ביושבת בנחל ועל גבי הנחל הוא סמוך ונראה ואעפ"י שבתוך הנחל אינו נראה מ"מ הואיל וע"ג הנחל הוא סמוך ונראה ונידון ככרך ה"ה תוך הנחל נידון ככרך אעפ"י שאינו נראה דהואיל שהיא מדרבנן דמגילה דרבנן היא שלקא בעיי' דר' ירמי' הנ"ל לקולא וע"ז תנא בברייתא לפעמים נראה אעפ"י שאינו סמוך ודו"ק׃

**עוד** אפשר לומר דהט"ז ז"ל פירש בנחל הוא שאינו משופע רק כמו כותל וכפר הוא למעלה וכרך הוא למטה ומ"מ בש"ע אם הוא סמוך רק שאינו נוח להילוך וצריך להקיף הדרך אם הוא סמוך אם לאו ופסק רמ"א ז"ל דהוה סמוך ממילא זה פירש הגמ' לדעת רמ"א ז"ל בשלמא נראה אעפ"י שאינו סמוך משכחת לה כגון דיושבת בראש ההר ממילא איכא נפקותא במה דתנא נראה אעפ"י שאינו סמיך דאם יושבת בראש ההר נראה מרחוק אלא סמוך אעפ"י שאינו נראה למה להברייתא לפרש מה דאמר ר' יהושע סמוך פירושו אעפ"י שאינו נראה הלא לא משכחת לה סמוך אם לא שאינו נראה דהרי אם אמר מה דאמר ר' יהושע נראה פירושו אעפ"י שאינו סמוך ולא בעינן תרווי' נראה וסמוך מוכח מה דאמר סמוך פירושו אעפ"י שאינו נראה דאל"כ הרי בנראה לחוד סגי ומשני ר' ירמי' ביושבת בנחל וצריך להקיף הדרך יותר ממיל ולכך תנא סמוך אעפ"י שאינו נראה להורות דאף דאינו נוח להילוך אלא ע"י היקף והיקף הוא יותר מתילת"מ הואיל דסמוך נידון ככרך וק"ל׃

**בדף ד** ע"א ואמר ר' יהושע בן לוי פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום ופיר' האשר"י ז"ל ט"ו של כרכים שחל להיות בשבת עכ"ל ולכאור' מה דפירש כך משום דלא מצינו שחל להיות יום י"ד של אדר בשבת דלא בד"ו פסח ואח"ו כתב שם וז"ל ויש מפרשים שלא בזמנה כגון שחל י"ד להיות בשבת ומקשים העולם דהרא"ש סתר דבריו ולע"ד נראה דהרא"ש ז"ל סבר כדעת רש"י דפירש במס' פסחים דף כ"ח כשהיו מקדשין על פי הראי' לא היו דוחין המועדות וחל בבד"ו פסח ומה דפירש הרא"ש ז"ל דאיירי ט"ו שחל להיות בשבת אפשר לפרש בענין אחר דהנהרא"ש ז"ל אינו גורס קושי' הגמ' מאי אריא פורים אפילו י"ט נמי גם פירוקא דגמ' מהו דתימא לא גרס והטעם דסבר אין גוזרי' גזירה דגינזור דרשה אטו קרייה וכדי דלא תקשה קושי' הגמ' מאי אריא לכך מפרש האשרי ז"ל דאיירי בט"ו שחל להיות בשבת ולא קשיא מאי אריא ואפרש שיתי דהנה בב"י הקשה על מה דאמר שואלין הלכות פסח בפסח ובעלמא אמרינן שואלין ודורשין בהלכות פסח שלושים יום לפני פסח ומשני אילו ההלכות הצריכות קודם פסח כגון טחינה והגעלה היו שואלין ודורשין שלושים יום לפני פסח ודיני השייכים בי"ט היו דורשין בי"ט של פסח והר"ן ז"ל כתב מה דאמר במס' פסחים בדברי ר"ג שתי שבתות לפי שלא היו דורשים רק בשבתות ממילא לת"ק דאמר שואלין ודורשין ל' יום לפני הפסח צריכי' לידרוש בהלכות פסח ארבע שבתות ורשב"ג סבר פתי שבתות סגי ממילא אי חל יום ט"ו להיות בשבת חל פסח באחד בשבת ושוב אין לידרש דיני הגעלה וטחינה בשבת שלפני פסח וה"א לכך אין לידרש בשבת שחל בט"ו בעניינו של יום היינו ענייני מגילה דחל חיוב לידרש הלכות פסח דהוא ענוש כרת לכך איצטריך לאשמעינן דדורשין בענייני של יום אבל אי חל י"ד להיות בשבת חל פסח ביום ב' יש עדיין לידרש בהלכות פסח ד' שבתות חוץ מזו ותקשה מאי אריא ודו"ק׃

**עוד** אפשר לתרץ לפי פשוטו דהנה פירש האשר"י ז"ל ואע"ג דבימי רב ליכא להך סקדמה דכפרים מ"מ פלוגתא דזמנה אשמעינן דבזמנה קורין אותה ביחיד ממילא לרב איכא נפקות' אבל בדברי ר' יהושע בן לוי בפורים שחל להיות בשבת ליכא שום נפקותא בזמן הזה דלא בד"ו פסח כי אם לכרכים כשחל ט"ו להיות בשבת ודו"ק׃

**שם** ע"ב בגמ' למימרא דתקנתא דכרכים היא והתנן חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה ומשני הוה ליה עשרה ועשרה לא תקינו רבנן תא שמע חל להיות בחמשי כפרים קורין בו ביום ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה דיום י"א הוא ומשני מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן ויש לדקדק למה לא משני בקושי' ראשונה תירץ זה וצ"ל דהכא צריך ליתן טעם לתחילה דחינן מיום הכניסה ליום הכניסה וצ"ל דאם אין לבני הכפרים שום הנאה במה שמקדימין לא תקינו רבנן לבני הכפרים להקדים משום איבה שיאמרו בני הכפרים בשביל צרכיהם

לבא

של בני כרכים דוחין אותנו מקריאת מגילה בזמנה אבל נשים הנלה לבני הכפרים כמה שמקדימין דהיינו לידחות ליום הכניסה שצריכים לבא לעיר בלא"ה דוחין אותו שיאמרו לאם דעשו רבנן תקנה זו לטובתן כדאי' בגמ' מפני שמספקין מים ומזון הקילו עליהם לכך כשחל יום י"ד להיות ביום הכניסה לא דחינן להו ואי' בש"ע א"ח הלכות ד' פרשיות דכפ' זכור הוא חוב לבני הכפרים לבא לעיר כמו שהוא חוב קריאת המגילה דחד טעמא הוא מה שצריכי' לבא לעיר בפורים לפי שהן עמי הארצות ואינן יודעים לקרות וצריכים לבא לעיר שיקראו לפניהם ואי' באשר"י בשם ר"ת שצריכים בני כפרים לבא לעיר בתענית אסתר ממילא כשחל י"ד בשני בשבת אפשר לידחות לבני הכפרים ליום חמשי הקודם ולא שייך לומר מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן דזה הוא טובה להם שלא יצרכו להיות בעיר ב' ימים רצופין דהיינו שבת פ' זכור ותענית אסתר ביום א' ופורים ביום ב' לכך הוצרך לתרץ עשרה לא תקינו רבנן וק"ל :

## דף ה

ע"א מנין שאין מונין ימים לשנים וכו' פירש"י אם נדר ואמר קונם יין עלי לשנה דאין אומרים שנה היא שנת החמה והיא י"א ימים יתירים וכו' וכד"ה ומנין שאין מונין שעות לחדשים פירש"י אם אמר הרי זה גיטך אם לא באתי חדש עכ"ל ויש לדקדק למה לא פירש"י שניהם בענין אחד או לענין גט או לענין נדר אפשר לומר לפי פשוטו בענין ראשון הוצרך רש"י לפרש לענין נדר, דאף שהוא לקולא כמה שמונין לחדשים ומכ"ש לענין גט דלא שייך קולא וחומרא כדאמר בגמ' דאי פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר ממילא לא נמרי נדר מגט לכך פירש"י לענין נדר ובשעות לחדשים א"א לפרש לענין נדר דהא קי"ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואי' בי"ד סי' ר"ך סעיף ד' מדאיכא קורין ר"ח מוכח דליכא דאיכא יום שלשים הוא מחדש הבא ממילא חדש הוא עדר"ח לכך פירש"י לענין גט וק"ל ·

## דף ה

ע"ב ורבי היאך נטע נטיעה בפורים והא כתיב במגילת תענית את יום י"ד ויום ט"ו ימי פורים אינון דלא למספד בהון ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור של זה בזה פירש בני עיירות אסורים במלאכה ביום ט"ו עכ"ל והקשה הגאון מוהר"ר אברהם ברודא ז"ל הלא שם במשכ' מועד קטן במסקנא מה דאסור בן עיר במלאכה בט"ו דוקא אם לא קרא את המגילה בי"ד והוצרך ליקרות בט"ו עם בני כרכים אסור במלאכה ביום ט"ו וה"ה לבן כרך שקרא את המגילה בי"ד אסור אבל רבי קרא המגילה בט"ו והיה מותר במלאכה ביום י"ד וכ"ל דאמר שם ביקש ר' לעקור ט' באב ולא הודו לו ופירש"י ולא הודו לו מט' באב וה"פ דתוס' מקשים היכי ס"ד דהאי תנא דרבי היה רוצה לעקור ע"ב לגמרי והא אמרינן כל האוכל בט"ב כאילו אוכל גיד הנשה ואינו רואה בשמחת ירושלים ועוד דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין ותירצו התוס' שרצה רבי לקבוע בעשירי דבעשירי ג"כ מצוה להתענות רק מטעם דאין גוזרי' גזירה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בו וזה פירש"י הכ"ל מה דלא הודו לו היינו לעקור ט' באב אבל להתענות גם בעשירי בזה הודו לו שכדין הוא להתענות ממילא לפי מה דאמר שם דט' באב שחל להיות בשבת הוה ואמר רבי הואיל ואידחי ידחה אעפ"י דגם בעשירי מצוה להתענות מ"מ הואיל וקביעות שלו היא בט' באב מותר לידחותו לגמרי ממילא לפ"ז אין לומר לדעת רבי דמה שנכתב במגילת תענית לאסור של זה בזה איירי אם נידחה מיומו ליום אחר דהרי רבי סבר הואיל ואידחי ידחי אף דבעשירי ג"כ מצוה להתענות ומכ"ש בני פורים אף שהיה הנס בט"ו בשושן מ"מ לבני עיירות לא היה הנס ביום זה וכ"ל לדעת רבי מה שנכתב במגילת תענית לאסור של זה בזה אף בלא דחוי וקשה שפיר איך עשה מלאכה בי"ד וזה שאמר בגמ' ורבי היכי נטע ודבי דייקא וק"ל ·

**עוד** איתא שם ורבי היכי נטע נטיעה בפורים והתני רב יוסף ימים משתה ושמחה מלמד שאסורים בעשיית מלאכה ומשני רבי בר ארבעסר הוה וכי נטע בחמיסר נטע ופריך והא רבי בטבריא הוה וכו' ויש לדקדק למה לא מקשה בתחילה והא כתיב במגילת תענית כמו דמקשה לבסוף וכ"ל דהנה בדף ב' מקשה הגמ' איתא פרזים בי"ד אכלל מוקפין חומה בי"ד ובט"ו כדכתיב להיות עושים את יום י"ד ואת יום ט"ו ומשני מדכתיב ואת הפסוק הענין ופירש"י ואיתא פרזים בי"ד דהא קביעתייהו קרא אבל מוקפין דלא קביעתייהו קרא וכו' נימא אי לאו דואת הפסוק הענין בי"ד דמוקפין בי"ד ובט"ו והטעם מדאמר שם בשושן דוחן מוקפין הוא כעיר שושן ובשושן היה הנס שני ימים י"ד וט"ו ממילא בתחילה לא קשיא מגילת תענית דה"א דקאי גם אברכים ואי' אמרי' דמה דכתיב במגילת תענית את יום י"ד

ואת יום ט"ו לאסור של זה בזה מוכח דסבר ואת לא הפסיק לסברת המקשה ולסברת המקשה דוקא מוקפין אסורים ב' ימים אבל רבי בר ארבעסר הוה אבל השתא דאמר רבי בר חמיסר הוה מקשה שפיר דאסור היה גם בי"ד ודו"ק :

**עוד** שם הקשה הגאון מהרמ"א ז"ל וז"ל לשון אי הכי מנוגנם דהמקשה גופא ידע הך ברייתא דיקתני סביב פרט לטבריא ואמאי בעי כתי למימר כתי מעיקרא ומי מספקא ליה מילתא דטבריא והא כתיב ערי מבצר עכ"ל ואפשר לתרץ באמת מאחר דאמר פרט לטבריא אינו קושיא דאפשר לומר פרט למקום שהוא כמו טברי' עכשיו אבל באמת מספקא לן אי טברי' הוית מוקפת חומה מימות יהושע אף דעכשיו איכה מוקפת חומה ולכך מקשה בתחילה מאחר דכתיב טברי' בערי מבצר ואיס"ד דלא היתה חומה לטבריא למה חשיב אותה גבי ערי מבצר ואין לומר דים חשיב חומה דא"כ למה לא חשיב ים חומה אבל בתי ערי חומה אלא ממה דחשיב לה גבי ערי מבצר מוכח שהי' לה חומה בימי יהושע ולמה מספקא ליה ומשני הגמ' דפוקי' שהר וכו' וה"פ לעולם ים אינו חשיב חומה לענין בתי ערי חומה משום דמגליא אבל לענין זה מקרי ערי מבצר משום דמגניא ולכך מספקא ליה לענין מגילה אי קרויים חומה אי לאו ולפ"ז מתורץ מה שמקשים העולם לפי תירץ הגאון מהרמ"א למה שאמר פרט לטברי' הוא מסקנת הגמ' ואינו כברייתא מאי מקשה הגמ' דלמא לכך היה חזקיה מסופק אם היתה לטברי' חומה בימי יהושע דעכשיו היה לה חומה והיה מסופק אם חומה זו מימות יהושע ולפי הנ"ל לא קשיא מידי דבאמת לא היה לטברי' חומה בימי חזקי' גם מתורץ מה דלא הקשה בתחילה עלמה דאמר רבי בטברי' הוה ובטברי' הוה קרי בט"ו ולא מקשה מזו הברייתא דתני פרט לטבריא ולפי הנ"ל ניחא דהמקשה הי' סבר טברי' בוודאי היתה מוקפת חומה בימי יהושע וק"ל ·

## דף ז

ע"א בתים כל' כד"ה נאמרה לקרות וכו' ואכתי תקשה וכו' ה"פ מאי פריך שם במשכ' יומא הניחא למ"ד וכו' הלא אף למ"ד לא ניתן ליכתב מ"מ נאמרה ליקרו' מן התור' וזה אינו כתוב' וא"ל דהא דניתן ליכתב מדרבנן קרי כתיב' כה"פ ואין לתרץ הכי מקשי במס' יומא הניחא למ"ד ניתן לכתוב היינו לשמואל דסבר לר"ש אף דאין לה רמז ליכתוב מן התורה מ"מ נאמרה לקרות מן התורה ניחא דבשביל זה דנאמרה לקרות מן התורה עשו רבנן חיזוק ליכתוב אלא לכך פלוגתא דשמואל היינו בעל המסדר הברייתא דלא חילוק אליבא דר"ש בין קריאה לכתיבה דאל"כ היה לו לפרש כמו דפירש שמואל ותלא פירש מוכח דסבר בעל המסדר הברייתא דר"ש סבר דאף לקרות איכה רק מדרבנן ממילא כתיבה אפילו מדרבנן ליכא במגילת אסתר ומקשה על המסדר הברייתא לפי סברתו אליבא דר"ש תקשה על ר"ש למה כמשלה אסתר לאילה · דא"כ הדרי קושי' לדוכתא פירש לפי"ז איך אמר המקשה הניחא למ"ד ניתן ליכתב הלא גם חנוכה ניתן ליכתו' מדרבנן ממילא אי ס"ד דבלשון המקשה דכתיבא מדרבנן קרי כתיבה אף למ"ד לא ניתן ליכתוב לא ניחא ותירץ הר"ר אלחנן לעולם המקשה כיוונא הקשה קושיית הכיחא על המסדר הברייתא אליבא דר"ש תקשה לר"ש כנ"ל ולא קשיא מחנוכה דחנוכה ליכא כתיבה אפילו מדרבנן וכן אי' סוגי' הנ"ל ברש"י במס' בבא קמא דף ב"ו כל"ה הניחא למ"ד כו' פלוגתא היא בסוף המפקיד תרי לישנא אליבא דרב יוסף ודוק וכן תמיני במס' ביצה דף י"ו :

## בדף ז

ע"א ר"ש אומר מגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה ואמר רבא דאית לה פירכא דלמא כר"א דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו ופירש"י כר"ה נדמתה לו כאומתו וז"ל והיו אומרים כפיהם זו משלנו היא ויש לדקדק למה לו להביא דר"א הי' לו לומר בקיצור דלמא היו אומרים כפיהם מנלאה חן בעינינו וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד אמ"ל לר"א שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו אלא ה"פ דאית לה כאכן עירא ע"פ לא תחמוד וז"ל שאם בת מלך רואה · בעד החלון יפיפיה אחד ורואה אותו איש כפרי אינו אומר מצאה חן בעיני ? דמה שהיה יגיע לו מתנה דבוודאי לא תנשא לו וכן אי' בפרקי אבות גבי כל אהבה שהיא תלויה בדבר בפירש וז"ל דאהבה את כויה בדבר היא שאוהב אשה בשביל יופיה ובאוכה כושאת לו בטלה האהבה דמה לאהוב אותו כשאינו מגיע לו שום הנאה מיופיה אבל אהבה מחמת רייגות זו היא אהבה שאינו תלויה בדבר ול"פ תקשה למה נשאת אסתר חן בעיני כל רואיה דאין לומר בשביל ריעת דהרי כתיב כל רואיה בר איה ביגלאה ואין לומר שכל אחד היה סבר שתנשא לו דהרי אף אם לא יתפוץ בה המלך טוב לו תנשא לאיש שנתנו הנכיס ליד שומר הפילגשים לכך אמר ר"א שכל א' נדמת לו כאומתו דאית

מני שאמר אחשורוש לאסתר למה לא תגיד לי מאיזה אומה את ואני עושה מהם חכסיבין ובמתונים מתילא זה היתה האהבה שכל אחד היה סבור שיתגדל על ידה ווה דפירש רש"י שהיו אומרים בפיהם שהיו משבחים את עצמן שאמרו כל אחד אני אעלה לגדולה וק"ל :

**בדף** ז' ע"ב אמר רבא חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכבר נחבטו כל המפרשים בזה ואפשר לומר דאיתא בירושלמי רב ירמיה כשהיה קורא את המגילה כשהגיע למרדכי אמר ברוך מרדכי וכהמן מה דקרא קודם מעשה תלוי לא אמר כלום ולאחר מעשה תליה אמר ארור המן ורב הונא הוה אמר אף קודם מעשה תליה שאין טעיא דהרי עכשיו מת הוא מתילא לרב ירמיה יש חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי דברוך מרדכי אמר בכל המגילה וארור המן לא אמר בכל המגילה ולרב הונא אין חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי וזה שאמר רבא חייב לבסומי בפוריא דמבוסם אינו מבולבל כשיכור דאמרינן בגמרא מבוסם כל שיכול לדבר לפני המלך ושיכור כל שאינו יכול לדבר לפני המלך ע"ז נ"ל עד דלא ידעי להכריעו בין תרי אמוראי דלעיל אי יש חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי אי לאו לפי דק"ל אם שתה רביעית יין אל יורה וק"ל

**בדף** ט ע"א בגמרא התירו ליכתוב יונית כספר תורה במעשי דתלמי המלך ופירש רש"י מלך מצרים היה עכ"ל דקשה לרש"י דלמא כתבי ע"י אונס שהיו בעת ההיא משועבדים תחת המלכות לכך פירש"י שהיה מלך מצרים ולמה לא כתבו בלשון מצרי אלא שכתבו מדעתם בלי אונס וק"ל :

**דף** י"ב ע"א מטות זהב וכסף תניא ר' יהודא אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב ופירש"י בד"ה הראוי לכסף וז"ל מטות זהב וכסף קדרים שר הראוי לזהב לזהב וגרוע לכסף עכ"ל הפי' דקשה מנ"ל לר' יהודא זה הדרש לזה פירש"י דהכי מוכח דבריש אמר חצר תחילה ואח"כ גינה מתילא האחרון הוא חשוב יותר מן מה דאמר בתחילה ואחר כך אמר בריש זהב ואח"כ כסף מתילא אמר החשוב קודם אלא הראוי לזהב לזהב השר שהוא חשוב יותר שיושב בראשונה במלכות ישב על מטה של זהב והגרוע על כסף לכך חשיב זהב תחילה אבל בחצר חשיב חצר תחילה דבתחילה צריך לכנוס בחצר ואח"כ לגינה ולכך פירש"י תחילה זהב ואחר כך כסף ובבריית' שופה כסף תחילה וק"ל :

**שם** ע"ב ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אטו עד השתא לא טב ליביה במתרא אמר רבא יום השביע' שבת היה ומקשים העולם הכא הקושיא במקומה עומדת אטו עד השתא וכו' ואין לומר שהיה ביום הראשון ומה דאמר שביעי לפי דשבת הי' דאין מקרא יוצא מידי פשוטו גם מדאמר רבא יום השביעי שבת היה מוכח דסבר נ"כ דהיה יום השביעי ונ"ל דאי' במדרש אמרו מלאכי השרת לפני הק"בה ב"ה חרב ורשע זה עושה מרזיחין אמר הק"בה תנו ימים כנגד ימים שנאמר בימים ההם היו דורכי' גיתות בשבת כמצא מה שהיו ישראל מתענגים בשבת כשחטאו ולא שמרו התענוג של שבת ניתן התענוג לא"ה גם אי' במדרש אומת העולם טובתן איכה שלימה שנאמר וטוב לא יהיה לרשע וזה פירש הגמ' יום שבת היה ולכך עד השתא לא טב ליביה שנאמר וטוב לא יהי' לרשע והשתא טב ליביה שנתן הק"בה ימים כנגד ימים כנ"ל גם איתא במדרש על פסוק כשבת המלך על כסא מלכותו וז"ל כתיב כי לה' המלוכה אלא כשחטאו ישראל ניטלה מהם וניתנה לאומות העולם וק"ל

**עוד שם** ע"ב ויאמר ממוכן תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורעניות אמר רב כהנא מכאן שהדיוט קופץ בראש וכתבו התוס' בד"ה ממוכן וז"ל יש במדרש שהיה דניאל ולפי שהיה נשוי לשרית שהיתה גדולה ממנו שלא הי' יכול לכופה לדבר בלשונו יעץ לעשות כן עכ"ל ה"פ דבשבעת הסריסים כתי' ממוכן ואח"כ כתיב מומכן ושמעתי מה דכתיב ויאמר מומכן לא זה ממוכן משבעת הסריסים וכן אי' בת"י שאחשורוש הרג אילו ז' סריסים מתילא תמה דאיתא בירושלמי זה דניאל והכא תנא זה המן אלא זה הוא אחר ואינו מז' סריסים ומוכח שפיר הדיוט קופץ בראש שלא שאלו אותן וקפץ לומר וק"ל :

**עוד** שם ע"ב איש יהודי וגומר מאי קאמר אי ליחוסיה קאתי ליחסיה וליזל עד בנימן וכו' תנא כולן על שמו נקראו בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל וכו' והדר מקשה קרי ליה יהודי אלמא מיהודא קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימן קאתי ויש לדקדק למה לא מקשה בתחילה קושיא זו קרי ליה יהודי דקאי על תיבת יהודי שהוא מוקדם ליחוסו ונ"ל דאיתא במדרש ילקוט במגילת אסתר וז"ל אמר הקב"ה לדוד אתה הצלת את שמעי בן גרא שהיה חייב מיתה שקלל את המלך דוד בברחו מפני אבשלום ודוד ויתר לו ואמר היום לא ימות חיך שאני כותב אותו על שבטך דהוה כאילו הולידו דוד המלך מתילא לפ"ז לא קשיא קרי ליה יהודי וקרי לי' ימיני דהכי פירושו איש יהודי דהיינו מרדכי ויאיר ושמעי היו מיוחסים לשבט יהודא כנ"ל וזה שמעי היה בן קיש איש ימיני דקיש היה ימיני אבל השתא דאמר כולן על שמו נקראו קשה שפיר מתה נפשך אי יהודי היה או ימיני היה וק"ל :

**במסכת** מגילה דף י"ג אמר יעקב לרחל מנסבת לי אמרה ליה אין אלא אבא רמאי הוא לא מצית למיקם ביה אמר לה אי רמאי הוא אחוה אנא ברמיותא אמרה ליה ומי רשאי לצדיקי לסגוי ברמיותא אמר לה אין דכתיב עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל אמר לה ומאי רמאותיה עכ"ל ויש לדקדק למה לא שאל מיד מאי רמאותיה ונ"ל בתחילה היה סבר יעקב שהיא אינה יודעת עכשיו מאי רמאותיה רק אמרה שיתנה עמו בפירוש כדאיתא ברש"י על הפסוק רחל בתך הקטנה וע"ז אמר יעקב אחיו אני ברמאותיה ואני יודע להזהר אבל השתא שאמרה מי שרי לצדיקי לסגוי' ברמאותיה הוקשה ליעקב הלא אמר שאזהר מרמאותיה ולא שיעשה עמו רמאית אלא באמת אף שיעשה עמו תנאים בפירוש יעבור על התנאים כמו שהיה באמת ולכך סברה רחל מה דאמר יעקב אחוה אני ברמאותיה הכי אמר שאני אעשה לו נ"כ רמאות ולכך שאלה ומי שרי לצדיקי לסגוי ברמאותיה ולכך שאל אותה מאי רמאותיה שאי אפשר להזהר ממנו והשיבה לו אף שיתנה עמו בפירוש כי מטי ההוא יומא מעייל לאה לגבך וק"ל

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו בתחילה היה סבר יעקב שלא תאמר רחל מאי רמאותיה שתחוס על כבוד אביה אבל השתא שאמרה ומי שרי לצדיקי לסגוי ברמאותיה מתילא יודעת שאביה רשע ואם רשע אינה מחוייבת לחוס על כבוד אביה דאינו עושה מעשה עמך הוא כדאיתא במסכת סנהדרין דף מ"ז בגמרא גבי כה"ג שיטמא לאביוגס ברש"י שם גבי חזקיה שגירר עצמות אביו לכך שאל אותה שתגיד לו מאי רמאותיה וק"ל

**בדף** י"ג ע"ב כיון שראה המן שנפל הגורל על חדש אדר היה שמח שבו מת משה רבינו ולא היה ידע דבשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד משה ויש לדקדק למה מביא הגמר' שלא היה יודע בז' באדר מת משה דזה היה יודע דהרי לכך הי"ה שמח וכ"ל דמהר"שא ז"ל הקשה הלא לא נפל הגורל על שבעה באדר רק על יום י"ג באדר ומשני דיום י"ג באדר היה עדיין בשבעה ימי אבילות של משה רבינו ע"ה עכ"ל אך קשה הלא איתא בי"ד סימן שצ"ה מיד אחר גץ החמה של יום שביעי בטלה גזירת שבעה ופירש בש"ך דדוקא היכי דיש מנחמין דינו עד שיפסקו המנחמין והיכי דאין מנחמין בטלה כל האבילות מיד אחר נץ החמה וגבי משה רבינו לא היו מנחמין דכל ישראל היו אבילים מתילא ביום י"ג שוב לא נהגו אבילות וכן איתא בלשון דביום י"ג כבר בטלה האבילות ונ"ל דאיתא בי"ד הלכות נדרים אם נדר על חדש צריך להמתין ל' יום דבלשון בני אדם חדש הוא שלשים יום והנה איתא בשילהי פרק קמא דמסכת קידושין דחשיב שם דמשה רבינו מת בשבעה באדר מדכתיב ויבכו בני ישראל את משה שלשים יום ואחר שלשים יום אמר יהושע הכינו לכם צידה כי בעוד ג' ימים תעברו את הירדן וכתיב והעם עלו בעשור לחודש מן הירדן כא מהם ל"ג ימים למפרע וכו' מתילא לפי מה דקי' ל דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר עולה החשבון בז' באדר מת משה והמן היה סבור דחדש אדר הוא שלשים יום כלשון בני אדם מתילא לפי חשבון הנ"ל מת משה בשמונה באדר והיה יום שלשה עשר יום ששה לאבילות של משה ולכך אמר בגמרא דלא ידע המן דבשבעה באדר מת משה וכבר בטל האבילות ונם זה לא ידע בשבעה באדר נולד משה ודו"ק :

**בדף** י"ד ע"ב אמר רב נחמן חולדה מבני בניו של יהושע היתה כתיב הכא בן הרחם וכתיב התם בתמנת סרח איתביה רב עיינא סבא שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב הזונה ומשנה דאיתגיירה ונסבה יהושע ופריך ומי הוה ליה זרעא ליהושע והא כתיב נון בנו יהושע בנו ופירש רש"י מייחס עד יהושע ומיהושע למטה לא מייחס איש עכ"ל ויש לדקדק

למה לא מקשה על רב נחמן מיד ומי הוה ליה זרעא ליהושע ואפשר לתרץ לפי פשוטו דאיתא שם אמר רב נחמן לא יאי יוהרא לנשי פירש רש"י לא נאי חשיבות לנשים שאמר חולדה אמרו לאיש ולא אמרה אמרו למלך וכל המתנאה ניטל החשיבות ממנו מתילא על רב נחמן לא קשיא מנו בנו יהישע בנו דאפשר לומר דהיה לו בנים ליהושע ומה דלא מייחס מיהושע ואילך משום דלא מייחס בד"ה רק איזה חשוב ממי יצא להורות יחוסו מיהושע ואילך לא היה אדם חשוב רק חולדה ולא נאי חשיבות לנשי אבל השתא דאמר שיצאו מיהושע ותרחב שמונה נביאים קשה שפיר למה לא חשיב בד"ה מיהושע ואילך עד הנביאים האילו אלא שלא היה בנים ליהושע ולא נסיב רחב ואילו הנביאים שיצאו מרחב לא היו מיהושע וק"ל

**בדף** ט"ו ע"ב מה ראתה אסתר שזימנה להמן ר"א אומר פחים טמנה לו ר' יהושע אומר מבית אביה למדה שנאמר אם רעב שונאך האכילהו לחם וגומר וה' ישלם לך אל תקרא ישלם אלא ישלימנו לך ופירש רש"י בד"ה מבית אביה למדה וז"ל שמעה מהתינוקת שקורין כן עכ"ל וכ"ל דאיתא בדף ג' מה דכתיב ויקראו בספר תורת אלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא וכו' ויבינו במקרא אילו המסורת' פירש י"ת בספר בראשית פרשה ל"ו סימן י"ב כששרף אמון את התורה ונשתכחה כל התורה ובימי יאשיהו מצא חלקיה ספר התורה תחת הנדבך שלא היו יודעין רק המקרא ולא המסורה היינו קרין ולא כתיבין שהמסורה נאמרה על פה ובשבא עזרא הסופר ניתן על ידו ברוח הקודש המסורת ופיסקי טעמים וכן איתא במסכ' נדרים קריין ולא כתיבין הלכה למשה מסיני מתולא תקשה הלא אסתר היתה קודם עזרא מהיכן למדה אל תקרא דהרי זה הלכה למשה מסיני ואחר ששרף אמון את התורה לא ידעו כלל רק מה שמצא חלקיה ספר תורה ומצא הכתיב ולא הקרי לכך פירש' שהתינוקות היו קורין כן דאיתא במס' בבא בתרא פ"א מיום שחרב ב"ה ניתנה הנבואה לתינוקות והיו התינוקות מכונים ברוח הקודש לכך פירש קורין דייקא שהיו מכונים לקרי וק"ל

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דאי במס' סוטה פרק ג' דר' יהושע סבר אסור ללמוד את בתו תורה דאמר שם כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות ותקשה ר' יהושע אהדדי איך אמר הכא מבית אביה למדה הלא אסור להשמיע ד"ת לאשה לכך פירש' שמעה מהתינוקת ותינוקת אינן יודעין מזה שאסור להשמיע ד"ת לאשה וק"ל

**בדף** ט"ז ע"א כתו' בד"ה ודאי עשרת אלפים ככרי כספא דידי וז"ל שמעתי שעשרת אלפים ככר כסף עולים לשקלים של ת"ר אלף והקשו הרבה מפרשים הרי עשרת אלפים ככר עולין לת"ר אלף כל אחד ד"ה סלעים ובתרגום יונתן פירש בהדיה שרצה ליתן בעד כל אחד מנה וכ"לע"ד לפרש דהנה במדרש ילקוט מביא בנוסחא אחרת וז"ל אמר המן לאחשורוש בזמן שהיה ב"ה קיים היו נותנים שקליו ואתאו וגלו ואני אתן בקצע לגולגולת שכוס דיהו שעולה עשרת אלפים ככר כל שתא ושתא עכ"ל והכי פירש דאיתא במס' ב"ב דף צ' אין מוסיפין על המטבע בפעם אחת יותר משתות דכתיב ביחזקאל והשקל עשרים גרה חמשה ועשרים שקלים עשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם שמע מיניה מנה של קודש כפול היה ושמע מיניה אין מוסיפין על המטבע יותר משתות ומקשים התוספות והא שקל ד"ד גרה הוא דגרה היא מעה ומתרצים התוספות שהוסיפו עוד שתות כדאיתא במסכת בכורות דף כ ע"א יהיה לכם שהיה עוד הויה אחרת מתילא בימי יחזקאל הוסיפו שני פעמים ומה דאמר אין מוסיפין יותר משתות היינו בפעם אחת ואיתא ברמב"ם הלכות שקלים פרק ראשון דאם מוסיפין על המטבע צריכים לשקול עם ההוספה מתילא היו השקלים בימי יחזקאל שקל ומחצה זולת חלק אחד מכ"ה דמעשרים גרה נעשו כ"ט זולת חלק אחד מחמשה בגרה והנה הקלבון היה אחד מכ"ה כדאיתא ברמב"ם מתילא היה שקל ומחצה והנה אחר שגלו מן הגולה בימי כורש היו שוקלין דרכונות ופירש הרמב"ם ז"ל במסכת שקלים פרק שני משנה ד' וז"ל רצה לומר שהיה מטבע שלהן כפול הסלעים שהיו בימי הזורבן והיו שוקלין במחצית השקל סלע מתילא היו שוקלין בימי כורש סלע ומחצה של תורה ואיתא במדרש פרשה יתרו שראה ר' יוחנן בתו של נקדימון בן גוריון וכו' ואמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך ונומר ועבדת את אויבך לא רציתם לשקול שקל למים נריכים אתם לשקול ט"ו שקלים למלכות והטעם הוא ע"פ דאיתא במדרש ואת הכבשה ישלם ארבעתן ארבעה לא נאמר אלא ארבעתן ארבע פעמים ארבע והנה אחשורוש היה אחר כורש ובימיו בטלה עבודת בית אלהא עד דריוש בנו מתילא היה המס של כל אחד מישראל ד"ד סלעים שהם שהם' עבר פעמים מה שהיו שוקלין לבית המקדש בימי כורש וזה אמר המן שהוא יתן שכוס גולגלת דידהון כל



בתא פירש המס שנותנין ישראל לאחשורוש כל שנה שעולה עשרת אלפים ככר כסף הוא יתן מכיסו שלא יהא נזק בגנזי המלך וסלע ד"ה ככר פירש הגאון בעל ברית שלום ז"ל וככר מלאכ' היא אחד מ"ה וישראל היו שוקלין מטבעות והוא נתן כסף ליד עושי מלאכה ודו"ק

**שם** ט"ז ע"ב אמר רבה אמר ר' יצחק בר שמואל גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם שכל אותן י"ד שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש וכו'. והקשה הגאון מהרש"א ז"ל מנא לן דגדול תלמוד תורה דלמא שקולים הם ולכך לא נענש ונלע"ד לתרץ דהנה מהרש"א ז"ל הביא ששבשם התוספת ישנים וז"ל וא"ת למה נענש יעקב על פרישתו מאביו הלא יצחק צוה ליעקב שילך פדנה ארם ליקח אשה ותירץ הר"י מפרישא דאחר י"ד שנים שב מפני עשו מתנו ושלחה רבקה לדבורה מניקתה שיבא יעקב לחברון עכ"ל ויש להקשות לפ"ז מנא לן דגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם דלמא לכך לא נענש יעקב על אותן י"ד שנים לפי שהיו במצוי של אביו ואמו וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד למה נענש יעקב על אותן י"ד שנים שהיה בבית לבן הלא יצחק צוהו ליקח אשה מבנות לבן ולבן לא רצה ליתן לו עד אחר עבודה אלא נ"ל לפי דיש חילוק בין פרישה מאבא לזמן קצר לפרישה לזמן ארוך דיש לאביו צער יותר גדול אם בנו פרוש ממנו זמן ארוך דתנינו במסכת כתובות אתיה דרבא דלא חזיה ליה תליסר שנין מתילא יעקב שהיה פרוש מאביו ד"כ שנים אילו שמונה שנים שהיה פרוש מאביו אחר י"ד שנים אף אם יהא יוסף פרוש ממנו שמונה שנים לא יהיה מדה כנגד מדה לכך הוצרך יוסף שיהא פרוש ממנו ד"כ דאילו שמנה שנים האחרונים יהיו שקולין לשמנה שנים שפירש יעקב מאביו אחר י"ד שנים שעבד בבית לבן בשתי בנותיו. והשתא אתי שפיר דלפי הנ"ל היה בדין שיהא יוסף פרוש ממנו עוד י"ד שנה דאילו שמנה שנים שהיה יעקב פרוש מאביו היו אחר ד"ת שנה שהיה בבר פרוש מאביו אלא דגדול תלמוד תורה יותר מכיבד אב ואם וח"ק

**גם** אפשר לתרץ קושיית מהרש"א הנ"ל לפי פשוטו דמוכח גדול תלמוד תורה מכיבוד אב דהרי יעקב הלך לבית לבן ברצון יצחק ואעפ"כ נענש ומה שהיה בבית שם ועבר לא היה ברצון של יצחק שצוה לו לקחת אשה ועבר על דברי אביו ואעפ"כ לא נענש עליהם וק"ל:

**והגאון** מהרש"א ז"ל תירץ על קושייתו דסתיך אמתניתין דתנן ותלמוד תורה כנגד כולם ותקשים העולם א"כ מאי חדוש רבה וכ"ל דבמתניתין אפשר לומר מה דתנא ותלמוד תורה כנגד כולם היינו נגד כל אחד ולפ"ז שווים הם אבל מרבה מוכח הא דתני במתניתין ותלמוד תורה כנגד כולם פירוש כנגד כולם בכלל דהנה מה דקתני במתניתין כיבוד אב ואם פירושו או אב או אם דוי"נ היא מחלקת כדאיתא במסכת קידושין הרי שאמר לו אביו עלה לבירה מתילא אריכת ימים דכתיבא בתורה קאי על כל אחד מתילא מתניתין דמביא ראיה ממה דכתיב בתורה למען יאריכון ימיך קאי על כל אחד לחודיה וכן איתא בגמרא ואת הפסיק הענין ותדתנינו דהתורה הניחה על יעקב ולא נענש על כיבוד אב ואם מתילא אין לומר מה דתני במתניתין ותלמוד תורה כנגד כולם פירושו נגד כל אחד דהרי במתניתין תנא אב לחוד ואם לחוד ותלמוד תורה שקול נגד שניהם וכ"ל מה דתני במתניתין ותלמוד תורה כנגד כולם קאי לכל השנוי במתני' ביחד מתילא מוכח דגדול תלמוד תורה אפילו יותר מכיבוד אב ואם לכך אמר רבה גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם וק"ל:

**בדף** ד"א ע"ב אלא הא דתניא רב שימאין פוחתין מעשרה פסוקים בבית הכנסת וידבר עולה מן המנין הני עשרה כנגד מי אמר ר' יהושע בן לוי כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני ויש לדקדק מאי אריי' דוידבר עולה מן המנין היה לו להקשות בקיצור הני עשרה פסוקים כנגד מי וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד במה דתירץ ר"י בן לוי כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני יהוא ספת יתר אטו לא ידעינן עשרת הדברות מאי ניהו אלא ה"פ דהמקשה היה ידע שיתרץ לו נגד עשרת הדברות רק ממה דאמר וידבר הוא מן המנין הוקשה לו דהרי בעשרת הדברות ישנו עשרה פסוקים חוץ וידבר והשיב לו ר"י בן לוי כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה דכתיב בתורה וידבר הוא לן אבל למשה בסיני לא נאמר וידבר שהרי ידע שה' דיבר וק"ל:

**בדף** ד"כ ע"א בתוספת בד"ה למאן דאמר דולג לידלוג וכו' ה"פ דהא מ"ד פוסק אית ליה דולג אי לאו משום הנכנסין אחר בקרא הראשון ויצאו בין פרשה לפרשה ולא ישמיעו כשיקרא השני הפסוק השלישי היינו פסוק ראשון אחר הפרשה ויאמרו שקרא השני רק שני פסוקים וסברא זו כתב מהרש"א ז"ל בשם מהרי"ל

ולמה לא תקנו שלא יטעו הנכנסים ואין להקשות איך אפשר לתקן שידלוג דהרי יטעו נ"כ הנכנסים שיאמרו הראשון לא קרא רק שני פסוקים ושברא זו אי' ברש"י בד"ה גזירה משום הנכנסים די"ל דכך היה לתקן שהשני ידלוג חצי פסוק ולכך כתבו התוס' דאף למ"ד פוסקין אית ליה כתי דולג אי לאו משום גזירה הנכנסים והיוצאים מחילא בשביל היוצאים היה לתקן שיפסוק וידלוג ותירץ התוס' לכך נראה לפרש וכו' וה"פ דהנה יש לדקדק עוד למה אמר שמואל גזירה משום הנכנסים והיוצאים הלא בשביל הנכנסים לחוד נ"כ אין לידלוג שיאמרו הראשון לא קרא רק שני פסוקים אלא צ"ל דסבר שמואל נ"כ דאסור להפסיק אלא ע"פ הכרח גדול מחילא אינו מתיר שמואל לפסוק אלא בשביל נכנסים ויוצאים וכה"ג איתא במהרש"א דיש לחלק אפילו בנכנסים לחוד בין אם יטעו רק אילו שיבואו כשמתחיל השני ובין אם יטעו הנכנסים כשמסיים הראשון וגם אילו שיכנסו כשמתחיל השני עכ"ל אבל בשביל נכנסים לחוד דהיינו אם כבר קרא הראשון ג' פסוקים אסור להפסיק ולכך מקדים שמואל נכנסים ליוצאים דהוה ליה למימר יוצאים קודם דיוצאים יטעו בקריאת הראשון ג' פסוקים ונכנסי' לא יטעו אלא בשני אם ידלוג שיאמרו הראשון לא קרא רק ב' פסוקים אלא דשמואל אתי לאשמעינן דמשום נכנסין לחוד אין ליפסוק היינו אם כבר קרא הראשון ג' פסוקים שלימים דשוב אין לתקן היוצאים ויוצאים לחוד בלא נכנסים אי אפשר דיתרמו אבל נכנסים לחוד אפשר דיתרמו אם כבר עבר הראשון וקרא ג' פסוקים וזה מתרצי' התוספות דלדידיה תרצו שפיר דשמואל סבר דאין להפסיק אלא היכי דלא אפשר והיכי דאפשר פשיטא דאין להפסיק וכיון דאין להפסיק אלא מחמת דוחק גדול אפשר לו לתרץ דמחמת דוחק גדול היינו בשביל נכנסים ויוצאים פסקינן אבל משום יוצאים לחוד אין להפסיק אבל למ"ד דולג דאינו חושש משום נכנסים ויוצאים תקנה ודו"ק :

**שם** ע"ב אמר ר' אליעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא א"כ נענה כיהושע בן נון שנא' קום לך ופירש"י מדכתיב למה זה אתה נופל על פניך אלמא אין לו ליעשות עכ"ל ה"פ דיש להקשות מנ"ל מיהושע דאסור ליפול על פניו הלא היתה שם גם קריעה לכך פירש"י דהכי מוכח מדכתיב קום לך למה אתה נופל על פניך והרי קריע' יותר הכנעה מנפילה כדאית' במסכת תענית שרים בנפילה ושאר העם בקריעה ולמה אמר הקב"ה למה אתה נופל ולא הזכיר קריעה אלא להורות דנענה בנפילה לחוד דמזה נלמד שאם אינו מובטח שיענה בנפילה אסור לנפול דשמא לא יהא נענה ויהיה חילול השם כדפירש רש"י שם דהרי נענה יהושע בנפילה לחוד וק"ל ·

**דף כח** ע"ב תנן התם ולאשתמש בתגא חלף תני ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות כתרה של תורה ופירש בא"שרי זה משניות וכן פירש"י בשלהי מס' נדה אמר עולא לישתמש במאן דתני ארבעה ולא לישתמש במאן דמתני ארבעה ופירש הא"שרי ז"ל דתני פירש מי ששונה ארבע סדרי משנה דמתני פירש מי שלומד הש"ס ארבע סדרים עוד שם כי הא דריש לקיש הוה א זיל באורחא מטא עורקתא דמיא אתא האי גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה אמר ליה קרית תנית אמר ליה תנינא ארבע סדרי משנה אמר ליה פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקישא אכתפך שדי בר לקישא במיא אמר ליה ניחא לי דאשמע למר פירש"י שאשמש לאדוני אמר ליה גמור מיני הא מילתא דאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת שבעה נקיים עכ"ל וכבר כוונו בזו הגה' קמאי ולע"ד נראה לפרש לפי פשוטו דהנה ריש לקיש סבר דאסור לשמש עם מי שהוא שונה משניות דאף דאינו נפקא מיניה לדינא דאסור להורות מתוך המשנה מ"מ נקרא ת"ח ולכך ספדיה להאי גברא דהוה תני הלכתא פירש"י משניות ואמר עליו וי חסרא ארעא דישראל גברא רבה ועולא סבר כרב נחמן מה שלומד מה דלא נפקא מיניה להוראה לאו מקרי ת"ח ולכך לא ספדיה רב נחמן להאי גברא דהיה שונה הלכות כדאי' שם מחילא כשאמר האי גברא לריש לקיש שהי' שונה משניות אמר שדי בר לקישא במיא דריש לקיש סבר דאסור לשמש במי ששונה הלכות והאי גברא אמר ניחא לשמש למר דהי' סבר כעולא דאם לא למד ש"ס אינו נקרא כתרה של תורה ומות' לשמש עמו וע"ז אמר ריש לקיש אי הכי גמור מיני הא מילתא וכו' דאי' במהרש"א בחידושי אגדות בשלהי מסכת נדה וזה לשונו לבדמשיים מסכת נדה במאמר תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום וכו' שאם יאמר האומר אין לי ללמוד מסכ' נדה דיני פתחי נדה כדי לתקן טעותא דהא במומרא דר' זירא נתקן כל טעותא מהאי טעמא מייתי לה בסוף מסכ' נדה כל השונה הלכות פירש משניות אף דלא נפקא מיניה לדינא זוכה לחיי עולם הבא עכ"ל מחילא זה אמר ר"ל להאי גברא גמור מיני הא דאמר ר' זירא וכו' ולפ"ז למה אנו שונין מסכת נדה אלא אף דלא נפקא לדינא הוה כתרה של תורה ומצוה קא עביד מוכח מזה דאף מי ששונה משניות הוה כתרה של תורה אף דלא נפקא לדינא ואסור לשמש במאן דתני משניות ולכך הביא שם הא דתני דבי אליהו דשייך לכאן וק"ל ·

# מסכת מועד קטן

**בדף** ט' ע"א בתוס' בד"ה איבעי ליה לשיוריה באמה כליא עורב וז"ל שלא היה צורך הבנין כל כך ואעפ"י שהוא מן הבנין כדי שלא יביאו את הטומאה אין צורך כל כך וגם בשעת הבנין בזמן שלא היה השכינה שורה בו לא היה צורך עכ"ל ה"פ דקשה מנ"ל אי צורך בנין הוא הא אמר לעיל שיורי בנין ב"ה לא משיירינן ואי לאו צורך בנין הוא אינו מעכב לחנוכת הבית והדרי קושיא לדוכתא דלמא איתרמי להו הכי ומנ"ל דאין מערבין שמחה בשמחה לכך מפרשי התוס' דלעולם לאו שיור הוא מחילא מותר לשיירה אך אם רוצים לחנך הבית היינו שיביאו הארון אל הבית כדכתיב שם במלכים ואם יביא ארון לתוך הבית איצטריך לאמה כליא עורב דהשכינה בארון היא ואם צריך לאמה כליא עורב מעכבת את החינוך מחילא מוכח שפיר דאין מערבין שמחה בשמחה ודו"ק :

**שם** ע"א ר' יונתן בן עכמאי ור' יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים בי ר"ש בן יוחאי פירש רש"י בד"ה פרשת נדרים וז"ל במסכת נדרים ובעין יעקב גרס בדברי רש"י או פרשה דראשי המטות וכ"ל דאית' ברמב"ן בפרשת מטות וז"ל הנה התרת נדרים הם כהררים התלוין בשערה דאינו רק רמוז לא יותר כדאיתא במסכת חגיגה דף י"ד והטעם כדי שלא יהא ישראל פרוצים בנדרים לכך לא רגילין כל ישראל דיני היתר נדרים רק לראשי המטות אמר כפירש דיני היתר נדרים ולכך אמר כאן לראשי המטות דלהם אמר הפרשה של התרת נדרים ולא נכתבה בתורה רק ליחודי סגולה בעל פה ושאר הפרשה אמר לבני ישראל מה שנכתבה בתורה כפירש וזה פירש רש"י הנ"ל דקשה מהיכי תיתי למדו פרשת נדרים אצל ר"ש בן יוחאי והלא קרי בי רב הוא לכך פירש רש"י שלמדו אצל ר"ש בן יוחאי פרשה שנאמרה לראשי המטות בעל פה דלא נאמרה רק ליחידי סגולה כנ"ל ברמב"ן וק"ל ·

**בדף** י"ח ע"ב אמר שמואל מותר לארוס אשה בחולו של מועד שמא יקדמנו אחר ופריך ומי אמר שמואל הכי והאמר רב יהודה אמר שמואל בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני אלא שמא יקדמנו אחר ברחמים כי הא דרבא שמע להאי גברא דבעי רחמי ואמר תזדמן לי פלונית אמר ליה לא תבעי רחמי הכי אי חזיא לך לא אזלא מינך ואי לא כפרת בה' פירש רש"י בד"ה שמא יקדמנו ברחמים שתמות היא ובד"ה כפרת בה' פירש רש"י באמנה דקאמרת דלא מסייע צלותא כלום הואיל ולא מזדמנה ליה כלומר השתא צלינא עלה ולא הסתייעא מילתא עכ"ל מה דלא פירש רש"י כפי"י הר"ן שמא יקדמנו אחר ליקח אותה לאשה דרש"י אזיל לשיטתו דפירש במסכת סוטה בד"ה הא בזיוג ראשון וז"ל זיוג ראשון לפי המזל וה"פ דקשה למה הוצרך הגמרא לתרץ הא בזיוג א' וכו' הלא לפי שיטת התוספת במסכת סנהדרין פרק ב' דתפלה מועלת אף בזיוג ראשון לשנות הגזירה שיצא על ידי בת קול מחילא לפי מעשיו יוכל להשתנות לכך פירש רש"י שם דמה דאמר בת קול יוצאת היינו לפי מה שנגזר הש"י יוכל להשתנו' ע"י תפילה כדכתיב בדין מזל בירא' אלקים אף מה שבת קול מכרזת היא לפי המזל ומזל אינו נשתנה בשביל יחיד כדאית' בשלהי מסכת ר"ה גבי רבה ורב חסדא גם במסכת תענית גבי ר"א בן פדת לכך הוצרך לתרץ הא בזיוג ראשון אינו ע"י מעשיו והא בזיוג שני שהוא ע"י מעשיו ולכך פירש רש"י הכא בד"ה ברחמי וז"ל שתמות היא ולא פירש שיקדמנו אחר ליקח לאשה ולכך הביא הגמרא מעשה דרבא דהאי גברא ביקש רחמי שתמות היא או הוא וזה פירש רש"י כפרת בה' באמנה שאמר לכך לא מסייע צלותא בשביל דלא מזדמנה ליה פירש אינה במזלו ויטעה לכך לומר ח"ו הקב"ה נתן רשות למזל לשלוט בעולם כדעת הכופרים שאומרים שהכל נתן הקב"ה ביד המזלות וק"ל

**גם** מה שמקשים העולם לפי רש"י דפירש כפרת בה' באמנה דקאמרת דלא מסייע צלותא עכ"ל הלא איתא בריש מס' ר"ה הא בישראל הא באומות עכו"ם אם ישראל נותן סלע לצדקה כדי שיחיו בניו אף שלא יחיו לא יתרעם על מדותיו של הקב"ה וכ"ל בגמרא התם

היכא

איכא למתלות ביסורין של אהבה דאמר במס' ברכות דהוה ליה בנים ומתו הוו יסורים של אהבה מתילא משמע נמי לו לבא לעה"ב מחויתן של ב ביו מתילא לא יקרא תגר דטיבי ליה עבדי ליה ואפשר לומר דלכך אמר שם שיחיה הא דדוקא אם אמר כך הוא צדיק גמור דאם ימותו בניו יזכה לחיי עוה"ב דאיתא בגמ' כל העוסק בתורה ובג"ח וקובר את בניו מובטח לו שהוא בן עוה"ב וק"ל

**ומה** שהקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל דברי רש"י אינן מובנין דמאי דקאמר ליה לא איצטריך לך דלא תיבעי עלה דמילתא הכי הא לפירש"י מילתא אחריתא היא דבתחילה אמר לו רבא שלא יבקש על דבר שא"א להשתנות היינו שיקח אותה לאשה ובזה לא יועיל בקשתו אבל הכא מבקשה זו אפשר שיועיל בקשתו עכ"ל אפשר לתרץ דהדי לשיטת רש"י מה שהוא תליה במזל אינו משתנה בשביל יחיד וכן פירש"י בהדיא במס' ז דאין הקב"ה משנה זיווג ראשון אף ע"י תפילה ולכך אמר רבא לא איצטריך לך לא תבעי עלה דמלתא דהיא היא כמו דאינו מועיל התפילה לזיווג כך אינה מועלת התפילה למיתה דהוי נ"כ במזלא תליא ומה דאמר שמואל שמא יקדמנו אחר ברחמים פירושו שלא יצא דבר שאינו מתוקן דזה אסור להתפלל שתמות היא משום לא תחרוש על רעיך רעה וק"ל

**גם** מה שכתב מהרש"א לשון שמא יקדמנו לא משמע כן עכ"ל אפשר לתרץ פ"י דאתי' כרש"י נמי או יש' שהיוד מורה על המחשבה ה"פ שירצה להקדמנו ויתפלל שאם לא יקדמנו תמות היא ולפירש הר"ן תקשה למה מביא הש"ס מעשה דרבא •

**שם** בתו' בד"ה ומי אמר שמואל שמא יקדמנו וז"ל תימא לי אמאי לא משני הא בזווג ראשון הא בזווג שני כדמשני בפרק ב' דסנהדרין ובפרק קמא דסוטה עכ"ל ויש לדקדק לפי מה דפירשו התו' במ"ס סנהדרין פרק ב' דאפילו זיווג ראשון יוכל להשתנות ע"י תפילה וחייתי שם ראי' ממ"ס ברכות לא קשיא תימא הנ"ל דהכא אמר כאן אלא שמא יקדמנו מדקאמר אלא בתיובתא קמא מוכח דשתם הש"ס הקשה קושיא זו ומי אמר שמואל הכי כדי להוכיח מה דאמר שמואל שמא יקדמנו הוא ברחמי ואיך אפשר לומר להש"ס אליבא דאמת הא בזווג ראשון וכו' דמה דאמר שמואל מותר לארוס קאי בזווג שני דוקא אבל זווג ראשון לא שייך שמא יקדמנו הלא לפי קושטא דמילתא שייך קדימה אף בזווג ראשון ולפי מה דפירשתי במסכת סוטה על התוספת נראה לר"י קודם יצירת הזכר איירי מקשים התוספות שפיר וק"ל

ואפשר לתרץ קושי' התו' בענין אחר דאיתא שם בדף ח' בתו' בד"ה משני ביטול פריה ורביה וז"ל מפני שמחה הי"א לו ומשהם אותה ברצון עד הרגל שיהא שמח בנישואיה והא דקתני אבל מחזיר גרושתו משום דאין כאן ביטול פריה ורביה דכיון שהי' לו אשה כבר סתמא דמילתא שיש לו בנים עכ"ל התו' והנה שמואל דאמר מותר לארוס אשה במועד מסיפי מיתי לאסור אלא דקאי אמתניתין דקתני אין נושאים נשים במועד על זה יאמר שמואל לארוס מותר והנה במתניתין הטעם משום ביטול פ"ו כדאמר בגמ' שם מתחילא צ"ל דקאי אזיווג ראשון כסברת התו' הנ"ל דסתמא כשהיה לו אשה יש לו בנים ולפ"ז אין לומר דקאי שמואל אזווג שני הלא אם יש לו בנים מותר אפילו לישא במועד וק"ל •

**ועפ"ז** אפשר לפרש מה דאיתא במס' סוטה בדף ב' דשם מקשים התוס' תימא הנ"ל ואחר זה איתא שם בד"ה מ' יום קודם יצירת הולד וז"ל נראה לר"י קודם יצירת הזכר איירי וה"פ ויש לדקדק עוד שם בתחילה מפרשים התוס' כתירוץ דגמ' ואחר כך מפרשי בד"ה מ' יום קודם יצירת הולד שהיא בדברי המקשה אלא רי' רוצה לתרץ קושית התימא כנ"ל אך דלא תקשה עדיין למה לא משני בזווג שני שהוא אבלה זיווג שני דאפשר לומר לכך אמר שמואל אשה דמשמע בביתה לבעל לכך פירש ר"י דנבה אין חילוק בין זווג ראשון לשני דמשהאין לה מזל כדאית' במסכת נדה נקבה נקיי' באה ומה דאמר שמואל מ' יום קודם כ"ק יוצאות הוא קודם יציאת הזכר ולפ"ז אין לתרץ הא בזווג ראשון והא בזווג שני מה דאמר שמואל שמא יקדמנו איירי בזווג שני דהרי מוכח דאיירי בזווג ראשון דבזווג שני מותר אפילו לישא במועד לפי סברת התוספת הנ"ל דלאו דוקא אסור גרושתו ולא נקיט מחזיר גרושתו אלא משום דסתמא יש לו בנים כשהיה לו אשה ודו"ק

**בדף** כ"ח אין מניחין את המטה ברחוב במועד שלא להרגיל את ההספד ולא נשים לעולם מפני הכבוד אמרי נהרדעי לא שנו אלא של איש אבל של אשה מניחין ר"א אומר אפילו של נשים אין מניחין דכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה ואמר ר"א אף מרים בנשיקה מתה ומדקדקים העולם מה ענין זה לכאן וצ"ל לפי פשוטו דהכ"ה ר"א מביא ראיה ממרים שהיה סמוך למיתה קבורה אך אפשר לומר דלמא מתה סמוך לערב ואסור להלין את המת לזה אמר דבנשיקה מתה והנה הטעם דאין מלינין את המת לפי דרוח הטומאה שורה עליו בלילה כדאיתא בזוהר וזה הוא דוקא במי שמת ע"י מלאך המות דלכך ק"ל בצדיקים אינן מטמאין וק"ל

**בדף** כ"ח ע"ב כשמתו בניו של ר' ישמעאל נכנסו ד' זקנים לנחמו ר"ט ור' יוסי הגלילי ור"א בן עזרי' ור"ע וכו' פתח ר' ישמעאל ואמר רבו עונותיו תכפו אבליו וכו' נענה ר"ט ואמר ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה' והלא דברים ק"ו מה בני אהרן שלא עשו אלא מצוה אחת דכתיב ויקריבו בני אהרן את סדם אליו לך בניו של ר' על אחת כמה וכמה וכו' ויש לדקדק וכי בני אהרן לא עשו אלא מצוה אחת והלא אמר משה לאהרן שהם גדולים ממני וממך ועוד קשה מאי לנחומיה צעורי קא מצער ליה וצ"ל דאיתא בהרי"ף דאין לבכות על הצדיק שמת רק זה מחויב להתאבל עליו זה שגרם מיתה לצדיק לכך כתיב בני אהרן ראשיכם אל תפרעו וכו' ואחיכם בית ישראל יבכו שהם גרמו מיתתן דבני אהרן מתו בעון הדור כדאיתא שם למה נסמכה מיתת בני אהרן לבגדי כהונה וכו' וצריך ליתן טעם למה דוקא מתו בני אהרן בעון הדור הלא היו הרבה צדיקים וזקנים דבדין הוא שהזקנים יהיו נתפסין על הדור כדאיתא במסכת שבת על זקנים שלא מיחו בשרים וצ"ל עפ"י דאיתא במדרש פ' מצורע דמצורע הוצרך להביא צפור דרור שהיתה דרה עמו בבית ואוכלת מפתו ואמר שם מה ציפור דרור ע"י שאוכלת מפתו מכפרת עליו כהנים שנהנים מישראל על אחת כמה וכמה דאם ישראל חוטאים מתים הכהנים לכפר עליהם מתלא אמרי מאן דאכיל קורא ילקי בהדי קילא עכ"ל ואיתא במסכת הוריות בני מ"ח עושין אותם שניפין ופירש"י שמושיבין אותם אצל הזקנים גם מותרין לפסוע על ראשי עם קודש כדאיתא במסכת דרך ארץ והשתא אתי שפיר דר' ישמעאל היה מתאבל עליהם ואמר רבו עונותיו שהיה סבר שמתו בעונו ואמר לו ר"ט לנחמו שלא מתו בעונו רק בעון הדור וכן תנינו במסכת כתובות פרק קמא דהקשה בגמרא אתא לנחומי צעורי קמצער לה ומשני חשיב את לאתפוסי אדרי והכי אמר ר"ט מה בני אהרן שלא עשו אלא מצוה אחת הנוגעת לכהונה כאמר ואחיכם כל בית ישראל יבכו לפי שמתו בעון הדור בניו של רבי שהיו נהנין שררה על הציבור על אחת כמה וכמה שמתו בעון הדור ולפ"ז אפשר לפרש הפסוקים ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שורף ויקצוף משה על אליעזר ואיתמר בני אהרן הנותרים לאמור מדוע לא אכלתם את החטאת וגומר ואותה נתן לכם לשאת עון העדה לכפר עליהם וגומר וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום וגומר ואף שפירשו המפרשים הנ"ל עמודי עולם ר' יהודא ור' נחמיה בודאי אמת הם לפי הדרש ולפי פשוטו אפשר לפרש עוד דהנה משה אמר לאהרן מדוע לא אכלתם שאין אתם מחויבים להתאבל עליהם שמתו בעון הדור וכי תאמר למה מתו הם והלא ישנו כמה זקנים לזה אמר משה ואותה נתן לכם לשאת עון העדה פירש דכהונה ניתנה לכם שאתם מחויבין לשאת עון העדה לכפר עליהם כנ"ל במדרש ולכך אמר אותה דקאי אכהונה דאי קאי אשעיר היה לו לומר אותו ע"ז השיב אהרן הן היום הקריבו שהרי היום נעשו כהנים ועדיין לא נהנו מן הכהונה ועוד שהרי הציבור הקריבו את חטאתם ואת עולתם מכפר בעד העם מתילא לא מתו בעון הדור אלא ותקראנה אותי כאלה שמתו בעוני וכן פירש אבן עזרא ע"פ ותקראנה וגומר ואכלתי חטאת היום דאני מחויב להתאבל עליהם וק"ל

**עוד** שם רבי יוסי הגלילי אמר כתיב וספדו אותו כל ישראל וקברו אותו והלא דברים ק"ו מה אביה בן ירבעם שלא עשה אלא דבר אחד טוב כך בניו של רבי עאכ"ו מאי דבר טוב ר' זירא ור"ח בר פפא חד אמר שביטל משמרתו ועולה לרגל וח"א שביטל פרדסאות שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל ה"פ דאיתא במסכת ר"ה אמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע והנה פירש בעין יעקב בהכותב בד"ה מה אביה בן ירבעם וז"ל ויעלה למלך ולא הקפיד מה שאמר אביו עתה תשוב הממלכה לבית דוד אם יראו מלכי בית דוד יושבים וכו' עכ"ל ונראה דהנה לתרץ וכי בשביל דבר אחד טוב שנמצא בו ניצול מן העונש שנגזר עליו הלא קי"ל אדם נידון אחר רובו וזה שהוקשה בגמרא מאי דבר טוב

לכך

לכך פירש הואיל וזה הדבר היה נוגע בכבודו והיה מעביר על מדותיו לכך העבירו לו כל פשעיו והנה רבי ישמעאל לית ליה הך דרשא דרבא דרבי ישמעאל סבר קרא נושא עון אתיא דהקב"ה מעביר ראשון ראשון לכך הביא. רבי יוסי הגלילי ראיה מאביה בן ירבעם ע"י שנמצא בו דבר אחד טוב ניצול מן העונש והלא אדם נידון אחר רובו אלא ע"י שעבר על מדותיו העבירו כל פשעיו בניו של רבי עקיבא"ו דר' ישמעאל משתמא עני היה והיה מעביר על מדותיו מכ"ש שלא נענש אף תשהיה לו איזה חטא וק"ל ׃

**עוד** ׃ אפשר לומר לפי פשוטו מה אביה ע"י שעשה מצוה אחת טוב לא נענש בעון אביו בניו של רבי שעשו כמה מצות מכ"ש שלא נענשו בעון אביהם וק"ל ׃

**עוד** ׃ שם נענה רבי עקיבא ואמר ביום ההוא ואמר כתיב ביום ההוא יגדל המספד בירושלים וכו' מה אחאב שלא עשה אלא מצוה אחת וכו' ה"פ דהנה יש לדקדק וכי בשביל שעשה מצוה אחת הכריעו לכף זכות אלא לפי דאיתא בפרק חלק אמר רב נחמן אחאב שקול היה שנאמר ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמת גלעד ויאמר זה בכה וזה בכה מתקיף ליה רב יוסף מאי דכתיב ביה רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' ואת אמרת אחאב שקול היה אלא אחאב וותרן בממונו היה ומתוך שהיה מהנה תלמידי חכמים מנכסיו כפרו לו מחצה מחילא לכך כשעשה מצוה אחת הכריעתו לכף זכות ואיתא במס' קידושין פ"ק אדם נידון אחר רובו ועשה מצוה א' יתירה מכריעהו לכף זכות מחילא זה אמר ר"ע לר"י מה אחאב ע"י שעשה מצוה אחת זכה לספד כמו צדיקים ונ"ל לפי שהיה שקול במה שהיה מהנה ת"ח מנכסיו ולכך זכה ע"י מצוה אחת כאילו היה צדיק מכ"ש ר' ישמעאל שהיה ת"ח בעצמו עכ"פ היה שקול ומה שעשה מצות היו יתירים על חובותיו עאכ"ו שנחשב כצדיק גמור ולא היה בדין להענש שהרי אחאב לא נענש בשביל שהיה שקול ולכך הוצרך הקב"ה לומר מי יפתה את אחאב אלא שמתו בניו על עון הדור וק"ל ׃

**עוד** ׃ שם נענה ר"א בן עזריא כתיב בשלום ובמשרפות בית אביך התלכים הראשונים ישרפו עליך והלא דברים ק"ו מה צדקיה מלך יהודא שלא עשה אלא מצוה אחת שהעלה ירמיה מן הטיט כך בניו של רבי ישמעאל עאכ"ו ה"פ דהנה יש לדקדק הלא א' במס' הוריות ביקש הקב"ה להחריב את העולם בשביל דורו של צדקיה וכיון שנסתכל בצדקיה נתקררה דעתו ממילא היה צדקיה צדיק ולמה אמר שלא עשה אלא מצוה אחת ׃ אלא ה"פ דאיתא בפרשת חיי שרה בבעל הטורים וז"ל ולבכותה כף קטנה לפי שמתה שרה על ידו שמסרה דין על אברהם. כדאיתא במסכת' ר"ה והמאבד עצמו לדעת אין מספידין אותו עכ"ל והנה כתיב בירמיה שנענש צדקיה על אשר לא שמע לדברי ירמיה והנה קי"ל המוותר על דבריו נביא חייב מיתה בידי שמים ממילא בדין היה שלא להספיד לצדקיה אלא על ידי שהציל את ירמיה מן הבור בדין היה שתינתן לו נפשו וכן איתא במסכת ברכות מי שמחיה נפש אחת מישראל בדין הוא שתינתן לו נפשו ממילא מה מי שמחיה נפש אחת בדין הוא שתינתן לו נפשו מכ"ש המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו וזה הוא יותר מן הצלה כדאיתא בב"י בנים ת"ת דיותר הוא לשכר"ות מחדש מתה שיעמוד במקומו גם אמרינן במסכ' ב"מ אבידת אביו ואבידת רבו אבידת רבו קודמת שאביו מביאו לחיי עוה"ז ורבו מביאו לחיי עוה"ב ורבי ישמעאל הרבין תורה בישראל ואם ח"ו היה חייב עונש מיתה לא היה נענש וק"ל ׃

בעזרת השם סליק מועד קטן

# מסכת חגיגה

**דף ג'** ׃ ע"א תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור"א בן חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין וכו' שאל אותם במה דרש ר"א בן עזריה היום אמרו בפרשת הקהל ומה דרש בה הקהל את האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באין לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגליות טובה היתה בידכם וביקשתם לאבדה מתני עכ"ל ׃ והנה יש לדקדק למה אמר אם אנשים באים ללמוד וכו' הוה לו להקשות בקיצור טף למה בא ונ"ל דאיתא שם בגמרא תניא למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר ופריך למימרא דכי לא משתעי לא גמר והא הנהו תרי אילמי דהוו בשבבותיה דרבי דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו עיילן ויתבי קמייהו ומניידי ברישייהו ומרחשן שפוותיה ובעי רבי רחמי עלייהו ואיתסו ואשתכח דהוה גמירי הלכתא ספרי וספרא אמר מר זוטרא קרי ביה למען ילמדו אמר רב אשי ודאי למען ילמדו הוא דאי ס"ד למען ילמדו וכיון דלא משתעי לא גמר וכיון דלא שמע לא גמר האי תלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען ילמדו הוא ע"כ וקשה לפ"ז מה דאנו קורין ילמדו בשב"א למה לי תרתי ונ"ל ע"פ דאיתא במדרש פרשת יתרו כה תאמר לבית יעקב אילו הנשים שילמדו עם בניהם דאשה מצוייה תמיד בבית וכן איתא ברבינו בחיי שילמדו הנשים עם בניהם ויהיו מוכנים אחר כך ללמוד תורה ומכינו דלשון שמיעה הוא שייך במי ששומע כדי שילמד לאחרים דכתיב קרב אתה ושמע ואת תדבר אלינו ממילא הכי פירושו דקרא הקהל את האנשים וכו' וקאי למען ילמדו על האנשים ולמען ישמעו קאי על הנשים דאינן חייבת בתלמוד תורה רק כדי שילמדו עם בניהם וזה דרש רבי אליעזר בן עזריה אם אנשים באים ללמוד דהיינו לפי מה דקרינן ילמדו וקשה קושייא רב אשי למה לי למען ישמעו ונ"ל נשים באות לשמוע למען ישמעו קאי אנשים ממילא לכך באות הנשים כדי שילמדו עם בניהם ולכך אמר לשון שמיעה כנ"ל ולפ"ז טף למה בא דהרי הנשים באות כדי ללמוד עם הטף וק"ל

**עוד** ׃ אפשר לומר דהנה יש לדקדק עוד במה דאמר כדי ליתן שכר וכי לא הי' אפשר ליתן להם שכר בכל יום מצוה זו כדי ליתן שכר גם מה דאמר למביאיהן ובמסכ' סופרים דרש ג"כ ר"א ב"ע דרשה אחרת וגרס שם למביאן אלא ה"פ דאיתא ברמב"ן שהקשה איך שייך לומר בטף ישמעו וילמדו דהרי התורה איירי אף ביונקי שדים דמן התורה אין חילוק בין הגיע לחינוך ליונקי שדים דחינוך דרבנן היא ומשני דהכי קאמר קרא בשכר שיביאו בניהם יזכו דבניהם אשר לא ידעו היום טוב ורע כשיגדלו ישמעו וילמדו עכ"ל ויש לדקדק לפ"ז למה אמר גבי טף ישמעו הלא אם יזכו ללמד היינו לחזור משנתם פשיטא דישמעו ונ"ל דאיתא במסכת סוטה פרק ג' יש זכות תולה לסוטה ופריך זכות דמאי אילימא זכות דתורה הא לאו מצווה ועושה היא אי זכות דמצוה מי תגני כולי האי ומשני רבינא בזכות דמתני בנייהו לבי רב ומנטרין לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא ויש לדקדק הלא אמרינן במסכת קידושין שילהי פרק קמא אשה מנ"ל דלא מחייבא ללמוד עם בנה שנאמר ולמדתם ולמדתם וכו' כמצא אשה אינה חייבת שילמד בנה והדרי קושיא הגמרא לדוכתא הא אינה מצווה ועושה היא וצריך לומר דהנה קשה מאי מקשה הגמרא הא אינה מצווה ועושה היא הלא ת"ת אינו מצווה ועושה אף דאין השכר גדול כל כך כמצוה ועושה מכל מקום יש שכר אלא נ"ל ע"פ דאיתא בלבוש הלכות ר"ה דלכך אין האשה מוציאה אחרים בתקיעת שופר דאם רצה הקב"ה שתקבל שכר זה היה מצווה אותה אלא שאין הקב"ה רוצה שיקבלו נשים שכר מצוה זו ממילא ה"ה שכר תורה אם היה רצון הקב"ה שתקבל שכר תורה היה מצוה אותה לכך הקשה והא אין מצווה ועושה היא ומשני רבינא בשכר דמתני בנייהו לבי מדרשא דזה הוא שכר הילוך ומכינו שהקב"ה נותן להם שכר הילוך דהרי צוה להם הקב"ה בפרשת הקהל כדאיתא בט"ז ובי"ד הלכות ת"ת דלנשים אינו רק שכר הילוך ולכך לא כתיב ילמדו בנשים ולפ"ז מתורץ קושיא הנ"ל דלכך כתיב בטף ישמעו דאם אשה מביאה את בנה והשכר למען ילמדו מזה אין שכר לנשים אבל שמיעה דהוא שכר הילוך יש לנשים דהרי כתיב גבי נשים למען ישמעו ויהיה לה שכר מזה שתזכה להוליך את בנה לבי רב וזה דרש ראב"ע אם אנשים באים ללמוד למען ילמדו קאי אאנשים ונשים באות לשמוע למען ישמעו קאי אנשים ממילא לא קשיא אם ילמדו ב"ש שישמעו אבל טף למה בא בקושיית הרמב"ן ז"ל ואין לומר תירץ הרמב"ן שיזכו בזכות זה שבניהם ישמעו וילמדו דאם כן תקשה בטף למה לי שמיעה ומשני כדי ליתן שכר למביאיהן היינו אם האשה מולכת בנה ותלימוד אין לה שכר לכך כתיב ישמעון שתזכה האשה להוליך את בנה לבי רב ויהיה לה שכר ודו"ק ׃ מביא הוא לשון זכר ומביאה לשון נקבה ממילא מביאהן הוא לשון נקבה ׃

**ועפ"ז** הנ"ל אפשר לפרש הירושלמי שמביאין התוספות שם וז"ל נשים לשמוע אמר בירושלמי דלא כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה וזה הירושלמי פירושו התוספות במסכ' סוטה וזה לשונו מדאמר ר"א ב"ע נשים לשמוע משמע שאין שומעין רק המצות שמחוייבים לקיימן ולא משום שתדע דזכות תולה לה עכ"ל ולע"ד הוא דחוק דהרי במשנה תורה לא כתיבא פ' סוטה גם לפי' התו' אינו מובן מה שמביא שם הירושלמי מעשה דר"א עם המטרוניתא והובא

בתוספות במסכ' סוטה דף כ"א מה ענין זו המעשה להא דלעיל מיניה ונלע"ד לפרש הירושלמי בענין אחר דהנה שם במסכ' סוטה במתניתין ע"מ דאמר בן עזאי חייב אדם ללמד לבתו תורה שאם תשתה תדע שזכות תלה לה פירש"י וז"ל תראה ותלמד בפרשת סוטה שהזכות תולה דכתיב בהדיא ונקתה ונזרעה זרע היינו ט' חדשים עכ"ל ויש לדקדק למה נקיט רש"י זה הלימוד הלא ישנו שם בגמרא קודם זה הלימוד כמה למודים דזכות תולה אלא ה"פ דאיתא במסכת קידושין דאשה איננה בתלמוד תורה דכתיב ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם ותקשה על בן עזאי איך חולק על מקרא מלא אלא צ"ל כדאי' בט"ז סי' רמ"ו דאית' שם בש"ע אסור ללמד תורה לנשים והקשה הט"ז מפרשת המלך ותשני דמלך לא אמר רק פשוטו של תורה וזה מותר לנשים מש"ה כטעמי התורה דרך הבנה אסור לפי דאשה אין דעתה מכוונת ותוציא דברי תורה לדברי הבאי כדאיתא שם בש"ע מתילא במסכת קידושין איירי בלימוד תורה שהוא דרך הבנה וזה אסור לכ"ע ומה דפליגי בן עזאי ור' יהושע הוא בלימוד לנשים פשוטו של מקרא לכך פירש"י אליבא דבן עזאי דאמר שאם תשתה תדע שזכות תלה דכתיב ונקתה ונזרעה זרע דאינך לימודים דזכות תולה הם מן הדרש וזה לכ"ע אסור ללמד לנשים אבל זה לימוד כתיב בהדיא אך יש לדקדק מנ"ל לבן עזאי דזה הוא פשוטו של מקרא דלמא אתיא קרא שאם היתה עקרה נפקדת וכ"ל לשיטת בן עזאי א"א לומר פירושו דקרא שאם היתה עקרה נפקדת דאית' במסכת קידושין אמר שמואל הלכה נשא אשה ואח"כ לומד תורה רבי יוחנן אמר רחיים בצוארו ויעסוק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו ופירש"י לבני בבל שהולכות ללמוד למקומות אחרים לא שייך רחיים בצוארו ולכך נושא ואח"כ לומד תורה והקשו התוספות אחר שלקח אשה איך יצא חוץ למקומו והלא מתוייב לחזור אחר מזונות אשתו ובניו כדאי' במסכ' גיטין שלא רבי אביתר בני אדם הבאין לכאן קיימו בעצמן ויתנו את הילד בזונה ופירש ר"ת איפכא בני א"י שהם עשירים ולומדים בביתם נושא אשה ואח"כ לומד תורה והנה רש"י פירש במס' סוטה ע"מ דאמר רבינא דנטרין לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא וז"ל שבעליהן הולכים ללמוד לעיירות אחרות והנה הטעם מה דעקרה נפקדת אי' בירושלמי שהקב"ה מראה דטהורה שלא יאמרו זכות תלה לה מתילא לבן עזאי שלא נשא אשה משום דנפשו חשקה בתורה כדאי' במסכת יבמות צ"ל שהיה סבר כדעת ר"ת דאם נושא אשה איכו רשאי לילך חוץ למקומו ללימוד תורה וצריך לחזור אחר מזונות אשתו ובניו ולפ"ז אין לומר פירושו דקרא ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה עקרה נפקדת דהטעם הוא כדי שלא יאמרו זכות תלה לה דהרי אין לומר זכות תלה לה מתה דנטרי לגברייא שהלך ללמוד לעיר אחרת דהרי זה אסור לדעת בן עזאי גם אין לומר דמתטי בנייהו לבי רב דהרי עקרה היא ואין לה בנים לכך צ"ל דקרא אתא שהזכות תולה כדי איעשת זרע ט' חדשים והשתא דדריש ר"א ב"ע אף דנשים אין להם שכר תורה מ"מ שכר הילוך בניהם לבי רב אית להו מתה דתניא שצוה להם הקב"ה לילך לתורה בפ' הקהל מתילא שוה שכר הילוך דפ' הקהל להילוך עם בניהם לבי רב מתילא אפשר לימר בעקרה זכות תלתה לה דכמו דתירץ רבינא בזכות דמתטי בנייהו לבי רב ה"ה גבי עקרה אפשר לומר זכות תלה לה מתה שהלכה לפרשת הקהל ולפ"ז נסתר דעת בן עזאי וזה שאמר רבי יהושע מרגליות טובה היתה בידכם דזה הוא סייועי גדולה לרבי יהושע נגד בן עזאי לכך מייתי שם בירושלמי מעשה דר"א עם המטרונית שלא רצה לגלות לה טעם של תורה אף שהיתה ידעת התורה דהרי שאלה אותו מפני מה חטאן שוה בעגל ומיתתן אינו שוה מ"מ אמר ישרף אלף כורין ולא יגלה טעם אחד של תורה לאשה וק"ל :

**דף** ד' ע"א בשלמא נשים כדאמרן אלא עבדים מנ"ל אמר רב הונא אמר קרא אל פני האדון ה' מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר ופריך הא למה לי קרא מכדי כל מצוה שאשה חייבת בה עבד חייב בה וכל מצוה שאין האשה חייבת בה אין עבד חייב בה דגמר לה לה מאשה ויש לדקדק מאי הקשה בתחילה מנ"ל דעבד פטור היה לו לתרץ בעצמו דגמר לה לה מאשה וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מה דאמר המקשה בשלמא נשים כדאמרן שהוא שפת יתר אלא המקשה היה סבר מה דאמר במתניתין שאינן משוחררים פירושו דוקא שאין בהן שיחרור כלל אבל חצי עבד וחצי בן חורין חייב בראיה ע"ז הקשה בשלמא נשים כדאמרן דאנדרוגינוס שהוא מקצת אשה פטור וקשה עבד מנ"ל דאין לומר דגמר מאשה הלא מקצת אשה פטור והתרצן היה סבר שהקשה כפשוטו הנ"ל דעבדים פטורים והשיב לו דכתיב אל פני האדון ה' וכו' והקשה המקשה וכי אני שאלתי על עבדים דהרי זה לא צריך קרא אך אני שאלתי מנ"ל דמקצת עבד חייב דהרי מקצת נשים פטורים ותירץ רבינא לא נצרכה אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין

פירש מה דאמר התנא במתניתין שאינן משוחררים הוא להורות אדרבה שמקצת עבד פטור והכי קאמר דצריך שיהא משוחרר כולו אבל אם יש בו כל שאינו משוחרר פטור מן הראייה ולזה אמר דיוקא נמי דאי ס"ד כסברת המקשה ליתני עבדים סתם דמשמע נ"כ שאין משוחררים כלל וה"ק :

**דף** ד' ע"ב דאזיל שמואל ואתייה למשה בהדיה אמר ליה דלמא חס ושלום לדינא מתבעינא קום בהדאי דליכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיימתיה ופירשו התו' בד"ה דליכא מילתא וז"ל לא בעי למימר שיעיד לו שקיים הכל דמנא ידעו והא לא היה בדורו אלא היה אומר כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה בא והעידני שכן למדת גם אתה עכ"ל ולכאורה איננה מובן וכ"ל דה"פ דשמואל ידע שלא חטא כל ימיו רק היה סבר דכזה חטא בזה שאמר איך אלך ושמע שאול והרגני ולכך הביא משה עמו לדרש גם כן הכי היכי דשכיחא היזקא שאני שהרי משה היה נ"כ ירא מדתן ואבירם שהוצרך הקב"ה לומר לו כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך מתילא דרש משה נ"כ היכי דשכיחא היזקא שאני ודו"ק :

**דף** ה' ע"א במתניתין היתר נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמכו ואמר שם בגמרא רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר אשר נשבעתי באפי באפי נשבעתי וחזרתי בי ואמר שם אמר רבא לכולהו אית להו פירכא וכו' אומדרבי יהושע דילמא הכי קאמר באפי נשבעתי ולא הדרנא בי ע"כ ויש לדקדק בשלמא לאינך מ"ד התם אתיא שפיר דהקשה רבא דלמא קראי אתיא לדרשא אחריני אלא מה שהקשה לרבי יהושע קשה וכי רבי יהושע קטל קני באגמא הוה דלא ידע שיש להשיב עליו דלמא לא הדרנא בי וכ"ל דהנה אי' במסכת' עירובין דף ו' ובכמה דוכתא דתני הש"ס כאן קודם בת קול כאן לאחר בת קול מתילא מה דאנו אומרים ב"ש במקום ב"ה איננה משנה הוא משום שיצאה ב"ק הלכה כב"ה וקשה והלא במסכת' ב"מ גבי תנור של עכנאי הסכימו כולם עם רבי יהושע דאין משגיחין בבת קול וק"ל אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין וצריך לתרץ ע"פ דאיתא במסכת' ב"מ פרק ד' במהר"שא וז"ל מה דאין משגיחין בבת קול הוא מטעם מה שאמרו לא ניתנה התורה למלאכי השרת על כן אין להכריע רק העוסק בה עכ"ל והנה זה הטעם אתי שפיר לדעת רש"י ז"ל דפירש במס' סוטה פרק ז' בד"ה שאני ב"ק וז"ל אותה מדה הממונה על כך יודעת שבעים לשון מפני בעצוה להשמיע והיא משתלחות לכל הלשונות פעמים לזה ופעמים לזה עכ"ל מתילא היא מלאך אבל לפירש התוספות דפירשו בפרק קמא דסנהדרין דב"ק היא קול היוצא מן קולו של הקב"ה גם לפי מה דאיתא במסכת ב"ב פרק ה' מעשה דרבה ב"ב חנה ששמע ב"ק שאמר אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי ואמרו רבנן דהוה ליה למימר מופר לך מוכח דב"ק הוא מן קולו של הקב"ה דהרי אין מפירין ע"י שליח כדאיתא בי"ד סימן ר"ל סעיף ע"ו אלא מדאמרה אוי לי שנשבעתי מוכח שהוא מן קולו של הקב"ה מתילא אחר מעשה דרבה ב"ב חנה דמוכח שהיא מן קולו של הקב"ה לכך השתא קי"ל דמשגיחין בבת קול דהרי שקב"ה מקיים כל התורה לכך אמרינן אשר קדשנו במצותיו והנה רבי יהושע דסבר באפי נשבעתי והדרנא בי ופירש"י מדקאמר באפי משמע יכול אני לשאל עליו לפי שמחמת אפי ולא מדעתי מיושבת נשבעתי יש ללמוד מכאן שהמוצא פתח לנדרו לומר לא לדעת כן נדרתי שמתירין לו דבר זה מתירין לו וקשה ע"ז למה באמת כששכך חרון אף של הקב"ה למה לא אמר הקב"ה למשה שיתיר לו נדרו כמו שעשה במעשה עגל וצריך לתרץ ע"פ דאיתא בתוס' במס' ב"ב פרק יש נוחלין לפי דאחר מעשה מרגלים לא נתייחד הדיבור עם משה ולא היה יכול משה רבינו להתיר השבוע והנה איתא שם ברשב"ם דיבור פה אל פה לא היה אבל ע"י ב"ק דיבר הקב"ה עם משה במעשה קרח שהיתה אחר מעשה מרגלים מתילא רבי יהושע אזל לשיטתו דב"ק היא מדה ולכך אמר אין משגיחין בב"ק לכך אמר באפי נשבעתי והדרנא בי ומה דלא היתר לו משה רבינו את השבועה לפי שהיו מנודים ולא נתייחד הדיבור עם משה רק ע"י ב"ק ואין מפירין ע"י שליח אבל רבא שהיה אחר מעשה דרבה ב"ב חנה דמוכח מיניה דב"ק היא מן קולו של הקב"ה ויכול להפיר ע"י ב"ק מוכח שפיר מה דלא היתר משה רבינו השבוע' שהקב"ה לא רצה שיתיר לו ולכך אמר ולא הדרנא בי ולכך הקשה הר"ר אלחנן על רבא מאי אמר ודלמא הלא מוכח דלא הדר ביה מדלא שאל הקב"ה על שבועתו ולר' יהושע לא קשיא קושיא זו דסבר לכך לא שאל מפני דלא נתייחד הדיבור עם משה כנ"ל ותירץ לו ר"י דלא פליגי כנ"ל אלא בהא פליגי ר' יהושע ורבא דהאי קרא משתעי בחלק עולם הבא ולא בכניסתן לארץ ומ"נו תנא דסבר דור המדבר יש להן חלק לעוה"ב ולכך אמר

רבי

רבי יהושע הדרנא בי ועל זה הקשה רבא דלמא כמאן דאמר דאין להם חלק לעולם הבא והוא רבי עקיבא בפרק חלק ואין ראיה לדידן מזה להיתר נדרים וק"ל ׃

**עוד** אפשר לומר טעם למה לא מקשה הר"ר אלחנן על רבי יהושע דהנה שם בתהילים כתיב ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי. ופירש אבן עזרא ז"ל וטעם לא ידעו דרכי כאשר אמר משה ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה ולא נתן ה' לכם לב לדעת. מתחילה לפי פשטות הפסוקים הכי מפרשי הואיל וארבעים שנה אקוט בדור פרש"י נלאיתי בהם ואעפ"כ לא ידעו דרכי. ואומר עם תועי לבב הם לכך נשבעתי שלא יבואו אל מנוחתי ולפ"ז קשה לדעת הר"ר אלחנן דקאי על שמעת ארץ ישראל הלא זו השבועה שלא יבואו לארץ היתה בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים ולפי משמעות הכתוב אמר הקב"ה הואיל ואקוט בהם מ' שנה ואעפ"כ לא ידעו דרכי לכך נשבעתי וצ"ל דהכי אמר הקב"ה הואיל ואקוט בהם מ' שנה ולא ידעו דרכי לכך נתקיימה השבועה אף שהיתה השבועה באפי והייתי יכול לחזור בה ובשביל מעשיהם נתקיימה השבועה ולפ"ז לא קשה קושית הר"ר אלחנן דמ"מ תוכח דהיה הקב"ה יכול לחזור בה ומוכח שפיר היתר נדרים אלא כ"ל הכי מקשה הר"ר אלחנן דעל כרחך קרא מידרש כרבי יהושע מדכתיב באפי נשבעתי ודרשינן מיניה נבי דור המדבר שלא באו לא"י וקשה הלא השבועה היתה בתחילת מ' שנה אלא שהיה הקב"ה יכול לחזור בה בשביל שהיתה באפו כנ"ל וכן פירש"י מדכתיב באפי משמע יכול אני לישאל עליה לפי שמחמת אפי נשבעתי וקשיא לרבא ותירץ לו ר"י דהאי קרא בחלק עוה"ב מתילא אפשר לומר דשבועה זו היתה בסוף מ' שנה אך תקשה איך אמר ר' יהושע והדרנא בי הלא משנה ערוכה בפרק חלק דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא לכך מסרה רבי יהושע דמכינו תנא דיש להם חלק לעולם הבא וסבר רבי יהושע נ"כ כהאי תנא ודו"ק ׃

**דף יא** ע"ב ולא במעשה בראשית בשנים מנא הני מילי דתנו רבנן כי שאל נא לימים ראשונים יחיד שואל ואין שנים שואלין יכול ישאל אדם מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור ת"ל ולמקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל ואין אתה שואל מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור ופריך והשתא דנפקא לן מלמקצה השמים ועד קצה השמים למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ למה לי ופרש"י בד"ה והשתא דנפקא לן וז"ל והשתא דאסור לן לשאול מה שיש חוץ למחיצות מתילא נפקא לן דאסור לשאול בקודם שנברא העולם דהיא היא מה שהיה קודם שנברא אדם הוא עכשיו חוץ למחיצות ומשני הגמרא כדר"א דאמר ר"א אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה שנאמר למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ וכו' אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שנאמר למקצה השמים וכו' אי הכי קשיא קראי אהדדי ומשני אידי ואידי חד שיעורא הוא וכתבו התוס' בד"ה חד שיעורא הוא וז"ל ופליג אמ"ד בתמיד דמזרח ומערב רחוק טפי דאי לא תימא הכי אדם היכי הוה קם כיון דכתיב מקצה השמים ועד קצה השמים וי"ל שסבור שהיה בגן עדן עד שנתמעט עכ"ל וראיתי רבים מתקשים בפשט התוספ' ולע"ד נראה לפרש כפשוטו דמקשה בספר תורת חיים למה לא תירץ הש"ס אליבא דרב כדמתרץ לעיל דקרא אשר ברא קאי על אדם הראשון שהיה מן הארץ עד לרקיע וקרא למקצה השמים קאי שלא ישאל אדם מה שיש חוץ לשמים וה"ה לרב יכול לתרץ איפכא דקרא למן היום אשר ברא קאי דלא ישאל אדם מה לפנים כדפירש"י דהיא היא מה שהיה קודם שנברא אדם הוא עכשיו חוץ למחיצתו לכך מפרשי התוס' דבלאו הכי צ"ל דסבר רב חדא שיעורא היא דרב פליג אמ"ד בתמיד מזרח ומערב רחוק טפי דאי לא תימא הכי אדם היכי הוה קם וצ"ל דסבר כאידך מ"ד דתמיד דחד שיעורא הוא דהא במסכת תמיד פליגי חכמים עם זקני נגב דזקני הנגב סברי מזרח ומערב רחוק טפי וחכמים סברי חדא שיעורא היא דאל"כ יהיה רב דלא כמאן אך תקשה לפי זה מאי הקשה לרב קשיא קראי אהדדי הלא מוכח דסבר רב חדא שיעורא הוא לכך מפרשי התו' וי"ל דסובר שהיה בג"ע עד שנתמעט פירש יש לומר דסבר רב שהיה בג"ע לכך הקשה שיודע לו איך סבר רב אי סבר שהיה בג"ע או סבר חדא שיעורא היא וכה"ג איתא בתוספת במסכת שבת דף קכ"ג ע"ב וז"ל ואביי כמי הוה ידע אלא פריך אולי יאמר לו תירץ אחר ודו"ק ׃

**ואין** לתקשות רב תנא הוא ופליג די"ל דאיתא בתוס' לאו בכל דוכתא אמרינן רב תנא הוא ופליג אלא היכי דמפורש בגמ' דקרי בכהאי דוכתא מקשה הש"ס ליתא רב דלא כמתני' ׃

**או** אפשר לומר דהתו' מקשים הלא פליג אמ"ד דתמיד ומוכח כלא"ה דסבר חדא שיעורא הוא כנ"ל ומה דלא הקשו התו' במקשה דאפשר לומר דקשיא ליה מת"כ או תרי קראי למה לי או קשיין אהדדי אבל השתא דתירץ לו חדא שיעורא הוא ונסתלק המקשה מקשים התוספ' הלא זה היה ידע המקשה דאל"כ יהיה רב דלא כמאן וי"ל דהמקשה היה סבר שהיה בג"ע וק"ל ׃

**דף טו** ע"א בתו' בד"ה ומחוהו שיתין פולסין דנורא וז"ל להודיע שאין יכולת למט"ט יותר מאחריתא עכ"ל וכתוב הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל יש לתמוה למה הניחו שיטת הגמרא מטעם דלא קם קמיה וכ"ע עכ"ל ואפשר לתרץ דהנה יש לדקדק למה יצאה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאחר הלא היה עונש עוד קשה לפי מה דקי"ל כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה ואיך מט"ט היה במחיצתו של הקב"ה דתכף יהבו ליה רשותא למחוק זכותא דאחר לכך מפרשי התו' שמחוהו בפני אחר להודיע שאין יכולת במט"ט ואעפ"כ מרד אחר לכך יצאה בת קול מתילא עונש של אחר לא היתה עד אחר שמחוהו למט"ט וכן אמר בגמ' דאחר זה שמחוהו למט"ט יצאה בת קול מתילא בזה לא היה למט"ט דין חבירו נענש על ידו דהרי ראה אחר שאין לו יכולת ואעפ"כ מרד ודו"ק ׃

בעזרת השם סליק סדר מועד

# סדר נשים

## מסכת יבמות דף ו

יכול שאמר לו אביו היטמא למתים או שאמר לו אביו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל אני ה' ופירש"י בד"ה היטמא וז"ל כגון שהיתה אבידה בבית הקברות ובד"ה אל תחזיר פירש"י שעומדת בחוץ ה"פ דאיתא במסכת בבא מציעא דף ל"ב ע"א והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופריך הש"ס למאי איצטריך קרא אילימא לכהן בבית הקברות פשוטא האי עשה והאי עשה ולא תעשה ופירש"י ל"ת לנפש לא יטמא ועשה קדושים יהיו עכ"ל ולפי זה תקשה הכא נ"כ למה לי קרא הלא כיבוד אב אינו אלא עשה תהוכי תיתי שידחה עשה ול"ת לכך פירש"י שהיתה אבידה בבית הקברות והוה נ"כ עשה דכיבוד ול"ת דלא תוכל להתעלם ובד"ה אל תחזיר פירש"י שעומדת בחוץ דאי בכבר באה לידו היה נ"כ עשה השב תשיבם ולא תעשה לא תוכל להתעלם וק"ל ׃

**עוד** אפשר לומר דקשה למה לי תרתי לכך פירש"י דבריתא איכא רבותא אף על גב דתרי עשה היא ובסיפא רבותא אף על גב דשב ואל תעשה הוא דבשב ואל תעשה העמידו חכמים דבריהם אפילו במקום תורה כדאיתא בתו' במס' פסחים גבי הואה ׃

**עוד** אפשר לומר דבמסכת ב"מ דף ס"ב ע"א מקשה הש"ס ואמאי חייבים להחזיר משום כיבוד אביהם איקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך לכך פירש"י שהיתה אבידה בבית הקברות וסובר אביו דמותר לטמא לעשות מצוה ובמה שאמר לו אל תחזיר איירי שעומדת בחוץ וסובר אביו דאינה לפי כבודו ובאמת אף שאינה לפי כבודו אם עשה פעם אחד בבהמה שלו מחויב נ"כ לעשות בבהמה זו ואביו לא ידע מזה וק"ל ׃

**דף לד** ע"ב אין אשה מתעברת מביאה ראשונה אמר ליה רבא לרב נחמן והא תמר בביאה ראשונה איעברה אמר ליה תמר באצבע מיעכה ופריך הש"ס והא הוו ער ואונן ומשני ער ואונן שלא כדרכו שמשו ויש להקשות מאי פריך בתחילה והא תמר בביאה ראשונה איעברה מיהודה והא הוו ער ואונן וכ"ל דאי' בזוהר פרשת משפטים דמיעך באצבע אינה מהני רק ביאה מתם וכן איתא במדרש פרשת ויצא וז"ל שהיה כל זמן שנזדקקה עושה פירות פירש ע"י זריעת הבעל יכולה לעשות פירות ואם לאו אינה יכולה לקבל הריון בפעם ראשון מתילא המקשה היה סבור כדעת המדרש ולכך הקשה והא תמר דהיה סבור כדאיתא במדרש שהיו חורשים ומערים לאשפה ושחיתו זרעם והשיב לו התרגן תמר מיעכה באצבע והשתא שתירוץ לו מיעכה באצבע מתילא מתעברת אף בלא ביאה מתם ולכך מקשה למה היה צורך לה למעך באצבע הלא הוו ער ואונן ומשני שלא כדרכו שמשו ולא הוה ביאה כלל וק"ל ׃

**דף מ** ע"א פירש"י היכם זכה בנכסיו אפילו גרשה למחר עכ"ל ויש לדקדק למה לא פירש"י זה במתניתין נ"ל דהנה קשה אי ידע המקשה דקרא יקום על שם אביו קאי לנחלה מאי

ואי הקשה מאי טעמא ואי לא ידע מברייתא זו למה לא מקשה אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם לכך מפרש רש"י לעולם דידע מברייתא דלעיל והכי מקשה מה דאמר כתני' וכה משמע אף אם נרשה למחר על זה אמר מ"ע ומשני הגמרא מדכתיב יקום והרי קם דמשמע מקרא מיד כשיקום ינחל נחלת אחיו וק"ל :

## דף מח

ע"א ועשתה את צפרניה ר"א אומר תקוץ ר"ע אומר תגדל ופירש"י בד"ה תקוץ וז"ל אצפרנים קאי וגזירת הכתוב היא עכ"ל. וצ"ל דהתו' מקשים שם על רש"י דפירש הכא קרא דמפיבושת דכתיב ביה ולא עשה את רגליו היינו שלא תיקן צפרני רגליו ובפרק מצות חליצה משמע בגמר' דקאי על שער של בית השחת עכ"ל וצ"ל דהנה רש"י בעצמו פירש בשמואל ב' דקאי על שער בית הבושת אלא באמת לדעת ר"ע קאי על שער בית הבושת ומה דפירש"י הכא הוא אליבא דר"א דקשה למה ליה לר"א לומר תקוץ וגזירת הכתוב היא ולמה לא אמר תגדל אלא ר"א דייק מדכתיב הכא ועשתה גבי צפרנים מוכח מה דכתיב עשיה גבי מפיבושת קאי נ"כ אצפרנים ומדכתיב שם ולא עשה מוכח דעשיה היא לשון קציצה דהרי לכך נתן דוד המלך את השדה של מפיבושת לציבא עבדו שהיה כראה שהוא עצב על ביאת המלך חד בשלום לירושלים וזה פירש"י טעמא דר"א דאמר תקוץ לפי דאצפרנים עשיה דהכא קאי ממילא עשיה דמיפיבושת נ"כ אצפרנים קאי אך לפ"ז לאו ניול הוא דהרי מה שלא קצץ מפיבושת צפרניו כעס עליו דוד המלך לכך פירש"י דגזירת הכתוב היא וק"ל :

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דקשה למה ליה לר"א לומר תקוץ וגזירת הכתוב היא אי משמעות הלשון ג"כ לומר תגדל מסתברא לומר תגדל. לכך פירש"י מטעם זה סבר ר"א כך דכשלמא אי אמרינן תקוץ שייך שפיר לשון את היינו השפל לצפרניו כמו דכתיב את ראשה אבל אי אמרינן תגדל הוה ליה למכתב ועשתה צפרניה דהרי אצפרנים קאי דאיתא במסכת נזיר האי מוציא מתחת כביה וה"ה צפרנים וק"ל :

## דף ס

ע"ב כתו' בד"ה והא אמר רבי שמעון בתולה שלימה משמע וכו' עיין במהרש"א מה שהקשה ואפשר לתרץ דהכי מקשה התו' דהנה לעיל פריך למה לי סיבוי לבוגרת והא אמר ר"מ בתולה אפילו מקצת בתולה ויש לדקדק למה לא מקשה בקיצור כדאיתא ברש"י שם מדאמר ר"מ דאיצטריך בתולה להוציא את הבוגרת מכלל דבתולה בוגרת נמי משמע וצ"ל דהוה מתרץ דר"מ סבר לפעמים משמע אפילו מקצת בתולה ולפעמים משמע בתולה כולה ולכך צריך אליו לרבות את הבוגרת ולכך הקשה דמוכח דר"מ סבר דלעולם בתולה אפילו מקצת בתולה משמע דאל"כ למה לי קרא להוציא את הבוגרת איצטריך קרא למעוטי ספיקא הלא ספק בדאורייתא אזלינן לחומרא אלא ר"מ סבר לעולם משמע בתולה אפילו מקצת בתולה ולפ"ז מאי מקשה על ר"ש הלא לר"ש אפשר לומר דסבר ג"כ משמע מקצת בתולה והכי קאמר משמע בתולה שלימה ג"כ דלא כר"מ דסבר לעולם מקצת בתולה משמע וה"א דבוגרת אסורה לכ"ג לכך איצטריך בתולה ובאמת ר"ש סבר משמע הכי ומשמע הכי וק"ל :

## דף סג

ע"א אמר ר"א כל יהודי שאין לו אשה אינו אדם עכ"ל ואפשר לומר דרך הלצה דאיתא במסכת סנהדרין כתו' וז"ל וא"ת מנ"ל דמצות פריה ורביה לא נאמרה לבני נח אי משום דלא חשיב להו גבי שבע מצות ב"נ הלא קאמרינן קום ועשה לא קחשיב וי"ל דשב ואל תעשה הוא דשם מצות פריה ורביה שלא להשחית זרעו א"כ הוה כמו ל"ת ואיתא במדרש למה הותר בשר לב"נ לפי שכל בשר השחיתו דרכם וניצולו בזכות נח נמצא מי שאין לו אשה הוא ג"כ כמו דור המבול שהשחיתו זרעם ואם היה בימי המבול לא היו ניצולים בהמה חיה ועוף בזכותו אינו אדם שאין לו מעלה א שיש לאדם על בהמה חיה ועוף וק"ל :

## דף סד

ע"א אמר רב יצחק יצחק אבינו עקר היה שנאמר ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד ששניהם עקורים היו ופריך הש"ס אי הכי ויעתר לו להם מיבעי ליה ופירש"י דכשלמא אי אמרת תפלת יצחק על אשתו היתה היינו דכתיב ויעתר לו אלא אי אמרת על עצמו היה מתפלל ולנוכח אשתו משמע ששניהם היו צועקים זה מול זה ויעתר להם מיבעי ליה עכ"ל וכתב הגאון מהרש"א ז"ל ויש לדקדק כאן לפי מה דס"ד מעיקרא דיצחק לא היה עקר ולנוכח אשתו פירש על אשתו אם כן לא היתה רבקה מתפללת על עצמה ואין לומר דאין הכי נמי שגם היא היתה מתפללת על עצמה א"כ תקשה ליה למאי דס"ד מעיקרא נמי להם מיבעי ליה והנראה כי הוא מבואר שתפלת חבירו של אדם יותר מקובלת עכ"ל ולעניות דעתי לא זכיתי להבין דברי הגאון ז"ל הנ"ל דאכתי תקשה מסתמא גם היא היתה מתפללת על עצמה דשוכים שנים מן האחד והדרי קושיא לדוכתא למאי דס"ד מעיקרא להם מיבעי ליה ונלע"ד לתרץ על פי דאיתא בתרגום יונתן וז"ל והפך יצחק דעתיה דקב"ה ממה דגזר על אינתתיה ואתהפך בגיניה דעתא דקב"ה ממה דגזר עליה דאף הוא הוה עקר. וה"פ דאיתא ברבינו בחיי דלכך היתה רבקה עקרה כדי שלא ימות אברהם קודם דלכך נתקצרו חמשה שנים לאברהם שלא יראה בן בנו יוצא לתרבות רעה ואי' במדרש על פסוק ותרכבנה על הגמלים וז"ל מה גמל יש בו סימן טהרה וסימן טומאה כך רבקה הולידה צדיק ורשע ופירש"י ז"ל לפי שהיתה רבקה בת רשעים הולידה מצידה רשע ויצחק שהיה בן צדיק הוליד מצדו צדיק עכ"ל והשתא אתי שפיר מקרא לא קשיא להם מיבעי ליה דאי לאו מצד יצחק ביולד את יעקב שהיה גדול מאברהם דכתיב כה אמר ה' אל יעקב אשר פדה את אברהם לא היתה רבקה נפקדת דמצדה יולד עשו ויתקצרו שנותיו של אברהם אבל השתא דאמר רבי יצחק דגם יצחק היה עקר ממילא אין לומר לכך היתה רבקה עקרה שלא תלד את עשו דהרי אם יצחק היה עקר לא תלד רבקה בנים אלא צ"ל דלכך היו שניהם עקורים לפי שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים כדאיתא במדרש ובגמרא וקשה שפיר להם מיבעי ליה הרי היתה תפלת רבקה ג"כ חביבה לפני הקב"ה ומשני לפי שאינו דומה וכו' לעולם הקב"ה היה מתאוה גם לתפלת רבקה ומה דלא היתה נשמעת הוא מטעם דאף אברהם היה מתפלל בכל יום על חיי שעה והקב"ה היה מתאוה תפלת אברהם ומה דנשמעת תפילתו של יצחק יותר מאברהם לפי שהיה צדיק בן צדיק וק"ל :

## דף עא

ע"ב אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקבל הזאה כשהן ערלי' שנאמר והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון בעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא הוייה אימת עביד להו לאו כשהן ערלים ופרש"י שרוב הציבור טמאי מתים היו שנטמאו באבותיהם שכל יוצאי מצרים מתו במדבר ואלו הם בניהם ואית דמפרש להו הזאה משום דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר ולאו מילתא היא דהא אמר רבי יוחנן בפרק האשה במסכת פסחים לא שנו אלא ערל כותי אבל ערל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב עכ"ל ונלע"ד לתרץ דברי המפרשים שהביא רש"י דודאי לאו קטלי קניא באגמא הוו דשנה לפי מה דסובר רש"י בדברי המפרשים דהפורש מן הערלה טמא שבעת ימים למה לה לגמרא למימר בעשירי לא מלו משום חולשא דאורחא הלא אף אימלו בעשירי היו טמאים בערב פסח וזה הקושיא הניח מהרש"א בצ"ע גם איך מוכח מכאן דערל מקבל הזאה הלא בשעה שנימלו משעה א צריכים למצות שבעה ימים לטהרתן אלא ה"פ דהנה במס' פסחים הנ"ל מפרש טעמא מה דערל כותי טמא שבעה משום גזירה דשנה הבאה שמא יהי' טמא מת ויאמר אשתקד הוינא נמי טמא מת מה שנגע בגיותו ואעפ"כ עשיתי פסח לערב ולא הצרכתי להזאה שלישי ושביעי ועכשיו נמי אטבול ואיכול ולא ידע דאשתקד נכרי היה ולא מקבל טומאה ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה אבל ערל ישראל דברי הכל טובל ואוכל את פסחו לערב ופירש"י ערל ישראל שאם יש לו עכשיו טומאה הוא נזהר בה שאף בערלתו מקבל טומאה כשאר בני אדם וליכא למיגזר משום שנה הבאה דיודע דיני הזאה עכ"ל ממילא מי שלא היה לו טומאה מעולם איכא למיגזר משום שנה הבאה אבל מי שקיבל טומאה בערילתו ליכא למיגזר דיודע דיני טומאה ואי' במס' נזיר דף ס"א מי שאין לו טהרה אין לו טומאה דאמר קרא אשר יטמא כל מי שיש לו טהרה יש לו טומאה וכל מי שאין לו טהרה אין לו טומאה ממילא אי אמרינן דערל אינו מקבל הזאה ממילא הוה ערל ישראל כמו ערל נכרי שלא היה נזהר מטומאה מעולם ושייך ג"כ למיגזר ביה משום שנה הבאה ממילא מה דאמר במס' פסחים דלא גזרינן בערל ישראל היינו משום דערל ישראל מקבל הזאה ממילא מקבל טומאה דהרי יש לו טהרה ונזהר מטומאה בערילתו כנ"ל ברש"י ממילא מוכח שפיר מאבותינו דערל מקבל הזאה והיה להם טומאה במדבר לכך לא הוצרכו לטומאת שבעה כשנמלו דאי ס"ד ערל אין מקבל הזאה ממילא לא היה להם טומאה והיו צריכים לטמא שבעה ולכך אמר בעשירי לא מלו דאילו מלו בעשירי הוה קשיא דלמא ערל אין מקבל הזאה ומאי דלא חיישי לשנה הבאה משום דלא תיפוק מיניה חורבא דהוה עליהם בעשירי ובערב פסח וידעי שצריכים תרי הזאות אבל אי לא מלו בעשירי לא היה להם אלא הזאה אחת ויאמרו לשנה הבאה אם יטמאו די בהזאה

אחת ואיכא למיגזר בהו · כמו גבי גר דצריך ג"כ הזאה כשהיה בית המקדש קיים כדאיתא בגמרא מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא בהזאה וטבילה והרצאת דמים וגזרינן ביה משום שנה הבאה וכה"ג איתא בגמרא גבי עומר דחיישינן משום שנה דאשתקד ולא אמרינן דין זה למד ואיתא ברמב"ם דאין מזין פעם ראשונה אם לא ששואלין אותו אם הוא יום שלישי ודו"ק :

## דף עא

ע"ב אמר רב יצחק אמר רב לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו כו' וכתבו התוספת וז"ל. ואעפ"כ עשה אברהם מעצמו דהרי קיים אפילו עירוב תבשילין וא"ת והא כתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ומקשים העולם מה ענין קושית התו' להא דפירשו בתחילה וכ"ל דאי לאו דאברהם אבינו היה עשה מעצמו פריעה לא הוה קשיא מידי דהוה מצי למימר מה דאין נביא רשאי לחדש דוקא כאילו המצות בנתנה על ידי משה רבינו אבל אלו המצות שנתנו קודם הר סיני רשאי לחדש בה דהרי בייש שם בקרא דאלה המצות אשר צוה ה' את משה בהר סיני והשתא דכתבו התו' דאברהם קיים מצות פריעה קשה למה לא קיימו במדבר מצות פריעה דאם היתה מצות מילה מקובלת אצלם מאברהם היתה מקובלת אצלם גם מצות פריעה אלא צ"ל שניתנה להם בסיני מילה בלא פריעה וכן איתא ברמב"ם בפירוש המשניות בשילהי פרק גיד הנשה וז"ל וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו על ידי משה רבינו שנימול עכ"ל וקשה ספיר מאלה המצות וק"ל :

## דף עב

ע"ב בתוס' בד"ה דשקיל חד ויהיב חד כו' ה"פ לפי פירש"י דוקא דשקיל תרי ויהיב חד משום דכתיב ולקחו ונתן והא קי"ל דאין צריך תרי דלרבנן הוקש לאסיפה ובאסיפה כתיב איש לכך מפרשי התו' דה"א שזה שנותן האפר הוא עצמו יערב המים עם האפר והכי פירש הגמרא לכך כתב רחמנא ולקחו ונתן דאפילו שקלי תרי ויהיב חד נמי כשר ממילא אין לומר דמי שנותן את האפר הוא יערב המים עם האפר דהרי חצי האפר לקח חבירו ואיך יערב מה שלא לקח אלא דאין צריך שיהא מערב זה דוקא שלקח את האפר אבל אי שקיל חד ויהיב חד נמי כשר דרבנן מקשי לאסיפה ובאסיפה כתיב איש וכן נראה בכסף משנה דסובר לכך הוא ג"כ דעת רש"י ודו"ק :

## דף עו

ע"ב בתוספת בד"ה וכי תימא ה"פ דקשה לפירש"י דפירש דקאי אערב רב הלא איתא במס' שבת גרים מאי אי פסקה זוהמתן ותשני גרים אע"ג דאינהו לא הוו מזלייהו הוו ופירש"י שם תמה דאפילו עורים ופסחים נתרפאו דאין צריכים שילוח מן המחנה מכ"ש שנתרפאו מן הזוהמא דמתנה הכרעת דצריך שילוח מן המחנה והנה הראיה דגרים נתרפאו מדכתיב וכל העם רואים ולא סומין וכל היכי דכתיב העם קאי על ערב רב ממילא תקשה למה יהיו ערב רב אסורים עד דור שלישי משום דמצינו דלא פסקה הזוהמה מאבותינו עד דור שלישי הלא בהר סיני פסקה זוהמתן לכך מפרשי התו' אומה של מצרים שאמר עליהם הכתוב דור ג' יבא להם בקהל ה' ולא דור ב' אילו שהלכו להתייסב בשאר ארצות ולא ערב רב וק"ל :

## שם

ע"ב היה לקדם נשים לקראת נשים ותשני כל כבודה בת מלך פנימה עכ"ל ויש לדקדק לפירש הרמב"ן ז"ל דפירש בחומש בפ' כי תצא דמואב הקדימו בלחם ומים ומה דכתיב על דבר אשר לא קדמו קאי על עמון לחוד ומואב נאסר לבא בקהל על דבר ששכר את בלעם עכ"ל ולפ"ז קשה מאי תקשה הכא היה להם לקדם נשים לקראת נשים הלא הקדימו באמת גם מאי משני הגמרא כל כבודה בת מלך פנימה הלא לא היו פנימה ואפשר לתרץ דהנה רש"י פירש בפר' כי תצא ע"פ על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים ונומר וז"ל על העצה שיעצו להחטיא אתכם בזנות וה"פ דהנה המזרחי ז"ל הקשה בפ' דברים מה דפירש"י שם על פסוק כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער וז"ל לא לענין לעבור בארצם אלא לענין מכירת אוכל ומים והקשה המזרחי הלא כתיב על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים לכך פירש"י על העצה דזה מה שהקדימו היה כדי להחטיאם והוה כאילו לא הקדימו ממילא משני שפיר דרכו של איש לקדם ולכך אין לחוב את הנקבות דאין דרכם לקדם ועל זה מקשה דמ"מ בדין הוא לאסור הנקבות שהרי החטיאו אותם ואין לומר כדפירש הרמב"ן ז"ל שהנקבות לא ידעו מזה העצה רק זה היתה עצת אנשיהם וגדוליהם דא"כ היה להם לקדם נשים לקראת נשים ולמה הקדימו הנקבות לאנשים אלא גם דעתם היתה להחטיא את ישראל ותשני כל כבודה בת מלך פנימה דהנקבות ילדות היו מכפנים כדאיתא ברש"י בחומש והא אינו חוץ מכבודה ובזה הטעו גדוליהם לנשים שאמרו להם שיהיו מכפנים ולא יחטיאו את ישראל וזה היה עצת בלעם שיגדל החטא יותר שילכו ישראל לפנים בחדריהם ויחנו עמהן באונס כדפירש הרמב"ן ז"ל ולכך אמר הכתוב בניבליהם דלא היו הזנות מחמת הנשים רק עצת גדוליהם היתה להחטיא את ישראל וק"ל ובמסכת בבא קמא פרשתי בעז"ה יותר נכון מה דפירש"י על העצה ע"ש אבל לפירש הרמב"ן ז"ל צ"ל כנ"ל :

## שם

עמוני ומואבי אסורים ואיסורין איסור עולם ונקבותיהם מותרת מיד מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא וכראות שאול את דוד יוצא לקראת הפלשתי אמר אל אבנר בן מי זה הנער כו' דשאל לאבנר אי מפרץ אתי דוד אי מזרח אתי כו' מאי טעמא שאל עליה דכתיב וילבש שאול את דוד מדו כמדתו וכתיב ביה בשאול משכמו ומעלה גבוה מכל העם אמר ליה דואג האדומי עד שאתה משאיל עליו אם הגון למלכות שאל עליו אם ראוי לבא בקהל דקאתי מרות המואביה אמר ליה אבנר תנינא עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והקשה דואג אלא מעתה ממזרי ולא ממזרית והשיב אבנר שאני הכא דמפרש טעמא דקרא על דבר אשר לא קדמו וגומר דרכו של איש לקדם ולא דרכה של אשה לקדם והקשה ליה דואג היה להם לקדם נשים לקר' את נשים אישתיק כו' ואמר שם בגמרא כתנאי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דברי ר' יהודא רבי שמעון אומר על דבר אשר לא קדמו כו' ומקשים התוספת וא"ת לרבי יהודה תקשה ליה ממזרי ולא ממזרית ואומר ר"י דגבי עמון ומואב היה לו לקצר ולכתוב עמון ומואב הלכך מדכתיב עמוני למעט עמונית קאתי אבל ממזרי אם היה כותב ממזרים היה מאריך יותר עכ"ל ויש לדקדק למה חזר אבנר מדבריו שאמר בתחילה כרבי יהודא מדכתיב עמוני ולא עמונית ואחר כך חזר לדברי ר"ש היה לו לתרץ לדואג כתירוץ התוספת דדלמא יאמר דואג לא דרשינן טעמא דקרא כמאן דסיבר ר' יהודא הכא ובמסכת בבא מציעא דף קט"ז וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד למה לא הקשה דואג אלא מעתה אדומי ולא אדומית גם יש לדקדק דלמא באמת נקבותיהם של מצרי ואדומי מותרת מיד אלא צ"ל שלא מתורצת בסברתה דדואג סבר מדכתיב לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו אף על פי שבדין היה לתעב אותם ששיעבדו בישראל לא תתעב אותם כי גר היית בארצו שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק שפירנסו אותך בשני רעבון ממילא לפירש זה בדין הוא דנקבות גריע מזכרים דהנקבות שיעבדו ג"כ בישראל דאפילו שפחות שיעבדו בישראל לכך מתו בכוריהם ומה שפרנסו את ישראל בשני רעבון זה לא היה משל נקבות דמה שקנתה אשה קנה בעלה ממילא לכך לא הקשה דואג על אדומי דיאמר לו באמת ולא אדומית דהרי ר' שמעון סבר באמת כך אבל על מצרי הקשה שפיר כנ"ל ולכך השיב לו אבנר לפי שטתו של דואג תמה דהקשה אלא מעתה מצרי ולא מצרית מוכח דאזיל בתר טעמא דקרא כנ"ל ואי דרשינן טעמא דקרא יש ראיה גדולה שהנקבות מותרת אבל התוספת מקשים על ר' יהודה דלא דריש טעמא דקרא כדמשמע הכא ובמסכת ב"מ ולדידיה קשה אלא מעתה מצרי ולא מצרית דאין לומר באמת מצרי ולא מצרית דהוא סבר כמתניתן דמצרי ומצרית שוין ואין להקשות לרבי שמעון דדריש טעמא דקרא למה סבר נקבות מצרי מותרת מיד דיש לומר לפי מה דפירש רש"י בחומש מה דהיתה הוה אמינא לאסור מצרי הוא מטעם שזרקו זכוריהם של ישראל ליאור ולא מטעם שיעבוד דשיעבוד נגזר עליהם מימי אברהם ובזה לא היו הנקבות חייבים אבל לפי סברתו של דואג הנ"ל השיב אבנר שפיר וק"ל :

## דף עח

ע"ב שאלו את רבי אליעזר ממזרת לאחר עשרה דורות מהו אמר להם מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו אלמא קסבר ממזרת לא חיי וכן אמר רב הונא ממזרא לא חיי ופריך והא אנן תנן ממזרין אסורים ואסורין איסור עולם ויש לדקדק למה לא מקשה מקרא דכתיב לא יבא ממזר בקהל ה' הלא איכו חיי גם קשה לסברת המקשה דלא ידע לחלק בין ידעי ללא ידעי היה לו להקשות דרבי אליעזר אדרבי אליעזר דאיתא במסכת יומא שאלו את רבי אליעזר ממזר מהו ליירש והשיב רבי אליעזר מהו לייבם ופירש הגאון מהרש"א ז"ל כמו דמייבם כדאיתא בפרק ב' דמסכת יבמות כך הוא יורש אלמא דממזר חיי עוד יש לדקדק לפי המסקנא דלרבי אליעזר ממזר חיי עד ג' דורות איך אמר וכן אמר רב הונא ממזר לא חיי הלא לרבי אליעזר דאמר מי יתן לי דור שלשי סבר ממזר חיי עד שלש דורות ורב הונא

אמר שתם ממזר לא חיי וצ"ל דאיתא בספרי כיצד כל שיש לו אח מבל מקום יוצא את אשת אחיו ליבום ואמר בגמרא לאתויי ממזר ופירשו התוס' בם דהיינו שהיה אח כשר ומילא אף שהיא כשרה מ"מ מתיבמת לממזר דאתי עשה ודחי לא תעשה כמה ניחא להקב"ה אף שיקח ממזר אשה כשרה כדי להקים שם המת על נחלתו דניחא ליה למת אף שיהא זה שיקום על נחלתו פסול ומילא ממזר כזה חיי דנכיך ליה הקב"ה בחיות כדי שיקום שם המת על נחלתו ולא ימחה שם המת אבל דור ג' גבי ממזרת לא מצינו דאם ממזרת נשאת שוב אין קיים שם המת על נחלתו דנקרא על שם בעלה לכך לא מקשה מקרא דאפשר לתרץ דחיי לפעמים כדי להקים שם המת הכשר על נחלתו אבל במתניתין דקתני אחד זכרים ואחד נקיבות קשה שפיר דנקיבות לא משכחן דחיי מתילא מה דאמר רב הונא ממזרא לא חיי היינו ממזרת עצמו אי לאו כיה משום הקמת שם המת הכשר על נחלתו ומה דכתיב בקרא גם דור עשירי איירי דאם כולם זכרים דלפעמים חיין ומה דאמר ר"א עד ג' דורות איירי בממזרת דבאלו ליה על ממזרת ואשכחן כמצרי דבלא"ה אסורה לבא בקהל עד דור ג' לכך אמר דלא אשכחן בממזרת דור ג' ומה דאמר וכן אמר רב הונא היינו דממזרא לא חיי אי לאו בשביל המת הכשר כנ"ל תו"ק :

**ולפ"ז** אפשר לפרש במס' יומא מה דשאלו את ר"א ממזר מהו לירש ה"פ דשאלו אותו דסבר ממזר לא חיי סרי רבתה התורה ממזר לירש דכתיב וכן אין לו אפילו זרע פסול והשיב להם דלכך חיי כדי לייבם כנ"ל ·

**ואין** להקשות דמ"מ יכולה לחיות דור ג' היינו שתנשא למצרי ראשון די"ל דאף אם תנשא למצרי ראשון תהיה בתה דור ג' דאזיל בתר זידה כדאי' שם בגמ' ברב דימא משום ר' יוחנן ·

**דף עט** ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול וכו' מאי שנא הני אמר רב הונא שעבירום לפני ארון כל שארון קולטו למיתה כל שאין ארון קולטו לחיים מתיב רב חנא בר קטינא ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן בן שאול ומשני שלא העבירו ופריך וכי משא פנים יש בדבר אלא שהעבירו וקולטו וביקש עליו רחמים ופלטו ופריך ואכתי משא פנים יש בדבר אלא שביקש רחמים שלא יקלטנו הארון ע"כ ויש לדקדק למה לא פריך רב הונא בר קטינא אקרא דכתיב ויחמול וכי משא פ' יש בדבר עוד קשה מה משני שביקש רחמים עליו דהדיים אפילו משא פנים יותר מזה דאמר שלא העבירו דאם לא העבירו הוה ספק אם היה קלטו הארון אילאו עוד יש להקשות מזה כפשך אי במה שנעשה על ידי ארון ליכא נשיאת פנים מאי מקשה וכי משא פנים יש אלא צ"ל אף במה שנעשה על ידי הארון הואיל שנעשה על ידי תפלתו של דוד הוה משא פנים מאי משני שביקש רחמים שלא יקלטנו הארון הלא אכתי איכא נשיאת פנים וכ"ל דהנה איתא במדרש פרשת נשא זאת האגדה וגרם שם כל שהארון קולטתו לחיים וצ"ל במה מחולקים האגדה דידן עם אגדת ירושלמי ונראה לפרש ע"פ דכתב הר"ן ז"ל למה גרם הארון מיתה ופירש דאתי' כר"ע דסבר הזר הקרב יומת בתנק ממילא מי שנתקרב לארון מבני שאול אם חייב מיתה משום זרות ואף שהיו שוגגים הרי מצינו בשיני דאף בהמה היתה במיתה גם איתא בילקוט פרשת יתרו על הפסוק אם בהמה אם איש לא יחיה וז"ל ותנין שאף בשילה ובבית עולמים ת"ל שקל יסקל ואיתא במדרש פרשת נשא והובא ברד"ק בשמואל מה דכתיב ויפלו שבעתם יחד לפי שנחסר מפיבושת מן השבעה שלא מתו רק ששה ממילא המדרש אזיל לשיטתו דנחסר מפיבושת מן השבעה ממילא אין לומר דאילו שנגעו בארץ היו חייבים מיתה משום זרות דא"כ אף שדוד המלך ביקש מן הגבעונים שלא ימיתו את מפיבושת ומחלו לו מ"מ תקשה וכי יש משא פנים בדבר אם היה חייב מיתה שלא להמיתו אלא צ"ל כרבנן דסברי זר הקרב לארון אינו חייב מיתה בידי אדם רק בידי שמים ומיתה בידי שמים היא עד שיהא בן ששים שנה לכך גרס המדרש כל שארון קולטתו לחיים דיותר נוח לומר שלא גרם הארון מיתה להם והשתא אתי שפיר אקרא לא קשיא וכי משא פנים יש בדבר דאי כשטרת המדרש ליכא משא פנים דאף אי לא הציל דוד את מפיבושת היו מתים אילו ששה דמשא פנים הוא באם הוצרכו לתת לגבעונים שבעה אנשים והצרך ליתן להם איש אחר תמורת מפיבושת אבל לפי המדרש לא קשיא כנ"ל והשתא דאמר רב הונא כל שארון קולטתו למיתה קשה קושית הר"ן למה גרם הארון למיתה וצ"ל כתירוץ הר"ן דאילו שנגעו בארון בלא"ה היו חייבים מיתה וקשה האיך הציל דוד את מפיבושת ומשני שלא העבירו ופריך וכי משא פנים יש בדבר ומשני שקלטו הארון וביקש דוד רחמים ופלטו ממילא מה שנעשה ע"י הארץ אף שהיתה ע"י תפלתו של דוד שוב לא קשיא וכי משא פנים יש בדבר דהרי היתה

רצונו של הקב"ה כך אך מקשה ואכתי משא פנים יש בדבר דאיכא עוד נשיאת פנים חוץ מזו שהקשה בתחילה דאם היה חייב מיתה ע"י שנגע בארון משום זרות איך נשא דוד פנים שלא להמיתו אלא שביקש רחמים שלא יקלטנו הארון ומה שנעשה על ידי תפלה ליכא נשיאת פנים ודו"ק ·

**שם** והא כתיב לא יומתו אבות על בנים וגומר אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא עכ"ל ויש לדקדק מה דאמר אות אחת הלא פסוק שלם הוא · וג"ל דאיתא במדרש פ' חקת ג' דברים ביקש משה מלפני הקב"ה והסכים הקב"ה על ידו ואחד מהם שהקב"ה אמר פוקד עון אבות על בנים ואמר משה רבש"ע יפות צדיק כמו רשע והסכים הקב"ה על ידו ואמר לא יומתו אבות על בנים עכ"ל ולפ"ז תקשה למה לי תרתי דהרי כבר נאמר איש בחטאו יומת כדמקשה הגמרא במסכת סנהדרין וצ"ל כאמת קרא אתיא לא יומתו אבות בעדות בנים כדאמר בגמרא אך מסיפא דקרא מוכח דמזר הקב"ה והסכים על ידי משה רבינו מזה דכתיב איש בחטאו יומת דוקא בחטאו ולא בחטא של אחר ומה דהדר נקט הכא והא כתיב לא יומתו מסיפא דקרא מקשה דבאמת לא יומתו קאי על עדות ולכך גרס הכא והא כתיב לא יומתו וגומר ואי הוה כתיב איש בחטא יומת לא הוה קשיא מידי דה"א דקרא אתיא לכדרב אתי דאמר אין מיתה בלא חטא אבל מזה דכתיב וי"ו יתירה משמע דוקא בחטאו ולא בחטא של אחר לכך אמר מוטב שתעקר אות אחת מן התורה היינו הוי"ו של תיבת בחטאו כאילו הוה כתיב בחטא ומה דאמר עוד שם גבי לא תלין נבלתו מוטב שת עקר אות אחת שניתנה ע"פ דאיתא במסכת סנהדרין א"כ לימא קרא קלת מאי קללת ש"מ תרתי :

**דף צו** ע"א אטו כולהו לאו לאחר מיתת ראשונה ניכהו אמר רב ששת לאחר מיתת ראשונה ודאי ה"פ תיבת לאו לשון בתמיה הוא וכי כל הני שייכא במיתת ראשונה דוקא והרי אם מתה השנייה רביעית אסורה וחמשית מותרת ומשני רב ששת לאחר מיתת ראשונה ולאו דאף אי מתה שנייה אם ראשונה קיימת מ"מ שלישית מותרת ורביעית אסורה לכך נקיט תנא דמתניתן שמתה ראשונה ובאמת אם מתה שנייה אחר מיתת ראשונה רביעית אסורה וק"ל ·

**דף קג** ע"א אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים מדכתיב ואלהי אביכם אמש אמר אלי השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע בשלמא רע לחיי אלא טוב אמאי לא אלא ש"מ טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים והקשה הגאון מהרש"א ז"ל למה לא מביא הגמ' פסוק הקודם ממה שאמר הקב"ה ללבן השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע וכ"ל דאיתא ברש"י בחומש ע"פ אם לקחת לך כאו האנשים וז"ל אם הקריאה שלך היא ונשכור אתה ליטול שכר עליה קום לך אתם עכ"ל ויש לדקדק במה היה נראה בדברי בלעם שמבקש ליטול ממון מבלק עוד קשה מה שאמר בלעם א"כ אברכם א"ל הקב"ה כי ברוך הוא והלא כל גם היה שונא את ישראל למה ביקש מהש"י שיברכם אלא קרא מתורגם בסברתם דאיתא במסכת מועד קטן יונתן בן עכמאי ורבי יהודא בן גרים תנו פרשת נדרים ביה ר"ש בן יוחאי כי הוו מיפטרי מיניה אמר לבריה זיל גבייהו דלברכוך אזיל לגבייהו א מרו ליה יהא רעוא דתזרע ולא תחצד כו' אמר לאבוה מילט לייטו לי אמר לו רשב"י ברכה היא תזרע היינו שתוליד בנים ולא תקברם וכן כולם נמצא כך אמר בלעם שיברכם בלדך זה ובלק יחשוב שהיא קללה ורוצה ליטול שכר מבלק וזה שאמר לו הקב"ה דמוכח שרוצה ליטול שכר מבלק דאל"כ למה אמרת א"כ אברכם ואיתא בתרגום יונתן בלעם הוא לבן ולכך אמר הקב"ה השמר לך מדבר עם יעקב דכתי' היתה בפיו ממילא ממה דאמר הקב"ה ללבן השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע איכו מוכח דטובתן של רשעים רעה היא דאפשר לומר שהקב"ה הזהיר אותו שלא ידבר לשון שהוא ממוצע בין טוב ובין רע ולכך אמר הקב"ה מטוב ועד רע ולא אמר טוב ורע אבל על טוב לא הזהיר אותו רק הזהיר אותו שלא ידבר מלתא דמשתמע לתרי אפי אבל ממה דאמר לבן ליעקב מוכח שפיר דקשה וכי משתשי אינשי הכי יש לאל ידי לעשות רע רק שאינני יכול שמוזהר אני שלא לעשות וכן הקשה רבינו בחיי אלא הכי אמר אעפ"כ יש לאל ידי לעשות רע דהרי אלהי אביכם הזהיר אותי שלא לדבר עמך מטוב עד רע היינו מלתא דמשתמע לתרי אפי אבל טוב לחוד לא הזהיר אותי ואם אני אעשה לך טוב יהיה לך רע דטובתן של רשעים היא רעה ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאיתא בא"בן עזרא מה שאמר הקב"ה מטוב פירושו שלא ישדלהו לדור בביתו דזה הוא טוב בעיני

לבן וא"י בזוהר דה"פ הפסוק שאמר לבן יש לאל ידי לעשות עמכם רע הא ראי' שאלהי אביכם הזהיר אותי ממילא מקרא קמא לא מוכח מידי דאפשר לומר כפירש אבן עזרא אבל מדאמר לבן יש לאל ידי וגו' קשה בשלמא רע למאי אי הוה אמר אלהי אביכם אמר אלי שלא לעשות לך רע הוה שפיר דזה הוא ראי' שיכולת בידו לעשות רע אבל במה דאמר טוב אמאי אמר הכי דהרי אדרבה זה גרעי למה שאמר יש לאל ידי דהרי אפילו טוב הזהיר אותו הקב"ה אלא דטובתן של רשעים רעה היא ממילא טובה ורעה חדא מילתא היא וק"ל :

בעזרת השם סליק מסכת יבמות

# מסכת כתובות

## דף ב'

ע"א ברש"י בד"ה שפעמים כשבת וז"ל אבתולה קאי ה"פ דקשה למה אמר התנא דמתניתין טעם על בתולה למה נשאת ברביעי ועל מה דאלמנה נשאת בחמישי לא אמר טעמא עוד קשה הלא בדף ה' מסקנא דגמ' משום ברכה דדגים כתי ולאו משום איקרורי דעתא לחוד לזה פירש"י דהתנא דמתניתין אינו בא לפרש הטעם למה נשאת ברביעי רק אבתולה קאי להורות איזה בתולה נשאת בד' ולכך אמר אותה בתולה שיש לה טענת בתולים אבל בתולה שאין לה טענת בתולים כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה נשאת בחמישי דברכה דאדם עדיפי וק"ל :

## שם

בתוספות בד"ה מפני מה אמרו וכו'. וז"ל בניחותא גרסינן לה ולא בא להקשות אלא ותנשא באחד בשבת עכ"ל ובתחלה נפרש דברי רש"י דפירש כולה רב יוסף קאמר ליה מאי בעי רש"י בזה וכ"ל דה"פ דהכא יש לדקדק על מה דאמר הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול ליכנוס אינו מעלה לה מזונות למה אינו מעלה לה מזונות הלא זו התקנה לטובתו היא עוד יש לדקדק למה אמר באחד בשבת דוקא הלא לשון הגמ' כמש' פשטים כחל בשני בשבת לכך מפרש רש"י דרב יוסף קא לתרץ קושיי' התוספו' דמקשים למה לא תני הנושא את הבתולה וה"ק רב יוסף מפני מה אמרו בתולה נשאת ולא אמרו הנושא את הבתולה ומשני לפי שיש כאם שאם היה לו טענת בתולים וקשה ותנשא באחד בשבת אלא כ"ל משום שקדו ממילא לכך תני בתולה נשאת להורות דהתקנה היא כתי לטובתה לכך אם הגיע הזמן באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים יכול להשכים ביום ב' ועיקר התקנה שתהא נשאת ביום ד' הוא בשבילה משום שקדו לכך אינו מעלה לה מזונות אבל אם לא הגיע הזמן באחד בשבת דהתקנה היא גם לטובתו דשמא יהיה לו טענת בתולים צריך לבעלות לה מזונות זה הוא דעת רש"י ולכך פירש כולה רב יוסף קאמר לה פירש מה דאמר מפני מה אמרו וכו' אינו בא לחזור המתניתין כדי שיקשה ותינשא בא' בשבת רק זה היה דברי רב יוסף מפני מה אמרו בתולה נשאת ולא אמרו הנושא את הבתולה אבל התוס' אולי לשיטתם דפירשו לעיל דאין לשנות נושאין את הבתולה מטעם דה"א אפילו בע"כ לכך פרשו מפני מה אמרו איכה קושיא ככ"ל כפירש"י רק ר"י חוזר ליסנא דמתניתין כדי להקשות ותינשא באחד בשבת ודו"ק •

## דף ג'

ע"א והא בעינן שקדו ומשני דטריח ליה ופירש"י אם טרח לפני שבת ותיקן צרכי סעודה כונסה באחד בשבת או בשני בשבת עכ"ל ה"פ דהכא יש להקשות עדיין ותינשא באחד בשבת ומה דתירץ בגמ' משום שקדו שהא טורח בסעודה ג' ימים הלא אפשר לטרוח ג' ימים קודם שבת לכך פירש"י אם טרח פירש באמת אם נראה לכ"ל שבכר טרח ג' ימים אזי מסדרין קידושין ואם לאו אינו מסדרין קידושין ואי הוה תני במתניתין בתולה נשאת באחד בשבת וברביעי בשבת לא הוי ידעינן טעמא דבעינן שקדו דהוה אמרי משום איקרורי דעתא לחוד אבל השתא דתני בד' בשבת ולא תני ביום א' בשבת ידעינן טעמא לשקדו ומה דפירש"י או בשני בשבת ה"פ דהתוס' כתבו בדף ב' בד"ה ליום הרביעי וז"ל ולא בליל ה' דליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא ואם יעשה נישואין בליל ה' איכא למיחש שיטרד בנשואי' ולא יבעל עכ"ל ממילא לכך צריך ג' ימים קודם יום ד' דיכנום ביום ד' ממילא השתא דבתי דינים קבועים בכל יום אם טרח מיום א' יכול לישא ביום ג' לערב דטרח ג' ימים ולזה כוון רש"י במה דפי' אם טרח קודם שבת וכו' דמה שצריך לטרוח קודם שבת דוקא אם רוצה לכנוס בא' בשבת או בשני בשבת אבל אם כונס בג' אינו צריך לטרוח לפני שבת דיכול לטרוח עד הערב ובערב כונסה דהרי אינו מסדרים בו קידושין אם לא טרח ג' ימים ממילא אינן מסדרים עד הערב שיהא טורח ג' ימים ודו"ק ׳

## דף כ"ה

ע"ב ברש"י בד"ה שקרא אחריו לוי וז"ל ויש מפרשים נתפרדה החבילה שבמקום שאין כהן אם רוצה ישראל לקרות לפני לוי קורא ודוקא שאין שם כהן אבל היכא דאיכא כהן לא נתפרדה החבילה ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי וכו' ה"פ דאף אם יש שם כהן קורין לפעמים גדול כדמשמע במסכ' גיטין דאל"כ מאי רבותא דרב הונא דהוה קרי בכהנא רק אם יש לוי אין מפרישין הכהן מן הלוי ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי אבל היכי דליכא לוי קורין לגדול אף שיש שם כהן וה"ה היכי דליכא כהן קורין ישראל גדול לפני לוי דדוקא אם יש חבילה היינו כהן ולוי אין מפרידין אותן זה מזה ולפ"ז אינו דאי' מתה שקרא אחריו לוי וכ"ל שהיה שם כהן ממילא אי לאו דהאי כהן לא הוה קרי לוי אבתריה דאין מפרידין הכהן מן הלוי ודו"ק

## דף כ"ז

ע"ב פירש"י בד"ה תרתי לא עבדי גבי שפחה וז"ל סדא למישתק בקילקולא ועוד דתתי ותשקר ובד"ה תרתי לא עבדי גבי אתוי דמרי בר איסק פירש"י חדא דשתקי מלהעיד אמת וחדא דמסהדי שיקרא והתוספו' פירשו בד"ה תרתי לא עבדי וז"ל שישתקו ולא יעידו האמת ועוד שיאמרו שקר וכן גבי שפחה עכ"ל ה"פ דרש"י סבר גבי שפחה לא שייך לומר תרתי לא עבדי שתעבור שני עבירות כמו גבי אתוי דמרי בר איסן דשם ישנו שני עבירות חדא מה שלא העידו האמת דזה הוא בואם לא יגיד ונשא עונו ואידך שיעידו שקר משא"כ בשפחה אף אם לא תעיד שנבעלה היא אסורה לכן פירש"י לעיל גבי שפחה בענין אחר ממה דפירש כאן ומה דאמר בגמ' כי הא הוא לענין תרתי לא עבדי ע"ז מביא הגמרא ראיה ולא לכל ענין והתו' סברי גבי שפחה ישנו שני עבירות חדא שתעבור על מדבר שקר תרחק ואידך אם תעיד שהיא כשרה תיבעל לכהן שאסורה לו ממילא מייתי שפיר הגמרא ראי' שפיר להא דלעיל גבי שפחה מאתוי דמרי בר איסק דשניהם בסוג אחד דעבירה אחת עוברים בשביל חיבה או אלמות ולא שתי עבירות אבל לפירש"י אין המשל דומה לנמשל דהרי גבי שפחה חדא עבירה ובשביל חיבה עבדי חדא עבירה ואיך מאמינים לה וק"ל •

## דף ל"ב

ע"א אילו נערות שיש להן קנס וכו' ורמינהו אלו הן הלוקין הבא על אחותו וכו' וק"ל דאין לוקה ומשלם אמר עולא כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת דליכא קנס לוקין למימרא דסבר עולא כל היכי דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מלקי לא לקי מנ"ל לעולא האומרי גמר מחובל בחבירו ופריך מה לחובל בחבירו שכן ישנו שתנה דברים ואי ממונא לקולא מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו בב"ד ומקשינן התוספות בד"ה ואי ממונא קולא וז"ל וא"ת וכי איתגורי איתגר ומתרצין דהתורה חסה על ממונא דנחבל ע"כ ומקשה בספר פלפלא חריפתא דקושית התוספות קשיא על מה דאמר לעיל מה לחובל שכן חייב בחמשה דברים והואיל שיש בו כל חמור מחמירין עליו לשלם ממון אבל הבא על אחותו מקילין עליו שילקה ולא ישלם ממון וקשה וכי איתגורי איתגר אם בא על נערה שאינה ערוה משלם ממון וכאן לא שייך תירוץ התוספות דאדרבה דאם ישלם ממון ישלם לאב וכעין קושיה זו הביא הגאון מהר"שא ז"ל בצ"ע ונלע"ד לתרץ דהנה התוספות כתבו דהמקשה היה סבר כמ"ד חייבי מלקות שוגגים פירש"י בלא התראה פטורים מלשלם וקשה ג"כ וכי בשביל שיש חיוב מלקות בהתראה יפטור מתשלומין אם לא התרו בו הלא אינו לוקה אלא כ"ל אף דאינו לוקה מ"מ מענשין אותו מן השמים מה דרבה תניה ולפ"ז מוכח דמלקות חמור מממון דהרי אם התרו בו מלקין אותו ואם לא התרו מענישין אותו מן השמים ואם עונש מן השמים הוה רבה מן עונש ממון ולכך פטור מתשלומין אף אם לא התרו בו מכ"ש שעונש מלקות הוא גדול מעונש ממון הרי משמע חמיר בהתרו בו מ"ם לא התרו בו אלא באמת לעולם חמור מלקות מממון כדכתיב עור בעד עור וכל אשר לו יתן בעד נפשו אך בחובל בחבירו דחמור והואיל דאין ביד ב"ד לחייב שניים צותה התורה שיתן ממון והשאר עוד עונש על הלאו בידי שמים דעונש בידי שמים ועונש ממון חמיר ממלקות לחוד והואיל דחמיר לא סגי ליה במלקות ואף ממה שאמר בגמרא ואי ממונא לקולא ה"פ אי אמרינן גבי חובל בחבירו כשנותן ממון נפטר מעונש שמים כמו דמצינו בשור שהמית אדם דבעליו חייבים מיתה בידי שמים וכשנותן כופר נפטר מעונש שמים ותאמר כמו דהקילה התורה בחובל לפטור ממלקות בעונש ממון מפני טובתו של נחבל כפי' התוספות ה"ה הכא מפני טובתו של אבי הנערה דין הוא לפטור בממון על זה מקשה דלמא לאו משום טובתו של נחבל ומה דהקילה התורה בחובל שיפטר בממון משום דקיל הוא שהותר מכללו בב"ד משא"כ בבא על אחותו נערה מהיכי תיתי להקל עליו דהרי אם בא על אחותו בוגרת עונשו מלקות שהוא חמיר ממון מכ"ש בבא על אחותו נערה שהוא במלקות ודו"ק

## דף מ"ב

ע"א בתוספות בד"ה לאביה כמי פשיטא וכו' הקשה הגאון מהרש"א ז"ל איך אפשר לומר דאיירי בקטנה וכרבנן דתקשה סתמא אסתמא דסתם מתניתין כל מקום שיש מכר אין קנס עכ"ל ונל"עד לתרץ דהנה יש לדקדק מה דאמר במתניתין כל מקום לאתויי מאי הלא תנא כפירש קטנה אין לה קנס אלא אם מת אביה אף שהיא קטנה יש לה קנס לפי שאין לה מכר וקרינן ולו תהיה לאשה דאפשר לה להיות עצמה דאין רשות אחרים עליה ואין להקשות לפ"ז מאי אמרי התוספות דאתי' כרבנן הלא אפשר לאוקמי ביתומה ואתי' גם אליבא דר"מ די"ל לתרץ דהנה יש לדקדק עוד מאי מקשינן התוספו' דלמא המקשה הקשה אמתניתין דהכא בושת ופגם פשיטא ובמתניתין דהכא אין לומר דקאי אקטנה דהרי תנא כפירש נערה אלא הכי מקשי התו' כמו דלרבנן דסברי קטנה יש לה קנס משום דכל מקום שנאמר נערה אפילו קטנה במשמע ה"ה במתניתין מה דתנא נערה אפילו קטנה במשמע. דהרי נקיט במתניתין לישנא דקרא כדפירש"י במתניתין ודו"ק:

**בתוספות** בד"ה ונשבע והודה לר"ש מהו וכו' ואפשר לתרץ קושי' התוספו' דהנה רש"י פירש בד"ה חייב קרן וחומש ואשם וז"ל אם הודה אחר כן גם פירש"י בד"ה אבל משלם בושת ופגם על פי עצמו וז"ל ולקמן מפרש טעמא דרבנן וכו'. ולמה לא פירש"י זה לעיל גבי פלוגתייהו דר"ש ורבנן אלא רש"י אזיל לשיטתו דאפילו אם הוא ממון מ"מ איבעי לן לענין קרבן שבועה וע"ז תקשה מהיכי תיתי לומר אם הוא ממון שיפטור מקרבן שבועה גם מ"ט דרבנן אם לא עמד בדין שיתחייב קרבן שבועה לכך פירש"י אליבא דרבנן כשכפר בתחילה אף שהודה אחרי כן חייב קרבן מתילא ר"ש סבר דאילו הודה בתחילה כשתבעו הוה פטור משום מודה בקנס לכך פטור מקרבן שבועה דלא מיקרי שבועה על תביעת ממון מתילא מה שאמר בגמרא במאי קמפלגי קאי על מה דאמרו ליה אבל אינו משלם בושת ופגם על פי עצמו ע"ז אמר בגמר' במאי קמפלגי הלא שפיר קאמרו ליה רבנן לר"ש ע"ז משני הגמרא לר"ש קנס קא תבע אבל באמת רבנן סברי אף אי קנס קא תבע חייב הואיל ולא הודה בתחילה לפי מה דקי"ל הכופר בפיקדון נעשה מיד גזלן וחייב באחריותו ומה דאמר בגמר' לרבנן בושת ופגם קא תבע הוא פירש על מה דאמרו רבנן לר"ש אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ולכך פירש"י כאן בד"ה אבל משלם בושת ופגם וז"ל ולקמן מפרש טעמא דרבנן כלומר ע"ז קאי מה דמפרש לקמן על מה דאמרו לדברי ר"ש אודי לן מיהת בבושת ופגם אבל רבנן סברי אף אי קנס קא תבע חייב כנ"ל ולפ"ז לא קשיא קושית התו' דזה באמת לרבנן אפילו אי קנס קא תבע חייב ומה שאמרו אבל אינו משלם בושת ופגם ע"פ עצמו הוא לדברי ר"ש ודו"ק:

**שם** בתו' בד"ה או דלמא אע"ג דעמד בדין קנסא הוא מקשי' שם התו' ב' קושיות על רש"י ואפשר לתרץ שלמתן ובתחילה נפרש מה דאמר שם בגמ' אמר רבא האי מילתא קשאי בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרוק עד דיתיב רב יוסף ברישא ופירקא שאני התם דאמר קרא ונתן וכו' פירש מה דלא אמר קרא ויתן אלא דלא זיכתה התורה לאב אלא משעת נתינה ופירש רש"י בד"ה ך"ב שנין וז"ל הן היו ימי שררתו של רבה וכו' ויש לדקדק למה היו קשאי כ"ב שנין בקושי' אחת גם מה דפירש"י שסייעוהו מן השמים לרב יוסף לפרקה להיות לו לשם כשיתיב רב יוסף ברשא וכי לא היה יכול רב יוסף לתרץ מקודם תירוצים טובים יותר מזה התירוץ אלא ה"פ דהנה קשה לפירש"י דפירש אף אי הוא ממון אפילו הכי איבעי לן לענין שבועה מתילא אם אינו ממון פשיטא פטור משבועה וקשה ליפשוט מתניתין דהכא דר"ש סבר דאינו ממון אע"פ שעמדה בדין אלא צ"ל רש"י אזיל לשיטתו דפירש במתניתין ולא דמי לקנס וכו' ומ"מ תקשה בבושת ופגם אלא סיפא הוא דברי ר"ש ור"ש לא פליג את"ק רק אקנס לחוד ולכך פירש"י לר"ש אף שעמד בדין אינו ממון עד שיעמוד בדין ויעידוהו אבל כשעמד בדין בלי עדים אינו ממון דאם יודה יפטר מתילא לא איפשטא' בעיין דאביי מתניתין דמתניתין איירי בלא עדים ולכך סבר ר"ש דאינו ממון ואביי בעי בעדים ולכך אמר ומתחייבת לי בדין כדפירש"י שסבר באו עדים ולפ"ז קשה מאי מקשה הגמרא איתביה מתניתין. הלא לא קשיא מידי מתניתין דמתניתין איירי בלא עדים וצ"ל דסבר המקשה דמתני' איירי בעדים דאי ס"ד דאיירי בלא עדים אבל בעדים מודה ר"ש דהוה ממון למה אמר ר"ש אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה הלא בעדים תליא מילתא דאם העידוהו עדים אף שלא גבתה הרי של אחין אך זו הקושי' הינו אלא לרב יוסף דלרבה לא קשיא מידי דסבר רבה כל העומד ליגבות כגבוי דמי כדאי' בתו' כו' כתובו' דף פ"א בד"ה ושמעי' דבפ' החולץ דף ל"ח משמע דרבה סובר כגבוי דמי מתילא אם נתחייב בדין הוה כגבוי דשוב אין לו ליפטר ומה דאמר גבתה פירושו שעומד לגבות שלא יכול ליפטר מהם ע"י הודאתו ולכך הוו קשאי בה כ"ב שנין כלומר בשביל שהיו חלוקים בדין כל העומד לגבות כגבוי דמי היתה קושי' זו תלויה וכל ימי שררתו של רבה שהיו מורין הלכתא כרבה לא היו צריכים לתירוץ זה מה שתירץ רב יוסף מדכתיב ונתן ובשמת רבה ונתמנה רב יוסף לראש הוצרכו לפסוק הלכה כרב יוסף ותקשה קושי' הנ"ל מתתני' וסייעוהו מן השמים תירץ זה מדכתיב ונתן והסיוע היתה בזה דעכשיו נתגלה זה התירץ ולא מקודם בימי רבה להורות דעכשיו היא רצון הש"י שיהיה רב יוסף לראש ועפ"ז מתורצת קושיא ראשונה של תוספו' הנ"ל דבאמת לרבה לא קשיא מידי רק לרב יוסף גם מה שמקשים התוספו' למה לי לרבה לשנוי מתוכא הוה להורישו לבניו וכו' אפשר לתרץ דאם נתחייב ע"פ עדים מה היה צורך לקבלת רבו פשיטא דחייב אלא לכך היה צורך לו קבלת רבו להורים לבניו דה"א אין יורש מורש קנס ועל קושיא התוס' ה"ב דקושי' הגמרא טעמא דלא עמד בדין מקשה לאביי גופיה אפשר לתרץ דלכך גרס רש"י שם ע"ב בסוף וז"ל ה"ג והא דעמד בדין וה"פ לאביי לא קשיא דאפשר לומר מה דאמר רש"י שאינו משלם ע"פ עצמו ה"פ אע"פי דאם עמד בדין משלם ע"פ עצמו אפילו הכי פטור מקרבן שבועה הואיל שאינו משלם ע"פ עצמו בלי עדים ואי הוה מודה כשתבעו בתחילה קודם שבאו עדים הוה מיפטר מתילא לא דמי לפיקדון ותשומת יד דהוו ממון לעולם דאף אי יודה מעצמו קודם שבאו עדים חייב אבל קנס אי מודה קודם שבאו עדים מיפטר אין זה ממון לחייב קרבן שבועה אבל לפי מה דתירץ רבה שעמדה בדין ובגרה ומתה מתילא אף אם הודה מעצמו לאביה אחר מיתתה היה חייב ובדין הוא לחייב קרבן שבועה ואת אמרת דקרא וכחש בעמיתו ממעטו מקרבן שבועה ולכך גרס רש"י ז"ל והא דעמד בדין כו' דהיינו זה העמד בדין ובגרה ומתה דמשלם ע"פ עצמו קרבן שבועה כמי לחייב ודו"ק.

## דף מ"ד

ע"ב בתו' בד"ה מה"מ וז"ל משום דכתיב בישראל קא בעי עכ"ל ה"פ דקשה בתחילה סבר המקשה דיותר מסתבר' להקל והדר מ"מ קשה דלמא בהורתה ולידתה שלא בקדושה להחמיר גם קשה מהיכי תיתי להחמיר עליה מספק לכך פירשו התו' לפי דאיתא פלוגתא במס' יבמות ואיכא מ"ד שם בישראל כולה מישראל מתילא קושיא מה"מ קאי אליבא דמ"ד בישראל עד דאיכא כולה מישראל וכשתירץ התרצן אמר קרא ומתה לכך הקשה אליבא דמ"ד בישראל אפילו מקצת ישראל למה לי קרא ומתה אלא דאתא לרבות אפילו הורתה ולידתה שלא בקדושה ומשני הש"ס א"כ בישראל מאי אהני ליה כלומר הרי בישראל אתא למעט ולפי סברתך הוא ריבוי וק"ל.

## דף מ"ה

ע"א בתו' בד"ה אמר רבא מוציא שם רע קאמרת וכו' ה"פ דקשה לרבא דאמר מוציא שם רע קאמרת מתילא משמע שאמר פירוקין לסברת המקשה והרי מוכח דהמקשה סבר דיש לחלק בין איסתני דינא לאיסתנא גופא כקושית רב הונא בריה דר"י דאל"כ היה לו להקשות מה דתני שילא רישא אסיפא לכך מפרשי התו' לעולם אף לסברת המקשה אין לחלק בין איסתני דינא לאיסתנא גופא ומה דלא הקשה רישא אסיפא משום דאפשר לומר דרישא איירי במוציא שם רע כדמפרשי שם התוס' ואין להקשות א"כ ידע המקשה פירוקא דרבא דשאני מוציא שם רע לכך מפרשי התוספו' אף דידע המקשה שאני מוציא ש"ר מ"מ הקשה משום דס"ד דמסברא אמרי' דתידון בסקילה ולא אמרי' הואיל ואיסתני גופא איסתני קטלא מתילא גבי נערה המאורסה כמי לא ישתני קטלא אע"פי דאיסתני גופא דמוכח דאין זה סברא לומר הואיל דאיסתני גופא ישתני קטלא ולכך לא הקשה רישא אסיפא דאי איירי רישא במוציא שם רע לא קשיא בסיפא נילמוד מיניה כמו במוציא שם רע לא איסתני קטלא ה"ה בשרפה ולבסוף בגרה דאפשר לומר קידוש הוא אע"ג דלקי ומשלם לכך לא גמרינן מיניה לכך הקשה מברייתא דנערה המאורסה שזינתה וכו' דמוציא שם רע דקרא איירי בנערה ומ"ל דאם בגרה תידון בסקילה אלא דסברא היא דלא איסתני קטלא מחמת שנשתנה גופא וה"ה גבי סריחה ולבסוף בגרה ומשני רבא לאו מסברא אמרי כ הכי באמת הסברא היא היכא דאיסתני גופא איסתנא קטלא אבל במוציא שם רע דאשכחן דחדית רחמנא בה"ג דלא אמרינן איסתני דינא איסתנא קטלא לכך לא אמרינן כמי איסתני גופא איסתני קטלא ולפ"ז יותר הוה ניחא למנקט ונבעלה דשפיר נלמד מיניה אף באיסתני

באיסתני גופא לא איסתני קטלא אך דרבא חזה לתרץ גם אליבא דת"ך אע"ג דלא בעל דלרבא ליכא נפקותא דסבר איסתני דינא ואיסתני גופא שקולין ושפיר נלמד במוציא ש"ר בנגרה שנכנסה לחופה גם לפירש התוס' הנ"ל לא גרסינן בעלמא דהרי לפי פירושם משני רבא כמו דמוציא ש"ר גופא בנכנסה לחופה אע"ג דאיסתני דינא דאילו זנתה השתא בחנק לא אמרינן איסתני קטלא לכך לא אמרינן נ"כ איסתני גופא איסתני קטלא לכך מפרשי דבלא"ה אין לגרוס בעלמא כדמפרשי שם ולפ"ז דמאי דתירץ רבא מוציא שם רע לפי פירש התו' הנ"ל דדוקא במוציא ש"ר אמרינן דלא איסתני קטלא מחמת איסתני גופא אף דינא דאיסתני דינא : ואיסתני גופא שוי' לדעת רבא דלכך תירץ דגמרינן במוציא ש"ר איסתני גופא מאיסתני דינא מתילא נ"ל דרישא דתני שלא איירי במוציא ש"ר דאי לאו במוציא ש"ר אמרינן איסתני דינא איסתני קטלא והר"ר שמואל מפרש לעולם סבר רבא איסתני דינא לא איסתני קטלא ומה דתירץ לעיל דגמרינן במוציא ש"ר בנגרה דתידון בסקילה שפיר נלמד כמו במוציא ש"ר אף דאיסתני גופא היינו שנבעלה בסקילה ה"ה איסתני גופא דנגרת בסקילה ודו"ק ·

# דף ס'

ע"ב את ר אביי האי מילתא דאמר רבנן אפי' ביעתא בכותחא לא לישרי איניש במקום רביה לא משום דמיחזי כאפקורות' אלא משום דלא מסתייעא מילתא ע"כ ופירשו התו' בד"ה כאפיקורת' וז"ל ונפקא מיניה שהיכא שהרב מוחל על כבודו דשרי ואפילו הכי אל יורה דלא מסתייעא מילתא עכ"ל והקשה לי אחד בשם הגאון מוהר"ר העשיל למה לא פירשו התוספו' בקיצר דנפקא מיניה אי הוראתו הוראה דאי משום אפקירות' הוראתו הוראה וכ"ל דקשה אם היה סבר אביי דמיחזי כאפקירת' איך הורה וכ"ל דנתן לו רב יוסף רשות מתילא בלא"ה צריך לומר דאי משום אפקירות' אם נתן לו רבו רשות מותר וק"ל ·

# עוד

אפשר לומר דקשה איך חזר אביי אחר שרדף אחריו ג' פרסאות הלא לאפרושי מאיסורי צריך לירדוף אחריו אפילו למדי אלא באמת קי"ל מאן דעביד כב"ש עביד ומאן דעביד כב"ה עביד ובפרט דאביי הורה כב"ה רק אם היה נזכר להא דרב ושמואל לא היה מורה כך ולכך אמר אנא גמירנא להא דרב שמואל ואפי' הכי לא מסתייעא מילת' שבכא מתילא באמת היתה הוראתו הוראה וק"ל :

# גם

הקשה בספר נפתלי שבע רצון לפי הגמ' הנ"ל איך אמר עלי לשמואל מימר שפיר קאמרת מיהו מורה הלכה בפני רבו את איך היה יכול להורות שפיר במקום רבו וכ"ל דאי' במסכ' זבחי' דמנוה בכהן ומה דכשר בזר הוא בדעבד מתילא באמת שמואל טעה במה דאמר למה להדורי' בתר כהן דבאמת מצוה להדורי בתר כהן רק במה דאמר שחיטה בזר כשרה זה שפיר קאמר ולכך אמר עלי מימר שפיר קאמרת במה דאמרת שחיטה בזר כשרה אבל במה שאתה רוצה להורות למעשה דלא צריך להדורי בתר כהן בזה מורה הלכה בפני רבו את ולא כוונת יפה וק"ל ·

# דף ס"ז

ע"א אמר אביי הני חמשים זוזי פשיטא מדקתני סיפא אם יש נכסים מפרנסי' אותה לפי כבודה ואמרי' מאי כים אמר רחבה ארנקי של צדקה ואי ס"ד חמשים זוזי מתם אם יש נכים כמה יהבינן לה וכ"ל דאפשר לומר הטעם דתקנו רבנן כתובה מאתים זוז כדי שיהי' לה צורך פרנסה דקי"ל מי שיש לו מאתים זוז הרי זה לא יטול מקופה של צדקה ומה דתקנו לאלמנה מנה לפי שכבר היה לה נכסי מלוג כדי פרנסתה קודם שנשאה ולכך ב"ד של כהנים היו גובים לבתולה ד' מאות זוזי וה"ה למיוחסת שבישראל לפי שאין כבודה להתבזות אחר פרנסתה וצריכה ד' מאות זוזי לפרנסתה ואיתא שם בגמ' מחוייב אתה לפרנסו ואי אתה מחוייב לעשרו מתילא אי אמרינן חמשים זוזי צורי שהם ד' מאות זוזי מדינה אם יש נכים כמה יהבינן לה הלא אינו רשאי ליתן מקופה של צדקה רק כדי פרנסתה וק"ל ומטעם הנ"ל מחוייבים היורשים לפרנס אלמנה עד שיסלקו כתובתה ואחר שיסלקו כתובתה יש לה במה להתפרנס ·

# דף ע"א

והשתא דאמרת בעלת חוב היא דאבא או דאמי למאי נפקא מינה למינבא לבינונית שלא בשבועה וזיבורית בשבועה מאי תא שמע דרבינא אנבים לברתיה דרב אשי אמר בריה דרב אשי בינונית ושלא בשבועה מבריה דרב שמא בריה דרב אשי זיבורית בשבועה ופירש"י רב אשי מת ומת רב שמא בנו בחייו וכו' ומדקדקים העולם למה ליה לרש"י לפרש שמת רב שמא בחיי רב אשי וכ"ל דקשה אי הוית בעל חוב דאשי איך אגבה רבינא מבריה דר שמא הלא קי"ל מלוה ע"פ

אינו גובה מן היורשים ומן הלקוחות דשמא פרע המורים וה"ה הכא שמא פרע רב שמא לבת רב אשי לכך פירש"י שמת רב שמא בחיי רב אשי לכך לא חייש שמא פרע ומה דחייבה רבינא שבועה לבת רב אשי הטעם הוא ע"פ דאיתא במסכ' כתובות דף ק"ב ע"ב וז"ל בנות כיון דאיתנהו בתנאי ב"ד חיישינן לנררי ומחוייבים לישבע ליורשים ולכך צריכה לישבע דאי לא תימא הכי תקשה אפילו אי אמרינן ב"ח דאבא למה צריכה לישבע הרי החוב שלה של אחר מיתת אביה אלא משום צררי כנ"ל ועיין אי' בתוספו' במסכ' ב"ב דף ה' ע"ב בד"ה אפילו מיתמי וק"ל :

# דף ע"ג

כתו' בד"ה לא תימא טעמא דרב וכו' ואפשר לתרץ קושיא התוספות דיש לדקדק מנ"ל לאביי דלא תימא טעמא דרב דאזולי אזלי לתנאי ואין לומר משום דמצינו דסבר רב במתאנת אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דלפ"ז תקשה מאי מקשה הש"ס הא פליגי חדא זימני הלא צריכים תרווייהו דאי הוו פליגי במתאנת לחוד הוה אמינא גבי נדרים מודה שמואל משום דאזלי לתנאה ואי הוו פליגי בנדרים לחוד ה"א טעמא דרב משום דאזלי לתנאי אלא נ"ל דהכי מוכח מדאמר רב צריכה גט ולמה לא אמר כתובה דהוה רבותא טפי דהכי דייק הש"ס מע"לד זה כתובה הוא דלא בעי וכו' אלא נ"ל דסבר רב אין צריך ליתן כתובה מתילא אי ס"ד דטעמא דרב משום דאזלי לתנאי למה לא יתן כתובה אלא טעמא משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות מתילא לכך אמר אביי לא תימא טעמא דרב וכו' דלא תקשה למה אינו מצריך ליתן כתובה וזה דפירש"י לא תקשה לך דכתובה בעי למיתב ולפי זה לא קשיא קושיית התוס' על רש"י דהכי אמר אביי לא תימא טעמא דרב דאזיל לתנאי וצריך ליתן כתובה ותקשה לך מתתני' אלא טעמא דרב משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולא קשיא מתתני' וק"ל

# עוד

אפשר לומר דמתניתין איירי בקדשה סתם וכנסה סתם מתילא אפשר לא ידע דלימחול אבל רב איירי אם פירש בשעת קידושין מתילא הואיל דבשעת כניסה לא פירש מחיל לתנאי וק"ל ·

# עוד

יש לדקדק מאי פריך הש"ס הא איפלגי בה חדא זימנא אי הוה פליגי הכא לחוד ה"א צריכה גט מספק שמא אחלי לתנאי וכתובה אין מחוייב ליתן דהמוציא מחבירו עליו הראיה ואי תפסה לא מפקינן מינה ואי הוה תנא פלוגתייהו במתאנת לחוד ה"א הכא מודה שמואל דאחיל לתנאי וק"ל ·

# דף ע"ה

ע"ב כתוס' בד"ה אבל מומין שבגלוי וכו' ה"פ לרב דמוקי מתני' כולה בקידשה ע"ת וכנסה סתם איירי מתני' דהכא נ"כ בקידשה ע"ת וכנסה סתם מחיל' לפי סברת המרדכי שהובא בהא"רי דלא פליגי רבנן רק אסיפ' דנכנסה לרשות הבעל דאילו כרישא דהיתה ארוס' יכול להיות שלא הכיר במומין אפי' הם בגלוי וקשה הלא מסקנא דר"פ לעיל בדף ע"ג דלא תימא טעמ' דרב כיון שכנסה סתם אחלי לתנאי וכו' ופירש"י שם ובעל לשם קידושין אבל לענין ממון בתנאי קאי במאי ימנא עליה נדרי' תנא בלא כתובה מתילא ה"ה מומין שבגלוי בשקדשה לא ידע מן המומין כנ"ל בשם מרדכי ובשעת כניסה אע"פי שידע מן המומין יכול לומר להכי התניתי שלא יהא בה מומין שאם יהיו בה מומין תנא שלא בכתובה ותירץ רשב"א דאינו כסברת המרדכי הנ"ל דאפילו בשעת אירוסין מסתמא מכיר מומין שבגלוי לפי דק"ל אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה מתילא כשהתנה לא התנה על מומין שבגלוי דזה הוא מן הנמנע להתנות על דבר שהוא בודאי ולכך מסיים שם הרשב"א וקאי בין כרשות האב שאפילו הביא הבעל ראיה שהיו המומין ברשות האב אינו מועיל דמסתמא ראה ונתפייס דמוכח מזה דאף בשעת אירוסין מכיר מומין שבגלוי וק"ל ·

# דף עח

ע"א ברש"י בד"ס ב"ש אומרים תמכור וז"ל בעודה ארוסה אבל משתנשאת לא וכו' ה"פ דקשה למה אמר אילו ואילו מודים הלא לב"ש ב"ש הוא כאם מותר לכתחלה כ"ש בדעבד לכך פירש"י תמכור בעודה ארוסה אבל משנשאת לא אילו ואילו מודים קאי אף משנשאת אם מכרה קיים אך תקשה למה לא מזכיר נשואין לכך פירש"י כדתניא לקמן עד שלא ניסאת דמוכח דקאי גם כן אקודם אירוסין כדמפרש לקמן ה"ה הכא אף דאמר משנתארסה נפלו מ"מ קאי אילו ואילו גם כן אאחר נישואין ולפ"ז מתורץ מה דיש להקשות מנ"ל לרש"י דר"ג קאי גם אקודם אירוסין ולפי הנ"ל ניחא דרש"י אזיל לשיטתו דגרס ר"ג אומר דמשמע דפליג ותקשה הלא לפי הנ"ל מוכח זה מסיפ' דאמר אילו ואילו מודים מוכח דקאי אחר שנשאת אלא מוכח דר"ג אמר גם בקוד' אירוסין ופליג ארישא דאמ' מוכרת לכתחילה

לבתחילה עכ"ז אמר ר"נ אם מכרה אבל לכתחילה לא תמכור אחר שנשאת וזה דפירש"י דר"נ איירי אף קודם אירוסין ולפ"ז מתורץ מה יש להקשות על מה דאמרו לו זו אשתו וזו אשתו הלא ארוסה אינה כאשתו דאמרינן בגמרא כנסה הרי היא כאשתו משמע ארוסה לא עוד קשה הלא אמרי' בפרק הכותב אם מתה יורשה א"כ למה כתב לה דין ודברים שאם מכרה קיים נמצא אף שמכירתה קיים הוא יורשה וכ"ש ארוסה שאינו יורשה שמכירתה קיים עוד קשה למה לא שאלו על ארוסה למה אינו יורשה ולפי הנ"ל ניחא דשאלו כאשת אם נפלו לה כאירוסין למה מוכרת עכשיו כשהיא נשואה דאינהו מילתא למפרע דכזכותו נפלו ואין כאן ספק וליכא לשנויי כמו דמתרץ על קושיא מאי שנא רישא ומ"ש סיפא וכו' ור"ש בן עקיבא אמר דר"נ סבר ששאלו אותו על מכרה באירוסין והשיב להם לא אב אחרת וכו' והשיאתו לו במכרה עד שלא נשאת נראין הדברים אבל אם שואלין במכרה משנשאת כפירש"י וזה דפירשו התו' על הארוסה ששאלו דאי לפירש"י ששאלו מתחילה כפירש על מכרה בעודה ארוסה קשה מאי זו אשתו וזו אשתו גם קשה למה שאלו בתחלה על מכרה אחר נישואין דהרי מתה דאמר אילו ואילו מודים היינו גם ב"ש מוכח דקאי אפילו אחר נישואין לכך מפרשי התו' דר"נ סבר דהם שאלו על מכרה באירוסין אבל הם שאלו ארוסה סתם ועיקר שאלתם היתה על מכרה כנשואה כנ"ל ולכך הצרך רש"י לפרש אליבא דרב פפא דכולה מתניתין רבי יהודה היא דאל"כ תקשה אליבא דר"ש בן עקביא דאמר דר"נ אמר מוכח לכתחלה הלא מוכח זה מרישא מתה דמודים ב"ש כנ"ל לכך פירש"י ר' יהודה מסיק לכולה מתניתין ולא אתי' מתניתין אליבא דר"ש בן עקביא ולפיהנ"ל קשה מאי מקשים התוספות בתחלה על רש"י דלתא קושיא הגמרא שהקשה רב ושמואל דלא כמאן אינו קאי אאמרו לו אלא כפשוטו דלא כר' יהודה ולא כר"ח בן עקביא ואין לומר דאפשר לומר רב ושמואל כר' יהודה ומה דאמר רב יהודה אילו ואילו מודין בסיפא קאי אמוכרת כשהיא ארוסה אבל אחר שנשאת מוציא מיד הלקוחות דהרי לפי הנ"ל מדאמר מודים ב"ש והלא כ"ש הוא אלא דקאי גם אאחר נישואין שמכבה קיים מדאמר רב ושמואל לא אתי' לא כר' יהודה ולא כר"ח ב"ע דאמר אפילו נפלו בעודה ארוסה שמוכרת אפילו לאחר נישואין ומכ"ש בנפלו קודם שנתארסה עוד קשה לפי הנ"ל מוכח דארוסה הואיל דאינו יורשה מכ"ש שמותרת למכור ולפ"ז מאי אמרו לו הואיל וזכה הלא עדיין אינה אשתו אלא צ"ל דשאלו לב"ה דסברי לא תמכור מעילא לפי סברתם ארוסה כאשתו ולמה אם מכרה קיים וקשה מאי בעי אי לכתחלה אי דיעבד הלא אב"ש לא קשיא מידי דאינהו סברי דאינה כאשתו ואינו יורשה ודו"ק:

# דף ע"ח

ע"ב ברש"י בד"ה ור"ש בן עקביא כב"ש וז"ל ואם בא לוקח ליטלך אמרינן ליה לא תזבון וכו' וכ"ש משנשאת עכ"ל ה"פ להקשות דלמא לכך אמרינן באירוסין לא תמכור לפי דאם תמכור הפירות מכרה קיים ויהי' היזק לבעל אבל מן הנשואין בהפירות אינן מכורים רק גוף הקרקע מאי אמרה מה"ב אם ימות הבעל קודם אין לבעל היזק במה שתמכור מאי אמרת שמא תמות היא קודם מהיכי תיתי להורות לה שיהיה לה היזק כדי שלא יבא היזק לבעלה דאם תמות היא קודם ירשנה בעלה והיא לא היזק לכך פירש"י אם בא לוקח ליטלך הסברא היא להורות לו שלא יקנה כדי שלא יגרום היזק לבעל דשמא תמות היא קודם מעילא לענין זה אם בא לוקח ליטלך כ"ש הוא משנשאת וק"ל:

# דף ע"ט

בתו' בד"ה אילני ונופני אילני וכו' ויש לדקדק מאי מקשי' התו' דלמא הכי פירוש בגמ' מרגא ובתי שביתם שהרן מרובים משל קרקע והבעל רוצה שתיקח בתים והיא רוצה ליקח קרקע שקיים לעולם שומעין לה דלקנות בכספים שומעין לה כדפירשו התוספ' לעיל ולכך דיקלי לגריעא מגופני לשכר ולקיים הוא יותר מגופני והוא רוצה שתקח גופני והיא רוצה דיקלי בשלמא לרש"י דסבר אין שבירה בידה כמו בנפלו לה פירות תמכרין הואיל ונשתייר לה דבר מה שקיים אף שלא נגלו ברשותו הפירות שלו ולכך פירש"י לקרקע שכרה מרובה וגם קיימת וכופין אותה על מדת סדום אתיא שפיר אבל להתוס' אין ראיה מנפלו לה פירות דסברי דאף שנקרא פירות לענין נפילה מ"מ לקנות בכספי' נקרא קרן ה"ה כאן אף בנפלו לה נכסים אין לכופה שתקנה דבר הנפסד לאחר זמן בשביל שישתייר ממנו דבר מועט מעילא אפשר לומר שהיא רוצה קרקע והוא חפץ בתים ולפ"ז נ"ב דיקלי עדיף מגופני וק"ל:

# דף קי"ג

ע"א תנו רבנן בשעת פטירתו של רבינו הקדוש אמר הזהרו בכבוד אמכם ופריך הש"ס דאורייתא היא דתניא כבד את אביך ואת אמך ומשני אשת אב הוה ופריך אשת אב נמי דאורייתא היא דתניא את אביך זו אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך וי"ו יתירה לרבות אחיך הגדול ופירש"י וי"ו דואת אמך עכ"ל ה"פ דקשה מאי מקשה הש"ס דלמא בני רבינו הקדוש הם לו אחים מן האם ואילו שאחים אינן מחויבים לכבד את אשת רבינו הקדוש כבני אשת אב שלא היתה אשת אביהם ולכך צוה רבינו הקדוש לבניו שיכבדו את אשתו כאם שיצוו להם אחיהם מן האם שאמו גם מה שיצוה להם את אשת אביהם קודם להם לכך פירש"י דוה מתוכח ב"כ מקרא דהיא קודמת מדכתי קרא אשת אביו גבי אב משמע דהוא דומה לאב לענין כיבוד ואחיו הגדול דבייקרא גבי אם וקי"ל אב קודם לאם בכולית' במסכת קידושין וק"ל •

בעזרת השם סליק מסכת כתובות

# מסכת קידושין

# דף ב'

ע"א ברש"י בד"ה ומאי שנא התם וז"ל בפרק שני דתנא האיש מקדש בו ובשלוחו כיתא הבא האשה מתקדשת ויש לדקדק למה מביא רש"י בו ובשלוחו וכ"ל דלכאורה אפשר לתרץ קושיא הגמ' דאשמעינן התנא אגב אורחי' בין שאמר בלשון קידושין הרי את מקודשת לי בין שאמר בלשון קנייה הרי את קנויה לי הוי קידושין לכך מפרש רש"י דהכי מקשה התם דקתני בו ובשלוחו שייך למיתני לשון קניין דשם לא איירי בביאה רק בכסף ושטר והכא דאיירי גם בביאה שייך למיתני לשון קידושין וק"ל •

# דף ו'

ע"א בתו' בד"ה לא יהא עסק עמהם שיין במהר"שא ז"ל ולע"ד נראה הכי פירש התו' בשלמא לפירש"י דפירש לא יהא דיין בדבר אתיא שפיר דמי שנתמנה להיות דיין מודיעין כדאי' בתוספ' אח"ז ודיין צריך שיהא רגיל בתרווי' בגיטין וקידושין אבל לפירש הר"ר עזריאל קשה בשלמא גבי קידושין אם לא יודע דהלכה כרבי יוסי דהוי קידושין אף אם לא פירש וסובר דהלכה כרבי יהודא אם לא פירש לא הוו קידושין ויסבור שמותרת להנשא לאחר ובאמת הלכה כרבי יוסי ואסורה להנשא לאחר אבל בגירושין אף אם לא יודע דהלכה כרבי יוסי וסובר דהלכה כר' יהודא דאינו גט אם לא פירש לא תיפוק מיניה חורבא דהא לסברת הרא"ש ז"ל אם היא מיוחדת לו זו היא פלגש האמורה בתורה דהרי אי סבר כר' יהודא דאינו גט לא תינשא לאחר לכך פירשו התו' ומאי איכא למיחש לכהן שזה יהיה כהן דאם היא מגורשת אסורה לו אי כתי' פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר אי סבר כר' יהודא ואמר דקידושי שני אינו קידושין ובאמת הוו קידושין ולכך פירש"י בדף ה' ע"ב בד"ה ואיסורין מדרבנן וז"ל שאם בא אחד וקידשה צריכה גט משניהם עכ"ל ולא פירש שמא אינה מקודשת אלא דסבר רש"י ג"כ כסברת הרא"ש הנ"ל וק"ל •

# דף ח'

ע"ב בתו' בד"ה צדקה ממון וז"ל וק"ת איכא צדקה ממה שיחזיר לו לשכב עליו וי"ל דדייק מדכתיב ושכב בשמלתו וברכך ואי לא קני ליה א"ש כשמברכו העני הוה סברת דברים ושמעתי מקשים לפירש התוספות למה לא הביא רבי יצחק קרא ושכב בשמלתו שהוא מוקדם בשלמא סיפא דקרא קדרים שייך לומר דהש"ס מביא קרא ונות' וכ"ל עפ"י דאית' במסכת פסחים דף ל"א וז"ל הני מילי ישראל משראל הוא דקני משכון דקרינן ביה ולך תהיה צדקה אבל ישראל מנכרי דליכא ביה צדקה וכו' ואית' במדרש חולין דף מ"ט ע"א בתו' בשם ירושלמי דאפילו גוי המברך את ישראל מתברך כמנא טובה לישראל ברכה דגוי מילתא לכך הביא רבי יצחק קרא ולך תהיה צדקה דאי מקרא ושכב בשמלתו ה"א אפילו משכון דגוי ובאמת משכון דגוי אינו קנוי לישראל כנ"ל במס' פסחים אבל מקרא ולך תהיה צדקה משמע דוקא דישראל ודו"ק •

# דף כ"ה

ע"א שבי דזוכיתא בעי מיניה דרב המנונא עבד שסרסו רבו מהו פירש אם יוצא לחירות לא הוה בידיה אמרו מה שמך אמר להו המנונא אמרו ליה לאו המנונא אלא קרנונא וכתבו התו' בשם ר"ת וז"ל אתה אומר המנונא היינו חם נונא ואינו כן אלא קרנונא דג הוא קר עכ"ל ואפשר לומר דרך הלצה דאיתא במדרש פרשת נח מפני מה עבד יוצא בשן ועין מן הכא וירא ויגד פירש הואיל ונתקלל כנען בשביל פיו ועינו כשמסרו רבו שן ועין יוצא לחירות מעילא לפי מה דאיתא בגמרא שרסו או רבעו כנען לנח ה"ה שסירוס יוצא עבד לחירות אך לפי מה דאיתא במסכת ב"מ דף ע"ד לויתן ובת זוגו אילמלא נזקקין זה לזה היו מחריבין את כל העולם

העולם מה עשה הקב"ה סירס את הזכר והרג את הנקבה וכתב גם כעל קקיון דיונה הואיל דדגים פריצי נינהו. לא היה מהני סירוס דזכר לחוד מחילא לפ"ז למאי דקי"ל עבדי פריצי נינהו. אין יוצא עבד בסירוס והנ און מהרש"א ז"ל כתב גם למאי דמסיק כורא מליאא מעלי לא איצטריך לן טעמא דפריצת דגים. מחילא רב המנונא היה מסופק אי הרג הקב"ה את הנקבה מאם דדגים פריצי נינהו ולא מהני סירום דוכר וצינן לנקבה. או משום דנקבה מליאה מעלי ולכך אמרו לו אתה סובר גם כונא ולא מהני ביה סירום וצינן: אלא אינו כן קר כונא ומה דהרג הקב"ה את הנקבה משום דכורא מליאא מעלי ובאמת עבד יוצא לחירות בסירוס כדמסיק גם בגמרא דעבד יוצא לחירות בסירום וק"ל:

# דף כח

ע"א עד היכן גילגול שבועה אמר רב יהודה אמר רב דאמר ליה השבע לי שאין עבד די אתה. ופריך הניא שתותי משתתינן ליה דתניא הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי ממזר סופג את ארבעים ופרש"י בד"ה סופג מ' וז"ל קנסו חכמים מכות מרדות וניחא ליה מנידוי עכ"ל ואפשר לומר דקשה מאי מקשה דלמא התם איירי שקורא אותו עבד עברי מחילא מודה דישראל הוא ומזלזל ביה לכך מזלזלינן בו וכן איתא גם ברש"י: אבל הכא אפשר דאמר ליה השבע לי שאין אתה עבד כנעני ואינו ידוע אם ישראל הוא דא"כ לא היה צריך לישבע ולכך אין מנדין אותו מספק לכך פירש רש"י דמוכח דאיירי התם נ"כ בעבד כנעני דהרי נידוי אמיר מחכות מרדות והרי ממזר גרוע מעבד עברי: אלא צ"ל דאיירי התם שקורא אותו עבד כנעני ועבד כנעני גרוע כדאיתא במסכת יבמות דעבד בא מטיפה פסולה וממזר בא מטיפה כשרה וק"ל:

# עוד

אפשר לומר דקשה דלמא התם איירי שבירר שאינו עבד לכך מנדין אותו אבל הכא אי אפשר לברר דאי יש לו עדים שאינו עבד למה הוצרך לישבע לכך אין מנדין אותו מספק לכך פירש"י דהרי מקיל בקורא לחבירו ממזר מקורא עבד ומסתברא יותר להחמיר בממזר דעבד אפשר לו לברר שאביו לא היה עבד ואם קרא לחבירו ממזר א"א לו לברר שאינו ממזר דדלמא הוא יודע שאמו זנתה אלא צ"ל דאיירי שקורא לחבירו עבד עברי דזה גם כן אי אפשר לו לברר מחילא מוכח דמנדין מספק וקשה שפיר: אהא דר"י אמר רב וק"ל:

# דף כט

ע"א אוהי מנ"ל דלא מחייבא למול את בנה דכתיב כאשר צוה ה' אותו אותו ולא אותה ופרש"י כאשר צוה ה' אותו ולא לשרה עכ"ל והר"פ דביהודה ילקוט מקשה כאשר צוה ה' אותו היכן צוה וכו' פירש מדכתיב כאשר צוה ה' אותו משמע שהקב"ה צוה לאברהם דוקא שימול את יצחק ולא שתימול שרה את יצחק: דהיינו שיהא המל דוקא זכר והיכן צוה ומשני שם המול ימול וה"פ דבגמרא נפקא מהאי קרא המול ימול שהמוהל צריך שיהא נימול ורש"י מתרץ הכא כענין אחר קושיית המדרש הנ"ל והיכן צוה הקב"ה שיהא המל זכר דוקא לכך פירש"י לפי דקי"ל אברהם היה טפל לשרה והקב"ה צוה לאברהם ולא צוה לשרה מזה מוכח דהקב"ה צוה דוקא שיהא המל זכר לכך כתיב כאשר צוה ה' אותו ולא אותה וק"ל:

# דף לא

ע"א שאל בן אלמנה את ר"א אבא אמר השקיני מים ואם אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר לו הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך בא לפני ר' יהושע ואמר לו נתגרשה מהו ע"כ: ויש לדקדק למה לא שאל את ר"א נתגרשה מהו וצ"ל דהנה יש לדקדק מדאמר לו ר"א טעמא שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך מוכח דדוקא כשהיא נ"כ חייבת בכבוד אביו אבל נתגרשה יעשה כמו שירצה ולמה שאל נתגרשה מהו אלא דסבר זה קיבל ר"א מרבו ושאל את ר' יהושע איך נוטה דעתו בנתגרשה והנה ר"א לא אמר דבר שלא קיבל מרבותיו לכך לא שאל את ר"א דמסתמא לא אמר לו רבו בנתגרשה: דא"כ למה ליה לטעמא שאתה ואביך חייבים בכבוד אביך ודעת עצמו לא יאמר לו כנ"ל לכך שאל את ר' יהושע איך נוטה דעתו וק"ל:

# שם

ע"א דרש עולא אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב יודך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות ומקשים העולם דלמא לכך אמר הקב"ה כבד כדי שיודו לדברות ראשונות עוד יש לדקדק וכי בשביל זה שהקב"ה דורש לכבוד עצמו לא ישמעו לו: ונלע"ד לפרש ע"פ דאיתא במסכ' מנחות דקרו ליה אלהא דאלהא ופירש מהרש"א ז"ל שהגוים מודים זה שהקב"ה שליט בכל וברא הכל רק שאומרים מה שעובדים לכוכבים ומזלות זה הוא כבודו של מקום וכן איתא ברמב"ם שזה היה טעותן של דור אנוש וזה פירש סגמ' הנ"ל כששמעו אנכי ולא יהיה לך אמרו דלכך אמר הקב"ה תרוויהו דלא יהיה לך הוא פירש על אנכי וה"ק אנכי ה' אלהיך שתקבל אותי לאלוה ולא יהיה לך אלקים אחרים על פני כלומר לומר גדולי' מתני אבל לעבוד אותם לכבודי מותר אבל כששמעו אח"כ כבד את אביך ואת אמך הוקשה להם היה לו לומר מצות כבד ומחילא נלמוד כבוד הש"י ע"י מזלות אלא מוכח מה דאמר הקב"ה לא יהיה לך אפילו לכבוד הש"י אסור לכבד את המזלות דה"א כמו דמצות כבד היא לכבודו של מקום כדאיתא במדרש דלכך השוה הקב"ה כיבוד אב ואם לכבודו דמאחר שמכבד את אביו ואמו כלמד בק"ו שיכבד להקב"ה הוא הדין למזלות מצוה לכבדם בשביל כבודו של מקום ולכך הוצרך הקב"ה לומר לא יהיה לך דאפילו לכבדם בשביל כבודו של מקום אסור לכך הודו לישראל דאסיר אפילו אם כוונתו מכח גדולת עבד עיכר גדולת רבו אסור וק"ל:

# דף לז

ע"א כתו' בד"ה הר תפילין ופטר חמור וז"ל וא"ת היכי תיסק אדעתיה למימר דמצוה התלויה בארץ אינה אלא א"כ נאמר בה ביאה והרי כלאים דלא כתיב בהו ביאה וקרי ליה במתניתן תלויה בארץ עכ"ל מה דלא מקשיה התו' בתחלה קושיא זו דתני למימר באמת היה קשה למקשה קושיא זו ומה דלא מקשה לפי דיותר נוח לו להקשות מתפילין ופטר חמור דכתיבא באורייתא קודם לכלאים אבל השתא דתירצו התו' דקושית המקשה קאי רק למ"ד ערלה היא מדברי סופרים מחילא זו הקושיא דתפילין ופטר חמור אינה לכ"ע דהרי איכא מ"ד דסבר ערלה הלכה מחילא יותר טוב להקשות מכלאים שהוא אליבא דכ"ע. אלא צ"ל דהמקשה היה סבר דלא קשיא מכלאים על זה מקשים התוספת איך עלה על דעתו דלא קשיא מכלאים וק"ל

# דף מט

ע"א ברש"י בד"ה אבל בשבא יוחסין וז"ל על מנת שאני ממזר ונמצא נתין לא ניחא לה בשבשו מפני שהוא מתגאה עליה עכ"ל ובד"ה הכא דשבח יוחסין הוא פירש"י וז"ל גבי לוי ונמצא כהן ויש לדקדק למה לא פירש"י לעיל בד"ה אבל בשבח יוחסין כגון לוי ונמצא כהן ולפי פשטות ה"פ דרש"י רוצה לפרש למה אמר טעמא משאני דרב מכרעאי הלא יש טעם אחר יותר טוב והובא באשר"י בשם ירושלמי וז"ל לוי ונמצא כהן יכולה לומר לא בעינן טירחא דכהונתא לזה פירש"י מה דהוצרך לטעמא משאני דרב מכרעאי בשביל נתין ונמצא ממזר דלא שייך טעמא דירושלמי לכך אמר טעם אחד לכולן וק"ל

# דף נו

וא"ל אמר מר לקח עבדים ושפחות יאכל כנגדן וכו' ויש לדקדק למה לא פריך בתחילה ולקנסיה ללוקח וכ"ל דהמקשה לאו טעמא משום קנס דמוכר דהוא אדרבה טובה למוכר דסבר המקשה הוציא מעות מעשר לחולין במזיד חלה הקדושה על המעות ולא יוציא לחולין דדוקא קנה לשם קרבן חלה הקדושה על הבהמה אבל אם קנה לחולין לא נתפסה הבהמה למעשר וגם אדרו המעות בקדושתו כפי שיטת התו' לקמן לדעת ר"י ז"ל מחילא הוה מקח טעות לגבי מוכר שיצטרך להוליך המעות לירושלים ולכך פריך בלקוח עבדים ושפחות כמי כיתא בכא שנשארו המעות בקדושתו והשתא דתירץ כסברת המוכר קשה למה היה לו לברוח הלא זה הוא לטובתו שלא יצטרך לילך לירושלים עם המעות אלא דלא חלה קדושת המעשר על המעות ולכך אם ברח המוכר צריך הליקח לאכול כנגדן ואם לא ברח קנסינן למוכר להחזיר הדמים קשה שפיר ולכך פירשו התוספת בד"ה ואי לא ברח מאי דקשיא דגמ' היא על המשנה דקתני יחזרו דמים דקשיא דגמרא היא מאחר דאפשר שיהיו המעות שביד המוכר חולין על ידי שיאכל הלוקח כנגדן למה יחזרו הדמים למקומן אלא דקנסינן למוכר ולקנסו ללוקח שיאכל כנגדן וק"ל

# דף נז

ע"א כל ציפור טהורה תאכלו לרבות המשולחת וזה אשר לא תאכלו לרבות את השחוטה ופריך איפוך אנא ומסקנא דגמ' דבא אמר לא אסרה תורה שלא לתקלה ומקשים התוס' במסכת חולין דף קט"ו לפי תירוצא דרבא למה לי קרא להתיר את המשולחת שלא מוכח כלא"ה דמותרת דלא אסרה התורה שלא לתקלה ונ"ל דהנה יש לדקדק עוד מאי פריך ואיפוך אנא בשלמא אי קאי אמשולחת שייך שפיר לשון כל ציפור טהורה תאכלו ואין לחוש שמא היא משולחת וזה אבר לא תאכלו קאי על השחוטה לידוע היא לן אבל אי אמרינן דזה קאי אמשולחת איך שייך לשון וזה הרי אינה ידועה לנו אלא צ"ל דהכי מקשה דלמא לא אסרה התורה רק למצורע זה שבביאה לכפרה דמטעם זה מנחת כהן נשרפת כדאי' ברמב"ן ומצורע מכיר את הציפור אבל לאחרים מותר ולפ"ז תקשה מאי משני רבא לא

אמרה תורה שלא לתקלה הלא זה המצורע מכיר את הציפור וצ"ל דהכי תשני רבא לא אמרה תורה שלח לתקלה ממילא מסתמא לאחרים מותרת ולא יהיה הפסוק מכוון דכל צפור טהור תאכלו קאי בין למצורע בין לכל אדם וזה לא קאי רק אמצורע לחוד ממילא אי לאוקרא כל ציפור טהורה תאכלו ה"א דקאי אשר לא תאכלו לרבות משולחת וקאי אמצורע לחוד שהביא דלא שייך ביה תקלה וק"ל .

**דף סב** ע"א כתוס' בד"ה כבלשון לר' חנינא בן גמליאל כו' מקשים התו' וז"ל וקשה דהא כל תנאי מבני גד ומבני ראובן גמרינן וא"כ בעינן הן קודם ללאו והכא גבי סוטה לאו קודם להן דהא אם לא שכב כתיב ברישא וי"ל דאם לא שכב חשוב הן דמה שאנו רוצים שתעשה חשוב הן כו' והקשה הגאון בעל טורי זהב בהקדמתו לי"ד דאיתא במס' גיטין דף ע"ה אתקין שמואל בגיטא לא יהא גט אם לא אמות ואם אמות יהא גט מתקיף ליה רבא והא הוא לאו קודם להן ולפי התו' הנ"ל מאי קושיי' הלא זה הוא הן שהרי הוא רוצה שלא ימות והניח בצ"ע ולע"ד נראה לתרץ דהנה יש להקשות עוד הלא איתא ברמב"ם פרק ו' מהלכות אישות היכי שהוא מהיום אינו צריך להן קודם ללאו ולתנאי כפול ולתנאי קודם למעשה והנה גט צריך להיות מהיום דאין גט לאחר מיתה ולא צריך להיות תנאי כפול אלא צ"ל דשמואל תיקן שיהא התנאי כפול משום ב"ד טוען וכן איתא בפרישה על ח"מ דמאי דתיקן שמואל בגיטא משום ב"ד טוען שיאמרו שאינו תנאי הואיל דאינו כפול וע"ז פריך הש"ס הא עדיין יש לחוש לב"ד טועים שיאמרו שאינו תנאי הואיל שאינו הן קודם ללאו ולפ"ז לא קשיא קושיית ט"ז הנ"ל דאי חיישינן לב"ד טועים ישגו גם בזו הסברא שתירצו התו' שלא ידעו מה שהוא רוצה זה הוא הן ודו"ק וכן איתא בתו' במס' גיטין דף ע"ב ע"א בד"ה הכי אמר רב הלכה כר' יוסי כו' דפירשו כה"ג גבי אתקין רב משום ב"ד טועים :

**דף סו** ע"ב בעל מום דעבד עבודתו פסולה מנ"ל אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא הנני נותן לו את בריתי שלום כשהוא שלם ולא כשהוא חסר ופירש"י בד"ה הנני נותן לו וז"ל לעיל מיניה והיתה לו כתיב אלמא בשלמים הוא דאכשיר עכ"ל וצ"ל דאי' במס' פסחים נשים חייבים באכילת מצה שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה כו' או איפכא כל שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ לכך כתיב האזרח לרבות הנשים ומקשים התו' למה לי האזרח הלא לאומרא מקשינן ותירצו התוספ' דה"א דאזרח דקרא מסיפא לרישא מידרש קמ"ל האזרח דהכי מפרשי קרא רישא מפרש לסיפא כל מי שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה גם במס' ברכות דף ע"ו גבי למה נסמכו אוהלים לנחלים פירש"י נ"כ דרישא מפרש לסיפא ולפ"ז תקשה הכא מה דאמר כשהוא שלם מהיכא סיפא מפרש לרישא דהנני נותן לו בריתי כשהוא שלם לכך פירש"י דהכי מידרש כשהוא שלם והיתה לזרעו כהונה וזה דפירש רש"י לעיל מיניה לו כתיב ממילא רישא מפרש לסיפא ומה דכתיב בריתי אינו קאי אכהונה רק לפנחס שיחיה לעולם ועיקר מה שנתן הקב"ה הכהונה לו ולזרעו היא בהאי קרא והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם והכי מידרש מרישא לסיפא כשהוא שלם תהיה הכהונה לזרעו ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאיתא בדף ס"א כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי ופירש"י דצריך שיהא התנאי קודם למעשה כמו דכתיב אם יעברו תתן להם אחוזה בעבר הירדן ואי הוה אמר תתן להם אם יעברו היו מחוייבים ליתן להם אף אי לא יקיימו התנאי עכ"ל ולפ"ז תקשה הכא איך אמר הקב"ה הנני נותן לו בריתי כשהוא שלם היינו בתנאי שיהיה שלם הלא המעשה היא קודם לתנאי ובדין היא אף כשאינן שלימים כשרים לכהונה לכך פירש"י דכתיב שם לעיל מיניה והיתה לו ולזרעו כהונת עולם ממילא הוה תנאי קודם למעשה אלמא בשלימים דוקא הוא דמכשיר ודו"ק :

**דף עא** זעירי הוה משתמיט מיניה דרבי יוחנן דהוה אמר ליה נסיב ברתי יומא חד הוו קאזלי באורחא מטו לעורקתא דמיא ארכביה לר' יוחנן אכתפיה וקא מעבר אמר ליה אורייתין כשרה כנתין לא כשרין מה דעתך אילימא מדתנן עשרה יוחסין עלו מבבל כו' ופירש"י ולא היה חפץ בה מפני שהוא תא"י והוא היה מבבל ובד"ה אורייתין כשרן פירש"י תלמידי אתה ותורתי כשרה לך ובתי אינך חפץ עכ"ל ונראה לפרש בענין אחר לפי מה דאמר שם שלא איקלע לפומבדיתא לבי רב יהודה חזייה לר' יצחק בריה דגדל ולא נסיב אמר ליה מ"ט לא קנסיב ליה מר איתתא לבריה אמר ליה מיידענא מהיכא אנסיב אמר ליה אטו אנן מי ידעינן מהיכא קאתינן דלמא מהנך דכתיב נשים בציון ענו בתולות בערי יהודא וכ"ת

נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כו' ממילא אי אמרינן נכרי ועבד הבא ע"ב בת ישראל הולד ממזר אין לבני בבל יחוס ואיתא במס' יבמות בפרק החולץ אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וזה א"ר יוחנן לזעירי למה אין אתה רוצה לישא בתי מפני שאתה מבבל הלא אוריית' כשרה לך ואני סבר הולד ממזר ממילא אין לבני בבל יחוס יותר מבני א"י וק"ל :

**ועפ"ז** הנ"ל אפשר לפרש מה דאיתא בירושלמי דשקלים וז"ל זעירי הוה מטמר קמי דר' יוחנן אמר ר"י הדין תרתי מילי עבד לי הדין בבלאי חדא דלא שאל בשלומי ועוד דמטמר מן קמאי א"ל ר' יעקב בר אידי כך נהיגין גביהון דזעיר' לא שאל בשלמא דרבה אמר ליה יאות ר"א זעירי עבד דלא עבר קמן בתמי' ועוד עביד כי האי דלא אמר שמעתא משמי עכ"ל ויש לדקדק למה לא אמר בתחילה תלת מילי עביד לי הדין בבלאי גם שאר דיקדוקים יבארו מאליהם ולפי הנ"ל ניחא דהנה שמעתי מקשים מה דאמר במסכת ב"ק פרק ו' מה דאמר דוד המלך מי ישקני מים מבור בית לחם טמון באם קא מיבעי ליה ופריך הש"ס מכדי גמרא הוא דשלחו ליה מאי לא אבה דוד לשתותם ומשני דלא אמריבהו משמייהו אמר כך מקובלני מב"ד של שמואל כו' המוסר עצמו על דברי תורה אין אומרין הלכה משמו וקשה ע"ו מהא דאיתא ע"פ זכרו תורת משה עבדי לפי שמסר נפשו עליה נקראת על שמו ובמעתי מתרצי' דה"פ דאם אומרים הלכה סתם אינו יכולת לסתור ההלכה זו דשמא היא כשם רבים ואין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו ולכך כשראה רבינו הקדוש דברי איזה תנא קבעו בסתם משנה וזה שאמר כל המוסר על ד"ת אין אומרים דבר הלכה משמו דיקא אלא אומרים סתם כדי שתקבע הלכה כך וכן איתא במדרש מגילת רות בסדיה לא אמריבהו דוד משמייהו אלא עשאן מסכתא וקבען הלכה לדורות וזה פי' הירושלמי הנ"ל זעירי הוה מטמר קמי דר' יוחנן והטעם הוא כנ"ל דהוה אמר ליה ר' יוחנן נסיב ברתי לכך אמר רבי יוחנן הדין תרתי מילי דסתרי אהדדי עביד לי הדין בבלאי דלא שאל בשלומי מכח דסבר דאני רבו דקי"ל בי"ד אסור לתלמיד לשאול בשלום הרב ומטמר מן קמי ואינו רוצה לישא בתי כפי מה דפירש"י כנ"ל תלמידי אתה ובתי אינך חפץ והשיב לו ר' יעקב בר אידי באמת אינו תלמידך מובהק דרבי זעירי הוא ר' זירא כדאיתא בקבלת הראב"ד ז"ל ור' זירא היה ת"ח קודם שעלה לא"י ומה דלא שאל בשלומך כן נהיגי גביהן דזעירי לא שאל בשלמ' דרבה פי' שמי שהוא גדול ממנו ע"ז אמר ר"י יאות עביד דלא עבר קמן בתמי' דמ"מ לא יאות עבד מה דלא עבר קמן פי' בשביל זה לא עבר קמן שאינו רוצה לישא את בתי לא יאות עבד דהרי עוד עביד בי כי האי דבדין הוא שישא את בתי דלא אמר שמעת' משמי מוכח שרוצה שתקבע הלכה כמותי והרי אני סבר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ולפ"ז אין לבני בבל יחוס יותר מבני א"י דדלמא קאתו מהנך דכתיב נשים בציון ענו ודו"ק וכן איתא במסכת גיטין דף ע"ו ע"א נפיק ר' חייא דרשה משמי דר' וקלסוהו משמיה דרבים ולא קלסוהו פירש רש"י לא הודו לו שנאמרה מפי רבים משום דלית הלכתא כותיה :

**ולפי** גרסת הירושלמי הנ"ל במסכת ברכות פרק ב' דגרס התם אמר ר' יוחנן הדין תרתי מילי עבד לי הדין בבלאי חדא דלא שאל בשלומי ועוד דלא אמר שמעת' משמי עכ"ל אפשר לפרש לפי פשוטו ע"פ דאית' בש"ך בי"ד סימן רמ"ב בסעיף קטן מ"ב וז"ל מה דרשאי התלמיד לאמרה ההלכה סתם ואין צריך להודיע ממי שמע דוקא כידוע שלא למד אלא מרב אחד אבל אם למד משנים צריך להזכיר שם אמרו עכ"ל ואי' בגמרא דר' זירא צם מאה תעניתי דליישכח מיניה תלמודא דבבלאי ממילא היה ר' זירא ת"ח קודם שבא לא"י ללמוד מרבי יוחנן והנה ר' זירא הוא זעירי כדאיתא בקבלת הראב"ד ז"ל וזה לא היה ידוע לכל שנשכח ממנו תלמודא דבבלאי וזה שאמר ר' יוחנן אם היה שואל בשלומי כסברת הב"י בי"ד סי' רמ"ב שמותר לשאול בשלום רבו מובהק אך צריך לישאול שלום עליך רבי ומורי ממילא הוה ידעי כולי עלמא שאני רבו מובהק דאי' שם דאין צריך לישאול בלשון זה אלא לרבו מובהק אף אי לא הוה אמר שמעת' משמי הוה ידעי כ"ע דדידי היא שמעת' גם אי לא הוה מטמר מן קמי ולא הוה שאל בשלומי כדעת רמ"א ז"ל דאסור לשאול בשלום רבו מובהק הוה נ"כ ידעי כ"ע שאני רבו מובהק אבל הוא מטמר מן קמי ואינו שואל בשלומי ולא ידעי איכא שאני רבו מובהק ואעפ"כ לא אמר שמעת' משמי לא יאות עביד וק"ל

**דף פ** ע"ב אמר ר' יוחנן משום רבי ישמעאל רמז ליחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד

להתייחד עם כל עריות שבתורה פשטי' דקרא במאי כתיב אמר אביי לא מיבעי קאמר לא מיבעי בן אב דשני ליה ועיין ליה עצות רעות כדי למעט בחלק ירושה אלא אפילו בן אם דלא שני ליה אימא נייח ליה קמש"לן ומקשים העולם מאי מקשה פשטא דקרא במאי כתיב דלמא לית ליה פשטות רק דרש הנ"ל גם מנ"ל רמז ליחוד דלמא לכך כתיב בן אמך לא מיבעי כו' ונ"ל דהנה יש לדקדק לפום מה דסבר ר' יוחנן דקרא איירי באלו שמותרין להתייחד דמסית הוא בסתר ונלמד מזה דבן מתייחד עם אמו תקשה למה כתיב בתך בקרא דסרי' אסור להתייחד עמה לכך אמר דאיצטריך בתך דפשטא דקרא הוא לא מיבעי כו' דאפילו אינו ממעט בחלק ירושה לא ישמע לו ואי לא הוה כתיבא בתך ה"א דאתי בן אמך רק לפשטא דקרא לכך כתיב בתך דנ"כ אינה יורשת במקום בן דשתם יש לו בנים זכרים ואעפ"כ לא ישמע לה ולפ"ז מוכח מה דכתיב בן אמך להורות יחוד ודו"ק ׃

**עוד** אפשר לומר דקשה ליכתוב בן אמך לחוד ואנא ידענא רמז ליחוד דאל"כ הוה ליה ליכתוב אחיך לחוד לזה מבני לא מיבעי קאמר כו' ממילא אי הוה כתיב בן אמך לחוד ה"א דאתא לפשט'דקרא לכך כתיב אחיך דמשמ'בין מן האב בין מן האם וקשה למה לי תרתי או ליכתו'בן אמך לחוד וגילו'בן אב בק"ו דלא ישמע לו דממע' בחלק ירושה או ליכתוב אחיך לחוד אלא דבן אמך אתיא לייחוד וק"ל ׃

**בסיום** מסכת קידושין אמר ר' נהוראי מניח אני כל אומנות שבעולם ואין מלמד את בני אלא תורה כו' ויש לדקדק הלא איתא במס' אבות כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה ואפשר לתרץ דרך הלצי' דהנה יש להקשות עוד על מה דאמר בגמרא לעולם ימכור אדם מה שיש לו וישא בתו לת"ח ממילא משמע דהת"ח לא ישא את בתו כי אם שיצרך לו ליתן כל מה שיש לו והרי אמרינן בפרק זה כל הנושא אשה לשם ממון מחונס אבד והקב"ה כופתו ואליהו רכעו אלא באמת היכי דאפשר לישא אשה מיוחסת ונושא אשה שאינה מיוחסת בשביל ממון זה אסור אבל אי בלא"ה ליכא נשים מיוחסת מותר ליקח ממון ממילא בבבל שהיו מיוחסים אסור ליקח אשה שאינה מיוחסת בשביל ממון משא"כ בא"י שלא היו מיוחסים דהרי זעירי לא רצה לישא בת ר' יוחנן לפי שהוא היה מבבל ור"י היה מא"י והשתא אתי שפיר ר' נהוראי דהוא ר' מאיר כדאיתא במסכת עירובין היה [..] ומותר לבנו ליקח אשה בשביל ממון לכך אמר אין מלמד את בני אלא תורה דאין צריך לאומנות דמי שיש לו מאתים זוזי יכול להתפרנס מכ"ש מה שימכור אדם מה שיש לו ויסיא לו בתו ומה דאמר בגמרא כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה איירי בבבל וק"ל ׃ ואפשר דלכך אמר הדרן עלך עשרה יוחסין עלו מבבל שעשה עזרא בבל כסולת נקיה ועלה ממילא ליכא מיוחסים בא"י לכך אמר רבי נהוראי אין מלמד את בני אלא תורה וק"ל ׃

## מסכת גיטין

**דף ב** ע"א בתוס' בד"ה המביא מן הרקם ומן החגר כו' הקשה הגאון מהרש"א ז"ל דבמסכת נדה דף כ"ו מקשים התו' קושיא זו ומתרצים טובא רקם הוו ונ"ל דהנה יש להקשות עוד דהתם גרס ר"ת רקם בשי"ן והכא מתרצים אליבא דר"ת תרי רקם הוו עוד יש לדקדק על מה דמתרצים שם התו' טובא רקם הוו הלא מתורץ קושיין אי אמרינן תרי הוו אלא ה"פ דהנה פליגי במס' נדה ת"ק סבר כל הכתמים הבאים מרקם טהורין רבי יהודה מטמא שגרים הם וטועין והנה דוחק לומר דפליגי במציאות אי הדרים שם גרים אם לאו דהנ"נ מקשים התו' במס' פסחים בפרק מי שהיה טמא ונחוי אנן ובבמה דוכתי ונ"ל דהדרים שם כותים ופליגי דת"ק סבר כותים גרי אריות הם שלא נתגיירו לשם שמים ואין גרים ור' יהודה סבר גרי אמת הן ועכשיו טועין וכן משמע שם בסיפא דאיירי בכותי' ממילא אף אם נאמר תרי רקם הוו עדיין תקשה קושית התו' דבמסכת נידה משמע דלא הוו הדרים בה ישראל ובמס' גיטין משמע שהיו דרים בה ישראל דאין לתרץ תרי רקם הוו דהרי רקם שהיה בא"י היה סמוך לירושלים והיה בחלקו של יהודה שהיה בנגב ובחלקו של יהודה לא היו דרים כותים דהכותים היו דרים בחלק עשרת השבטים שהושיב סנחריב מלך אשור ואחר החורבן נ"ב שנים לא עבר איש ביהודא וכשעלו מן הגולה החרימו את הכותים והיו דרים רק בשומרון כדאי' בתו' בדף י' ע"ב בד"ה מנא כותי מותרת ולאחר חורבן בית שני שוב לא היו נזהרי' מן הטומאה כדאי' במס' בכורות דף כ"ז ע"ב בתו' ממילא נ"ל דאיירי מתניתן מרקם שהיה במזרח שהיה בגבול עשרת השבטים והנה רקם דמס' גיטין איירי נ"כ מזה שהיה במזרח דהרי אמר רקם כמזרח דזה רקם שהיה בארץ פלשתים היה במערב דארץ פלשתים היתה במערבה של א"י כדאי' בתו' לכך גרס ר"ת רקם בשי"ן והתוס' סוברים דאין לגרוס בשי"ן ויותר טוב לומר טובא הוו היינו שלשה ומה דאמרו לשון טובא דאי' בגמ' רבים שלשה ממילא התם פירשו התו' לדעת ר"ת אבל הכא איירי התו' לדעת ר"י דפירש בד"ה אשקלון בדרום דרקם מא"י היה ומה דהוצרכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום דשיה רחוק מעיקר ישיבת א"י ממילא אינו צריך לומר תרי רקם הוה ולכך לא מתרצי' התו' הכא תרי רקם הוו דזה הוא דחוק לדעת ר"י בשלמא ר"ת דסבר תרי היו מפרשים התו' אי אמרינן בלא"ה תרי הוו נוח לומר ג' הוו מלגרום רקם בשי"ן והשתא אתי שפיר מה דלא מקשים התוס' מהא דרקם בא"י היה על ר"נ גם ר"ת לא מקשה על ר"נ דשם אפשר לומר כתירץ ר"י שהיתה מא"י רק משום דלא נמירי אבל ר' יהודא שנתן סימן מרקם למזרח סבר ר"ת לר' יהודא רקם מח"ל היה ור"י סבר דמ"מ מא"י היתה על הספר ולכך לא מקשים התוס' על ר"נ והשתא דתירץ ר"ת על אשקלון שלא קדשו עולי בבל מוכח דלא סבר כסברת ר"י לכך הקשו התו' לסברת ר"ת ברקם ומגר מאי איכא למימר ולסבר' ר"י לא קשיא כנ"ל ודו"ק ׃

**דף ד** ע"ב בתו' בד"ה ואמר ר' יצחק כו' ונ"ל לכך מביא הא דר' יצחק דהנה אפשר לומר מה דאמר ממדינה למדי' במדינת הים דוקא ממדינה למדינה הא באותה מדינה אינו צריך משום דעדים מצוין לקיימה וגם אפשר לומר אף באותה מדינה בח"ל צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם משום דאין בקיעים לשמה ומה דאמר ממדינה למדינה לרבותא אתא דבא"י אף ממדינה למדינה אינו צריך כדמתרץ רבה לעיל ומה דאמר ר' יצחק שלכך גזרו מהגמוניא להגמוניא לפי שהיו מקפידין מוכח ממה דאמר רשב"ג אפילו מהגמוניא להגמוניא דטעמא דת"ק משום דאין בקיעי' לשמה דאין לומר משום דאין עדים מצויין לקיימה דהרי מהגמוני' להגמוני' נ"כ אין מצויין לקיימה דהרי מקפידין זה על זה ואי טעמא דת"ק משום שאין בקיעים לשמה נ"ל דת"ק לדיוקא אתי דבא"י אפילו ממדינה למדינה אינו צ"ל בפני נכתב ולכך הביא המקשה הא דר' יצחק ודו"ק ׃

**דף יב** ע"א ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך כו' ויש לדקדק מנ"ל דיכול לומר עשה עמי דלמא אף אי אינו יכול לומר עשה עמי זכות הוא לעבד שיהיה בן חורין גם יש לדקדק למה מתני הש"ס הב"ע דאמר ליה צאי מעשה ידיך כו' שזה הוא קצת דוחק דהרי במתני' תנא סתם ולמה לא מתני הואיל ויכול לומר האדון צאי מעשה ידך במזונותיך לכך זכות הוא לו ונ"ל דהכי מקשה הש"ס מדאמר במתניתן שאם ירצה שלא לזון את עבדו כו' והרי לפי מסקנא דמתני' טעמא משום שהוא קנינו כדפירשו התו' בשם הירושלמי גם דעת מהרש"א כך הוא אלא נ"ל דלכך אמר במתני' שאם ירצה שלא לזון כו' דהתנא אתא לאשמועינן גם דין זה שיכול הרב לומר עשה עמי כו' דאין לומר דאתי לאשמעינן דיכול לומר צאי מעשה ידך דא"כ תקשה פשיטא כקושית התוס' בד"ה עבד נמי בדלא סיפק ע"ז מתני הש"ס דלכך אמר התנא שאם ירצה להורות אם כבר אמר לעבד צאי מעשה ידך במזונותך וקי"ל אפילו אם אמר צאי מעשה ידך ההעדפה לרבו כדמתרץ בגמ' שם על הברייתא עבד שגלה דאף אם אמר לו צאי מעשה ידך ההעדפה לרבו וה"א הואיל ונוטל האדון ההעדפה אם לפעמים לא סיפק צריך ליתן לו מזונות כדאמר שם בגמ' מה דתימא כיון דכי לית ליה כו' וע"ז מקשה שפיר עבד נמי בדלא סיפק למה אינו חייב רבו לזונו הרי נוטל העדפה ומשני עבדא דכהוס כריסא לא בווי'כדפי' רש"י דאף שלקח העדפ'אינו חייב לזונו אי לא סיפק דהרי לקחו להרויח ולא להפסיד ולפ"ז אפשר לתרץ מה שמקשים התו' בד"ה עבד נמי בדלא סיפק וז"ל וא"ת אטו משום דלא סיפק יהא חייב לרבו לזונו הלא לפי הנ"ל סבר המקשה כמו דאמר בגמ' מהו דתימא כיון דכי לית ליה לא יהב ליה כי אית ליה נמי לא לשקול מיניה ומכ"ש לומר איפכא אם נטל כי אית ליה העדפה כי לית ליה ספוקא יחזיר לו וק"ל ׃

**דף יז** ע"ב בתו' בד"ה בזו' לזמן ויהביה ניהלי מאיבו'והקש' הגאון מהרש"א ז"ל למה לא מקשים התו' בקיצור מ"ש הכא דלא חיישי' למאי ומ"ש התם דחיישי' כו' ואפ"ל דודאי יש חילוק בין מחיקה לגניזה ומה דמקשי' התו' ה"פ לפי דבגניזה יותר מסתברא לומר דבכיון גנזי' מבמחיק' דאפ"ל שנמחק מעצמו כההי' דתנינן מי שנמחק שט"ח שבי' מונח במקום ליסלוח ממילא אי מוקמינן במחיקה בא קת' אסת' אים וקשלינן לה מכ"ש בגניזה וק"ל ׃

**דף כה** ע"א בתו' בד"ה הדר מותיב לה תולה בדעת אחרי' כו' ונלע"ד לתרץ דהנה יש לדקדק על מה דבעי ר' יהושע מרב יהודא וכי לא ידע מתניתין אמר לשבבר דהרי המורא'

הוה ידעי כל המשניות כדאי' בסוגית התלמוד רק איזה ברייתו' לא ידעו אלא צ"ל דר' הושע' סבר כדון זה שאני דאפשר לומר שידע בתחלה לאיזה יגרש רק להשקיט המריבה אמר לנשיו שאינו יכול לפרנס שניהם וצריך לגרש אחת ושבר אם תצא זו שבדעתו לגרשה יגרשה ואם תצא חברתה תחלה לא יגרשנה ואיתרמי שיצאה זו שהיה בדעתו לגרשה אבל במתניתן לא ידע לאיזה יגרש ופשיט ליה רב יהודא מדקתני אמר ללבלבר אף על פי דמסתמא ידע איזה יגרש רק שלא היה מגלה לאיזה יגרש מ"מ הואיל שאינו ידוע לכל בשעת כתיבה הוי שלא לשמה הוא הדין אי אמר לאיזה שתצא בפתח תחלה' הואיל שאינו ידוע לכל אינו גט ולפ"ז לא קשיא קושי' אביי קא בעי למימר תולה בדעת עצמו כו' דלפי הנ"ל אמרינן באמת ידע הבעל בשעת כתיבה לאיזה יגרש אך אי אמרינן דידע הבעל לאיזה יגרש קשה איפכא מאי מותיב ליה מפסח דתולה בדעת אחרים דלמא הכא היינו טעמא דחיישינן שמא בשעת כתיבא גמר בדעתו לגרש אחת ודאי כנ"ל ואח"כ חזר וגירש חברתה אבל פסח לא גמר בדעתו כלל לכך אמרינן יש ברירה והשתא אתי שפיר דלכך אמר אביי והדר מותיב לה תולה בדעת אחרים דקשה מתה נפשך כנ"ל ודו"ק ·

**ולפ"ז** הנ"ל יובן מה דפירש"י דלכך נקט תולה בדעת עצמו דתאמר דלא בירר לו תכף גילה בדעתו שהוא פוסח על שתי סעיפים ומעל"ד בד"ה דלית להו ברירה בתולה בדעת עצמו פירש"י שהוא מוציא את היין וקשה הרי טעם הנ"ל לא שייך בלוקח יין דאף שהוא מוציא את היין אין בידו להוציא איזה שירצה ולפי הנ"ל ניחא דמביא ראיה למה דאמר דלמא היה בדעתו לגרש זו ואחר כך נתחרט וגרש חברתה דכדון זה שוה שהיה בדעתו שיצא זה היין ובאמת יצא אחר ולכך לית ליה ברירה אבל במי שאין בדעתו אמרינן יש ברירה ודו"ק

**דף כו** ע"ב בתוס' בד"ה הכי נמי גזירה שמא יאמרו ניטה קודם לבנה בשלמא הדיבור וז"ל אבל קשה למה לן טעמא ניטה קודם לבנה כיון שהיא נשואה וכתיב בו זמן של אירוסין ופסול לת"ד משום פרי כמו גט שאין בו זמן כלל שאין שום הוכחה מתוך זמן הכתוב בגט זה עכ"ל ואפ"ל דאי' בדי"ז ע"ב דר' יוחנן סבר משע' כתיבה אין לבעל פירו' מתיב' אין לבעל פירו' כלל והנה מסתמא אמר עולא זה אליבא דר"י רביה ולפ"ז מוכח מה דתכני בדף י"ז איפוך קמי אקמייתא דר' יוחנן סבר משום פירות דאי ס"ד איפוך בתרייתא דר' יוחנן סבר משום בת אחותו ויש לבעל פירות עד שעת כתיבה תקשה על עולא למה נותן טעם משום ניטה קודם לבנה תיפוק ליה משום בת אחותו דהוה כאין בו זמן כלל כנ"ל וצ"ל איפוך אקמייתא ממילא אתי' עולא כשיטת ר' יוחנן רביה ולכך יהיב טעמא משום ניטה קודם לבנה דרבי יוחנן סבר משום פרי ולזנות לא חיישינן וסובר ג"כ משעת כתיבה אין לבעל פירות ודו"ק

**דף לה** אי משום הא מאי אריא אלמנה אפילו גרושה נמי עכ"ל ה"פ בשלמא אי אמרינן נמנעו מלהשביעה קאי איורשים שלא רצו להשביעה מפני כבוד אביהם יש לחלק בין אלמנה לגרושה דבאלמנה שייך יותר כבוד אביהם דהרי יש לה מזונות בשביל כמו' אביהם כאילו אביהם קיים משא"כ בגרושה והשתא דאמרת משום גודל עונש השבועה ממילא נמנעו קאי אב"ד קשה מאי אריא ומשני דינורי בת רה ולכך אין משביעין אותה שתשבע לשקר ויהא עונש לכל העולם כדאיתא במסכת שבועות משא"כ נדר גם י"ל בשבועה אינה עוברת רק פעם אחד משא"כ בנדר תעבור כל זמן שתרצה ליהנות ולכך לגבה חמיר נדר משבועה וכן איתא במדרש על פסוק והרגו אותי ואותך יחיו וז"ל מכאן שמוחטין לחולה בשבת ולא אמרינן שיאכילו נבלה וק"ל

**דף לו** ע"ב ברש"י בד"ה יחרם כל רכושו וז"ל באנשי כנסת הגדולה כתיב ה"פ דרש"י אזיל לשיטתו דפירש במסכת סנהדרין גבי מעשה דשמעון בן שטח שראה אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורץ אחריו וראה הרוג מפרפר ואמר לו רשע מי הרגו לזה או אני או אתה וז"ל שמעון בן שטח קאמר ליה הכי ופירשתי שם בעז"ה דרש"י רוצה לתרץ קושית התו' שם וסובר רש"י כדעת הרשב"א ז"ל והובא בב"י בח"מ הלכות דיינים דנשיא רשאי לעשות סייג אפילו להרוג וכן איתא בתוס' במסכת חגיגה דף י"ו בשם הירושלמי וז"ל מאן דאמר שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה שהרג בלי עדים והתראה נשים כשפניות שהיו שם ולפ"ז תקשה מאי ראיה מתם דאמר שם יחרם כל רכושו דלמא נשיא גזר כך לכך פירש רש"י באנשי כנסת הגדולה כתיב שלא היה נשיא ביניהם דעזרא היה לראש ועזרא היה כהן ונשיא הוא משבט יהודא וק"ל

**דף לח** ע"א בתוס' בד"ה וישב ממנו שבי וז"ל וא"ת למה לי השתא עמון ומואב טהרו בסיחון עכ"ל ואפשר לתרץ דהנה פירש"י בד"ה נכרי ישראל מנ"ל וז"ל כגון עבד זה דשייך במצות וה"פ דקשה מנ"ל דנכרי קונה ישראל דהרי זה השבי היה עבד מה ששבו ישראל כדפירש"י בחומש לכך פירש"י דכמו דעבד של ישראל אף דשייך במצות קנוי לגוי ה"ה ישראל קנוי לגוי ולכך הוצרך רש"י להביא הא דעמון ומואב טהרו בסיחון דאי לאו הוה אפשר לומר לכך קנו זה השבי דזה השבי היה מעמון ששבו כנענים ולא קנו ישראל גופא מדכתיב אל תצורם לכך מביא רש"י עמון ומואב טהרו בסיחון דכי היכי דקנו ארצם בחזקה קנו נמי גופם בחזקה כדאיתא בתוספ' בד"ה עמון ומואב טהרו בסיחון ממילא אף אם נאמר זה השבי היה עמון ששבו כנענים קנו ישראל גופו שיהא עבד לחייב במצות וק"ל

**דף נח** ר' יהושע הלך לפתח בית האסורים ועמד שם ואמר מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים והשיב לו הילד הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלכו אמר ר' יהושע מובטח אני בזה שיורה הוראה בישראל ולא זז משם עד שפדאו בממון הרבה ויש לדקדק במה ראה שיורה הוראה בישראל והרי קרי בי רב הוא וכ"ל דאי' במדרש איכה על פסוק גרתי במדינות וז"ל לפי שעברו על תנאי שקיבלו מסיני וה"פ דאי' במדרש איכה חטא חטא ישראל וכי אומות העולם אינם חוטאים אלא אף על פי שחוטאים אינו כלום אבל ישראל חטאו וגלו נמצא ישראל שקיבלו התורה ונכנסו בברית נענשים אם חוטאים משא"כ אומות העולם שלא רצו לקבל את התורה ועמד הקב"ה והתיר להם אפילו שבע מצות ב"נ כדאית' במסכת ע"ז פרק קמא ואי' במדרש מעשה בשלטון אחד מבני ישמעאל שהיו בידונו' לפניו ואמר שלטון עבר בלילה אחת גזל ונאף ורצח והנה קי"ל גזל מקטרג בראש כולם וזה פירש הגמרא הנ"ל דר' יהושע הוקשה לו מי נתן למשיסה יעקב ואפילו ישראל נתונים לבוזזים ואדרבה היה לפקוד עליהם עון גזל כמו דדור המבול נחתם גזר דינם על הגזל והשיב הילד שתי תשובות מה שישראל נתונים למשיסה בשביל שחטאנו לו ומה שאינו פוקד הקב"ה עון הבוזזים הוא שלא אבו בדרכיו הלכו שלא רצו לקבל את התורה ועמד הקב"ה והתיר להם כנ"ל וק"ל :

**דף נט** ע"א ברש"י וואלום אפשר לומר דאיתא בדף ס"ד ע"ב מתיב רב הונא בר תנינא וורדאן ופירש"י לכך נכתב בשני וו"ין שהיתה מקומו ורדינא וי"ו הנוספת שהיה וורדאן וה הכא היה כתוב ברש"י וואלום הוא מקום דלא מצינו תנא הנקרא שמו ואלום ומצינו שהיה לרבי יהודא הנשיא בן שנקרא שמו הלל ופירש"י וואלום בשני וו"ין והוא מקום והיה נכתב ברש"י וואלום מקום ואח"ז שם במקום אחד תורה וגדולה וסבר המדפיס תיבת מקום נכתב ב' פעמים ואחד הוא מיותר ולכך שבק רק תיבת וואלום וק"ל :

**דף נט** ע"ב ברש"י בד"ה וקדשתו וז"ל כי את לחם אלהיך הוא מקריב ויש לדקדק לאיזה ענין מביא רש"י סיפא דקרא ואפשר לומר דקשה דאמוראים הקודמים מביאים כל אחד ראיה גם על מה דלוי קודם לישראל וזה אמורא לא מביא ראיה רק על מה דכהן קודם ומנ"ל דלוי קודם לישראל לכך פירש רש"י דמקרא וקדשתו מוכח גם כן דלוי קודם לישראל דמה דכתוב טעמא כי את לחם אלהיך הוא מקריב זה שייך גם כן ללוים דהיה להם שייכות בקרבן דהשיר על הקרבן היו ע"י הלוים וק"ל וכן איתא במסכת מגילה להביא משפחות לויה שמבטלין מעבודתן לשמוע מקרא מגילה גם איתא בכת"י דהלוים היו שוחטין הקרבנות ·

**דף פו** ברש"י בד"ה וניחוש דלמא תרי גיטי הוה פירש רש"י שיחתוך לזמן דבתרא כו' הא דלא פירש שיחתוך התנאי לבד לפי דתנאי בגט הוא או קודם התורף או לאחר התורף כדאיתא בדף פ"ד ע"ב וזה גט השני יהיה שלם עם עדיו ממילא יהיה ניכר שאילו עדים על גט שני וק"ל ·

**דף פח** אמר רב חסדא דרש מרימר מאי דכתיב וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד על הרעה אלא צדקה עשה הקב"ה שהגלה גלות צדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת וכו' עולא אמר שהקדים שתי שנים לונושנתם אמר רב אחא בר יעקב ש"מ מהרה דמרי עלמא תמניא מאה וחמשין ותרתי הוא ובתוספות בד"ה ש"מ מהרה דמרי עלמא ז"ל וא"ת ניהו דמשנכנסו לארץ עד שיצאו יש כל כך מ"מ מאז לא עבדו ע"ז ועוד הקשה הר"ר אלחנן ודלמא תאבדון מהר אחר ונושנתם קאמר ואומר ר"י דמתחלה מיד היו עובדי' ע"ז שפסלו של מיכה היה עמהם עכ"ל ותקשים העולם איך מתורצת קושית הר"ר אלחנן ולע"ד נראה לתרץ דהנה יש לדקדק עוד גם קושיא ראשונה

אינה

אינה מתורלת דקשה ממה נפשך אי פירושו דקרא מה דכתיב בפסל מיכה שהיתה אצל שבט דן עד גלות הארץ קאי עד יום שגלו עשרת שבטים תקשה הרי עבדו ע"ז יותר מתת"ן שנה דהרי אחר חזקיה היו עובדי ע"ז עד החורבן ואי קאי עד יום גלות הארץ על גלות גולה כימי עלי תקשה הלא לא עבדו ע"ז בימי שמואל ושאול ודוד ושלמה אלא ה"פ דהר"ר אלחנן היה סבר כפירש רש"י שאמר להם משה אם יעבדו ע"ז כמכין ונושנתם יאבדו מהרה ועשה הקב"ה צדקה והגלה אותם הקב"ה קודם שנתמלא סאתם ועל זה תירץ ר"י דאין פירושו כך דהרי פסלו של מיכה עבר עמהם כים והיה עמהם ותקשה ממה נפשך או יותר מתת"ן שנה עבדו ע"ז או פחות כנ"ל אלא הכי אמר משה רבינו אם יעבדו ע"ז אפילו פ"א לא יהיו בארץ יותר מתתנ"ב שנה ואח"כ יאבדו ולפ"ז קשה מאי לשון מהרה הרי אמר כפי' שלא יהיו בארץ יותר מתתנ"ן ונושנתם אלא דאתא להורות דמהרה דתרי עלמא כמה. שזה כשיהיו בגלות האחרון לא יתייאשו מן הגאולה מחמת אריכת הגלות ודו"ק ׃

כעזרת השם סליק מסכת גיטין

# מסכת נדרים

## דף ל"ב

תניא ר' יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שכל זכיות שעשה משה רבינו לא עמדו לו בשעה שנתרשל מן המילה א"ר יוסי ח"ו שמשה נתרשל מן המילה אלא כך אמר משה אמול ואצא סכנה וכו' אמול ואשהה שלשת ימים הקב"ה אמר לי לך שוב מצרים אלא מפני מה נענש בנתעסק במלון תחילה ופירש"י ז"ל ואותו תינוק לא היה באותה שעה אלא בן שמונת ימים עכ"ל ונ"ל דקשה הלא בליאות לילך למצרים ומצות מילת התינוק היו עכ"פ שווים דהרי לא נענש משה על מה שאמר אמול ואשהה הקב"ה אמר לך שוב מצרים ומשמע היה נצרך משה רבינו להתעסק במלון לתת מספוא לחמורו וקשה למה נענש על שנתעסק במלון תחלה הלא אם יתעסק במילת בנו תחלה ואח"כ בעסק המלון לתת מספוא לחמורו יאוחר ג"כ הליכתו למצרים והרי עכ"פ שניהם שווים לכך פירש"י ואותו תינוק לא היה אלא באותו שעה בן ח' ימים דהיינו שהיה יום ח' לתינוק והיה קודם שקיעת החמה ממילא מילת בנו היא שעה [illegible] שאינו יוכל לתקן מה שעוות דאם לא ימול אותו מיד לא יהא נימול בשמנה ולכך כדין היה שיתעסק במילת בנו תחלה וק"ל ׃

## דף ל"ט

כל המבקר את החולה נוטל אחד מששים מחליו ופריך וניעול שיתין וליקום ופירש"י בבת אחת וכתב הגאון מהרש"א ז"ל לאו דוקא נ"ל לפרש דעת רש"י דאי' בילקוט ראובני פ' וירא בשם גליא רזי' דהקשה הלא כתיב ששים גיבורים סביב לה היינו סביב לשכינה ולמה לא נתרפא אברהם אבינו תוכף ותירץ שאינו מקיל החולי רק באותה שעה שבאו ואח"כ חוזר החולי ולפ"ז קשה מאי מקשה הגמ' הכ"ל נ"ל דהכי מקשה דחזינן שאפילו בשעה שבאו אינו יכול החולה לקום ולכך פירש"י בבת אחת דאם איכנס בתים בבת אחת קודם שיבואו האחרונים חוזר החולי לתקומו וק"ל ׃ ולפ"ז מתורץ מה דיש להקשות על תי' הגמ' עשוריית' דבי רבי אם יהיה מלך ילכו אליו כמה אלפים אנשים עד שיסתר חולשא מעט מזעיר אלא דאינו נוטל אחד מששים רק בשעת ביאתו ואח"ז חוזרת חולשא למקומה וק"ל ׃

## דף נ"א

ע"ב הנודר מן הדג אסור בגדולים מן הדגה אסור בקטנים ובגדולים דכתיב והדגה אשר ביאר מתה אטו קטנים מתו גדולים לא מתו ותקשים העולם למה לא מביא ראי' מקרא קמא דכתיב והדגה אשר ביאר תמות ונ"ל דאיתא במדרש ר' יהודא סבר יאור לקה ושאר נהרות לא נילקו ור"נ סבר אף שאר נהרות נילקו ומה דאמר משה רבינו יאור לפי שבשאר נהרות לא מתו הדגים רק ביאור ממילא לר' נחמיה מוכח דסבר שלא מתו הדגים בשביל שנהפכו המים לדם ור' יהודא סבר שמתו הדגים בשביל שנהפכו המים לדם ומדכתיב והדגה אשר ביאר תמות ולא בשאר נהרות מוכח שלא לקו הנהרות רק היאור לבד ולכך פירש"י שם משמעות מתו הדגים כשנהפך לדם כר' יהודא ממילא לשיטת ר' יהודא אפשר לומר לכך לא מביא קרא קמא דאפשר לומר דגה משמע קטנים לחוד ומה דלא אמר משה רבינו בהתראה שימותו גם דגים גדולים דאפשר לומר לכך אמר משה שימותו הקצים קטנים שלא יאמר פרעה שאין יכולת ביד משה לילקות שאר נהרות ומשמעות זה מתערכת השמים לכך אמר משה מה דלא ילקו שאר נהרות לפי שהדגה תמות וישראל היו מתפרנסים מן הדגים קטנים שזימן הקב"ה בכדיהם אבל מקרא והדגה אשר ביאר מתה מוכח שפיר דזה נתנה התורה לנו מה שהיה ומסתמא גם הגדולים מתו וק"ל ׃

## ולשיטת

ר' נחמיה דסבר שלא מתו בשביל הדם אפשר לתקן בענין אחר דאיתא במסכ' שבת דף ק"ח מפני מה עופות שבבבל שמנים מפני שלא גלו דתניא ר' יהודא אומר כ"ב שנים לא עבר איש ביהודה שנאמר על ההרים אשא בכי ונהי וגומ' אמר ר' יוחנן כולן חזרו חוץ מקולייס שאיספנין דאמר רב הני מדרי דבבל מהדרי תיא לעין עיטם והאי כיון דלא שריד שדרי' לא מצי סליק ופירש"י פשיטא שלא היו יכולין לילך מנהר פרת לא"י דאין יכולים להלוך לעומת המים ואיתא בטור א"ח קליית האיספנין הם הדגים קטנים מכל מין ומין ממילא מקרא קמא לא מוכח מידי דאפשר לומר משום הכי אמר משה קטנים דוקא דלרבי נחמיה לא מתו בשביל שהיו המים דם רק זה היתה מכה שימותו הדגים וכשהכה משה רבינו את היאור מתו הדגים והיה משה סבר שמא יבואו הדגים מן הים ליאור אחר הכאה ויאמר פרעה משה כדאי לכך יאמר משה רק הקטנים ימותו וקטנים א"א להם שיבואו לעומת המים אבל מקרא בתרא מוכח שפיר דאי היתה מכה יותר ההפסד במיתת דגים גדולים ממיתת הקטנים ומסתמא מתו גם גדולים וק"ל ׃

## דף ס"ד

ע"א ר' אליעזר אומר פותחים בנולד ורבנן סברי אין פותחים בנולד מה טעמא דר"א דכתיב לך שוב מצרימה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך והא נולד הוא ורבנן וליטעמיך מי מתו והא אמר מר כל מקום שנאמר נצים ניצבים אינו אלא דתן ואבירם אלא מאי מתו שירדו מנכסיהם ופירש"י ממילא כבר מתו קודם שנדר משה ליתרו והיה הנדר בטעות ותקשים העולם למה להו לרבנן למימר שירדו מנכסיהם הלא אפשר לומר שכבר מתו ממש ונ"ל דהנה יש לדקדק מנ"ל לר"א להקל דפותחי' בנולד דלמא מתו כבר אלא נ"ל דר"א סבר כרבי נחמיה דאמר במסכ' ברכות המוציא דמפיק משמע דכתיב המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ממילא משמע המבקשים נמי להבא וכתיב כי מתו דמשמע לשעבר ונ"ל דהכי אמר הקב"ה למשה כשתבא למצרים תראה שמתו האנשים המבקשים את נפשך ממילא מוכח שפיר דפותחין בנולד וע"ז השיבו רבנן וליטעמיך מי מתו אף אי אמרינן המבקשים להבא משמע לא מוכח מידי דהרי לא מתו ממש ונ"ל שהטעם ממילא נוכל לומר כבר מתו ומ"מ שייך לשון המבקשים את נפשך דעדיין מבקשים רק שאין להם יכולת ודו"ק ׃

## עוד

אפשר לומר ע"פ דאיתא באבן עזרא דקרא כי מתו כל האנשים קאי גם על מלך מצרים שביקש להרוג את משה וכן איתא בתוספו' במס' ע"ז וז"ל פשטא דקרא קאי על מלך מצרים ולפ"ז צריך לומר מה דכתיב כי מתו פירושו במתי אחר שנדר משה ליתרו דהרי כתיב ויהי בימים רבים ההם וימת מלך מצרים ממילא ר"א סבר דקאי גם על מלך מצרים ממילא תובא שפיר דפותחים בנולד לכך השיבו לו רבנן מי מתו ונ"ל שירדו מנכסיהם ולפ"ז אין לומר דקאי גם על מלך מצרים דהרי עניות לא שייך במלך נ"ל דקאי על דתן ואבירם לחוד ואפשר לומר שכבר מתו ומנ"ל להקל וק"ל ׃

## דף פ"א

על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתורה תחלה ולפי פשוטו אפשר לפרש שאלו למה מעלה הארץ מישראל אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו והשיב הקב"ה על שלא ברכו בתורה תחלה דאיתא שם מפני מה בניהם של ת"ח ע"ה מפני שאין מברכין בתורה תחלה ואיתא במדר' ילקוט פרשת עקב בשכר שמלמדים את בניהם זוכים לא"י שנאמר ולמדתם את בניכם למען ירבו על האדמה גם איתא במדרש א"י ניתנה בשביל התורה וק"ל ׃

## עוד

אפשר לומר עפ"י דאיתא ברמב"ן ז"ל בפרשת חיי שרה על הפסוק וה' ברך את אברהם בכל טעם מה דכתיב למלאכת השמים חסר אלף עיין שם באורך והנה איתא בזהר דאבדה הארץ קאי על מה שהשכינה הלכה בגולה וכן איתא בילקוט דף קנ"ו ע"ב וז"ל אין אבדון אלא גלות וזה שהוקשה להם הלא איתא ברבינו בחיי דישראל נתונים לשתי מדות הללו והשיב הקב"ה על שלא ברכו בתורה תחלה דתורה היא עיקר ופשוט הוא לנ"ם ׃

## דף פב

ע"א ת"ש פירות חנוני זה עלי וכו' ופירש"י בד"ה הוא מדקתני סיפא וכו' גם בד"ה הרי זה וכו' ה"פ דקשה לפירש הר"ן ז"ל דלתא היינו טעמא דמפיר משום שאין פרנסתו אלא מחנוני זה וחנוני זה לא יתן בהקפ' לאשה זו בשביל בעלה לכך פירש"י דהכי קאי קושי' הגמרא ממ"נ אי איירי דאין החנוני מאמין לאשה ממילא הוה כמו שאמרה שתבוא היא וקשה מאי אריא שלא היה פרנסתו אלא ממנו ונ"ל כאם היה פרנסתו ממקום אחר אינו יכול להפיר וקשה לבתואל ואי איירי דהחנוני מאמין לאשה הדרי קושיא לדוכתא למה

יפר

פיר הלא מיתוקמא כשתביא פירש דאפשר לקיים הנדר דהיינו שתביא היא בעצמה וזה דפירש"י ומדקך וכו' פירש מסיפא זו מוכח דרישא דקא מייתי איהו תו לא אפשר לאוקמי וכו' פירש דאין לומר ברישא דאינו דוקא דקא מייתי הוא ואם מייתי היא שפיר דתקשה מסיפא דקתני דוקא באין לו פרנסתו אלא מתנו יפיר הא יש לו פרנסה מתקים אחר אינו מפיר גם א"א לאוקמי בסיפא דמנוני מאמין לאשתו והיא אמרה שתביא אתה ולכך צריך שלא יהא פרנסתו אלא מתנו דאם איתא דנידרה דקא מייתי הוא מיתתוקמא פירש יכול לקיים הנדר ע"י שתביא היא מזה השנוני והדרי קושיא לדוכתא ולכך פירש"י ד'ום איתא דנדרה שיביא הוא מיתתוקמא ומה דאיתא שם ברש"י לא אפשר לאוקמי עולה לפניו ולאחריו והי'כתוב שני פעמי' והמדפים היה סבר שהם מיותרים מאחר שהם שתי תיבות שוות וק"ל :

סליק מסכת נדרים בעזרת השם

# מסכת נזיר

**דף כ"ג** ע"ב בתו' בד"ה מנשים באהל תברך וז"ל מנשים היינו נשים עכ"ל ה"פ דאיתא בתו' במס' יבמות דמצוה דאמר הכא היינו ביאה דאמהות היו נהנין מן הביאה ויעל לא היתה נהנית מן הביאה דשדי בה זוהמא עכ"ל וזה דפירשו הכא על מה דאמר הכא דאמהות עשו מצוה זו שלא לשמה וקשה מנ"ל גם להו כאמת עשו שלא לשמה ומפרשי התו' היינו נשים דאשה אינה מצווה על פרי' ורבי' ולכך הוה מצוה זו גבן שלא לשמה וק"ל ·

**דף כ"ו** יאמר לאביו ולא יאמר לאמו מה לאביו דמשפחת אב קרוי' משפחה ואי יאמר לאמו ה"א דוקא אמו שהיא ודאית עכ"ל והקשה הרש"בא ז"ל אם אביו ספק יטמא לו מ"מ אי אביו הוא יטמא לו מק"ו מאמו ואי לאו אביו אינו לבן דאם אמו זנתה הוא ממזר ואין לומר בספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון הרי משנה ערוכה במס' יבמות ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון אינו מטמא לא זה ולא לזה עכ"ל וכ"ל דאיתא ברמב"ם סוקלין על החזקה ומעשה באשה אחת שבאת לירושלים ובנה מורכב על כתיפה בחזקת שהוא בנה ואח"כ בא עליה וסקלוהו גם ראיה מן התורה דכתיב ומכה אביו ואמו מות יומת ודלמא לאו אביו הוא אלא דמוקי אחזקה והקשה הגאון חכם צבי ז"ל הלא אמרי' במסכ' חולין דף י"א מנ"ל דאזלינן בתר רובא ממכה אביו דדלמא לאו אביו הוא אלא משום דאזלינן בתר רובא ורוב בעילות אחר הבעל מתילא מנ"ל דאזלינן בתר חזקה דלמא מה דכתיב בתורה איירי בשב ואם שהיו דרים לפנינו אבל אם באו ממקום אחר דלא הוה רובא רק חזקה אין ממיתן אותו דהרי קי"ל חבא וחזקה רובא עדיף וכ"ל דאי' שם במסכ' חולין דף י"ב פירש"י במסקנא דגמרא דמה דאזלינן בתר רובא הלכה למשה מסיני ולפ"ז תקשה על מה דאמר הכא אי הוה כתיב אמו ה"א דוקא אמו שהיא ודאית הלא אי אזלינן בתר רובא אביו ג"כ וודאי דהרי בגמרא מייתי בתחלה ראיה ממכה אביו דאזלינן בתר רובא מתילא אי אזלינן בתר רובא הוה אביו ודאי וכה"ג מקשי הגמר' במסכ' מועד קטן וכי מאחר דאיכא הילכתא קרא למה לי גם במס' שבת דף קל"ב ע"א משמע הכי אלא צ"ל דקרא איירי באביו חזקה ולכך איצטריך אביו דלפי דעת התו' בריש מס' ע"ז דחזקה צריכה שיהיה לה שעה ודאית אבל חזקה הבא מכח רובא לאו כלום היא מתילא חזקת אב דאינו מחמת ודאי רק מכח רוב ה"א דאינו מ קה בשלמא גבי אמו חזקה הבא מחמת ודאי היא לכך איצטריך לאביו דאפילו מחמת חזקה יטמא לו דרמ"בם ז"ל אזל לשיטתו דסוקה הבאה מכח רובא הוה חזקה וכן איתא בילקוט פרש' אמור בשם ספרי וז"ל אביו חזקה מנין ת"ל לאביו מתילא מה דבקלי' וטרי' בגמר' קאי אחזקה ולפ"ז לא קשיא קושיא הרשב"א הנ"ל דה"א שלא יטמא באביו חזקה דהוא יודע שבקטנותו אכל תרומה ושמא הוא כהן בן אחיו של זה וכשמת אחיו לקחו והיה לו לבן לכך איצטריך קרא וכן אית' במס' הנ"ל דף מ"ט ע"א אביו דחזקתיה אינו וודאי ודו"ק ·

**דף נ"ח** ע"א ברש"י וז"ל וא"ת כ"ש הוא מנזיר וכו' לבאורה אין לה שחר דהרי קודם זה פירש"י דאי לאו קרא מגדילים ה"א ראשו אתי' לדחות ל"ת דלא תקיפו לסוד ולא הוה ידעינן דקאי אנזיר לידחות עשה ול"ת וכ"ל דהנה ברישא אמר שם ליתא הקפת כל הראש תנאי היא דברייתא דקתני דאתיא ראשו לנזיר מצורע שכר הקפת כל הראש לא שמיה הקפה ואמר לו רבא דכ"ע הקפת כל הראש שמיה הקפה וכו' מתילא זה שאמר לעיל ליתא הקפת כל הראש תנאי היא זה הוא מקשה לרבא מ"ט לא יליף מגדילים ולפ"ז

תקשה מאי מקשה לרבא דהרי מצי למימר וליטעמך לפי מה דאמר לעיל לת"ד ראשו אתי' לנזיר שכר הקפת כל הראש לא שמיה הקפה מתילא א"א לומר דקאי לידחות ל"ת דלא תקיפו וצ"ל דקאי אנזיר וקשה נ"כ אליביה למה לי גדיליב הלא כ"ש הוא מנזיר דהרי אינו ידוע לו גדילים לדרשא אחרינא דאל"כ לא מקשה כלום ארבא לכך תשני רש"י דלא קשיא דכ"ש הוא מנזיר דשאני נזיר שישנו בשאלה ודו"ק ·

**עוד** שם ברש"י בד"ה ולת"ד ראשו מ"ט לא יליף מגדילין וז"ל הא לא פרכינן כדפרכינן לקמן וכו' ה"פ דקשה לרש"י הלא נזיר מוקדם הוא בתורה מגדילים והוה ליה להקשות איפכא ולת"ד ללאו גרידה גדילים למה לי לכך פירש"י דאי יליף מגדילים ליכא למיפרך מש"כ אי יליף מלא תקיפו איכא למיפרך שאינו שוה בכל דאינו נוהג בנשים ואיצטריך גדילים להורות אף לאו השוה בכל נידחה מפני עשה דשעטנז נוהג גם בנשים לכך מקשה איפכא למה לי ראשו הלא כ"ש הוא ממה דדחי' ל"ת דשעטנז ומאי טעמא לא יליף מגדילים וק"ל ·

**בשילהי** המסכת במתניתין נזיר היה שמואל וכו' ומייתי שם בגמ' דר' יוסי ורבי נהוראי סברי גדול העונה אמן יותר מן המברך ויש לדקדק מאי שייך זה למתני' וכ"ל דהנה אמר שם במתני' ר' יוסי אומר אין מורה אלא של בשר ודם והשיב לו ר' נהוראי הרי אמר ושמע שאול והרגני וע"ז יש לדקדק לתרוייהו הלא מוכח מן התורה דאין לומר דקרא ומורה קאי על בשר ודם דהרי מצינו דאמר הקב"ה למשה לך שוב מצרימה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך ולמה הוצרך לומר זה למשה דהרי הקב"ה צוה לו שילך ומסתמא לא יהא ניזוק אלא צ"ל לפי דהאדם הוא בעל בחירה ואין הקב"ה מציל מיד האדם דא"כ בטלה הבחירה ולא יהיה שכר ועונש ולכך הוצרך הקב"ה לומר למשה שלא יירא מן האנשים המבקשים את נפשו אלא צ"ל דמן התורה אינו מוכח דלכך אמר הקב"ה כי מתו כל האנשים כדי למצא פתח לנדרו של משה שנדר ליתרו שלא ישוב למצרים דכתיב ויואל משה ואין אלה אלא שבועה וכזה היה פתח לשבועתו שאילו היה יודע שמתו האנשים לא היה נדר כדאי' במס' נדרים דר"א מביא ראי' מזה דפותחין בנולד אך אי אמרינן אלה הוא לשון שבועה תקשה למה כתיב בפרשת סוטה ואמרה האשה אמן אמן ואמרי' במס' שבועות דף ל"ו ע"א דלכך אמרה האשה אמן לקבל שבועה על עצמה [illegible] הכהן יתן ה' אותך לאלה בתוך עמך ואי' במס' שבועות דף ל"ו דארור הוא שבועה מדכתיב ויואל שאול את העם וכתיב ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם ומקשה בגמ' דלמא אשביענהו ולייטנהו מתילא עכ"פ מוכח אף אי לא אמר אמן חיילי השבועה לכך מייתי הש"ס הא דגדול העונה אמן לכך אמרה האשה אמן שהוא יותר קבלה שבועה מן שבועה עצמה וכן איתא בילקוט פרש' נשא ופ' כי תבא דלכך אמרה האשה אמן דזה יותר משבועה ועיין באשרי' פרק שבועות העדות דף כ"ב ע"ג וק"ל ·

**עוד** שמעתי ע"ז הנ"ל מן מוהר"ר יוסף ב"מ אהרן מברא"ד דהנה אמר שם מי שביער עצמו מן היין נקרא חוטא וצריך ליתן טעם למה דווקא מן היין נקרא חוטא ואפשר לומר שלא יוכל לברך ברכת המזון או קידש דקי"ל צריך שיטיעום ואי נקרא חוטא למה נדרה חנה את שמואל בנזיר לכך מביא הגמרא דגדול העונה אמן מתילא אין שום חטא במה שנדרה בנזיר וק"ל :

בעזרת השם סליק מסכת נזיר

# מסכת סוטה

**דף ב'** ע"א בתו' בד"ה הא בזיוג ראשון ומקשים התו' תימא אמאי לא תשני במסכת מועד קטן כמו דמשני כאן וכבר תירצתי בעז"ה והנם כתובים במס' מ"ק ועוד לאלוה מילין דהנה יש לדקדק עוד דבתחלה מקשים התו' תימא הנ"ל דהוא שייך לתירוצא דגמ' ואח"ז מפרש ר"י מה דשייך למה דאמר בגימטריא מ' יום קודם יצירת הולד שהוא בדברי המקשה ע"כ נראה דר"י בא לתרץ קושיא התו' ושייך לדיבור קודם זה והכי פירושו דהנה יש לדקדק למה נשתנה זיוג שני מזיוג ראשון דאם אינו רצונו של מקום שינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים למה מניח זיוג ראשון לה ות ע"פ המזל ואין לומר לכך בז זוג ראשון הוא ע"פ מזל לפי שאינו ידוע אם יהיה צדיק או רשע דא"כ למה מכריזין אלא ה"פ דאיתא בתוס' במסכת מ"ק וז"ל מ"מ קשה מה שיסד הפייט ברשית שאומרים לחתן כשעומד לקרות בתורה וקשה לזיוגן כקריעת ים סוף וזה בזיוג שני איירי כדדרשינן מתוצא אסירין בכושרות בככי

בבכי ושירות שיש בכי לקרובי ראשון ושירות לקרובי שני ולספרים דגרסי' אשת פלוני לפלוני ביאה דאלמנה לבסור יש בכי לקרובי המת ושיר לקרובי החתן וזה נידון לפי מעשיו עכ"ל ובזוהר מפורש יותר בפרשת ויל' וז"ל תא חזי והא אתמר דכל רוחות דנפקין מלעילא דכר ונוקבא נפקין ומתפרשין ולזימנא תיפוק בתתא דנוקבא עד דלא נפקת דכר דהוא בר זוגה וכל זימנין דדכורא לא מטי זימנא לאזדווגא בהדי נוקבא ואתי אחרת ואתנסיב בהדה כיון דמטי זימני' דהאי זוגא אי האי כבר עובדו איתדחי האי קמאי מקמי' ואי לאו איתדחי האי בתראי מקמיה ועל דא קשיא זיווגן קמיה הקב"ה עכ"ל ממילא מה דאמר בגמ' קשה לפני הקב"ה כקריעת ים סוף וכי הוי קריעת ים סוף קשה לפני הקב"ה אלא כמו שהיה קשה לפני הקב"ה קריעת ים סוף שאמר הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז איך אאביד אילו מפני אילו ה"ה הכא זה הוא קשה להאביד זה בשביל זה ממילא מה דאמר בגמרא לפי מעשיו קאי באם היא אלמנה והוא בזוג כפירש התוספו' הנ"ל ובשאר זוגים קאי בכל לפי המזל היינו אילו הנשמות שהיו דכר ונוקבא בעולם הנשמות וזה הנ"ל הוא זווג שני מה דמתרץ הגמרא במסכ' סוטה ולפ"ז לא קשיא תמיהת התוס' דלמה לא משני הש"ס במסכ' מ"ק הא דאמר במועל מותר לארוס אשה במועד שמא יקדמנו אחר איירי בזווג שני דהרי גם איירי דאין לה בעל דהרי אמר מותר לארוס ובאם אין לה בעל שוב אין לחלק בין זווג ראשון לזיווג שני דאם היא בת זוגו לא תינשא לאחר דהרי בעלה כבר מת בשביל שתינשא לזה שהוא בן זוגה והנה זה הנ"ל הוא אי אמרינן בנקבה אין מכריזין ואם היא נולדה קודם אפשר שתינשא לאחר קודם שיגדל בן זוגה אבל אי אמרינן דבנקבה גם כן מכריזין א"א שתינשא לאחר אף אם עדיין אינו בעולם דהרי כבר הכריזו עליה נ"כ אלא צ"ל דבנקבה אין מכריזין ובאם עדיין הזכר בן זוגה לא בא לעולם יכולה היא שתינשא לאחר לכך פירש ר"י קודם יצירת הזכר מכריזין בין נולדה הנקבה עדיין ובין לא נולדה ממילא אם נולדה הנקבה קודם עדיין לא הכריזו עליה ויכולה היא שתינשא לאחר ולא קשיא תמיהת התוספות דמה דאמר הכא בזיווג שני איירי שיתות או בעלה הראשון או זה בן זוגה זה הוא לפי מעשיו ובאם שכבר מת בעלה שוב לא תינשא לאחר שאינו בן מזלה ודוק ואף שבדברי ר"י אינו מדוייק מ"מ תירץ הנ"ל הוא מדוייק על תמיהת התוס' :

**עוד** אפשר לומר ע"מ דפירש ר"י קודם יצירת הזכר איירי וכו' דהנה רש"י פירש בד"ה הא בזיווג ראשון וז"ל זיווג ראשון לפי מזל וצ"ל מה בעי רש"י בזה וצ"ל דה"פ דהנה מה דאמר בגמרא בת קול יוצאת אפשר לומר בשני אופנים או שמכרזת לפי המזל או לפי גזירת הקב"ה ואי אמרינן על פי גזירת הקב"ה יכול להשתנה אף זיווג ראשון ע"י תפילה דכתיב צדיק מושל ביראת אלקים הקב"ה גוזר גזירה והוא מבטלה ואי הכרוז הוא לפי המזל אינו יוכל להשתנות על ידי תפילה דגזירת המזל אינה משתנית בשביל יחיד כדאיתא במסכת ר"ה גבי רבה ורב חסדא גם במסכת תענית גבי ר"א בן פדת ואי ס"ד שיוכל להשתנות ע"י תפילה אף זיווג ראשון תקשה על מה דמשני הכא הא בזיווג ראשון דאינו לפי מעשיו הלא אף זיווג ראשון יוכל להשתנות על ידי מעשיו אם הוא צדיק ומתפלל תפילתו עושה פירות ומשתנה לכך פירש"י זיווג ראשון לפי המזל ואינו נשתנה ע"י תפילה והנה התוס' פירשו במסכת' ס' הדרך פ"ב דאף לזיווג ראשון מועלת תפילה ומביאים ראיה מה דתני במתניתין במס' ברכות מ' יום ראשונים יתפלל שתלד אשתו זכר והלא כבר הכריזו אלא יוכל הכרוז להשתנות ע"י תפילה ולפ"ז תקשה על סוגי' הש"ס דהכא מתתני' דמס' ברכות הנ"ל לזה מפרש ר"י דלא קשיא לעולם אם הכריזו אינו משתנית ע"י תפילה כסוגי' הש"ס דהכא ומה דאת' במס' ברכו' שיתפלל שתלד אשתו זכר ה"פ דהנה שם מקשה בגמר' מהא דתני' אשה מזרעת תחילה יולדת זכר איש מזריע תחילה יולדת נקבה ומשני בהזריעו שניהם בבת א' ופירש"י לכך יתפלל שמא הזריעו שניה' בבת א' ממילא ה"ה בנדון זה לכך יתפלל שמא אשתו מעוברת נקבה שלא נולד הזכר עדיין וזו יכולה היא להשתנות דעדיין לא הכריזו עליה וזה דפי' ר"י מה דמכריזין הוא קודם יצירת הזכר איירי בין נולדה הנקב' עדיין בין לא נולדה ממילא לכך יתפלל שמא אשתו מעוברת נקבה והזכר עדיין לא נוצר ודו"ק :

**דף ט'** מרים המתינה למשה שעה א' לכך המתינו לה כל ישראל ז' ימים וכתבו התו' לאו דוקא שעה אלא או שלים שעה או רביעי' שעה כדקתני בתוספתא מדה טובה יתירה על מדת פורענות על א' חמש מאות עכ"ל והקשה הגאון מהרש"א ז"ל בשלמא שלישית שעה מגיע החשבון בקרוב לפי דשבעה ימים הם תק"ד שלישי שעה אבל רביעית שעה אינו עולה החשבון לת"ק פעמים והניח בצ"ע ונלע"ד לתרץ דהנה יש לדקדק עוד למה הביאו התוס' רביעית שעה אלא הכי פירושו דאי' במס' זבחים פלוגתא אי הוו מסעות בלילה ממילא למ"ד דהוו סילוק מסעות בלילה עולה החשבון תק"ד שלישי שעה ולמ"ד דלא היו סילוק מסעות בלילה ממילא לא המתינו למרים רק שבעה ימי' בלא לילות צ"ל דהוה רביעית שעה דהנה צרעת של מרים היתה באותו פרק של שילוח מרגלים כדאי' בילקוט וברש"י וזמן שילוח מרגלים היה בכ"ט בסיון דהי' היום קרוב לי"ח שעות דהי' קרוב לתקופות תמוז ממילא ז' פעמי' י"ח עולה קכ"ו וד' פעמים קכ"ו עולה תק"ד ואפשר לומר דלא הי' באותו הזמן היום י"ח שעות במילואו ולכך הי' ד' נותרי' מן ת"ק :

**גם** אפשר לתרץ לדעה זו שהשלים שעה אילו ד' הנותרים מן ת"ק ע"פ דאי' במס' נגעים אין רואי' את הנגעים אלא אחר ג' שעות ביום והנה מעלות השחר עד הנץ החמה הוא שעה ומחצה וזה נחשב לשעות היום כדאי' במס' פסחים פרק מי שהיה טמא גם אי' שם בפ"ק לעולם יצא אדם בכי טוב היינו אחר הנץ החמה נמצא המתינו למרים ז' ימים זולת שעה ומחצה ממילא הוא מכוון ת"ק שלישי שעה דמרים לא נסגרה רק אחר שעה ומחצ' לנסיעתם ונשינו אילו שעה ומחצה עד שעת ראיית הנגע וק"ל :

**דף יא** ע"א ויאמר אל עמו תנא פרעה שהתחיל בעצה תחיל' שנא' ויאמר אל עמו לכך לקה תחילה שנא' ובך ובעמך ובעבדיך יעלו הצפרדעים עכ"ל והקשה הגאון מהרש"א ז"ל למה לא מביא הגמרא ראיה מפסוק הקודם דכתיב ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים וצ"ל דהנה יש לדקדק עוד דבקרא קמא כתיב בתי עבדיך קודם לבתי כל מצרים ובקרא בתרא כתיב עמך ברישא והדר עבדיך אלא ה"פ דאי' ברש"י על הפסוק לך אל פרעה בבוקר וז"ל שהיה פרעה עושה עצמו אלוה ואמר שאינו צריך לנקביו ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו עכ"ל ממילא מסתמא היה פרעה דר סמוך לנילוס יותר מעבדיו כדי שלא יראו אותו שהולך לנילוס בבוקר ומסתמא היו דרים עבדיו סמוכים לו יותר משאר העם שהיו בכל מצרי' שעבדיו נצרכים לו תמיד והנה הצפרדעי' היו יוצאים מן היאור ופגעו בבית פרעה תחילה ואח"ז בבית עבדיו ואח"כ בכל מצרים ממילא מקרא קמא לא מוכח מידי לומר דלכך לקה תחילה בשביל שהתחיל בעצה תחילה דדילמא בשביל שהי' דר סמוך ליאור אבל ממה דכתיב בקרא בתרא בך ובעמך ובעבדיך וקשה הלא היו הצפרדעים תחילה בבית עבדיו קודם שהיו בכל מצרים ולמה נכנסו לגופן של עמו תחילה אלא מוכח לפי שהיה עמו בעצה תחילה דכתיב ויאמר אל עמו והואיל ואתית להכי מסתמא גם פרעה לקה תחילה בשביל שהיה בעצה תחילה לכך פירש"י בחומש בקרא קמא דלפי האמת לקה פרעה תחילה אף שהקב"ה חולק כבוד למלכו' משום שהתחיל בעצה תחילה ומה דכתיב בתחילה עבדיו קודם לעמו לפי שהם היו דרים על שפת הנילוס קרוב לפרעה והלכו הצפרדעים לבית עבדיו קודם ודו"ק :

**דף יא** פרעה התחיל בעצה תחילה מה שמקשה בעל נפתלי שבע רצון נכתב תירץ בע"ה במס' ברכות שם אמרה מרים לאביה גזרתך קשה משל פרעה אין להקשות ממה דאיתא בירושלמי בימי רבי יהודא גזרה המלכות שלא לימול את בניהם אמר רבי יהודא אי איסר הוה אמרי לפרוש מן הנשים די"ל דה"פ אם יראו שפורשים מן הנשים יבטלו הגזירה דלא להוו מלכותא קטיעה משא"כ פרעה היו כל ישראל תחת רשותו :

**עוד** אפשר לומר דאם גוזרים לבטל מצוה חמיר ממיתה דהרי בשעת השמד אפילו על ערקתא דמסאני יהרג ואל יעבור וק"ל :

**שם** בגמ' ותחיין את הילדים תנא לא דיין שלא המיתו אותם אלא שהיו מספקות מים ומזון ופירש"י דהוה לי' למכתב ולא המיתו את הילדי' ותחיין משמע שהיו מסייעו' להחיותן עכ"ל והקש' הגאון מהרש"א ז"ל ולשיטת רש"י צ"ל נמי הא דקאמר פרעה מדוע עשיתן את הדבר הזה ותחיין וגומר ולא קאמר ולא המיתן דהכי נמי קאמר להו לא דיין שלא המיתו אלא שגם הייתם מספקות מים ומזון ואם כן קשה מה השיבו כי חיות הנה וכי משום דאין צריכים למילדות אי צריכים למזונות ומשני הגאון ז"ל לפי הדרש דבסמוך אומה זו כחיה נמשלה השיבו לו גם על המזונות דלא היו צריכים להם כדאמרינן במסכת קידושין מימי לא ראיתי ארי סבל שועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער עכ"ל ולא זכיתי להבין דברי הגאון ז"ל דאכתי תקשה ממ"נ אי ידע פרעה מזה שהיו שנותני' להם מזונו' איך השיבו שאין צריכין למזונו' שלכן ואי לא ידע פרע' מזה שנותני' להם מזונו' ואיך שאל אות' מדוע אתם נותנים להם מזונות והוה לי' להקשו' מדוע לא המיתן את הילדי' ונלע"ד לתרץ בענין אחר דאיתא בפרק ד' מיתות בן נח נהרג על העוברין

תב שם הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל בזה אמרתי ליישב נפ' במות שקדק כתוב לומר ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות דודאי פרעה לא היה מתן להרוג הזכרים בידים דכן גח מוזהר על שפיכת דמים ולכך לא אמר כן למיילדות המצריות שהוזהרו על שפיכת דמים אפי' בעוברין אלא למיילדות העבריות אשר שהותר להם להרוג עובר במעי אמו וראיתם על האבנים קודם שיצא לאויר העולם אם בן הוא וגו' וכיון שאי אפשר להם לפטור משפיכת דמים רק בתחילת יציאת הולד קודם שיצא ראשו או רובו הוצרך לתת להם סימנים כמו שאמר בפ"ק דסוטה פניו למעלה עכ"ל והנה לפי מ"ד במסכ' בכורות דף מ"ו דמשיצא פדחת הוה כילוד אין לומר כנ"ל שנתן פרעה סימן להכיר קודם שיהיה כילוד אם הוא זכר דהרי קודם שיצא פדחת אין לידע אם פניו למעלה או למטה דהרי הראש עגול הוא כדאי' במס' שבת פרק כ' מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלת לפי שאין להם חיות פיקחות וכ"ל דפרעה היה סבר כיצא פדחת אינו כילוד כדאי' שם דר"ש לקיש סבר דאינו כילוד עד שיצא החוטם והנה משתא גוה פרעה למיילדות שימותו את הילדים שלא ירגישו העבריות כדאיתא במדרש ע"ז דף כ"ו וז"ל ר"מ אומר נכרית עכו"ם לא תיילד בת ישראל אפילו אחרות עומדות על גביה דזימנין דמנחא ליה ידא אפותא פירש"י על מוחו וקטלית ליה ולא מתחזי מתילא מה דכתיב ותחיינה את הילדים מוכח שפיר שהיו מספקות מים ומזון מדלא כתיב ולא המיתו דלדידן אם יצא פדחת הוה כילוד דקי"ל כר' יוחנן אבל לפי סברת פרעה דכיצא פדחת אינו כילוד לכך אמר בלשון שלילה מדוע לא עשיתן את הדבר הזה ותחיין את הילדים פירש מה שצויתי אתכם אינו עבירה לכם שאין זה מיתה רק מניעת החיות ולכך לא אמר ולא המיתן דלדידה אין זה מיתה כמו דאמר בתחלה וראיתם על האבנים שאין זה עבירה לכם כנ"ל במהרש"א אמר עכשיו בקיצור מדוע לא עשיתן אלא אין מיתה כנ"ל ודו"ק:

**דף י"ב** מכאן לנשים צדקניות שלא היה בפיתקה של חוה והקשה הגאון בעל יפה תואר וז"ל מאי דאיתא במס' שבת פרק כ"ג ברש"י כד"ה והא כתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב וז"ל והא ליכא למימר דכל קללותיו של אדם הראשון ברשעים לחוד דכל קללותיו של א"ה כל דורותיו שוין בהן והניח בצ"ע וכ"ל בשלמא מיתה דמן הטבע היא דאדם מורכב מד' יסודות וכל המורכב הוא מדרך הטבע להיפרד ואם לא חטא אדם הראשון היה מתקיים דרך נס וכשחטא אמר לו הקב"ה כי עפר אתה ואינך ראוי לנס לכך ואל עפר תשוב ולכך היא שוה בכל דורותיו דאין השתנות הטבע בשביל יחידי כדאמרינו ברכה ורב חסדא דהטבע היא לפי המזל וכן אי' בי"ת בפרס' תזריע שטבע ומזל אחד הם אבל צער לידה אינה בטבע כדאית' שם במהרש"א על מה שאמרו המילדות כי חיות הנה אותה זו בחיות נמשלו כשעושין רצונו של מקום הם בטבע החיה כפי הבריאה שאין להם צער לידה מתיל' צער לידה אינו ע"פ הטבע רק על פי קללה ולכך נשים צדקניות לא היו בזו הקללה דמה שאינו ע"פ הטבע נשתנה בשביל יחיד דמצינו הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלה ודו"ק:

**שם** ע"ב רבי חנינא בר פפא אומר אותו היום כ"א בניסן היה אמרו מלאכי השרת מי שאומר שירה ביום זה ילקה ביום זה רב אחא בר חנינא אמר אותו היום ששה בסיון היה וכו' ופריך בגמ' למ"ד כ"א בניסן היה תלתא ירחא היכי משכחת ומשני רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ומקשים העולם דאכתי תקשה ליה תמצנו יתול דהרי יכלה הצפינו עד ג' חדשים דהרי לשיטת הש"ס הוית מעוברת מתנו תלתא ירחא מעיקרא ונולד לתשעה נס לפי מה דפירש"י בחומש מקשים העולם דמובה שטרי לבי תרי דפי' שמנו לה מיום שהחזירה ונולד לששה חדשים ויום אחד וכו' עיין בחיבורי על המדרשים בפ' שמות:

**דף י"ג** ע"א ת"ר בא וראה כמה חביבין מצות על משה רבינו שכל ישראל היו עסוקים בביזה ומשה היו עסוק בעצמות יוסף ועליו נאמר חכם לב יקח מצות ומנין היה יודע משה היכן יוסף קבור אמרו סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור וכו' והקשו התוס' וז"ל וא"ת למה לא שאל את מכיר בן מנשה שהיה מבאי הארץ ובניו כבר נולדו בימי יוסף עכ"ל ויש לדקדק למה לא מקשים התו' על המקשה דהקושיא יותר עצומה על המקש' איך לא ידע מה דקרי ביה רב הוא דמכיר נשתייר מאותו הדור גם מקשים העולם למה לא מקשה הגמ' אקרא דכתיב ויקח משה את עצמות יוסף מכן היה יודע מה ענין להא דאמר לעיל מיניה חכם לב יקח מצות ונלע"ד לתרץ בהדא מתתא דהכא אמר שם בגמ' ואי לא מתעסק ביה משה לא הוו מיתעסקי ביה בניו ופירש"י דמסתמא היה יוסף חביב לבניו ואיך הניחו בניו להתעסק בו אחרים ומשני הש"ס דכבודו בגדולי' ומקשה הגאון מהרש"א ז"ל לפ"ז מנ"ל מה דאמר לעיל כל ישראל היו עסוקים בביזה רק משה עסק בעצמות יוסף דלמא לכך לא התעסקו בעצמות יוסף משום דכבודו בגדולים ומשני הגאון ז"ל דכבודו בגדולים הוא אחר שהתחיל משה רבינו להתעסק בעצמות יוסף ואין מורידין אבל אי הוו מיתעסקי ביה בתחלה לא שייך כבודו בגדולים עכ"ל ולכאורה אין לו שחר הלא לפי מה דמתרץ בגמרא דיוסף היה ארונו שקוע בנילוס כדי שלא ימצא אותו שום אדם וכשבא משה רבינו צף הברזל מפניו ואל תתמה דהרי ק"ו מאלישע שהיה תלמידו של משה רבינו צף הברזל מפניו של משה עאכ"ו זה בק"ו והוא לגבי משה אבל מפני מכיר לא הוה צף הברזל והוצרך בתחלה משה להתעסק בעצמו יוסף וכשהתחיל להתעסק שוב כבודו בגדולים והדרי קושיא מהרש"א לדוכתא ונלע"ד קושיית מהרש"א בענין אחר באמת לא היה יכול להתעסק בעצמות יוסף שום אדם רק משה ומ"מ אמר שפיר בא וראה כמה חביבים מצות על משה רבינו דאע"פ שהיה בטוח שלא יתעסק אחר בעצמות יוסף והיה לו לוקח בתחלה ביזה ואח"כ עצמות יוסף ובשביל שהיה מצות חביבות עליו הניח הביזה אפילו בשביל הקדמת המצוה אך זה הוא נכון לפי מה דתירץ הש"ס שהיה שקוע בנילוס אבל לסברת המקשה שלא היה ידע מזו הברייתא נ"ל תירוצא של מהרש"א ז"ל הנ"ל והשתא אתי שפיר בתחלה לא הקשה הש"ס מנין היה יודע משה היכן יוסף קבור ד' אפשר לתרץ כקושיא התוס' מכיר בן מנשה אמר לו ואין להקשות הלא מסתמא היה מכיר ניחא ליה להתעסק בעצמו' אחר שיקח הביזה דאפשר לתרץ כבודו בגדולי' ולכך הניח למשה להתעסק אבל השתא דאמר חכם לב יקח מצות זה משה קשה קושית מהרש"א דלמא כבודו בגדולי' אלא נ"ל כתירץ מהרש"א דבהתחלה לא שייך כבודו בגדולי' מתילא מסתמא היה ניחא למכיר שיעסוק בעצמו' בארונו של יוסף אחר שיקח הביזה ומסתמא לא אמר למשה היכן ארונו של יוסף וקשה שפיר מנין היה יודע ולכך לא מקשים התו' קושייתם על המקשה דהרי המקשה כבר סתר תירץ זה דלכך לא מקשה אקרא אבל לפי התרצן דארונו של יוסף היה שקוע בנילוס מתילא לא היה יכול מכיר לעסוק בעצמו קשה שפיר למה לא שאל את מכיר ודו"ק:

**עוד** אפשר לתרץ מה דלא הקשה רש"י אקרא מנין היה יודע משה וכ"ל דאיתא במדרש אמר הקב"ה למשה אתה לא היית חייב לעסוק בעצמות יוסף וקברת אותו אף אני שאיני חייב לשום בריה אני אטפל בך ואקברך והקשה בעל י"ת ז"ל הלא משה נתחייב מכח שבועת יוסף שהשביע את בני ישראל ולפי מה שכתבתי בעז"ה בחיבורי על התורה בפ' בשלח על פסוק ויקח משה את עצמות יוסף עמו כו' לא קשיא מידי דהרי יוסף נתן סימן מי שיאמר פקד פקדתי זה הוא הגואל האמיתי מתילא איך האמינו העם כמה שאמר משה פקד פקדתי דלמא יודע מזה שיש להם זה הסימן וכ"ל דיוסף לא צוה רק שישביעו כל אחד לבניהם קודם מותו וימסור לו זה הסימן ומשה רבינו לא היה בבית אביו בשעת מיתתו לכך היו יודעים שהוא הגואל האמיתי וזה שאמר הכתוב ויקח משה את עצמו' יוסף כי בלשון דהא אע"פי שהשבועה שהשביע יוסף את בני ישראל היתה פקד יפקוד מתילא מסתמא לא ידע משה מזו השבועה דאי הוה ידע איך האמינו לו כמה דאמר פקד פקדתי ואעפ"כ נתעסק בו משה מחמת חסידות ושבק ביזה מתילא משה רבינו לא היה מושבע מיוסף ומתורצת קושיא י"ת הנ"ל והשתא אתי שפיר אקרא לא קשיא מניין היה יודע משה היכן יוסף קבור כדפרש"י מסתמא דור אחר דור נשבע דהוה אמרי כל א' שהשביע את בנו ליקח עצמות יוסף הודיעו ג"כ היכן יוסף קבור אבל השתא דאמר חכם לב יקח מצות זה משה קשה הלא היה מחוייב מכח שבועת יוסף אלא נ"ל דמשה לא היה מושבע מאביו כנ"ל וקשה שפיר מנין היה יודע וק"ל:

**שם** בתו' וא"ת ולמה לא שאל את מכיר בן מנש' וי"ל שסוד הגאול' נמסר לסרח עכ"ל ה"פ דאי' בפרק ר"א דסוד הגאולה נמסר לסרח דוקא מתילא אפשר לומר בכיון העלימו קבורת יוסף מבניו דבני אפרים יצאו קודם הקץ ע"י נביא שקר שהיה והרגם אנשי גת לכך לא נמסר אלא לסרח שהיא ידעה איזה יהיה הגואל האמיתי ולזה תגלה היכן יוסף קבור שיקחנו עמו וק"ל:

**דף י"ג** ואת עצמות יוסף קברו בשכם מאי שנא בשכם אמרו משכם גנבוהו ולשכם החזירוהו ופריך כתיב ויקח משה את עצמות יוסף וכתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל כו' מה דלא מקשה ברישא קראי אהדדי דהאי קרא בני ישראל הוא מוקדם לשכם אפשר לתרץ ע"פ דאי' בילקוט יהושע בנוסח אחר מה דאיתא הכא וז"ל כל העושה מצוה ולא גמרה כאילו לא עשאה ולכך לא נחשב התעסקות שלמשה בעצמות יוסף ויש להקשות הלא משה רבינו אנוס היה

היה. וכ"ל דאי' בתו' במסכת יבמות פרק הערל וז"ל מה דאי' בסיפרי בנבואתן של ישראל דיבר הכתו' שלא עשו אלא פסח זה בלבד. ותימ' והכי במדבר היו נתגעים ואי משום מילת זכורים שהיו מעכבים ושהיה גנות לפי שגרמו להם דבר זה דבשביל שהיו נזופים לא נשבה רוח צפונית כו' ממילא ה"ה גבי משה רבינו הואיל שגרם שלא יבא לא"י ע"י שהכה את הסלע הוה כמו שלא גמרה והשתא אתי שפיר ברישא לא קשיין קראי אהדדי דאפשר לומר שאיל וגרם משה רבינו שלא היה יכול לגומרה המצוה שוה כאילו לא עשאה אבל השתא דתירץ הש"ס לשכם המזירוהו ממילא אף אי היה משה בא"י היו מחוייבים כל ישראל להתעסק בו להביאו לשכם קשה שפיר למה ניטלה המצוה מן משה ומשני הש"ס דאינו כסברת הילקוט וס"ל באמת לא נטלה ממשה אף מתה שגמרו מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו הם גם מתחילה אבל ממשה לא ניטלה וק"ל:

**דף יג** ע"ב היכן משה רבינו מת בחלקו של ראובן דכתיב ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ונבו בחלקו של ראובן היה כו' והיכן הוא קבור בחלקו של גד כו'. אותן ד' מילין מי הוליכו מלמד שהי' משה מת מוטל בכנפי שכינה ומלאכי השרת אומרי' צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל והקב"ה מאי אמר מי יקום לי עם מרעים מי יתייצב לי עם פועלי און ושמואל אמר מי כהחכם יודע פשר ר' יוחנן אמר והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה רב נחמן אמר וימת שם עבד ה' שמליון אמר וימת שם משה ספרא רבא דישראל ע"כ. הנה ההגדה זו תמוה מאוד ואפשר לפרשה בעז"ה דאי' במדרש ילקוט פ' חקת ע"פ ויבכו את אהרן כל בית ישראל וז"ל למשה לא בכו כולם מפני שהיה מוציא הדין לאמיתו פי' שלא עשה פשרה לכך היו אוהבים את אהרן ולא למשה וכן אי' במס' שבת פרק השואל אמר אביי לרבה כגון מר דסניליה כולה פומבדיתא מאן אתיא הספידה. ממילא כשראו המלאכי' שנטל הקב"ה למשה מיד אחר מיתתו ולא הניח לספדו כראוי דעיקר ההספד בפני המת כדאיתא בפרק השואל וסבבו בשוק הסופדים גלילאי אמרי עסקו דברים לפני מטתך גם אי' במס' מועד קטן אין מניחין את המטה ברחוב במועד מפני שמרגילין את ההספד ובשראו שלא הניח את הקב"ה למשה לספדו סברו לפי שהיה ידוע לפני הקב"ה שלא יספדו אותו כראוי בשביל שהיה מוציא הדין לאמיתו כנ"ל ולכך נגזר איתו מיד כמו דמצינו בר"א ברבי שמעון דאמר לאיתתיה אוגני בעליתו דלא מעסקי ביה כדאזי והוקשה להם הלא מצוה לבצוע דכתיב אמת ומשפט ושלום שפטו בשעריכם איזה משפט שיש בו שלום הוי אומר זה ביצוע וזה שאמרו צדקת ה' עשה משה רבינו שהיה צדיק גדול ומשפטיו עם ישראל למה לא עשה פשרה וכן אית' במדרש ילקוט פ' ברכה איש אלקים גבראה דיינא שנאמר ומשפטיו עם ישראל והשיב להם הקב"ה מי יקום לי עם מרעים כו' ה"פ דאיתא במהרש"א פ"ק דסנהדרין הטעם דמצוה לבצוע לפי שבדין תורה אפשר שמחייב את הזכאי משא"כ בפשרה שהיא ברצון שניהם והוה מחילה וזה שאמר הקב"ה מה דכתיב בתורה דמצוה בפשרה הוא מטע' דין תורה משא"כ משה רבינו ע"ה שהית' השכינה מדברת מתוך גרונו והיה יודע מי שטוען שקר ומתנה ואילך אין מי שיקום עם מרעים דלא קם כמשה לכך כתיב בתורה מצות פשרה אבל לגבי משה היה דין יותר משובח וכן אי' במס' ר"ה דף כ"א אחר שאמר ביקש קהלת להיות כמשה אמר ביקש לדין דינים שבלב כמשה ומה דאמר הקב"ה תיבות לי הוא מטעם דאיכי משפט לאלקים הוא אמר הקב"ה לרשעים לא דיין לרשעים שנוטלי' מזה ונותנים לזה אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו ושמואל אמר כך השיב הקב"ה למלאכים מי כהחכם יודע פשר דבר ה"פ דאי' במסכת סנהדרין פרק א' מאן דשקיל לי' גלימא מבי דינא לומר באורחא דכתיב וכל העם על מקומו יבא בשלום ואי' בב"י בח"מ ס"א דלכך שנו חכמים על ג' דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום ושנו דין תחילה ובקרא כתיב אמת תחילה דכיון דנעשה הדין נעשה אמת ושלום ממילא זה הוא עיקר הפשר שנעשה ע"י החכם בדין תורה שנעשה שלום שכל אחד יודע בעצמו שזה דין דין אמת לכך עשה משה רבינו כהוגן מה שהוציא הדין לאמיתו ור' יוחנן אמר כך השיב הקב"ה למלאכים והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה וה"פ דאיתא שם במהרש"א והחכמה מאין תמצא קאי על משה רבינו שהיה עניו מאד שעשה עצמו אין שאמר ונחנו מה בזה תמצא החכמה דתורה שבע"פ לא נתנה אלא למשה גם איתא נ' שערי בינה נגלו למשה ולא נגלו אלא למשה לבדו דהרי בדורו של משה שהיה דור דעה לא אשכחו נבונים ואי' בטור ח"מ סי' י"ב בשם ספר המצות דמי שאינו ברור לו שיודע דין תורה על בוריה יותר טוב בפשרה וכתב בדורות אילו שנתמעטו הלבבות יותר טוב בפשרה והביא שם הירושלמי דרבי שמעון בן יוחאי אמר לית אנא חכים דין תורה וזה השיב הקב"ה למלאכים מה דכתיב בתורה מצוה בפשרה הוא לשאר בני אדם מה שאין כן משה שהחכמה היתה מצויה לו גם בינה אבל שאר בני אדם איזה מקום בינה דהרי לא אשכחו נבונים לכך כתיב בתורה מצוה בפשרה יותר מבדין ורב נחמן אמר כך השיב הקב"ה למלאכים וכו' ה"פ דרב נחמן אזיל בשיטת שמואל רבי' דכשעושה דין לאמיתו נעשה שלום אך תקשה לפ"ז למה לא הניח הקב"ה לספוד את משה לזה משני רב נחמן שהשיב הקב"ה למלאכים כשנעשה דין אמת נעשה שלום ואוהבים כל ישראל את משה ומה שלא הניחו לספדו היינו מטעמא לפי שלא מת דאיתא בילקוט וז"ל ויש אומרים לא מת משה כתיב הכא וימת שם וכתיב התם ויהי שם משה עם ה' מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש וכ"ה במס' תענית יעקב אבינו לא מת ופריך רב נחמן וכי בכדי ספדו ספדיי' ממילא אי לא מת אין לספדו אף שנלקח מאתם וזה שאמר הקב"ה וימת שם משה היינו שנלקח מאדם אבל באמת הוא עבד ה' עומד ומשמש גם לכך אמר הקב"ה וימת שם דין היא גזירה שוה דלא מת. שמליון אמר כך השיב הקב"ה מה שלא הניחו לספדו דהנה הטעם דהספד הוא לספר בשבחו כדאיתא במסכת שבת עשה דברים לפני מטתך ומשה היה רבן של כל ישראל ובפני מי היה להם לספר בשבחו דהרי הכל ידעו שהוא גדול על כל הסופרים היינו חכמים שבישראל וק"ל וכן איתא במדרש בראשית פרשה ס"ה סימן ז' תניא ז' דברים מכוסין מבני אדם וחד מינייהו עומק הדין ופי' י"ת ז"ל לפי האמת עומק הדין לא יושב רק לה' ולכך אין לדיין אלא מה שעיניו רואות ממילא שאני משה שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו ולא אדם אמר דלא קם כמשה:

**בירושלמי** יוסף שהודה בארצו נקבר בארצו משה שלא הודה בארצו לא נקבר בארצו. יוסף שהודה בארצו דכתיב גונב גונבתי מארץ העברי' משה שלא הודה בארצו דבנות יתרו אמרו איש מצרי הצילנו ולא קאמר להו ולא מידי. ויש לדקדק הלא זה אמרו בנות יתרו ליתרו קודם שקרא לו לאכול לחם. ואפשר לתרץ ע"פ דאיתא במדרש וז"ל אמר להם משה אי לאו שהרגתי את המצרי לא הייתי בא לכאן וזה שאמרו איש מצרי הצילנו זה המצרי שהרגו משה עכ"ל ממילא זה הוא לא הודה בארצו שאמר להם אי לאו שהרג את המצרי לא היה הניח דירתו לזוז ממצרים ומה דקאמר בגמרא ולא קאמר להו ולא מידי ה"פ מה שאמרו איש מצרי הצילנו שע"י מצרי ניצולו כנ"ל ולא קאמר להו ולא מידי בתמיה אי לא דאמר להו משה זה מנא ידעי וק"ל:

**דף כא** ע"א בתוס' בד"ה מצוה בין בעידנא דעסיק בה וכו' וז"ל ותימא מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בנר מה נר אינו מגין אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה אי מיגר הרע אינה מגינה כלל אימא הפורענויות מגינה לעולם ותורה נמי למה תלאה בכתוב באור וכו' ובד"ה והם אינן יודעים וכו' הקשו התוס' ג"כ תימא והא אמר לעיל בין לרב יוסף ובין לרבא מצוה אגונא מגני מן הפורענויות אפילו בעידנא דלא עסיק בה וכו'. ואפשר לתרץ דהנה במתניתין אמר יש זכות תולה שלש שנים וע"ז רצו לתרץ רב יוסף ורבא ממילא מה דאמרו בין בעידנא דלא עסיק בה מגינה היינו עד ג' שנים ולא יותר ותורה מגינה לעולם ממילא נמשלה התורה לאור שמגינה לעולם ומצוה לנר שאינה מגינה רק עד ג' שנים ולא יותר ולפ"ז מתורצת גם קושיא שנייה של תוספות הנ"ל דגבי דוג היה אחר ג' שנים ולכך סברי דעבירה מכבה מצוה אחר ג' שנים וק"ל:

**דף כג** ע"ב האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה דכתיב ורגמו אותו מאי אותו אילימא אותו ולא אותה והכתיב והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אלא אותו בלא כסותו ולא אותה בלא כסותה ופירש"י בד"ה והכתיב וז"ל גבי נערה המאורסה והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם וגו' ולהכי נקיט לה להאי משמעותיה דערום בלשון זכר גבי איש למימרא הא אותה בכסותה והקשה הגאון מהר"שא ז"ל למה מביא רש"י קרא אחרינא ומשני דה"א באם שניהם חייבים אין סוקלי' את האשה רק האיש ובאם שהיא לבדה חייבת נסקלת עכ"ל ולע"ד הוא דחוק ולע"ד נראה דרש"י רוצה לתרץ מה שמקשים התוס' במסכת סנהדרין וז"ל אי דרשינן אותו בלא כסותו מנלן למעט אותה דלמא היא נמי בלא כסותה כמו דסבר ר' יהודה שם ל"ש איש ל"ש אשה ומתרצי' שם לאו מקרא דריש אלא הטעם משום הירהור או משום בזיון עכ"ל והנה הכא בגמרא סוטה לא מביא הש"ס טעמייהו דרבנן משום בזיון או הירהור רק מקרא דכתיב אותו ולא אותה לכך מתרץ רש"י קושית התוס' כענין אחר וה"פ

א

אי ס"ד דאשה נ"כ נסקלת ערומה כר' יהודא קשה למה לי אותו ללמד שלא בכסותו הלא כתיב וסקלתם אותם דמשמע שניהם נסקלים שלא בכסותם אלא מדכתיב אותו גבי איש למימרא דוקא איש בלא כסותו ואין להקשות למה לי אותם גבי נערה המאורסה די"ל דאי לא כתב קרא אותם גבי נערה המאורסה ה"א דאותו גבי מגדף לא אתא למעט אותה מכסותה רק לפי זו שנסקל בלא כסותו וה"ה אשה כמו דסבר ר' יהודה ובקושית התו' כמו דפירש"י שם אליבא דר' יהודה מטעם דאיש ואשה שוין לכל עונשים שבתורה לכך איצטרך אותם גבי נערה המאורסה דמזה מוכח מה דכתיב אותו גבי מגדף למעט אותה מכסותה דאל"כ ליפתק קרא ואנא ידענא בלא כסותה מנערה המאורסה ודו"ק :

**ומה** שהביא הש"ס קרא וסקלתם את האיש ההוא וגו' ולא מביא קרא וסקלתם אותם וגו' אפשר לומר דלא תקשה דלמא לעולם אותו בסקילה ולא אותה בסקילה ומה דנסקלת נערה המאורס' הטעם לפי שבאה לאדם תקלה על ידה כמו דבהמה נסקלת אף שאינה בכלל שכר ועונש לפי שבאה לאדם תקלה על ידה מכל שכן נערה המאורסה דאם היא נסקלת היתה יכולה להצילו מן העבירה דאם צעקה היה מושיע לה לכך מביא הש"ס קרא וסקלתם את האיש ההוא או את האשה ההיא דכתיב גבי ע"ז שלא באה לאדם תקלה על ידה ונסקלת מוכח דאותו אתא למעט אותה מכסותה וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דשנה הגמ' מביא ראיה דלא תימא אותו בסקילה ולא אותה בסקילה דאין האשה נסקלת כלל ולכך הביא הש"ס ראיה מע"ז דאשה ואיש שווים בה ומגדף היינו ע"ז מתילא מוכח מה דכתיב גבי מגדף וסקלתם אותו לא אתא למעט אשה דהרי אשה נסקלת על ע"ז אך עדיין תקשה מתה דאי' בספרי והובא בילקוט בפ' כי תצא כדף רנ"א ע"ד וז"ל אותו ולא עדיו מלמד שאין דנין שנים ביום אחד אף במיתה אחד לכך מביא רש"י קרא והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם דמשמע דנסקלין ביחד מזה מוכח דבמיתה אחת דנין שנים ביום אחד וק"ל ·

**דף כ"ו** ע"א ונקתה ונזרעה זרע ר"ע אומר שאם היתה עקרה נפקדת אמר לו רבי ישמעאל א"כ יסתרו כל העקרות אלא שאם יולדת בצער יולדת בריוח ומקשים התו' וליתא רבי ישמעאל לנפשיה ונלע"ד לתרץ דאית' במסכ' סוטה דף כ"ט ע"א לר"ע ארבע קראי כתיבא חד לבועל וחד לבעל וחד לכהונה וחד לתרומה ואיתא במס' יבמות פרק ד' אחי' למיתה דחד חייסינן מתילא יולדת בצער לא תסתיר עצמה בשביל זה שתיפסל היא וכיוצא מן הכהונה ושמא ימות בעלה ותאסור להינשא לכהן גם בנותיה נפסלו להינשא לכהן משא"כ עקרה דבלא"ה אסורה לכהן כדאי' במס' יבמות דף ס' דעקרה אסורה לכהן דכל ביאה שאין בה פירה הוי בעילת זנות קשה שפיר אם כן יסתרו וק"ל :

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאי' בירושלמי והובא בתו' בדף כ"ז ע"ב וז"ל כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו בדקו אותו ולא בדקו אותה מאי ומשני תיפתר שהוא מזיד והיא אנוסה והנה קי"ל יחוד אסור מן התורה מתילא לא תתייחד עמה כשר רק רשע ואם יבא עליה באונס יבדקו המים אותו ואם תתעבר ממנו יהיה הולד ממזר ויהיה פנים כזרעה וכן תנינו שהגואל אמר לבועז פן אשחית את נחלתי שיהיה לבני את פסול אבל אם היא עקרה כדפירש רש"י שנתתה כוס עיקרין חייסינן שיסתרו וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דאי' במס' סוטה יש זכות תולה וכו' ופריך זכות דמאי כו' ומסקנא בזכות דמקרין בנייהו ונטרן לגובריי' עד דאתי מבי מדרשא פירש"י שבעליהם הולכים ללמוד תורה לעיר אחרת ואי' במסכת קידושין דף ק"ט ע"ב כתו' בד"ה הא לן והא להו וז"ל אי נושא אשה אסור לו לילך ללימוד לעיר אחרת כדשלח ר' אביתר בני אדם העולי' לכאן קיימו בעצמן ויתנו את הולד בזונה מתילא אין לומר זכות תולה רק מה דמקרין בנייהו ואיתא בירושלמי ואם לא נטמאה וטהורה היא שהקב"ה מודיע שטהורה לכך נותן לה שכר שלא יחשדו אותה לומר דזכות תלתה לה מתילא לר"ע דאמר אם היתה עקרה נפקדת אין לומר דלכך נפקדת להודיע שלא נטמאה שלא יאמרו זכות תלה לה דהרי עקרה אין לה זכות וצ"ל דסבר דאף בלא חסד נותן לה הקב"ה שכר זה מתילא קשיא שפיר א"כ יסתרו ואין לומר דאם תסתיר עצמ' בכיון לא יתן לה הקב"ה שכר זה דאין הקב"ה יעשה תורתו פלסתר אבל לר' ישמעאל הטעם שלא יחשדו אותה לומר זכות תלתה לה אי תסתיר עצמה בכיון לא יתן לה הקב"ה שכר ולא תעשה התורה פלסתר דעד ג' שנים לא תעשה התור' פלסתר שיאמרו שמא קילקלה באמת ולכך איני נותן לה הקב"ה שכר ומה שלא מתה הוא בשביל שזכו' תלה לה ולאחר ג' שנים טוב ליכא חסד לומר זכות תלה לה דהרי זכות תולה רק עד ג' שנים בשלמא אי אינה מסתרת בכיון נותן לה הקב"ה שכר שלא יחשדו אותה עד ג' שנים ודו"ק ·

**דף לא** ע"א בתו' מוכיחים שם דלכ"ע דאמרו עוברין שירה על הים וכתבו עוד שם וז"ל בתוספתא מסיים הכי ואותן המלאכים שאמרו מה אנוש כי תזכרנו אמר להם הקב"ה בואו וראו את השירה כיון שראו פתחו אף הם ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ וגו' ור"ש בן אלעזר אומר לא נאמרה פרשה זו אלא לענין עקידה עכ"ל ה"פ דהנה לפי' התו' דכ"ע מודים דאפילו עוברין אמרו שירה על הים תקשה למה לי קרא מפי עוללים ויונקים דהרי כ"ש הוא מעוברין כדפירשו התוספת לעיל לכך מביאים התו' דקרא מפי עוללים ויונקים קאי לדרשא אחרינא שהראה הקב"ה למלאכים שאמרו מה אנוש כי תזכרנו והנה המלאכים אמרו מה אנוש כי תזכרנו שעתיד לחטוא מכח שיצר הרע שולט בו ואי' בפרק חלק דיצר הרע ניתן באדם משעת יציאתו לאויר העולם שנאמר לפתח חטאת רובץ מתילא מן העוברי' אינו ראיה לסתור דברי המלאכים שאמרו מה אנוש כי תזכרנו דהם אמרו על אילו שיצ"ה שולט בם אבל מפי עוללים ויונקים הוה הראיה שפיר דים להם יצ"הר ויצר טוב אין להם עד י"ג שנים ואעפ"כ אמרו שירה בזה הראה הקב"ה למלאכי' שטוב עשה בבריאת אדם ור"ש ב"א סבר נ"כ דאפילו עוברין אמרו שירה ומה דכתיב מפי עוללים ויונקים קאי לענין עקידה ולא לענין שירה על הים דכל שכן הוא מעוברין וק"ל :

**שם** ע"ב ברש"י בד"ה אמר לך ר' חייא וליטעמך וז"ל והא דלא משני ר' חייא מצעית' בזה אחר זה משום דקא דייק מתניתין בבת אחת דקתני ושנים אומרים לא ראיתה אלמא בהדי הדדי קאתו דלעולם במקום שנים לא האמינה התורה עד אחד עכ"ל ופי' הגאון מהרש"א ז"ל דמאחר שאומרים לא ראינו הוה כמו שאומר לא ראיתי ומזה מוכח דבהדי הדדי קאתו עכ"ל ואינו מובן לי דדלמא אתו אח"כ ואמרו בזו השעה שאמר העד שנטמאה אנו היינו שם בזו השעה ולא ראינו שנטמאה גם יש לדקדק איך אמר במסקנא דאיכא דאמרי דר' חייא מוקי בזה אחר זה ונלע"ד לפרש בענין אחר דהכי דייק רש"י מדאמר ושנים אומרים לא ראינו ולעולם במקום שנים כשרים לא האמינה התורה עד אחד בין בבת אחת בין בזה אחר זה ואין שום חידוש בבאו זה אחר זה מבאו בבת אחת מתילא איירי בין בזה אחר זה בין בבת אחת ולפ"ז אין לומר לדיוקא אתא דדוקא בזה אחר זה דהרי אינו משמעות דמתניתין דאיירי בזה אחר זה דוקא דלעולם האמינה התורה שנים נגד אחד אבל במסקנא דאיכא דאמרי דאיירי בעדות פסולים מתילא אתא מתניתין לאשמעינן דאף בזה אחר זה הולכים אחר רוב דעות דה"א הואיל שהם פסולים מן התורה נאמין לזה האחד שבא ראשון מתילא מתה דסתם במתניתין כדי להורות דבזה אחר זה הולכין אחר רוב דיעות שייך שפיר לדיוקא אתא בזה אחר זה דוקא וק"ל ·

**דף לד** ויבא עד חברון ויבואו מיבעיא ליה וכו' ומקשים התו' הלא לפי מסקנא דמס' ברכות דאפילו האבות אינן יודעים מזה העולם עכ"ל התוס' ולכאורה קשה הלא אמר שם דרבי יונתן הדר ביה ואפשר לומר מה דאמר שם ר' יונתן הדר ביה מזה הדר מה שאמר בתחילה המתים אינן יודעים כלל אף אם אחד הולך למות מזה העולם ואומר להם מזה הדר ר' יונתן ממה דכתיב גבי משה רבינו שאמר לו הק"בה לך והודיע לאבות העולם שקיימתי השבועה שנשבעתי להם אבל אי לא מודיעים להם מי שהולך מזה העולם מזה לא חזר ר' יונתן לומר דידעי דהרי לזה אינו ראי' ממה שאמר הק"בה לך והודיעם אדרבה מוכח איפכא ומה דמקשה הש"ס במסכת ברכות ואלא מאי דידעי למה למימר להו הוא לפי מ"ד דידעי תקשה מהאי קרא ובלא"ה צ"ל פירושו דגמ' כך הוא וק"ל :

**דף לה** ע"א אמר הק"בה אני חשבתי לטובה דכל היכי דאתו המרגלים וכו' ופירש"י אני חשבתי לטובה שהראתי להם כאוכלת יושביה שמתים בה תדיר עכ"ל ה"פ דקשה למה נענשו המרגלים במה שאמרו ארץ אוכלת יושביה שאת שברו אמת כך הוא לכך פירש"י הראתי להם כאילו מתים בה תמיד והיה להעלות על לבם דבשבילם הם מתים דלטרדו אכתרייהו דאם תמיד מתים כך לא היו עסרב כזה וכן אית' ברמ"בן בפי' החומש וק"ל :

**דף לו** שבנו של יוסף לא שלטה בהם עין הרע כדרבי אבא דדריש בן פרת יוסף עלי עין אל תקרא עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים המים מכסים עליהם ואין עין הרע שולט בהם כך זרעו של יוסף ופירש"י בד"ה וידגו וז"ל כך ברכן יעקב לאפרים ומנשה : וראיתי הרבה מפרשים נתקשו בפירש"י זה ונלע"ד לפרש לפי פשוט

דהנה

דהכא סוגיא דכל הש"ס דכל היכא דמביא מ"ד ראיה מקרא ואידך מ"ד מקרא אחרינא מקשה הש"ס ואידך בהאי קרא מאי עביד ליה והכא לא מקשה הש"ס כך לכך פירש"י דיעקב בירך בברכה זו שלא ישלוט בהן עין הרע שני פעמים דברכת וידגו בירך לאפרים ומנשה בשעה שהקדים אפרים לפני מנשה אבל שאר בני יוסף לא היו בכלל ברכה זו ויוסף היה לו עוד בנים כדאיתא ברש"ם על הפסוק וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב גם כאשון ולכך אמר ומולדתך אשר הולדת אחריהם לכך בירך יעקב לפני מותו בברכת עולי עין שלא תשלוט עין הרע אף בשאר בני יוסף וק"ל :

## דף ל"ו

ע"א ואת שמות ששה הנותרים תכתוב על אבן השנית כתולדתם שנית כתולדותם ולא ראשונות שיהודה היה מוקדם וחמשים אותיות הוו כ"ה על לוח זה וכ"ה על לוח זה רבי • חנינא בן גמליאל אמר לא כדרך שחלוקי' בחומש הפיקודים אלא כדרך שכתובי' בחומש שני אלא מה אני מקיים כתולדותם בשמות שקרא להם אביהם ראובן ולא ראובני שמעון ולא שמעוני ופריך הש"ס הני חמשים נכי חדא הוויין א"ר יצחק הוסיפו ליוסף אות אחת דכתיב עדות ביהוסף שמו מתקיף ליה רב נחמן בר יצחק כתולדותם בעינן פירש"י בשמות שקרא להן אביהם עכ"ל אלא בכל התורה כתיב בנימין חסר והכא כתיב מלא דכתיב ואביו קרא לו בנימין והנה הוקשה לכל המפרשים על רש"י ז"ל דפירש בחומש וז"ל כתולדותם כסדר שנולדו ראובן שמעון לוי ויהודא וכו' ובנימין היה מלא שכן כתוב במקום תולדותו עכ"ל דמוכי' שהרא לבי תרי דברישא כתב רש"י כר' חנינא ב"ג שהיו כתובים כסדר שנולדו ואח"כ כתב ובנימין היה מלא זה הוא דעת התנא קמא דאמר חמשים אותיות הוו וקשה מת"כ אי סבר רש"י כרבי חנינא דאמר כתולדותם בשמות שקרא להן אביהם לא הוו כתובים כסדר שנולדו ולמה כתב רש"י כסדר שנולדו ואי סבר רש"י כת"ק דאמר כתולדתם כסדר שנולדו תקשה הלא ת"ק סבר שנית היו כתובים כסדר שנולדו ולא ראשונות שיהודא היה מוקדם ורש"י חשיב יהודה כסדר שנולד וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מאי מקשה רב נחמן כתולדתם בעינן הלא ת"ק הוא דאמר חמשים אותיות הוו דלר"ח בג' היו כ"ו על לוח אחד ושם אמר כ"ה על לוח אחד והרי ת"ק סבר כתולדותם קאי כסדר שנולדו ולא קאי כתולדתם להורות בשמות שקרא להן אביהם אלא ה"פ דהכא הת"ק אמר חמשים אותיות הוו קשה מנינא למה לי אלא דלא תימא דלמא אתיא כתולדתם להורות בשמותם שקרא להן אביהם לזה אמר הת"ק לזה לא צריך קרא דגמירי דחמשים אותיות הוו ואי הוה כתב ראובני שמעוני הוו יותר וכה"ג אי' במס' יומא דף ל"ב ע"א דקרא ובא אהרן הוא שלא כסדר מתה דמיד גם במס' מ"ק מקשה וכי מאחר דאיכא הלכה קרא למה לי גם במס' שבת דף קל"ב אך מכל מקום תקשה דלמה אתא להורות שהיו כתובים כסדר שנולדו כמו לר"ח קאי קרא כתולדתם אתרווי' על אבן ראשון ואבן שני ה"ה אי אמרי' כתולדתם כסדר שנולדו דלמא קאי אתרווי' להורות שהיו כתובין כסדר לידתן וצ"ל דת"ק סבר לזה לא צריך קרא דמסתמא היו כתובים כסדר שנולדו דהרי כתיב ויהיו בני יעקב שנים עשר כולם היו שקולים אלא דקרא אתא להורות דשנית כתולדתם ולא ראשונות דיהודה היה מוקדם והשתא דתירץ רב יצחק יהוסף היה כתוב למלאות חמשים אותיות מתקיף ליה רב נחמן מנ"ל לת"ק דקרא כתולדתם אתא להורות שנית כתולדתם דלמא אתא להורות בשמותם שקרא להן אביהם ומה דתירץ ת"ק מתה דגמירי לן חמשים אותיות הוו הרי נדחה זה התירוץ דהרי אף דגמירי לן נ' אותיות הוו מ"מ אינו ידוע אי הוה כתוב יהוסף או בנימן מלא לכך אמר רב נחמן דבאמת אתיא כתולדתם להורות בנימן היה מלא דבכל התורה כתיב חסר רק במקום תולדותו כתיב מלא ואתא קרא להורות שהיה כתוב מלא במקום תולדותו ולכך אמר רב נחמן בכל התורה חסר כנ"ל דאי הוא תירץ הש"ס זה הוא שפת יתר דאדרבה זה גרע למה דתירץ בנימן היה מלא דאי הוה כתוב בכל התורה מלא הוה ניחא יותר מתילא רש"י ז"ל פירש בחומש כמסקנא דרב נחמן דאמר בתולדותם בעינן להאי להורות בנימן היה מלא לכך פירש שהיו כתובים כסדר שנולדו דמסתמא היו כתובים כסדר שנולדו דהרי שקולים היו ובנימן היה כתוב מלא שכן היה כתוב במקום תולדותו דלכך כתיב כתולדותם ודו"ק :

**עוד** אפשר לתרץ מה שהקשה רב נחמן כתולדתם בעינן וזה הוא לר"ח ב"ג והקשה מזה את"ק דהרי חמשים אותיות הוו זה דברי הת"ק כנ"ל ואפשר לומר פי' הגמרא כענין אחר דלא כפירש"י דהנה צריך ליתן טעם למה היה יהודא מוקדם הלא כל השבטים שקולים הין וצ"ל ע"פ דאיתא במסכת סוכה שהיה כתוב

על הניץ י"ה מלמעלה וקודש לה"ד מלמטה ופירשו התוספות לפי דמן הדין צריך לכתוב את השם בשיטה ראשונה ובתיבה ראשונה לכך היו כתובים בשני שיטין והיה נקרא קודש לה' באלכסון ממילא היה כתוב השם בשיטה ראשונה ובתיבה ראשונה ממילא יהודא שהיה בשמו שם י"ה בתחילתו לכך היה נכתב בשיטה ראשונה וזה שהקשה רב נחמן לרבי יצחק דאמר יהוסף היה כתוב דהרי התנא קמא סבר שנית היו כתובים כסדר לידתן רק ראשונות היה יהודא מוקדם מטעם הנ"ל ואי אמרת שהיה כתוב יהוסף נמצא היה בשמו של יוסף גם כן י"ה ובדין היה לכתבו בראש השיטה והרי השנית היו כתובים כתולדותם כסדר שנולדו ודו"ק •

## דף מ"ד

ע"א תנו רבנן אשר בנה אשר נטע אשר ארש למדה תורה דרך ארץ שיבנה בית ויטע כרם ואח"כ ישא אשה ואף שלמה אמר בחכמתו הכן בחוץ מלאכתיך ועתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך הכן בחוץ מלאכתיך זה בית ועתדה בשדה לך זה כרם אחר ובנית ביתך זה אשה עכ"ל ויש לדקדק מה מייתי הש"ס יהודא ועוד לקרא גם יש לדקדק מה דאמר בחכמתו מה חכמה יש כאן וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מנ"ל דדרך ארץ הוא דלמא חיוב הוא אלא ה"פ דהנה בעשרת הדיברות דמשנה תורה כתיב ברישא לא תחמוד אשת רעיך ואח"כ בית ואח"כ שדה וכ"ל ע"פ דאיתא במס' קידושין אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ לומד תורה ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו ופירש"י דבני בבל שלומדים חוץ לעירם ואין צרכי הבית מוטל עליהם נושא אשה ואח"כ לומד והא להו לבני א"י שלומדים בעירם לומד תורה ואח"כ נושא אשה דאם נושא אשה צרכי הבית מוטלים עליו ממילא בית הוא קודם לכרם לעולם ואשה פעמים היא קודמת לבית וכרם ופעמים בית וכרם קודמין לה לכך כתיב בתורה פעמים אשה קודם ופעמים מאוחר וזה פי' הגמ' מלמדינו הכא בית וכרם קודם לאשה ובעשרת הדיברות אשה קודם וצ"ל כנ"ל מזה מוכח שינהג אדם דרך ארץ כר' ישמעאל דאמר על הפסוק ואספת דגנך נהיג בהן מנהג דרך ארץ דאי כר"ש בן יוחאי דאמר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה אלא מלאכתן נעשית על ידי אחרים לפ"ז אף אם יהיה בבית ואין צרכי הבית מוטל עליו ואף שלמה אמר בחכמתו דרמז כמד קרא תרווי' ולכך אמר ובנית ביתך ולעיל גבי ועתדה בשדה לך לא אמר אחר אלא כנ"ל דמשתמע לתרי אפא משמע שיבנה בית ויטע כרם ואחר כך ישא אשה גם משמע שיבנה בית ויטע כרם אחר שנשא אשה ודו"ק • ולפי הנ"ל ניחא מה שמקשים המפרשים למה לא כתיב בלא תחמוד גם כן פסוק טעמא דהטעם דאיצטריך להורות לפעמים אשה קודמת לבית וכרם כנ"ל •

בעזרת השם סליק מסכת סוטה

# סדר נזיקין

## בבא קמא דף ה

ברש"י בד"ה ומפגל וז"ל כגון ששחט קרבנו של ישראל חטא' לשם שלמי' דאין הקרבן עולה לחיוב בעליו וצריך קרבן אחר ויש לדקדק למה לא פירש"י כפשיטות שחישב עליה לאכלה חוץ לזמנו וכ"ל דבמס' זבחים דף ס"ז ע"א פירש"י וז"ל קדשי קדשים ששחטן בדרום לשם שלמים יוכיחו שישנה שמם ומעשיהם עכ"ל והנה יש להקשות הכא למה לא תירץ הש"ס גבי מפגל ג"כ בדיבור לא קמיירי כמו דתירץ על מסור לכך פירש רש"י דבכל מפגל הוא קדשי קדשים ששחטן לשם שלמים דהוא שינה מעשה דקדשי קדשים שחיטתן בצפון ושחטן לשם שלמים דשחיטתן בכל מקום בעזרה ולכך לא משני בדיבור לא קמיירי גבי מפגל ומה דנקט רש"י חטאת לפי דעולה אין מחוייבים הבעלים להביא אחר וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דאיתא במסכת זבחים דף מ"ה ע"א בתוס' בד"ה הילכתא למשיחא וז"ל והר"ר חיים מפרש דלא פריך הלכתא למשיחא אלא היכי דאיכא תרתי שהוא למשיחא וגם עושה איסור דליכא נפקותא בהלכתא אלא על ידי איסור לא שייך לפסוק למשיחא עכ"ל והנה שם איירי בפיגל דאמר שם הלכה כרבי אליעזר שאמר משום ר' יוסי הגלילי פיגל בדברים הנעשים בחוץ לא פיגל ולכך פירש רש"י הכא ששחטן לשם שלמים דאי מפגל שחישב עליה לאכול חוץ לזמנו תקשה דלמא דהכי לא תני מפגל דהלכתא למשיחא הוא וגם היא עבירה אבל כששחטן לשם שלמים לאו עבירה ושייך למיתני הלכתא למשיחא ודו"ק :

**דף ז'** ע"א בתוספות בד"ה ועוד מאי קל וחומר להקדש וכו וגראה לתרץ דברי רש"י ז"ל דהכי פירושו דהרי רבי עקיבא לאקולי אתא מתילא מה דאמר קל וחומר להקדש פירושו שיש להקל בהקדש והרי לר' עקיבא יפה כח דהקדש כנזקין וק"ל :

**דף ט'** ע"ב ברש"י בד"ה כשהזיק חב המזיק דסיפא לאתויי קרן נראה דה"פ דהנה מה שמקשים התו' על התרגן קשה נ"כ על המקשה איך אמר אילימא בסור קשור ובור מכוסה הרי תנן כסהו כראוי פטור ולשיטת רש"י לא קשיא מידי דרש"י פי' בריש פרק הכונס דכסהו כראוי היינו דטאים לבור ולכך מקשה הש"ס בדף נ"ב כסהו כראוי היכי נפול א"ר יצחק שהתליע מתוכו והכא אמר דרכיה לנתורי פירש ליפול גם ראיה מדאמר בסור קשור ובדף נ"ב אמר בהדי' קשרה במוסרה דהיא שמורה פחותה מתילא איירי בשמירה פחותה ולא קשיא מתתניתין דכסהו כראוי ומה שמקשה בגמ' מאי שנא ה"פ דאיתא בריש פ' הכונס ד' דברים מיעטה התורה בשמירתן ואילו הן שן ורגל ובור ואם מתילא פריך מת"כ אי סבר התנא דמיעטה התורה בשמירתן למה חייב בסור קשור ובור מכוסה ואי סבר כת"ד דלא מיעטה התורה בשמירתן למה פטר גבי אש אך תקשה לפ"ז הלא קרן לא מיעטה התורה בשמירתן ואיך ס"ד דמקשה בסור קשור דהיא שמירה פחותה שיהא פטור דהרי בין לר"מ בין לרבי יהודא צריך תם שמירה מעולה ושמירה פחותה אינה נחשבת שמירה כלל לכך פרש"י כשהזיק חב המזיק דסיפא לאתויי קרן מתולא עדיין לא איירי התנא דמתניתין מקרן ודו"ק :

זה הנ"ל הוא שיטת רש"י ולשיטת התו' קשה על מה דפירשו דאיירי כראוי דאי לאו כראוי לאו כלום הוא הלא אמר שם בריש הכונס לר"מ מיעטה התורה בשמירתן וסתם מתניתין ר"מ היא עוד קשה לפי שיטת התו' למה לא מקשים קושייתם על המקשה דאפילו תירוץ התוספו' לא שייך במקשה דהתרגן תירץ סברא זו שור דרכו לנתוקי ע"י חרש והמקשה לא ס"ד סברא זו והוה להתו' להקשות על המקשה איך אמר אילימא בסור קשור וכו' הלא תנן בהדי' כסהו כראוי פטור וק"ל ·

**גם** הוכחת התוספ' דסור קשור ובור מכוסה איירי כראוי ה"פ מדאמר בסור מותר ובור מגולה אליבא דר' יוחנן והקשה מאי שנא ומאי שנא דמשמע או שניהם לחיוב או שניהם לפטור ומהיכי תיתי יהא סור מותר פטור דא"כ סור ובור דתורה היכי תשכחת ליה אלא דאיירי בשמירה פחותה וקרי ליה מותר, מתילא מוכח מה דאמר בסור קשור איירי כראוי דלא כשיטת רש"י אפשר לתרץ דה"א הואיל דיש לו שמירה קצת ע"י חרש ולר"מ דסבר ד' דברים מיעטה התורה בשמירתן ואין להקשות הלא איתא התם בהדיא מסרו לחרש שוטה וקטן חייב די"ל דרש"י אזיל לשיטתו דאזי' במס' סנהדרין דף ק"ה ע"ב אין מגדלין בהמה דקה בא"י ואיתא התם דף כ"ה ע"ב מגדלין איתמר ופרש"י שמגדלין אותן בבתיהם ואפילו הכי בא"י אסור דעבידא דמשמטא ורהטא לשדות אחרים אבל בהמה גסה לא משמטא ואפשר לנוטרה מתילא לא קשיא מתתניתין דהכונס דשם איירי בבהמה דקה דאי אפשר לנוטר' לכך המוסר לחרש שוטה וקטן חייב אבל לגבי בהמה גסה ה"א לגבה נטירות דחרש שו"ק שמירה יפה היא קמ"שלן גם בדף פ' מחולק רש"ל ז"ל עם התו' אם אפשר לשמור בהמה דקה ואין להקשו' לר"י למה אמר שם במתני' דהכונס מסרה לחרש שו"ק חייב הלא כ"ש הוא מתתני' דהכא וי"ל לפי דאמר שם בדף נ"ו אמר רבה ואפי' קתרה מתילא אתא לאשמעינן דאפי' קתרה ודו"ק :

**דף ט'** ע"ב בגמ' כמאי עסקינן אילימא בסור קשור וכו' מה דלא מקשה בקיצור מאי שנא סור ובור מאש דהוה מצי למימר הטעם דשתם סוורים לאו במוקת סימור קיימים ורגילין להזיק כדפירש"י במס' כתובו' דף מ' ה"ה בור נעשה בתחילתו להזיק והוה כלי היזקא כדפרש"י בדף ו' ע"א בד"ה היינו בור מסא"כ באש לכך פריך אילימא בסור קשור ובור מכוסה דג"כ לא כרי היזקא אלא בסור מותר ובור מגולה והיינו טעמא דכלי היזקא אבל שלהבת לא כרי היזקא וקשיא לריש לקיש וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר מה דלא פריך בסור מותר ובור מגולה מאי שנא ומ"ש דהוה מצי למימר דטעמא דפטור באש לפי שליבה החרש והוה כמו ליבה וליבתה הרוח דפטור ושלהבת לא היתה שלו קודם שליבה החרש וכן איתא בתוס' בדף כ"ט ע"ב בד"ה ליבתה הרוח לכך פריך על ריש לקיש דסבר שלהבת חייב ואין להקשות לפ"ז מאי פריך על רבי יוחנן דיש לומר לפי מה דאמר רבי יוחנן אם מסר לו גחלת וסילתא חייב מתילא אין לומר דטעמא דר' יוחנן משום דהוה כמו ליבה וליבתה הרוח דא"כ אמאי חייב כשמסר לו גוחלת הלא ליבה וליבתה הרוח אע"פ דניחא ליה בשלהבת שתעלה מ"מ פטור וק"ל ·

**בתוספות** בד"ה בסור קשור ושר מכוסה וכו' ה"פ ועוד מוכח דאיירי כראוי מדפריך לקמן מאי שנא ומאי שנא דמשמ' או שניהם לפטור או שניהם לחייב ומפרשי התוס' וה הש"ס שמקשה על רבי יוחנן בתר דמוקי לה בסור מותר ובור מגולה ואעפ"כ מקשה שיהיו שניהם לפטור וקשה מהיכי תיתי לומר שניהם לפטור דא"כ סור ובור דתורה היכי משכחת ליה אלא צ"ל מה דאמר סור מותר היינו שמירה פחותה כדפירשו התו' בד"ה ולר"י דאמר וכו' דמשמע לר' יוחנן שהקטן שומרו ואיירי בקשור נ"כ דאל"כ תקשה הלא משנה ערוכה בפרק הכונס מסרה לחרש שו"ק והזיקה חייב אלא מה דאמר אליבא דרבי יוחנן בסור מותר היינו שמירה פחותה וקרי ליה מותר מתילא מה דאמר ברישא בסור קשור ובור מכוסה היינו כראוי וק"ל · וכבר נכתב לעיל דלשיטת רש"י לא תוכח מידי :

**בתוספות** בד"ה ולר"י דאמר וכו' אין להקשות הלא מוקי לה לר' יוחנן בבור מותר ובור מגולה ולמה להתרגן לומר ליבתא דחרש היה לתרץ דשלהבת לרבי יוחנן כמו גחלת לריש לקיש לכך פטור ובסור מותר חייב די"ל דאי אמרינן שלהבת לר' יוחנן הוה כמו גחלת לריש לקיש אי אפשר לאוקמי בסור מותר דא"כ לא יהיה דכותיה כמה דאמר מסא"כ באש דמשמע בחדא זו שחייב בסור בחדא זו פטור באש לכך מקשיב התוספו' בסברא זו דשלהבת כמו גחלת וכו' דהוה לי' לאוקמי בסור מותר דהוה דכותיה שפיר וק"ל :

**דף ט** ע"ב בתוספת בד"ה מה שאין כן בבור וז"ל וז"ת ונילף אש מסור ונחייבו בכופר אין להקשות ממה דפירש"י בד"ה מה שאין כן באש דאי אפשר למנא שיהא חייב כופר באש דאם הוא כפות חייב המבעיר מיתה וקים ליה בדרבה מניה ואם אינו כפות היה לו לברוח ואפשר לומר דתוס' מקשים לת"ד כופרא ממונו מתילא אם מת קודם שדנו אותו בב"ד חייבים היורשים לפרוע הכופר ועוד יש לומר דהתוספת אזלי לשיטתם דפירשו בדף כ"ו ע"א בד"ה ויהא אדם חייב בכופ' דאיירי שיהרג וישלם כופר כמו השור כו' ורש"י אזל לשיטתו דפירש דאיירי במזיד בלא התראה וק"ל :

**בתוספות** בד"ה חומר בסור וכו' ה"פ דקשה למה לא חשיב סור יש הנאה להזיקו היינו בשן ואין לומר הואיל דאינו בכל מילי דסור לא קחשיב דהרי התוס' מקשים בדיבור אח"ז למה לא חשיב כוונתו להזיק דנ"כ לא שייכ' בכל מילי דסור לכך מפרשי התו' דסור דהכא היינו קרן וקרן אין הנאה להזיקו ומה דפירש"י הכא בסוגי' שמעתא וז"ל לקמן מפרש לה כל סור דקתני הכא בקרן קמיירי ולא בשן ורגל ולא פירש בריש שמעת' לפי דשם מקומו דקשה לפי מה דאמר שם ע"ב כר' יהודא בן בתירה ולא כרבנן לא מוקמינן דמסתבר' לאוקמי כרבים ולמה שקלי ועדי הכא לאוקמי כר' יהודה דאמר דתני' כרבנן אמר ואי בעית אימא כר' יהודא · אלא לפי מה דמוקי כרבנן תקשה למה לא אמר חומר בסור דקרן צריך שמירה מעולה מסא"כ בבור ואם אבל לר' יהודה לא קשיא דר' יהודה סבר מועד סגי בשמירה פחותה מתילא גם בקרן סגי שמירה פחותה לכך פירש"י הכא דלכך תהדר לאוקמי כר' יהודה דסור דהכא איירי בקרן ותקשה למה לא תני חומר בסור דצריך שמירה מעולה ואי אתי' כר' יהודה לא קשיא דאף בקרן סגי בשמירה פחות' אבל מה דקשה לתו' בכ"ל לרש"י לא קשיא דרש"י סבר הואיל דאינו שייכ' בכל מילי דסור לא שייך למיתני וק"ל ·

**דף ט** ע"ב תנו רבנן כל שחייבתי בשמירתו כיצד כו' ויש לדקדק היכא רמיזא הכא חרש שוטה וקטן · ואפשר לומר לפי דכתיב גבי סור שמירה דכתיב ולא ישמרנו וגבי בור כתיב ולא יכסנה ובאש לא כתיבא שמירה באורייתא לזה נותן התנא סימן כל שחייבתי בשמירתו פירש מה דכתיב שמירה בתורה מחוייב לשלם את נזקו ומה דלא כתיב שמירה בתורה לא הכשרתי את נזקו ועי"ז מקשה כיצד ומשני חש"וק דבאש פטור ובסור ובור חייב וק"ל ·

**דף י'** ע"ב ואמר רב פפא כגון פפא בר אבא ויש לדקדק למה מביא המקשה להא וג"ל דהוה אפשר לתרץ בספלא גבי ספסל יש לו להתנג' לומר דבלאו איהו הוה מיתבר בתרי שעה כדאמר שם בגמ' אבל בור תשעה לא עבדי מיתה לעולם מתילא דמי ספסל לחופר בור תשעה ובא אחד והשלימו לעשרה לענין נזקין דאף אי לא חפר האחרון היה ניזוק דתשעה עבדי נזקין ולפ"ז לא קשיא למה לא מוקי בספסל דאי מוקי בספסל אתי דלא כרבי דר' סבר היכי דאפשר לומר שבא הנזק אף מן הראשון שניהם חייבין דרבי סבר אחר שניהם לנזקין אבל אי מוקמינן בבור תשעה אתי' גם אליבא דרבי כדמתרץ רב פפא דאיירי למיתה · ובור ט' מיתה לא עבדי לכך מביא המקשה הא דאמר רב פפא כגון פפא בר אבא · מתילא מוכחא מילתא דהוא סבר הספסל כמו דמסתברא למימר בבור שאחרון גרם למיתה · מתילא אתי' גם אליבא דרבי דכמו דאמר ר' אחר אחרון למיתה לפי דמסתבר'

שה

שזה גרס דט' לא עבדי מיתה ה"ה הכא גבי ספסל מסתברא שזה האחרון שהיה בעל בשר הוא שיבר הספסל וקשה טפיר והא איכא ה' שישבו על הספסל וק"ל :

**שם** ע"ב הקשה הגאון מהרש"א ז"ל להאי שנויי בפלוגתא לא קמיירי קשה הלא אפשר לאוקמי באין בראשון כדי להמית דאפילו לרבנן חייב כדפירשו התו' בד"ה כולן פטורין ותירץ דכיון דאין בראשון כדי להמית אין זה הכשרתי במקצת נזקו עכ"ל ולע"ד נראה לתרץ דהנה יש לדקדק עוד מאי מקשה בגמ' והא אוקמינן דלא כרבי הלא אפשר לאוקמי גם אליבא דרבי כדתירץ רב פפא גם קשה איך עלה על דעת המקשה לאוקמי כר' יהודה בן בתירה במה דפליגי רבנן עליה אלא נ"ל דהכי מקשה דאפשר לאוקמי כשאין בו כדי להמי' דאפילו לרבנן האחרון חייב ולזה כיונו התוספת בד"ה כולם פטורים והשתא דתירץ כפלוגתא לא קמיירי קשה הלא אפשר לאוקמי גם אליב' דרבנן כנ"ל וכ"ל דאין נראה לחלק ולומר דאיירי באין כדי להמית לחוד הואיל דהתנא איירי בסתם מסתמא איירי במלתא דפסיקא בין יש בו כדי להמית בין אין בו כדי להמית ממילא לסברא זו נ"ל גם באוקמתי דהחופר בור תשעה דלא איירי במיתה לחוד ולדברי הכל דהרי איירי נ"כ בסתם ולא חילק בין מיתה לנזקין ממילא אתי' דלא כרבי ולכך פריך שפיר לפי סברתך דאת תשני בפלוגתא לא קמיירי צריך לומר אוקמתא קמייתי דלא כרבי ודו"ק ותירץ הגאון הנ"ל אינו מובן לי דהרי רש"י פירש בד"ה שקירב מיתתו וז"ל והוי דומיא דחופר בור עוד קשה הלא אף אם לא הרגו חייב בנזק צער וריפוי :

**דף יב** ע"ב ברש"י בד"ה את האש' ה"פ דקשה מכלן לרב נחמן דמתניתין איירי בזמן הזה דווקא ומה דקשיא ממתני' המקדש בחלקו אפשר לתרץ בענין אחר דשם איירי בכהן שקידש בחלקו ולכך הוא ממון גבוה כדאיתא בתוס' בד"ה ותמיים מיאמר ומה דאמר מקדשים בו את האשה איירי בבעלים דתנן במסכת קידושין המקדש בתרומה מקודשת לכך פירש"י דבבכור דווקא כהנים הוא דמקדשי אשה ולא בעלים ישראל דשאני בכור מתרומה דתרומה אם רוצה להפריש חטה אחת פוטרו'כל הכרי לכך הוא ממונו אבל בכור מתעה שנולד הוא של כהן וכן איתא במסכת קידושין דף נ"ח ע"ב בגמרא ובתוס' דף נ"ב ע"ב וק"ל :

**ברש"י** בד"ה ואם איתא דמחיים וכו' ה"פ דרש"י רוצה לתרץ מה שהקשו התוס' בד"ה ומחיים מי אמר והכי מתרץ באמת אפשר לתי' לאחר שחיטה הוא ממון בעלים דהרי בקדשי קדשי'קודם שחיטה מועלין בהן ולאחר שחיטה אין מועלין רק באימורי' כמו קדשים קלים הטעם דלאחר שנעשה מצותן אין מועלין בהן ממילא אי לאו מתניתין דהכא לא קשיא מידי דאפשר לומר מה דאמר ר'יוסי ממון בעלים הוא דוקא לאחר שחיטה אבל מחיים לא ולכך אמר רב נחמן דוקא בבכור בזמן הזה דאיירי שם בתם מי דדוקא בזמן הזה הוא דמקדשי' בו את האשה ומתניתין המקדש בחלקו אתי' כרבנן אבל מתניתין דהכא קשיא דמתניתין דהכא א"א לאוקמי אלא אליבא דר'יוסי ומתניתין דהכא איירי מחיים מדקתני חייב על נזקן ואיך ס"ל דרבינא לאוקמי לר"נ כר' יוסי דהרי ר'יוסי סבר במתני' ממון בעלים הוא ור"נ אמר בזמן שב"ה קיים הוא ממון גבוה ור' יוסי איירי בזמן שב"ה קיים כדפירש"י שם ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר דקשה הלא לרבינא לא איירי ר' יוסי אלא בבכור ממילא לא אתיא קרא אלא על בכור בח"ל ואי מתני' אתי' כר'יוסי נ"ל דמתני' איירי נ"כ בבכור בח"ל ולפ"ז תקשה מאי מקש'ממתני' דהמקדש בחלקו גם מאי תקשה התקשה השני דלמא מתני' איירי מקיים ובח"ל לכך פירש"י מדקתני חייב על נזקן ואיך מפקינן מתוכא מספיקא דהכי תזין למיתר מאן יימר שלא היה בדעתן של ניזק לאסוקי לא"י להקריבו וכה"ג איתא בתוס' במסכ'בבא בתרא דף נ"ב ע"א ותשני מתנות כהונה שאני באמת בשלמים סבר רבי יוסי אף בחזי להקרבה ממון בעלים הם ומתני' דידן איירי בשלמים וזה דפירש"י והא דתירץ רבינא לר"י בבכור ולא תירוץ בשלמי' כמו דתירץ במתני' דידן וכו' וק"ל :

**בתוספות** בד"ה מאן תנא כלומר וכו' ה"פ דקשה למה לא תירץ בקיצור ר' יוסי היא דלפירש"י ידע נ"כ דאיירי בקדשים קלים לכך פירשו התוס' דאינו כפירש"י אלא המקשה היה סבר דאיירי בקרקעות ולכך הקשה מאן תנא ומשני הש"ס דאינו בא למעט קרקעות רק קדשים קלים ור'יוסי היא ופשוט הוא :

**שם** ע"א ברש"י בד"ה בהן ממונו וז"ל אפילו בזמן שב"ה קיים מדמחייב ליה אשם עכ"ל מה דלא פירש"י דאיירי בזמן שב"ה קיים מדקאמר קדשים קלים היינו טעמא דהרי יש לדקדק למה לא תירצו רבינא שאני שלמים שהם נלקחו'ממון בעלים לכך הם ממון בעלים קודם הקרבה משא"כ בכור שהק"בה זיכה לכהן לכך הוא ממון גבוה ונ"ל דרבינא תירץ אליבא דאבא יוסי בן דוסתאי דאמר לא אמר ר' יוסי אלא בבכור בלבד ואי איירי בבכור שייך לומר ביה קדשים קלים אפילו בזמן הזה דאסור בגיזה ועבודה ואם נשחט תם אסור בהנאה דהוה קדשים בחוץ לכך פירש"י מדמחייב ליה אשם וק"ל :

**עוד שם** ע"ב בגמרא ואם איתא דכי אמר ר'יוסי הגלילי ממון בעלים הוא מחיים לישני הא ר' יוסי הא רבנן הכי פירושא לדעת התוספות השתא דאוקמינן מתניתין דהכא כרבי יוסי ממילא ת"כ דסבר ר' יוסי אף בחזי להקרבה ממון בעלים הוא ולכך פירש"י כדקתני מתניתין דחייב על ניזקן דמזה מוכח דאיירי מחיים ממילא לפ"ז למאי דתירץ רבינא א"א לאוקמי'לרב נחמן כר' יוסי דהרי מוכח ממתניתין דהכא דאף בחזי להקרבה ממון בעלים הוא כדדייק לעיל מעילה הוא דלית ביה אבל מקדם קדשי ומחוייב להקריבן ומאי לא אתי' רב נחמן כר' יוסי למה ליה לרבינא לאוקמי לר"נ בבכור בח"ל היה לו לתרץ בקיצור הא ר"י הא רבנן ור"נ דאמר אליבא דרבנן אלא נ"ל דרבינא רוצה לאוקמי לרב נחמן כר' יוסי וסבר דר' יוסי לא אמר אלא בבכור בח"ל ולפ"ז מתניתין דהכא לא אתיא כר' יוסי ותשני הש"ס מודה ר' יוסי בבכור אי חזי להקרבה ממון גבוה הוא ולכך איצטריך רבינא לאוקמי לר"נ בבכור בזמן הזה ומתני' איירי בשלמים אך קצת קשה דלמא ר' יוסי ורבנן פליגי בבכור בזמן הזה דר'יוסי סבר הואיל דלא חזי להקרבה ממון בעלים הוא ורבנן סברי אף בזמן הזה ממון גבוה הוא דמשולחן גבוה זכו היינו שהק"בה נתן להם מתנה זו כדילפינן במס' קידושין מה אני לאכילה וכו' וכן איתא בתוס' דרבנן סברי אף בזמן הזה ממון גבוה הוא כדמוכח מפלוגתא דאביי ורבא לקמן בפרק הפרה אבל בשלמים שהבעלים לקחו מממונם מודים רבנן דממון בעלים הוא ואתיא מתניתין דהכא אפילו לרבנן ואפשר לומר לכך גרס ר"ח אלא מתנות כהונה שאני דחזי התרכן מאי דתירץ מתניתין דהכא ר' יוסי היא דאתיא גם אליבא דרבנן :

**עוד** אפשר לומר דה"פ הגמרא לרבינא אין לומר דמוקי לרב נחמן כר' יוסי דהרי מתני' דהכא לא אתיא אלא כרבי יוסי ומוכח דאף בחזי להקרבה סבר ר' יוסי ממון בעלים הוא ונ"ל דרבינא אוקי לר"נ אליבא דרבנן וקשה הלא רבנן סברי לעולם הוה ממון גבוה. וכ"ל דרבינא סבר דלא פליגי רבנן אלא בחזי להקרבה אבל בלא חזי להקרבה מודים רבנן דהוה ממון בעלים ולפ"ז למה ליה לרבינא לתרץ אליבא דר"ם לישני הא רבי יוסי הא רבנן אלא נ"ל דלכך לא תירץ רבינא הא רבנן הא ר' יוסי דאי אמרינן דפליגי בחזי להקרבה ממילא סבר ר' יוסי אף בחזי להקרבה הוה ממון בעלים ותקשה מתני' דהמקדש בחלקו דלא כר' יוסי לכך מפרש רבינא דפליגי בח"ל בזמן שב"ה קיים בר"ם אבל אי ודאי חזי להקרבה מודה ר' יוסי דלא הוה ממון ובזמן שאין ב"ה קיים מודים רבנן דהוה ממון בעלים ואי מחיים דוקא אמר ר' יוסי תקשה עדיין למה לא תירץ רבינא הא ר"י הא רבנן ואי תקשה ממתניתין דהמקדש בחלקו לישני דר' יוסי איירי מחיים ומתני' דהמקדש בחלקו איירי לאחר שחיטה אלא מוכח דרבינא סבר אין לחלק בין קודם שחיטה לאחר שחיטה ולפ"ז לא אתיא כרבי יוסי מתניתין דהמקדש בחלקו ומשני הש"ס לעולם אוקי רבינא לרב נחמן כר' יוסי ולא קשיא ממתניתין דידן דסבר ר' יוסי ממון בעלים הוא אף בחזי להקרבה ולר"נ אליבא דר' יוסי אי חזין להקרבה לאו ממון בעלים דשאני בכור ור"נ איירי בבכור ומתניתן דידן איירי בבשר שלמים ודו"ק :

**בתו'** בד"ה ואם איתא לישני הא ר' יוסי הא רבנן וז"ל ולפ"ז לא יהיה אמת כו' ה"פ לפי סברת הש"ס דרבי יוסי סבר אף במתנות כהונה דחזיין להקרבה ממון בעלים הוא ממילא פלוגתייהו דר' יוסי ורבנן בחזי להקרבה אבל אי לא חזי להקרבה מודים רבנן דממון בעלים הוא ולקמן משמע דבכור אפילו בזמן הזה הוה ממון גבוה בפלוגתא דאביי ורבא לפי פירש רב יהודה הגאון ומוכח כפירש רב יהודא גאון כדפירשו התוס' בפרק הפרה ולכך גרס ר"ח אלא מתנות כהונה שאני ממילא אזל התרכן מתירוצא קמא ותירץ השתא מתנות כהונה לעולם ממון גבוה הוא דזכו משולחן גבוה ואף שיש בידו למכרה כדאי'במס'קידושין דף נ"ב ע"ב בתו' בד"ה המקדש בחלקו ממיל'המקדש בחלקו איירי בכהנים דוקא כדפירשו התו'לעיל ומתני' דבכור איירי בבעלים ואין להקשות הלא בכור אין לו בעלים לפי פירש"י דפירש מתעה שנולד הוא של כהן די"ל ר"ח אזיל לשיטתו דאי' באשר"י בשילהי פרק כ'לק דושין דר"ח פסק טובת הנאה הוא ממון ויכול למכרו לישראל אחר ליתנו לכהן בן בתו אבל ביד כהן הוא לעולם ממון גבוה ממיל'לפי

גרסת

נרסת ר"ח אפש' לומר דאביי ורבא אתיא אליבא דכ"ע לפי המסקנא דהכא דאביי ורבא איירי בבכור ביד כהן אבל רש"י לא גרס אלא דרש"י סבר דבכור אין לו בעלים כדפי' מש"ע' שנולד הוא של כהן דטובת הנאה אינה ממון כדאי' בקידושין דף נ"ח מתילא מתני' דבכור מילתא פסיקתא קתני בין בבעלים בין בכהן ומתני' המקדש בחלקו איירי נ"כ במילתא פסיקתא דאיירי גם בבעלים ולפ"ז נ"ל דלא חזר התרכן מתירוצא קמא דא"כ תקשה מתני' דהכא אמתני' דהמקדש בחלקו דאיירי שם גם בבעלים דאין לתרץ מתנות כהונה שאני דהרי איירי גם בבעלים ומתני' דבכור איירי נ"כ במילתא דפסיקא גם בכהנים כנ"ל מתילא אי אתיא מתניתין כר' יוסי אליבא דר"כ נ"ל דלא מודה רבי יוסי במתנות כהונה דממון גבוה הוא אלא בחזה להקרבה דהרי מתניתין דבכור איירי בכהנים וקתני מקדשים בו את האשה ולכך פירש"י בד"ה מתנות כהונה קאמרת דר' יוסי מודה בזמן שבה"ק קיים משולחן גבוה זכו ליה כהנים ולא בזמן הזה ומתני' לבכור איירי בזמן הזה כדאמר רב נחמן מתילא לפ"ז נ"ל רב נחמן כר' יוסי ואביי ורבא לקמן אליבא דרבנן דסברי אף בזמן הזה ממון גבוה הוא ודו"ק :

**גם** איתא במס' עירובין דף כ"ט ר' ישמעאל אומר כתוב אחד אומר וכו' הא כיצד מקדישו אתה הקדש עילוי ואי אתה מקדישו הקדש מזבח ופירש הרת"בס ז"ל דקאי שיקדישו הבעלי' וטובת הנאה שלהן עיין שם באורך ורש"י פי' שיתן גם טובת הנאה לכהן ולכך פירש"י הכא שאין בעלין אלא כהן כדי לדחות . פי' ר"ח דסבר דמכירה קאי אבעלים דמותרים למכור טובת הנאה שלהם גבי בכור ורש"י פירש מה דתנא ומוכרין קאי אכהנים דבעלים לית ליה אפילו טובת הנאה נ"כ הוא לכהן כנ"ל :

**דף טו** ע"א ברש"י בד"ה בתשלומין איתא וז"ל בתמי' דמשמע שמפסיד מדינא דלשון תשלומין לא שייך רק שמפסיד מדינא ומה דפירש"י כך לפי דנ"ל דהתנא בא לנו להורות איזה דין מתילא למ"ד פלגא נזקא ממונו מורה התנא במה דתני הניזק בתשלומי' דממונא הוא שמפסיד הניזוק מדינא ולמ"ד קנסא מורה לנו התנא ממה דתני המזיק בתשלומין ומה דתני הניזוק בתשלומין מורה התנא פחת נבילה ולכך פירשו התוס' לא נצרכה אלא לפחת נבילה וז"ל אע"ג דשקיל דלאו דידיה וכו' דאין לומר דקאי אמועד דא"כ מאי אתא התנא לאשמעינן במה דתני המזיק בתשלומין ולכך אמר בגמרא לא נצרכה פירש מה דצריך התנא לאשמעינן · ויש להקשות למ"ד פלגא ניזקא ממונו תקשה נ"כ למה תני המזיק בתשלומין בשלמא ניזוק איצטריך לאשמעינן דפלגא ניזקא ממונא וכמו דהקשה הש"ס למ"ד קנסא למה תני ניזוק בתשלומין ה"ה למ"ד ממונא תקשה למה תני מזיק בתשלומין ונ"ל דהנה יש להקשות עוד מאי מקשה הש"ס ממה דתנא הניזוק והמזיק בתשלומין דלמא זה אתא לאשמועינן לפי מה דסבר ר"ע בדף ל"ה דשותפי ניניהו ואם הזיק פעם שני מחוייב הניזוק לשלם נ"כ מחלקו מתילא לכך אמר התנא הניזוק והמזיק בתשלומין שאם היזק זה שור פעם ב' צריכי' לשלם הניזוק והמזיק אלא הדא מתורצת בחברתה דהנה התוס' מקשים בדף ל"ו ע"א בד"ה אי כר"ע דאמר שותפי ניניהו וז"ל תימא דלר"ע נמי אמאי אין ראשון נשכר דלמה יהא מוטל עליו לשמור חלקו כל זמן שלא עמד בדין . ולא באו עדים דמה הוא יודע אם יזכה ויש לומר כיון שיש בידו להביא עדים ולזכות מתחייב בשמירתו עכ"ל והנה ולפי זה תירוץ התוס' הוא למ"ד ממונא ואף אי יודה כשיביא עדי' יתחייב אלא למ"ד קנסא ואי מודה מיפטר מתילא אף שיש בידו להביא עדים מ"מ אינו יודע אם יזכה דשמא יודה זה קודם שיבואו עדים ולפ"ז למ"ד קנסא תמיהת התוספו' הנ"ל במקומה עומדת למה יתחייב הניזוק דמה יודע לשמור חלקו שמא לא חבה וכה"ג איתא במס' כתובות דף מ"ב דפטור מקרבן שבועה לפי דאינו ממון הוא דשמא יודה ויפטר והשתא אתי שפיר הכי מקשה הש"ס תנן הניזוק והמזיק בתשלומין דאם היזק שור זה פעם שני צריכי' לשלם הניזוק והמזיק בשלמא למ"ד ממונא הייני דשייך ניזוק בתשלומין כתירוץ התוס' הנ"ל אלא למ"ד קנסא השתא לאו דידיה שקיל פי' שלא היה שלו עד השתא שאם יודה יפטר בתשלומין מתילא למה ישלם הניזוק הלא לאו דידיה הוה החלק שור כקושית התוס' ומשני מה דתנא הניזוק והמזיק בתשלומין אינו פירושו כנ"ל אלא מה דתני המזי' בתש'ומין אתא לאחרות דקנסא הוא ומה דתנא הניזוק בתשלומין אתא להורות דפחת נבילה דניזוק הוא וזה הוא למ"ד קנסא ולמ"ד ממונא מה דתנא הניזוק והמזיק בתשלומין להורות דשותפי ניניהו כנ"ל ודו"ק :

**דף טו** ע"א ברש"י בד"ה הא תנא ליה רישא תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה וז"ל הא תנא ליה רישא חבתי בתשלומי נזקו וקתני עלה תשלומי נזק ויש לדקדק למה מביא רש"י הכא חבתי בתשלומי נזקו ובמס' כתובות לא מייתי רש"י רק תשלומי נזק ונ"ל דהנה יש להקשות למה לא מקשה הגמרא לעיל בדף י"ד ע"ב על מה דאמר שם תנינא להא דתנו רבנן תשלומי נזק כו' תרתי למה לי אלא מה דתנא ברישא המסכת תשלומי נזק תירץ הא שר"י ז"ל דף ק"ג ע"א דבא להורות או כסף או מיטב ומה דתנא חבתי בתשלומי נזקו קאי אבור כדמוקי בגמ' דקאי אבור תשעה ובא אחד והשלימו לעשרה ובסיפא קאי אקרן כדפירש"י שם במתניתין וקרן ובור לא נמרי' מהדדי דבור תחילת עשייתו לנזק וקרן כוונתו להזיק אך עכ"פ קרן תמה קיל מבור דהרי התורה חייבה לבור כ"ש ולקרן תמה חצי נזק מתילא לכך לא הקשה הש"ס לעיל תרתי למה לי חבתי בתשלומי נזקו ותשלומי נזק להורות דבעלים מטפלים בנבילה דיש לומר חדא קאי אבור וחדא קאי אקרן ולא אתי' מהדדי אבל הכא דתנא פעם ג' ניזוק בתשלומין להורות פחת נבילה קשה שפיר למה לי פעם ג' ולכך פירש"י דקושיא היא דכבר תנא תרתי ומנא להורות פחת נבילה הייט חבתי בתשלומי נזקו ותשלומי נזק ולכך משני הש"ס תרי צריכותא דאי הוה תנא תם לא אתי' מועד מיניה מתילא תו לא קשיא תשלומי נזק תרתי למה לי . דלא ידעינן איזה בתם ואיזה במועד ואי הוה תנא חד ה"א דקאי אתם אך עדיין תקשה למה תנא פעם ג' דהרי תנא ברישא חבתי כו' ואיירי בבור וסיפא תשלומי נזק איירי בקרן ומוכח דקאי אקרן מועדת דאל"כ כ"ש הוא מבור דמועד הוא וחמיר מקרן תמה אלא קאי אמועד ולמה לי פעם ג' הניזוק בתשלומין לפחת נבילה לכך איצטריך לומר צריכותא שנייה דמבור לא אתי' אע"ג דחמיר משום דמשלם כולה ולכך פירש"י הכא דקושי' היא ממה דקתני פעם ג' דמה דתני תרי זימנא לא קשיא כנ"ל . ולכך לא הקשה הש"ס לעיל תרתי למה לי ובמסכת כתובות אין צורך לזה דלא קשיא שם למה לא הקשה לעיל ודו"ק :

**דף ט"ו** ע"א בתו' בד"ה אי משום חצי כופר לאו שיור' הוא ופירשו התוספות דלא תקשה למ"ד ממונא מאי שייר דהאי שייר עכ"ל ורבי שמחה פירש דזה היא קושיא וה"פ אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא הואיל שאינו משלם כלל ומשני הש"ס הא תני רבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר והוה שיור ומה דהקשה לעיל וליתני שהתם אינו משלם ע"פ עצמו דלמא משום שאינו משלם כלל כירש רבינו שמחה הואיל וחייב רק שאינו משלם בשביל זה הוה ליה למיתני עכ"ל ולע"ד נראה לפרש הגמ' בענין אחר באמת מה דתם משלם חצי כופר ומועד כופר שלם הוה שיור כקושית רש"י ותוספות גם ומה דמתרצים רש"י והתוספות דזה הוא בכלל נזק אפשר לומר דאינו בכלל נזק דהרי בנזק ליכא פלוגתא ובכופר איכא פלוגתא וכן נ"ל לדעת רבינו שמחה הנ"ל לפי מה דפירש דלפי המסקנא הוה שיור מה דתם משלם חצי כופר ומועד כופר שלם ולפ"ז ה"פ בגמרא דמשני שייר חצי כופר דכמועד משלם כופר שלם ובתם חצי כופר ומקשה הש"ס אי משום חצי כופר לאו שיורים הוא דהרי כשהשור בסקילה אינו משלם כופר דיכול לומר הביאו לב"ד וישלם לך דתם אינו משלם רק מגופו ולכך התנא לא חלק במה דברים אמורי' בזמן שאין השור בסקילה ומה שאין התנא יכול לכלל בבבא אחת לא הוה שיור וכה"ג איתא בתה"ד בא שם ומשני הש"ס הא מני ר' יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר פירש מה דאמרי' תם משלם חצי כופר אינו אלא לר' יוסי הגלילי דכר"ע לא אתיא כדפירשו התוס' שם ואי ר' יוסי הגלילי היא לא קשיא דהרי ר' יוסי הגלילי סבר נקי מדמי ולדות ויקשה לר' יוסי מ"מ אי ולדות ממון הם לחייב נזק ואי נפשות הם לחייב כופר אלא נ"ל דר' יוסי הגלילי סבר כופרא כפרא ולכך פטור מדמי ולדות דאין נענשים על העוברין ואי כופרא כפרא אף כשהשור בסקילה חייב כופר כדאיתא ברש"י בדף מ"א ע"ב בד"ה כופרא כפרא מתילא הוה חצי כופר שיורא דלר' יוסי לעולם חייב בתם חצי כופר ולפי פירש"י ותוס' דפירשו מה דמשני הש"ס שייר חצי כופר היינו דלא משלם בתם חצי כופר אינו מדוקדק תיבת חצי דהוה ליה למימר שייר כופר דמועד משלם ותם אינו משלם וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דהש"ס תירץ שייר חצי כופר דתם משלם חצי כופר ומועד כופר שלם וע"ז מקשה אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא כסברת רש"י והתוס' דהוה בכלל נזק ומשני הא מני ר' יוסי הגלילי הוא דזה אינו אלא לר"י הגלילי דר"ט ור"ע סוברים דתם אינו משלם חצי כופר ואיך אפשר לומר שהוא בכלל נזק דהרי בנזק ליכא פלוגתא וכ"ע סברי דחייב ובכופר כ"ע סברי דפטור רק ר' יוסי מחייב מתילא הוה שיורא דאינו בכלל נזק גם לדעת ר' שמחה הנ"ל נ"ל לפי המסקנא כופר אינו בכלל נזק וק"ל ·

**דף טו** בתוס' בד"ה אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא וכו' הקשה הגאון מהר"ר אברהם ברודא הרי לת"ד פלג' נזקא ממונא לא קאי הניזק והמזיק בתשלומין אפחת נבילה, מתילא אפחת נבילה אינו בתחו' אלא או בתם או במועד מתילא לת"ד ממונא אבל שיור פחת נבילה עכ"ל ונ"ל דהנה רש"י פירש הכא בד"ה הא תנא ליה רישא וז"ל הא תנא חכתי בתשלומי נזקו וקתני עלה תשלומי נזק גם התוס' פירשו כך במס' כתובו' בדף מ"א בד"ה הא תנא ליה רישא וכבר פירשתי לעיל בע"ה ועוד לאלוה מילין דקשה להו למה מצריך התרצן תרי צריכותא בחד סגי דהרי לא ידעינן איזה איירי בתם ואיזה במועד ואף דסיפא מוכח דאיירי בתם מדקתני שוה כסף ואועד משלם מן העליה וכן אי' בנימוקי יוסף מ"מ סגי בחד צריכותא דאי הוה תני תם לא אתי' מועד מיני' ואי הוה תנא רישא לחוד ה"א נ"כ דקאי אתם לכך מפרשי רש"י ותוס' דקאי על מה דתני חכתי בתשלומי נזקו וזה א"א לתנא אלא בשור תשעה ובא אחד והשלימו לעשרה כדמוקי בגמ' ושור הוא מועד לעולם מתילא ידעינן דרישא איירי דוקא במועד וסיפא איירי דוקא בתם מדקתני שוה כסף כנ"ל לכך איצטרי' תרי צריכות' ולפ"ז מתורץ קושי' הגאון הנ"ל דהנה לת"ד קנסא סיפ' לא איירי מפחת נביל' דהניזק בתשלומין אתא להורות דממונא הוא מתילא רישא איירי לפחת נבילה כמה דתני תשלומי נזק מתילא רישא דאיירי במועד כנ"ל פחת נבילה דניזוק משא"כ בתם מתיל' לענין פחת נביל' נ"ל מועד קיל מתם והטע' משום דמשלם כולא והנה התנא דברייתא חשיב מה דמועד חמור מתם דקתני שהתם משלם חצי נזק מגופו ולפ"ז מה דתם חמיר ממועד אינו שיור דלא איירי התנא במה דמועד קיל מתם וכה"ג אי' ברש"י במס' כתובו' דף מ"א וז"ל ואי הוה תנא כדקאמרת הוה שביק התנא לאורחי' וכן איתא במהר"שא שם דאין סדר התנא לשנות רק מה ששונה בבבא אחת והשתא אתי שפיר מה דיש להקשות עוד מאי פריך הש"ס מאי שייר דהאי שייר דלמא אתיא כר' יהודא דסבר בדף מ"ה דמועד סגי ליה בשמירה פחותה משא"כ בתם ולפי הנ"ל ניחא דלא חשיב התנא רק מה דמועד חמיר מתם ולא הוה שיור מה דתם חמיר וק"ל :

**דף טו** ע"ב בתו' בד"ה ליפלוג וליתני בדידי' וכו' אין להקשו' איך אפשר לומר ע"פ עדים משלם הרי חצי לאו מיתה הביאו לב"ד ושלם לפ' די"ל כשהמית שלא בכונה כדמתרץ ר"א בדף מ"א ע"ב ולכך פירשו התוס' דלמא לא סבר כר"י הגלילי וסבר כר"א, ומה דמקשים התו' לעיל אמאי לא מוקי כר"ע ומשום דלא איצטריך למיתני היינו משום דבדף מ"ג ע"ב הכיחו התוס' דר"ע סבר כרבה דאם אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר וק"ל :

**דף יט** ע"א בתוס' בריש פירקין וז"ל ואומר ר"י ולאי אדפתח וכו' ה"פ באמת אי אדפתח ואדסליק סותרי' זה את זה נוח לתנא לפרש אדפתח אבל הכא דמחד קרא נפקא ושווי' בהלכותיהן והוו כחד מתיל' אף אי מפרש אדסליק הוה נ"כ אדפתח ויוצא ידי שניהם לכך מפרש אדסליק ופשוט הוא • שם בתו' בד"ה הבהמה מועדת וכו' לפירש התוס' דה"ק כיצד הרגל מועדת וכו' מה שאמר בפ"ק וקושיית רבינא היא דתיבת בהמה הוא מיותר יש להקשות מאי מקשה רבינא דלמא איצטריך למיתני בהמה דהנה יש לדקדק מה דאמר במתני' לשבר בדרך הלוכה תיבת בדרך הוא מיותר גם הוה ליה למיתר בדרך הילך וזה הקשה כיצד פירש למה אמר התנא כך ומפרש ואזיל הבהמה מועדת פירש מה דאמר בדרך הוא להורות דבהמה בעצמה מועדת ולא תאמר דוקא שלא שלוחה אבל אזלי מתילא לא כדאי' בדף ג' אזלי מתילא תכ"ל ומה שאמר בדרך אתא להורו' כדרכה דוקא לאפוקי קופצת כדאי' בדף ד' ע"א דלאו אורחא היא ותרנגולין מועדן להלוך כדרכן היינו אף בקפיצה אבל לפירש"י אתיא שפיר דזה כבר נשמע ממה דאמר הלוכה דמשמע הילך דרגל עצמו ולא ע"י אדם וזה דפירש"י בגמ' פריך היינו רגל היינו בהמה דהא תנא ליה לשבר בדרך הילוכה דמכוח קושי' הגמ' מוכח דאיט קאי אמה דאמר בפ"ק דאל"כ לא הוה מקשה מידי וזה הביא רש"י ראי' לדבריו דאינו קאי אפ"ק דאל"כ לא הוה מקשה מידי וק"ל :

**בתוס'** בד"ה סד"א ושלא את בעירה וז"ל אע"ג דכבר אשמעי' ברישא דאפי' תרנגולין מועדים וכו' ויש לדקדק דהנה נ"ל אמאי לא משני ברגל תני רגל דחיה ואף די"ל דרבא לא ידע סברא זו מ"מ הי' לתסדר הש"ס לתרץ זה אלא תשו' דרגל נפקא תוכלא דמשמע נ"כ מי' לקרא ושן בהמות אבלא בס קאי לחיה אבל שן דנפק' מן בעירה ה"א דוקא בהמה ולפ"ז לא קשיא קושי' התו' מה דאשמעינן ברישא גבי תרנגולין דזה הוא לענין רגל אבל בשן ה"א דוקא בהמה כנ"ל וק"ל :

**בתוס'** בד"ה בתר מעיקרא אזלינן הקשה מהדורי בתרא ז"ל איך אפשר להפליג בראשון גופה הרי התו' פירשו לעיל בד"ה דרסה על הכלי דאתא לאשמעי' דס"ד כיון דדרסה בחוזק כל כך משונה הוא עכ"ל נ"ל

דזה יהא כשת' נ"כ מדמפליג בין שנשתברה בין נתגלגל הכלי דחמ'קפיא לצרורו' ולמה לא מפליג כשהכלי במקומ' בין דרס בכח לדרס' דרך הילוכ' דהרי אם נתגלגלה הוא תמה שדרסה בכח כדאי' בתוס' אלא אף שדרסה בכח אם נשתברה במקומה משלם נזק שלם וק"ל •

**הובא** שם בא"ש"רי קושיית בעל המאור שהקשה על הרי"ף ז"ל וז"ל רב אלפס פסק כרבה דאזלינן בתר מעיקר' ומשלם זה שהפיל הכלי ובשביל דתרנגולים שחטטו בחבל דלי כתב רב אלפס והוא דאזיל מיני' מיניה אלמא לא אזלינן בתר מעיקרא ונלע"ד לתרץ דהנה יש לדקדק למה פרש"י וז"ל קס"ד דהפשטן שהדלי נתגלגל ונשבר הלא אף אי נשבר במקום שנפל מוכח דאזלינן בתר מעיקרא דהרי לא נגעו התרנגולי' בדלי בשעה שנשבר והוה צרורו' כדאי' שם בא"ש"רי דאם לא נגע בגופו בשעת שבירה הוה צרורות אלא דאזלינן בתר מעיקרא ומעיקרא נגעו בדלי ע"י החבל שהיה מחובר בדלי אלא ה"פ דהנה יש לדקדק עוד מאי פשיט מרבה הלא אי' בכתובו' דמחלק הש"ס בין היכי דמצי להדורי דעקירה לאו גורך הנחה היא ובין היכי דלא מצי להדורי דעקירה צורך הנחה היא דבשעה שיצאה מידו הוה כאילו הונחה והנה רבה את' זרק כלי מראש הגג ולא את' זרק סתם אלא דוק' מראש הגג דלא מצי להדורי וצ"ל באמת הכי פשט תלמוד' רבה מראש הגג ולא אמר בנתגלגל' אלא בנתגלגל' דמצי להדורי לא אמרי' בשעה שנעקרה כאילו נשתבר' באותה שעה וכה"ג אי' בתוס' שם דלידוק מתתני' וכו' מתילא כל פשיט מברייתא' דשבל תקשה נ"כ דלמא משו' דלא מצי להדורי לכך פירש"י דס"ד דפשטן שלא נשבר במקו' שנפל רק נתגלגל למקו' אחר ונשבר והשי' רב ביבי דאזיל מיני' מיני' היינו דלא איירי שנתגלגל הכלי ונשבר דנשבר ע"י כח מדרון רק שנשבר במקומו ונשב' ע"י כובדו של הכלי מתילא רבה ורב ביבי חדא היא ולפ"ז מתורץ הדיקדוק במה דפשיט מרבה לא תימר אלמא בתר מעיקר' אזלינן דבאמת מרבה פשיט איפכא כנ"ל וכדפשיט מברייתא אמר אלמא בתר מעיקרא אזלינן גם בתו' שבת דף נ"ט ע"ב בתו' דמחלקים שם בין נפל במקומו לנתגלגל גם הרמב"ן ז"ל פירש בענין אחר דפשיט מרבה דפטור ולא אזלינן בתר מעיקר' גם אי' בי"ד סי' קך"ס בב"ח מפרש מה דתשני מיני' מיני' היינו מחמת כובדה ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר דהנה יש לדקדק לפי פרש"י דס"ד דפשטן שנתגלגל הדלי למקום אחר ונשבר איך אמר מ"מ בתר מעיקרא אזלינן דלמא לא איירי בנתגלגל עוד קשה ע"פ דאי' בא"ש"רי וז"ל אם דבר המזיק אינו מחובר לגוף הבהמה בשעה שהזיק הוא נקרא צרורות גם הובא בפיסקי הרא"ש וז"ל דבר שאינו מחובר בגופה בשעה שהזיק הוא נקרא צרורות גם איתא בתו' בד"ה זרק כלי מראש הגג וז"ל נראה דאם זרק אבן על כלי ובא אחר וקדם ושברה האחר חייב ולא שייך לומר מנא תבירא תבר דאי אזלינן בתר מעיקרא לא משכחת בצרורות חצי נזק וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמה עכ"ל מתילא אם זרק כלי אע"פי שלא נגע בה בשעת שבירה לא אמרינן דהוה צרורות דאף דלא נגע בה בשעת שבירה מ"מ חייב דאזלינן בתר מעיקרא דבשעה שיצאה מידו כאילו נשברה באותה שעה ובאותה שעה נגע בכלי אבל אם זרק אבן על כלי הוה צרורות כנ"ל בתו' ולפ"ז קשה הלא התרנגולים לא נגעו בדלי בשעת נפילה ולמה משלם נזק שלם אלא צ"ל שהיו התרנגולים עומדים על הדלי בשעה שנקרו החבל והכבידו על הדלי ובשביל זה נפל הדלי כשנקרו החבל ע"י המשא שהיו מכבידים על הדלי נפסק מעט מעט וכשנפל הדלי על הארץ לא עמדו על הדלי מתילא מוכח שפיר מברייתא דאזלינן בתר מעיקרא דאף אם נאמר שנשבר הדלי במקומו מ"מ לא נגעו בגופן בשעת שבירה ולמה משלם נזק שלם אלא דאזלינן בתר מעיקרא ומעיקרא נגעו בגופן בשעת נפילה שהיו עומדי' על הדלי כנ"ל ומשני תרגמא אחבל ופריך והא חבל משונה היא בשלמ' אדלי לא קשיא נ"כ הרי הדלי נפל ע"י שחטטו בחבל וחבל משונה הוא דאי היו עומדי' על הדלי זה אינו משונ' דהרי תני במתני' התרנגו' מועדין להלוך כדרכן ולשבר שהתרנגולי' קופצים על הכלים ונופלי' ונשברים אבל אחבל קשה שפיר משונה הוא ואין צריך לפירש התו' שמפרשי' בד"ה למה לא מקשה אדלי משונה הוא גם הרא"בד ז"ל השיג על הרמב"ם ז"ל מכח זה דסבר קושיית הגמ' והא חבל משונה הוא קאי אסתם ברייתא ולפי הנ"ל ניחא והשיב רב ביבי דאזיל מיני' מיני' שהיו עומדי' על הדלי והכבידו עליו עד שנפל לארץ ונשבר מתיל' דחפו את הדלי עד שנשבר ונגע בגופן בשעת שבירה ולכך משלם נ"ש בכלל העולם אפי' אי אמרי' בתר מעיקרא אזלינן נ"ל שהיו עומדים על הדלי בשעה שנפסק וע"י שחטטו בחבל והכבידו הדלי נפסק מעט מעט אבל אם חטטו בחבל ולא עמדו על הדלי דלא נגעו אף בשעת נפילה אינו משלם נ"ש דהוה צרורו' כנ"ל ולזה כיון הרי"ף ז"ל ורב ביבי נ"כ כך השיב דעמדו על הדלי גם בשעת שבירה ודו"ק :

## דף כא

ברש"י בד"ה תרתי וכו' ויש לדקדק מאי קושיא רש"י יותר ממה דאיתא שם בהדיא וצ"ל דהנה רש"י פי' בדף ך' ע"א בד"ה וזה חסר וז"ל דסבירו קיימא להשכיר והוא מוגיר לאחרינא עכ"ל וצ"ל דאיירי שהיה שמעון במדינה זו והי' סבור שישלם לו ראובן דאין לומר שלא היה שמעון במדינה זו דא"כ איך הוה מוגר לאחרינא ולפ"ז תקשה מאי מקשה הש"ס תרתי דלמא הא דאמר צריך להעלות לו שכר איירי דשמעון היה במדינה זו וטען דהי' סבר ראובן ישלם לו ולכך צריך להעלות לו שכר דהוה מוגיר לאחרינא והא דאמר אין צריך להעלות לו שכר איירי דשמעון לא היה במדינה עד השתא דבלא"ה לא היה מוגיר לאחרינא לכך פירש"י האי דשכר בית של שמעון מראובן הוה לי' דר בחצר שמעון שלא מדעת דתסתמא לא ידע שמעון שזה הבית שלו דאי ידע שמעון שזה הבית שלו למה הניח את ראובן להשכיר את ביתו ועכ"ב קאמר צריך להעלו לו שכר ומכ"ש באם יודע שמעון שדר בחצירו שצריך להעלו' לו שכר דמה דשתק הוא משו' דסבר שיתן לו שכר ולכך פי' רש"י שדר שלא מדע' שמעון כל זמן שדר לא ידע שמעון שהבית שלו וק"ל :

## דף כב

ע"א בגמרא אי הכי אמאי פטורין ומקשים התוס' בד"ה הא נפלו פטורין וז"ל מאי לשון אי הכי הלא בלאו הכי קשה יותר אמאי פטורין אי הזיקו באורחייהו ומתרצים קצת דחוק לע"ד ואפשר לתרץ בענין אחר אי לא פירושו דרב פפא לא קשיא אמאי פטורין דאפשר לומר דאיירי ברשות הרבים והוא"ל דאורחייהו בהכי הוה רגל ורגל פטורה בר"ה ואשמועינן בריתא דאף מלמטה למעלה אורחייהו לקפוץ והשתא דתירוץ רב פפא דאיירי בשינוי והוא תולדה דקרן קשה שפיר אמאי פטורין ולפ"ז אתי' שפיר מה דלא מקשה מתניתן ובריתא אהדדי דאפשר לומר דמתני' איירי ברשות הניזק וברייתא איירי ברשות הרבים והשתא דתנו רבנן מלמטה למעלה לאו אורחייהו מקשה מברייתא ד' תני מלמטה למעלה וממעלה למטה פטורין מקשה ממה נפשך אי איירי ברשות הרבים למה פטורין אם דילגו מלמטה למעלה הלא הוא תולדה דקרן ואי איירי ברשו' היחיד למה פטורין אם דילגו ממעלה למטה ומשני רב פפא דאף ממעלה למטה איירי בשינוי ומה דתני פטורים פירושו פטורים מנזק שלם וחייבים בחצי נזק ודו"ק :

## דף כג

ע"ב בתוס' בד"ה אינו מועד וכו' וז"ל לאו דמוכח ממתניתין דסתם לן תנא כר"ם וכו' ואפשר להביא ראיה דמוכח דאתיא כר"ם דאיתא בגמרא בדף מ"ה מ"ט דר"מ דסבר מועד צריך שמירה מעולה קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימא פירש"י אין צריך לשמרן ואמר רחמנא תם לעביד ליה שמירה פחותה הדר אמר רחמנא ולא ישמרנו גבי מועד דנעביד ליה שמירה מעולה עכ"ל ממילא מקרא ולא ישמרנו נילמד היכי דצריך שימור ולא שמרו חייב והנה אמר במתני' צריך שיעידו בו ג' פעמים ואמר שם דקרא מתמול שלשום לר' יהודא אתא למעט דאם נגח ביום אחד אינו נעשה מועד ולר"מ לרבות אפילו נגח בג' ימים ממילא לר"מ דסבר נגח ביום א' הוה מועד בדין הוא שיהיה מועד בשני פעמים דהיכי דא"כ בשמירה חייב בנזקיו דאי אמרינן בתרי זמני הוה חזקה צריך לשמרו אם נגח שני פעמים וקרא מתמול שלשום אתא לרבות אפי' בג' ימים אבל אי נגח אפילו שני נגיחות בדין הוא שיהא מועד דהרי צריך שמירה אלא דסבר כרשב"ג וק"ל :

## דף כד

הרי הוא אומר וכו' יש לדקדק דהנה על מה דאמר ר"מ ק"ו הוא קשה הלא אין עונשין מן הדין וכשור מועד כתיב וגם בעליו יומת בידי שמים גם איכא מ"ד דאפי' ממון אין עונשין מן הדין אלא צ"ל דבאמת ר"מ למד מדכתיב ולא ישמרנו היכי דחייב בשמירה חייב בנזקין והיכי דאיתחזיק לינח חייב וזה שכתבו התוס' דהטעם דמחייב ר"מ משום דמוחזק לינח ומה דאמר ר"מ ק"ו הכי פירושו דמכח ק"ו יותר מסתבר' לאוקמי קרא דאף בקירוב נגיחותיו חייב ולפ"ז קשה מאי אמר זבה תוכיח אי ס"ד דנילמוד מזבה למה לי קרא וכן איתא בתוס' במס' נדה דף ל"ח ע"ב וז"ל מכח הק"ו אית לן למידרש קרא למילתא אחריתי וק"ל :

## שם

בתוס' בד"ה ודלמא למעוטי זב מימים וכו' ה"פ דקשה למה לי וזאת הרי ריחוק קיל מקירוב ומהיכי תיתי לומר דמטמא בימים אלא צ"ל דהוה אמרי ק"ו מזבה מה זבה דאינה מטמאה בראיות מטמאה בימים זב שמטמא בראיות אינו דין שיטמא בימים ולפ"ז צ"ל דזבה אינה מטמאה בראי' ולכך לא ביצי למימר אבל לא זבה מראיות היינו לומר דזבה מטמא בראיות ולא מיעטה הכתוב מראיות דאם כן ליסתוק מוזאת דהרי לפ"ז אין ליליף ק"ו מזבה שיטמא זב בימים ולמה לי וזאת ויש לדקדק הלא בלא"ה אין להמקשה לומר ולא זבה מראיות דהרי זה המקשה הקשה לר"מ דלמא כר' יהודא והרי ר' יהודא סבר ג"כ דזבה אינה מטמאה בראיות דהרי אמ' לר"מ זבה תוכיח גם מה דכתבו התוס' א"כ ליסתוק קרא מוזאת יש לדקדק הלא לרבי יהודא גבי שור ריחוק חמור מקירוב להכי איצטריך וזאת דלא נילוף זב משור כמו דגבי שור ריחוק חמיר הוא הדין זב שמטמא בראיות אינו דין שיטמא בימים וק"ל :

## גם

מה שהקשה שם הגאון מהרש"א ז"ל אפשר לתרץ דה"פ התו' אי נמי שהמקשה היה ידע ההיקש רק סבר מדכתב קרא מיעוטא גבי זב ש"מ דאתא למעוטי זב מימים דאין סברא לומר קאי בזב וממעט זבה וצ"ל דההיקש אתא לרבות זבה בראיות ולפ"ז תקשה הלא ק"ו הוא אם מטמאה בימים כ"ש בראיות אלא צ"ל דראיות אינו מסתברא להחמיר מימים ממילא נדחה ק"ו דר"מ מכח ההיקש מדחזינן דאקיש קרא כדי לרבות זבה בראיות ותירץ הש"ס שזה מסתברא יותר קאי בראיות וממעט ראיות וק"ל :

## דף כח

ע"ב בגמרא אמאי אונס הוא ואונס רחמנא פטריה ויש לדקדק למה לא מקשה מיד מברייתא ואפשר לומר מברייתא לחוד לא קשיא דאפשר לומר אונס דברייתא קיל מאונס דמתניתין דשם הרוח מסייעו דאי לאו רוח לא הוה נפלו כליו לכך הביא קרא דנערה דהיא ג"כ סייעה לאונס שאם היתה יושבת בביתה לא נאנסה כדאי' שם ברש"י בחומש פירשה קורא לגנב ומ"מ פטורה ממילא מוכח דאין לחלק דאף בכגון זה מקרי אונס גמור דהרי קרא פצע תחת פצע אתא לחייב אונס אלא דאונס דנערה הוה אונס גמור וה"ה אונס דמתניתין וק"ל :

## דף כט

יש לדקדק למה אמר אביי בתרתי פליגי הלא אי אמרינן דפליג ר' יהודא לאחר נפילה לא קשיא מידי דאפשר לומר דר"מ איירי בין קודם נפילה בין לאחר נפילה לכך תנא תרתי הוחלק במים ולקה בחרסית ואתא ר' יהודה למימר לאחר נפילה במתכוין חייב באינו מתכוין פטור היינו אם נתכוין לזכות בחרסית כדאמר רב יוסף שם וצ"ל דהנה יש לדקדק עוד מה הוכיח אביי ממתני' דבתרתי פליגי מדקתני תרתי דלמא משום הכי תנא תרתי אי הוה תני לקה בחרסית לחוד ה"א לקה בחרסו' הוא דמחייב ר"מ אבל הוחלק במי' מודה ר"מ דפטור דקרקע עולם היזקתו ואי הוה תנא הוחלק במי' לחוד ה"א דוקא הוחלק במים פוטר ר' יהודה משו' דקרקע עולם היזקתו אבל לקה בחרסית מודה ר' יהודה דחייב אלא ה"פ דאי כתוס' בד"ה אמר רבה וכו' דהכמה דרבה היא מדקאמר ר' יהודה מתכוין חייב פשיט' דחייב והוה ליה למימר בקוצר אינו מתכוין פטור דאין לומר דאתא לחלוק בדברי ר"מ דהרי ר"מ לא איירי כלל במתכוין לשבר כלי להזיק גם היזקא דדברי ר' יהודה סתרי אהדדי דאמר מתכוין חייב הא סתמא כידוע הא סתמא פטור והדר אמר אינו מתכוין פטור הא סתמא חייב לכך אמר אביי בתרתי פליגי וקאי רבי יהודה על מה דאמר רבי מאיר שאם הזיק בנפילה חייב על זה אמר רבי יהודה דוקא אם ידוע שנשבה במתכוין הא סתמא פטור דזה הוא חוץ לסברא שישבר אדם כליו כדי להזיק אחרים ובאמור נפילה א"ר יהודה דוקא אם ידוע שאינו מתכוין היינו שהפקיר חרסיו הוא פטור הא סתמא חייב דמן הסתם אינו מפקיר חרסיו אך תקשה מנ"ל לר' יהודה דר"מ איירי בתרתי לזה אמר אביי מדקתני תרתי ולפ"ז מתורץ מה דיש לדקדק כמה דאמר אביי לרבה מכלל דר"מ מחייב אף בנפסד מנ"ל לאביי זה ולדרכנו ניח' דלפי מה דפירשו התו' דלכך הוכרח רבה לומר דמתכוין להוריד מכתיפיו משום דקשיא ליה למה א"ר יהודה מתכוין חייב וע"ז וקשה דלמא לכך אמר ר"י מתכוין חייב משום דר"מ מתחייב אונס וקשה הלא אונס רחמנא פטריה מנערה המאורסה אלא ר"מ סבר קרא פצע תחת פצע אתא לחייב אונס וצריך לחלק מה דפטר רחמנא אונס היינו נפסדה מאליו אבל נתקל אתא קרא פצע תחת פצע לחייבו וע"ז א"ר יהודה דאינו כן דקרא פצע תחת פצע איירי במתכוון היינו שנתכוון להזיק את זה והיזק את חבירו וזה אע"פ שהזיק באונס חייב דהיה מתכוון עכ"פ להזיק ומה דפטר קרא בנערה משום שאינה מתכוונת ממילא מנ"ל לרבה מתכוון להורידה מכתפיו אלא צ"ל דידע רבה דר"מ מחייב אף בנפסדה ממילא לא איירי ר"מ בקרא וצ"ל דר' יהודה בא לחלק בדברי ר"מ ולכך אמר מתכוין חייב ותקשה הרי ר"מ לא איירי במתכוון לשבר לכך הוצרך רבה לומר מתכוין להורידה מכתפיו ולכך אמר אביי מכלל דר"מ מחייב אף בנפסדה ולפ"ז אפשר לתרץ קושי' התו' שהוקשו מנ"ל דלמא יש לחלק בין נפסד מאליו בין נתקל הלא מוכח דרבה ידע בקבלה דר"מ מחייב אף בנפסדה וק"ל :

## דף כט

ע"א בתו' בד"ה פליגי בשעת נפילה כו' ה"פ דקשה איך אפשר לומר בתרתי פליגי בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה הלא לבן לקה בחרסית משמע שסבר היו חרסות

חרסות ואין לומר לקה בחרסו' איירי לאחר נפילה והולך כמים איירי בשעת נפילה ולאחר נפילה דהרי אמר בגמרא גלוי היכי משכחת ליה בשעת נפילה לכך מפרשי התו' בשעת נפילה פירושו קודם שהיה לו פנאי לסלק ועל זה שייך שפיר לשון לקה בחרסות בשעת נפילה קודם שהיה לו פנאי לסלק אך עדיין תקשה למה תנא תרתי הוה ליה למיתני לקה בחרסות לחוד ומ"ת הוה משתמע מיניה תרתי מדלא מפליג מידי וקתני סתם לקה בחרסו' חייב והרי אי הפקיר לחרסיו פטור וסתם חרסיו אפקורי מפקיר להו כדפירשו התו' אלא דאף אם הפקיר לחרסיו חייב לכך מפרשי התוס' דלכך הוצרך ר"מ למיתני תרתי דקאי פלוגתייהו אף אם שיבר בפשיעה ואח"כ הפקיר וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר דקשה למה אמר ר' יהודה מתכוין חייב הלא לפירש התו' לכך הוצרך רבה לאוקמי במתכוין להורידה מכתפיו משום דקשיא ליה מתכוין חייב בדברי ר"י הוא מיותר מתילא לאביי תקשה למה ליה בדברי ר' יהודה מתכוין לכך מפרשי התו' דהכי אמר ר' יהודה אף שהיה תחילה מתכוין לשבר אעפ"כ אם היה אח"כ אינו מתכוין היינו שהפקיר חרסיו פטור וק"ל :

**דף לו** ע"א בתו' בריש פירקן וז"ל ולא מצי לשנויי כגון שאין בידו דא"כ תקשה ראשון נשכר מיבעי ליה ה"פ דתו' אזלי לשיטתם דפירשו בדיבור ג' במותר נזקיו היינו אם נזק רביעי וחמישי שוין ונזק שלישי יותר מנזק רביעי או חמשי מתילא רביעי תפסיד כל דמי נזקו לפי שצריך לשלם לחמשי כל דמי נזקו דבשביל שתפסו נעש' עליו שומר שכר ומה שנשאר מותר מחמשי יחזור לשלישי דאין שלישי חייב בנזקי חמשי רק בנזק רביעי ונזק רביעי לקח חמשי ולכך פירשו התו' בדיבור שני דלא מצי לאוקמי כר"ע דלר"ע שותפים ניהו מתילא גם השלישי מחוייב לשלם לחמישי דאף אי תפסו רביעי מ"מ חייב גם שלישי בשמירתו דשותפי ניהו מתילא אם נזקי רביעי וחמשי שווין אתאי יחזור המותר לשלישי ורביעי יפסיד הכל בדין הוא שיקח גם רביעי חלק המותר דהרי גם שלישו חייב בנזקי חמשי וזה דפי' התו' ולא מצי לשנויי דהיינו לאוקמי כולה מת' מתני' אליבא דר"ע וכגון שתפסם ומותר בנזקיו ודקשיא הלא השלישי חייב נ"כ בשמירתו ליתני כגון שאינבידו להבי' עדי' ולכך אינו חייב שלישי בשמירתו דא"כ תקשה בסיפ' אמאי אחרון נשכר ומה שמותר מנזקי אחרון חולקים הראשונים ראשון נשכר מיבעי ליה דלמה יפסיד ראשון שהרי אינו חייב בשמירתו ועדיין עד שיביא עדים והתו' הביאו זה הנ"ל ראיה לדבריהם דאם יש בידו להביא עדים כ"ע מודים אליבא דר"ע דחייב בשמירתו ואם אין בידו להביא עדים כ"ע מודים אליבא דר"ע דפטור דאל"כ הוי ליה לאוקמי כולה מתניתן אליבא דר"ע ור"מ ור"ש פליגי אליבא דר"ע דר"מ סבר כאין בידו להביא עדים מודה ר"ע דלא הוה שותף לחייב בשמירתו ולכך בתפסו כולם אחרון נשכר ומותר בנזקיו יחזיר לשלפניו ור"ש סבר אף באין בידו להביא עדים סבר ר"ע דהוו שותפי אלא כאין בידו להביא עדים אין סברא לחייב בשמירתו ובאם יש בידו להביא עדים הוה כאילו כבר עמד בדין וחייב בשמירתו ולכך לא מצי לשנויי כולה מתני' אליבא דר"ע וק"ק ·

**דף לח** ע"א רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתיה אזל עולא לעולויי גביה לנחמיה אמר כתיב ויאמר ה' אל משה אל תצור את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו מה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צרור את המדינים והכיתם אותם מואבים עצמן לא כ"ש אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמי העמונית ופירשו התו' וז"ל אומר ר"ת דלאו דוקא אלא כלומר עתיד משה לישא ק"ו דקודם נאמר אל תצור ממה שנאמר צרור את המדינים והא דקאמר נמי הקב"ה למשה לא כשעלתה על דעתך לאו דוקא עוד שם הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע דאחר שנאמר צרור את המדינים עדיין היו מוזהרים שלא לצור את מואב ובבראשית רבה סוף פ' ויצא קאמר כששלח דוד אל ארם נהרים פגע במואבים וביקש לאבדם והביאו לו אפוסטלאות שלכן אל תצור את מואב והשיב דוד שהם פרצו גדר תחילה דכתיב וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור ותירץ ר"י דדיאוי בעלמא השיב וקרא דשופטים שלאכם יגלון מלך מואב היה לו להביא אלא שמן התורה היה רוצה להביא להם תשובה מפני חילול השם כו' ויש לדקדק לתירץ ר"י איך עשה דוד מלחמ' עמהם בשביל שפרצו הגדר הלא הקב"ה צוה לאחר שפרצו הגדר בימי בלק אל תצור גם כתבו התו' בד"ה מואבים עצמן וז"ל מה דמזכיר גם פרידה של עמון לא איצטריך אלא משום מואב ונלע"ד לפרש הגמ' בענין אחר ויתורצו כל קושית התו' הנ"ל גם מה שהקשה הרמב"ן ז"ל בחומש על מה דאמר קרא ע"ד אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים והרי מואב הקדימו בלחם ומים ומכח זה נדחק לפרש ע"ד אשר לא קדמו קאי על עמון לחוד גם המזרחי הקשה על מה דפירש"י בפ' דברי' ע"פ כאשר עשו לי בני עשו היושבי' בשעיר והמואבים היושבי' בער וז"ל לאו בענין לעבור בארצם אלא לענין מכירת לחם ומים עכ"ל והקשה המזרחי ז"ל הלא כתיב ע"ד אשר לא קדמו וכו' עוד הקשה המזרחי לפי מה דפרש"י בפר' מטות דלכך לא צוה הקב"ה להכות את המואבי' לפי שסלחו מחמת יראה שהיו שוללים אותם אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם ולפ"ז מאי אמר בגמ' ק"ו ממדינים הלא ק"ו פריכא הוא דשאני מדינים כנ"ל גם הקשה בעל קקין דיונה מנ"ל דאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה דהרי בדין היה אפי' להרוג את המואבי' א· לאו משום שני פרידות ויתורץ הכל בעז"ה כחדא מחתא דהנה אי' ברש"י בפרש' כי תבא על הפסוק ע"ד אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים וז"ל על העצה שיעצו להחטיא אתכם בזנות ומקשים העולם דעיקר חסר מן הספר ונ"ל דה"פ דהנה בגמ' במס' יבמות אמר שם מואבי ולא מואבית שנאמר ע"ד אשר לא קדמו דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם וצריך היה להם לקדם נשים לקראת נשים ומשני כבודה בת מלך פנימה ויש לדקדק שלא הלכו הנקבות חוץ לביתם בשיטים ונ"ל ע"פ דאיתא בירושלמי והובא ברמב"ן בחומש מה דאמר כבודה בת מלך פנימה היינו שתלא אשה חוץ לגבול ארצה אבל בתוך גבול ארצה דרכן של נשים לצאת והנה יש לדקדק עוד מה דכתיב אשר לא קדמו וכו' בדרך בצאתכם ממצרים שהוא שפת יתר אלא ה"פ באמת במדבר כשירד מן לישראל ובאר לא היו צריכים ישראל ללחם ומים רק כשיצאו ממצרים ועדיין לא היה המן יורד ועשה הקב"ה נס שהיו מסתפקים מעוגות שהוציאו ממצרים וזה לא ידעו העמונים ומואבים ולא זכרו מה שניצל לוט ע"י אברהם גם ברית אחים והיה להם להביא לישראל לחם ומים וגמרו בדעתם שלא יביאו לישראל על הדרך דאם יקדמו אותן חוץ לגבול' לא יבואו נקבו' עמהם דאין דרכה של אשה לצאת חוץ לגבול ארצה לכך לא הביאו חוץ לתחומן כדי שיצרכו ישראל לבא לגבול ארצם ויחטאו עם הנקבות ממילא זו העצה שלא קדמו בצאתם ממצרים היתה כדי להחטיאם בזנות ממילא בזה היו העמונים שוין למואבים ומה דאמר הכא נשא משה ק"ו בעצמו ה"פ דהנה תיבת בעצמו לכאורה הוא מיותר אלא דמביא ראיה ממה דאמר הקב"ה צרור את המדינים והכיתם אותם ע"ד דניכלו לכם ע"ד פעור שנתנו עצה למואבים להחטיא את ישראל ממילא הסבר' היא דק"ו מי שרוצה בעצמו להחטיא שיהרגוהו וזה הק"ו נשא משה בעצמו פירש מה שהוא עכשיו ק"ו זה נשא משה בעצמו מסברא בשביל שרצו להחטיאם בדין הוא להכותם ומביא ראיה דהסברא כך היא ממה דאמר הקב"ה צרור את המדינים מזה נראה דהסברא היא כך וזה נשא משה בעצמו דהרי אפילו עכשיו ק"ו הוא ולכך אמר לו הקב"ה אל תצור את מואב וזה היה קודם פריצת הגדר ואחר ששלחו לבלעם ופרצו את הגדר באמת לדעת המדרש היתה הציווי להרוג גם המואבים דאיתא במדרש וז"ל נקם נקמת אחת למדינים ואחת למואבים נמצא אל תצור נאמר קודם שסלחו אותם וקודם שפרצו הגדר ואתי' שפיר ק"ו ממדיני' כנ"ל ומתורץ הכל בעז"ה ודו"ק ·

**ועפ"ז** הנ"ל מתורץ מה דפירש"י בחומש בפ' פינחס על הפסוק צרור את המדיני' ולמואבי' לא משום שני פרידות טובות ובפ' מטות פירש"י על הפסוק מאת המדינים ולא מאת המואבי' חדא בשביל שתי פרידות ועוד טעם אחר שהמדינים היו מתעברים על ריב לא להם וה"פ דבאמת בפרשת פינחס עדיין לא הוציא מואבים מן מדינים דהרי בפ' מטות הוצרך הקב"ה לומר מאת המדינים למעט מואבים כדאיתא ברש"י בחומש ומה דפירש"י בפ' פינחס ולמואבים לא הכי פירושו הרי גם הם רצו להחטיא את ישראל ולפ"ז אין לפרש שהיו מתעברי' על ריב לא להם דהרי עדיין לא שלחו אותן וק"ל ·

**דף נ'** ע"א מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור ובאו והודיעו לר"ח בן דוסא שעה ראשונה אמר שלום שעה שנייה אמר שלום שלישית אמר עלתה אמרו לה מי העלוך אמרה להם זכר של רחלים וזקן אחד מנהיגו וכו' אמר רב אחא אעפ"כ מת בנו בצמא וכתבו התוס' וא"ת ואכתי מנא ליה הא מת בנו בצמא וי"ל דמ"מ באותו דבר עצמו לא היה ראוי ליכשל ובירושלמי מלאך בדמות רבי חנינא נזדמן לה עכ"ל ונ"ל דאיתא במדרש פ' עקב וז"ל האל הנאמן רבנן אמרי מאמונתו של בשר ודם את יודע אמונתו של הקב"ה מעשה ברבי פנחס בן יאיר שהיה דר בעיר אחת בדרום והלכו אנשים להתפרנס שם והיה בידם שתי סאין של

של מעורים והפקידו אצלו ושכחו אותן והלכו להם והיה רבי פנחס זורע אותן בכל שנה ועשה אותן גורן לאחר ז' שנים הלכו האנשים לשם הכיר ר' פנחס אותם ואמר להם טלו אוצריכם מעשה באדם אחד שהי' חופר שיחין בתו הלכה בדרך ובאת לעבו' בנהר ושטפ' בא ואמרו לר' פנחס בן יאיר כך הגיע לבתו של פלוני אמר אי אפשר כיון שהיה עושה רצונו של מקום במים אין הקב"ה מאבד את בתו במים מיד נפלה צווחה בעיר באתה בתו של פלוני אמרו רבותינו כיון שאמר פנחס כך ירד מלאך והעלה אותה עכ"ל ויש לדקדק מה בעו רבותינו במה שאמרו כיון שאמר ר' פנחס כך וכו' וכ"ל דרבותינו מתרצים קושיא התוס' שהקשו אכתי הרי מת בנו בצמא ואין לומר שם תירוץ התו' הנ"ל דבשלמא הכא שנפלה לבור אתיא שפיר דאי לא הוה חפר נחוניא בור זה לא היה ראוי ליפול בו משא"כ התם שטבעה בנהר לכך מפרשי רבותינו דבאמת לא ניצלה בזכות אביה רק כשאמר רבי פנחס כך דהואיל שהיה נאמן ביותר הוצרך הקב"ה גם להראות אמונתו מדה כנגד מדה ממילא זה פירש התו' הנ"ל דהנה התוס' הנ"ל מתרצין דמ"מ באותו דבר עצמו לא היה ראוי ליכשל הואיל שהוא חפר זה הבור ולפ"ז תקשה דבירושלמי מביא זו המעשה וגרס שם שטבעה בנהר לכך גרס בירושלמי מלאך היה בדמות ר' חנינא דבאמ' לא ניצלה בזכות אביה רק הואיל שאמר ר' חנינא כך עלתה דמצינו בר' חנינא בן דוסא ג"כ במסכת תענית פ"ב כההיא מעשה דר' פנחס בן יאיר הנ"ל דאית' שם בתו' וז"ל מצאתי בספר אחד גרס ור"ח בן דוסא מהיכן הוה ליה עיזא והא עני הוה אמר ר' פנחס מעשה ועבר אדם על פתח ביתו והניח שם תרנגולים ומצאן אשתו של ר"ח ואמר לה אל תאכלו והרבו ביצים ותרנגולים והיו מצערין אותן ומוכרן וקנה בדמיהן עזים פעם אחת עבר אותו האיש ונתן לו העזים והנה הקשו שם המפרשים הלא אין מגדלין בהמה דקה בא"י ותירץ הר"ף ז"ל הא דאין מגדלים דוקא לגדל וולדות אבל ר"ח קנה זכרים וזה מותר בא"י ולפ"ז אתיא שפיר מה שנזדמן לה זכר של רחלים וזקן אחד מנהיגו בדמות ר"ח לפי שהי' ניצלה בזכות ר"ח לפי שהוא היה נאמן ביותר הוצרך הקב"ה מדה כנגד מדה להראות אמונתו והאמונה שלו היה ביותר בהנך עזים זכרי' לכך נזדמן לה זכר של רחלים וזקן אחד מנהיגו ודו"ק :

## דף נ"ה

ע"א שאל ר"ח בן עגיל לר' חייא בר אבא מפני מה בדברות ראשונו' לא נאמר בהן כי טוב ובדברו' אחרונות נאמר בהם כי טוב פירש"י דכתיב למען ייטב לך בכיבוד אב ואם עכ"ל אמר ליה עד שאתה שואלני למה לא נאמר שאלני אם נאמר בהם טוב אם לאו שאינני יודע אם נאמר כי טוב אם לאו כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה עכ"ל וכ"ל דאיתא במס' ע"ז פרק א' דר' יוסי סבר לא קבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא ישלוט בהן מלאך המות וחכמים סוברים לבטל מהן מיתה א"א שכבר נגזרה גזירה מאדם הראשון וגם קבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא ישלוט בהם אומה ולשון והנה קשיא לר' יוסי איך אמר הקב"ה כבד את אביך למען יאריכון ימיך הלא לא הוו מיית כלל וכ"ל כדאיתא במסכת שבת פרק האורג גבי זקנים דיהושע ימים האריכו שנים לא האריכו ופירש"י שהיו מתלאים בטוב ימיהם ממילא ה"ה אריכת ימים דכתיב בעשרת הדברות קאי מילא בטוב ימיו ולפ"ז לא קשיא למה לא נאמר בדברות ראשונות למען ייטב לך דמה דכתיב אריכת ימים היינו הטבה והנה ראיה לדברי ר' יוסי מהא דאיתא במדרש על פסוק פנים בפנים דיבר ה' עמכם ח"ל דישראל אמרו רצוננו לראות מלכנו ונתרצה להם הקב"ה שנאמר פנים בפנים וגו' ואיתא במדרש ע"פ כי לא יראני האדם וחי וז"ל הא אם יראוני חי לעולם ממילא מוכח כר' יוסי דאי ס"ד לבטל מהם מיתה אי אפשר איך דיבר הקב"ה פנים בפנים והרי יחיו לעולם אם לא יחטאו אלא באמת אי לא חטאו לא הוו מייתי אך לפי זה תקשה לחכמים דאמרי לבטל מהם מית' א"א וכ"ל דסברי שהקב"ה לא הראה עצמו לפני ישראל ומה דכתיב פנים בפנים אתיא כר' יהושע בן לוי דאיתא במס' סופרים הדא אגדתא הכותבה אין לו חלק לעוה"ב ר' יהושע בן לוי אמר כתיב פנים בפני' דיבר ה' פנים תרי בפנים תרי זה מקרא משנה הלכה ואגדה ממילא ר' יהושע בן לוי דמביא ראיה מקרא פנים בפנים דמותר ללמוד אגדה וקשה מנ"ל דלמא אתיא כפירש המדרש הנ"ל וכ"ל דסבר לבטל מהם מיתה אי אפשר ממילא לא הראה הקב"ה עצמו לפני ישראל דאם יראו וחיו לעולם ומוכח מה דכתיב פנים בפנים קאי על מקרא משנה הלכה ואגדה וזה פי' הגמ' הנ"ל שהקשה לר' חייא בר אבא למה לא נאמר כי טוב והשיב לו למה אתה שואל למה לא נאמר טוב ממילא הקלעת בדעתך דלא נאמר שואלני אם נאמר ואשיב לך דנאמר באמת שאינני יודע אם נאמר אם לאו דזה הוא בספק אצלי דאפשר לומר לך דנאמר באמת ומה דכתיב יאריכון ימיך הוא ההטבה כלך אצל ר' תנחום שהיה רגיל אצל רבי יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה וקשיא מנ"ל דמותר ללמוד אגדה וכ"ל דסבר לבטל מהם מיתה א"א כנ"ל ולדידי' לא קשיא למה לא נאמר כי טוב דלדידי איצטריך אריכת ימים לגופיה ודו"ק וכן איתא ברש"י בחומש על הפסוק פנים בפנים וגו' בפ' ואתחנן :

## דף פח

בתוספ' בד"ה זוממי עבד לא יהרוגו וכיון דהם לא יהרוגו גם העבד לא יהרג דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה והקשה הגאון בעל ספר מאירת עינים דבמסכת מכות דף ב' פירשו התוס' דקרא ועשיתם לו כאשר זמם איתו קאי אבן גרושה ובן חלוצה הואיל דאין אתה מוצא כאשר זמם ולכך לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה ממילא ה"ה גבי עבד לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה וכ"ל דהנה תקשה לפירש התו' דבמסכת מכות הנ"ל נאמר כן בכל עדות שאי אתה יכול להזימה הואיל דתינו בתורת הזומה לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה אלא ה"פ בעדות שא"א למצוא הזמה לעולם לא בעינן שיכול להזימה אבל בדבר דאפשר למצוא בו הזמה בעינן עדות שאי אתה יכול להזימה ממילא בעבד אפשר שימצא בעדות זו הזמה היינו אם נשתחרר העבד וכן פירשו התו' בריש מסכת מכות גבי נערה המאורסה אף שיכולין לומר לאסרה על בעלה באטו הואיל ואם סתרו בה יכול להזימם בעינן עדות שיכול להזימה וק"ל :

## דף צ"ב

א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרא למרי' וטיבותא לשקייה א"ל דכתי' וסמכת את ידך עליו למען ישמעו ויראו כל עדת בני ישראל וכתיב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו ופירשו התוס' וז"ל כלומר המשקה נותן בעין יפה כדאמרי' במדרש טוב עין הוא יבורך זה משה רבינו ע"ה שאמר לו הקב"ה וסמכת את ידך והוא סמך בשתי ידיו דכתיב ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו ע"כ וכתב הגאון מהרש"א וז"ל לפירש התוספו' לא איצטריך לאתויי האי קרא דפ' זאת הברכה דבהך פרשה גופה בפנחס כתיב ויסמוך את ידיו עליו בלשון רבים ותרצן דפוק קצת לע"ד דמ"מ תקשה הרי כתיב כאן שתי ידיו ונלע"ד לתרץ דאיתא בעירובין דף ס"ג המורה הלכה בפני רבו רבי אליעזר אומר מורידין אותו מגדולתו שנאמר ויאמר אלעזר הכהן לאנשי הצבא ואע"ג דאמר לאחי אבא צוה לי לא צוה אפילו הכי אענשן דאענש דכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים ולא אשכחן דאיצטריך ליה יהושע ופירש"י דכתיב ביהושע ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט שהיה עתיד יהושע להיות צריך לשאול דבר הלכה מאלעזר ולא אשכחן דאיצטריך ליה יהושע לאלעזר לשאול לו כלום ע"כ ויש לדקדק מנ"ל דלא איצטריך ליה לשאול וכ"ל מדכתיב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה משמע שהיתה חכמתו במילואה שלא חסר כלום ואי היה צריך לשאול איזה דבר מאלעזר לא שייך לשון מלא ממילא לפירש התוס' דבא להורות שהיה משה רבינו טוב עין ועל זה אמר טיבותא לשקייה מהאי קרא ויסמוך משה את ידיו עליו לא מוכח שהיה משה רבינו טוב עין דהרי כתיב שם ולפני אלעזר הכהן יעמוד ואיתא ברש"י בחומש שאמר הקב"ה למשה הרי שאלתך שאלת שאין הכבוד הזה ניטל מבית אביך שאף יהושע יהא צריך לאלעזר עכ"ל ממילא אפשר לומר לכך סמך בשתי ידיו ואעפ"כ יהא נצרך לאלעזר ומכח זה יתגדל כבודו של אלעזר לכך הביא הש"ס האי קרא ויהושע היה מלא רוח חכמה דשם מוכח שלא היה צריך לאלעזר מוכח שפיר שהיה טוב עין דלמדו כל כך שלא היה נצרך לאלעזר וק"ל :

זה שייך לעיל בגמרא בדף ט"ו

**בתוס'** בד"ה הא מני ר"י הגלילי היא וז"ל וא"ת אמאי לא מוקי כר"ע ומה דלא תני שני כופר משו' דלא איצטריך עכ"ל ויש לדקדק הלא זה התירוץ הוא סתם הש"ס ותקשה למ"ד קנסא מאי שייר וצריך לומר אליביה דברייתא אתיא דלא כר"ע ממילא לעולם צ"ל אליבא דמד מ"ד דברייתא אתי' דלא כר"ע ואין לומר דמ"ד קנסא סבר דר"ע לא סבר הא דרבה דהרי התוס' הוכיחו בדף כ"ג דר"ע סבר להא דרבה ודו"ק :

סליק מסכת בבא קמא

# מסכת בבא מציעא

## דף ח'

ע"א בתוספו' בד"ה אלא מסיפא וז"ל אית ספרים דלא גרסי' הכא הא תו למה לי דמתשנה גופא קא

דייק

דייק דקאמר חצייה שלי והיינו שהגביה עם חבירו ולפי דבריו לא יטול כלום אלא ודאי מגביה לחבירו וכו' ה"פ דהנה יש לדקדק יע"ת דקאמר תהא כמו במונחת על גבי קרקע והלא חצי האחר ביד השני אלא דר' חמא במיך אתירוצא דגמ' דמוכח מסיפא דבסיפא יגנא זה אומר חצייה שלי וקנה אין חצייה שלו דאין לומר שהגביה הוא קנה האחד וקנה השני היה מונח על גבי קרקע וקודם שניתקה להביאה אצלו בא אחר ותפס בחצי השני דהרי לא כלום הוא כדאיתא ברש"י בדף ט' ע"א דאם הגביה קנה האחד וקנה השני סי' מונח ע"ג קרקע וקודם שניתקה לקנה השני להביאה אצלו בא אחר ונטלה הוא של שני דה' אשון היה בדעתו לזכות כולה ועדיין לא נתקה כולה גם זה שבידו לא קנה דבשעה שהגביה לא היה בדעתו לקנות חצייה רק כולה גם אי' ברש"י בד"ה אלא תפוס בתוסירה וז"ל והגבהת הפקר לא קנה עד דעקר לכוליה מתילא בכדון זה שאומר חצייה שלי מסתמא קודם שבא האחר היתה בדעתו לקנות כולה ולפ"ז אפילו לפי דבריו לא יטול כלום דבשעה שהגביה היתה דעתו לקנו' כולה והואיל דלא קנה כולה אף חצייה לא קנה והוה כמו שמונחת עדיין ע"ג קרקע למה שהגביה ראשון אינו כלום אלא צ"ל מה דאמר במתניתין זה אומר חצייה שלי אומר שהגביה כולה ומה דאמר חצייה משום דבשעה שהגביה היתה בדעתו להקנות לעצמו חצייה ולחבירו חצייה ואי אמרינן המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו גם לעצמו לא קנה כדאיתא שם בפיקח וחרש שהגביה מתוך שלא קנה חרש לא קנה פיקח הכי נמי הנו דלא זכו לחבריה לא זכה לעצמו וגם רש"י ז"ל כיון לזה בד"ה זאת אומרת וק"ל :

**דף יג** ע"א ברש"י בד"ה הני מילי וסיים שם והם כתבו בתיכו ניסן שהוא ר"ה לשטרות ה"פ דהכ"י ז"ל הקשה מי ידעינן בשטר שהוא מוקדם דהעדים אינן נאמנים לעשות עצמן רשעים ותירץ שאמרו שהקדימו בטעות וזה פירש"י דהכא שזה היתה טעותן שהיו סוברי' דר"ה לשטרות הוא בתשרי וכתבו בתשרי וחתמו והיו רוצים לעשותו מאוחר וכתבו בניסן בשנה שלישי לשטרות ובאמת ניסן של שנה שלישית הוא קודם לתשרי של שנה שלישית וק"ל ·

**דף יח** ע"א בתוס' בד"ה הא אמר תנו נותנים וז"ל ועוד י"ל דר' זירא דייק אפילו לזמן מרובה וכו' ה"פ בשלמא לר' זירא מוכח מברייתא דאפילו לזמן מרובה מדקתני בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה מתילא אין לומ' שידוע לנו שנאבד לאלתר היינו שראו הגט עכשיו קודם שנפל ביד בעלה שהרי הוא מודה שנתן לאשה ונרשה בו אלא צ"ל שראו עכשיו ביד האשה קודם שנפל ותקשה פשיטא דיחזור גם תקשה באין הבעל מוד' אמאי לא יחזיר כשראו הגט ביד האשה ואין לומר דה"פ איירי שראו הגט ביד בעלה דא"כ ליפלוג בדידיה בין ראו הגט ביד האשה ור או ביד בעלה אבל לרבה אפשר לומר דתתני' איירי לאלתר והיינו שראו ביד בעלה דאף אם אמר שנירשה אינו נאמן לכך לא יחזיר אבל אם אמר תנו נותנים היינו שתתגרש מחדש ואין חוששין שמא מאחר נפל אבל לזמן מרובה חוששים שמא מאחר נפל ולכך אין נותנים גט זה אפילו מחדש דאם נפל מאחר נכתב שלא לשמה ולכך מביאין התוס' דמוכח דלזמן מרובה דומיא דשטרי חליצה דאין לומר לאלתר אלא או ראו בידם או שיודעים ב"ד שעכשיו חלצה דשטר חליצה או מיאון נותנים הכ"ד ולא חוששין · גם אי' בתוס' ע"ב בד"ה אפילו לזמן מרובה ליחזיר היינו שתתגרש מחדש ואין הבעל נאמן לומר שנרשה כבר דכשם שאינו נאמן למפרע כך אינו נאמן להבא ולכך הוכרכו התוס' להוכיח אליבא' דר' זירא דראו בידה היינו לאלתר דאי ראו ביד בעלה הרי הוא אומר שכבר גרשה ולשיטת התוס' אם ראו ביד בעלה אינו נאמן ומה דאמר יחזיר היינו שנותן גט מחדש וקמ"לן דאין חוששים שמא מאחר נפל וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר לרבה איירי מתניתין דראו ביד הבעל והבעל אינו נאמן ואשה אומרת שגרשה בעלה ומתנה נפל לכך לא יחזיר וק"ל ·

**דף יט** ע"א בתוס' בד"ה אי סימנים דאורייתא וכו' גם בדיבור שאח"ז אבל אינם דעלמא לא ה"פ לפי פשוטו דקשה הלא מוכח דסימני' דאורייתא אף באינו מובהק דהרי טביעת עין שסמכינן עליה באיסור דאורייתא כדאי' במס' חולין דף צ"ו דאל"כ סומא האיך מותר באשתו אלא בטביעת עינא דקלא ושמא עדיף מטביעת עין דהרי אין מחזירי' אבידה בטביע' עין אלא לת"ח ובסימן מחזירין לע"ה אף באינו מובה' לכך פירשו התו' דאף אי אמרי' סימני' דרבנן ל"ק למה מועי' אף לע"ה דהרי טביע' עין דאורייתא הי' כנ"ל ואעפ"כ אינו מועיל באבידה אלא לת"ח מכ"ש סימן שהוא מדרבנן אינו דין שלא יועיל לע"ה אלא משום דהפקר ב"ד הפקר ור"ת תירץ בענין אחר דהטעם דטביעת עין אינו מועיל לע"ה הוא משום דלא מהימן אמתוכא אבל באיסורין מהימן ע"ה דמתיר ליה והתוס' אולי לשיטתם לפי מה דפירשו במס' חולין דף צ"ו ור"ת אזיל בשיטת רש"י שם ודו"ק ·

**דף כד** מר זוטרא חסידא איגנב לי' כסא דכספ' מאושפיזא חזיא להוהוא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה אמר היינו האי דלא איכפת ליה אמתוכא דחברי' כפתיה ואודי ופירש"י בד"ה איגנב ליה כסא דכספא וז"ל כלי של אושפיזא היה. וכ"ל דאי' בטור ח"מ בשם ר"י בעל תוספות כל היכי דקני ביאוש אין צריך להחזיר אפי' דמים והרמ"בם סבר לענין זה קנה ביאוש שאין צריך להחזיר גוף הכלי אבל צריך לשלם דמי שווי' וכתב ב"י ז"ל דנראה דרש"י סבר ג"כ כדעת ר"י דרש"י פירש בהגוזל בתרא במתניתין דהמכיר כליו וספריו ביד אחר וז"ל ואיירי שידוע שלא הי' מייאש מתילא מוכח אם קנה ביאוש אין צריך להחזיר אפילו דמי שווי' ולכך הוצרך רש"י לפרש דידוע שלא היה מייאש דסתם גניבה יאוש בעלים הוא ואיתא במס' סנהדרין דף ע"ב ע"א הכי דיכרא דאיגנבא לרבא במחתרתא ולבסוף אהדריניהו ליה ולא קיבל רבא דאמר קני להו בדמים ואיתא בתוס' במסכת סנהדרין דף ע"ב דיאוש קונה יותר ממחתרת ולפ"ז קשה הלא סתם גניבה יאוש בעלים היא ומכ"ש הכא שהיו הרבה אנשים באושפיזא דאל"כ למה לא כפתו מיד ובשנים הוה אפילו באבידה יאוש בעלים ואיך לקח מר זוטרא הכוס מן הגנב הלא קנה אותו ביאוש לכך פירש"י כלי של אושפיזא היה ואיתא בתוס' במסכת ב"ק דף קי"ד ע"ב וז"ל דמיירי שהיה יכול לתבוע מבני אדם שלנו בתוך ביתו נמצא לגבי אושפיזא ליכא יאוש דמחוייבים לשלם אילו שלנו בתוך ביתו ודו"ק ·

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דאיתא במסכת מ"ק דף י"ז ע"א אמר רב יוסף צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה במילתא דפסיקא ליה גם איתא בח"מ סימן ד' דלא עביד איניש דינא לנפשיה אלא במבורר לו ובמסכת שבת דף ק"ך ע"א פירש"י בד"ה חסידי אגרא דבבתא שקלי וז"ל יש להם לוותר משלהם במקום שיש נידנוד ובמס' בבא בתרא פליגי אי עביד איניש דינא לנפשיה ולפ"ז תקשה הלא מר זוטרא לא ידע בודאי דזה בר בי רב גנב הכוס דהרי כפתו דלודי ואיך עביד דינא לנפשיה לכך פירש"י זה הכוס של אושפיזא היה וק"ל :

**דף כ"ד** ע"ב ברש"י בד"ה אימא מישראל נפל וז"ל לפיכך חייב להכריז ולא אמרינן יניח כדאמרינן לעיל ברוב נכרים לרבנן עכ"ל ופירש מהרש"א ז"ל בדוחק לע"ד ע"ש ונראה לפרש לפי פשוטו דהנה לעיל פירש"י בד"ה תיקתני כו' ואינו חייב להכריז קתני וז"ל כיון דרובא נכרים דלמא דנכרים הוא ושלו נמי לא הויא דלא אזלי רבנן בתר רובא בממונא עכ"ל והנה יש לדקדק לפ"ז דלא אזלינן בממונ' בתר רובא והוה כמחצה על מחצה למה אמר בברייתא' זו אם רוב ישראל חייב להכריז הרי אי לא אזלינן בתר רובא רוב נכרים ורוב ישראל שווים וצ"ל דאמת אנן לא אזלינן בתר רובא אך אם רוב ישראל בודאי לא מייאש דסבר זה שאבד הואיל ורוב ישראל ימצא ישראל ויכריז אבל ברוב נכרים מייאש דסבר שימצא נכרי מתילא אף דבי דינא לא אזלינן בתר רובא מ"מ זה שאבד חושש לרובא ולכך ברוב נכרים אינו חייב להכריז ויניח וזה פירש"י הנ"ל דרש"י רוצה לפרש למה הביא התרצן הא וכיון דישראל כרו לה לא מייאש שהוא שפת יתר דהרי כיון דאמר כיון דישראל סכרו ליה שני דמאחר דישראל סכרו לה הוה מכוי' ולא הוה רובא נכרים לכך פירש"י דאיצטרך לתרצן לומר וכיון דישראל כרו ליה דאל"כ תקשה הלא ההולכים שם היו רובא נכרים ולמה לא פסק רב יהודה שיניח כדאמר לעיל לרבנן דמסתמא היה מייאש דסבר נכרים מצאו לכך אמר התרצן וכיון דישראל כרו ליה לא מייאש ולכך פסק רב יהודה דחייב להכריז ודו"ק ·

**דף כ"ה** ע"א ור' יוחנן אמר אפילו של מלך אחד נמי מכריז מאי מכריז מנין ופירש"י כך וכך מטבעות מצאתי וזה בא ונותן סימן זו על גבי זו מצאתם הילכך תרי לאו סימני הוא עכ"ל ושמעתי מקשים א"כ תלתא נמי אלא צ"ל דהכי פירושו אף בשלשה אינו מכריז מנין רק סתם מכריז מטבעות מצאתי והואיל דאינו ידוע כמה הוו הוה סימן ולפ"ז בשנים נמי הואיל דמשמעות הלשון הוא שנים ויותר משנים ליהוו סימן וג"ל דהנה התוספת מקשים מאי מקשה הש"ס אי ר' יוחנן מאי אירי' תלתא אפילו בתרי נמי דלמא בתרי אפילו עשויין כמגדלין לא ידעינן דדרך היות דאיתר דרך נפילה' הוה דאיתחתי הכי ומתרצים התו' דשפיר משני ולע"ד נראה דהכי מקשה הש"ס אר' יוחנן דאמר מכריז מנין וזה נותן סי' שהיו זו על גבי זו מתילא ה"ה בתרי נמי אף דזו על גבי זו אינו סי' בתרי בסברת התו' הנ"ל מ"מ אם מכריז

סתם וזה אומר שנים מנאת לאו מנין סימן דהא לר"י בחד סגי או מנין או א ע"ב זו ומשני רבינא מטבע מכריז כיונא מנין אינו סימן דסתם מטבעות הוא שנים ויחשב זה הואיל ומכריז מטבעות סתם ולא אמר כמה תסתמא הוא שנים דסתם מטבעות שנים ולכך בתרי אין מנין סימן וזו ע"ב זו נמי לאו סימן הוא בתרי כסברת התו' הנ"ל ולכך בשנים הם שלו ובשלשה חייב להכריז ודו"ק ·

## דף כ"ה

ע"ב ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינוח לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר ופירש רש"י בד"ה ספק הינוח וז"ל בדבר שאין בו סימן וכל שכן וודאי הינוח עכ"ל וכתו' אית' בד"ה ואמר ר' אבא בר זבדא וז"ל כדמפרש לעיל דלמא אינש אחרינא אנחינהו עכ"ל ואפשר לפרש דרש"י סבר דוקא בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן מותר ליטול בספק הינוח ויכריז כדפירש"י וזה מוכיח רש"י מהתרגן דמוקי במדדין דלמה ליה לאוקמי במדדין ואין לומר דאי לא מדדין הוה ודאי הינוח הלא כ"ש ודאי הינוח אסור ליטול אלא דאינו אסור ליטול אלא בדבר שאין בו סימן ולכך הוצרך לאוקמי במדדין ונפקא מיני' ספק הינוח בדבר שיש בו סימן יטול ויכריז אבל התוס' אולי לשיטתם דספק הינוח אפילו בדבר שיש בו סימן אסור ליטול ומה דהוצרך לאוקמי מתני' במדדין הייני טעמא כדמפרש טעמא לעיל דלמא אינש אחרינא וה"פ לפי דהתרגן דאמר הני אינש אחרינהו ואי שקיל לית ליה למרייהו סימנא מסתברא ליה לאוקמי מתניתן באין בהם סימן ולכך לא יגע בהן שלא יפסידו הבעלי' אבל כשיש בהן סימן לא יפסידו הכל רק שיהיה להם טירחא לחזור אחר אבידתם ולכך תירץ דמתניתן איירי באין בהן סימן ולפ"ז הוצרך לומר במדדין דטעמא משום דאין בהן סימן ויפסידו הבעלים הכל ומסתברא ליה יותר לאוקמי מתניתן בהאי טעמא ודו"ק ·

**עוד** אפשר לומר על רש"י הנ"ל דהנה אי' ברש"י בדף ל"ז ע"ב וז"ל וכ"ש ודאי הינוח כדקתני מנא כלי באשפה ולפי פשוטו הלשון תנומנם אם הוא כ"ש למה הוצרך רש"י להוכיח ממתניתן מנא כלי באשפה ואי מוכח ממתניתן למה ליה לפרש כ"ש הוא אלא ה"פ רש"י רוצה להוכיח דדוקא בדבר שאין בו סימן אסור ליטול ספק הינוח אבל בדבר שיש בו סימן מותר ליטול ולכך פירש דהכי מוכח דהרי אי אמרינן ספק הינוח אסור מכ"ש ודאי הינוח הייני מנא כלי באשפה דהוא ודאי הינוח וקשה למה לי סיפא הלא כ"ש הוא מרישא דקי"ל זו ואין צ"ל זו לא קתני אלא צ"ל דאיירי באין בהן סימן ואי הוה תנא רישא לחוד ה"א דוקא ספק הינוח דלא יטול משום דאין בהן סימן דאם יטול ליכא למרייהו סימנא ויפסידו אבל בודאי הינוח דיש סימן מקום ה"א דיטול דהרי לא יפסידו הבעלים במה שיטול קמ"לן בסיפא דאפילו ודאי הינוח אסור ולא זו אף זו קתני ומה דמתרץ הש"ס מרבי אבא בר זבדא זה הוא אליבא דרבא דסבר מקום הוה סימן ולפ"ז מה שמקשים התו' מדאמר נוטל ומכריז משמע דיש בו סימן לא קשיא דאפילו אין בו סימן מכריז מקום ולפירש התוספת קשה דסיפא היא כ"ש מרישא כנ"ל וק"ל :

## דף כ"ו

ע"ב אמר ר"א אפילו מונחין ע"ג שולחן תנן לפני שולחני הרי אילו של שולחני כו' אמר רבא מתניתן קשיתא מאי אריא דתנא בין הכסא לשולחני ליתני על השולחן עכ"ל והקשו המפרשים הלא ברישא נ"כ קשה למה אמר לפני שולחני הרי אילו שלו ליתני על השולחן וכ"ש לפני שולחני וכ"ל באמת לא הקש' בתחלה מרישא דידע דסיפא מוכח איפכא . אלא הכי מקשה דהרי במתניתן קשיא רישא אסיפא וכ"ל דזה נשאר אבל התנא בספק ור"א תנא ליה דאם אבל התנא נשאר בספק ר"א דהוא אמורא מכ"ל וע"ז משני רבא מתני' קשיתיה פי' מה דקתני במתני' ברישא מנא אחר הגפה או אחר הגד' גוזלת מקושרי' הרי זה לא יגע בהן ומוקי בגמ' משום דהוה ספק הינוח וכל ספק הינוח לכתחל' לא יטול ואם נטל לא יחזיר תמילא בדבר ספק דדינו שאם נטל לא יחזיר אעפ"כ לא יגע בהן תמילא אם הוא ספק הייני שמנא על השולחן דינו נ"כ שלא יטול ואם נטל לא יחזיר ולפ"ז קשיא מאי אריא כו' דאם אסור לכל אדם ליטול מסתמא הוא של שולחני דשולחני נוטל מח"כ אי הוא שלו נוטל שלו ואף אי אינו שלו הואיל ואסור לכל אדם ליטול הוה שלו דהרי אינו מניח לשום אדם ליטול וכן איתא כב"י בח"מ סימן ר"ס בשם הריטב"ם ז"ל דאם הדבר ספק לא יטול ואם נטל אין צריך להחזיר אפילו ביאוש שלא מדעת אבל ברישא לא קשיא מידי דאם הוא ספק איך אפשר למיתני הרי אילו שלו דהרי ספק אסור ליטול דאם יטול לא יחזיר כמו בגוזלות דלעיל דספק אי מעלמא אתו אי אינש אנכעהו דקאמר לא יגע . תמילא מסתמא סמיך התנא אדיוקא דסיפא דמסיפא מוכח כנ"ל ומרישא לא מוכח מידי אם הוא של שולחני דאפשר לומר אם עבר אחד ונטל הוא שלו ואין להקשות איך

אמר מאי אריא בין הכסא לשולחני ליתני על השולחן דלמא משום דאי עבר ונטל אינו חייב להחזיר די"ל דתנא לא תנא תקנתא לרמאי דהרי גם בגוזלות דלעיל דג"כ דינו אם נטל לא יחזיר וקתני לא יגע בהן ותו לא וזה שאמר מתניתן קשיתא לאורחא דתנא דמתניתן דלא תנא תקנתא לרמאי רק מה דאסור לכתחילה ודו"ק ·

**עוד** אפשר לומר דהנה קי"ל אי תרי דיוקא סתרי אהדדי חדא הוא דוקא וחדא לאו דוקא תמילא אי אמרינן ע"ג שולחן הוא של מיגאו סיפא מפרש לרישא אבל אי אמרינן ע"ג שולחן הוא של שולחני צ"ל דרישא מפרש לסיפא ואיתא בתוס' במסכת בבא בתרא דלאו אורחא דמתניתן דרישא יפרש לסיפא וזה אמר רבא מתניתן קשיתיה פירש מה דתני במתניתן הכי מוכח דע"ג שולחן הוא של מוצאו גם אפשר לומר כשלמא אי אמרינן סיפא מפרש לרישא אתיא שפיר דלפני שולחני אפשר לפרש בשני אופנים שמונחים על גבי שולחן או אצל שולחן ולכך איצטריך סיפא אבל איפכא קשה מאי אריא וק"ל :

## דף ל"ב

ע"א מנין שאם אמר לו אביו היטמא למתים וכו' ופריך בגמרא הא למה לי קרא האי עשה ול"ת הוא ופירש"י אבידה עשה השב תשיבם ל"ת לא תוכל להתעלם עכ"ל והקשה הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם ברודא לפי מה דאמר לעיל כדף ך"ו אמר רבא סלע שנפלה ונטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגזלה עובר משום השב תשיבם לחוד ולפ"ז קשה דלמא להכי איצטריך אני ה' היכי דליכא עשה ול"ת רק עשה לחוד והובא בספ' חידושי גאונים וכ"ל לתרץ דהנה רש"י פירש במס' יבמות פרק א' דף ו' בד"ה היטמא למתים וז"ל כגון שיש אבידה בבית הקברות ובד"ה אל תחזיר פירש"י היינו אבידה העומדת בחוץ ופירשתי כעו"ה שם דלכך פירש"י אבידה העומדת בחוץ דאי סתם שנטל אבידה ואביו אמר לו שלא יחזיר בלא"ה לא ישמע לו דאינו עושה מעשה עמך הוא אבל בעומדת בחוץ איירי דאביו סבר דאינה לפ"כ וקי"ל באינה לפ"כ אינו מחויב להחזיר אבל אם עשה כך בבהמתו מחוי' להחזיר תמילא אפשר שלא ידע אביו מ"ה שעשה כך בבהמתו תמילא אם נטלה ואביו תצוה אותו שלא יחזיר בלא"ה אינו מחוייב לשמוע לו דאינו עושה מעשה עמך הוא וק"ל :

**שם** ע"ב ת"ש שונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא א"ה ואי אמרת צער ב"ח דאורייתא מה לי שונא ישראל מה לי שונא עכו"ם ומשני מי סברת אשונא דקרא קאי אשונא דמתני' קאי והקשו לימתה דאיתא במס' פסחי' מי שרואה שעבר עבירה מצוה לשנאותו דכתיב כי תראה חמור שונאיך רובץ תחת משאו מאי שונא אילימא שונא עכו"ם והאמר מר שונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא א"ה עכ"ל וקשה שלא מה דאמר מר שונא שאמרו וכו' קאי אמתני' וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד למה מייתי קרא הלא מקראי לא מוכח מידי דאפשר לומר דקאי אשונא גוי והוה ליה לאתויי בקיצור מתה דאמרו שונא שאמרו שונא ישראל ומי שרי לשנאותו אלא שרואה שעבר עבירה אלא מתה דאמר מר שונא שאמרו באמת אינו מוכח מידי דמצוה מן התורה לשנוא מי שרואה כאחד שעבר עבירה דשונא שאמרו קאי אשונא דמתניתין אבל שונא דכתיב בקרא מוכח דקאי אשונא ישראל מדכתיב שונא בפריקה ולמה לא כתיב בטעינה אלא משום דפריקה בחנם וטעינה בשכר תמילא מה דכתי' בפריק' כ"ש הוא בטעינה ואי ס"ד דשונא דקרא קאי אשונא עכו"ם תקשה הלא קי"לן לעכו"ם אף פריקה דוקא בשכר כדאי' ברמ"בם משום לא תחנם והדרי קושי' לדוכתא ליכתוב רחמנא בטעינה וכ"ש בפריקה תמילא מוכח דקאי אשונא ישראל אך עדיין אפשר לומר דלמא לעולם קאי אשונא דעכו"ם ומ"ד בפריקה להורות דדוקא בפריקה חייב משום צער ב"ח אבל בטעינה אינו חייב כלל לכך מביא ראיה מברייתא דשונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא עכו"ם וזה קאי אשונא דמתניתין כנ"ל ובמתני' תנא אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה כשונא וקשה מאי אתא לאשמעינן בברייתא כמה דתנא שונא שאמרו שונא ישראל הלא מוכח דקאי אשונא ישראל דשונא דגוי אינו מחוייב בטעינה כלל אלא צ"ל דמחוייב אף בטעינה דגוי ומה דכתיב שונא בפריקה משום דאיירי בשונא ישראל ובישראל הוא פריקה בחנם וטעינה בשכר וכ"ש הוא טעינה מפריקה תמילא מוכח מברייתא דתני שונא שאמרו וכו' דשונא דקרא קאי אשונא ישראל וכן איתא באשר"י דפריקה לעכו"ם בשכר גם איתא כי"ד סימן קנ"א דבשכר ליכא משום איבה ומשום צער ב"ח גם בתו' דף ל"א ע"ב ואין להקשות לפי הנ"ל למה לא מביא ראיה ממה דכתי' בקרא שונא ישראל דוקא מוכח דצער ב"ח לאו דאורייתא די"ל מקרא לא מוכח מידי דאפשר לומר עכ"ום צריך ג"כ ליפרוק משום צער ב"ח ומה דכתבה התורה שונא ישראל לאשמועינן

לאשמעינן דפריקה בחנם אבל בעב"ום אפילו אי אמרינן צער ב"ח דאורייתא אינו מחויב לפרוק בחנם כדאי' בי"ד סי' קע"ב וק"ל :

**דף ע'** ע"ב מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו אמר רבה כגון שבור מלכא א"ר נחמן אמר לי הונא לא נצרכה אלא אפי' רבית דגוי איתביה רבא לר"נ לנכרי תשיך לאו תשוך לא תשיך לא סגי דלאו הכי ומשני לאפוקי אחיך דלא ופריך אחיך בהדיה כתיבא ולאחיך לא תשיך ומשני לעבור עליו בעשה ול"ת איתביה לוים מהם ומלוים אותם ברבית וכן בגר תושב אמר רב חייא בריה דרב הונא לא נצרכה אלא בכדי חייו ע"כ הגמרא ופסק הרמב"ם ז"ל מצוה להלות לעכו"ם ברבית מן התורה וחכמים אסרו רק כדי חייו מותר עכ"ל והקשו הפוסקים חדא מנ"ל דמצוה להלות ואידך הלא אמר בגמרא תשיך ונ"ל ע"ד לתרץ דהנה כתבו התוס' ז"ל וא"ת מאי פריך מהאי קרא הא לא אסיר אלא מדרבנן שמא ילמד ממעשיו וי"ל דהכי פריך כיון דאמר רחמנא מצוה לאברם לא הי' לחכמים לאסור עכ"ל ויש לדקדק הלא מצינו כמה דברים שהעמידו חכמים דבריהם במקום תורה בשב ואל תעשה כדאיתא בתו' בפרק אלו דברים הואיל דבשב ואל תעשה הוא העמידו דבריהם עוד קשה מנ"ל להמקשה דקרא אתי למצוה דלמא רק להותיר ונ"ל בתחילה היה סבר המקשה מה דאמר רב הונא לא נצרכה ה"פ מה דכתב שלמה המלך ע"ה מרבה הונו קאי אמלוה לנכרי ועל זה מקשה הרי מן התורה הוא מותר ומה דאסרו חכמים מסתמא לאחר שלמה תקנו דשלמה לא תיקן רק עירובין ונטילת ידים וקודם שלמה לא היה תיקן כלל כדאיתא במסכת עירובין ומשני באמת מדרבנן היא דמדאורייתא אין לחלק בין כדי חייו או לא ומה דאמר לא נצרכה קאי על עכשיו אחר דגזרו רבנן הוה כמו רבית גמור מקרא דלא תסור וחיילי עלה קללת שלמה ומה דאמר בברייתא לוין מהן וכו' איירי בכדי חייו וכן איתא בתוס' שם דשלמה דיבר ברבית דאורייתא דשלמה לא גזר רק עירובין ונטילת ידים ורבנן הוא דאסמכו מלתייהו אקרא דידיה מתילא מוכח מזה דמחלק בין כדי חייו ליותר מכדי חייו דאינו אסור רק מדרבנן ורבנן אסמכוהו כנ"ל ושלמה דיבר ברבית דאורייתא היינו להלות לישראל מתילא מוכח לפי המסקנא דקרא בן תשיך ולכך מותר מן התורה רק מדרבנן אסור ולכך מחלק בין כדי חייו בין יותר מכדי חייו וזה שכתב הרמב"ם ז"ל דחכמים אסרו ביותר מכדי חייו ומה שכתב מצוה להלות לעכו"ם מוכח ממקום אחר מדאמר שם בגמרא דף ע"א ע"א כתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ורמינהו לוין מהם ומלוים אותם ברבית וכן בגר ותושב אמר רב נחמן בר יצחק מי כתיב אל תקח מאתם מאתו כתיב מתילא מוכח דמדאורייתא מותר להלות לגר תושב ברבית ולפ"ז תקשה למה לי קרא דמותר ליקח רבית מעכו"ם הלא כ"ש הוא מגר תושב דמצוה להחיותו אלא נ"ל דקרא אתי להורו' דמצוה להלות לעכו"ם ברבית ודוק

**עוד** אפשר לומר דהנה קי"ל היכא דליכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאווי יתירה ולמה ליה למימר תשוך ולעבור עליו בעשה ול"ת אלא דמסתבר' ליה למימר תשיך משום דאסו' להלות לגוי שלא יטעום טעם רבית כדאית' בטור י"ד וזה הטעם הוא דוקא להלות אבל ללות ליכא טעם זה כדאיתא ברש"י שם מתילא מאחר דהביא הברייתא דמותר ללות מהן ולהלותם מתילא מוכח דסברא זו איתה ולפ"ז יותר מסתברא לומר תשוך מלומר תשיך ולאוקמי בלאווי יתירה וק"ל :

**עוד** אפשר לומר מזה דמשני רב נחמן מאתו כתיב מתילא כתבה התורה דמותר להלות לגר תושב ברבית וקשה למה לא הורה לנו התורה אם ללות מגר תושב ברבית אלא נ"ל דכ"ש הוא או עכ"פ דין אחד להם מתילא קשה למה לי קרא גבי נכרי הלא כ"ש הוא מגר תושב אלא נ"ל דאתא קרא למצוה כנ"ל ואי אתיא קרא למצוה צריך לומר תשוך דאי תשיך מאי מצוה איכא לא סגי דלאו הכי וק"ל :

**דף פו** ע"א ברש"י בד"ה טהור וז"ל לפי מה שכתב בתורה וה"פ לפי פשוטו דקשה הלא קי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא עוד קשה איך הוי מחולקים שלא לא בשמים היא לכך פירש"י דכתיב בתורה דספיקא טהור כדאי' במסכת נזיר מדכתיב לטהרו או לטמאו ופתח הכתוב בטהרה תחילה ואיתא שם בתוס' דרבי יהושע סבר אף בהוחזק לטומאה וזה אפשר להורות על ידי בת קול פירשו דקרא וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דרש"י פירש עוד שם רבה בר פלוגתא דר' יוסף הוה וקשה איך אמר רבה אני יחיד הלא שלחו מתם שני עדיף שהוא רב יוסף מוכח דרב יוסף היה גדול ממנו לכך פירש"י לפי מה שכתב בתורה ובזה היה רבה יחיד דרב יוסף היה סגי נהור ונגעים רובן בכתב ודברי' שבכתב אי אתה רשאי לאומרי' בע"פ ולכך אמ' כמה פעמים כדמתרגם רב יוסף דלא היה רשאי לומר בע"פ תורה שבכתב והוצרך רבה להכריע וק"ל ·

בעזרת השם סליק מסכת בבא מציעא

# מסכת בבא בתרא

**דף ב** ואימא מאי מחיצה פלוגתא ופירשו התוס' משום דעל פירש גודא יהבו כמה קושיות כדפריך בסמוך עכ"ל ה"פ דקשה מאי מקשה ואימא מחיצה פלוגתא מתילא דלמא היזק ראיה שמיה היזק והרי אף אם נאמר דהוא ספק אי היזק ראיה שמיה היזק אי לאו מוקי בחזקת מריה והמוציא מחבירו עליו הראיה לכך פירשו התוס' דיותר מסתברא לומר דהוא לשון פלוגתא ולא הוה ספק וק"ל ·

**דף ג** ע"ב והא קתני בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה כך הוא הגרסא בגמרא ורש"י גרס זה נותן טפחיים ומחצה אלמא חצי טפח נמי חשיב ונ"ל הטעם דמשנה רש"י הגרסא דהנה המקשן רוצה להוכיח הן וסידן ולבנים מוכח איפכא דהן בלא סידן דהרי לבינה היא ג"ט בלא סיד כדאיתא במס' עירובין לבנה של שלש טפחים לכך פירש"י דפשיט מגזית ואין להקשות מה דמלבנים מוכח איפכא דמצינו כמה פעמים בש"ס דהמקשן לא ידע סיפא וכן כתב רש"ל ז"ל בהדיא במסכ' שבת דף קי"ב ע"ב דהמקשה לא ידע הסיפא וק"ל ·

**דף יב** ע"ב בתוס' בד"ה כגון זה כופין על מדת סדום וז"ל תימ' לר"י אמאי איצטריך קרא בבכור דיהבינן לי' אחד מגרא וכו' ושמעתי מקשים דלמא לכך איצטריך קרא היכי דהניח להן אביהם ג' שדות שני שדות ביחד ושדה אחת בפני עצמה ולפשוט יש לו שדה מקודם אבל אילו ב' שדות דה"א שיתנו לפשוט חלק מאילו ב' שדות שהם ביחד ואפשר לתרץ ע"פ דאיתא בהשר"י דף ד' בשם רבי יונה דעילוי מבטל החלוקה דמותר לאחד לעלות יותר על שדה חבירו אע"פ ששניהם שווים וכן כתב הרא"ש ז"ל והא דדרשינן מדכתיב פי שנים דיהבינן ליה אבד מגרא הני מילי בשדה אחד אבל בשתי שדות אי לאו דכופין על מדת סדום פלוגי בכל חדא וחדא עכ"ל מתילא איים לפשוט שדה אבל אילו שני שדות יכול להעלות ואם יקח הבכור בשוה יטול יותר משני חלקים וק"ל ·

**דף יג** ע"א אין בהן כדי חלוקה מאי רב יהודה אית דינא דגוד או אגוד ר"נ אמר לית דינא דגוד או אגוד אמר רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בכור ופשוט שהניח להם אביהם עבד ובהמה טמאה וכו' ומשני שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה יום אחד ופירש"י בד"ה בכור ופשוט וז"ל להכי נקיט בכור ופשוט דטריחא להו מילתא להיות שותפין בה ונ"ל דהנה יש לדקדק וכי רבא לא ידע דיכול לעבוד לזה יום אחד ולזה שני ימים גם יש לדקדק מה דאמר שאני אומר הוא שפת יתר אלא באמת ידע רבא מזה אך סבר דיכול לומר כל אחד אני צריך לעבד כל יום ויום להביא מים או לשאר צרכיו והשיב לו רב נחמן שאני אומר שאינו יכול לכופו בשביל זה רק עובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ואיתא במסכת פסחים ובמס' סנהדרין אחד אומר בב' שעות היה ואחד אומר בג' שעות עדותן בטלה דברי ר"מ ר' יהודה אומר עדותן קיימת ומפרש רבא במסכת פסחים דלר' יהודה אדם טועה ג' שעות ולר"מ ב' שעות אבל אחד אומר בשש ואחד אומר בשבע דברי הכל עדותן בטלה דבשש חמה במזרח ובשבע חמה במערב מתילא פשוט ופשוט בקל יכולים להיות שותפים ואף שיאמר צריך אני לעבד בכל יום להיות אצל אחד חצי יום ואצל השני חצי יום דזה כ"ע ידעי אימת חצי יום אבל בכור ופשוט שאם ירצה שיעבוד לו בכל יום מתילא יעבוד לבכור שני חלקי יום ולפשוט חלק שלישי מן היום וזה טריחא מילתא שידעו אימתי שני חלקי יום דהא אינו בקלות היום טעו אינשי ג' שעות ודו"ק :

**בתוספות** בד"ה אית דינא דגוד או אגוד וז"ל נראה לר"י אפילו יותר מכדי שוו' וא' נראה לריצב"א דא"כ יוכל לסלק העני את העשיר ע"י עילוי דמים במגר שאין בו כדי חלוקה עכ"ל וקשה לשלמה דהרי אם ירצה ליתן יותר משווי' הרשות בידו דזה הוא עיקרא דגוד אגוד ושמעתי מן מ"ו דודי הגאון מוהר"ר גבריאל ז"ל אב"ד דק"ק ראהטין דהנה רש"י פירש בד"ה אית דינא דגוד או אגוד וז"ל זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או גוד או אגוד וה"פ דקשה מאי מקשה שם בגמרא מעני ועשיר שהניח להם

להם אביהם מרחץ ובית הבד דשם גוד איכא אגוד ליכא כדמתרץ בגמ' וכי לא ידע המקשה דשל אגוד ליכא אלא דהמקשה היה סבר מה דאמר גוד או אגוד איכו פירושו שהבעל דין יאמר כך או גוד או אגוד רק פירושו שזה לשון האמורא זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק וכו' דהנה יש להם בשותפות דבר שאין בו כדי חלוקה ואחד רוצה לחלוק והשני אינו רוצה לחלוק דאם היה כדי חלוקה היה יכול לכופו שיחלוק אך אם אין בו כדי חלוקה יכול לומר או חלוק עמי ואם אין אתה רוצה לחלוק גוד קנה לך חלקי ואין צריך שיאמר אם אין אתה רוצה לקנות אני אקנה רק אומר או חלוק או קנה לך חלקי וה"ה דיכול לומר או חלוק או מכור לי חלקך ואינו מחוייב לומר קנה אתה חלקי רק או חלוק או אגוד מכור לי חלקך ולכך הקשה מרחץ ובית הבד דליכא גוד ואפי' הכי אינו יכול לכופו ולכך פירש"י זה שרוצה לחלוק וכו' דזה הוא לדעת המקשה ולפי זה תוכח דדין דגוד אגוד דאינו יכול להעלות בדמים יקרים דאם לא כן איך ס"ד דמקשה דיכול לומר הו חלוק או קנה לך חלקי לחוד ואין צריך שיאמר אגוד דא"כ יאמר כיון שיתן ביד חלקו דמים יקרים ויצרך לחלוק עמו. ויהיה דין חלוקה ואין דין חלוקה שווים לדינא אלא תוכח דאין רשאי להעלות בדמים רק עפ"י שומא ולכך סבר המקשה דיכול לומר זה שרוצה לחלוק לזה שאינו רוצה לחלוק או חלוק או קנה לך חלקי ודפ"ח : ולע"ד נראה לפרש לפי פשוטו דהנה יש לדקדק עוד מה דאמר במכר שאין בו דין חלוקה דתיבת מכר הוא שפת יתר אלא ה"פ דה תוספות אולי לשיטתם לפי מה דתירץ ר"ת בדיבור שאח"ז בזה יתרון לאחד יתר מחבירו אפי' בכל מה אינו יכול לכופו להיות שותפין בה מתילא ה"ה לענין דינא דגוד או אגוד אם יש לאחד יתרון מחבירו לא שייך דינא דגוד אגוד מתילא בכור ופשוט שהניח להם אביהם נכסים שאין בהם כדי חלוקה איך יאמר הבכור לפשוט גוד אתה ביותר משווי' ואם לאו אגוד דהרי אם ירצה לקנות הפשוט יצרך ליתן שני חלקי' יותר משווי' והבכור לא יתן רק חלק אחד יותר משווי' מתילא לדעת רבא שהקשה לר"נ בכור ופשוט שהניח להם אביהם עבד איך יעשו דא"א להיות שותפים בו דיש לבכור בו יתרון מפשוט כדפירש ר"ת דאם ישלח לקנות תבואה לעיר שהיא מהלך ג' ימים וכו' הלא תקשה אליבא דרבא ג"כ אפילו במכר לפי מה דאמר גוד או אגוד יש לבכור יתרון מפשוט כנ"ל אלא דאין יכול להעלות בדמים מתילא לרבא דסבר אית דינא דגוד אגוד ניחא וקשה לרב נחמן איך יעשו בעבד ובהמה טמאה וזה פירש התוס' יוכל לסלק העשיר את העני דעשיר הוא שם לו שני חלקי' בכסף זהו וק"ל :

## דף כ"ב

בתוס' בד"ה וכמה אמר ר' ייבא וז"ל תימא דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והא תנן ד' אמות עכ"ל ואפשר לתרץ דהמקשה ידע ג"כ דמרוח אחת אינו מאפיל כל כך כמו מתני' רוחות מתילא תוכח מה דאמר בברייתא כדי שלא יאפיל אינו קאי אמתניתין רק סבר הברייתא שיעור שלא יאפיל הוא כפי הנראה לכ"ד וגם שיעור שלא יבין ונראה אינו שוה בכל דאם הכותל רחוק יכול להבין יותר ממה שיכול להבין כשהכותל קרוב לכך פריך וכמה והדר פריך אמתניתין למה לא חילק בכותל קרוב לכותל רחוק ומשני הש"ס דמתני' איירי ברוח אחת לכך דיו תמיד בהרחקה ד' אמות לרוח אחת אינו חילוק בין כותל קרוב לכותל רחוק וק"ל :

## דף כ"ג

ע"א בתו' בד"ה א"ר יוסף לדידי וכו' ה"פ דקשה איך הורה ר"י הלכה בשעת מעשה מה שלא איתמר בסדי' והוא הנוגע בדבר ואו' בתוס' קידושין ת"א שמותר הלכה אם קודם מעשה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו לכך פירשו התוס' כדאמרי' ג' חייהם אינן חיין ואחד מהם איסטניס הדעת ואמר רב יוסף כולהו איתנהו בי מתילא אמר רב יוסף זה קודם מעשה שהוא אסטנית וזה ידוע לכל שהוא גרע מקטר וכ"ה לאתני דעת וק"ל :

## שם

אמר רבי זירא אמר רב יהודה יקרוב וכולכין אחר הרוב מיתבי והיה העיר הקרובה אל החלל ואף על גב דאיכא אחריתי דנפישי מינה ומשני בדליכא ופריך והא איכא רובא דעלמא ומשני ביושבת בין ההרים גכ"ל ופסק הרמב"ם ז"ל כדליכא אחריתי דנפישי מינה מביאה עגלה ערופה אף כאינה יושבת בין ההרים והקשה כסף משנה ז"ל שלא מספקא דגמרא כיושבת בין ההרים דוקא ונלע"ד לתרץ דאיתא בשמעתא חולין דף י"א מנ"ל דאזלינן בתר רובא ופריך והא כתיב אחרי רבים להטות ומשני הני מילי רובא דאיתא קמן כגון תשעה חנויות רובא דליתא קמן מנ"ל ומביא כמה ראיות וכולן לא קיימי ומסקנא דכולהו כרבא ופירש"י מה דשמעינן מנן איכא ואכלינן בגדרא אף דהוא רובא דליתא קמן משום דרובא דליתא קמן הוא הלכה למשה מסיני אי נמי שמעינן מדרב הונא דאמר בשחיטה בחזקת היתר עומדת מתילא לרב הונא לא אמרינן דרובא דליתא קמן הוא הלכה למשה מסיני וקי"ל רב הונא ורב חסדא הלכה כרב הונא שהיה רבו של רב חסדא ולרב הונא רובא דליתא קמן לא הוי רובא ורובא דעלמא הוא רובא דליתא קמן לכך פסק הרמב"ם ז"ל אף כאינה יושבת בין ההרים מביאה עגלה ערופה דרובא דעלמא לא מקרי רוב הואיל דליתא קמן ומה דמקשה הש"ס והא איכא רובא דעלמא זה הוא לרב חסדא דאליבי' צריך לומר דרובא דליתא קמן הלכה למשה מסיני כנ"ל ברש"י ואליבי' דרב חסדא אינה מביאה עגלה ערופה אלא כיושבת בין ההרים ודו"ק :

## דף כ"ד

ע"ב בתוס' בד"ה מרחיקין את האילן כ"ה אמה וז"ל וזרעים צריך להרחיק אלף אמה דאין עושין מגרש שדה ויש לדקדק מה אשמעינן התוספו' מה דאיתא בגמרא בהדיא וכו"ל דהנה יש לדקדק למה מביא המקשה בקושי' דאין עושין שדה מגרש גם התרצן הביא תרווי' אלא ה"פ דאיתא בפרש"י משני כרש"י טעם לעשות מגרש כדי שיהא פנוי סביבות העיר וזה הוא לנוי העיר מתילא לר"א דסבר עושין מגרש שדה בערי ישראל ואעפ"כ צריך להרחיק אילן מן העיר כ"ה אמה דזרעי' אינן מזיקין לנוי העיר כאילן ולפ"ז קשה א"ך אמר התרצן אי נמי לרבנן הני מילי זרעי' אבל אילנות מותר הלא לרבנן זרעים אסור משום נוי העיר מכ"ש דצריך להרחיק אילן מן העיר אלף אמה ולמה די בהרחקה כ"ה אמה אלא כ"ל דאי אמרי' מתניתין אתיא כרבנן מה דאמר במתני' כ"ה אמה היינו יותר על אלף אמה דזרעים וה"פ מרחיקין את האילן יותר מזרעים כ"ה אמה דאין לומר דרבנן סברי דזרעים מזיקין יותר לנוי העיר מאילנות דא"כ פליגו ר"א ורבנן בפלוגתא רחוקה בסברות הפוכות ותנ"ל להתרצן לאדם פלוגתא רחוקה וכה"ג מקשה הש"ס בתוס' שבת דף קל"ח ע"א מי איכא מידי דלרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחילה אלא מה דאמר כ"ה אמה היינו יותר על מגרש דאורייתא וזה מתקנת חכמים אך תקשה מהא דאין עושים מן התורה שדה מגרש מתילא אסור להרחיק יותר מזה לזה אמר הני מילי זרעים דחיי אדם תלוי' בהם לכך אסור לעשות שדה מגרש אבל אילנות עושים וזרעי' באותו מקום מתילא כמו דמשני הש"ס בשבכת כתובות דתם קידושין עיקר תני כתובות אטו קידושין הכא כתובות עיקר תני קידושין אטו כתובות ה"ה הכא סוגיא זו דהמקשה אוידי דמביא אין עושין מגרש שדה דזה עיקר הקושיא מביא ג"כ אין עושין שדה מגרש והתרצן איצטריך להביא אין עושין שדה מגרש כנ"ל מביא ג"כ מגרש שדה ולפ"ז צריך לומר דגרסי' במתני' מרחיקין את האילן לחוד ולא גרסי' מן העיר דאי כגרסת רש"י דגרס מן העיר תקשה איך מוקי מתני' כרבנן דהרי לרבנן כ"ל מה דתנא מרחיקין כ"ה אמה הוא יותר מן המגר' כנ"ל וזה פירש התו' הנ"ל דהתו' לא גרסי מן העיר ועל זה מביאים ראיה לדבריהם דהרי זרעים צריך להרחיק אלף אמה לרבנן שיהא פנוי לנוי העיר מכ"ש אילן ודו"ק :

## דף כ"ח

בתו' בד"ה אלא מעתה מחאה שלא בפניו כו' ה"פ דקשה מאי מקשה הש"ס דלמא מספקא להו אי מחאה שלא בפניו הוי מחאה אי לא לכך בעיר הנסקל דניחא לא להוציא מן המחזיק ועליו להביא ראי' לכך איצטריך התראה בפניו שלא יתגלגל המחזיק לומר לא שמע בהתראה אבל הכא דהמערער הוא נקרא מוחזק כדאיתא ברש"ם דף ל' ע"א דהילכתא כר"נ דמערער נקרא מוחזק לכך צריך המחזיק להביא ראיה דלא שמע המחאה וזה א"א דלא ראינו אינו ראיה לכך הוי מחאה לכך מפרש התוס' הקושי' כענין אחר וק"ל :

## שם

ע"ב בתוספות בד"ה אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה וז"ל תימא מאי ס"ד דמקשה היכי מצי לאוקמי בידיה כיון דלא טען מידי עכ"ל ויש לדקדק הלא איתא בתוס' במס' בבא קמא דף קי"ב מה דאמרו יתום קונה אין צריך ליתן אפי' דמי שווי' אפילו אם לא מחאו וזה שלא מיחה ג' שנים הוה אמינא דמשתמא היה מייאש ואין לומר דיאוש שייך דוקא היכי דלא ידע היכן היה דהרי אמר במתניתין כתיאם שיתנה ולא גדרה הרי זה קודם מתילא שייך לשון יאוש אף בדבר ידוע וק"ל :

## דף כ"ט

ע"א ותודה מר זוטרא כרוכלין המחזירין בעיירות ופירש רשב"ם ואפ"ה יו"ל דקאי על המערער אם המערער רוכל אין טענינן ליה שיעידו גם על הליכות דדלמא משום דלא קביע במתא המחזיק זה בביתו וכי הוא אתא המערער למתא נפיק המחזיק מביתו הלכך יביא המחזיק עדים שלא יצא מבית זה כל ג' שנים ויש לדקדק הלא מתנה ערוכה היא שלא ארבות לאוקמא מתילא אף אם לא היה המערער כלל בעיר הואיל רק שהיא במדינה זו הוה חזקה ואין לומר דרוכל הוא כאילו דר במדינה אחרת דא"כ אף אם העידו על הליכות לא נהוי חזקה גם בתו' מקשים בדף כ"ח ע"ת בד"ה מחאה שלא בפניו וז"ל

ז"ל תימא בכל דוכתא נקיט מחאה ואמאי לא נקיט חזקה וכ"ל ארווייהו בקלא מתתא דאיתא בטור ח"מ סימן קמ"ג בשם כ"י דאין צריך שיהא המערער כל שלש במקום שיכול למחות אלא דווקא בסוף שלש ואפילו היה בתחילת שלש במקום הראוי למחות ולא מיחה והלך למקום שלא היה יכול למחות לא עלתה לזה המחזיק חזקה ולפ"ז אפשר לומר באמת צריך שיהא המערער בעיר ואם לא היה בעיר אף שהיה במדינה אחת אינה חזקה וכשהיה בעיר וידע שזה דר בביתו בזה הדין אם הי' בסוף ג' שנים במדינה אחרת אינה חזקה ואם הי' בסוף ג' במדינה ע סוה חזקה שהרי ידע מתחילה כשהי' בעיר שזה דר בביתו ולכך נקיט לשון מחאה דבאמת חזקה שלא בפניו לא הוה חזקה אף כשהוא במדינה אחת מתילא מתורצת גם קושי' הכ"ל דרוכל הוה כמי שאינו בעיר הזאת שאינו בא לביתו רק כלילה לכך צריך שיעידו שדר גם בלילות וק"ל :

**דף לג** ע"ב ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא וכו' כבר למימר הייט נסבא דר' אבא וכו' אמר ליה אביי מי דחי וכו' ויש לדקדק מנ"ל לאביי דהאי מיבכן הביא ראי' להעמיד ביד המערער דלמא הביא ראיה להעמיד ביד המחזיק דהנה זה המערער לא הכחיש את העד דהרי לא טען שלא אכל שני חזקה רק טען שזו השדה שלו וקי"ל היכי שאין מכחישים את העד נאמן העד כבי תרי וזה מוכח מנסכא דר' אבא דבשביל שאמ' אין חטפתי ולא הכחיש את העד רק טען טענה אחרת לכך האמין ר' אבא לעד כבי תרי הואיל שלא היה מכחישו וצ"ע ·

**דף לז** ע"ב בתוס' בד"ה דאי לאו מצי למימר עקור אילנך שקיל וזיל וכו' ה"פ לפי פורש"י דפירש לכשייבש פי' מה דאמר יש לו קרקע היינו ליטע אחרי' תחתיהן אם נתייבשו ולפ"ז תקשה דבלאו טעמא דמכחשי בארעא וכו' אלא מה דאמר יש לו קרקע היינו לזרוע על קרקע הצריכה לאילן ולכך איצטריך למימר טעמא דמכחשי בארע' וה"פ וליתא ליה עקור מיד אילנך דמכחשי בארעא והואיל דיכול למימ' ליה עקור אילנך דמכחשאי בארעאי מסתמא שייר קרקע הצריכה לאילן ויכול לזרוע בקרקע הצריכה ליניקת האילן ועיין בתוס' בדף ע"א ע"ב וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר דהתוס' מפרשי לכשייבש מה דאמר בגמ' מצי אמר ליה שקול אילנך וזיל הכי פירושו אי ס"ד דלא שייר קרק' מצי אמר לי' שקיל אילנך היינו לכשייבש דאין לומר דה"פ אי לא שייר קרקע מצי למימר לי' מיד שקול אילנך דא"כ למה לי טעמא דמכחשי הלא בלא טעמא דמכחשי יאמר לו שקול אילנך דיזרע על מקום האילן אלא אף אי לא אמרי' שייר קרקע מ"מ שייר מקום האילן ולכך אינו יכול לומ' לו שקול אילנך מיד אבל כשנתייבש ורוצה ליטע אחר במקומה מצי למימר ליה דלא יטע אחר דשמא שרשיו של אילן זה הסמוך יכחישו יותר הקרקע מן האילן ישן ולכך אמרי' מסתמ' שייר לעצמו קרקע כדי יניקת האילן וק"ל ·

**דף מב** ע"א ומי אמר רב הכי והתנן המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסי' משועבדי' ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין וכי תימא רב תנא הוא ופליג והא רב ושמואל דאמרי תרווי' מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשי' ולא מן הלקוחו' עכ"ל ויש להקשות למה לא מקשה בקצרה רב אדרב ואפשר לומ' דה"א הטעם דלא גבי מן היורשי' משום דחיישי' לפרעון והטעם דלא גבי מן הלקוחו' אפילו כשחייב מודה הוא משום דחיישי' לקנוני' אבל במתני' קשה על מה דתני ע"י עדי' גובה מנכסי' בני חורין אי חייב מודה מהיכי תיתי לא יפרע אף בלי עדי' אלא צ"ל דאיירי שאין הלוה כאן רק שהוא תוך זמנו ואשמעי' התנא חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו ממילא רב ושמואל דקאי אמתני' איירי ג"כ בידוע שלא פרע וקשה שפיר דכאן מוכח דעדי' לית להו קלא אפי' כנגד לקוחו' ולא אמרי' שהיה להם לחקור יפה ולעיל אמר המוכר שדהו בעדים גובה מנכסי' בני חורין וכן אי' במ' בבא מציעא דף ע"א דר' יוחנן לא מוקי רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא גם במס' סנהדרין דף ס"ב ע"א וק"ל :

**דף מג** אמר שמואל שותפין מעידי' זה לזה ופריך הש"ס אמאי מעיד דלמא מעמידה בפני בעל חובו ומקשים התוס' בדף מ"ה דלא איירי דלית ליה ארעא אחרית' עכ"ל ואפשר לתרץ דהנה התוס' פירשו בדף מ"ה וז"ל הוי מצי לשנויי דלמא עשה שדה זו אפותקי דלא הדר עליה אף אי אית ליה ארעא אחרית' וכ"ל למה לא משני הש"ס כך אלא לפי דתקשה נ"כ הא לגבי דאידך היינו לוקח יהי' רשע וכ"ל בלא"ה לומר דלהכי מכר שלא באחריות ולכך משני אף בדלית לי' ארעא אחרית' ולהכי מכר שלא באחריות אבל הכא אפילו אי אית ליה ארעא אחרית' קיימינן דלמא עשאה אפותקי ולכך מעיד עליה כדי להעמידה בפני ב"ח וק"ל ·

**דף מ"ד** ע"ב וליחוש דלמא אקני ליה מטלטלי אגב קרקע דאמר רבה וכו' ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכת' ודלא כטופסי דשטרא ויש לדקדק למה מביא הא דרב חסדא ואפשר לומר דלא תקשה הלא כ"ל טעמא דב"ח גובה מטלטלי' שנשעבד לו אגב קרקע משום דאית להו קלא ולפ"ז איך ניחוש שמא שיעבד לו מטלטלי אגב קרקע הלא אי שיעבד ליה הוה להו קלא לכך מביא הא דרב חסדא דצריך ליכתוב דלא כאסמכתא כדמפרש רשב"ס ז"ל משום דאין זו מכירה אלא שיעבד בעלמא ודמי לאסמכתא וכו' ממילא לכך לית להו קלא דעדים נ"כ סמכי דעתייהו שפרע לזמן שקבע ולא מפקי קלא כאונס נס אפשר דהוה כמו מלוה ע"פ בעדים דלא מפקי קלא דזה נ"כ אין לו דין שטר גמור דהרי צריך ליכתוב דלא כטיפסי דשטרא וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר דלכך פירשו התוס' מספקא לן אי במטלטלי אגב קרקע דוקא או אפילו בקרקע לחודה וה"פ דהנה יש לדקדק למה מביא הא דרב חסדא כנ"ל אלא דהוה אפשר לומר מה דאמר רבה דקני היינו במי שהוא מקנה בקנין שיהא שלו אבל בשיעבוד אפשר לומר דאינו משועבד דאסמכתא היא כדאיתא שם ברשב"ם ז"ל ואין להקשות מאי חידש רבה הלא משנה ערוכה היא במס' קידושין דף כ"ו נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות דאפשר לומר לפי דבעי שם אי בעינן צבורין ופשיט שם מרב הונא ורבה היה בדורו של רב הונא ואתא נ"כ להורות דלא בעינן צבורין דאי קנה קרקע ניקנו המטלטלים בכל מקום שהן לכך מביא המקשה הא דרב חסדא ומזה מוכח דאיירי בשיעבוד דאל"כ מהיכי תיתי יהא אסמכתא אלא דקאי אכ"ש דהוה כמו אסמכתא כדפירש רשב"ס ז"ל אך עדיין אפשר לומר דלמא רבה איירי בקנין ומה דמצריך לכתוב דלא כאסמכת' ה"ט לפי דהמטלטלין אינן בכאן כנ"ל ולא סמכי דעתיה שמא יאבדו המטלטלי' לכך פירשו התו' הא דמצריך רב חסדא לכתוב דלא כטופסי דשטרא דהרי אם אינן אסמכת' מכ"ם דלא הוה כטופסי דשטר' אלא דאי הוה א"ר חסדא דלא כאסמכתא לחוד ה"א דוקא במטלטלי דשייך בהו אסמכת' אבל לענין קרקע אין צריך ליכתוב לכך א"ר חסד' דצריך ליכתוב דלא כטופסי דשטרא דבזה אין לחלק בין קרקע למטלטלים בשלמא אסמכת' שייכא במטלטלי' לחוד ולמה צריך ליכתוב דלא כטופסי דשטרא אלא דלא קאי אקנין רק אשיעבוד ולגבי שיעבוד גם קרקע ספק דשמא יפרע ולא יהיה לו קרקע זו כדפירש רשב"ס ז"ל וק"ל ·

**דף מ"ו** ע"ב בתו' בד"ה לוקח ראשון וכו' יש לדקדק למה להתו' טעמא דאין לוקח ראשון מעיד ללוקח שני משום שאין קרקע נגזלה היא בלאו טעמ' דקרקע נגזלה אפשר לומר מה דאין חוששין לב"ח אחר או לב"ח גדול משום דטעמא דגובה משעבדי הוא משום דאית ליה קלא ואי הוה חייב לב"ח אחר בשטר הוה לי' קלא ואין להקשו' לפ"ז למה לא יעיד לוקח ראשון ללוקח שני אף בדלית לי' ארע' אחרית' דשאני לוקח דמלוקח גובה אף בלא שטר בעדי' לחוד דאינהו דאפסידו לנפשייהו כדאי' בדף מ"א ע"ב ובדף מ"ב ע"א אבל ב"ח אינו גובה משעבדי בלא שטר ואין להקשות אף בדאית ליה ארעא אחריתא לא יעיד לו דשמא יש עליו חוב בעדים זה כבר תירץ הרשב"ם ז"ל דלא חיים לתרי חששות ודו"ק ·

**דף ס** ע"א בתוס' בד"ה לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפי' וז"ל פירש אפילו לביתו ויש לדקדק למה לא פירשו התוס' במתניתין וכ"ל דבמתניתין אפשר לומר דאינו הטעם מפני שמרבה דיורי' והטעם הוא משום לפי שמרבה עליהם את הדרך היינו מקום המדרסת ומה שמקשה בגמ' הוא לרב הונא דאליבי' אין לומר טעמא דמתניתין כנ"ל דא"כ מאי אתא רב הונא לאשמעי' בדף י"א ע"ב אחד שבא ליסתום כנגד פתחו במבוי בני מבוי מעכבי' עליו שמרבה עליהם את הדרך הלא מתניתין היא ולכך מתרץ רב הונא דטעמ' דמתני' משום שמרבה דיורין ואי טעמא דמתניתין משום שמרבה דיורין תקשה מאי סיים במתני' ופותח לתוך ביתו הלא היתר הוא כמה שאינו מוסיף על השכנין לכך תירצו התוס' דברישא איירי דאסור לפתוח אפילו לתוך ביתו ולכך תני בסיפא ופותח לתוך ביתו לגלוי עלי' דרישא דאסור אפילו לתוך ביתו וק"ל ·

**שם** ע"א בגמרא מה"מ אמר ר' יוחנן דאמר קרא וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחי אהליהם מכוונ' זה לזה אמר ראוין הללו שתשרי עליהם השכינה ופירשו

ופירשו התו' בד"ה ראוין וכו' וז"ל מסיפא דקרא דריש דכתיב ותהי עליו רוח אלקים וכ"ל דאיתא בזוהר ותהי עליו רוח אלקים קאי על ישראל דבלעם רצה להכניס בהן עין הרע וראה שהשכינה שורה עליהם וזה פירש הגמרא מה ראה במה ידע בלעם דהשכינה שורה על ישראל הלא כתיב כי לא יראני אדם וחי אלא דראה שאין פתחי אהליהם מכוונים ובזה ידע דראוין שתשרי עליהם שכינה וק"ל :

**עוד** אפשר לומר לפירש הרשב"ם ז"ל דמוכח מרישא דקרא דהנה רשב"ם ז"ל פירש דאפילו מחיצה אינו מועלת דאל"כ מאי מקשה מנא הני מילי דלאו משום היזק ראיה אלא מה דאמר במתניתין לא יפתח קאי אפילו קנה והטעם משום צניעות וע"ז מייתי ראיה ממה דכתי' וירא בלעם את ישראל שוכן לשבטיו ואמר מה טובו דתיבת לשבטיו הוא מיותר אלא דראה שאין פתחי אהליהם מכוונים ואי לא שכנו לשבטים לא הוה ידע דזה שאין פתחי אהליהם מכוונ' הוא משום צניעות דדלמא משום היזק ראיה אבל אחר שראה ששכנו לשבטים מאילא שבט יוסף היה בפני עצמו דלא שלטה בהו עינא בישא ואפילו הכי לא היו מכוונ' בזה ידע שהוא משום צניעות לכך אמר ראוין הללו שתשרי עליהם שכינה וק"ל :

**דף עד** בתוס' הובא במדרש וז"ל למה נסמכה פרשת מקושש לפ' ציצית ללמדך שהמתים חייבים בציצית וכ"ל דהנה במס' שבת פרק הזורק אמר שם מקושש זה צלפחד ופירשו התו' לשם שמים נתכוין והקשה הגאון מהרש"א ז"ל וכי אמרם לאדם חטא בשביל שיזכה חברך ואפשר לתרץ ע"פ דאיתא במסכת יומא פרק ח' פיקוח נפש דוחה שבת מנ"ל דכתיב ושמרו בני ישראל את השבת חלל שבת אחת כדי שישמרו שבתות הרבה ופריך אשכחן ודאי ספק מנ"ל והנה איתא במס' שבת פרק כ"ד טעם דפיקוח נפש דוחה שבת מפו' דאמרה התורה חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה כדר' יוחנן דאמר ר' יוחנן כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות מאילא אחרי' כשמואל בר פלוג תא דר' יוחנן דמתים חייבים במצות כהובא שם בתוס' אין לומר דקרא ושמרו קאי שיחללו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה דהרי אף ימות יקיים מצות שבת וצריך לומר מה דכתיב ושמרו אתא להורות כהאי גוונא דמקושש שיחלל שבת אחת כדי שישמרו ישראל שבתו' הרבה מאילא מוכח מזה דחילל מקושש שבת כדי שישמרו ישראל שבתות הרבה וקשה דלמא קאי קרא אפיקוח נפש ודוקא וודאי בספק מנין דזה הוא ספק שמא לא ישמרו ישראל אלא דמתים חייבים במצות מאילא שומרים שבת גם לאחר מיתה מאילא אין לומר דקרא ושמרו קאי אפיקוח נפש אלא קאי קרא שיחלל שבת כדי שישמרו שבתו' הרבה כמעשה דמקושש מאילא ממעשה דמקושש מוכח דמתים חייבים בציצית דלדידן אין ספק בזה אי חייבים מתים במצות אי לאו אלא לענין ציצית כדאי' שם בתוס' וק"ל :

**שם** ע"א בתוס' בד"ה ועכשיו שנשבעתי מי מפיר לי וכו' ויש לדקדק על מה דכתבו התוס' ועל ההיא דחגיגה קשה וכו' למה לא הקשו במס' חגיגה ואפשר לומר דאיתא בגמרא אמר הק"בה לישראל צדקה עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע נמצא בשעת כעסו של הק"בה אף שכביכול הק"בה אינו רוצה שיקוללו ישראל מדת הדין נוכר דמדת הדין מקטרג מלכא לא עבר על דינא וכן אי' בגמ' דאמר הק"בה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם מאילא במס' חגיגה לא קשיא דאפשר לומר לכך היתה התרה מפני דנשבע באפו דהוה כמו נדרי אונסין ואין להקשות לפ"ז מאי מייתי ראיה משם להיתר נדרים די"ל לפי מה דאיתא בר"ש שם דמביא ראיה דמצינו נדר שלא ברצון אינו נדר אבל הכא דאמר הק"בה מי מפיר לי וקשה הלא זה היתה בשעת זעמו של הק"בה אלא אפילו נדר בשעת זעם צריך הפרה ולא הוה כנדרי אונסי' קשה שפיר קושיית התוס' וק"ל :

**עוד שם** דאמר האי טייעא לרבה בר בר חנה כל תלתין יומא מהדר להו גיהנם לבלועי דקרח ופירש רשב"ם בכל ר"ח וכ"ל דהאי' בגמרא דעליהם אמרה חנה ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל ופירש"י כשיצאו ישראל מן הגלות יצאו ג"כ בלועי דקרח מן הגיהנם ואיתא במהרש"א במס' ר"ה דלכך נמשלה מלכות בית דוד לירח דעתיד תהיה הגאולה בר"ח מאילא בכל ר"ח שרואים שעדיין משיח לא בא יודעים שיהיו עוד שלשים יום בגיהנם וזה שאמר מהדר להו גיהנם כבשר בקלחת כשמהדרין הבשר בקלחת הוא כאילו ניתן מחדש כך בכל ל' יום מפני שיבא ר"ח ויבאו מן הגיהנם וכשבא ר"ח ועדיין משיח לא בא ידעו שיהיו עוד ל' יום בשאול וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דאיתא בשל"ה בי"ט אונן נחי' רשעים בגיהנם רק בשבת ור"ח והנה קי"ל מי שאינו מאמין בשבת אין לו מנוחה בשבת מאילא עדת קרח שאמרו למשה למה לא אמר לנו הק"בה

כל התורה כמו שאמר אנכי ולא יהיה לך היו טופרים בשבת שאמת משה בדה מעצמו כל התורה אבל בר"ח היו מאמינים דהרי ר"ח ניתן במצרים ונגאלו ע"י שליחות של משה מאילא בר"ח הם נחים בגיהנם ולכך כל ר"ח מהדר להו גיהנם וק"ל ועיין בפרק חלק דף ק"י ברש"י דאיתרמי הכי שבא הטייעי אחר שלשים יום מאילא אפשר לומר כפשוטו שבא הטייעי מר"ח לר"ח ובר"ח היו נחים בנ"ל ונתחדש עליהם אחר ר"ח לכך אמר כל תלתין יומא היינו בכל יום אחר ר"ח :

**דף פא** ע"א מתיב רב הונא הקונה אילן אחד וכו' יש לדקדק דלמא שמואל הכיא זה ג"כ מתורתא מכה דאמר ר"מ מביא וקורא וקשה הלא ת"ק אמר ג"כ מביא אלא לפי דאמר ת"ק שני אילנות מביא ובלוקח פירות אינו מביא ע"ז אמר ר"מ מה דאמר ת"ק אינו מביא ע"ז אני אומר מביא וע"מ דאמר ת"ק אינו קורא אני אומר קורא ואילן אחד לא עדיף מלוקח פירות מן השוק א"כ אתא לאשמעי' אף מי שיש לו אילן אחד אינו קורא וכ"ע :

**דף פ"ב** ע"ב ודלמא לאו ביכורים ניכהו ואמאי תפקא להו מתרומה ומעשר יש לדקדק וכי לא ידע המקשה דצריך להפריש עליהם תרומה ומעשר וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מה דאמר דמפריש להו ולא אמר מפרים עליהם אלא המקשה ידע דאפשר להפריש עליהם אלא דאם מפריש עליהם מקשה דלמא ביכורים ניכהו ואין צריך להפריש עליהם ותניא המרבה במעשר מעשרותיו מקולקלים ומשני הש"ס דמפריש להו דבתחילה מפריש מעשר עם הביכורי' היינו שיהיו אחד מעשר עם ביכורים ואח"כ מפריש עוד כפי סך הביכורים על תנאי וק"ל :

**דף צ"א** אבצן זה בועז מאי קמ"ל כו' ופירש רשב"ם ז"ל דאע"פ שהיה לבועז בנים אעפ"כ נשא את רות ואשמעינן דאף מי שיש לו בנים ישא אשה בזקנותו כמו שעשה בועז שהי' ירא שמא ימותו בניו שנולדו לו בילדותו עכ"ל ויש לדקדק דלמא נשא בועז את רות אחר שמתו בניו כדאיתא שם שמתו בניו וכ"ל דאיתא במדרש על פסוק ותלכנה שתיהן ותהום כל העיר וז"ל אבצן היה משיא בנותיו בחופתו זמן ואיתא בספר שופטים דאבצן היה משיא בנותיו תחלה ואח"כ בניו ואיתא שם בגמרא ק"ך משתאות עשה בועז ופירש רשב"ם היינו שבעה ימי משתה לכל אחד והנה משבאה רות לבית לחם עד שנשאה בועז היה ב' חדשים כדאית' במדרש מתחלת קציר שעורי' עד כלות קציר חטים מאילא מוכח דעדיין היו על כל בניו מקצת בניו וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דהנה הקשה מהרש"א ז"ל למה היו מסופקים אם דוד ראוי לבא בקהל היה להם להביא ראיה ממה שנשאה בועז שהיה ראש סנהדרין ומשני שבדורות הראשונים היו יבום בקרובים ואתי עשה ודחי ל"ת אך קשה לפ"ז למה אמר בועז לרות תמול שלשום ודרים במדרש אלו באת תמול שלשום לא היינו מקבלים אותך דעדיין לא נתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית וכ"ל לפי דהיו כ' יום לבועז ולכך לא היה נוהג אותה שלא ישחית את נחלתו מאילא מוכח דהיו בנים לבועז בעת שנשא רות ואין להקשות א"כ אמר טוב פן אשחית את נחלתי הלא לפי דעתו דמואבית אסורה ישחית בועז ג"כ נחלתו די"ל כך אמר אני לא אשחית את נחלתי שיהיו' פגם לבני ואם אתה רוצה להשחית נחלתך גאל וק"ל :

**דף ק"ב** ע"א אמר אביי סוף סוף הא קא מתעקרא נחלה משבטא דאמא לשבטא דאבא כו' ע"ש ברשב"ם וכתוס' ובולאי שותא דידהו לא ידענא מ"מ נראה לפרש בלי שום הגה"ה ואם שניתי אתי תלי' דהנה מוכח דאביי סבר נחלה שהיא עכשיו ביד מי שהוא משבט ראובן מצד האב והפך אם"ו ובאה ליד מי שהוא משבט ראובן מצד האם אין קפידא וזה מוכח מדמתרץ רב אשי אליבא דאבי דאי הוה כתב מתספחת אביה ואמה ה"א אפילו אוכלא דמנסבין לגברא דאיהו אימיה מתספחתי' דאבוה ואע"פ שבתחילה היתה הנחלה דאבוה שלה שהיא מצד האב משבט ראובן ובסתיבתא יהיה הנחלה לגברא שהוא מצד האם משבט ראובן אלא דאין קפידא בכ"ל אי לאו קרא וזה הוא לסברת אביי דרב אשי מתרץ אליביה בכ"ל מאילא רב פפא דלא דריש קרא להכי סבר מצד הסברא דמתספחת אב עיקר ואף אי באה ליד מי שהוא מתספחתי' דאימא משבט זה הוה הסבה והנה לפי מה דאמר אביי שבבר הסבה לא אמרינן תקשה איך אפשר שהבת יורשת בני תשות הלא קפיד קרא שלא תסוב נחלה ממט' למטה דזה היה בשעת חלוקת הארץ גם פירש הרמב"ן ז"ל בחומש אף אם כבר היתה נישאת לגברא משבט אחר ואח"ו נפלה לה ירושה יורשת חלקה ולכך אמר קרא פעם ב' ולא תסוב נחלה מאילא תקשה אף בלי נישואין למה יורשת חלק מצד אמה הלא היא נחשבת למטה אביה

אביה ואף אי מנסבת לגברא דאבוהי משבטא דאבוה כו' מ"מ נחשב
גם הוא לשבטא דאבוהי וכ"ל דלפי מה דסבר אביי שבכר הוסבה לא
אמרינן אף שהיא נחשבת למטה אביה מ"מ הואיל שהיא מצד אמה
משבט זה אינה הוסבת נחלה דשבטא דאמה כשהיא בידה ולכך תירץ
רב אשי דה"א איפכא והשתא אתי שפיר פירוש הגמרא דאמר אביי
לרב פפא סוף סוף הא מתעקרא כו' וכ"ל כל זמן שהנחלה בידה לא
מתעקרא כלל ולפ"ז תקשה לפי דבריך שאינו יורשה הבעל אלא בנה
למה אסרה התורה להינשא לשבט אחר הלא לעולם תשאר הנחלה ביד
בנה שהוא ג"כ משבטא דאמה ואין לומר דבנה יהיה קנת משבט' דאמה
והיא היתה מצד האם משבט זה בכולה זה אינו כדמוכיח הרשב"ם ז"ל
וז"ל שהרי לא אסר הכתוב לאיש משבט ראובן ליקח אשה משבט שמעון
אע"פ שהנחלה שכולה של שבט ראובן נהפך לבנו שהוא קנת משבט
שמעון גם כדף קנ"ח ע"ש אלא דקרא איירי בסיבת הבעל ולכך אסר
הכתוב להינשא לאיש משבט אחר וכאם שיש לה שני נחלות גזירת
הכתוב היא בתינשא לגברא דאבוהי משבטא דאבוה דה"א איפכא
כדמתרץ רב אשי אליבא דאביי אמר ליה רב פפא ודלמא שאני התם
שבכר הוסבה מנא לך דמשפחת אם קרויה משפחה לענין זה דלמא אינ'
קרוי' משפחה ומה שהוקשה לך למה תירש חלק שהוא משבטא דאמה
היינו טעמא שבכר הוסבה אליה קודם הדיבור ושוב נחשבת הנחלה
דשבטא דאמה לשבטא דאבוה והכתוב הקפיד שלא תסוב מעכשיו ע"י
נישואין והשיב אביי שבכר הוסבה לא אמרינן מדקרי' קרא נחלת בני
מטות וע"ז אמר ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר משמע דקאי גם
על נחלה דשבטא דאמה דעכשיו בידה שלא תסוב למטה אחר וזה אי
אפשר אלא ע"י בעל כנ"ל והקשה רב יימר לרב אשי כשלמא אי אמרינן
שבכר הוסבה דמשפחת אם אינה קרוי' משפחה לענין זה ובכר הוסבה
בידה נחלת שבטא דאמה לשבטא דאבוה מתוקמא קרא בין בסיבת
הבן בין בסיבת הבעל בסיבת הבן מתוקמא לפי דהבן נחשב לשבטא
דאבוהי ולשבטא דאמו אינו נחשב דמשפחת אם אינו קרוי' משפחה
לענין זה גם מתוקמא בסיבת הבעל שהבעל יורש אותה ותיסוב
הנחלה אלא אי לא אמרינן שבכר הוסבה היינו דמשפחת
אם קרוי' משפחה לענין זה ובשהנחלה משבטא דאמה בידה עדיין
נחשבת לשבטא דאמה לא מתוקמא קרא בסיבת הבן דהרי גם הבן
יהיה משבט זה מצד האם וגם בסיבת הבעל לא מתוקמא דהרי מעקר
נחלה שבטא דאמא כשירשנה בעלה שהוא משבט אביה והשיב רב
אשי דמתוקמא בסיבת הבעל ומנסבין לגברא דאתיה ממשפחתה
דאמה והשתא אתי שפיר מה דהביא ר"ת בתוס' ברייתא דתרווי' קראי
בסיבת הבעל וז אתי' כאביי דסבר לא אמרי' שבכר הוסבה ולכך מ"מ
לאוקמי בסיבת הבן דבן כאמו כנ"ל וברייתא שני' דאיירי קראי בסיבת
הבן ובסיבת הבעל אתי' כרב פפא דסבר שבכר הוסבה ואתי' כבן
וכבעל גם לדרכינו אתי' שפיר מה דקשיא לפירש התוספ' דעיקר
פירוקא דאביי הוא דמנסבין וכו' ולפ"ז מה הקשה רב יימר לרב אשי
היה לו לומר לרב אשי שיבינהו תירוץ דאביי ולפי הנ"ל ניחא דעיקר
פירוקא דאביי דבן אינו מסיב נחלה גם לפירש התוספות דאוקמה
דאמר רב יימר בין בסיבת הבן ודו"ק :

**ולפי** הנ"ל מתורץ תמיהת התוספו' בד"ה וכי תימא לעבור עליו
בשני לאוין וז"ל תימא הא היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא
מוקמינן בלאווי יתירה עכ"ל ולדרכינו ניחא דלפירש הרשב"ן כנ"ל
לא קשיא תמיהת התוס' רק לרב פפא דסבר שבכר הוסבה ואם תיפול
לה נחלה אחר שנישאת יורשת והרי לפי מה דסבר רב פפא דתרווי'
בסיבת הבן איירי וסבר ג"כ כבר הוסבה כנ"ל תמילא אם תוחזר
נחלת שבטה דאמא לשבטה דאמא הויא השבת נחלה דהיא כבר
נחשבת לשבטה דאביה ובכר הוסבה לנחלת שבטה דאביה קודם
הדיבור ולכך איצטריך תרי לאווי חד לנחלת שבטא דאביה ולכך כתיב
בקרא קמא כי איש בנחלת אבותיו ידבקו וחד לנחלת שבטא דאמה
שלא תסוב רק לנחלת שבטא דאביה לפי שבכר הוסבה לנחלת שבטא
דאביה ולכך כתיב בקרא בתרא כי איש בנחלתו ידבקו ולא כתיב אבותיו
שהנחלה זו לא היתה של אבותיו ודו"ק :

**דף קט"ו** ע"ב בתוס' בד"ה מלמד שבא צבעון על אמו
והוליד ממנה ענה וז"ל קשה לר"ת מאי מהדר לי'
מענה דלמא בן הבן הוה כבנו אבל בת הבן אינה כבנו עכ"ל ואפשר
לתרץ דלכך הביא ר' יוחנן ראיה מענה דמה שירש ענה עם בני שעיר
והרי בני שעיר קודמין דכמו שבני שעיר קודמין לבניהם אע"פי דבניהם
הם בני בניו של שעיר מ"מ בניו של שעיר קודמין ה"ה לגבי ענה
בדין היה שיקדימו לו בני שעיר דענה היה בן בנו והם בניו אלא ע"כ
שירש צבעון את אביו בקבר ולכך ירש ענה חלק צבעון ממילא מוכח
דבן יורש את אביו בקבר להנחיל לבניו ולפ"ז בדין הוא שבת הבן
קודמת לבתו דהוה כאילו אביה קיים וירש את אביו והנחיל לבתו וה"ה
כשהוא מת יורש בקבר כאילו הוא חי וזה שאמר ר' יוחנן מה לבת בנו
שכן יפה כוחה במקום האחים ג"כ מטעם הנ"ל ואין צורך לראי' שהביא
הרשב"ם ז"ל מבנות צלפחד דמוכח מענה שירש את שעיר כנ"ל וק"ל :

**דף קי"ח** וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתי לי
נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב אשר עד
כה ברכני ה' וכו' ויאמר אלהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך
היערה אמר להו לכו והחביאו עצמיכם ביערים שלא תשלוט בכם עין
רע אמרו ליה אנן מזרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא וכו' ויש
להקשות וכי לא ידע יהושע בברכתן של בני יוסף דלא שלטא בהו
עינא בישא הלא גם הוא היה מזרעא דיוסף וכ"ל דהנה יש לדקדק במה
אמרו בני יוסף אשר עד כה ברכני ה' ואיתא במדרש ילקוט שאמרו
שהם ששים רבוא דכתיב כה יהיה זרעך אלא ה"פ דאיתא במס' יומא
דף כ"ו לא אשכחן צורבא מרבנן דמורי אלא דאתא משבט לוי או
משבט יששכר וכו' ופריך הש"ס ואיתא נמי יהודא דכתיב יהודא מחוקקי
ומקשים התו' למה לא מביא ראיה מן התורה דכתיב ומחוקק מבין
רגליו ומתרצים האי בברכה הוא דכתיב והקשה הגאון מהרש"א ז"ל
ניהו דבברכה הוא דכתיב וכי לא נתקיימה ברכת יעקב חס ושלום
ונראה לתרץ ע"פ דאיתא במדרש על פסוק ומחוקק מבין רגליו ע"ל
עד שיבא זה דכתיב וברגליו תרמסנה זה מלך המשיח ופירש י"ת ז"ל
דקשה להמדרש דהרי זו הברכה לא נתקיימה לכך פירש המדרש
דמקצת ברכות לא יתקיימו עד לעתיד ממילא ה"פ התוספו' הואיל
דבברכות הוא דכתיב ושמא לא יתקיים עד לעתיד לכך מייתי ראיה
מדכתיב יהודה מחוקקי שהיה זה בימי דבורה ממילא בברכה זו אינו
קאי לעתיד ואיתא במדרש ע"פ וידגו וכו' מה בקרב הארץ ששים
רבוא וכו' ממילא יהושע היה סבור דברכה וידגו לא יתקיים עד
לעתיד ולכך אמרו בני יוסף אשר עד כה ברכני ה' ממילא מתקיים
בנו זו הברכה ויתקיים גם בנו שלא תשלוט בנו ע"ה דבחד קרא כתיבא
ולפ"ז אפשר לומר דלכך נקט הש"ס שהשיבו ליהושע דלא שלטא בהו
עינא בישא מדאמרו אשר עד כה ברכני ה' כנ"ל וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דיהושע היה דורש מקרא וידגו וזה לא קאי אשאר
שבט יוסף רק על בני מנשה ואפרים ושם כתיב בני יוסף
שהיו משאר בני יוסף דכתיב ומולדתך אשר הולדת אחריהם וגו' נגם
למדו מקרא בן פורת יוסף דקאי על כל בני יוסף ואפשר לזה כיון הש"י
במס' סוטה דפירש כך ברכן למנשה ואפרים וק"ל :

**דף קי"ט** שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר"ע ואמר
יודע היה משה רבינו דבנות צלפחד יורשת בן אלא
שלא היה יודע אם מגיע לבן חלק בכורה ויודע היה שהמקושש במיתה
שנאמ' מחלליה מות יומת אלא שלא היה יודע באיזה מיתה עכ"ל
ומדקדקים העולם מה חיבור יש לאלו שני דברים וכ"ל דהנה התוספת
כתבו שם וז"ל וא"ת למה היה מסופק היה לו לדונו בחנק דכל מיתה
האמור בתורה סתם היא חנק וי"ל דמסברא היה לו בנידון בסקילה
כעובד ע"ז דככל דוכתא חמה חילל שבת לעובד עכ"ל וגם עכ"ל והנה
מה שאמרו בנות צלפחד והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה'
הוא לפי שידעו שעדת קרח אין להם חלק בארץ ולפ"ז אפשר לומר
דלכך היה משה רבינו מסופק אם יש להם חלק בארץ דאי אמרי' מקושש
זה צלפחד שחילל שבת בפרהסיא אי ג"כ אין לו חלק בארץ בעדת קרח
דהרי הנועדים על ה' לא היה להם חלק בארץ ומילול שבת ג"כ דומה
לזה ואף דכוונתו היתה לש"ש מ"מ אפשר משה לא ידע מזה לכך שאל
להקב"ה הנסתרות לה' אלהינו לכך אמר שמעון השקמוני ויודע היה
משה שהמקושש במיתה אלא שמתגלגלים זוכה ע"י חייב נתגלה היה
המקושש רשע ולפ"ז אין לומר דהמקושש היה צלפחד דהרי מקרא מוכח
דהיה צלפחד צדיק כדאיתא שם ברש"י דכל המעשה אבותיו שתומים
ופרט הכתוב באחד מהן לגנאי בידוע שכולם היו צדיקים ממילא אין
לומר שהיה משה מסופק אם יורשת הן אלא שהיה מסופק על חלק
בכורה ולכך אמר היה לי חבר אף שהיה מתלמידי ר' עקיבא בנדון זה
סבר כותי וק"ל :

**שם** ואי ס"ד א"י מוחזקת היא מאי קמספקא ליה למשה רבינו
והקשה הגאון מהרש"א ז"ל אלא מאי א"י אינה מוחזקת הוא
תקשה ג"כ למה הוצרך לשאול וכ"ל דאי' בספר הזוהר דצלפחד היה מן
אילו דכתיב וידבר העם באלהים ובמשה ולכך כתיב אביגו מת במדבר
פירש בדיבור ולכך פירש משה מדין בנות צלפחד שלא יחשדו אותו
משנאת אביהם עכ"ל ולכאורה הוא סותר למה דאמר בגמרא שנענש
משה על מה שאמר כל הדבר הגדול יביאון אלי וכ"ל דבאמ' אי היה יודע

משה

משה דמגיע להם גם חלק בכורה לא היה פורש מדינן דשוב ליכא חסד' דהרי יזכו כדין רק משה הי' סבר דאין מגיע להם חלק בכור' כמו דמקש' בגמ' דראוי הוא · ולכך פירש מדינן שלא יאמרו מחכמת אביהם הורה כך וזה היה ענוו שטעה דסבר דאין מגיע להם חלק בכורה מתחלה אי אמרינן דארץ ישראל אינה מוחזקת לא קשיא למה הקריב משה משפטן לפני ה' די"ל דלא היה מסופק ומה דשאל את פי ה' הוא בשביל החסד כנ"ל אבל אי א"י מוחזקת היא מדכתיב ונתתי לכם מורשה למה היה משה פורש מדינן דהרי יזכו כדין כרגונם וליכא חסדא ודו"ק ·

**עוד** אפשר לתרץ קושית מהרש"א הנ"ל דבאמת המקשה ידע מזה דאפשר לומר דמשה היה מסופק אך לפי מה דאמר רבה א"י מוחזקת היא מוכח דנילמד זה מן התורה ממקום אחר ולא מבנות צלפחד דגבי בנות צלפחד אינו מפור' בקרא שנטלו חלק בכורה דהרי מקשה אמתנית׳ מנ"ל דנטלו חלק בכורה ולפ"ז מקשה שפיר וכי לא היה למשה רבינו לימוד זה ומשני האי קרא גופיה מספקא ליה מה דכתיב מורשה ועכשיו מזה שהשיב הקב"ה למשה שיתן להם חלק נחלה בכורה ידענו דקרא מורשה אתיא גם כן ללמד דארץ ישראל מוחזקת היא וק"ל :

**שם בתו'** בד"ה אילו היה לו בן לא דברנו וז"ל פי' הקונט' שכבר היו יודעים מפרשת נחלות קשה אם היו יודעים מפרשת נחלות למה הוצרכו לדבר מפ' יבמין ויש לדקדק מאי מקשים התו' הלא אי' בדף ק"ט איתא שאמרו זה האב מלמד שהאב קודם לבת יכול יקדים לבן ת"ל הקרוב קרוב קודם ומשני כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו מתחלא קודם ששמעו פרשת יבמין היו סוברין דאב קודם לבת ואפשר לתרץ דהרי חפר כבר מת שהיה מיוצאי מצרים מתחלא אף אי אמרינן דאב קודם היינו חפר קודם לבנות צלפחד נ"ל שירש חפר את צלפחד כקבר וכדין הוא שירש צלפחד ג"כ לאביו כקבר ואף שהיה מגיע לאם לפי חשבון זה מעט מזה שמגיע לבן עכשיו מכל מקום קשה שפיר למה לא באו שיתנו להם חלק בנכסי חפר קודם ששמעו פ' יבמין :

**שם** בגמ' בנות צלפחד חכמניות היו כו' שאמרו אילו היה לו בן לא דברנו ופריך בגמ' והתניא אילו היה בת לא דברנו כו' ויש לדקדק היכי ס"ד דמקשה דאמרו אילו היה בת דמאי כוחה יותר מהם וכ"ל דאיתא בדף קט"ו ע"א ברשב"ם ז"ל גבי ירושת בנימן וז"ל אבל אם לא הניח אלא בנות גם בת הבת תירש עמהם דלא ניחא למת שתעקר נחלה מזרעו מתחלא בנות צלפחד סברו דלכך לא יתנו להם נחלת אביהם דהיו בנות מ' שנה ולא היו ראוין להוליד כדאי' שם בגמ' ויירש אותן הבעל ותיסוב הנחלה מזרעו של צלפחד וזה שאמרו אילו היה בת לא דברנו היינו שהיא פחותה מן מ' שנה ועכשיו שאין לאבינו בת כנ"ל מתחלא מסתמא ניחא לאבינו שיותן לנו נחלתו מליתן לאחיו שג"כ אינן יוצאי חלציו ואף דלאחר זה יירש הבעל מ"מ יהיה בידינו זמן מה שאנו מיוצאי חלציו וק"ל :

**שם** · תניא ר"א בן יעקב אומר אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים שנה וכתבו התו' נראה לרשב"א דסבירא ליה כמ"ד צלפחד היינו מקושש ומעשה מקושש היה בתחילת מ' מיד אחר מעשה מרגלים דאמרינן במדרש לשם שמים נתכוין כו' ה"פ דאיתא בגמרא כל מקום שמעשה אבותיו סתומין ופרט הכתוב באחד מהן לגנאי בידוע שכולם צדיקים והנה מדפרט הכתוב בבנות צלפחד לגנאי מוכח שהיה צלפחד צדיק לכך מפרשי התוספ' אף שהיה צלפחד מקושש מ"מ היה צדיק דלשם שמים נתכוין וק"ל :

**שם** ע"ב ברשב"ם בד"ה מתוך שצדקניות היו וז"ל נעשה להם נס כיוכבד שילדה לאחר ארבעי' ותיכו נישואיה איכא למימר קודם ארבעים עכ"ל מתחלא רוצה לתרץ איך סמך עמרם על הנס גם אי' במ' יבמות לדברי ר' יהודה כל ביאה שאין פירנה היא בעולת זנות לכך מפרש רשב"ם ז"ל דנישואין של יוכבד היתה קודם מ' שנה ולפ"ז תקשה גבי בנות צלפחד איך סמכו בעליהם על הנס וכ"ל מאחר דאמר להם הקב"ה אך למשפחות מטה אביהן תהיינה לנשים שלא תסוב נחלה מזה היה מוכח שיהיה להם בנים שיעשה הקב"ה להם נס דאין לומר כסיבת הבעל דהרי ירושת הבעל חוזרת ביובל ולכך פירש"י בחומש גבי בני יוסף בפ' מסעי שבנה יורשה ובפ' פנחס ע"פ והעברת' נחלתו לבתו פירש"י בנה ובעלה יורשה דבני יוסף אמרו ואם יהיה היובל ומה דיוחזר ביובל לא קפדי ודו"ק ·

**דף ק"ב** ע"א אמר רב יהודה אמר שמואל בנות צלפחד הותרו להינשא לכל שבט שנאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים ומה אני מקיים אך למשפחות מטה אביהם עצה טובה השיאן הכתוב שישאו להגון להם עכ"ל ויש לדקדק וכי לא היו הגונים בישראל כשאר שבטים זולת שבט מנשה וכ"ל דהנה יש להקשות לפי מה דאמר שמואל בנות צלפחד הותרו להינשא הלא מטה בני יוסף אמרו שישיבו נחלה ואמר הקב"ה כן מטה בני יוסף דוברים מתחלא משמע שאמר הקב"ה דהדין עם בני יוסף שלא ינשאו בנות צלפחד לשבט אחר עוד יש לדקדק מה נשתנו בנות צלפחד מכל הדור שלהם הותר' ולשאר בנות יורשת נאסר אלא ה"פ דאיתא שם בגמ' אפילו קטנה שבהן לא נשאה פחותה מארבעים שנה ומקשה והרי נישאת אחר ארבעים שוב אינה יולדת ומשני מתוך שצדקניות היה נעשה להם נס מתחלא כך אמר הקב"ה כן יהיה כמו דמטה בני יוסף דוברים שלא תיסוב נחלתן אחר יובל דאם יהיו למטה אבותן תעשה להם נס ואם לאו לא תעשה להם נס ומתחלא תוחזר נחלתן ביובל למשפחת אביהן ואין לומר דמ"מ תסוב נחלתן בסיבת הבעל דירושת הבעל חוזרת ביובל כנ"ל וזה פירש הגמרא הנ"ל דזה הוא הגון שאם ינשאו לשבט אביהן יהי' להם בנים ואם לאו לא יהיה להם בנים וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דלכך אמר הקב"ה אך למשפחות מטה אביהם תהיינה כדי שלא תסוב הנחלה מזה היה מוכח שיהיה להם בנים ומכח זה ינשאו להגן דהגון לא ישא אשה שאינה ראויה להוליד דהוה בעילת זנות גם אי' אין אשה אלא לבנים וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר דאי' במס' תענית לא היה ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים ופריך בגמר' ט"ו באב מאי היא אמר רב יהודא אמר שמואל יום שהותרו השבטים לבא זה בזה והקשה כיפה מראה למה עשו י"ט בשביל זה הלא אפשר להתחתן בשבט אחד ותירץ ע"פ דאית' בגמר' דבת יורשת נחלה מתטות בני ישראל שיש לה ירושת שני מטות דמנסבין לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימיה מתחלא בת שהיה לה שני נחלות היה קשה למצא לה בן זוג שיהיה ג"כ מאילו שני מטות עכ"ל מתחלא לכך הוא הגון להם דאם ינשאו למשפחות אביהן אם יהיה להם בנות יוכלו ג"כ למצא בן זוגם בקל אבל אי ינשאו לשבט אחר אם יהיה להם בת יורשת יהיה לה יחוסת ב' מטות ולא ימצא להם בן זוג דהרי היה זה הדבר קשה לישראל שעשו י"ט ביום שהותרה להם וק"ל :

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דהנה יש לדקדק בפסוק דכתיב אך למשפחות מטה אביהם תהיינה לנשים ואח"ז כתיב ותהיינה למשפחות מטה אביהן בנו"ן אלא ה"פ דאיתא בסיפרי והובא בילקוט לאלה תחלק הארץ יכול אפי' גרים ועבדים ת"ל לשמות מטות אבותם מי שיש לו מטה אב מתחלא ה"ק לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך לאיש שיש לו מטה אב ולכך כתיב אביהם במ"ם דקאי על אביהם של בעליהם שיהי' להם מטה אב לאילו תינשאו ואח"ז כשנשאו למשפחות מטה מנשה זו המשפחה היתה של מטה בנות צלפחד לכך כתיב אביהן דאבות של זכרים הוא במ"ם ואבות של נקבות בנו"ן מתחלא זה אמר הקב"ה אך למשפחות מטה אביהם תהיינה שינשאו לאנשים שיש להם משפחות מטה אביהם היינו להגן להם ולא גרים ועבדים וק"ל :

**דף ק"כ** אפשר בת ק"ל שנה היתה וקרי ליה בת ומקשים העולם הלא כתיב בת לוי וכ"ל לפי פשוטו דהנה פירש רשב"ם ז"ל דנישואיה של יוכבד מסתמא היתה קודם ארבעים דאל"כ איך סמך עמרם על הנס ואיתא בבעל הטורים מה דכתיב אשת משה אחר שילוחיה בנט הטעם דאע"פי שנתגרשה קורין אותה אחר אישה שהי' לה כבר דבשעת נישואיה יצאה מרשות האב גם אית' בזוהר פ' שמות דף י"ב עד לא איזדווגת איתקרי' בת לבתר דאיזדווגת איתקרי' אשה וזה פי' הגמ' אפשר בת ק"ל שנה ומסתמא היתה נשואה כבר וקרי ליה בת אלא שחזרה לנערותה כששית' נקראת בת לוי ודו"ק ·

**שם** פ"א בתוספו' וז"ל תימא לרשב"א אמאי לא מייתי מקרא דלא תסוב נחלה וכו' ה"פ דאפשר לומר דקרא וכל בת יורשת נחלה קאי אדורות והוצרך המקשה להביא ראיה מבריית' והוה ליה לאתויי קרא ולא תסוב נחלה דמוכח דקאי אבנות צלפחד כדאי' ברמב"ן ז"ל בחומש דלכך כתיב שני פעמים ולא תסוב נחלה חד לבנות צלפחד וחד לדורות וק"ל :

**דף קכ"א** ומשאר שבטים לא עיילו והא יאיר בן מנשה כו' ויש לדקדק למה לא מקשה על התורה דכתיב ולא נותר מהם איש וכ"ל דהנה איתא במדר' פ' שלח שלא מתו פחות מבן ס' שנה ואיתא עוד שם פחות מך' שנה והיה עמהם כענה מת וקשיא אהדדי דהרי לא מתו רק ל"ט שנים וכ"ל דהכי אמר הקב"ה שלא יראו את הארץ היינו חלק המגיע להם היינו אחר כיבוש וקודם חילוק ומתו מתחלא על התורה לא קשיא דכתיב ברישא לאלה תחלק הארץ ואח"ז כתיב ולא נותר בהם איש כי אם כלב בן יפונה דקאי אחלוקת הארץ

הארץ וזה דכתיב ועבדי כלב יבוא וירשה אבל הפתא דאמר דבא הכתוב
למעט שבטו של לוי ממילא אין לומר דקאי אחלוקת הארץ דהרי שבט לוי
לא נטלו חלק בארץ אלא צ"ל דסבר דקרא קאי שלא יראו את הארץ קשה
ספיר מיאיר בן מנשה וק"ל :

**דף קכ"א** הביא הרשב"ם ז"ל מדרש איכה וז"ל כל ערב
ט' באב היה כרוז יוצא ויצאו כולם לחפור
ויישנים בהם ובשחרית הכרוז יוצא הבדלו החיים מן המתים וכו' בשנה
אחרונה עשו כן בדקו עצמן ונמצא שלימין אמרו שמא טעינו בחשבון
עד דאיתמלי סיהרא אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו ועשו
י"ט כך היא הגירסא במדרש. איכה שמא טעינו בחשבון וזה המדרש
תמוה מאד איך אפשר לומר דמשה רבינו טעה בחשבון ועוד הלא קידש
החודש מסור לב"ד ועוד הלא ידוע להפרים בין עשרה ימים לי"ד יום
בסיהרא ועוד הלא לא אפשר לטעות רק יום אחד וכ"ל דאית' בתוספו'
שם הא דנקיט ט"ו אלף ופרוטרוט לאו כל שנה ושנה אלא רוב השנים
דאיתא בירושלמי ובמדרש שלא מתו פחות מבן ששים שנה לכל אחד
והטעם איתא במדרש כדי להבחין בין צדיק לרשע וה"פ דאי' בירושלמי
מיתת כרת היתה עד ששים שנה רק מפני כבודו של שמואל הרמתי שמת
בר כ"ב שנה אמרו עד חמשים היא מיתת כרת ממילא לכך לא מתו
פחות מבן ששים שנה כדי לידע אם הוא מת במיתת כרת דמי שמת
פחות מבן ס' היו יודעים שהוא רשע ומת במיתת כרת והנה לענין כרת
הוא כפי שנתו ולא שנתו של עולם ממילא היו סבורים שלא בטלה
הגזירה דלא מתו רק ל"ט שנים ונגזר עליהם מ' שנה יום לשנה ומה דלא
מתו בשנת מ' לפי שעדיין אינן בני ס' דטעו בחשבונם כשהיו במצרים
וסברו שהם בני ס' ואפשר שאינן עדיין בני ס' ומה דכתיב מבן ך' שנה
היה שנות עולם כדאי' ברש"י בחומש עד דאיתמלי סיהרא ידעו שביטל
הקב"ה הגזירה דאית' במס' סוכה בזמן שהלבנה לוקה סי' רע לישראל
משל למלך שכעס על עבדיו ואמר טלו פנס מפניהם והושיבם בחושך
ואיתא ברעיא מהימנא פרשת כי תצא כשהלבנה לוקה בחסרונה סי' רע
לישמעלים ובשלוקה במילואה סי' רע לישראל והנה הקשה בי"ת מה
דכתיב רגליך לא בצקה הלא כתיב לא בלתה נעליך ותשני כשהיו מגודים
הלכו יחף ממילא הי' ברכו לסימן אם הקב"ה כועס עליהם עדיין אי לא
וזה לא היו יכולים לידע ע"י משה רבינו דכשהיו שרוים בנער לא היו
הדיבור למשה ממילא קודם דאיתמלי סיהרא לא היו יודעים שבטל
הקב"ה הגזירה דסברו שטעו בחשבונם דעדיין אינן בני ס' עד דאיתמלי
סיהרא וראו שסר לקות הלבנה אזי ידעו שנסתלק כעסו של הקב"ה מהם
ועשו י"ט וק"ל :

**דף קכ"ג** בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא
שבעים חסר אחת · אמר ליה תאומה היתה עם
דינה שנא' ואת דינה בתו א"ל אלא מעתה תאומה היתה עם בנימן אמר
לו מרגליות טובה היתה לי ובקשת לאבדה ממני זו יוכבד שנולדה בין
החומות עכ"ל ופי' רשב"ם ז"ל ותבני לאה חסר דלא היו רק ל"ב והכתוב
אומר שלשים ושלש ויש לדקדק למה לא מקשה מבני לאה גם מה דאמר
מרגליות טובה היתה לי ובקשת לאבדה ממני היכן נראה שביקש לאבדה
דהרי כשתירוץ לו יוכבד נסתלק מקושייתו · עוד יש לדקדק הלא
בתחילה כתיבא ששים ושש ויוסף ובניו ואח"כ חשיב שבעים נפש ולמה
מהפך הסדר היה לו לומר בפרטן אתה מוצא ששים ותשע ובכללן אתה
מוצא שבעים גם מה דאמר זו יוכבד קשה וכי קמן קאי הוה ליה למימר
יוכבד נולדה בין החומות וכה"ג מקשה הש"ס במס' חולין ע"ת דאמר א
עורב וכי קמן קאי וכ"ל באמת ידע המקשה דאפשר לתרץ דנולד אחד
בדרך ולכך לא הקשה על בני לאה ומקשה איפכא בכללו של כל אחד
ואחד את מוצא בבעים דהייכו בני לאה ל"ג ובני רחל וכן כולם סך הכל
הוא ע' ובפרטן מה דחשיב ששים ושש ויוסף ובניו הם חסר אחת ואין
לומר דמת אחד מהן דיעקב היה מובטח שלא ימותו מיוצאי ירכו בחייו
וע"ז אמר מרגליות טובה היתה לי ובקשת לאבדה ממני דלכך הקשת
לשאול איפכא כדי לידחות תירוצא שנולד אחד בדרך אני אומר לך זו
שנולדה היתה יוכבד ולא קשיא מידי ואפרש שיחתי דאי' במדרש פרשת
במדבר פקוד את בני לוי מבן חודש למה מבן חודש א"ר שמעון בר נחמן
למוד הוא אותו שבט להיות נמנה מבטן אמו מתיבין ליה א"כ למה לא
מנה אותן מיד אחר לידה ותשני לפי שלא יצא עדיין מכלל נפלי' והקשה
י"ת ז"ל איך נמנה מבטן אמו שמא יהי' נפל ותשני כשהוא בבטן אמו עובר
ירך אמו הוא ובחזקת אמו הוא וכשיצא לאויר העולם שוב אין לו חזקת
אמו ממילא משבט לוי הם נימנים בבטן אמם ואחר שנולדו לא נימנים
עד בן חדש ולפ"ז לא קשי' מידי דהמנין הראשון היה כשיצאו מארץ כנען
כדאיתא בר"שי לכך היתה יוכבד ג"כ במנין דהיתה נימנית בבטן אמה
דבמדרש מתרץ שם על יוכבד דשבט לוי נימנה בבטן אמו ואח"כ מונה

אותן כשבאו למצרים כדאי' ברש"י בחומש לכך טעמו למטה על הבאים
ובאותו שעה כבר נולדה יוכבד ולא היתה עדיין בת ל' יום לכך אינו
מונה אותה ואח"ז כשמונה שבעים טעמו למעלה לכך מונה את יוכבד
בכלל ודו"ק :

**ועפ"ז** מתורץ מה שהקשה י"ת על מה דאית' במדרש ג"כ קושיית
הגמרא הנ"ל ותשני ג"כ יוכבד ואחר זה אמר שם אמר ר"ש
בר נחמן למוד הוא אותו שבט להיות נמנה מבטן אמו ומקשה י"ת ז"ל
ראיה לסתור דאם הוא נימנה מבטן אמו למה לא מנו את יוכבד בתחלה
ולפי הנ"ל ניחא כמ"ד ואין להקשו' לפי הנ"ל דהקשה איפכא מאי מתרץ
תאומה היתה עם דינה די"ל דהכי משני דאי' בי"ת פרשה כ"ד סי' א'
דהכתוב אינו מונה בסוף רק אילו שניקבו בשמות בפני עצמן ותאומת
דינה אינה נקובה בשם ממילא הכי משני תאומה היתה עם דינה ולכך
חשיב בתחילה בבני לאה ל"ג ומה דחשיב ס"ט הם אילו שנקבו בשם
כדפירש י"ת ודו"ק :

**שם** כתוס' בד"ה תאומה היתה עם בנימן וז"ל ובירושלמי אמרי'
תאומה נולדה עם כל השבטים ומה שמתרצים העולם אינו
נכון דהרי לא כתיב את גבי בנימן כביאתם למצרים רק ממה דכתיב
ואת בנימן תקחו ולפ"ז הדרי קושיא לדוכתא דלמא מתה קודם ביאתם
למצרים וכ"ל דאיתא במדרש רבי נחמיה אומר לאחיותיהן נשאו
השבטים ופירש י"ת ז"ל אף דבן נח אסור באחותו כדי שלא יצרכו
לישא כנעניות דבן נח מצווה על פ"ו הוצרכו לישא אחותן וזה פירש התו'
דקשה מאי מקשה מבנימן דלמא נשא בנימן לתאומ' לאשה וכתיב מלבד
נשי בני יעקב לכך מפרשי התו' דתאומו' נולדו עם כל השבטים ממילא
צ"ל מה דכתי' בבנימן את ולא בכל השבטי' משום דתאומ' יתירה נולדה
עמו כדאיתא במדרש ותאומה יתירה בודאי אסורה לו דבן נח אסור
באחותו וק"ל :

**עוד** אפשר לתרץ קושית הנ"ל דלמא נשאה בנימן וזה מ"גשה
מזרחי ז"ל דהנה יש לדקדק עוד למה חשיב לשרח בת
אשר לפרט בשמה ולתאומה של דינה לא פרט בשמה גם למה לא
חשיב גם בפרטן לתאומה של דינה אלא ע"פ דאי' בא"ע וז"ל מדכתיב
בנותיו ולא היה ליעקב אלא בת אחת אלא בגידלה יעקב עם דינה
ממילא לא היתה התאומה מיוצאי ירך יעקב רק שנקראת על שמו בשביל
שגיירה כדכתיב גבי אברהם ואת הנפש אשר עשו בחרן ולכך כל היכי
דמזכיר נפשות של יעקב חשיב גם לתאומה והיכי דמזכיר יוצאי ירך
יעקב לא חשיב לתאומה בהדייהו ממילא צ"ל גם התאומה של בנימין
מה דלא הזכיר בשם הוא משום שלא היה מיוצאי ירך יעקב רק שגידלו
עם בנימן לצוותא בעלמא ולפ"ז היה התאומה של בנימן זכר וק"ל :

**דף קכ"ז** ע"ב תנו רבנן היו מוחזקים בו שהוא בכור ואמר
אביו על אחר שהוא בכור נאמן היו מוחזקים בו
שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן רישא רבי יהודה וסיפא
רבנן וגרס רשב"ם ז"ל ברישא אינו נאמן ובסיפא נאמן וכ"ל טעם
למה משני רשב"ם ז"ל הגרסא דהנה יש לדקדק מאי אשמעי' לרבנן
אינו נאמן ולר"י נאמן גם למה לא אמר התנא רישא וסיפא בחד ליסני
אלא דאשמעי' לרבנן חידוש אע"פי שאין פוסל בן הבכור בדיבורו אינו
נאמן ובסיפא הוא חידוש לר"י אע"פי דפוסל את בנו בדיבורו כדאיתא
בתוספ' שם והנה בסיפא לר"י אין כאן חידוש דר"י אמר בהדיה נאמן
אדם לפסיל את בנו והובא בגמר"י ממילא הוא חידוש הוא רק לרבנן
ותנא ר"י איידי רבנן וקי"ל סיפא איידי רישא אמרי' רישא איידי סיפא
לא אמרי' לכך מהפך רשב"ם ז"ל הגרסא וק"ל ·

**דף ק"ל** כתו' בד"ה אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן ברוקא
וז"ל דוקא בן בין הבנים וה"פ דקשה למה לא פי'
שמואל אי אליבא דרבנן אי אליבא דר' ישמעאל דהרי אמורא צריך
לפרש דבריו לכך מפרשי התוספת דוקא בן בין הבנים ולכך לא הוצרך
שמואל לפרש דאף אי מספקא לן קי"ל כדיני ממונות המוציא מחבירו
עליו הראיה וק"ל ·

**דף קמ"א** ע"א כתו בד"ה בת היתה לאברהם ובכל שמה
וז"ל וא"ת אמאי לא השיאה ליצחק לת"ד ב"נ
מותר באחותו ושמא קטנה היתה א"כ מהנר היתה ויש לדקדק הלא
לשיטת הש"ס נולדה רבקה אחר מיתת שרה ומסתמא לא היתה קטנה
מרבקה ותירץ בני המופלא מוהר"ר נתן שי' דהנה יש לדקדק מאי
מקשים התוס' הלא קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין ומהיכי
תיתי שישא אשה לבנו שהיא אחר מתן תורה ענוש כרת אלא צריך
לומר דהכי מקשים התוספות דהרי לכך לא נשא יצחק אשה עד שיהיה
ל"ו שנים שהוצרך להמתין על רבקה שלא הותרה לו לישא אשה
מבנות הכנעני והנה בן נח מצווה על פ"ו ולא היה רשאי אברהם

להחמיר על עצמו. ולידחות מה שנגטווה עכשיו וע"ז מתרצי התוס' שפיר דכיון ג"כ היתה קטנה כמו רבקה. ולכך היה מחמיר על עצמו במה שעתידה התורה לאסור וק"ל:

**גם** מה דלא מקשים התו' בפ"ק דשם עיקר פלוגתייהו ר"מ ורבנן אפשר לומר. לפי דרמב"ן ז"ל פירש בפ' חיי שרה דמה דאמר בת היתה לאברהם אינו בת ממש רק רומז לענין אחר עיין שם באורך ולכך לא מקשים התוס' התם אבל לפי סוגיא דגמרא הכא מוכח שהיה בת ממש. קשה שפיר. וק"ל:

**עוד** אפשר לומר דאפשר לתרץ כמ"ד יצחק עקר היה. ולכך לא נתן לו בתו אבל הכא קשה מנ"ל דברתא עדיפא דלמא משום דיצחק עקר היה. וק"ל:

**דף קמא** ע"ב ברשב"ם בד"ה דעסקי באורייתא וז"ל פי' הנאה לנו מן הבריית' עכ"ל. ה"פ דקשה הלא אמר לעיל בגמ' אלא מעתה מאן דעסיק בתורה הוא ירית ובתוס' כתובות דף ק"ח מקשים התוס' קושיא זו. לכך פירש רשב"ם. דזה הוא מן שהם הש"ס אליבא דאביי ולא מדברי ר"מ. וק"ל:

**דף קמג** ההוא דאמר נכסי לבני הוה ליה ברא וברתא. מי קרו אינשי לברתא בני או לא. ופי' רשב"ם ז"ל וז"ל לא היה לו אלא בן אחד זכר. וגם בנות היו לו ובעי בגמרא אי נתן כל נכסיו לבנו אבל ויחלוקו הבנות עמו עכ"ל. ויש לדקדק למה פירש שהיו לו בנות. הרי באחד סגי. וצ"ל להנה התוס' מקשים וז"ל. ואת"ת כיון דקרו אינשי לברתא בני א"כ למה הוצרך לומר נכסי לבני פשיטא שהוא לבנו עכ"ל וע"ז אפשר לתרץ שהיו לו נכסים מועטים ובנכסים מועטים אקיורה הבן אך אי אמרי דאיירי הכא בנכסים מועטים תקשה לשיטת רשב"ם ז"ל דפי' בפרקין במתני' דקלכה כאדמון. דאמר בנכסים מועטים יש וקו. הבן עם הבת מדאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון. והנה אי אמרי' דהאי גברא ידע התקנת חכמים בנכסים מועטים תקשה לאידך גיסא. מסתמא היה בדעתו שיירש הבן לבד דאל"כ היה לו לישתוק. לכך מפרש רשב"ם ז"ל שהיה לו בנות הרבה והיתה בדעתו שיקח הבן מחצה והבנות מחצה ולכך הוצרך לבנות. דאי לאו לא הי' נוטל הבן אלא רק כמו בת אחת וזה דפירש רשב"ם ויחלוקו הבנות עמו ולא פירש ויחלוקו ביניהם וק"ל:

**שם** בתוס' הנ"ל מקשים העולם למה לא מקשים התוס' על בעל האיבעי וצ"ל דהנה יש לדקדק מאיפשיט תבני דן חושים הלא מ"מ אפשר לומר דקרו לבת וכן ג"כ בני כדבעי אפילו יותר. מסתברא דלזה צריך ראיה וזה אין צריך ראיה. אלא צ"ל לפי דבלשון תורה אין הבת בכלל בני. דהרי דרשינן בני אהרן ולא בנות אהרן. גם גבי לבן כתיב הבנים בני והבנות בנותי. וקי"ל בירושה הלך אחר לשון תורה. והכי בעי אי בן אחד מקרי בני והנכסים של בן או לא ויחזרו הנכסים בספק. ולפ"ז לא קשיא קושית התוס' דהרי יש סברא כנגדו מטעם דבת אינה בכלל בני אבל על הפשטן קשה שפיר. דקשה אף שקורין לבן בני. מ"מ נשאר הדבר בספק דהרי יש סברא כנגדה דהיה לו לישתוק וזה שכתבו התוס' בלשונם הכא דכיון דקרו אינשי לברתא בני וכו' פירש. אף דקרו אינשי לברתא בני. מ"מ יש סברא בנגדה שיהיו הנכסים לכניהם ומתרצי' דמזה אין הכחה למשום דייתיקי אחר. וממילא לפי מה דפשיט לברתא נקרא בני הנכסים לבנו דבת אינה בכלל בני. וק"ל:

**דף קעג** ע"א ברשב"ם בד"ה ויזמין דאזיל לבי ספרא וז"ל כסבור הוא לרמות בן את חבירו ולגבות ממנו בשטר זה והוא אינו יודע מה דכינן שאין יכול להוציא על חבירו בשמו עכ"ל. ה"פ דקשה מאי אריא' דכותבים שטר ללוה. אע"פ שאין מלוה עמו הלא אף אם אין כותבים כדין הוא. דלא ינבה דאפשר הוא היה חייב לו ופרע לו והחזיר לו את השטר ועכשיו רוצה לגבות מן המלוה בשטר זה אלא באמת אי טוען הכתבע כך אינו גובה. והתנא דמתני' אתי לאשמעי' דאף אי לא טוען כך אינו גובה ולכך תני אין מוציאין ולא תני אין גובין ותנא דברייתא סבר דמוציאין היינו אי לא טוען שאתה היית חייב לי בזה השטר צריך לשלם ואי טוען שאתה היית חייב לי טענתו טענה וזה דפיר' רשב"ם ז"ל לתנא דמתניתן הטעם ויזמין דאזיל לבי ספרא. ויכתוב שט"ח על חבירו וכשיבא לב"ד לא ידע זה שיכול לטעון איני חייב לך שאתה הלכת בעצמך לסופר דיסבור אם תוכי' שט"ח צריך לשלם ואינו מועלת טענה זו ולכך לא יטעון זה גם לא יטעון אתה הייתי חייב לי. דהאמת אינו כך אבל לתנא דברייתא. דאין ותבים אלא מדעת שניהם ממילא אי לא סיבא השטר לידי הטוען בחנם אלא אם היה חייב לו והחזיר לו את השט' ומסתמא יטעון טענה זו הרי זה השטר שאתה הייתי חייב לי והחזרתי לך ודו"ק:

**דף קע"ה** ע"ב ברשב"ם בד"ה איפוך וז"ל גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו. ורש"ל ז"ל מוחק הגרסא דהרי

שנינו שם בהדי'. וכי תימא איפוך דרבה לעולא ועולא לרבה. ולע"ד נרא' לקיים הגרסא דאי' במסכת קידושין דף י"ג ע"ב אמר רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשים דשיעבודי דאורייתא היא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא וכתבו התוס' וז"ל תימא דבשילהי גט פשוט קאמר רב פפא גופיה מלוה ע"פ גובה מן היורשים שלא תנעול דלת בפני לווין ואינו גובה מן הלקוחות דשיעבודי לאו דאורייתא ואומר רבי תננאל דהכא מיירי במלוה הכתובה בתורה כגון נזיקין ועירוכין וקרבן אבל התם איירי במלוה שאינה כתובה בתורה כגון שהלווהו מעות בלא שטר עכ"ל נתבא לפ"ז ויותר מסתברא לומר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו. דזה כתיב בתורה והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט דאיירי במטלטלי דעולא למד מזה דשיעבודא דאורייתא משא"כ שיעבד קרקע דלא כתיבא באורייתא ממילא אי אמרי' שיעבודא דאורייתא בגבו קרקע כ"ש הוא גבו מעות ולפ"ז תקשה איך אמרי' וכי תימא איפוך דרבה לעולא דרבה סבר שיעבודא דאורייתא הלא תקשה למה אמר גבו מעות אין לו לכך פירש"י דאמרי' גם בזה איפוך דרבה סבר גבו מעות יש לו וקרקע אין לו דבדאורייתא כתיב מטלטלי ושוה כסף ככסף כדאיתא במס' ב"ק כסף ישיב לו אפילו סובין משא"כ קרקעות דלא כתיבא בתורה גבי הלואה וע"ז מייתי הש"ס ראיה דאין לומר כן מדאמר עולא שיעבודא דאורייתא מדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו וכו' ממילא רבה דפליג על עולא מ"מ דסבר אף במעו' שיעבוד' לאו דאורייתא לכך מסיים רש"י ורבה ל"ש מעות ל"ש גבו קרקע אין לו דשיעבודא לאו דאורייתא ודו"ק:

**וע"פ** התוס' הנ"ל מתורץ מה שהקשה הש"ך בסימן ל"ט הרא"ב"ד אהדדי ודוחק לומר תרי רא"ב"ד ניניהו ולפי התו' ניחא:

**עוד** אפשר לומר דהנה יש להקשות למה ליה להש"ס להביא ראיה מעולא דזה הוא דחוק לסברת התו' שם ולמה לא מביא ראיה ממה דהקשה אביי לרבה בדף קנ"ה והשיב לו רבה אנן טעמא דבני מערבא קאמרינן ולן לא סבירא ליה אלא צ"ל דהש"ס רוצה הכא להוכיח איך דעתו של רבה לדינא דאפשר לומר דסבר רבה דגבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו כרב נחמן או אפשר לומר דסבר כתרוייהו יש לו דאף אי סבר כתרוייהו יש לו לא תקשה מההיא סבתא דשם אי קדמה וזכנה זכינה זכותי משא"כ בגבו קרקע אי מכר הלוה לא הוה זכינהו' זכותי דהרי קושיי'אביי לא קאי אלא אי הוה סבר רבה שיעבוד לאו דאורייתא ולא זכתה התורה לבכור ליטול פי שנים בזה דהרי זה אינו מן התורה וקשיא שפיר מההיא סבתא וזה שאמר הכא וכי תימא איפך דרבה סבר מעות יש לו קרקע אין לו כרב נחמן או תאמר רבה סבר בתרוייהו יש לו ות"מ דרבה לעולא דרבה סבר שיעבוד'דאורייתא' ולא קשיא מההיא סבתא כנ"ל ולזה מביא הש"ס ראיה דזה אינו דהרי עולא סבר שיעבודא דאורייתא וגם מדסבירא שולא ראיה מדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט וזה איירי במטלטלין וקי"ל כסף ישיב אפילו סובין דמטלטלי הוו ככסף ממילא רבה דפליג על עולא מוכח דסבר אף מעות אין לו ולזה כיון רש"י ז"ל דתאמר דנ"ל דהש"ס רוצה לבאר הכא דעתו של רבה בזה הדין נ"ל ג"כ דהש"ס דוקא דלא תאמר רבה כרב נחמן סבירא ליה דמעות יש לו ולכך מסיים רש"י כדיבור שאח"ז דרבה סבר כין גבו קרקע כין גבו מעות אין לו וכן אית' בתו' במסכת ב"ק דף ח"ג ובמסכת ב"ב דף קנ"ד ע"ב דמכאן מוכח דסבר רבה אף מעות אין לו ולכך פירש"י דבמעות יותר מסתבר' לומר דיש לו דמעות הלוהו ממיל' אי סבר רבה גבו מעות אין לו מכ"ש קרקע דהרי סבר שיעבוד לאו דאורייתא ולפ"ז אין צריך למחוק תיבת אלא שמוחק רש"ל ז"ל דהש"ס מוכיח איך סבר רבה בהאי דינא ודו"ק:

**עוד** אפשר לומר בקיצור דרש"י רוצה לתרץ דלא תקשה אי סבר רבה שיעבודא דאורייתא למה אמר גבו מעות אין לו לכך מפרש רש"י בזה ג"כ איפכא ובמעות אף אי אמרינן שיעבודא לאו דאורייתא' יש סברא לומר יש לבכור פי שנים הואיל דמעות הלוהו והשתא דעולא מביא ראי' מוהאיש אשר נושה בו ורבה פליג עליה מוכח דפליגי אף במעות דשוה כסף ככסף וק"ל:

בעזרת השם סליק מסכת בבא בתרא

# מסכת סנהדרין

**דף ו בגמרא** אמאי ישלם מביתו ומשני דאמרי ליה דיינת לן דין תורה. יש לדקדק לפ"ז למה מה שעשה עשה הלא הקבלה היתה בטעות וצ"ל דיש לדקדק עוד למה אמר דיינת לן שהוא לשון עבר אלא באמת קיבלו אותו בסתם ואחר שדן שאלו אותו אם דן דין תורה ממילא דינא לא הדר דאין מוציאין

מספק

אבל אם הדיין מודה בעצמו שהיה סבר שקיבלו אותו לדון דין תורה ולפי הודאת עצמו חייב לשלם וק"ל ·

**דף י"א** ע"ב על ג' דברים מעברין את השנה על האביב ועל התקופה ועל פירות האילן ובזמן שאביב אחד מהם הכל שמחים' ופירש"י כשמעברין בשביל שני דברי' הן מאביב בעבור הוא שהתבואה אביב ואין רשאין לאכול מתלה קודם העומר עכ"ל ויש לדקדק בשלמא שלא היה להם בעבור שייך שפיר בכ"ל ברש"י אבל מה דאמר הכל שמחים קשיא ובשמחה מה זו עושה דהרי אם לא היה עיבור בלל ויהיה אביב הוא טוב וכ"ל דאי' שם אין מושיבין מלך בעיבור שנים לפי שטורע לפילותיו שכר על שנה וכשמעברין השנה אינו פורע להם שכר אדם עיבור גם איתא וכסף לא ירבה לו רק כדי ליתן אפסניא גם במס' בבא בתרא פרק א' אכסניא לפי פתחים פירש"י מה שצריכים ליתן להחיל נמצא בשביל זה הם שמחים כשמעברין את השנה אבל כשמעברין את השנה בשביל תקופה ופירות האילן יצא שכרם בהפסדן בעבור הוא להם שאינן יכולים לאכול מתבואה חדשה וק"ל :

**דף י"ד** מאי זקן אולייתא זקן ממש והא כתיב כל מרבית ביתך ימותו אנשים אלא סמיכה ופירש"י כשבאים לכלל אנשים בן י"ח שנה למה לי למהדר ומכתבי וכ"ל דהנה לפי המסקנא קאי זקן אסמיכה וקרא ימותו אנשים קאי אמיתה ממש וקשה הלא קי"ל דעד י"ח שנים אסור לדון דכל דין שדן יאשיהו המלך קודם שהיה בן י"ח שנים החזיר כדאיתא בטור ח"מ ואם אינן חיין יותר מי"ח שנים איך יהיו נסמכין אלא נ"ל לפי דמתכפרין בדברי תורה מאילא ה"ק כאם שלא יהיו בעלי תורה ימותו קודם שיגיעו לי"ח שנים ואף אם יהיו בעלי תורה ויחיו יותר לא יהיו סמוכין אך תקשה לפ"ז דלמא ה"ק אם לא יהיו בני תורה לא יחיו יותר מי"ח שנים ואף יהיו בעלי תורה לא יחיו יותר מס' שנה דבן ס' לזקנה כדתנינו דאביי מי שיתין שנין שהיה תבני עלי ותכ"ל סמיכה לכך פירש"י דאנשים הייט בני י"ח שנים והכי פריך הש"ס מאי זקן אליתא זקן ממש היינו מי שעסוק בתורה וכנ"מ לא יחיה יותר מס' שנה דבן ששים לזקנה הלא כתיב וכל מרבית ביתך ימותו אנשים היינו י"ח שנה ואי לא יחיה יותר מי"ח שנים איך יהיה בעל תורה דאיתא במהרש"א במסכת כתובות פרק ו' דעיקר הלמוד הוא מבן י"ח עד שלשים ולכך פסקו תרתי סרי שנין למיזל בבי רב אלא דקאי אסמיכה מאילא קרא לא יהיה זקן פירושו שלא יחיה יותר מס' שנה וקרא ימותו אנשים פירושו שלא יבואו לכלל סמיכה ולפ"ז מתורץ מה דיש לדקדק אי אמרינן לא יהיה זקן קאי אסמיכה וקרא ימותו אנשים קאי אמיתה ממש תקשה חדא דהוה ליה לכתוב ברישא ימותו אנשים דקאי על כל בני עלי ובאם שיעסוק בתורה מ"מ לא יהיה זקן ועוד קשה דאם ימותו אנשים קאי על מי שאינו בעל תורה וזקן קאי אכולל הן מי שיהיה בעל תורה הן מי שלא יהיה בעל תורה הוה ליה למיכתב תיכת וכל גבי זקן דכולם לא יהיו סמוכים אבל גבי אנשים לא שייך לשון וכל דהרי מי שיעסוק בתורה יחיה יותר מי"ח שנים ולפי הנ"ל ניחא וק"ל :

**דף י"ז** ע"א אמר רב יהודה אמר רב אין מעמידין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ ומקשי' התוס' תימא מה לנו לחריפות של הבל ותירץ ר"ת דק"ו מנבילה הוא שמטמאת שרץ במשא אך ע"ז יש פירכא לכך אמר לטהר את השרץ שלא ליתא בק"ו מנבילה לטמא במשא וכודאי שותא דידהו לא ידענא אך אינו מובן למה דוקא כשידע פירכא זו היו מושיבין אותו בסנהדרין ונלע"ד לפרש הגמ' בענין אחר דאיתא במס' עירובין ג' נוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא היו יכולים לעמוד על סוף דעתו שהיה אומר על טמא טהור ומראה פנים ועל טהור טמא ומראה לו פנים תנא תלמיד אחד היה לר"מ וסומכוס שמו שהיה מטהר את השרץ בק"ן טעמים והנה שם תקשה ג"כ קושית התוספ' למה היה ר"מ עוסק בדברים שאין מה בכך וגם לא שייך תירוץ התוס' הנ"ל דהרי אמר על טהור טמא ומראה פנים אלא לפעמי' צריכה להראות פנים אף שאינו אמת ולכך היה ר"מ מונה כך לתלמידו דהנה אי' בדף ל"ב פותחין לזכות ואמר בגמ' היכי אמרי' אמר רב יהודה הכי אמרינן להו מי יימר כדקאמריתו אמר עולא והא מסמינן להו וכו' ופירש"י בד"ה אנן דקינן להו וז"ל וכתיב ובערת הרע מקרבך ממילא היכי דידעינן שהוא חייב מצוה להרגו וכן כתב רש"ל ז"ל על רש"י בדף ל"ו בד"ה לא תענה על רב דאם רואי' ב"ד שהוא חייב מצוה להתפלל שימות לבער הרע מישראל ולפ"ז לפי מה דקי"ל ב"ד שראו כולן לחוב פוטרי' אותו בשלמא על התורה אין להשיב אך אם רואין ב"ד שכולן אומרין לחוב משתמא הוא חייב יאמר האחרון לזכות כדי שידון למיתה וג"ל לפי דאיתא בגמ' דצריכין להביא ראי' לדבריהם ומה

אומר בלי ראי' אינו נחשב לכלום דהרי בעי בגמרא אי שנים מביאין ראי' מתקריו אחד וכו' וזה פירש הגמ' אין מעמידין בסנהדרין אלא מי שיודע להראות פנים לכאן ולכאן דסנהדרין צריכין לפעמים להראות פנים אף שאינו ע"פ האמת דאם יאמרו כולן לחוב יאמר האחרון לזכות ומראה פנים כדי לקיים ובערת הרע מקרבך ולכך אמר מי שיודע לטהר את השרץ כמו דמביא ראי' במסכ' עירובין הנ"ל על ר"מ שהיה מראה פנים מתה שהיה יכול להראות פנים לטהר את השרץ שבודאי טמא לכך אמר רב ג"כ בהאי לישנא דזה שמעמידין הוא יושב לבסוף כדאיתא שם אמר אביי אי ניידי כולהו ניידי צריך שיהא יודע להראות פנים כנ"ל ודו"ק :

**שם** ע"א בגמרא אבא חנין משום ר"א אמר דאלדד ומידד על עסקי שליו היו מתנבאי' עלי שליו עלי שליו ופירש"י בד"ה עלי שליו וז"ל צורך שעה היה עכ"ל ואפשר לפרש ע"פ דאי' במס' פסחי' בתוס' דף כ"ב ע"א דאם רוצה לומר הדבר כופלים הקריאה לכך שנינין במסכת סוטה הוציאה הוציאה שלא תטמא העזרה וכן איתא ב"ית ברא שית גבי קריאת המלאך אברהם אברהם וז"ל בשיקרא לומר להודרז בדבר יכפול בקריאה התכפה מאילא רש"י פירש למה אמרו כפל עלי שלו עלי שליו לכך פירש צורך שעה היה שיהי' תיכף באותו שעה ולכך אמרו כפל וכן איתא ברמב"ן פרש' לך לך מה שעתיד להיות צריכה לצאת ע"פ נביא לפועל דמיון וק"ל :

**דף י"ח** כ"ג מעיד ומעידין אותו ופריך והתניא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ומשני מעיד למלך ומקשה והא תנן מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו ופירש"י וכיון דלא דנין אותו מאי סהדות' בעי עכ"ל ויש לדקדק הלא אמר בפיר' לא מעידין אותו ולמה הוצרך רש"י לפרש דהקושיא היא מלא דנין אותו וכ"ל דהנה יש לדקדק גם במתניתין אם תנא לא דנין אותו למה איצטריך למיתני לא מעידין אתו אלא נ"ל כדאי' בגמר' עבדא דינאי מלכא קטל נפשיה אמר לו שמעון בן שטח עמוד על רגליך ויעידו בך מאילא מה דאמר אין דנין אותו הייני שאין דנין את המלך עצמו כדאית' שם דקאי אדיני נפשות אבל אם עבדו קטל נפשו ה"א דמעידין אותו דאמר שם ויעידו בך דמשמע אף אם מעידין על העבד הוה עדות על המלך לכך תנא אין מעידין אותו וזה פירש"י הנ"ל דקשה מאי מקשה הגמ' דלמא מה דאמר במתני' אין מעידין אותו היינו לעצמו של מלך אבל על עבד שלו מעידין מאילא בזו עדות מעיד כהן גדול דזה נוגע ג"כ למלך כדאי' שם ויעידו בך לכך פירש"י וכיון דלא דנין אותו מאי סהדותא בעי וקשה למה תני במתני' לא מעידין אותו אלא צ"ל כנ"ל דאף על עבדו אין מעידין כדאיתא שם בגמרא מ"מ תקנו זה דאין דנין ומעידין אותו משום מעשה דעבדא דינאי מלכא קטיל נפשא וכו' וקשה שפיר איך מצינו שכ"ג יעיד למלך וק"ל :

**שם** י"ח ע"ב בתוס' בד"ה והא אין מושיבין מלך בסנהדרין וז"ל דמכתמא בבן מלך קאי וכו' ה"פ תלמשני אח"ז משום יקרא דכה"ג אתא מלך ופירש"י משום דידע שהדותא לבריה ואי לאו לא הוי מטריחין את המלך משום יקרא דכה"ג מאילא מה דמשני בתחילה מעיד בפני מלך כ"ל דאיירי שיש משפט לבן מלך וע"ז מקשים התוס' למה לי' להקשות מאין מושיבין מלך בסנהדרין תיפוק ליה איך דן את בנו אלא דאיירי ליישב אבל סנהדרין ולא לדון וק"ל :

**דף י"ט** ע"א מלך לא דן ולא דנין אותו אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותו ומלכי ישראל מאי טעמא לא משום מעשה דינאי מלכא דעבדא דינאי מלכא קטיל נפשא וכו' אמר לו שמעון בן שטח ינאי מלכא עמוד על רגליך ויעידו בך וכו' אמר לו לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבירך נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע לשמאלו כבשו פניהם בקרקע אמר להם שמעון ב"ש בעלי מחשבות אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד בא גבריאל וחבטן לקרקע באותה שעה אמרו מלך לא דן ולא דנין אותו וכתבו התוס' וז"ל ומ"מ והא אמרי' שם דת"ח אין צריך לעמוד משום דהאי עשה והאי עשה ועשה דכבוד תורה עדיף כדאמרי' בפרק שבועת העדות דף ל' וכיון דת"ח אין צריך לעמוד כ"ש מלך דעדיף מת"ח דאפילו למ"ד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך וי"ל חדא ת"ח עדיף משום עשה דכבוד תורה עדיף מעשה ועמדו שני האנשי' והא דת"ח יכול למחול על כבודו מה שאין כן מלך לאו משום דחשיבות דמלך היא אלא מה שקרא דקאמר שום תשים וגו' שתהא אימתו עליך ואין כבודו בא לו בשביל עצמו דמצות המקום כך היא משא"כ ת"ח דתורה דיליה היא ויכול למחול עכ"ל ויש לדקדק לפי מה דאמרי' במסכת ברכות ובמס' מועד קטן דעשה דרבים עדיף מעשה דיחיד הדרי קושית התוס'

התו' לזוכתא כמו דאמרינן עשה דכבוד תורה עדיף מעשה דועמדו שני האנשים ה"ס עשה דמלך שהוא עשה דרבים דכל ישראל מצווין לקיימה עדיף מעשה ועמדו דהוא עשה דיחיד וצ"ל דהנה יש להקשות עוד על מה דאיתא בכסף משנה הלכות מלכים שהקשה שם רב יוסף היכא קאי אי בבית ראשון הלא לא היתה עדיין מעשה דינאי מלכא דמעשה דינאי בבית שני הוה ואי קאי בבית שני הלא לא היו מלכי בית דוד בבית שני ותשני דרב יוסף קאי אבית ראשון ומה דאמר משו' מעשה דינאי מלכא ה"ק שעשו תקנה זו שלא יתרמי כהאי מעש' דינאי מלכ' שלא ירצה לעמוד כמו דאמר בגמ' רבי ליה לבניו אל תשב על מטה ארמית משום מעשה דרב פפא ואע"פ שרב פפא היה זמן רב אחרי רבינו הקדוש עכ"ל ויש ג"כ להקשות אם עשה תקנה זו בבית ראשון למה רצו לדון לינאי מלכא אלא תלא מתורצת בסברתה דאי' בתוס' למ"ד פרשת מלך מותר בו למה הוצרך אחאב להעמיד עדים על נבות שבירך אלקים ומלך כדי שיהיה מהרוגי מלכות שנכסיהם למלך כדי ליקח כרמו של נבות היה לו ליקח בחוזקה ותשני דאין נקרא מלך אלא כסדר הכתוב בתורה ע"פ נביא אבל מלכי ישראל שלא היו ע"פ נביא אין להם דין מלך האמור בתורה ובירושלמי אי' מלך יהודה ומלך ישראל שוין שנא' ומלך ישראל ויהושפט יושבים בגורן ממילא איכא פלוגתא אי מלך ישראל נקרא מלך הכתיב בתורה שי לאו ממילא לכך לא דנו מלכי ישראל דלא היו יודעים איך לעשות אם יאמרו לו שיעמוד דלמא הוא מלך הכתוב בתורה והוה עשה דרבים ואם יאמרו לו שישב דלמא אין לו דין מלך כלל כתירץ התוס' הנ"ל ולית נביה עשה כלל אבל מלכי בית דוד דנין אותן דמותרים לישב ולית חששא כלל ולכך רצו לדון לינאי מלכא דאי' בירושלמי והובא ברבינו בחיי פ' ויחי דאסו' למנות מלך משבט לוי שנ' שום תשים עליך מלך וסמיך ליה לא יהיה לכהנים הלוים ולכך נענשו בית חשמנאי שהיו כהנים ונטלו המלוכה ממילא ינאי מלכא שהיה מבית חשמנאי כדאיתא במס' קידושין פרק ג' בודאי לא היה מלך ע"פ התורה והיה מותר לדונו מטעם הנ"ל דהיה צריך לעמוד ואין כאן ספק כלל ולכך אמר לו שמעון ב"ש עמוד ודו"ק :

## דף כא

לא ירבה לו נשים על שמנה עשר מ"ל דכתיב ויולדו לדוד בנים וכו' וקאמר ליה נביא ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה כהנה שית וכהנה שית דהוה להו תמניא סרי ופריך והא הואי מיכל אמר רב עגלה זו מיכל וכו' ופריך ומי הוו למיכל בני והא כתיב ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה אמר רב חסדא עד יום מיתה לא היה לה ביום מותה היה לה ופריך מכדי כבי' היכי קא חשיב להו בחברון ואילו מעשה דמיכל בירושלים הוה דכתיב ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון וגו' ואמר רב יהודא ואי תימא רב יוסף שקלתה מיכל למטרפסה עכ"ל וכתב הגאון מהרש"א ז"ל דהמקשה ידע דבתלוי י"ח הוית נמי מיכל ואגופא דקרא פריך למה לא חשיב נמי מיכל ומטעם זה לא מקשה מבת שבע שהי' יודע ג"כ למילוי י"ח עכ"ל ולע"ד נראה איפכא אקרא לא קשיא מידי דאפשר לומר דעיקרא בא ליחס בניו של דוד שנולדו לו בחברון וחשיב נמי הנשים שהולידו בנים אבל מיכל לא היה לה ולד לכך לא קחשיב אבל אמתני' קשה שפיר דהרי היה לדוד עם מיכל שבעה נשים קודם מעשה דבת שבע ואמר הנביא כהנה וכהנה והוין ד"א גם מה דלא מקשה מבת שבע ג"כ לא קשיא מידי דהרי אמר הנביא לדוד למה היה לך ליקח בת שבע הי"לך להוסיף כהנה וכהנה דמשמע כהנה וכהנה חוץ מבת שבע גם מה דהביא דאמר רב יוסף שקלה מיכל למטרפסה אפשר לומר דהוה אפשר לומר לעולם עגלה זו מיכל ומה דכתיב לא היה לה ולד היינו במתו בחייה ולכך אמ' עד יום מותה שלא חיו עד יום מותה שמתו בחייה ממילא אפשר לומר עגלה זו מיכל ויתרעם את ב הוסלים לכך מביא הא דאמר רב יהודה ואי תימא רב יוסף דשקלה למטרפסה ומזה מוכח שלא היו לה בנים כלל דאל"כ הלא קי"ל במס' ברכות הוה ליה ומתו הוו יסורים של אהבה ולא מחמת עונש אלא לא הי"לה ולד קאי שלא הי' לה כלל וקשה שפיר והא כתיב יתרעם לעגלה וק"ל :

## עוד שם

מאי נשים ומאי פלגשים ויש לדקדק מה ענין זה להא דלעיל וצ"ל דאי' ברמ"בם פרק א' מהלכות אישות וז"ל כל הבועל אשה בלא קידושין לוקה מן התורה משום לא תהיה קדישה והרא"בד כתב אם מיוחדת לו הרי זו פלגש הכתובה בתורה ואינו לוקה אלא כאילו מיוחדת לו וכתב במגיד משנה וז"ל לדעת רבינו הגרסא בגמ' פלגשים בקידושין בלא כתובה ובהלכות מלכים מביא הכסף משנה דדעת רש"י ז"ל כדעת הרמב"ם ז"ל ולכך פירש בחומש ע"פ ולבני הפלגשים וז"ל נשים בכתובה ופלגשי' בלא כתובה ועפ"ז מתורץ מה שמקשים שם התוס' על רש"י דסבר יפת תואר אינה מותרת אלא א"כ עשה לה כסדר הכתוב איך אמר רב תמר בת יפת תואר היתה והיתה מותרת לאמנון הרי לא בא דוד על מעכה אחר שנתגיירה וא"כ בת נישואין הוה והיכי שרי' תמר לאמנון עכ"ל ואפשר לתרץ דרש"י סבר כדעת הרמב"ן ז"ל בחומש בפ' כי תצא דיפת תואר אם אינה מקבלת גירות דינה כנכרית לעולם ורב אזיל לשיטתו דאמר במסכת יבמות אין מקבלים גרים בימי דוד ושלמה ואף שהיתה מעכה בת מלך מכל מקום שבויה היתה ממילא לעולם היתה דינה כנכרית ואין להקשות איך הותרה לדוד אחר ביאה ראשונה דרב אזיל לשיטתו דכהן מותר ביפ"ת אף בביאה שניה דהואיל ואישתרי אישתרי ממילא לא היה קידושין תופסין במעכה אם תמר לעולם ולכך היתה תמר מותרת לאמנון ומה דנחשבת בכלל נשי דוד המלך לפי שהיתה לה כתובה ולכך פירש"י נשים בכתובה דאם יש לה כתובה נקראת אשה והשתא אתי שפיר מה דלא מקשה על התורה מאי נשים ומאי פלגשים דהיה סבר דלא תליא בכתובה כלל דלא תקנו כתובה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולכך היה סבר כדעת הראב"ד דנשים בקידושין ופלגשי' בלא קידושין אבל השתא דחשיב מעכה לאשה בכלל ששה נשים ומותר ליקח לו כהנה וכהנה ממילא לא תלי' מילתא בקידושין פריך שפיר מאי נשים ומאי פלגשים ומשני דבכתובה תליא מילתא ולכך פירש"י בחומש נשים בכתובה ומייתי ראי' שם ממסכת סנהדרין דבכתובה תלי' מילתא ולא פירש כגרס' הרמב"ם ז"ל הנ"ל בקידושין בלא כתובה דאף בלא קידושין נקרא' אשה אם יש לה כתובה וק"ל ·

## דף ל

ע"ב בגמ' אמר ליה תנוח דעתך שהתנחת את דעתי אמר ליה מאי ניחותא דרבא ואי תימא רב ששת שלא כהו כרבא לאו היינו הודאה אחר הלואה עכ"ל ויש לדקדק אם ידע רב הונא בריה דר' יהושע דאיתותב פירוקי זה למה אמר פירוקא זה לרב נחמן ואפשר לתרץ דעל קושית רבא אפשר לתרץ ע"פ דאמר שם בדף ל"א ע"א כמאן כרשב"א מיתר דאמר רשב"א היכא דיש בכלל מאתים מנה כה"ג מי אמר ופירש"י בד"ה כה"ג וז"ל דתרי מיני נינהו והנה קי"ל בי"ד סי' ל"ח סעיף ב' דמין במינו אזלינן בתר שמה ממילא לפי הנ"ל דתלי' אי הוא מין במינו אפשר לומר דיותר מסתבר לומר הודאה אחר הודאה מצטרפים דשם אחד הם והוה חד מיני משא"כ הודאה אחר הלואה דשני שמות הן זה מעיד על הלואה וזה מעיד על הודאה והוה כמו חביתא דשמן וחביתא דדובשא דפירש"י שם הוא ל ותרי מיני נינהו הוה הכתשה רחוקה ה"ה לענין עדות ה"א דעדות מחולקת היא מאחר שהם ב' שמות ורב אמר בלשון לא זו אף זו ולכך אמר רב הונא בריה דר"י פירוקא זו קמיה דרב נחמן אם יקבל מינו כנ"ל וק"ל :

## דף ל"ד

ע"ב בתו' בד"ה סתמא אחרינא אשכח וז"ל תימא דלמא טעמא דמתני' דהכא משום דכתיב ושפטו את העם בכל עת אבל לענין סומא מקשינן ריבים לנגעים גם הקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל הכא משמע להו דה"ק סתמא אחרינא דכי היכי דלא מקשינן לרבנן ריבים לנגעים לענין לילה הכי נמי לא מקשינן לענין סומא וכן פי' הרמב"ן ז"ל וזה שהוקשו התוס' דלמא לרבנן נמי דוקא לענין לילה מפיק ליה קרא ושפטו את העם בכל עת מהיקשא אבל לענין סומא קיימו היקשא דהכי נמי קאמרי לר' מאיר דלענין יום המעונן מפיק ליה ושפטו מיהו רש"י פירש דה"ק סתמא אחרינ' דלילה דומיא דסומא ולפ"ז קשה מאי הכשיר ר' יוחנן אפילו לרבנן בסומא דמשמע אפילו בתחילת דין כיון דבלילה אין דנין תחילת דין עכ"ל מהרש"א ונלע"ד לתרץ קושיית התו' גם קושית מהרש"א ז"ל דהנה לכאורה לא קשיא קושית התוס' כלל דהרי במס' נגעים פליגי ר"מ ורבנן רבנן סברי כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר"מ אומר אף לא נגעי קרוביו וגבי נגעים לאו מקרא דרשי רבנן דליתא קרא מפיק מהיקשא וצ"ל דרבנן סברי דלא הוקשו ריבים לנגעים ממילא התרצן דהכא סמיך אמתני' דנגעים הנ"ל ומה דאמר סתמא אחרינא ומביא מתני' דהכא משום דלא תקשה מאי אולמא האי סתמא מהאי סתמא לכך מביא מתני' דהכא דקתני לה גבי הלכתא דדינא וה"פ הואיל וסתמא דהכא לא אתיא כר"מ כנזכר שם וצ"ל דמתני' דהכא אתיא כרבנן ולרבנן נשמע דלית להו היקשא כלל כדמוכח ממתניתין דנגעים והואיל דסתם רבינו הקדוש גבי הלכתא דדינא כרבנן הכי הלכתא דליכא היקשא כלל אלא צ"ל דקושית התו' קאי על מה דפירש"י והואיל ולילה דומי' דסומא ע"ז מ זשים דאינו ראיה סומא מלילה דלילה רבי' רחמנא ושפטו וכו' והשתא דאתא להכי אפשר לומר דרש"י סבר ג"כ מה דתירץ ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח פירושו דסמיך אמתני' דמס' נגעים והואיל דאתיא סתמא דהכא כרבנן דלית להו היקשא הכי הלכתא כנ"ל ומה דפירש"י בלילה דומיא דסומא אפשר לפרש בענין אחר דהנה רש"י פירש בד"ה לילה לגמר דין וז"ל דכתיב ושפטו ועיקר

משפט

משפט היינו גמר דין ממילא עיקר משפט מותר בלילה ולפ"ז יהי' סברא הפוכה לומר שפל מתיר מן העיקר וצ"ל באמת לא הקפידה התורה רק שלא יהא כולו דין בלילה אבל תקנת דין שרי ממילא הא סמי' דר' יוחנן מסתמא לא הי' דן יחידי דאמר רב נחמן כגון אנא דן יחידי שלא הי' בדורו גדול ממנו משא"כ הא סמי' היה ר' יוחנן גדול ממנו . וצ"ל שהיה דן עם אחרי' שאינן סומים ממילא הי' תקנת דין ע"י סומא . ממילא רש"י רוצה לתרץ קושי' מהרש"א הנ"ל שהקש' מנ"ל לר' יוחנן דתחילת דין מות' בסומא לכך פירש"י בלילה דומי' דסומא כי היכי בלילה שרי תקנת דין ה"ה סומא עם אחרים מותר לדון ולכך פירש"י כאן סומא בלשון יחיד ולעיל פירש סומין גם לכך פירש"י בלילה דומיא דסומא והוה ליה לפרש איפכא סומא דומיא דלילה דלילה אי' במתניתין בהדיא וסומא נלמד מיני' ולפי הנ"ל ניחא ודו"ק :

**דף לו** ע"א דיני נפשות מתחילין מן הצד מה"מ אמר רב אחא בר פפא אמר קרא לא תענה על ריב לא תענה על רב ופירש"י רב כתיב בלא יו"ד ותשמע אל תחלוק על מופלא שבבית דין הלכך לא מתחילינן מיני' דלמא חזי לי' חובה לא פליגינן עלויה ומתחילין מן הצד שלא ישמע אחד דברי אחד מן המזכי' ויסכים עמו עכ"ל כך היא הגרסא רש"ל ז"ל וכתב הגאון מהרש"א ז"ל גם בעל תוספות י"ט דדברי רש"ל אינן מובנים כלל . וכתב מהרש"א שמצא בספרים ישנים דגרסי שישמע במקום שלא ישמע ופירש בדוחק גדול . ולע"ד נראה לפרש דברי רש"ל ז"ל דהנה קי"ל דיני נפשות פותחים לזכות שצריך כל אחד לחפש אחר זכות ואם יאמר המופל' לחוב אם אחר ילמוד זכות הוה כחולק על המופלא פירש דדעתו שהוא יותר חכם מן המופל' דהרי המופלא לא ידע מזה דאי הוי' יודע זה היה צריך לומר דמצוה להדר אחר זכות לכך פירש"י דאי חזי ליה חובה לא פליגינן עליה דאי אומ' המופלא זכות אף אי יאמר חובה לא פליג עלי' דאף אי המופלא ידע זה מ"מ צריך לומר זכו' תחילה ולפ"ז מתורץ מה שהקשה נימוקי יוסף והובא במהרש"א ומה דפירש"י ומתחילין מן הצד וכו' ה"פ לדעת רש"ל דהנה זה שיושב אצל המופלא הוא חכם יותר מאחר הדייני' דבישיבה הלך אחר החכמה ואמר אביי אי ניידי כולהו ניידי ואם יאמר זה שאצל המופלא זכו' יסכימו כל הדיינים עמו שיאמרו מסתמא זה הוא חכם יותר כנ"ל ואומר זכות למה לנו להדר אחר חובה מסתמא אין לו חוב בשלמא אם יאמר חוב צריכים להדר אחר זכות דכתיב והצילו העדה דחייוב על כל העדה להדר אחר זכות אבל אם יאמר זכות יאמרו מסתמא שפיר קאמר ממילא ישמע כל אחד דברי אחד המזכי' ויסכי' עמו ורחמנא א' ובערת הרע מקרבך ומה שהקשה עליו הגאון מהרש"א דיותר טוב שיצא זכאי אינו מובן לי דהרי אמר בגמ' בהדי' אנן דחינן לעדות בידים ופירש"י וכתיב ובערת הרע מקרבך גם אפשר לתרץ דאם יסכים עמו לזכו' יצא חוב מזה דאם אומר אף אני כמוהו אינו נחשב רק לדעה אחת ואם מתחילין מן הצד אף אם יאמר זכות יתבייש שגדול ממנו לומר אף אני כמוהו כמו דמצינו במס' בבא מציעא דאמר ר' יוחנן לר"א את כבר לקישא על מה דאמר תנא דמסייעי לך אבל אם יתחילו אצל המופלא לא יתביישו לומר אף אני כמוהו ולא יהדר לחפש טעם אחר גם מה דפירש מהרש"א מן הצד פירושו אצל המופל' וכו' אינו מובן לי דהרי אמר שם אמר רב אנא במניינא דבי רבי הוינא ומנאי דידי מתחיל ברישא ומשני שאני מנינא דבי רבי ופירש"י שענוו ביותר הי' מתחיל שהתחילו מן הצד ואמר רבי דעתו באחרונה ודו"ק :

**ולע"ד** נראה לפרש דגרסת רש"ל וגרסא שמצא מהרש"א פירוש אחד להם דהנה אי' במס' עירובין אמר ר' יהושע קודם שעליתי לגדולה אם יאמר לי אדם עלה הייתי שופך חמי' על ראשו עכשיו כשעליתי לגדולה אם יאמר לי אדם רד הייתי כופתו ונותנו לפני הארי וראיה משאול המלך דבתחילה היה נחבא אל הכלי' ואח"ז כשעלה לגדולה הרג את נוב עיר הכהנים ורדף אחרי דוד ממילא אפילו חסיד שבחסידים חשוד על ס"ד בשביל ירידת גדולתו והנה קי"ל בישיבה הלך אחר החכמה נמצא יושבים בסנהדרין לפי חכמתן ואמר שם אמר אביי אי ניידי כולהו ניידי ממילא מטעם זה אין מתחילין מזה שיושב אצל המופלא דאם יאמר חוב ואחד שאצלו יאמר זכות לא יסכים עמו אף שישמע דבריו פי' דסבר להו כדאי' בגמ' לא שמיע לי כלומר לא סביר' לי ואף אם ישרו בעיניו דברי המזכין לא יסכים עמו דאם יסכים עמו מודה שזה חכם יותר ממנו דהרי מחוייבים לפתוח בזכות ולמה לא פתח הוא בזכות זה אלא שלא ידע זה ממילא זה הוא חכם יותר וצריך זה ליסב בראש כנ"ל . ולכך לא יסכים עמו דבשביל גדולה אפילו חסיד שבחסידים אינו מקפיד על ס"ד וזה פירש"י ומתחילין מן הצד פי' למה מתחילין מן הצד יתחילו מזה שיושב אצל המופלא שלא ישמע אחד דברי אחד מן המזכים ויסכים פירש שלא יהיה כך שיסכים עמו לזכות ולגרסת מהרש"א ג"כ נכון הוא כדי שישמע אחד וכו' דאם לא יתחילו מן הצד לא יסכים עמו . ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר לפי גרסת רש"ל דאי' במכילתא והובא בילקוט דף כ"ו ע"א וז"ל אחד עשר מזכים ואחד עשר מחייבים הרי זו מורה לדיין שלא יטה אלא לכף זכות שנאמר לא תענה על ריב לנטות אחרי רבים להטות לפי דבלא"ה יצא זכאי דהטייה לרעה צריך ע"פ שנים ואם י"א מזכים אף שיאמר חייב יצא זכאי לכך צריך לומ' זכאי ממילא כשהאחד עשר אומר זכאי שוב אינו צריך זה שאצלו לשמוע דבריו של הי"א אם כנים הם דאף אי לא ישמע דבריו צריך להסכי' עמו וזה פירש"י לכך מתחילין מן הצד ומופלא יאמר דעתו באחרונה שמא יהיו י"א מזכים ואף אם ירצה המופלא לומר חוב שלא ישמע דברי אחד מן המזכים היינו האחד עשר ואעפ"כ יסכים עמו ואין להקשות מאי שנא מופלא מאיש אחר דלגבי כל אחד שייך סברא זו די"ל דנפקותא גדולה היא דאיתא בדף ל"ד ע"א דיני נפשות המלמד זכות אינו חוזר והמלמד חובה אמ' רב ל"ש אלא בשעת מ"ומ אבל בשע' ג"ד מלמד זכו' חוזר והמלמד חובה ופירש"י בד"ה בשעת ג"ד וז"ל שאסף כבר הכל ועכשיו נראה לו שטעה חוזר והמלמד חובה ממילא אם יאמר המופלא זכות שוב אילו שאמרו זכות אינן רשאין לחזור ללמד חוב משום לא תענה על רב בשלמא אילו שכבר אמרו חוב קודם שאמר המופלא ליכא משום לא תענה על רב אבל אילו שכבר אמר המופלא זכו' אם יאמר עכשיו חוב הוה משום לא תענה ודו"ק :

**עוד שם** הקשה הגאון מהרש"א על התוס' דכתבו וקנת קשה דלא משני הוה מפיבושת וז"ל לא ידעינן מאי אולמי' מהך דעירא היאירי עכ"ל . ואפשר לתרץ לפי דמפיבושת היה מתחלתו של גדולת דוד המלך ועד סופו משא"כ עירי היאירי לא מצינו שהיה גדול בשעת תחלת גדולתו של דוד ואף דלפירש התו' לאו נפקותא בזה מ"מ במפיבושת מתורץ יותר טוב וק"ל .

**שם** ברש"י וז"ל וסיפא דברייתא לא ישב בצידו ואפי' שותק וכו' ה"פ דרש"י רוצה לתרץ קושי' התו' שהקשו פשיטא פסולים לדין לכך פירש"י משום סיפא איצטריך שאסור ליסב בצדו וק"ל .

**עוד** אפשר לומר דקשה מאי מקשה הש"ס דלמא מה דאמר ודן עמי עמי דיני נפשות איירי אם התלמיד אינו מסכים לדעת רבו ואשמעינן אף על פי שלא למד מאחר מ"מ אם אינו מסכים לדעת רבו נחשב כאחד מן המנויים לכך פירש"י וסיפא קתני דאפילו בציד לא ישב וק"ל .

**דף ל"ז** ע"ב ת"ר כיצד מאומד וכו' כההיא מעשה דאמר שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי א' שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו וראיתי סייף בידו והדם מטפטף והרוג מפרפר אמרתי לו רשע מי הרגו לזה אני או אתה אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שאמרה התורה ע"פ שנים עדים יקום דבר ופירש"י בד"ה אני או אתה וז"ל שמעון בן שטח קאמר ליה הכי ה"פ דהנה התו' מקשי' מנ"ל דלכך אמר שמעון ב"ש אין דמך מסור בידי משום מאומד דלמא לפי שהיה עד א' והתורה אמרו ע"פ ב' עדים ומתרצין התו' עוד אחד הוה בהדיה וגורסי' אנו או אתה לכך פירש"י דגרסינן אני ומ"מ לא קשיא קושי' התו' דשמעון ב"ש קאמר הכי הואיל דשמעון ב"ש אמר הכי לא קשיא מידי דהנה אית' בירושלמי והובא בתוס' במס' חגיגה מ"ד שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייעי ליה דתלה פ' נשים ביום א' וה"פ דאית' בספר של"ה בפרש' שופטים בשם הר"ן ז"ל דיש שני מיני הנהגות א' הוא משפט התורה וע"ז נתמנו סנהדרין וא' הוא כנגד התורה והוא נקרא הוראת שעה וע"ז בא הרמז ואתה תבער דם הנקי כי לפעמים מבערים דם הנקי שלא מן הדין ועל זה תכלית שימת המלך דמלך פורץ גדר ממילא מוכח ממה דתלה שמעון ב"ש פ' נשים באשקלון ביום א' וזה אינו ע"פ דין התורה אלא שמעון ב"ש היה נשיא ונשיא מותר לו לדון אף בלי דין תורה ואיתא בב"י בח"מ סימן ב' בשם הרשב"א וז"ל גדול הדור מותר לדון הוראת שעה ודוקא דידע בבירור דחייב רק ע"פ דין תורה הוא פטור אבל אם אינו יודע בבירור אינו רשאי להמית מפני הוראת שעה ממילא זה פירש"י דלא איצטריך לשנות הגרסא כפי' התו' ולגרוס אנו דגרסינן אני אף תקשה מנ"ל דלא היו דמו מסור בידו משום מאומד דלמא משום דכתיב ע"פ שנים עדים והוא לא היה רק עד אחד לזה פירש"י שמעון ב"ש קאמר ליה הכי ושמעון ב"ש היה נשיא והיה מותר לדון לבדו ע"פ ראייתו דלא תהא שמיעה גדולה מראייה אלא הטעם הוא משום מאומד בשביל שלא ראה בעיניו שהרגו לזה לכן לא היה דמו מסור בידו דאפשר לומר שהרגו שד בחורבה כדאיתא במדרש איכה ודו"ק :

**ועפ"ז** הנ"ל יובן ברש"י ובתוס' במס' חגיגה דף ט"ז דאמר שם בשלמא ר"ת דאמר שמעון בן שטח אב"ד יהודא בן טבאי נשיא היינו דקא מורה הלכה בפני שמעון כ"ש אלא לרבנן דאמרי יהודא בן טבאי אב"ד שמעון בן שטח נשיא אב"ד בפני נשיא מי מורה הלכה ומשני מאי קיבל עליו דקאמר לאיצטרופי דאפילו איצטרופי נמי לא מצטרפינא ופירש"י לא מיצטרפינא לישב בדין אלא בהדי שמעון כ"ש מתילא ה"פ דיהודא בן טבאי היה דן יחידי להוא עד זומם ופריך הש"ס אי לא היה נשיא איך היה דן יחידי בפני שמעון בן שטח ומשני הש"ס לא היה דן יחידי אלא בצירוף וקיבל עליו מעכשיו דאפילו עם אחרי' לא יצטרף אלא בהדי שמעון כ"ש זה דעת רש"י דרש"י סבר גדול הדור מות' לדון יחידי כנ"ל והתו' כתבו בד"ה לאצטרפנא וז"ל לא מצטרפינא לנטות אחרי רבים כדי לבטל דברי שמעון כ"ש דהתוס' סברי דגדול הדור אינו רשאי לדון יחידי כדאי' בח"מ דעות מחולקות בזו וכ"ל דהכי תקשה הש"ס היכי היה דן בפני הנשיא ולא הודיע לנשיא אבל באמת לא היה דן יחידי ולכך פירשו התוס' בד"ה אב ב"ד מי קא מורה בפני נשיא הוראת שעה פירש לאלם הדין לפי שעה בלי ידיעת הנשיא ומשני הש"ס דלא היה שמעון כ"ש באותה שעה ומה דקיבל עליו יהודא בן טבאי הכי קיבל אם יהיה שמעון כ"ש בסנהדרין לא יצטרף אם אחרים כדי לבטל דברי שמעון ב"ש מתילא התוס' אזלי לשיטתי דמס' חגיגה דגדול הדור אינו רשאי לדון יחידי לכך גרסי הכא אנו ורש"י סבר דגדול הדור מותר לדון יחידי מתילא אף לא"ד שמעון כ"ש אב"ד אינו צריך לגרוס הכא אנו למוכא שפיר משום מאומד אמר אין דמך מסור בידי דהרי רשאין לדון יחידי שלא כפני הנשיא ולא תהא שמיע' גדולה מראיה ולכך מייתי התוס' במס' חגיגה הירושלמי הנ"ל מ"ד שמעון כ"ש נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה דמשם מוכח דגדול הדור אינו רשאי לדון יחידי רק נשיא ודו"ק :

**דף לח** ע"ב אמר ההוא צדוקי לרב אידית כתיב ואל משה אמר עלה אל ה' עלה אלי מבעי ליה אמר לו זה מט"ט ששמו כשם רבו א"ה נפלחו ליה א"ל כתיב אל תמר בו אל תמירנו בו א"כ לא ישא לפשעיכם למה לי אמר ליה הימנות' בידן דאפילו בפרוקנא לא קבליני' דכתיב ויאמר אליו אם אין פניך הולכים אל תעלני מזה ופירש"י בד"ה א"כ לא ישא לפשעכם וז"ל לא יכול לסלוח לפשעכם ומה יתרון בו עכ"ל ולא זכיתי להבין דברי רש"י ז"ל גם לפירש הגאון מהרש"א ז"ל דכך הקשה הצדוקי א"כ דקרא אל תמר בו אינו לשון מרד כמו ממרים הייתם מה זה נתינת טעם לא ישא לפשעכ' אלא צ"ל דה"פ אל תמירני בו כי אין בו יכולת לישא לפשעכם ולפ"ז מאי צורך בו עכ"ל מ"מ קשה היה לו לתרץ בקיצור שהיה צורך בו לפרונקא דכתיב הנה אנכי שולח מלאך לשמרך בדרך ואפשר לפרש ע"פ דאיתא במס' חגיגה פרק ב' דאמר ראה למט"ט דיתיב למכתב זכותן של ישראל אמר גמירא אין ישיבה למעלה ש"מ שתי רשויות יש מיד אפקוהו למט"ט ומחיה שיתן פולסא דנורא ופירשו התוס' לכך מחוהו להודיע שאין בו ממש מתילא הכי פירושו דקרא אל תמירני בו שאם תמירני בו ילקה ולא ילמד זכות עליכם וכה"ג איתא בי"ת פ' כי תשא דלא ישא פירושו לא ילמד זכות עליכם והנה רב אידית לא אם לגלות לצדוקי פירושו דקרא רק השיב לו דאין לומר פירושו דקרא כדעת הצדוקי דלפי דבריו משמע תמירני לשון מרד ולאייתו מדכתיב לא ישא לפשעכם שאם ימרדו בו לא ישא לפשעם לזה השיב לו רב אידית דא"א לומר כן דהרי לא רצו לקבלו אפילו כפרוקנא ואין לך מרד גדול מזה אלא אל תמר אינו לשון מרד רק אל תמרני בו וק"ל :

**דף לט** אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הק"בה אמר להם הק"בה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה לפני והקשה הגאון מהרש"א ז"ל על מה דאיתא במדרש שבקשו מלאכי השרת לומר שירה אחר שעלו ישראל מן הים ואמר להם הק"בה אז ישיר משה ובני ישראל תחילה עכ"ל ואם כבר אמר הק"בה למלאכים בלילה שלא יאמרו שירה למה באו ביום לומר שירה ומשני הגאון ז"ל דיש חילוק בין אז ישיר להלל ולע"ד נראה לתרץ דהנה מצינו דאין הק"בה מצער על איבודן של רשעים כדמצינו גבי אברהם שאמר לו הק"בה קוצים כסומי' היו אלא היכי דאינו ראוי לצאת מהם דבר טוב אינו מצער הק"בה על איבודן והיכי דראוי לצאת מהם דבר טוב הק"בה מצער על איבודן ואי' בילקוט פ' בשלח על הפסוק וה' אמר לא תוסיפון לראותם עד עולם והיכן צוה כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם והנה הטעם שצוה הק"בה שלא יוסיפו לראותם איתא בספר של"ה לפי שלא נתגייר שם ניצוץ קדושה דכתיב וינצלו את מצרים מתילא מחה דאמר הק"בה שלא יוסיפו לראותם מוכח שלא יצאו מהם גרים דאיתא במס' פסחים לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים מתילא כשבאו המלאכים לומר שירה בלילה אמר להם הק"בה איך עולה על דעתיכם לומר שירה הרי הם מעשה ידי דהרי אין אתם יודעי' אם עתיד לצאת מהם דבר טוב. ואחר ששמעו המלאכים שהק"בה צוה לישראל שלא יוסיפו לראותם מוכח שלא יצאו מהם גרים שלא נשתייר ניצוץ קדושה באו לומר שירה ואמר להם הק"בה ישיר משה ובני ישראל תחילה והטעם דלא רצה הק"בה שיאמרו המלאכי' שירה בלילה כדי שיאמרו ישראל קודם למלאכים וק"ל :

**ועפ"ז** הנ"ל אפש' לתרץ מה שיש לדקדק על מה דאמ' ע"פ ויפן כה וכה וירא כי אין איש ראה מה שעשה בבית שבא על אשת איש וראה מה שעשה בשדה שהכה לישראל וירא כי אין איש שאין עתיד לצאת ממנו מי שיתגייר ויך את המצרי וקשה מנ"כ אם היה המצרי חייב מיתה על שבא על אשת איש מאי אריא מה שעשה בשדה אלא דלא היה חייב על א"א דבן נח צריך התראה ועד אחד למה אמר מה שעשה בבית אלא באמת לא היה חייב מיתה אך מחה שעשה בבית בזה ידע שאין עתיד לצאת ממנו מי שיתגייר דאיתא במסכת שבת כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה אפשר פנחס חטא וכתיב ואחי' בן אחיטוב בן אי כבוד בן פנחס וכו' והא כתיב לא יהיה לו ער ועונה וכו' מתילא מה אם ישראל בא על א"א אין לו בן כשר דכתיב לא יהיה לו בן בתלמידים וקי"ל לא ע"ה חסיד מכ"ש בן נח מתילא מחה שבא על א"א בזה ראה משה שאין עתיד לצאת ממנו דבר טוב ולפ"ז מתורץ ג"כ מה שקי"ל צדיק ורשע לא קאמר דאין הק"בה מגלה אם יהי' צדיק או רשע ואיך ידע משה ולפי הנ"ל ניחא וק"ל :

**שם** ע"ב אמר ר' יצחק מפני מה זכה עובדי' לנביאות מפני שהחביא מאה נביאים שנאמר ויקח מאה נביאים ויחביאם חמשים חמשים ופריך הש"ס מאי שנא חמשים חמשים ומקשים העולם מה ענין קושיא זו להא דר' יצחק הנ"ל וכ"ל דהנה במדרש אי' ג"כ זה הנ"ל ומסיים שם שנאמר ואכלכלם לחם ומים ויש לדקדק למה תבי' המדרש זה וכ"ל דרצה לתרץ מה ענין שכר זה שיהא נביא בשביל שהחביא הנביאים לכך מסיים ואכלכלם לחם ומים דאיתא בגמרא גדולה לגימה שמשרה שכינה על נביאי הבעל שנאמר ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו וזה היה נביא הבעל מתילא מכ"ש שיזכה עובדיה לנביאות בזכות לגימה שפירנס הנביאים אך לפ"ז תקשה למה לא הביא הש"ס ואכלכלם לחם ומים וכ"ל על פי דאיתא ברד"ק על פסוק זה' שאמר עובדיה לאליהו ששם נפשו בכפו והעמיד עצמו בסכנה והוליך את הנביאים למערות מתילא מה אם בשביל לגימה זוכה לנבואה מכ"ש מחה שהעמיד עצמו בסכנה מאיזבל בדין הוא שיזכה לנבואה דקי"ל גמילת חסדים גדולה מן הצדקה דזה בגופו וזה בממונו ולפ"ז תקשה למה מסיים המדרש ואכלכלם לחם ומים וכ"ל דהמדרש סבר שלא העמיד עצמו בסכנה שמצא חמשים נביאים על פתח מערה ואמר להם שיהיו שם ואח"כ מצא במקום אחר חמשים נביאים על פתח מערה ואמר להם שיהו שם ויתן להם מזונות ואם יתודע לאיזבל יאמר שעשה זה בשליח מעצמו מה שהוליך להם מזונות ומה שאמר מאה נביאי' חמשים חמשים היינו שפירנס מאה נביאים במה שמצאם חמשים חמשים כפי' הרל"בג אבל הש"ס סבר כפי' רד"ק מחה דאמר מאה נביאים חמשים חמשים פירושו שמצא מאה נביאים והחביא חמשי' במערה אחת ואח"ז הוליך החמשים הנותרים למערה אחרת מתילא העמיד עצמו בסכנה במה שהלך עמהם למערה השנית והשתא אתי שפיר אקרא לא קשיא מאי שנא חמשים חמשים דאפשר לתרץ כדעת המדר' שלא מצא אותם במקום אחד רק מצא חמשים על פתח מערה ואמר שיחביאו עצמן שם ואח"כ מצא במקום אחר חמשים על פתח מערה השני' ולא רצה להעמיד עצמו בסכנה שילך עמהם למערה הראשונה אבל לפי מה דאמר שלכך זכה לנבואה במה שהחביא את הנביאי' ולא מסיי' ואכלכלם לחם ומים וכ"ל שמצא אותם במקו' אחד והעמיד עצמו בסכנה והוליכם למערה אחרת על זה מקשה הש"ס למה באמת עשה כך שהעמיד עצמו בסכנה היה להחביאם במערה אחת ודו"ק :

**דף מ'** היו בודקין את העדים בשבע חקירות ופריך בגמ' ודלמא שתנה חקירו' ומשני משום דלא אפשר ופריך אלמא לא דהרי יש עוד חקירה לשאול בכמה בשנה ומשני הניחא לכך לישנא אליבא דאביי דאמר אליבא דר' יהודה אדם טועה משהו שפיר אלא לכך לישנא דאמר אדם טועה חצי שעה מאי איכא למימר ופירש"י דאם יאמרו העדים שהיתה המעשה בחצי שעה ג' צריכי' המזימים להיות עמהם כל שעה ג' ניתנום לאביי ורבא תמצא בפ"ק דפסחים עכ"ל רש"י ז"ל והקשה הגאון מהרש"א ז"ל וזה מורף דבריו לפי מה דאמרי'

בגמ' פסחים פרק א' דף י"ב דיהבינן להו כולא טעותייהו פי' שאינן נעשו זוממים עד שיהיו המוזמן עמהם כל זמן שיוכל אדם לטעות מתילא אי שיילינן להו בכמה בשעה ואמרו בחצי שעה ג' היתה המעשה צריכין המוזמן להיו' עמהם רק שעה ג' ולא יותר ואי לא שיילינן להו בכמ' בשעה אף אם יהיו המוזמן עמהם כל שעה ג' לא מיתזמי דאפשר להם לומר מה שאמרנו בשעה ג' היתה המעשה היתה בדעתינו על תחלת שעה ג' וטעינו חצי שעה שהיתה המעשה בפלגא דשעה ב' ואיכא למימר נמי מה שאמרו בשעה ג' היתה כוונתם על סוף שעה ג' והמעשה היתה בפלגא דד' וטעו חצי שעה לקמיה מתילא לא מתזמי אלא עד שיהיו המוזמן עמהם מפלגא דשתים עד פלגא דארבע מתילא נפקא מיניה טובא במה שישאלו אותם בכמה בשעה עכ"ל והיא בכ"ע וגלע"ד לתרץ דהנה רש"י פי' בד"ה אלמא לא וז"ל אלא לאו לישנא דאמר אדם טועה חצי שעה למה לי למימר בכמה בשעה הא אי אמר בחצי שעה ואתי סהדי ומזמי ליה לא מיתזם כל אותה שעה עכ"ל רש"י והנה יש לדקדק ג"כ בענין קושית מהרש"א ז"ל מיניה וביה דלמא באמת אי אמר בחצי שעה ג' לא נפקא לן מידי במה דשיילינן בכמה בשעה אך שמא יאמר ברביעית שעה ג' הוה המעשה מתילא אין צריכין המוזמן להיות עמהם רק ג' רביעית מזו השעה ושמא יהיו המוזמן עמהם רק ג' רביעית שעה מזו השעה ויתזמו ואי לא שיילינן בכמה בשעה לא מתזמו עד שיהיו עמהם כל שעה זו אלא נ"ל דזה אינו מצד הסברא לומר דהתורה רבתה חקירה מה שיוכל עד שקר להנצל מתנה בערמה דהלי לכך רבתה התורה חקירו' כדי שלא יעיד שקר מפני יראת ההזמ' וחקירה שיוכל להינצל מתנה בערמה מן ההזמה ועדותו תהיה קיימת מסתמא לא רבתה התורה חקירה כזו ולפ"ז אפשר לתרץ גם קושית מהרש"א ז"ל דהנה לפי דאמרינן דיהבינן להו טעותייהו אי אמרי בשעה ג' היה המעשה ולא שיילינן להו בכמה בשעה צריכין המוזמן להיות עמהם מפלגא דשתים עד פלגא דארבע שהם ב' שעות ואף אי שיילינן להו בכמה בשעה אפשר להם ג"כ להינצל בערמה שיצרכו המוזמן להיות עמהם ב' שעות דהיינו שיאמר עד אחד בתחלת ג' היה המעשה ועד שני יאמר בסוף ג' היה המעשה דעדותן קיימת דהרי אפילו אח' אומר בב' וא' אומר בד' עדותן קיימת לכ"ע ולפי מה דקי"ל דאין עדים נעשה זוממים עד שיוזמו שניהם צריכים המוזמן ג"כ להיות עמהם מפלגא דשתים עד פלגא דארבע מתילא ליכא נפקותא במה דשיילינן להו בכמה בשעה שיוכלו להינצל מתנה בערמה ומסתמא לא רבתה התורה חקירה זו גם מדכתיב משפט אחד יהיה לכולכם צריכי' החקירו' שרבתה התורה שוות שלא יוכל להינצל מהם ודו"ק :

**ואין** להקשות מ"מ איכא נפקותא במה דשיילינן להו בכמה בשעה דהרי אם אחד אומר בב' ואחד אומר בד' עדותן קיימת לכ"ע מתילא אי שיילינן להו בכמה בשעה אין עדותן מתקיים אם לא שיאמר אחד בחצי שעה ג' והשני אומר בחצי שעה ד' היתה המעשה דאמרינן מעשה הוה בסוף ג' וזה טעה חצי שעה לקמיה וזה טעה חצי שעה לבתריה כדאיתא במסכת פסחים מתילא אין צריכים המוזמן להיות עמהם רק שעה ג' ושעה ד' כדי להזים שניהם ואי לא שיילינן להו בכמה בשעה צריכים המוזמן להיות עמהם ג' שעות כדי להזים שניהם היינו מפלגא דשתים עד פלגא דחמש דזה שאמר בג' יכול לומר על תחילת ג' היתה כוונתי וטעיתי חצי שעה לבתרי' וזה שאמר בד' יכול לומר על סוף ד' היתה כוונתי וטעיתי חצי שעה לקמי' והמעשה היתה בפלגא דחמש וי"ל דהנה יש לדקדק למה פירש"י גימגום דאביי ורבא תמכא בפ"ק דפסחים אלא ה"פ דקשה על מה לתרץ הש"ס קניא לאביי הלא איתותב אביי שם במס' פסחים אלא לפי' דרבא הקשה שם לאביי אילו דייקינן בהנך סהדי הך דאמ' בב' בתחיל' ג' והך דאמר בד' כוונתו על סוף ד' הוה עדות מוכחשת והתורה אמרה והצילו העדה ומהך קושי' איתותב אביי והנה זו הקושיא שייכא אי לא שיילינן בכמה בשעה אבל אי אמרי' דשיילינן בכמה בשעה לא קשיא קושי' רבא דאין עדותן עדות אם לא שיאמר א' בחצי שעה ג' ושני יאמר בחצי שעה ד' והנה לסברת המקשה דשיילינן בכמה בשעה ואי שיילינן בכמה בשעה לא קשיא קושי' רבא דבאמת אין עדותן עדות אם לא שיאמר אחד בפלגא דג' וא' בפלגא דד' דאל"כ הוה עדות מוכחשת מתילא אין עדותן עדות אם לא שירחיק אחד מחבירו רק שעה דאמרי' מעשה הוה בפלגא וזה טעה חצי שעה וזה טעה חצי שעה מתילא אף אם יאמר הא' בג' וא' יאמר בד' אין צריכין המוזמן להיות עמהם רק ב' שעות ואף אם יאמר א' בתחלת ג' וא' יאמר בסוף ג' צריכים ג"כ המוזמן להיות עמהם ב' שעות מתילא לעולם צריכין המוזמן להיות עמהם רק ב' שעות וזה כוונת רש"י במה דפירש גימגום דאביי ורבא כלומר דלא תקשה לך הלא איתותב אביי מרבא לכך פירש תמכא בפ"ק דפסחים דלסברת המקשה לא קשיא קושיא דרבא על אביי ודו"ק :

**ואין** להקשות דמ"מ איכא נפקותא לשאול בכמה בשעה דאף אם יאמר א' בתחלת ג' הוה המעשה ושני יאמר בסוף ג' הוה המעשה דשמא יהיו שני עדים שהיו עם עד שאמר בתחלת ג' הוה מעשה מפלגא דשתים עד פלגא דארבע וב' עדים אחרים יהיה עם עד שני שאמר בסוף ג' הוה מעשה יהיו עמו מפלגא דג' עד פלגא דד' ויבואו לידי הזמה ואילו שיילינן להו בכמה בשעה לא יבאו לידי הזמה כעדים הנ"ל דזה שאומר אחר השאלה בסוף ג' יאמר כוונתו היתה על תחילת ג' ועם זה לא היו אילו העדים המזמין עמו מפלגא דשתים עד פלגא דתלת וה"ה לעד השני וי"ל דהנה התורה רבתה חקירות כדי שיוכלו לבא לידי הזמה ולא במה שיוכלו לבא רק לידי הכחשה ואי המזימים שני כיתות עדים כה. לכל אחד אינן נעשין זוממים דהוה חצי דבר דאין עדים נעשים זוממים עד שיוזמו שניהם מתילא צריכים אלו שני כיתות עדים זה לזה והוה חצי דבר וקי"ל דבר ולא חצי דבר כדאי' במסכ' ב"ק דף ע' ע"ב גנב ע"פ שנים וטבח ומכר ע"פ שנים דשני כיתות עדות צריכים זה לזה הוה חצי דבר לכ"ע דאפילו רבנן מודים בזה ודו"ק :

**דף מ"ו** ע"א ברש"י בד"ה נבזה בעיניו נמאס זה חזקיה מלך יהודה שגירר עצמות אביו וז"ל בתהילי' כתיב מי יעלה בהר ה' נקי כפים ובר לבב וגו' וקא חשיב נמי הא עכ"ל וראיתי הרבה מתקשי' ברש"י זו דקרא נבזה בעיניו נמאס כתיב במזמור ט"ו וקרא מי יעלה בהר ה' כתיב במזמור כ"ד וכ"ל דאי' במדרש ילקוט דף כ"ד ע"א בחלק שני וז"ל נבזה בעיניו נמאס זה משה שמאס בביזת מצרים ועסק בעצמות יוסף ולפ"ז תקשה איך רוצה לפשוט בעיין מהאי קרא דלמא קאי על משה רבינו לכך פירש"י דמוכח דקרא נבזה בעיניו נמאס אינו קאי על משה רבינו דהרי בתהילים כתיב מי יעלה בהר ה' נקי כפים ובר לבב מתילא שתם דוד המלך בתהילים דבזכות אילו שני דברים זכה משה רבינו לעלות להר ה' וקא חשיב נמי הא פירש הכא במזמור כ"ד חשיב נמי הא וקשה הרי כבר שתם דוד המלך דבאילו שני דברים זכה לעלות אלא קרא דנבזה קאי על חזקיה מתילא קרא במזמור ט"ו קאי על משה רבינו והכא קאי על חזקיה כלומר מי שעושה זה כמו חזקיה זוכה ג"כ לעלות להר ה' וכן איתא בשל"ה בסוגי' התלמוד לפעמים פירש"י כדי לדחות פירש אחר וק"ל :

**דף מ"ח** וז"ל ויהי לעת זקנתו חלה המלך אסא ברגליו אמר רב מלמד שאחזו פודגרא אמר מר זוטרא לרב נחמן היכי דמי פודגרא א"ל כמחט בבשר החי מנא ידעי איבעית אימא מיחש הוה חש ביה וכו' ותקשה העולם מאחר שהקשה מנא ידעי מתילא מסתברא שלא היה לו לידע איך שאל אותו בתחלה היכי דמי מנין היה לו לידע וכ"ל דהנה יש לדקדק מה היה נפקא מיניה למר זוטרא לידע איך כאיב חולה פודגרא עוד יש לדקדק מנ"ל לרב שאחזו לאסא המלך פודגרא דילמא חלה ברגליו חולי אחר אלא ה"פ דאיתא במס' ב"ב פ"א על הפסוק כה אמר ה' אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב ואשר לשבי וז"ל כל המאוחר בפסוק קשה מחבירו חרב קשה ממות רעב קשה מחרב שבי קשה מכולם והנה בקללות שקילל דוד את יואב הכי סדרן זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם מתילא ג"כ על סדר זה כל המאוחר קשה מחבירו דמצורע קשה מזב וחרב קשה ממצורע וחסר לחם קשה מחרב ולכך אמר רב מלמד שאחזו פודגרא מדחשיב מחזיק בפלך בתר מצורע שהוא חשוב כמת מוכח דמחזיק בפלך קשה ממצורע דכאיב הרבה ע"ז הקשה מר זוטרא היכי דמי פודגרא שיהיה יותר קשה ממצורע שהוא חשוב כמת והשיב לו כמחט בבשר החי וע"ז הקשה מנא ידעי זה דמוכח דהיה יודע מדפריש קרא הכי דקאי על פודגרא שהיא קשה ממצורע וק"ל :

**דף נ"ב** ע"ב בתוס' בד"ה ההיא שריפה מתם הוה וז"ל בת"כ איכא תרי ברייתות שנוית סתם דפליגי מעיקרא קתני שנשרף גופן ובגדיהם קיימן שנא' ותצא מלפני ה' ותאכל אותם וימותו ובתר הכי נבי' יבכו את השריפה קתני שריפת נשמה וגוף קיים וא"ת דהא אמרינן בפרק הישן מישאל ואלצפן הוו שנידשו לפסח שני ואי שריפה מתם הוה לא נטמאו עכ"ל ויש לדקדק לאיזה צורך הביא התוס' הברייתות דת"כ דפליגי הרי פליגי גם בגמר' הכא וכ"ל דתכם זה קשיא קושית התוס' הנ"ל במה שנטמאו ולכך הביאו התו' הברייתא הנ"ל דהנה לכאורה לא קשיא כלל קושית התוספו' דהרי במסכ' סוכה ליכא מ"ד דמישאל ואלצפן היו רק ר"ע סבר הכי מתילא אפשר לומר דר"ע סבר כמ"ד שריפת נשמה וגוף קיים לכך מביאים התוספו' תרי סתמא דתורת כהנים דפליגי וכ"ל לפי מה דקי"ל דתורת כהנים איכר ר' יהודה אליבא דר"ע כדאי' בגמ' סתם מתניתין ר"מ סתם ספרא רבי יהודה

יהודה וכולהו אליבא דר"ע ממילא סתם אחר הוא דידיה וסתם אחר הוא דרביה ולכך שנוי' בסתמא ממילא לפי דמצינו במס' יבמות ב"ה היה מקדימין דברי ב"ש לדבריהם מחמת ענוות מסתמא כשחיבר רבי יהודה הספרא היה שונה בתחלה דברי רבו ר"ע ואח"כ שנה דידיה ממילא ברייתא קמייתא היא אליבא דר"ע ותני בה דשריפה חמש הוה וקשה שפיר הלא רבי עקיבא סבר מישאל ואלצפן היו שמדמו לפסח שני כנטמאו ודו"ק :

**דף נ"ב** ע"א וכבר היו מהלכים משה ואהרן ונדב ואביהו אחריהן ואמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואנו מנהיגים את הדור עכ"ל ויש לדקדק מה ענין זה להא דאמר לעיל שריפה חמש הוה וכ"ל דאיתא בילקוט דף קמ"ב ע"ד וז"ל נדב ואביהו לא זנו עיניהם מן השכינה שנאמר וימותו לפני ה' וכי לפני ה' מתו אלא שהיה קשה סילוקן לפני הקב"ה עכ"ל ממילא ה"פ לפי פשוטו ממה דמצינו שהיה קשה סילוקן לפני הקב"ה מוכח שהיה חטא שלהן במה שבין אדם לחבירו דאינו בידו של הקב"ה למחול דאי היתה חטא שלהן מה שהציצו בשכינה זה היה ביד הקב"ה למחול להם ואי היה קשה סילוקן למה לא מחל להם אלא ע"כ שחטאו במה שבין אדם לחבירו ואיתא בילקוט דף קמ"ב ע"ב וז"ל ר"א אומר לא מתו אלא בחוץ מקום שהלוי' מותרין ליכנס ר"ע אומר לא מתו אלא בפנים שנאמר וימותו לפני ה' והטילו עליהם חניתות והוציאן לחוץ והנה התו' מקשים שם למ"ד אותם ולא בגדיהם במה נטמאו מישאל ואלצפן ומתרצים שהיתה שלדן קיימת ואי' במס' נדה היכי דמי שלדן קיימת אמר אביי שנשרפו על גבי קטבלא ופירש"י וז"ל עור שלוק וקשה ואינו נשרפת עם המת וכגון שעשו בית קיבול ומחיצות שאין העפר יכול להתפזר ממילא למ"ד אותם ולא בגדיהם צ"ל שמתו בחוץ מקום שהלוים מותרים ליכנס דאין לומר שנגררם ע"י חניתות דא"כ כבר נתפזר קצת עפרן קודם שנגעו בהן ותקשה במה נטמאו ממילא צ"ל שמתו בחוץ ומה דכתיב וימותו לפני ה' שהיה קשה סילוקן לפני הקב"ה ותקשה אי היה קשה סילוקן למה לא מחל להם הקב"ה לכך אמר וכבר היו מהלכים בדרך כו' דחטאו במה שבין אדם לחבירו וזה אינו בידו של הקב"ה למחול וק"ל :

**ואף** שזה סותר למה דפרשתי לעיל מ"מ לפירש התוס' דתירצו אליבא דר"ע שלדן קיימת צריך בלא"ה לגרום איפכא דר"ע סבר שמתו בחוץ דא"כ א"א שלא יתפזר עפרן כנ"ל וכך היא הגרסא בילקוט בפ' קרח דגרס שם ר' יוסי :

**עוד** אפשר לומר דהנה לפי מה דאמר התם שריפה חמש הוה תקשה הלא לא היו חייבים רק מיתה בידי שמים לכל מר כדאית ליה או שתויי יין או פרועי ראש וה"ה להיכך ולמה נענשו שיהא גופן כלה לכך אמר וכבר היו מהלכין ואמרו מתי ימותו שני זקני' הללו ואם היו מתים משה ואהרן כבר היה גופן כלה עד עת ההוא כדאיתא ברש"י גבי נעשה גל של עצמות וז"ל כאדם שמת זמן רב ממילא היתה מדה כנגד מדה שיכלה גופן וק"ל :

**שם** ע"א הקשה הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל אכתי ג"ש למה לי כיון דמצינו בעדת קרח דשריפת נשמה וגוף קיים מקרי שריפה אתי' לן מדרב נחמן עכ"ל ואפשר לתרץ דאי' בסיפרי והובא בילקוט דף קמ"ג ע"א וז"ל נאמר כאן שריפה ונאמר להלן בעדת קרח שריפה מה שריפה האמורה כאן שריפת נשמה וגוף קיים אף שריפה האמורה להלן שריפת נשמה וגוף קיים מכא"כ בשריפה האמורה בבת כהן ובשריפה האמורה באשה ובתה עכ"ל ממילא אי גמרינן ג"ש שריפה שריפה עדת קרח מבני אהרן מוכח דשאר שריפה האמורה בתור' שריפה חמש היא וסוגיא זו איתא במסכת חולין גבי גדי אפילו פרה ורחל במשמע והנה בפרק הזורק אמר שם ר"ע מקושש זה צלפחד אמר לו ר' יהודה בן בתירה מ"מ אתה עתיד ליתן את הדין ופריך הש"ס אלא הא גמיר פיר' ר"ע למד זה מג"ש ומשני ר"י בן בתירה ג"ש לא גמיר פי' שלא היתה לו בקבלה מרבו ג"ש זו ומקשים התוס' וליגמר עכשיו ופי' בשל"ה שלא היה להם בקבלה בפירוש רק היה להם בקבלה תיבת עכ"ל ממילא לכך איצטריך להש"ס לומר הכא ג"ש שריפה מעדת קורח לומר מה שהיתה בקבלה דתיבת שריפה לג"ש אינו כדעת הסיפרי הנ"ל רק ג"ש היא ללמד בת כהן מעדת קרח ולמעט בני אהרן שהיתה אצלם שריפה חמש ולזה אמר דמסתברא לומר כן מדכתיב ואהבת לרעך כמוך מסתמא היתה ג"ש ללמד לבת כהן ואשה ובתה ולמעט בני אהרן וזה אמר בגמ' אי לאו ג"ש ה"א לאו שריפה היא כלל פירש הוה אמינא התורה מיעטה מג"ש דעדת קרח מבני אהרן כדעת הסיפרי הנ"ל ודו"ק :

**שם** ע"ב כתו' בד"ה טעה בדרבה מתנה וז"ל ואף ר"א בר צדוק נמי חוזר בו עכ"ל ה"פ דקשה למה אמר טעה בדרבה מתנה ולמה לא אמר טעה במתני' לכך מפרשי התו' דאין לומר טעה במתני' דאפשר לומר דסבר כר"א בר צדוק שהיה ג"כ תנא אבל רב מתנה שלמד מכח ג"ש שהיה לו בקבלה מרבו עד הלכה למשה מסיני אי הוה שמע ר' אליעזר בר צדוק היה ג"כ חוזר בו דאם הוא לא גמיר ליגמר עכשיו וק"ל :

**שם** ע"ב מנין דסתם מיתה בתורה הוא חנק דכתיב וימת גם אותו מיתה שאין בו רושם ויש לדקדק למה לא מביא ראיה מקרא דכתיב קודם זה וימיתהו ה' וכ"ל דמיתה דכתיבא גבי ער אפשר לומר שמת מית' אחרת או נפל מן הגג או ע"י אריה דבידי שמים נינהו וחשובים כמו סקילה כדאיתא בגמרא אבל ממיתה דכתיבא גבי אונן מוכח שלא היה רק כמו חנק שאין בו רושם דהנה מה דאיצטרך להביא ראיה דסתם מיתה היא חנק מוכח דסבר חנק חמור מסייף דאל"כ אינו צריך ראיה דהרי אי אתה רשאי להחמיר עליו ואי' במס' סנהדרין דמיתת ב"נ היא חנק מדכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך ממילא גבי אונן דכתיב ביה והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתון זרע לאחיו אף שהיה לו דין ב"נ שנענש על העוברין מ"מ לא היתה עבירתו חמורה משפיכת דמים בנולדים דבחנק ממילא מוכח דמיתה דכתיבא גבי אונן היתה חנק אבל גבי ער אפשר לומר שנענש על ע"ז וע"י אריה דבידי שמים נינהו ושייך ג"כ ביה לומר וימיתהו ה' ומה דלא נלמד מקרא שופך דם האדם לחוד דמיתת ב"נ היא חנק דאפשר לומר דלמא משום חומרא לבני נח דישראל קטל בסייף ולב"נ חנק אבל אי עבר עבירה שעונש שלה חמיר מחנק נידון בחמורה לכך מביא ראיה מאונן דמסתמא היה מיתתו חנק דהרי בן נח אינו נענש על ש"ד יותר מחנק וחטאו היה ש"ד וכתיב ביה מיתת סתם מוכח דסתם מיתה האמורה בתורה היא חנק וק"ל :

**דף נ"ו** ע"ב כתו' בד"ה עשר מצות נצטוו ישראל במרה וז"ל תימא הא איכא גיד הנשה למ"ד לבני יעקב נאסר גיד הנשה ומילה שניתנה לאברהם עכ"ל ואפשר לתרץ מה דלא חשיב גיד הנשה הוא ע"פ דאי' ברמב"ן דאף למ"ד שנאסר לבני יעקב מ"מ לא נצטוו עליו רק מאליהן קבלו על עצמן ליזכרון גבורות יעקב שנפגש עם המלאך והכא חשיב מה שנצטוו עליהם ומה דלא חשיב מצות מילה ג"כ אפשר לתרץ דאיתא במסכ' יבמות לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו וקי"ל מל ולא פרע כאילו לא מל ממילא מצות מילה שנצטוה עליה אברהם אבינו עכשיו אינה נחשבת למצוה כלל והתנא חשיב מצות שניתנו במרה הנוהגים גם עכשיו אחר מתן תורה גם אפשר לומר הלא לא קיימו מצות מילה כשהיו במרה דהרי לא מלו במדבר כדכתיב ביהושע והנולדים בדרך לא מלו לכך לא חשיב מצות מילה ודו"ק :

**דף נ"ט** כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה ופריך הש"ס והרי מילה וכו' ומשני ההוא למשרי שבת הוא דאתי ופריך והרי פריה ורביה וכו' ומקשים התו' תימא דלמא באמת נאמרה לב"נ קום ועשה לא קחשיב עכ"ל ומקשים העולם למה לא מקשים התו' על קושי' קמא דגמר' ממילה וכ"ל דהנה כתבו התו' וז"ל אין להקשות משבת שניתנה קודם מתן תורה ונשנית בסיני ובן נח ששבת חייב מיתה דשבת לא ניתנה רק לישראל אף קודם מ"ת עכ"ל ממילא לפ"ז תקשה מאי מקשה הש"ס והרי מילה הלא גבי מילה כתיב ג"כ שאמר הקב"ה לאברהם אתה וזרעך וכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק וכ"ל דהכי מקשה הש"ס והרי מילה דלא נאמרה רק לישראל ואעפ"כ נישנית בסיני ממילא לאו כללא הוא דכל שנישנית בסיני לזה ולזה נאמרה ולפ"ז אין כאן מקום לקושי' התוספו' דניהו דתנא לא חשיב קום ועשה מ"מ מוכח דלאו כללא הוא מאח"כ פריה ורביה שנאמרה לב"נ קשה שפיר קושי' התוס' דלמא ב"נ מצווי' עליה ותנא לא חשיב קום ועשה וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דאיתא בי"ת טעם דלא חשיב קום ועשה לפי דמצות עשה קרוב לשכר ורחוק להפסד היא דלא ענשינן עליה כי אם בעידן ריתחא ומסתמא בשנכתבה התורה בשבעים לשון על האבנים ואעפ"כ אינן מקיימין אותה מהיכי תיתי שישאיר להם הקב"ה מצות עשה שהיא קרוב לשכר ורחוק להפסד עכ"ל ממילא לפי זה גבי מילה שהיא ענוש כרת לא שייכא גבה לומר קום ועשה לא קחשיב וק"ל :

**דף ס'** ע"א והשלישי אומר אף אני כמוהו סתמא כ"ע דמקיים שנים לשלשה פירש"י דאם נמצא שלישי' פסול עדותן של כולם בטל הלכך בדקינן ליה בהדייהו דאי מיתזם או מתכחש מבטלין לסהדותייהו ושמעתי מקשים לפי מה דפירשו התוס' בדף מ"א ע"ב בד"ה כמאן כר"ע דגם לר"ש אינן נענשים וזוממי' עד שיזומו כולם דלא פליגי אלא באם נמצא אחד קרוב או פסול אי יתקיים עדות בשאר

אבל

אבל בהזמה מודי ר"ש ולפ"ז מתוקמא גם לר"ש וי"ל דהדי אמר שם בגמ' כיון דלא אפשר אוקמינן אדאורייתא דרבנן הוא דעביד מעלה מתחלה בשלמא לר"ע יוכל זה להנצל אתי' שפיר דכתי' והצילו העדה לכך שואלין הב' שמא יבא לידי הכחשה אבל לר"ש זה הוא קולא לעדים אם יוזמו ובעדים זוממים כתיב לא תחוס עינך וק"ל ·

**דף ס"ג** אלמלא ואו שבהעלוך נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה אמר ר"ש והלא כל המשתתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם ומה ת"ל העלוך שאיוו לאלהות הרבה עכ"ל ה"פ דאיתא בי"ת מה שחכמי האומות עובדים לצבא השמים שהם סוברים שהם יפיקו רצון מהם כדכתיב ואני יוצא והנה שר יון בא מתחלה לא היו משתתפי' שם שמים לע"ז ח"ו רק שאיוו לאלהות הרבה שיפיקו רצון מה' זה היה טעותם אבל בזה לא היו כופרי' דהש"י מושל בכל ואין יכלתו וק"ל

**דף סו** ע"ב בגמרא אין עוד מלבדו א"ר חנינא אפילו לדבר כשפים האי איתתא דהוית קמהדרי למשקל עפרא מתותיה כרעיה דר"ח אמר לה אי מסתייעית זיל עבוד אין עוד מלבדו כתיב ופריך איני והא א"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישים פמליא של מעלה ותקשי' העולם למה לא מקשה על ר' יוחנן מקרא דאין עוד מלבדו וכ"ל דעל ר' יוחנן לא קשיא דאפשר לומר דקאי קרא אין עוד מלבדו לענין אלהות שאין אלוה מבלעדיו ולא לענין כשפים אבל על ר' חנינא קשה איך העמיד עצמו בספק סכנת נפשות הלא קי"ל אפילו ספק נפשות דוחין את השבת דלמא איירי קרא לענין אלהות כמו דסובר רבי יוחנן וק"ל ·

**דף סט** דורות הראשונים היו מולידן בן ח' שנה ופריך מנ"ל אלימא מבת שבע שהיתה בת בן בנו של אחיתופל וכשהיה לשלמה ח' שנין מת אחיתופל וכו' דלמא תרווי' אולידו בתשעה ובת שבע ילדה בשית דאיתא בריא פירש שממהרת לילד דיקא נמי דקא הוה לה ולד מקמי שלמה ופירש"י אותו הילד שנולד לדוד קודם דכתיב ביה וכאשר מת הילד קמת ותאכל לחם עכ"ל וראיתי גדולי עולם נתקשו בפירש"י זה. ונלע"ד לפרשה דהנה כתיב שם שאמר נתן הנביא לדוד המלך ע"ה גם ה' העביר חטאתך לא תמות אפס כי נאצת את אויבי ה' גם הבן הילוד לך ימות ויש לדקדק האי קרא לאו סיפא רישא אלא ה"פ לפי מה דקי"ל במס' חגיגה מעוות לא יוכל לתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר דאי אפשר בתשובה לכך אמ' הנביא בזאת תדע כי ה' העביר חטאתך שבן זה ימות שנולד באיסור ולפ"ז תקשה מה שאלו עבדי דוד לדוד הנה בהיות הילד חי צמת ותבך וכאשר מת הילד קמת ותאכל לחם דלמא קודם שמת הילד היה מצער שלא יכופר עונו ועכשיו שמת היה שמח דאפשר בתשובה וידע שהקב"ה מחל לו כנ"ל וצ"ל דעבדיו לא ידעו מזה וסברו שנתעברה בת שבע מזה הילד אחר מיתת אורי' כדאי' בכלי יקר על נביאי' כשלקח דוד את בת שבע לקחה בהסתר ולפ"ז צ"ל דזה הבן נולד לט' חדשים והם סברו שנולד לז' אחר שלקחה לאשה וזה פירש"י הנ"ל דקשה מאי אמר בגמרא דיקא נמי מדקא הוה לה ולד מעיקר' הלא אפשר להיות דשניהם נולדו בשנה אחת לפי מה דקי"ל יולדות לשבעה יולדות למקוטעים מתחלא יכולים להוולד כי"ב חדשים של לבנה ושני ימים וימי טומאה שבעה ימים הם י"ב חדשים וט' ימים וימות החמה יתירים על ימות הלבנה י"א יום לכך הביא רש"י האי קרא שאמרו לו עבדיו וכאשר הילד מת קמת ותאכל לחם וקשה דלמא לכך הי' שמח שנולד באיסור כנ"ל אלא צ"ל דעבדיו לא ידעו מזה וסברו שנולד אחר נישואין ולפ"ז צ"ל דאותו הילד נולד לתשע' והם סברו שנולד אחר נישואי' לשבעה דאי ס"ד שנולד לששה חדשי' ויום אחד איך היו יכולים לטעות דהרי היה האבל של אורי' בנתיים · דכתיב ויעבור האבל וישלח דוד ויקח את בת שבע לאשה וצ"ל שנולד לט' חדשים ואי נולד לט' א"א לומר שנולדו שניהם בשנה אחת ודו"ק ·

**שם** בתוס' בד"ה אלא דרך חכמתן חשיב להו וז"ל תימא ליחשוב שם לבסוף וקרא חשיב שם חם ויפת עכ"ל ואפשר לתרץ דאי' בגמ' כתובות פ' י"ב בשעת פטירתו של רבי אמר שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא אמר לוי צריכה למימר הא קרא קאמר ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ומשני ההוא ממלא מקום אבותיו הוה עכ"ל והקשה הג און מהרש"א ז"ל איך אמר יהורם ממלא מקום אבותיו הוה הרי יהושפט אביו כשר היה ומשני כמו אביו כשר היה לכך הי' כתב מה שהוא בכור ונתן לו הממלכה עכ"ל ואי' בי"ת בראשית פרשה ל"ז סי' ט' דשם הי' גדול שכולן בשני' ושנה יש עוד לדקדק דבריש פ' נח חשיב חם קודם ליפת ואח"ז חשיב בני יפת תחלה בשלמא מה דחשיב בני שם לבסוף לא קשיא לפי שצריך להאריך בבני שם ליחס תולדותו של אברהם כדאיתא ברש"י ס דלכך חשיב תולדו' ישמעאל קודם לתולדו' יצחק אבל בבני יפת קשיא אלא קודם שחטא חם בתיבה היה שוה ליפת ולכך הואיל שהי' גדול ממנו נכתב קודם ומה דחשיב לשם קודם לפי דשם הי' גדול מהם בחכמה

וביראת חטא דהרי היה כה"ג וצריך שיהא גדול מאחיו ואחר שחטא חם בתיבה נחשב חם אחר יפת וק"ל :

**עוד** אפשר לומר לפי מה דאמר שם במס' כתובות הנ"ל דר"ש היה חכם יותר מרבי גמליאל ואעפ"כ היה ר"ג נשיא משום דהי' ממלא מקומו ביראת חטא נמצא אם הגדול שוה לקטן אף במעלה א' הגדול קודם וכן אי' ברמב"ם הלכות מלכים אבל אם הקטן יותר בכל המעלו' מגדול הקטן קודם מתחלה בשם שהי' כה"ג מחמת שהיה יותר בכל המעלות גדול מאחיו ולכך חשיב ליה קודם אבל יפת לא היה גדול מחם בכל המעלו' לכך חשיב לחם קודם שהי' בכור וזה שאמר דרך חכמתן חשיב להו ולא לדרך יראת חטא. דביראת חטא היה יפת גדול מחם וק"ל ·

**דף ע** ע"א כלטייה בהדיה ה"פ בשלמ' למ"ד סרסו בדין היה שיקולל בן רביעי לפי שגרם לו שלא היה יכול להעמיד בן רביעי אלא למ"ד רבעו מאי שנא כנען משאר בני חם כלטייה לאינך בני חם בהדיה כנען ולא קא על חם גופיה דאית' בתוס' שם בשם המדרש לפי שנא' ויברך ה' את נח ובניו ואין קללה שורה במקום ברכה וק"ל ·

**דף ע"א** ע"א תניא נמי הכי. ר' יהודה אומר אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה מ"ט דאמר קרא איננו שומע בקולינו מדקול בעינן שווי' מראה וקומה נמי בעינן שווי'. כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות וכו' כמאן כר' יהודה. ונראה לפרש דהנה יש להקשות על מה דאמר הכא דצריכים להיות שוים בקול הלא אי' במס' חולין דף צ"ו סומא האיך מותר באשתו ובני אדם איך מותרין בנשותיהן בלילה אלא בטביעת עינא דקלא מתחלא מוכח דא"א אפילו ב' נשים שיהיו קולן שוה ומכ"ש זכר ונקבה ואין לומר ע"פ הרוב אינן שוים דא"כ תקשה לר"מ דחייש למיעוטא אלא צ"ל ע"פ דאיתא במהרש"א פרק יש נוחלין על מה דאמר שם יעקב מסר סימנים לרחל וז"ל וליכא למימר בזולת הסימנים היה סבר בלילה שהיא רחל דמסתמא היה מכירה בקול כשהיה מדבר עמה כדאמרינן בפרק גיד הנשה איך סומא מותר באשתו אלא ע"פ מסירת הסימנים שמסרה רחל ללאה הם הטעו את יעקב שלא להכירה בקול כמו שהטעו שער הידים של יעקב את יצחק שלא הכיר את יעקב בקול עכ"ל. מתחלא אי שווי' להדדי בסימנים דהיינו מראה וקומה דסימנים הם מדת ארכה ורחבה ומראה הוא הצבע כנגד גבי אבידה. וה"ה באדם אם הם שוים מראה וקומה. אף שאינן שוים בקול לגמרי נראה שהם שוים גם בקול אם הם שוים במראה וקומה. מתחלא לא קשיא מסומא דסומא אינו רואה מראה וקומה לכך הוה קול סימן דמנכרא בקול. וזה פי' הגמ' הנ"ל מדצריכים להיות שוים בקול וקשה הלא זה א"א להיות שוים בקול אלא מראה וקומה נמי שוים לכך נראה שהם שוים בקול ואי אמרינן דצריכים להיות שוים במראה. מוכח דבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות דאי' בטור אבן העזר סי' קע"ב אם הגיע לעשרים שנה ואין לו שערות בזקנו אפילו אין בו אחד מסימני סרים נידון כסרים ואין לומר דאביו הולידו כשהיה קטן דהרי אית' בדף ס"ח קטן שהוליד אינו נעשה בן סורר ומורה שנא' כי יהיה לאיש בן ואינו נעשה בן סורר אלא אחר י"ב שנים ודו"ק :

**ומה** ששמעתי אומרים על גמרא הנ"ל דאם קולו לקוי כאשה הוא ג"כ סרים וזה אינו דאית' שם בטור דאם יש לו שערות בזקנו אין לו דין סרים אף אם קולו לקוי. גם לפי הנ"ל לא איצטריך להש"ס לומר מדקול בעינן שוים מראה וקומה נמי בעינן שוים דמקול לחוד מוכח דלא היה אלא באמת מקול לא מוכח מידי דמקול לחוד ליכא סי' עד שיהיו בו כל סימני סרים כדאי' בטור א"ע :

**דף ע"ד** בתו' בד"ה קסבר עונשין מן הדין כו' ה"פ דקשה מה דמקשה בכל הש"ס גבי עונשין מן הדין דמשמע שהוא אליבא דכ"ע והרי אביי סבר עונשין מן הדין לכך פירשו התו' דלא דמי דשם גלוי מילתא בעלמא הוא. דבתו מכח בת בתו קאתי ולכך סבר אביי עונשין אך תקשה מברייתא דלקמן דמצריך קרא למעט דעובד ע"ז אין ניתן להצילו בנפשו תיכח דעונשין מן הדין דהרי למ"ד אין עונשין לא צריך קרא לכך מתרצי' דאתי קרא למעוטי בהמה. דדמי לעריות ומן ההיקש ענשינן כדפירש"י בדף ע"ג ע"א בד"ה היקשא הוא מתחלא עיקר קרא למעוטי בהמה אתי' וק"ל ·

**דף** ע"א ור"כ יליף ממקושש כו' ויש לדקדק למה לא תביא ראי' ממגדף כרישא דמקושש וי"ל דהנה יש לדקדק עוד ברש"י לא היה כו' פירש"י אבל במגדף לא נאמ' בו אלא לפרוש להם ע"פ ה' ואח"ז פירש"י שלא הי' יודע אי בר קטלא הוא. משום דלא נכתב עדיין בתורה מיתה למגדף אלא באמת יותר מסתברא למית' גבי מקושש דלא הי' חייב מיתה ודאי דאיתא בספרי ושם אמו שלומית בת דברי וה"ל להודיע שבחן של ישראל אמת היתה ופרסמה הכתוב וגבי מקושש אית' להודיע גנותן של ישראל

וקשה מנ״ל דלמא נ״כ בשבכן דיבר הכתוב שאחד היה מחלל שבת דאין לומר לפי שלא פירשו הכתוב דא״כ תקשה לר׳ יהודה בן בתירא במס׳ שבת פ׳ הזורק דלמא לכך כיסה התורה להודיע גנותן של ישראל יקלא צ״ל לפי דסבר דמקושש באמת לא הי׳ חייב מיתה דלא עבר רק על שבות דלא סבר מיוחדת דאמיראי מעביר הוה או תולש הוה ומה שסקלוהו לפי שהיה הדור פרוץ כדאיתא במסכ׳ סנהדרין מעשה בא׳ שרכב על סוס בשבת והביאו לב״ד וסקלוהו שהדור הי׳ פרוץ מתילא יותר מסתבר׳ לומר דמקושש לא הי׳ חייב מיתה ולכך הביא הש״ס ברישא ראי׳ ממקושש והשתא דתירצנו רבנן דחייב מיתה היה ודאי ע״פ הדין וקשה מנא להו וצ״ל מדכתי׳ ביה כי לא פורש מה יעשה לו ולא נאמר לפרוש כמו דכתי׳ גבי מגדף מזה מוכח דחייב מיתה ודאי היה מתילא מוכח השתא דמגדף לא היה חייב מיתה ולאי דכתיב לפרוש להם ע״פ ה׳ ולכך מייתי ראיה ממגדף מתילא לכך פירש״י בד״ה לא הי׳ יודע דמזה מוכח מדכתיב ביה לפרוש להם ע״פ ה׳ וזה למוכח דפירשו דקרא הביאוא ממה דאמר מקושש בר קטלא הוה כנ״ל אבל ממה דלא נאמר עדיין בתורה מיתה למגדף סבר דלא מוכח מידי דאפשר לומר דסבר מגדף היינו מברך את השם והרי בני נח מצווים על ברכת השם ומי איכא מידי דלבני׳ אסור ולישראל שרי ודו״ק:

## בתוספות

בד״ה הוראת שעה היתה וכו׳ גם מה דפירש״י בד״ה ורבנן האי ונקה המכה וכו׳ וז״ל חובשין אותו שלא יברח יש לדקדק וכי עכה קמ״לן שלא יברח עוד יש לדקדק לפי מה דפירש״י בד״ה ורבנן סברי דאין צריך להודיעו באיזה מיתה יש להקשות היה לתרץ לר״כ דיליף ממקושש וסבר במ״ד צריך להודיעו באיזה מיתה והיה מקושש ספק מית׳ וספיר יליף חבישה מיניה ואין לומר דאי צריך להודיעו באיזה מיתה אין למילף ממקושש דצ״ל הוראת שעה היתה דא״כ היכי יליף ממגדף ונראה לפרש בהדא מחתא דאיתא בספרי על הפסוק ויניחו אותו במשמר וז״ל מגיד שכל חייבי מיתות נחבשים נמצא מדכתבה התורה חבישה שלא לצורך מוכח דבא ללמד על החבישה והנה קשה למה לי תרי קראי על החבישה במקושש ובמגדף אלא חד קרא אתא להורות על חיוב מיתה ודאי אע״פ שאינו יכול לברוח כגון שהוא בעיר מוקף חומה אעפ״כ חובשים אותו וחד קרא אתא להורות דאף ספק חייב מיתה נחבש וזה מוכח ממקושש שהיה חייב מיתה ודאי ולמה לי קרא דחבישה דהרי כ״ש הוא ממגדף שהיה ספק חיוב מיתה אלא חיוב מיתה ודאי חובשים אותו אף שאינו יכול לברוח שכולים לשמור בביתו מ״מ צריך חבישה וספק חיוב מיתה דוק׳ אם יכול לברוח חובשים אותו וזה נלמד ממגדף ולכך כתיב ויניחוהו במשמר ולא כתיב ויניחו אותו במשמר כדכתיב גבי מקושש אלא דחבישה היתה שלא יברח והיו משמרים אותו במקומו שלא יברח זה הוא לדעת ר׳נחמיה לפי המסקנא אך תקשה לרבנן דילפי חבישה לספק חיוב מיתה מונקה המכה למה לי תלתא קראי וצ״ל דסברי חבישה דמקושש אתא להורות על חיוב מית׳ ודאי אף שאינו יכול לברוח וספק חייב מיתה שלא יברח ילפינן מונקה המכה ואם אינו יכול לברוח אין חובשים אותו לספק חייב מיתה ומה דכתבה התורה חבישה במגדף איצטריך דהוי למו חבישה דמגדף ה״א מה דכתיבא חבישה גבי מק גם אתא ללמד על ספק חיוב מיתה שלא יברח דמסתבר הו״א אבל אם אינו יכול לברוח אפילו בודאי חיוב מיתה אין חובשין וקרא ונקה המכה אתיא לכדרבי נחמי׳ לכך כתיב חבישה במגדף ושינה הלשון דגבי מגדף כתיב לפרש להם והכא כתיב כי לא פורש מזה מוכח דמקושש היה חייב מיתה ודאי וקשה למה כתיב במקושש חבישה פשיטא אלא דבא ללמד אף שאינו יכול לברוח חובשי׳ אותו בחיוב מיתה ודאי אך קשה עדיין לרבנן ל״ל קרא לחבישה ונקה המכה לספק חיוב ניליף ממגדף לכך פירש״י בד״ה הוראת שעה היתה וז״ל כיון דלא נאמר בתחלה מה ספק היה להם להטיל עליו ספק מיתה לחבשו עכ״ל וה״פ דאין ניליף ממגדף דלא היה אפילו ספק חיוב מיתה ואעפ״כ נחבש וזה א״א ללמוד דמי שאינו ספק שיחבשו אותו לכך לרבנן ילפי ממגדף ולפ״ז אתי שפיר מה דמייתי הש״ס יודע היה משה וכו׳ דמשם נלמד דמכח חבישה דכתיב גבי מגדף נלמד על המקושש שהיה חייב מיתה ודאי מדשינוי הלשון כי לא פורש אך תקשה דמ״מ כלאו קרא דמגדף נשמע דמקושש היה ודאי חייב מיתה מדכתיב כי לא פורש דמשמעות הלשון שהיו יודעים שחייב מיתה לכך מפרשי התוספות דאין לימוד ממשמעות הלשון דהרי איתא למ״ד לקמן מ״מ הוראת שעה היתה לכך איצטריך קרא דמגדף מזה נשמע דמקושש היה חייב מיתה ודאי כנ״ל זה הוא לדעת רבנן ור״כ סבר הואיל דמצינו במגדף שנחבש על הספק שפיר נלמד מיניה חבישה לספק חיוב מיתה מתילא לכך לא מצי הש״ס אליבא דר״כ מקושש ספק הי׳ היינו דצריכי׳ להודיע באיזה מיתה דא״כ תרי קראי למה לי להבי לחבישה במקושש ובמגדף גם מתורץ לפי הנ״ל דא״כ ודאי מגדף היה ג״כ ודאי חייב מיתה ועוד דא״כ מצוה על ברכת השם דא״כ תקשה תרי קראי ל״ל ודו״ק:

## עוד שם

הקשה הגאון מהרש״א ז״ל וז״ל לפירש״י דאמדוהו למיתה וחי איצטריך קרא לפטרו ממיתה דלא תימא הואיל ויצא מבית דין חייב נקטליה דרחמנא הוא דחס על המוכה לא יתיישב קושי׳ התוס׳ דמנ״ל לרבנן חבישה דהא איצטריך קרא ונקה המכה לפוטרו ממיתה לאמדוהו וחי כי היכי דאיצטריך לרבי נחמיה לפטרו אם הקל בנתיים והניח בצ״ע ונ״ל דהרי הגאון הנ״ל כתב בעצמו על מה שהקשה בגמרא וה״נ אמדוהו לחיים ומת מנ״ל דה״פ מנ״ל לר״נ לפטור ממיתה באמדוהו לחיים ומת כיון דלא הוזכר בקרא כלל בשלמא לרבנן דהוזכר אומדוהו לחיים ומת לענין חיוב ממון בקרא ולא ימות אע״ג דלא הוזכר לפטור ממיתה דדרשינן קרא ונקה לחבישה מ״מ מדחייבה התור׳ ממון שמעינן דפטור ממיתה אבל לר״נ לא הוזכר בקרא כלל עכ״ל והנה יש להקשות לר״נ למה לי קרא אם אמדוהו למיתה וחי לפטור הלא ק״ו הוא מה אם הקל בנתיים ואח״כ מת פטור מכ״ש אם חי לגמרי אלא צריך לומר כדאיתא בתוס׳ דאתא קרא לחיוב ממון:

## ולפ״ז

קשה דלמא אתא קרא היכי דאמדוהו לחיים ומת לחייבו ממון כמו דמוקי לרבנן לקרא קמא אלא צ״ל אם יאמדוהו לחיים ומת לא איצטריך קרא לחיוב ממון לפי שנתחייב ממון קודם שמת המוכה ואף אי היה המכה חייב מיתה מ״מ חייב ממון כמו הגונב כיס בשבת במס׳ כתובות דחייב מיתה וממון ואע״ג דמכה הגניבה נתחייב מיתה דהגניבה בעצמה לא מחייב בלי עקירה ובשעת עקירה נתחייב ממון מ״מ הואיל דחיוב ממון בא קודם שנתחייב מיתה חייב ממון ומיתה וה״ה בנדון זה ולפ״ז אפשר לתרץ קושית מהרש״א ז״ל בשלמא לרבנן לא איצטריך קרא לפטור מיתה דלרבנן קאי קרא אם יקום אאמדוהו למיתה וחי וקרא ונקה המכה קאי אדסמיך ליה כדאית׳ בתוספ׳ ומוכח שפיר פטור מיתה מדחייב ממון דהיכי תיתי יתחייב שתים אבל לר״נ איירי קרא אם יקום אהקל בנתיים ואמדוהו לחיים מתילא נתחייב ממון קודם שמת המוכה וה״א דחייב מיתה וממון כמו הגונב כיס בשבת ולכך איצטריך קרא לפטורו ממיתה ואין להקשות לפ״ז תנ״ל לרבנן פטור מיתה אם אמדוהו לחיים ומת דהרי מה שחייבה התורה ממון לא אתי מינה לפטור מיתה כנ״ל דנתחייב ממון קודם שנתחייב מיתה די״ל בשלמא לרבנן מוכח מדאיתקש להו קרא דלרבנן איירי קרא קמא באמדוהו לחיים ומת וקרא בתרא באמדוהו למיתה וחי וקרא ונקה המכה קאי אדסמיך ליה מתילא אין לומר דקרא ונקה המכה אתא לפטור היכי דאמדוהו למיתה וחי דאשמעינן שפיר מדחייב ממון פטור הוא ממיתה דאם הוא חייב מיתה נתחייב קודם שנתחייב ממון ואין לימר דקאי האם אמדוהו לחיים ומת דקרא ונקה קאי אדסמיך ליה כדאית׳ בתוס׳ וקאי אאמדוהו למיתה וחי וצ״ל דקרא ונקה קאי אחבישה ומדאיתקש להו קרא ושתים להו בחד דינא נלמד מיני׳ פטור מיתה בתרווי׳ אבל לר״נ קאי קרא אם יקום אם הקל בנתיים ולכך סבר דאיצטריך קרא ונקה לפטור מיתה דלא תימא דחייב מיתה וממון הואיל ונתחייב ממון תחלה ולא סמיך קרא אהיקשא וברישא דקרא אם אמדוהו למיתה וחי ילפינן שפיר פטור מיתה מדחייב ממון ולכך לא כתיב ברישא פטור מיתה אבל באמדוהו לחיים ומת מזה לא איירי קרא כלל ופריך הש״ס ור״כ אמדוהו לחיים מנ״ל לפטור מיתה כפירש מהרש״א ז״ל ולרבנן לא קשיא מידי כנ״ל ודו״ק:

## דף פב

אמר פנחס למשה רבינו לא כך למדתנו רבינו בשירדת מהר סיני הבועל ארמית קנאין פוגעין בו ויש לדקדק למה בשירד משה רבינו מהר סיני אמר דין זה קודם לכל התורה ונלע״ד לפרש ע״פ דאיתא בילקוט דף ק״ח ע״ג וז״ל מה שאמר משה רבינו כה אמר ה׳ שמו איש חרבו על ירכו ולא מצינו שאמר לו הקב״ה אלא כשא משה ק״ו בעצמו וק״ו ניתן לידרש והיה כאילו אמר הקב״ה עכ״ל ולא פירש מהו ק״ו ונראה דזה הוא הק״ו דאיתא במדרש ובגמ׳ הכא על הגויה עכו״ם כאילו עובד ע״ז דכתיב בגדה יהודה ותועבה נעשית בישראל ואין תועבה אלא ע״ז וכתיב בתריה ובעל בת אל נכר מתילא זה הוא הק״ו מה הבועל ארמית שהוא כאילו עובד ע״ז קי״ל קנאים פוגעים בו בשעת מעשה מכ״ש בעובד ע״ז שמותר להרגו בשעת מעשה מתילא לכך אמר משה רבינו דין הבועל ארמית קנאים פוגעים בשירד מן ההר דמזה למד ק״ו שיהרגו אותם אף בלי התראה וק״ל:

## דף צ

ע״כ שאלו צדוקי׳ את רבי יהושע מנין שהקב״ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להם דכתיב הנך

שוכב

שוכב עם אבותיך וקם אמרו ליה ודלמא וקם העם הזה וזנה אמר להו נקוט מיהא פלגא בידכם דהקב"ה יודע עתידות עכ"ל וכבר נוחו ביה קמאי איך מכח גדול כר' יהושע לא הביא להם ראיה אחרת לתחיית המתים מן התורה ונלע"ד לפרש לפי פשוטו דהכא מביא שם כמה ראיות לת"ה מן התורה ופריך הש"ס ונילף מתני' שהחיה יחזקאל ומשני באמת משל היה ופי' הגאון מהרש"א ז"ל דהכי מקשה הש"ס למה לי ראיות לת"ה הלא לכך החיה יחזקאל את המתים שיהיה למופת דלעתיד יחיו המתים ומשני הש"ס זה משל היה למופת שיצאו מן הגלות אף שלא יהיה להם זכות כמו העצמות היבשות שלא היה בהם ליחלוח של מצוה עכ"ל והנה יש לדקדק למה היו צריכים למופת שיצאו מן הגלות הלא מקרא מלא הוא בפ' נצבים והיו כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ושב ה' אלהיך וקבצך מכל העמים וצ"ל ע"פ דאי' שם ר"א אומר אם אין עושין תשובה אין נגאלין וכו' ופירש הגאון מהרש"א ז"ל דר"א סבר דלכך קבע הקב"ה קץ דאף אם יעשו תשובה קודם שיגיע הקץ אינן נגאלים וכשיגיע הקץ אם יעשו תשובה נגאלין ואם לא יעשו תשובה אינן נגאלין מעתה לדברי ר"א אפשר לומר ה"פ דקרא והיה כי יבואו עליך וגו' ושבת עד ה' שתעשה תשובה ושב ה' אלהיך וקבצך מכל העמים אבל קודם שיבואו עליך כל הדברים אינה מועלת תשובה ומ"מ אינן נגאלין אלא בתשובה לכך הוצרך המופת של יחזקאל אף אם לא יעשו תשובה נגאלין כשיגיע הקץ כר' יהושע וכן איתא בזוהר שאמר ר' יוסי לר' חייא שיעוררו את העולם לתשובה שתבא הגאולה ואמר לו ר' חייא דתשובה אינה מועלת עד אחר שיבואו כל הדברים האלה כנ"ל ושנה אחר שאמרו הצדוקים דמוכח מהאי קרא שהקב"ה יודע עתידות מעתה אין לומר דקרא ושבת עד ה' קאי אם יעשו תשובה דהרי אם הקב"ה יודע עתידות אין כאן ספק אלא צ"ל דהכי פירושו דקרא שהקב"ה הבטיח אותם כשיבואו כל הדברים יתן להם לב בשר לחזור בתשובה כדכתיב והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר מעתה מוכח מן התורה שיעשו תשובה ויהיו נגאלים ולמה הוצרך מופת של יחזקאל אלא שבא למופת לתחיית המתים מעתה לדבריהם מוכח ת"ה מתה שנעשה בת פת וזה יותר ראיה מכל הראיות דהרי מקשה הש"ס ונילף ממתים שהחיה יחזקאל ודו"ק :

## דף צ"ג.

וז"ל אמר נבוכד נצר ליהושע כ"ג ידענא דצדיקא את אלא מ"ט אהני בך פורתא נורא פירש מה שנשרפו בגדיו ושחנניא מישאל ועזרי' לא אהני בהו כלל אמר ליה איננו הוו תלתא והכא חד א"ל נבוכד נצר והא אברהם יחיד הוה אמר ליה התם לא הוו רשעים בהדיה הכא הוו רשעים בהדן והיינו דאמרי אינשי' תרי אודי יבישה וחד רטיבה אוקדן יבישה לרטיבה עכ"ל ויש לדקדק במה דאמר איננו הוו תלתא מה שייך לחלק בהצלת בגדים בין שלשה לאחד גם קשה מה אמר נבוכד נצר והא אברהם יחיד הוה דלמא באמת לא ניצולו בגדיו גם קשה למה לא השיב יהושע מיד דהוו רשעים בהדיה וצ"ל דאית' במס' ברכות פרק א' מיכאל באחת גבריאל בשתים וכתב הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל ענינו שמיכאל שר של מים מימין ממונה על הרחמים וגבריאל משמאל ממונה לפעמים על הדין כדמפורש בכמה דוכתא ולפי דרחמי שמיא מרובין ניתן כח למיכאל לעשות שליחותו בפריחה אחת ולגבריאל לא ניתן כח למהר שליחותו עד שני פריחו' כדי שירגיע בנתיים אולי ישוב ה' וניחם עוד אי' שם מנין לשלשה שיושבים בדין דשכינה עמהם שנא' אלקים נצב בעדת אל ואמר שם מהו דתימא דינא שלמא בעלמא קמשמע לן דדין היינו תורה נמצא בשלשה שעוסקים בתורה שכינה עמהם עוד אמר שם מנין שאפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו' וכתב מהרש"א ז"ל דוקא אם עוסק בשם המפורש דבאי המיוחד לי משמע ואי' במסכת יומא אש לגבריאל הוא אש דוחה אש וזה שאמר גבריאל גבי חנניא מישאל ועזריה אקרר מבפנים ואקדח מבחוץ מעתה אי ההצלה ע"י גבריאל שדוחה האש ניצולים גם הבגדים ולכך בחנניא מישאל ועזרי' לא נשרפו בגדיהם אבל גבי יהושע כ"ג שהיה הצלתו ע"י שר המים לכך נשרפו בגדיו ולכך אמר תרי אודי יבשה אוקדי לרטיבא וזה פירש הגמרא הנ"ל שהשיב יהושע כ"ג לנבוכד נצר איננו הוו תלתא מעתה היתה השכינה עמהם והיתה יכולה להיות הצלתם ע"י גבריאל שלא הוצרך להרגי' בשליחותו דהשכינ' היתה שם לכך לא נשרפו בגדיה' דדחית האש אבל הכא הוי חד ולא היתה השכינ' עמו דאין השכינ' שורה על היחיד אלא אם עוסק בשם המפורש והיינו כשלומ' השם כנ"ל במהרש"א ולא היה דעתו מכוונ' עליו לעסו' בשם כדמשני גבי דוד המלך ואבישי בפ' חלק מעתה לא היתה יכולה להיות הצלתו ע"י גבריאל לפי שצריך להרגיע בנתיים וקודם שיבא גבריאל ישרף יהושע ואמר נבוכד נצר הלא אברהם יחיד הוה והצילו הקב"ה בעצמו ולמה לא הציל הקב"ה בעצמו דאש דשכינה היא אש אוכלת אש והשיב יהושע כ"ג הכא הוו רשעים בהדן וכתיב לא יגורך רע לכך לא היתה השכינה בכאן מעתה לכך לא אמר בתחלה דהוו רשעים בהדן דמ"מ תקשה למה לא היתה ההצלה ע"י גבריאל דאש גבריאל דוחה אש ולכן הוצרך לומר דלא היתה אפשר להיות הצלה ע"י גבריאל שצריך להרגיע כנ"ל ודו"ק :

**שם** אמר ר' תנחום דרש בר קפרא מה דכתיב ותאמר שש השעורים נתן לי מאי שש שעורים אילימא שש סאין וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין אלא רמז רמז לה שעתיד לצאת ממנה ששה בנים שמתברכים בשש ברכות כו' וכתב הגאון מהרש"א ז"ל וז"ל ונקט הך לדרשה מהאי קרא ותאמר שש השעורים האלה ולא אקרא קמא דכתיב וימד שש שעורים וישת עליה משום דמאי דמסיק דהיינו שש שעורים גרעינין ממש ותלידה לא שייך בהו רק מנין עכ"ל ויש לדקדק לפי המסקנא שהיו גרעינין ממש למה כתיב ברישא וימד ונ"ל דהנה יש לדקדק עוד מנא ליה לבר קפרא שרמז לה שיצא ממנה ששה בנים וכל אחד יתברך בו' ברכות דלמא יצא ממנה בן אחד שיתברך בו' ברכות אלא ה"פ באמת בתחלה מדד לה שש סאין והניח אצלה דעליה לא היינו על ממש כמו ועליו מטה מנשה דפירושו סמוך מעתה מקרא קמא לא מוכח מידי דאפשר לומר שמדד שש סאין והניח אצלה שתשאם לביתה מעט מעט שהוא הולך לעיר וסגר הגורן כדאיתא במדרש לכך היה שוכב בגורן שהיו נותנים שכר לזונות מן הגרנות ולכך מביא ראיה מקרא בתרא דכתיב שש השעורים האלה דמשמע שהיו בידה כל שש שעורי' והשתא מוכח דרמז לה כנ"ל מעתה ידע בועז שתינשא לו וכתיב כי אם כלה הדבר היום מעתה ידע בועז שתינשא לו היום קשה למה נתן לה ו' סאין אלא רמז לה ב' רמוזים שיהיה לה ו' בנים וכל א' מתברך בו' ברכות ולכך אמר בר קפרא רמז רמז לה ב' רמוזים וק"ל :

**גם** מה שהקשה הגאון מהרש"א ז"ל דרש"י סותר דבריו דבתחלה פי' אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב שעורין ואח"ז פירש"י דלא מייתי בגורן מדה פחותה מסאה עכ"ל אפשר לתרץ לפי פשוטו דה"פ בגורן דאינה התבואה נחשבת כל כך לא מייתו מדה לחצי קב רק נותנים באומד מעט יותר שיהיה עכ"פ חצי קב ומדכתיב וימד ולא היה נותן באומד מוכח שהיו סאים וק"ל :

## דף צ"ד

פרעה שחרף בעצמו ופרע הקב"ה ממנו בעצמו סנחריב שחרף ע"י שליח נפרע הקב"ה ממנו ע"י שליח ופירש"י ע"י שליח הוא בזוי יותר ואף הקב"ה נפרע ממנו ע"י שליח ונתביישו יותר עכ"ל ובדף ק"ד אי' ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום וכי משא פנים יש בדבר פירש"י וז"ל וכי משא פנים יש בדבר הואיל וישראל רעים יותר מסדום למה לא נהפכו לישנא אחרינא וכי משא פנים יש בדבר דהתם כתיב וה' המטיר הוא בעצמו והכא כתיב ממרום שלח אש ע"י שליח מעתה משמע דיותר גרוע אם הקב"ה נפרע בעצמו וקשיא רש"י אהדדי ואפשר לתרץ דהכי פירושו ללישנא בתרא אין צריך לגרוס ויגדל עון בת עמי וגו' רק הכי מקשה וכי משא פנים יש בדבר דהרי מוכח שהיו ישראל חוטאים יותר מסדום מדאזינן שנענשו ע"י שליח וזה דפירש"י ללישנא אחרינא מזה דכתיב וה' המטיר מזה מוכח שהיו ישראל חוטאים יותר מסדום וכי משא פנים יש בדבר שלא נהפכו כסדום ולכך מפרש רש"י ללישנא בתרא מדה יתירה של פורעניות היתה בירושלים מעתה פורעניות של ירושלים היה גדול מפורעניות של סדום וק"ל :

## דף צ"ה

עוד היום בנוב לעמוד אותו היום נשתייר מעון של נוב עיר הכהנים ויש לדקדק למה דוקא עד אותו היום ונ"ל דאי' שם אמר הקב"ה לדוד עד מתי יהי' עון זה טמון בידך על ידך נהרגו נוב עיר הכהנים וכו' רצונך שיכלה זרעך או תמסור ביד אויב כו' ולקח דוד הבריר' שיכלה זרעו לכך המית' עתלי' כל זרע המלוכ' ולא נשתייר רק יואש לפי שנשתייר אביתר מנוב עיר הכהנים מעתה היו מחוייבים זרעו של דוד המלך לסבול עונש על נוב עיר הכהנים ואי' בסדר עולם באותה הלילה נשא חזקיה את בת ישעיה הנביא לאשה ולמחרת היה היום שבא בית ה' מעתה קודם לכן שלא נשא חזקי' לאשה אשה מעתה לא היה נחשב אללו כילו בנים לעונש ולכך נתעורר עליו עון של נוב שיפול ביד אויב ובאותה הלילה שנשא אשה שוב לא תולי עליה עון של נוב שכבר נתפרע בכילוי זרעו של דוד בימי עתליה וק"ל :

**שם** ברש"י בד"ה אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים וז"ל אין דעתו מכוונת עליו לומר השם דהשתא נגנב דוד והשליכו השם ברחוק והלכו אבישי ודוד וחזרו להם עכ"ל וראיתי במהרלותדים לרש"י א' תמוה בעיניהם ונ"ל דהכא אין חבוש מתיר עצמו

שם

ים לפרש בתרי אפא הפן א' הוא בשביל שהוא חכם אין דעתו מכוונת לומר השם והפן השני דאדם לעצמו אינו מועיל וזה הוא רק למשל כמו שאין חכם יכול להתיר עצמו כך אינו מועיל להציל עצמו כי אם ע"י אחרים וכן איתא במס' ברכות דמקשה שם וליקום איהו לנפשיה פירוש למה לא התפלל על עצמו דהרי מבינו שהועילה תפילתו על אחרים ומשני אין חכם מתיר עצמו ושם לא היתה ע"י שם גם לא הי' חכם אלא פירושו הוא למשל כנ"ל ונ"מ בין שני פירושים הנ"ל דאי אמרי' משום שהיה חכם לא היתה דעתו מכוונת עליו מתילא אם אינו חכם יכול להושיע אף לעצמו ואם הוא חכם אינו יכול להושיע אף לאחרים ואי אמרינן לפירוש אין חכם מתיר עצמו הוא רק למשל כנ"ל מתילא כשהוא חכם יכול להושיע לאחרים ולעצמו אף כשאינו חכם אינו יכול להושיע וזה פירש"י הנ"ל מה דאמר בגמרא אין חכם מתיר עצמו אין דעתו מכוונת עליו דייקא היינו על עצמו ולא מטעם שהי' חכם רק הוא למשל כדמשמע במס' ברכות הנ"ל וע"ז מביא רש"י לדבריו דהשתא ניצול דוד והשליכו השם ברחוק ושוב לא היה חכם שלא היה מתיירא מישבי ולמה לא אמר בעצמו שם אלא לעצמו אף שאינו חכם אינו יכול לכוין דעתו ועוד הכחה לזה הנ"ל דהרי כשהיה דוד ברחוק היה אבישי בסכנה מישבי ואיך הוריד לדוד ע"י שם אלא על אחרים אף שהוא חכם יכול לכוין דעתו אך אפשר לומר דלמא לא היה אבישי מתיירא מישבי שהיה גיבור לזה פירש"י והלכו אבישי ודוד וחזרו להם מתילא אף כשהיה דוד עם אבישי חזרו להם היינו שהיו בורחי' מיראת הפלשתי דחזרו לשון חוזר מעורכי המלחמה מכ"ש שאבישי לבדו היה ירא מן הפלשתי אלא אף שהוא חכם יכול לכוין על אחרים ולכך חשיב רש"י אבישי קודם לדוד דאף שהיה דוד עמו הי' מתיירא כנ"ל ודו"ק :

**דף ק"ז** ע"א אמר רב יהודה אמר רב ביקש דוד לעבוד ע"ז שנאמר ויהי דוד בא עד הראש וגו' ואין ראש אלא ע"ז ויר והנה חושי הערכי לקראתו : אמר מלך שכמותך יעבוד לע"ז וכו' ויש לדקדק מה אמר לו מלך שכמותך וכי מלך לאו כמותך מותר לעבוד ע"ז ח"ו וכ"ל דאיתא שם במהרש"א וז"ל ח"ו שהיה דוד המלך רצה לעבוד ע"ז רק שביקש לצאת לח"ל לברוח מפני אבשלום בנו והנה במס' יבמות הקשה מהרש"א ז"ל מה היו מסופקים אם דוד ראוי לבא בקהל היה להם להביא ראי' מבועז שהיה ר"ח הסנהדרין ונשא את רות ומשני דזה היה יבום והיה נוהג בקרובי' ואתי עשה דיבום ודחי ל"ת לא יבא ואיתא במס' כתובות פרק י"ב האי דנפלה לו יבמה בשומבדיתא סבר למיסת לה פירוש ליבמה אמר רבי' אחיו נשא גויה ומת ברוך המקום שהרגו ופירש מהרש"א ז"ל לפי שיצא מא"י לח"ל והוה כאילו עבד ע"ז ואינו בדין ליבם את אשתו וכן איתא באגרת הרמב"ם ז"ל דמומר לעכו"ם אין מייבמין את אשתו מתילא לפ"ז אין לומר דבועז נשא את רות משום יבום דהרי מחלון בעלה של רות יצא מא"י לח"ל דהוה כאילו עובד ע"ז ואינו בדין ליבם את אשתו וזה אמר חושי הערכי לדוד שהיה דוד רוצה לצאת לח"ל ואמר לו מלך שכמותך שאתה בא מרות המואביה ומלך אתה על ישראל וצריך אתה להביא ראיה מבועז שנשא את רות ותקשה דלמא משום יבום וצריך אתה לומר דלא היה בדין ליבם אשת מחלון לפי שיצא מא"י והוה כאילו עובד עכ"ום ומומר לעכ"ום אין מייבמין את אשתו נמצא אתה צריך לומר היוצא מא"י כאילו עובד עכ"ום יעבוד לע"ז בתמי' ועכשיו אתה רוצה לצאת והרי היא כאילו עובד עכ"ום וק"ל :

**שם** ע"ב ת"ר לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידים דכתיב ויאמר נעמן הואל קח ככרים ויפרץ בו ויצר ככרים כסף וכו' ויאמר אליו אלישע מאין גחזי ויאמ' לא הלך עבדך אנה ואנה ויאמ' אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות ופריך הש"ס ומי שקל כולו האי כסף ובגדים הוא דשקל אמר ר' יצחק באותה שעה היה אלישע יושב ודורש בשמנה שרצים וכו' כי את א חזיה אלישע לצרעת דהוה פרחה עלויה רישיה אמר ליה רשע הגיע עת ליטול שכר שמנה שרצים וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך עד עול' ופירש"י בד"ה העת לקחת את הכסף והבגדים וז"ל שמנה דברים קא חשיב בהאי קרא כנגד אותו פרק שעסק בו בשמנה שרצים כלומר סבר אתה להיותם לך שכר שמנה שרצים עכ"ל שהגדה זו תמוה מאד ונ"ל דהיה יש להקשות למה לא רצה אלישע ליקח מנעמן כסף וזהב הרי אמרי' בגמ' הרוצה ליהנות יהנה כאלישע וצ"ל לפי שזה הי' מעשה נסים דמה ענין רחיצת ירדן לרפא מן צרעת ואסיר ל הנות ממעשה נסים והנה בספר כלי יקר על נביאי' מקרב זה אל הטבע לפי שהיה נעמן מצורע בשביל גסות הרוח שהיתה בו ולכך כתיב ונעמן היה שר צבא למלך ארם וכו נתן ה' תשועה למלך ארם ולכך אמר לו אלישע שילך לירדן ויראה שהמים הולכים ממקום גבוה למקום נמוך דהירדן היה קרוב לאלישע משאר נהרות ולכך אמר לו שילך לירדן ויטבול ז' פעמים כנגד ז' ימים של מצורע שיושב בדד וישליך הגאוה ולכך נתרפא עכ"ל ולפ"ז הדרי קושי' הנ"ל לדוכתא למה לא לקח אלישע ממנו כסף וזהב ונ"ל ע"פ דאיתא במס' שבת בדף קמ"ו וז"ל מפני מה כותים מזוהמים מפני שאוכלים שקצים ורמשים ואמר להו ר' יוחנן כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עכ"ום שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן והנה קי"ל דנביא אינו יודע רק מה שנאמר לו מן השמי' מתילא היה אלישע מסופק אם היה צרעת נעמן בשביל שני דברים הנ"ל או מחמת הזוהמת או מפני שאכל שקצים ורמשים ולזה אינו ענין טבילה בירדן והיתה מעשה נסים לכך לא רצה ליהנות וגחזי הי' סבר דצרעת נעמן היתה בשביל גסות הרוח דאין לומר טעם מפני זוהמא שהטיל נחש בחוה דזה היה רחוק בעיניו דמכח הזוהמא שיה כמולידיו יהי' הולד מצורע וגם טעם השני בשביל שאוכלים שקצי' ורמשים היה רחוק בעיניו לפי דכתיב גבי שרצים אני ה' ופירש"י כל מקום שנאמר אני ה' נאמן לשלם שכר שלא ירע בעיני ישראל מה שאסר להם הקב"ה דבר טוב לכך אמר הקב"ה אני ה' אני נאמן לשלם שכר ואי ס"ד דצרעת באה מחמת שאוכלים שקצים ורמשים למה הוצרך הכתוב לומר אני ה' נאמן לשלם שכר דהרי אכילת שרצים פוגמין ולמה ירע לישראל מה שנאסר להם שרצים ואלישע היה סבור דמכח זוהמא כמולידיו יהיה הולד מצורע גם מה דכתיב אני ה' אינו קאי על כולן שמנה שרצים רק על תקנתן כדאיתא במס' חולין דף קכ"ב ע"ב וז"ל ת"ר הטמאי' לרבות עורותיהן כבשרן יכול כולן ת"ל אלה ופריך הש"ס והא אלה אכולהו כתיב אמר רב למיכתב הפסיק הענין ופירש"י ולא קאי האי אלה אלא אקרא בתרא האנקה והכח והלטאה וכו' מתילא ה"ה אני ה' אפשר לומר דקאי אקרא בתרא לחוד דאילו שרצים דכתיבא בקרא אינן פוגמים אבל שרצים דקרא קמא מביאים הצרעת למי שאוכלם . והשתא אתי שפיר פירוש הגמרא הנ"ל דבאמת אלישע לא קילל לגחזי בצרעת דא"כ תקשה בניו מה חטאו גם מדכתיב תדבק ולא כתיב ידבק אלא הוא רוח צרעת פרחה עלוי ובזה ידע שיהיה גחזי מצורע כדאי' במסכת כתובות ואמר לגחזי שטעה בשני הסברות הנ"ל חדא מה דסבר גחזי מה דכתיב אני ה' נאמן לשלם שכר היה סבר דקאי אכולהו ח' שרצים לזה אמר לו אלישע רשע הגיע עת ליטול שכר ח' שרצים בתמיה בשלמא אם הגיע העת ולקחת שמנה דברים שכר על ח' שרצים מוכח שפיר שאין פוגמים אבל עדיין לא לקחת שכר ושמא לא יתן הקב"ה שכר רק על אילו שרצים דכתיבא בקרא בתרא גם מה דסבר גחזי שזה אינו שיהיה הולד מצורע מכח מולידיו לזה אמר לו וצרעת תדבק בך וב זרעך ובזה תראה שהולד מצורע מחמת מולידיו אך תקשה לפ"ז היה לאלישע לומר וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך תחלה דזה יודע מקודם דשכר ח' שרצים לא יודע עד לעתיד אלא מוכח שהיה אלישע עוסק בפרק ח' שרצים לכך פתח בזו הואיל ועסק בה וכה"ג איתא בטור ח"מ סי' פ"ב בב"י וז"ל משום דהרא"ש בדינא דגורבא מרבנן הוה עסק ביה נקטיה ביה ודו"ק :

**עוד שם** ע"ב וארבעה אנשים מצורעים מי הוו זה גחזי וג' בניו ויש לדקדק מאי מקשה מי הוו והוו מי שיהיו וכ"ל דאי' במסכת ערכין דף ט"ז בדד ישב מכאן שאין מושיבים ב' מצורעים יחד. גם איתא שם מפני מה אמרה תורה בדד ישב אמר הקב"ה הוא הבדיל בין איש לרעהו לכך בדד ישב וזה שמקשה הש"ס מי הוו למה הורשה להם לישב יחד ומשני זה גחזי ושלשת בניו שהיה ידוע שלא נעשו מצורעים בשביל לה"ר רק בשביל קללת אלישע וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר דקשה מה דאמרו אם נבא העיר והרעב בעיר ומתנו שם נפול אל מחנה ארם וגו' והרי קי"ל דלחיי שעה מפקחים הגל בשבת ואין לומר דבאמת דברו שלא כהוגן דהרי בגמרא מייתי ראיה מהם גבי רעב בעיר פזר רגליך אלא לפי דבלא"ה הוו כמתים דמצורע חשוב כמת אך קשה דהרי מה דמצורע חשוב כמת דוקא מי שאין לו טהרה עולמית דהרי מה דמצורע חשוב כמת נלמד ממה דאמר אהרן למשה אל נא תהיה כמת וגם איתא ברבינו בחיי ובשפתי חכמים שאמר אהרן שתהיה כמת בשביל שאין לה טהרה עולמית מי מסגירה וברבינו בחיי כתב לכך אמר אשר בצאתו מרחם אמו כמו מצורע מרחם אמו שאין לו טהרה עולמית מתילא דוקא מי שאין לו טהרה נחשב כמת אלא שהיו גחזי וג' בניו דכתיב בהו ובזרעך עד עולם מתילא ידעו שלא יהיה להם טהרה עולמית וק"ל ·

**דף קח** מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו אישות לבהמה מי אית לה אמר ר' שמואל

בר נחמני אמר ר' יונתן מאותן שלא נעבדה בהן עבירה מנא ידעי אמר רב חסדא העבירן לפני תיבה כו' ושמעתי מקשים ממס' זבחים דף קט"ז ע"א וז"ל מי הוו טמאים וטהורים בהאי שעתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאותן שלא נעבדה בהן עבירה עכ"ל ממילא למה לי תרי קראי חד איש ואשתו להורות מאותן שלא נעבד' בהן עבירה ואידך קרא בטהורה להורות שלא נעבדה בהן עבירה ולע"ד לא קשיא מידי דהנה יש לדקדק עוד הרי נח לא הקריב אלא מן הטהורים דלכך עכשיו כ"כ אינן רשאין להקריב רק טהורים כדאי' במס' זבחים אלא באמת הטהורה אתא להורות טהורין דוקא וה"פ הגמ' מי הוו בהאי שעתא ומשני כדאמ' ר' שמואל ב"נ א"ר יונתן גבי איש ואשתו מאותן שלא נעבדה בהן עבירה מנא ידעי אלא כל שהתיבה קולטתו ה"ה לענין טהורין נמי הוו ידעי במה שהתיבה קולטתן שבעה שבעה ידע שהם טהורים וזה דפירש"י בד"ה הבאים מאליהם וז"ל וכל אותן שבאו שבעה שבעה אל התיבה ידע שהן טהורין וק"ל :

**דף קח** ע"ב תשובה נכוחה השיב העורב לנח רבך שנאני ואת שנאני ועוד שמא פגע בי שר חמה או שר צינה ויהא עולם חסר בריה ועוד שמא לאשתי אתה צריך אמר לו נח במותר לי נאסר לי באסור לי לכ"ש ושמעתי מדקדקים דהעורב השיב ב' תשובות ונח לא תירץ לו אלא אחת וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מה דאמר העורב רבך שנאני אדרבה אם הקב"ה שונאו כדין שישלח אותו גם מה דאמר תשובה נכוחה לכאורה הוא שפת יתר אלא ה"פ דעורב הקשה לנח קושיא מת"כ וזו היתה נכוחה ולכך לא הוצרך נח להשיב לו רק על קושיא אחת ואפרש שיטתי דבאמת היה לנח להתבונן על מה שאמר העורב שיהיה העולם חסר בריה דעורב שימש בתיבה והיתה אשתו מעוברת ולכך אמר העורב אם אתה סובר כך מ"מ לא תשלח אותי שלא יאמרו לאשתי אתה צריך בשלמא אם תשלח מין אחר לא יחשדו אותך דאם תשמש בן אדם עם בריה נעקרה כדאיתא במס' ע"ז ממילא לא יחשדו אותך דאם תשמש עמה תתעקר ויהיה העולם חסר בריה אך שמא יאמר נח לפי דבריך מאיזה מין אשלח אם אשלח מן הטהורי' יחשדו אותי שלא יהיה העולם חסר בריה שישנו שבעה ואם אשלח מן הטמאים שמא יפגע בו שר חמה ויהיה העולם חסר בריה לכך אמר העורב שישלח מן הטהורים ואח"ז יקריב זו הנקבה לקרבן ולא יחשדו אותו דהרי נרבע אסור להקריב לבני נח אך שמא יאמר נח אשלח אותך ואח"כ כשתלד הנקבה שלך אקריב אותה ולא יהיה חשד לזה אמר העורב רבך שנאני ממילא אינו רוצה רבך שתקריב ממין שלי קרבן ודו"ק •

**ואין** להקשות אם היה נחשד על הרביעה לפי דעתו יקריב גם את הנרבע די"ל אדרבה הרי קרבן לרצות על עונו ואיך יבא להזכיר על עונו ועוד דאי' במדרש לדעת רבי שמואל ב"נ בני נח אינו מוזהר על בהמה חיה ועוף דקרא ודבק באשתו דרש ולא בזכר :

**שם** למשפחותיהם יצאו מן התיבה אמר ר' יוחנן ולא הם אמר אליעזר לשם רבא כתיב למשפחותיה' יצאו מן התיבה אתון היכי הויתון אמר שם רבא לאליעזר צער גדול היה לנו בתיבה בריה שדרכה להאכילה ביום האכלנו ביום בריה שדרכה להאכילה בלילה האכלנו בלילה וכו' פירש"י בד"ה אתון היכי הויתון וז"ל מדכתיב למשפחותיהם יצאו מן התיבה אלמא כל חד וחד בפני עצמו היה ולא היו אוכלי' כולם כאבוס אחד אלמא משפחות היו שרויין אתון היכי הויתן היאך הייתם יכולין ליתן עיניכם בכך לעשות לכל בריה מאכלה עכ"ל ולע"ד הוא כספר החתום דמה השיבו שם רבא צער גדול היה לנו כו' דיותר תקשה איך היו יכולים בכך גם מה דאמר שם ר' יוחנן ולא הם ראיתי מתקשים הרבה בפירושו ונלע"ד לפרש ע"פ דאית' בא"ע וז"ל מה דכתיב למשפחותיהם יצאו מן התיבה יש אומרים דחיה ועוף הולידו בתיבה רק נח ובניו לא שמשו בתיבה לכך לא כתיב גבייהו למשפחותם עכ"ל והקשה הגאון יפ"ת ז"ל הלא חיה ועוף היו מאותן שלא נעבדה בהן עבירה ואיך עשו עבירה זו ומשני דמה טעם אסור לשמש הוא בשביל שהיה העול' שרוי בצער ואין ראוי שהעול' בצער והוא בתנומ' וכן אי' ברא"ס ז"ל והרי כבר נאבדו דור המבול מן העולם ובתיבה לא היה להם צער עכ"ל אך תקשה לפ"ז למה לא שמשו נח ובניו וזה פירש הגמ' הנ"ל דהנה ר' יוחנן היה ירושלמי סבר כדעת המדרש דבהמה וחיה ועוף שמשו בתיבה וזה שאמר למשפחותיהם יצאו ולא הם דנח ובניו לא יצאו משפחות שלא שמשו בתיבה על זה אמר אליעזר לשם רבא כתיב למשפחותיהם יצאו מן התיבה דמשמע ששימשו בתיבה אתון היכי הויתן שלא הייתם בתיבה כמו הם וקשה מת"כ אם היה צער בעולם איך שמשו חיה ועוף ואי כתירץ יפ"ת הנ"ל שלא היה צער בעולם שכבר מתו למה לא שמשו אתם והשיב לו לעול' כתירץ יפ"ת שלא היה צער בעולם ומה שאנו לא שמשו הוא מפני שצער גדול הי' לנו בתיבה לנו דייקא שהיו צריכים לילך יום ולילה ודו"ק •

**וזה** דפירש"י בד"ה במותר לי נאסר לי וז"ל כתי' בני נח שם וחם ויפת ולא כתיב למשפחותיהם מכאן ראיה שלא שמשו בתיבה וק"ל •

**עוד** אפשר לומר דקשה הלא לדעת הש"ס שימש חם לכך פירש"י שם חם ויפת ועל הרוב ידבר וכן איתא באבן עזרא בכמה דוכתא ועיין במהרש"א ז"ל דכתב דהקב"ה לא אסר להם רק מעצמם החמירו ומה דשני הביאה מיאה אינו ראיה •

**דף קט** דור הפלגה מאי עבדי אמרי דבי רבי שילא אמרו נעלה לרקיע ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו אחכו עליה במערבא א"כ ליבנו אחד טורא אלא כדר"א דאמר ג' כיתות היו אחת אומרת נעלה ונשב שם וכו' ושמעתי מקשים הלא הקושיה במ' ומה עומדת למה לא בנו בהר וכ"ל דהנה חוב עלינו לפרש מה דכתיב ועתה לא יבצר מהם את אשר יזמו לעשות דמשמע אם לא נתבלבל לשונם היו עולין לרקיע ולא נבצר מהם מה שיזמו לעשות ק"ו אלא ה"פ דאיתא באבן עזרא וז"ל כי בהשתנות הדתות יתקומם המלחמה והנה כל זמן ששלום ביניהם אין מדת הדין שולט בהם וזה פירוש הפסוק בדין היה שיבצר מהם היינו לענוש אותם על מחשבתם ולא יענשו לפי שהם בעלי דת אחת ושלום ביניהם ארדה ואבלה שפתם ויבא מריבה ביניהם וישלוט בהם מדת הדין והנה זה הפירוש מספיק אי אמרינן דכת אחת היו אבל אי אמרינן ג' כיתות היו נמצא לא היו בעלי דת אחת וכ"ל דה"פ דקרא דאם לא נתבלבל לשונם לא יבצר מהם אשר יזמו לעשות דאיתא בזוהר שהיו משתמשים בהשבעות מלאכי מעלה ולכך לא היה יבצר מהם ובלבל הקב"ה לשונם ולא היו יכולים לשמש במלאכי מעלה על ידי השבעות שמות לפי דמלאכי מעלה אינן מבינים רק בלשון קודש ממילא לר"א דאמר ג' כיתות הי' צריך לומר שהיו בונין על ידי שמות ולפ"ז לא קשיא ליבנו אחד טורא דהרי לא היה להם טירחא לבנות שהיו משביעי' למלאכים שיבנו ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאי' במ"ר בבראשית פרש' ל"ח וז"ל וימצאו בקעה רבי יהודה אומר התכנסו כל האומות לראות איזה בקעה מחזקת להם וכו' וצריך ליתן טעם למה דוקא בקשו בקעה אחת מחזקת לכולן היה להם לדור קצתן בהר ואפשר לומר לפי שהיו יראי' שלא יבא עליהם המבול ולכך בקשו בקעה מחזקת לכולן ואם יבא מבול לשם ימותו כולן וזה כבר נשבע הקב"ה שלא יבא מבול לשחת כל בשר ממילא לפ"ז לא קשיא ליבני אחד טורא שהיו צריכים שתהא בקעה אחת מחזקת לכולן והנה זה שייכה אי היו ג' כיתות והיו יראים מן העונש שלא יבא עליהם כנ"ל אבל אי היו כת א' והיה שלום ביניהם בלא"ה אינן יראים מן העונש כדכתי' חיבור עצבים אפרים הנח לו וקשה שפיר ליבנו אח' טורא וזה פירש הגמ' הנ"ל אלא ג' כיתות היו דלא כר' שילא דאמר כולן לדעת א' נתכונו ולכך היו יראים מן העונש שלא יביא הקב"ה עליהם המבול ולכך בקשו בקעה המחזקת לכולן שאם יבא מבול ימותו כולן וזה נשבע הקב"ה שלא ישחית כל בשר מפני המבול גם אי היה כת אחת לא היו יראים מעונש דקצתן אין לענוש דכי משא פנים יש בדבר וכולן אין לענוש מפני השבועה כנ"ל וק"ל :

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו בשלמא לר' שילא דאמ' שאמרו נעלה לרקיע ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו שלא יהי' מים ברקיע להביא עליהם המבול ממילא אינן צריכים לעשות זה אלא פעם אחת וקשיא שפיר ליבנו אחד טורא אבל כדאמר ר"א ג' כיתות היו וכו' שלא רצו לעלות לשמים רק א' אומרת נעלה ונשב שם פירש שיבנו כל כך גבוה שלא יבואו מי המבול לשם ומה דכתיב בשמים פי' באבן עזרא שהוא לשון גבוה כדכתיב ערים גדולות ובצורות בשמים וכת שני' רצו לעלות שם לעבוד ע"ז פירש שרצו לבנות בית ע"ז שיעלו שם בכל פעם לעבוד ע"ז ממילא הוצרך להם לבנות שיהא סמוך למקום דירתם שאם יהי' המבול יעלו מיד לשם וה"ה לעבוד ע"ז הוצרכו שיעלו שם בכל זמן שירצו לעבוד ע"ז ולכך היו צריכים לבנות במקום דירתן ומקום אחר לא היה יכול להחזיק כולן רק בקעה זו כנ"ל במדרש לכך הוצרכו לבנות בבקעה זו וק"ל :

**דף קי** ע"א וישמע משה ויפול על פניו מה שמועה שמע א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן שחשדוהו מאשת איש שנאמר ויקנאו למשה במחנה א"ר שמואל בר יצחק מלמד שכל אחד ואחד קינא את אשתו ממשה שנאמר ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והקשה הגאון מהרש"א ז"ל הלא קרא ומשה יקח את

האהל כתיבא אחר חטא העגל וזה היה קודם מעשה דקרח וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מנא ליה שכל אחד ואחד קינא את אשתו עוד קשה הלא היו כמה צדיקים שלא חשדו את משה אלא ה"פ דאי' במס' גיטין פרק המגרש לא גלו ישראל עד שעברו שבעה כתי דינים ע"ו שנאמר אומללה יולדת השבעה והטעם שאין הקב"ה מעניש את הציבור אלא על אחר שבעה עבירות וכן איתא ברבינו בחיי פ' דברים וז"ל ועל כן הזכיר להם עבירות שבעה ואלו הן תלונת מדבר וכו' ועל כן הם שבעה על שם שכתוב ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם עכ"ל וכן איתא בשל"ה ואית' ברש"י בחומש דלכך נפל משה על פניו שכבר היה סרחון רביעי וכתיב הן יפעל אל פעמים שלש עם גבר ולא היה יכול להתפלל עליהם מתילא לפי הנת' הנ"ל דאין הקב"ה מעניש את הציבור על עבירה ז' תקשה למה נפל משה על פניו וג"ל דאיתא במס' ערוכין דלשון הרע נקרא ליש"א תליתאי שסקול כנגד ג' עבירות מתילא מרגלים שהיה חטא לשה"ר נחשב כשלש עבירות ומתוספו שתיים מתילא כפי חשבון רש"י ז"ל שהיה עד מעשה קרח ג' עבירות עולים לחמשה עבירות אך תקשה עדיין דאי' לפי חשבון זה היה' מעשה דקרח עבירה ששית ולמה נפל על פניו לכך אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן שחשדוהו אחר מעשה עגל את משה מאשת איש מתילא הי' מעשה קרח סירחון שביעי אך תקשה אם חשדוהו מאשת איש הוא מוציא שם רע ומוציא שם רע הוא לה"ה כדאי' במס' ערוכין במוציא שם רע להקל ולהחמיר וכו' וכן תמינו באבותינו שלא נחתם גזר דינם אלא על לה"ה מתילא כבר היה סירחון שביעי קודם מעשה דקרח לכך אמר שכל א' וא' קינא לאשתו ממשה דמוציא שם רע הוא שאומר עליו בפני אחרים שעבר עבירה אבל הכא לא אמרו זה לזה כלום רק כל אחד וא' בפני עצמו קינא לאשתו לכך לא היה נחשב רק לעבירה אחת ומה שחשדוהו מאשת איש ה"פ לפי פשוטו דאי' במס' סוטה כל המתגאה לסוף נכשל בא"א והם אמרו מדוע תתנשאו וק"ל :

**בירושלמי** הכל כשרים לדון דיני ממונות ר' יוחנן אומר אף הממזרים ר' יהודה אומר אין מדקדקי' בין נסך ופירש בעל נפתלי שבע רצון ז"ל באריכות ותורף דבריו שאין א[?]ו מדקדקים בין נסך ולע"ד נראה דחוק ונראה לפרש לפי פשוטו דאי' במס' חולין הכל שוחטין וכו' ומסקנא דגמרא גם כאשר"י הכל לאתויי כותי גם במס' סנהדרין דף ל"ו בגמ' הכל כשרין לדון חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר והנה ר"מ סבר במס' נדה כתים של כותי' טמאי' דגרי אמת הם וסתם מתני' ר"מ מתילא ר"מ דאמר הכל כשרים הכל לאתויי כותים דגרי אמת הם ע"ז אמר ר' יוחנן אף הממזרים כמו דאמ' בגמרא דסנהדרין הנ"ל וע"ז אמר לו ר' יהודה דכותים אין מדקדקים בין נסך כדאי' במס' חולין וקי"ל כל החשוד על דבריהם פסול מדבריה' פי' מי שעובר על דברי חכמים פסול לדון וק"ל :

**ברמב"ם** ז"ל וז"ל בן נח שהכה את ישראל חייב מיתה בידי שמים והקשה בכסף משנה הנ"ל להרמב"ם דוקא בידי שמים וג"ל דהנה יש לדקדק על מה דאמר בגמ' ב"נ שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי למה להגמרא להביא קרא וירא כי אין איש עוד יש לדקדק על מה דאמר בגמרא ראה מה שעשה בבית וראה מה שעשה בשדה וירא כי אין איש שעתיד לצאת ממנו מי שיתגייר וקשה מה"כ אי הי' חייב מיתה על מה שעשה בבית שבא על אשת איש מה ענין שאין עתיד לצאת ממנו מי שיתגייר הלא קי"ל אשה מעוברת אין ממתינין לה עד שתלד ואי לא היה חייב מיתה על מה שעשה בבית דאף בן נח ניזון בעד אחד למה מזכיר הכא ראה מה שעשה בבית עוד יש לדקדק אי אמרי' שהרגו על מה שעשה בבית מנ"ל דבן נח שהכה את ישראל חייב מיתה אלא ה"פ דאיתא במסכת שבת פרק במה בהמה אמר רב כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה שנאמר ואחי' בן אחיטוב בן פנחס בן עלי ונומר אפשר חטא בא לידו והלא כבר נאמר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה לא יהיה לו ער ועונה באהלי יעקב מתילא אפילו ישראל הבא על אשת איש לא יהיה לו בן באהלי יעקב מכל שכן זה המצרי שבא על אשת איש שלא יהיה לו בן באהלי יעקב מתילא כמה שעשה בבית ידע משה שאין עתיד לצאת ממנו דבר טוב כלל העולה דלא הרגו משה ע"ד שעשה בבית רק על מה שהכה את ישראל ואי ס"ד שהיה חייב מיתה בידי אדם מה ענין שאין עתיד לצאת ממנו דבר טוב הלא קי"ל אשה מעוברת אין ממתינין לה עד שתלד אלא שהיה חייב מיתה בידי שמים ומי שחייב מיתה בידי שמים ממתינין לו עד שיצא ממנו כדאשכחן גבי מואב דבדין היה להרג המואבים ק"ו מדינים מתילא לכך מביא הש"ס ויפן כה וכה וירא כי אין איש דמשם מוכח דאינו חייב מיתה בידי אדם וק"ל :

סליק מסכת סנהדרין

# מסכת מכות

**דף ה** ע"ב אין עדים זוממי' נהרגין עד שיגמור הדין שהרי צדוקי' אומרי' עד שיהרג שנאמ' נפש תחת נפש אמרו להם חכמי' והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים א"כ למה נאמר נפש תחת נפש יכול משקבלו עדותן יהרגו ת"ל נפש תחת נפש הא אינן נהרגי' עד שיגמו' הדין ואמר שם בגמ' תניא ברבי אומ' לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין אמר אביי לאו ק"ו הוא א"ל לימלתנו רבינו שאין עונשין מן הדין ע"כ ושמעתי מקשי' לפ"ז מאי מייתי בתתני' ראיה מדכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו דלמא כאשר זמם אתי' להורות דאם לא הרגו נהרגין וקרא נפש תחת נפש אתא להורות דאם הרגו נהרגים ואין לומר דק"ו הוא דהרי אין עונשים מן הדין ותנ"ל דבעינן עד שיגמר הדין וג"ל דהנה יש לדקדק למה מביא תנא דמתני' ראיה מדכתיב לאחיו ולמה לא מביא ראיה מדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה כדאי' בגמ' ב"ק עוד קשה למה מביא התנא דמתני' דברי הצדוקי' אלא נ"ל לפי דר"ע למד מדכתיב על פי שנים עדים או שלשה עדים לחייב את השלישי והנה תנא דמתני' סבר דשלשה עדים אתא להורות דשנים מזימין את השלשה כדאי' שם מתילא צ"ל סבר התנא דמתניתין דקרא כאשר זמם אתא להורות על עד השלשי אף שלא נגמר הדין על פיו דהרי ע"פ שנים עדים נגמר הדין אפילו הכי אם בא להעיד אחר שכבר העידו שנים חייב מיתה דלדעתו בא להרוג את אחיו ולכך כתי' כאשר זמם ולכך לא השיבו חכמים לצדוקים מקרא כאשר זמם מתילא מתה דלא השיבו חכמים לצדוקי' מכאשר זמם מוכח דאין עדים נהרגים עד שיגמר הדין דאי ס"ד דנהרגים אף אי לא נגמר הדין על פיהם ולא נעשה מעשה כלל רק על מחשבתם לחוד תקשה למה לי כאשר זמם לחייב את העד השלישי על מחשבתו לחוד הלא גם הב' עדים נענשי' על מחשבתם לח"ד אלא לסברי חכמים דקרא נפש תחת נפש אתא להורות דאין נהרגים עד שיגמור הדין וה"א דעד השלישי אינו נהרג דהרי לא נגמר הדין על פיו לכך איצטריך כאשר זמם לחייב העד השלישי מתילא התנא דמתני' מוכיח מתה דהשיבו החכמים לצדוקי' מלאחיו ולא השיבו מכאשר זמם אלא לסברי כאשר זמם אתא לחייב עד השלישי מזה מוכח דקרא נפש תחת נפש אתא להורות דאין נהרגין עד שיגמר הדין ולפ"ז מתורצת קושי' הנ"ל דאין לומר דקרא נפש תחת נפש אתא להורו' אם נהרג הנידון ולאחיו אתא להורות אף אם לא הרגו נהרגי' אף אי לא נגמר הדין דא"כ למה לי כאשר זמם לחייב עד השלישי כנ"ל אלא דקרא נפש תחת נפש אתא להורות דאין נהרגי' עד שיגמור הדין וה"א דעד שלישי שלא נגמר הדין על פיו אינו נהרג לכך איצטריך כאשר זמם וק"ל :

**עוד** אפשר לומר דהנה יש לדקדק למה הביאו הצדוקים ראיה מדכתיב נפש תחת נפש דלא כתיבא גבי עדים זוממים ולמה לא הביאו ראיה מדכתיב גבי עדים זוממים נפש בנפש אלא באמת מתה דכתיב נפש אינו ראיה דהכי קאמר קרא אם יעידו על נפש והוזמו יהרגו רק הביא הצדוקים ראיה לסברתם מתה דכתיב כי יהיה ריב בין אנשים ונגפו אשה הרה אם יהיה אסון ונתת נפש תחת נפש והכי היו סוברים כת"ד נפש תחת תחילא אע"פי שלא כיון להרוג את האשה אעפ"כ חייב ומזה מוכח דלא אזלינן בתר כונה ולמה יהיו העדים זוממים חייבים על הכונה לבד וכה"ג אי' במס' פסחים דף ך"ה אי אזלינן בתר כונה ואמרו להם החכמים מדכתיב לאחיו מוכח שאחיו קיים ותנפש תחת נפש לא קשיא דבאמת אינן נהרגים על הכונה לחוד רק עד שיגמר הדין שנעשה מעשה על פיהם ולפ"ז לא קשיא דלמא נפש תחת נפש אתא ללמד דאין נהרגין עד שיהרג הנידון דבאמת נפש תחת נפש לא כתיבא בעדים זוממים ואין להקשות דלמא הטעם שהוא חייב על הריגת האשה משום דנתכוון להרג את האדם כדאית' בגמ' די"ל חדא אין הצדוקי' מודים בזה דבעינן שיתכוון להרוג ועוד דהכא הוא נהרג בשביל שהרג את האשה וזו האשה הרג שלא בכוונה דהרי כונתו היתה על אדם אחר וק"ל :

**דף ה** ע"ב א"ר יהודא בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין עדים זוממים נהרגים עד שיהרג הנידון אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים אין עדים זוממים נהרגים עד שיזומו שניהם ואין לוקין עד ביזומו שניהם מיד קיבל עליו יהודא בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא בפני שמעון בן שטח ע"כ ויש לדקדק מתה נפשך אי ידע יהודא בן טבאי שאין נהרגי' עד שיזומו שניהם ואעפ"כ הרג את העד כדי להוציא מלבן של צדוקי' למה קיבל על עצמו שלא יורה אלא בפני שמעון ב"ש אי לא ידע זה למה אמר להוציא

להוציא מלבן של צדוקים הלא לדעתו היה חייב מיתה וי"ל דהנה רש"י ז"ל פירש בד"ה שהרי אמרו חכמים וז"ל מה שנים אינן נהרגים עד שיזומו שניהם דכתיב והנה עד שקר העד וכל מקום שנא' עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד עכ"ל ויש לדקדק למה לא פירש"י במתני' טעם זה עוד יש לדקדק למה אמר שמעון ב"ש ואין לוקין עד שיזומו שניהם אלא ה"פ באמת יהודא בן טבאי משמתא היה יודע במתני' דהרי אב"ד היה ומה שהרג את העד היה כדי להוציא מלבן של צדוקים שאמרו הצדוקים לכך פטר את העד בשביל שלא נהרג הנדון ואמר לו שמעון דאף בשביל טעם זה שפך דם נקי דמה שאמרו במתני' אינן נהרגין ה"ה דאינן לוקין ומה דלא פירש"י זה במתני' משום דז"ל בתר טעמא דמה דאינו נידון עד שיזומו שניהם משום דכתיב העד דמשמע שנים כ"ה דאין לוקה משום לא תענה אלא בשני עדים דסתם עד הוא שנים ולפ"ז לא עשה יהודא ב"ט כהוגן מה שהרג את העד להוציא מלבן של צדוקי' דאף אי היה מלקה אותו היה די בזה להוציא מלבן של צדוקים דלדעת הצדוקים אינו חייב אפילו מלקות דלא שייך דין הזמה כלל אם לא נהרג הנדון אך אפשר לומר אי היה מלקה אותו היו אומרים הצדוקים דלכך לא המיתו משום שלא נהרג הנדון ומה שהלקה אותו הוא משום לאו דלא תענה לכך פירש"י דכל מקום שנא' עד הרי כאן שנים ממילא עד יחידי אינו חייב על לאו דלא תענה ובזה הצדוקי' מודי' דהרי הם סוברי' דאין נהרגי' עד שיהרג הנדון ואי ס"ד דאיירי בעד א' שהעיד אמרה התורה ועשיתם לו כאשר זמם איך אפשר שיהרג הנדון והלא כתיב ע"פ ב' עדים אלא ע"כ שלא פרטה התורה א' הרי כאן שנים ממילא על לאו דלא תענה אינו חייב עד יחידי ואי היה מלקה את העד היה די להוציא מלבן של צדוקים מדתני ואין לוקין עד שיזומו שניהם ממילא כל היכא דליכא הזמה ליכא מלקות ולדעת הצדוקי' אפי' מלקות אינו חייב וק"ל:

**דף ו** מה שלשה מוזמין את השנים אף שנים מוזמין את השלשה ומנין אפי' מאה ת"ל עדים וכתבו התוס' וז"ל תימא אימא עדים אתא אפי' ארבעה ונמצא אחד מהם קרוב או פסול יותר מן השלשה דכתיבא בקרא אבל טפי מארבע לא ה"פ. דהנה קושי' התו' הוא אילו מידוש הוא דשנים מוזמן יותר משנים אין לנו אלא מה שכתבה התורה בפירש ונוכל לומר דהתורה לא רבתה רק שנים מוזמן ארבע ולא יותר ותי"ל דהתורה רבתה אפילו מאה ועי"ז הוה אפשר לתרץ לפי מה דקי"ל רבים שהעידו ונמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה ממילא אפשר לומר דהוה כאילו העידו שני עדים על אחד מהם שהוא פסול דבלא"ה עדותן של כולם בטילה והוה כאילו העידו אילו שני עדים על כל אחד ואחד דאי עדותן של רבים בטלה הוו כיחידים לכך מפרשי התו' דלמא נ"כ בדין רבים שהעידו ונמצא א' מהן פסול דעדותן בטלה דוקא כשהם ד' אבל אם הם יותר מארבע אין עדותן בטלה דנ"כ מהאי קרא נפקא וק"ל:

**דף ז** ע"א רבי טרפון ור"ע אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם ואמר בגמ' היכי עבדי ר' יוחנן ור"א אמרי תרווי' ראיתם טריפה הרג או שלם הרג אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סייף נקב במעל את הערוה היכי עבדי אביי ורבא דאמרי תרווי' ראיתם כמכחול בשפופרת וכתבו התוספ' וז"ל תימא עובדי ע"ז ומחללי שבתות מאי איכא למימר וכו' ועוד יש לומר דאיכא למימר ראיתם במחלל אינו טריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תזומו לא תיהוון חייבין מיתה משום דאכינו למימר גברא קטילא בעו למקטל והוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה עכ"ל ומקשים העולם לפ"ז למה אמרו אביי ורבא בעריות ראיתם כמכחול בשפופרת הלא אפשר לומר נ"כ שמא טריפה היה ושמעתי מתרצים דתירץ התוספ' קאי רק אמחללי שבתות דעל שאר חייבי מיתות אפשר לומר שהב"ד ראו בעצמן אבל בשבת אע"פ שראו ב"ד אינן יכולים לדון ע"פ ראייתן דשבת לאו זמן דין הוא כדאי' בש"ע ח"מ דאם הוא בשעה שאין דנין אין להם דין ב"ד לדון ע"פ הראיה שלהן ע"כ ואינו נכון חדא דזה הוא דוחק לומר דתוס' אינן מתרצים רק על חילול שבת לחוד ועוד הרי ר"ע סבר אפילו אם ראו בשעה שיכולין לדון אסור להם לדון ע"פ ראייתן דכתיב והצילו העדה ואיחזו בעלמא תו לא חזו ליה זכותא ונלע"ד לתרץ דאי' במסכ' חולין דף י"א בתוס' בד"ה ודילמא הך דאסהידו טריפה הוא וז"ל וא"ת דחובשי' אותו י"ב חודש וי"ל דסבר טריפה חיה ממילא מדמתרצים התוספות שמא טריפה הוא זה המחלל צ"ל דסוברים ר"ע ור"ט טריפה חיה גם במסכ' בכורות איתא דר"ע סבר וטריפה חיה ואי במסכ' חולין דף כ"מ והלכתא בזכר י"ב חודש ובנקיבה כל שאינה יולדת ואי במסכ' ע"ז דף ו' בתו' בד"ה ודלמא נח נופא טריפה דאפילו למ"ד טריפה אינה מודה בנקבה כל שאינה יולדת דאם יולדת לא הוית טריפה והנה הטעם דעדות שאין יכול להזימה לא הוה עדות הוא משום שאנו חוששין שמא שקר אומרים ואינן יראים מן הזמה כדאי' במסכת ב"ק פ' מרובה ממילא היכי דאם יזומו נהרגין עדותן עדות ממילא גבי עריות מעידין גם על האשה כדכתיב ומתו גם שניהם אם תלד האשה אחר זמן עדותן יהיו נהרגים עליה לכך הוה עדות שאתה יכול להזימה לכך איצטריך להאי טעמא ראיתם כמכחול בשפופרת ואין להקשות בשבת ועי"ז נ"כ אם יעידו על אשה הוה עדותן עדות ואיך אמרו לא נהרג אדם מעולם דיש לומר דאדם משמע זכר כדאיתא ביפ"ת בפרשה י"ז על מה דאמר בגמרא אין מזונים לאדם אלא לפי מעשיו וכתבו התו' קודם יצירת הזכר איירי ופירש יפ"ת ז"ל מדאמר אדם משמע דקאי על הזכר לחוד גם אית' בילקוט פרשה משפטים דף פ"ז ע"א על הפסוק ואיש כי יכה כל נפש אדם אין לי אלא איש הכה אשה וקטן מנין ת"ל כל לרבות האשה וקטן ממילא אשה איכה בכלל אדם ודו"ק:

**דף י'** מקשה הש"ס בעבר הירדן תלת ערי מקלט ובא"י תלת פירש"י במתיה בנחלת שני שבטים שלא כמו בנחלת עשרה שבטים אמר אביי בגלעד שכיחא רוצחים וכתבו התוס' ולכך הוצרכו לערי מקלט לפי כשהורגים בלא עדים הקב"ה מזמנן לפונדק אחד עכ"ל ולכאורה הוא דוחק דעדיין תקשה וכי לעולם הולכים השוגגים אחר המזידים ולע"ד נראה לפרש הגמרא בענין אחר דהנה אי' ברש"י בחומש על הפסוק פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח כי יחם לבבו והשיגו כי ירבה הדרך וז"ל אינו נותן טעם למה שצוה לעשות ערי מקלט דבלא"ה צריך שוגג לגלות לערי מקלט שחייב גלות רק הוא נותן טעם על ריבוי ערי מקלט דלכך היו מרבים ערי מקלט שלא ירבה הדרך דאם ירבה הדרך ישיגנו גואל הדם שירתיח בחמימות לבו ממילא הטעם ריבוי ערי מקלט דמשום חמימות לבו של גואל הדם ישיג את הרוצח ואיתא בגמרא עולא אתלוי בהדי מחוזאי קם חד שחטיה לחבריה כו' תמה אמר כתיב ונתתי לך שם לב רגז אמר ליה ההוא שעתיה לא עבר ירדנא ממילא מתוך דשחיט חד לחבריה מזה הוא ראיה דלב רגז ממילא אביי נ"כ מביא ראיה דבגלעד יש להם לב רגז יותר מבא"י ולכך הוצרכו לערי מקלט יותר דהרי ריבוי ערי מקלט הם משום חמימות הלב והיכי שיש חמימות הלב יותר צריכים לערי מקלט יותר ולכך אמר בגלעד שכיחא רוצחים מוכח שיש בגלעד יותר לב רגז מבארץ ישראל וק"ל:

**דף י"א** ע"ב איבעיא לה במיתת כולן הוא חוזר או דלמא במיתת אחד מהם תא שמע נגמר דינו בלא כ"ג אינו יוצא משם לעולם ואם איתא ליהדר ביה בדהנך ודחי הש"ס בדליכ' ופירש"י בהנך במיתת מרובה בגדים או במשוח שעבר וכתב הגאון מהרש"א ז"ל יש לתמוה הא בתם כ"ג הוא מרובה בגדים מיהו ואילך ואין ליישב אלא בדוחק עכ"ל ונלע"ד לתרץ דהנה יש להקשות עוד דבמסכת יומא דף ע"ג ע"א מקשים התוס' וז"ל תימא דתנן בפרק אלו הן הגולין כ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם ואמאי לא הדר במשוח שעבר שגם הם מחזירים את הרוצח ושמא יש לומר דכ"ג נעקר וכיון דהוה כ"ג בשעה שהרג לא הדר במיתת הכי והא דקתני מחזירין את הרוצח היינו כגון דלא הוה כ"ג בשעה שהרג אי נמי הא דקתני אינו יוצא משם לעולם כגון דלא הוה משוח שעבר עכ"ל התוס' ויש להקשות חדא למה לא מקשים התו' מרישא דמתניתין ממה דקתני נגמר דינו בלא כ"ג כו' כמו דפשיט הכא מרישא דמתני' הפשטן שנ"ל עוד קשה הרי התוס' מתרצים שם תירוצא דגמרא דהכא ולמה כתבו בלשון שמא מה דהכא במסקנא דגמרא אלא ה"פ דשנהים לדקדק עוד מאי פשיט מנגמר דינו בלא כ"ג הלא מצי למימר וליטעמך דהרי אף אי אמרינן במיתת כולן הוא חוזר תקשה למה אמר במתני' בלא כ"ג הלא במשוח שעבר מי דינא הכי והוה ליה למיתני נגמר דינו בלא אחד מהם אלא צ"ל דהפשטן היה סבר מה דאמר במתני' בלא כ"ג קאי נמי אמשוח שעבר דגם הוא מיקרי כ"ג כדאמר שם בגמרא תלתא קראי כתיבא חד לכ"ג וחד למשוח שעבר ממילא כה"ג דקרא קאי גם על משוח שעבר ממילא מה דאמר במתני' בלא כה"ג פירושו בלא אחד מהם מאילו שני כהנים גדולים אינו יוצא משם לעולם ממילא מוכח שפיר במיתת כולם הוא חוזר ודחי בגמרא בדליכא פירש מה דאמר במתני' בלא כ"ג אינו כמו שאתה סובר שנחסר אחד מהם אלא ה"פ בלא היה כ"ג כלל אפילו שני כ"ג נמצא לסברת הפשטן קאי כ"ג אשניהם לכך אמר ליהדר בדהנך או בכ"ג או במשוח שעבר לשניהם נקראים כהנים גדולים מש"כ איזה כ"ג דאמר התנא שמת ליהדר בדאידך ולפ"ז מתורץ עוד מה דיש לדקדק דלפי פשוטו ה"פ בדליכא דמתני' איירי שלא היה משוח שעבר וקשה איך תנא מילתא דלא פסיקא אינו יוצא דהרי אם יש שם משוח יוצא ולפי הנ"ל ניחא ממילא זה הוא כונת רש"י

דפי'

דפי' או במרובה בגדים או במשוח שעבר באחד מאלו ומה דפירש"י מרובה בגדים לפי דבימי חכמי המשנה לא היה כי אם מרובה בגדים דיאשיהו גנז שמן המשחה ולכך מקשים התוספ' במסכת יומא מסיפא דמתניתין דמרישא לא קשיא דאפשר לומר מה דאמר בלא כ"ג פירושו שלא היה כ"ג כלל דמשוח שעבר מיקרי ג"כ כ"ג ככ"ל אבל בסיפא דקתני כ"ג שהרג משמע דקאי אחד וקשה שפיר ליהדר כאידך לכך תירצו התו' ובאמת י"ל כדליכא משוח שעבר דזה הוא דוחק לומר דתנא מילתא דלא פסיקא כך אמרו בלשון שמא ודו"ק :

## עוד

אפשר ליישב על רש"י הנ"ל דהנה יש לדקדק עוד למה אמר בעל האיבעיא במיתה דחד או במיתה דכולהו דלכאורה מיבת במיתה הוא מיותר אלא ה"פ דהנה אפשר לתרץ קושית התו' הנ"ל באמת אי היה כ"ג בשעה שהרג ומת קודם שנגמר דינו אי הי' משוח שעבר בשעת גמר דין יוצא אף במיתת כהן משוח דז"ל בתר טעמא דהרי לכך הוא יוצא במיתת כה"ג דעבירה זו על הכה"ג חייל שלא התפלל שלא יהיה זה בימיו כדאיתא בגמ' ובמיתת כה"ג נתכפרה קצת עון הרציחה אבל אי לא הי' כה"ג בשעת רציחה אינו יוצא במיתת משוח לבד דכה"ג הוא עיקר כסברת התוספות ממילא בעל האיבעיא ידע מתניתין כה"ג שהרג אך היה סבר דווקא כה"ג שהרג אבל אי היה כה"ג בשעת רציחה ומת יוצא במיתת משוח לבד ולכך בעי במית' דחד פירש אם היו שניה' בשעת רציחה אי הדר במיתה דחד ופשיט הפשטן מדקתני נגמר דינו בלא כה"ג אינו יוצא משם לעולם דמשמע אף אם הי' כה"ג בשעת רציחה דמשתמא תני התנא מילתא דפסיקא וקשה מה"ג ליהדר דהרי כה"ג הי' בשעת רציחה ומת וליהדר או בכה"ג שהי' בשעת רציחה או במשוח שעבר שהיה בשעת גמר דין אלא מוכח דווקא במיתת שניהם הוא חוזר לכך צריכי' להית שניהם בשעת גמר דין דזה שלא הי' בגמר דין אינו יוצא במיתתו וק"ל :

## עוד

הקשה הגאון המפורסים מוהר"ר בערוש אב"ד דמדינת מעררין ותדיכת הנר לפי תירוץ התוס' דמס' יומא הנ"ל מאי פשט הכא מנגמר דינו בלא כה"ג דלמא מתני' איירי שהי' כה"ג בשעת רציחה מדאמ' נגמר דינו בלא כה"ג משמע בשעת רציחה הי' כה"ג ולכך אינו יוצא משם לעולם ואפשר לתרץ בדוחק דהנה במסכ' סנהדרין דף י"ח ע"ב פירשו התוס' כל"ה אינו יוצא משם לעולם וז"ל פירוש שלא מינו כה"ג אחר עד שנגמר דינו ממילא מוכח מה דפירשו התוס' במס' יומא דלא היה כה"ג בשעה שהרג הייט שלא היה גם בשנגמר דין דגמר דין עיקר ופשוט שפיר אי לא הי' כה"ג בגמר דין וליהדר במשוח שעבר דהרי עיקר הוא בגמר דין וק"ל :

## עוד

אפשר לומר דהרי לפי הנ"ל הוא סברת הפשטן דלא תנא אלא מילתא דפסיקא ממילא מוכח שפיר מדאמר נגמר דינו בלא כה"ג אינו יוצא משם לעולם והרי אי לא היה כה"ג גם בשעת רציחה יוצא אלא שמע מיניה אף אי הוה בשעת רציחה אינו יוצא וק"ל :

סליק מסכת מכות

# מסכת שבועות

## דף כב

ע"ב בתו' וז"ל וא"ת ואימא איפכא כל שישנו בזכירה ישנו בשמירה והני נשי הואיל דפטור' מזכירה שהיא מצות עשה שהזמן גרמא וכו' ומקשים העולם איך אפשר לומר כן הלא כתיב בפירש אתה ובנך ובתך ואפשר לתרץ דאי' ברמב"ן בחומש דמה דכתיב וגרך אשר בשעריך קאי אגר תושב כדכתיב לגר אשר בשעריך תתננה נבי נבילה ומה דכתיב בי' איסור מלאכה בשבת היינו שלא יתנו לו מלאכה לעשות בשבת לישראל אבל לעצמו מותר לו לעשו' מלאכה ע"כ ממילא ה"פ קושית התוס' דלמא מה דכתיב בתך כהאי קרא הוא ג"כ שלא ליתן לה לעשות מלאכה דהרי בחד קרא כתיב עם גר תושב וק"ל :

## עוד

אפשר לומר דאי' בגמרא ריש פרק ע"פ קידוש הלילה גמרינן מדכתיב זכור זכריהו על היין ביום מנין ת"ל ושמרתם את השבת ממילא מדאיתרבי קידוש היום מושמרתם ונשי איתנהו בשמירה חייבי' נמי בקידוש הלילה אף דאיתרבי מזכור משום דאיתקש זכירה לשמירה דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה ממילא ע"ז קאי קושי' התוס' דלמא אתא היקש לפטור נשי' מקידוש היום כמו דפטירי מקידוש הלילה דאיתרבי מזכור הכי נמי פטירי מקידוש היום וסוגיא דש"ס קאי על קידוש היום דאמר שם נשים חייבי' בקידוש היום מהא דכל שישנו בשמירה וכו' וק"ל :

## דף ה

ע"א במס' ע"ז אילו לא חטאו ישראל לא היו מיותי

ופריך והא איכא פרשת נחלות ופ' יבמין ושמעתי מקשים דלמא איירי אם נהרג אלא נ"ל דאם לא חטאו הוה נעקר יצר הרע ולא הית' רציחה וקשה היה להביא ראיה מפ' רוצח הכתובה בפ' משפטים קודם לפרשת נחלות ויבמין ונ"ל משאר מיתות הכתובים לא קשיא דאפשר לומר דקאי אגרים דגרים שיתגיירו ימותו כדי שיתגיירו לשמה אבל פ' נחלות ופ' יבמין אינו שייכא בגרי' ואם הית' הורתו ולידתו בקדושה הוה ישראל מעלי' וק"ל :

## דף כד

במס' ע"ז ר"א אומר אסור ליקח פרה אדומה מן עכ"ום וכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות תא שמע גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ומשני קודם מתן תורה הוה ת"ש ויקח יתרו עולה וזבחים ומשני קודם מתן תורה הוה ופריך בניחא למ"ד קודם מ"ת הוה אלא למ"ד יתרו אחר מ"ת הוה מאי איכא למימר ומשני מישראל זבין ופריך מארונא היבוסי דכתיב ראה הבקר לעולה ומשני ארונא גר תושב היה עכ"ל ויש לדקדק מאי משני קודם מ"ת הי' הלא דיני קרבנות בני נח גלמד מנח והתוס' מקשים למה לא נאסר להם זקן וסריס לקרבן ואי' במס' סנהדרין ובמס' זבחים טמאי' וטהורים מי הוו בהאי שעתא אמר רב חסדא מאותן שלא נעבדה בהן עבירה ממילא היה נאסר לבני נח להקריב רובע ונרבע ומה דאמר בגמ' משתמש בהם מום בם כל מקום שאין מום פוסל אין דבר ערוה פוסל וזה נתחדש אחר מ"ת ממילא קודם מ"ת היה נאסר נרבע לקרבן עוד יש לדקדק למה לא משני גבי יתרו גר תושב היה דהרי נדוהו בשביל שפירש מע"א ונ"ל דאיתא שם בדף ג' לעתיד יאמרו א"ה כלום נתת לנו את התורה התורה ולא קבלנו ופריך והא כתיב אלוה מתימן יבא מלמד שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון אלא יאמרו כלום כפית עלינו את הר כגיגית ויאמר להם הקב"ה ראשונות ישמיעו ז' מצות ב"נ בלתם היכן קיימתם ומנ"ל דלא קיימו דאמר רב יוסף מאי דכתיב ראה ויתר גוים ראה הקב"ה ז' מצות שקבלו עליהם ולא קיימום עמד והתירן להם כתנא נסמכו בחבקוק מקראות הללו כשלא רצו לקבל את התורה עמד והתירן ז' מצות ב"נ שאין מקבלים עליהם שכר וכן איתא בי"ת דמוכח מזה שכפה הקב"ה ההר על ישראל ולא כפה על א"ה אפילו על ז' מצות ב"נ אלא שהתיר להן ואיתא במדרש פ' בלק קודם שבא בלעם היו א"ה גדורי' מן העריות שהיו יראים מן המבול עד שבא בלעם והיתר להן והנה עיקר החטא היה בדור המבול רביעה שהיו מרביעים אדם על הכל ממילא היו גדורים מן חטא רביעה ושפירש הגמרא קודם מתן תורה היה דקודם מתן תורה לא היו נחשדים על הרביעה אבל אחר מ"ת שראו שלא כפה עליהם ההר לקיים מצות ב"נ אלא דויתר להם ושוב לא היו יראים מן עונש ולכך אסור לקנות מהם דחיישינן לרביעה ולכך לא משני גבי יתרו גר תושב היה דאף שפירש מע"ז הוא בשביל שראה דאין בה ממש מסיבי' מיתי' היו נזהרים עבדיו אחר מ"ת מן הרביעה דהרי אינו נענש ואם נזהר אינו מקבל שכר לכך משני מישראל זבין אבל גבי ארונא משני שפיר גר תושב היה דאילו הגוים הדרים בא"י אחר כיבוש וחילוק אם עבר על ז' מצות ב"נ נהרג עליה דמוכח עלינו שלא להניח לדור בארצינו מי שאינו שומר מצות ב"נ כדאיתא ברמ"בם וברמב"ן בחומש משתמא היו עבדיו נזהרים מן הרביעה וק"ל בעזרת השם :

סליק מסכת שבועות

# מסכת הוריות

## דף ה

ע"ב ורבי יהודא ור"ש דסברי שבט אחד איקרי קהל מנא להו אמרי דכתיב ויעמוד יהושפט בקהל יהודא וירושלים נכח חצר בית ה' החדשה מאי חדשה א"ר יוחנן שחידשו דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה לויה מתקיף ליה ר"נ בר יעקב ממאי דלמא שאני ירושלים דהוה נמי בנימן וכו' ויש לדקדק למה מביא בש"ס הא דאמר רבי יוחנן הנ"ל הלא מוכח מקרא מדכתיב בקהל יהודא דשבט אחד איקרי קהל ונ"ל דהנה יש לדקדק מה דא"ר יוחנן למחנה לויה והרי מחנה לויה לא היתה בימי יהושפט והיה לו לומר להר הבית שהוא דין מחנה לויה שהיה במדבר עוד יש לדקדק בהא מפרש הש"ס נוסחא דקרא ויעמוד יהושפט נוכח בית ה' ובנסחאות שלפנינו בל"ה כתיבא בבית ה' אלא לפי דרש דר' יוחנן מוכח דהגרסא הית נוכח בית ה' דאיתא במסכת יבמות דף ז' ע"ב ברש"י בד"ה ויעמוד יהושפט וז"ל אותו היום נטהרו ישראל מטומאה שבידיהם בנכרי ה' מים עכ"ל ממילא בשחידש יהושפט דטבול יום אל יכנס למחנה לויה הוצרכי אילו שבאו מכל ערי יהודא שנטהרו באותו היום לעמוד נכח בית ה' אבל שבט לוי דהיינו הכהנים והלוים היו בהר הבית כדאיתא בגמרא

בדברי הימים ויעש אצל הכהנים והעזרה הגדולה ושם עמדו לבקש רחמים דבאותו היום קרא יהושפט צום כדאיתא שם וזה שאמר רבי יוחנן אל יכנסו למחנה לויה דשם בהר הבית היו הכהנים והלוים וקהל יהודא היה נוכח בית ה' לפי שהיו טבולי יום ואי' שם בדף ז' אמר רב יוסף כהני קאמרת שאני כהני דאיקרו קהל דכתיב על הכהני' ועל עם הקהל יכפר ופירש"י דאיתקש לקהל מתיל' לכך הוצרך להביא דרשא דר' יוחנן דאי לאו דרשא דר"י לא הוה מוכח מידי דשבט אחד איקרו קהל דה"א לכך איקרו שם קהל לפי שהיו שם כהנים והלוים אף דאינו מפורש שהיו שם הכהנים מ"מ אפשר לומר כן דהרי הש"ס מקשה דלמא שאני ירושלים דהוה נמי בנימן מכ"ש הכהנים שהיו דרים כולם בירושלים כדכתיב בד"ה אבל השתא דאמר ר' יוחנן שחידשו דטבול יום אל יכנסו למחנה לויה ממילא לא היה באשר רק שבט יהודה לבד והיו עומדי' נוכח בית ה' ולא בבית ה' שהיו שם כהנים מוכח שפיר דשבט אח' איקרי קהל ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר דאיתא בירושלמי במס' זו הלכה ב' וז"ל כשם שחלוקי' כאן לענין הוריה כך חלוקי' לענין קרבן פסח דקי"ל ציבור עושי' בטומאה אי שבט אחד מיקרי ציבור אי לאו אמר רב אמי בשם ר"ש בן לקיש להוריה הלכו אחר ישיבת ארץ ישראל לטומאה הלכו אחר רוב הנכנסים לעזרה עכ"ל ממילא אפילו למ"ד דבעינן רוב של ישיבת א"י לענין הוריה מודה לענין שיהיו מותרי' ליכנס לעזרה הולכים אחר רוב הנכנסים ממילא אי אמרינן דנוסחא דקרא היא בבית ה' לא נפקא לן מידי לענין הוריה דדלמא אתא קרא להורות שהיו שבט יהודה קהל כשהיו בבית ה' לענין קרבן דבאותו הזמן לא היו נכנסים בבית ה' אלא שבט יהודה דעברת השבטים לא עלו לירושלים לכך מביא הא דאמר ר' יוחנן שגזרו שלא יכנסו למחנה לויה ממילא צ"ל דהנוסחא היא נוכח בית ה' ואעפ"כ איקרו קהל מוכח דלכל דבר איקרי קהל וק"ל :

**דף ו** ע"ב בגמרא אלא אמר רב אחא שבט לוי לא איקרי קהל וכו' עיין שם במהר"שא ז"ל שמוחק הגרסא הישנה וגורס רבא סבר כהנים לא איקרו קהל וסבר כאביי ולא זכיתי להבין דברי הגאון ז"ל שלא מה דמקשה הגאון ז"ל על הגרסא הישנה דגרסי' בדברי רבא כהנים איקרו קהל דלפ"ז תהדר קושיא לדוכתא אלא מעתה ניתו פר בהוראה ונפו להו שבטים לע"ד לא קשיא מידי דהרי הוכיח רב אחא דשבט לוי לא אקרו קהל והרי רבא סבר אפרים ומנשה כחד חשיבו עוד קשה לפי גרסת הגאון ז"ל כדברי רש"י ז"ל אלא שמעינן מינה דלוים אקרו קהל ולא כהנים היכי מוכח זה ממה דאפרים ומנשה כחד חשיבו לומר דלוים אקרו קהל ולא כהנים גם אינו מובן לפי דבריו מה דפירש רש"י דקרא הכי משמע ומולדתך וגו' ונלע"ד לפרש הגמרא לפי גרסא הישנ' לפי פשוטו גם דברי רש"י יבואו על נכון והכי פירושו רב אחא אתא לאוקי קושיא דרב יוסף ואמר דמוכח דהקיש' אתא דכהנים אקרו קהל דהרי שבט לוי לא אקרו קהל א"כ חסרו להו י"ב שבטים אלא דקרא ועל עם הקהל יכפר אתא להיקשא דכהנים אקרו קהל ואכתי מתוקמא כר"ש וזה דפירש רש"י וה"ה כהנים לא אקרו קהל ואכתי מתוקמא כר"ש כלומר אי אמרת דכהנים נ"כ לא אקרו קהל שהם בכלל שבט לוי א"כ חסרו להו י"ב שבטים ממילא אכתי מתוקמא כר"ש ומה דקיצר רש"י ז"ל בדבריו ולא כתב א"כ חסרו להו י"ב שבטים משום דסמיך דזה איתא בגמרא בהדיה וכה"ג איתא במסכת עירובין דף י"א ע"ב דרב מרי מחזק קושית דרב יוסף וגרסינן שם אלא אמר רב מרי גם בכאן דוכתא איתא סוגיא זו ואמר ליה אביי אף אי אמרי' שבט לוי לא אקרי קהל שיקשא דרב יוסף לאו הקישא דאפרים ומנשה כראובן ושמעון וטפו להו שבטים אלא גם כהנים לא אקרי קהל ואמר ליה רבא דאין ראיה מאפרים ומנשה דלנחלה הוקשו ולא לדבר אחר ולכך גרסינן בדברי רבא והא ולפי גרסת מהרש"א ז"ל דרבא סבר כאביי לא אתיא שפיר לשון הא ומה דפירש רש"י בד"ה והא כתיב על שם אחיהם כו' וז"ל אלא שמעינן מינה דלוים אקרו קהל ולא כהנים בו' נראה להגיה אות אחת לגרום ולא במקום תיבת אלא וה"פ דהנה יש להקשות לפי סוגיא דגמרא דסקלי' וטרי' ממנשה ואפרים אי היקשא דרב יוסף שה היקש אי לאו והנה אי לאו דמוכח דשבט לוי לא אקרי קהל לא הוה אמרי היקשא דרב יוסף דהרי הוצרך רב אחא להביא ראי' דשבט לוי לא אקרי קהל כדי להעמיד הקישא דרב יוסף גם במסכת יומא דף נ' לא קיימא במסקנא הקושיא דרב יוסף דאמר שם כהנים לא אקרו קהל משום דאין להם נחלה ולפ"ז תקשה הלא אי אמרינן דכהנים אקרו קהל אף שאין להם נחלה יותר מסתברא למימר שבט לוי אקרו קהל דהרי מהקישא דרב יוסף לא אימעט שבט לוי אי לאו קרא לאחוות עולם ואי אפרים ומנשה כחד חשיבו : מסתברא למימר שבט לוי אקרי קהל ולא כהנים ממילא לזה כיון רש"י ז"ל במה דפירש ולא שמעינן מינה דלוים אקרו קהל ולא כהנים כלומר דרבא רוצה להוכיח ממה דאפרים ומנשה כחד חשיבא דכהנים אקרו קהל ואי כהנים אקרו קהל אף שאין להם אחוזה יותר מסתברא למימר שבט לוי אקרו קהל ולא כהנים לזה מתרץ רש"י דקרא הכי משמע ומולדתך וגו' וה"פ לעולם שבט לוי אימעט ממה דכתיב לאחוות עולם ולא קשיא מכהנים דאין להם אחוזה נ"כ דמה דמיעט קרא את מי שאין לו אחוזה דוקא בבני יעקב עצמו ולא מבני בניו דהרי כתיב ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו ממילא שאר בני יוסף אף שהיו בני בנו של יעקב כתיב לך יהיו ולא לי כמו אפרים ומנשה שהם לי כראובן ושמעון ממילא מה דכהנים אקרו קהל לא זכו זה ממה שאמר הקב"ה ליעקב ונתתיך לקהל עמים דשם קאי על בני יעקב עצמו וה"ה המיעוט אינו ממעט אותן וכן איתא בירושלמי דאבנר דרש האי קרא מה דכתי' ומלכי' מחלציך יצאו והמליך לאיש בושת דהאי קרא קאי על בני יעקב עצמו ומדכתיב יצאו משמע שעדיין לא נולד בבני יעקב ומוכח דקאי על בנימן שיצא ממנו שני מלכים ולא ידע דאפרים ומנשה כראובן ושמעון עכ"ל הירושלמי ממילא אי אפרים ומנשה כחד חשיבו מוכח דכהנים אקרו קהל דא"כ חסרו להו י"ב שבטים ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר דהנה יש להקשות על מה דמביא קרא למעט מי שאין לו אחוזה דמזה נשמע דלוים לא אקרו קהל וכהני' אקרו קהל והרי יותר מסתברא למימר דקרא אתא למעט כהנים ולא לוים דאיתא במס' ב"ב דף ס"ג בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ופריך בגמרא והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומשני כיון דאמר על מנת שיירה למקום מעשר ממילא לכך כתיב בפרש' קרח ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם בנחלתכם וקרא הכתיב נחלה לפי כשנתן הקב"ה ארץ ישראל לישראל שייר חלק עשירית ללוים אבל בכהנים לא שייך לומר שייר הקב"ה חלקם דהרי מתנה אחת פוטרת כל הכרי וזה דפירש רש"י ולא שמעינן מינה דלוים אקרו קהל ולא כהנים ולא מתוקמא כר' שמעון לזה מתרץ דאין לומר כן דקרא הכי משמע ומולדתך דמה דמיעט קרא את מי שאין לו אחוזה קאי על בני יעקב עצמו כנ"ל וק"ל

**גם** אין להקשות על מה דפירש רש"י במסכת יומא דף נ' ע"א אליבא דרבא כהנים לא אקרו קהל משום דאין להם נחלה ממילא ה"ה שבט לוי לא אקרי קהל והנה סבר רבא דאפרים ומנשה כחד חשיבו א"כ חסרו להו י"ב שבטים והתם קאי אליבא דר"ש דנ"ל דהנה הכא מסקנא כאביי דאין לאוקמא כר"ש ורמיה מברייתא דר"ש סבר בהדיה חטאת השותפים אינה מתה והנה רבא אמר שם במס' יומא לא תימא חטאת ציבור אלא איתא חטאת השותפין ממילא כבר ידע רבא מברייתא זו דר"ש סבר חטאת השותפין אינה מתה וברייתא זו מסקנא דהכא דמוכח מינה כאביי לכך הדר רבא וסבר כאביי וק"ל :

## מסכת שמחות

**ר"ע** אומר ובכתה את אביה וכו' הרין' חדשים במה דברים אמורי' בזמן שאינו רוצה להתגייר אבל אם רוצה להתגייר מטבילה ומשחררה ומותר בה מיד וכל כך למה כדי שלא יתערב זרע קודש בעמי הארצות מוטב שיאכלו ישראל בשר מיתות ולא בשר שחוטה כבר נבילה ה"פ דהנה ר"ע אומר מותר בה מיד ותקשה על זה שלא צריך הכתנה ע"ז מתרץ ר"ע מוטב שיאכלו ישראל בשר מיתות היינו שיתערב בישראל הולד שהוא מעכו"ם דאפשר כבר היא מעוברת מן עכו"ם ויאמרו שהוא מישראל דאין להבחין מביעשה מבשר שחיטה נבילה דאם לא תהא מותרת לו מיד אף אחר שתתגייר לא יתאמן לגיירם ויעשה מזרעו שהוא בשר שחוטה יעשה נבילה דאם לא תתגייר יהיה הולד כמותה וכן איתא ברמב"ן דאם אינו מתגיירת לעולם דינה ככותית וק"ל :

בעזרת השם סליק סדר נזיקין

# סדר קדשים

## מסכת זבחים דף ו'

כרש"י בד"ה וליתא לקרא דכי כתיבא בזה אחר זה כתיב' וז"ל בתמי' אפשר שלא בא הכתו' אלא לכך והלא בכל שנה הצריכו שני' עכ"ל ויש לדקדק דתיב' בכל שנה הוא מיותר והוה לי' לפרש בקיצו'

ולמה הוצרכו שנים וצ"ל דיש לדקדק עוד מה דאמר שם בדף ז ע"א ועוד הא בעי ר' ירמיה מר' זירא וכו' ע"כ לא מבעיא ליה וכו' פירש מכלל דפשיטא לר' ירמי' בין זה לזה דאמר ר"ש בטומאת י"ט קאמר וקשה דשוה כיהודה ועוד לקרא כרושא מקשה מקרא ולבתר מר' ירמיה אלא ה"פ דרש"י אזל לשיטתו דמקרא לא קשי' דאפשר לומר קרא דחוק ומוקי אנפשיה כדפירש"י שם ואיירי שהפרישן בזה אחר זה ובטומאה דערב י"ט אך תקשה מאי שנא עי"ט מכל השנה דכל השנה שני כאחד בשעיר וזה שהקשה המקש' ולוקי וליתא לקרא בזה אח"ז בעי"ט דמאי שנא ולכ' פירש"י והאי בין זה לזה שאירע אתמול דע"ז קאי קושית הש"ס מתחלא עיקר הקושיא מאי שנא עי"ט מכל השנה ע"ז מביא ראיה דרבי ירמיה סבר נ"כ מכח סברא זו דלא קאי על עי"ט דמאי שנא עי"ט מכל השנה ולפ"ז תקשה מאי קושית המקשה דלמא באמת עי"ט הוא כשאר ימות השנה ומה דהוצרך בני שעירים היינו טעמא משום דשעיר אחד אינו מכפר יותר על שנה ואיתא במס' פסחים דבני אדם טועי' בשגות לכל מר כדאית ליה ושמא יעשו לשנה הבאה ויפרשו שעה מאוחר משעה שהפרישו בשנה שעברה ויהי' יותר משנה לכך פירש"י למה הצריכו שנים בכל שנה דלטעם הנ"ל אין צריך שנים אלא פעם אחת בכמה שני' דהיינו שיפרשו אחד בבוקר ושני בערב ושני לכמה שנים וק"ל:

**שם** בתוס' בד"ה וליקו וליתא לקרא וז"ל הא לא פריך וכו ה"פ אין לומר דקושי' הש"ס דליתא לקרא דלא קייב שני' אלא בזה אחר זה אבל הפרים שנים בבת אחת אינו צריך להביא אלא אחד דזה אינה קושיא ניהו דלא מהני השני כשהופרשו בבת אחת מ"מ צריך להביא השני דלעולם חייבה התורה שנים ובזה אופן אם מפרים בזה אח"ז מועיל ואם מפרים בבת אחת אינו מועיל השני אלא הכי פריך דאי אמרינן אם הפרים בזה אח"ז מכפר השני על טומאה שאירעה בין זה לזה אם הפרים שניהם כאחת למה שני בא וצ"ל לכ כ"ד מתנה עליו אם שיהי' שלא לצורך שיהי' לקיץ המזבח וזה דוחק להעמיד קרא דלפעמים יהיה לכפר ולפעמים יהי' לקיץ המזבח דהרי הופרשו לשם עברת וק"ל:

**דף לד** ע"א איתמר המעלה איברי בהמה טמאה על המזבח ריש לקיש אמר לוקה ר' יוחנן אמר אינו לוקה ריש לקיש אמר לוקה טהורה אין טמאה לא פירש"י מן הבקר וכאן תקריבו ולאו הבא מכלל עשה לוקין עליו ור' יוחנן אמר אינו לוקה לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו מתיב ר' ירמיה אותם תאכלו ולא בהמה טמאה ולאו הבא מכלל עשה עשה אמר ר' יעקב לר' ירמי' אסברא לך באיברי בהמה טמאה כ"ע לא פליגי כי פליגי בחיה והכי איתמר ר' יוחנן אמר עובר בעשה בהמה אין חיה לא וריש לקיש אינו עובר בולא כלום הבא למזבח ע"כ הגמרא ופסק הרמב"ם ז"ל דהמעלה איברי בהמ' טמאה לוקה והשיב עליו הראב"ד ז"ל דהרי אמר בגמרא הנ"ל באיברי בהמה טמאה כ"ע לא פליגי דלאו הבא מכלל עשה עשה עכ"ל וצ"ל דהנה יש לדקדק מה דאמר ר' יעקב תא אסברא לך אם ניסנית בענין אחר מה סברא יש כאן גם למה תני איפוך אלא ה"פ דשם תפולקי' רש"י ותוס' דרש"י פירש בד"ה ולאו הבא מכלל עשה וז"ל כך שנויי' בברייתא והתוס' פירשו ממה דקתני בתורת כהנים אין לי אלא בעשה בלאו מנין מתילא לפי פירש התוס' זה הוא דברי המקשה דמוכח מזה דלאו הבא מכלל עשה מתילא הרמב"ם ז"ל סבר נ"כ דזה דברי המקשה והשיב לו ר' יעקב תא אסברא לך פלוגתייהו דר' יוחנן וריש לקיש ומכח זה תבין גם בת"כ מה דאמר אין לי אלא בעשה בלאו מנין באמת כ"ע לא פליגי דלאו הבא מכלל עשה לוקין עליו ומה דפליגי באיברי בהמה טמאה טעמייהו מכח מה דפליגי בחיה ואיפוך פירש מתה דסבר ר' יוחנן כחיה כעשה לכך סבר בהמה טמאה אין לוקין משום דהוה לאו בבכללות דכולל בהמה טמאה וחיה וריש לקיש סבר דלא ממעט חי' רק בהמה טמאה ולכך אמר לוקין עליו ולפ"ז גם בת"כ ה"פ אין לי אלא בעשה מדכתיב אותם תאכלו וממעט בהמה וחיה טמאה רק מפרסת פרסה תאכלו ואינו מפורש שם לכך ה"א בעשה לחוד לכך איצטריך לא תאכלו ללאו דשם הם מפורשים וקאי הלאו אכולהו דמפורשים שם ואם המה מפורשים לא היה לאו שבכללות בדאיתא בכמה דוכתא דקאי לאו אכולהו כאילו הי' כתיב בכל אחד לאו בפני עצמו וק"ל:

**עוד** אפשר לומר דהרמב"ם ז"ל סבר כסברת התו' דזה סיום דברי המקשה אך סבר דמקשה הקשה מקרא ולא מת"כ דא"כ הי' לו להביא עיקר הקושי' סיפא דת"כ לכך סבר הרמב"ם דמקשה מקרא לחוד וה"פ מדכתיב אותם תאכלו ולא בהמה טמאה אי אמרת לאו הבא מכלל עשה לוקין עליו אתיא שפיר מה דכתב רחמנא גם גבי קרבנות ואף דק"ו הוא אם להדיוט אסירי כ"ש לגבוה מ"מ איצטריך לפי דאין עונשין מן הדין אלא אי אמרת לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו למה לי קרא דאסור לגבוה הלא ק"ו הוא ממה דאסר להדיוט דהרי להדיוט בלא"ה הוא עשה ומה הועיל הכתוב במה דאסר לגבוה ומשני ר' יעקב אי הוה קאי פלוגתייהו בבהמה טמאה לחוד פשיטא דה"א דאתי קרא ללאו דלכך איצטריך לפי דאין עונשין מן הדין אך פלוגתייהו תלי' בזה דפליגי גם בחיה ואיפוך מתה דסבר ר' יוחנן בחיה כעשה לכך סבר הבא בבהמה טמאה בעשה דמה דכתבה התורה גבי קרבנות הוא למעוטי חיה ור"ל סבר בחיה בולא כלום דקר' דגבי קרבנות אינו ממעט חיה וקשה למה לי קרא הלא בל"ה הוא ממה דאסיר להדיוט אלא דלוקין עליו ואין עונשין מן הדין לכך איצטריך קרא גבי קרבנות ולפ"ז מתורץ נ"כ מה דיש להקשות עוד על הרמב"ם ז"ל דפסק כריש לקיש ור"ל איתותב שם בגמ' הנ"ל ולדרכינו ניחא דהנה ריש לקיש איתותב שם ממה דחיה כמי איתמעט מבקר וצאן ולפ"ז אדרבה מוכח דלוקין עליו דבהמה הוא מיותר וצ"ל דאתי' ללאו ולכך פסק הרמב"ם דלוקין עליו ומה דלא מקשה הש"ס על ר' יוחנן היינו טעמא לפי דפלוגתא קמייתי מכללא איתמר ואפשר לומר דר' יוחנן סבר נ"כ לפי הברייתא דיש ליתוד על חי' בפני עצמה ובהמה גבי קרבן הוא מיותר ולכך לוקין עלי' לכך מקשה על ר"ל דאמר כפירש חיה ולא כלום וק"ל:

**דף נד** א"י גבוה מכל הארצות וכו' ויש לדקדק מאי נפק' מינה דא"י גבוה מכל הארצות הלא אינו צורך רק במאי דמקום מקדש גבוה מכל א"י וצ"ל דאיתא במדרש פרשה בראשית פלוגתא אי עולם ככדור הוא דומה או כאילפס וכסויה למ"ד עולם ככדור הוא דומה הארץ היא עגולה ותולה באויר ורקיע השמים מן הארץ שוה בכל שטח הארץ ולמ"ד כאילפס וכסוי' הארץ אינה עגולה ככדור ואי' במס' יומא לכ"ע עולם מציון נברא שנאמר מציון מכלול יופי מתילא אי אמרינן דארץ ככדור הוא דומה כיון הוא מקום גבוה מכל העולם שמשם ואילך מתהוה הארץ מטה מטה ותקשה מה היו מסופקים איזה מקום הוא גבוה מכל א"י לכך מביא הש"ס דא"י הוא גבוה מכל העולם ומזה מוכח דאינה ככדור דהרי ירושלים אינה באמצע א"י רק עשרה פרסאו' מירידו שהיא גבול א"י כדאי' בתו' במס' בבא מציעא פרק ב' ומירושלי' ג' מאות ותשעים פרסה הוא גבוה ממקום דאינו רחוק מירושלים רק עשרה פרסה ולכך הוצרכו לעיין בספר יהושע לידע איזה מקום הוא גבוה בא"י וק"ל:

**דף ס"ב** ע"ב בר אחתיה דר"ט הוו יתבי בבי מדרשא ולא קאמרי מידי פירש"י עמי הארצו' היו ופתח ר"ט ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ויוקנא שמה וצ"ל כדרך דרש דאי' במס' ב"ב ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון וכי אינו יודע שאחות נחשון היא אלא מכאן הנושא אשה צריך לבדוק באחיה דרבי' הולכים אחר אחי האם ופירש רשב"ם ז"ל מנ"ל דדרשינן אחות דאל"כ תקשה למה נימנו שנותיו של ישמעאל דאמרינן בגמרא למה נימנו שנותיו של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב ממה דכתיב אחות נביות למדנו שבאותו פרק מת ישמעאל והשיאה נביות ואי לאו דרשינן אחות אינו יודע באיזה פרק מת ישמעאל ולמה נימנו שנותיו והתו' מקשים שם דלמא לכך נימנו שנותיו דישמעאל עשה תשובה ואי' בכתבי האר"י ז"ל מה דלפעמי' צדיק מוליד רשע או איפכא הוא דנשמו' מתגלגלים כדאיתא בשבא פ' משפטים ומה דלפעמים הוא רשע בתחלה ולבסוף צדיק או איפכא הוא מטעם זה דאור מקיף הוא מן אב ואור פנימי הוא מן אם ולעולם כופה אור מקיף לאור פנימי ואי' במס' גיטין ר"מ הוה דייק בשמא גם איתא שם כגון יוחנא בר רטיבא שהיתה רשעה ומראה עצמה צדקת ע"ש מתילא ר"ט בשראה בני אחותו שם ע"ה אינן הולכים הבנים אחר אחי האם וצ"ל דלא דרשינן אחות גבי אהרן וקשה אי לא דרשינן אחות למה נימנו שנותיו של ישמעאל וצ"ל כקושית התוס' שעשה תשובה ולפ"ז צ"ל דאמו היתה רשעה ולכך היה בתחלה רשע ולבסוף צדיק וקשה איך לקחה אברהם אלא שהיה שמה יוחנא והיתה מראה עצמה צדקת וק"ל:

**דף צ** ע"א אמר רבא למקראה הקדים הכתוב ופירש"י שתהא נקראת בענין תחלה ומקשים התו' מאי חידוש הוא זה ופירש הר"ר חיים בו' ודחו התו' לפי' הר"ר חיים ואפשר לפרש ע"פ דאיתא במס' פסחים דף נ"ט ע"א בתו' בד"ה זה בנה אב לכל חטאת וז"ל ואפילו לעכב קאמר דאי למצוה כיון כשקרבה והקשה ריב"א דבפרק כל התדיר משמע דלא איצטריך האי זה בנה אב לכל חטאת אלא לחטאת העוף הבאה עם עולת בהמה וזה ליכא כי אם ביולדת עשירה ובמסכת קינים משמע דאינו מעכב אם הביאה עולתה קודם לחטאתה עכ"ל מתילא אפשר לומר דלכך הקדים קרא עולתה קודם לחטאתה דלא תאמר מזה בנה אב הנ"ל דמעכב וזה דתירץ רבא לא הקדימה אלא למקראה אם שהקריב שהביאה עולתה קודם לחטאת' אינו

מעכב

מעכב ולכך אמר כלשון נקבה דמקרא הוא לשון מעורא דכפ' אחור ע"פ מקראי קודם מתרג' מערי קדים ומה דבא בנה אב ללמד דמעכב הוא באם שאחד נתחייב עולה בנדר וגם נתחייב חטאת מתקום אשר דמעכב מטעם דאיתא בגמרא בדף ו' משל לפרקליט שנכנס דורן אחריו דאם לא כיפר על חטאו איך יביא עולה שהיא דורן תחילא בהכירע שבא על חטא לכך אמר שם במסכת פסחים הנ"ל דמעכב אבל ביולדת אינו בא על חטא כדאי' במסכת נידה דף ל"א ולזה כיון רש"י ז"ל במה דפירש בתחלה נקראת בענין תחלה דלפעמים חטאתה קודם אם הביאה חטאתה קודם אינו מעכב כדאיתא במסכת קינים וק"ל ·

**שם** בתוספת בד"ה חטאת בהמה קודמת לעולת בהמה וז"ל וא"ת הא תני ליה רישא דם חטאת קודם לדם עולה עכ"ל ונ"ל דהנה יש לדקדק עוד דקושיא זו קשיא במתניתן דקתני חטאת העוף קודמת לעולת העוף וכבר תני ברישא דם חטאת קודם לדם עולה עוד קשה למה תנא במתניתן חטאת העוף קודמת לעול' העוף הלא אמר גם בבר ייתא דאפילו לעולת בהמה קודמת אלא ה"פ דהנה במתניתן פירש"י בד"ה דם חטאת קודם לדם עולה וז"ל אם שניהם שחוטים ועומדים ליזרק ובדף י"א ע"ב בד"ה שלמים קודמין את הבכור פירש"י אם שניהם עומדים ליפשט בעזרה גם במתניתן אמר דם חטאת קודם לדם עולה לפי שהוא מרצה ובדף ז' ע"ב איתא אמר ר"ש חטאת למה באה לפני עולה משל לפרקליט שנכנס ריצה פרקלי' נכנס דורן אחריו אלא זה הטעם שייך באם עולה וחטאת של אדם אחד דאין לו להביא דורן אלא א"כ כבר נתפייס המלך עמו תחילא ג' חלוקות הם מה דתני בברייתא דאפילו חטאת העוף קודם לעולת בהמה קאי אם הם של אדם אחד ולכך תני לעולת הבאות עמהם אבל אם הם של שני בני אדם אינו קודמת אלא בדלתי' ומה דתני במתניתן דם חטאת קודם לדם עולה אפילו אינן בדלתי' היינו פר וכבש איירי אם שניהם שחוטים ועומדים ליזרק אבל אם אינן שחוטין אינן קודמין רק בדלתי לכך תנא במתניתן ברישא טעמא לפי שהוא מרצה ולא תנא טעמא דפרקליט ובסיפא אם אינן שחוטין ואינו של אדם אחד תנא חטאת העוף קודמת לעולת עוף דוקא בדלתי ולכך תנא נ"כ בברייתא' חטאת בהמה קודמת לעולת בהמה דאיירי אם אינן שחוטין ואינו של אדם א' דאינו קודם רק בדלתי וכן איתא שם בגמרא דאיירי בדלתי היינו שניהם פרים וק"ל :

**עוד** אפשר לומר מה דתנא במתניתן חטאת עוף קודם לעולת עוף ובברייתא תנא דאפילו חטאת עוף קודם לעולת בהמה ע"פ דאיתא במסכת זבחים דף פ"א ע"ב וז"ל הניתנין בפנים שנתערבו בניתנין בחוץ ישפכו לאמה ופריך הש"ס וניפלוג נמי ר"א בהא דהא אית ליה רואין כאילו הם מים ומשני היכי ליעבד ליתיב בחוץ והדר ליתיב בפנים בשב שמצוה להקדים עליונים לתחתונים כך מצוה להקדים פנים לחוץ עכ"ל תמילא לכך תנא במתניתן חטאת קודמת לעולת עוף דהוא רבותא יותר אף דחטאת עוף ניתן למטה מחוט הסיקרא ועולת עוף למעלה ומצוה להקדים עליונים לתחתונים אפילו הכי חטאת קודמת אבל עולת בהמה ניתנה למטה מחוט הסיקרא וק"ל

**דף קב** ע"ב מי ראה נגע מרים אם תאמר משה זר היה א"ת אהרן קרוב היה כו' וכבר נותו ביה קמאי למה לא אמר במשה נ"כ קרוב היה ונ"ל דהנה איתא שם בתוס' וז"ל הך ברייתא אתיא כר"מ וטעמא דר"מ משום דמקיש ריבים לנגעים ולכאור' תמוהי' התו' מה בעו לאשמעינן ואין זה דרכם לפרש טעמא דתנאים ונראה דהתו' רוצים לתרץ קושי' הנ"ל דהנה איתא במס' סנהדרין ר"מ מקיש ריבים לנגעים מה ריבים פרט לקרוב אף נגעים פרט לקרוב אי מה ריבים בשלשה אף נגעי' בשלשה תלמוד לומר או אל אחד מבניו הכהנים ולפ"ז תקשה לרבנן דסברי קרוב רואה את הנגעים ואין כאן היקש כלל למה לי אל אחד מבניו הכהנים ונ"ל על פי דאיתא שם שאני מראות נגעים דאהרן ובניו כתובים בפרשה ואף אם היה משה רבינו כהן מיעטו הכתוב ממראות נגעים תמילא אי הוה כתיב והובא אל הכהן ה"א דמשה יכול לראות נגעים לכך כתיב אהרן למעט את משה רבינו ואי הוה כתיב אהרן לחוד ה"א דוקא כה"ג ואי הוה כתיב בניו ה"א או כה"ג או שני כהנים הדיוטים לכך איצטריך אחד מבניו והנה זה שתירץ לרבנן אתיא שפיר אי אמרינן משה רבינו כהן היה אבל אי משה זר היה הדרא קושיא הנ"ל לדוכתא מה ליה למכתב הכהן שתים ונ"ל דאיצטריך להוציא מן ההיקש דה"א אי מה ריבים בשלשה אף נגעים בשלשה תמילא ברייתא הנ"ל דרוצה לומר כר"מ דאין קרוב רואה את הנגעים וכדי דלא תקשה דלמא הלכה כחכמים

דקרוב רואה את הנגעים לכך אמר משה זר היה דמוכח מזה דאין קרוב רואה את הנגעים ולכך אמר שפיר אהרן קרוב היה דמוכח מן ההיקש דקרוב אינו רואה דאי לאו היקשא למה לי אחד מבניו דהרי משה זר היה וזה פירש התוס' דלכך איצטריך לומר משה זר היה משום דהך ברייתא אתיא כר"מ וטעמא דר"מ משום דמקיש ריבים לנגעים ולכך אמר משה זר היה דמזה מוכח דהיקשא הוא כנ"ל וח"ק ·

**דף קטז** ע"ב בתוס' בד"ה אסור לשיגן ואסור לעשות שליחתן וז"ל תימא לר' יוסי דאמר לעיל בדף ת"ה קדשי נכרים ששחטן בחוץ חייב כרת לא הוה ליה למיתני הכא לשון אסור הלא אפילו חייב עכ"ל והקשה תלמידי מוהר"ר ניסן נר"ו הלא שם איירי בנכרים שהקדישו למזבח של משכן או מקדש לכך חייב משום שחוטי חוץ והכא איירי שהקדישו להקריב בבמה שלהן ונ"ל דהנה תנא במתניתין דף קי"ב ע"ב קרבנות יחיד שהוקדשו למשכן יקריבו במשכן ואם הקריבו בבמה בשעת היתר הבמות פטור תמילא בשעת היתר הבמות אין חילוק בין משכן לבמה דהוה במה כמו משכן תמילא לנכרים דלעולם אסלם היתר הבמה כדאיתא בדף קט"ו בני ישראל מצווים על שחוטי חוץ ואין נכרים מצווים על שחוטי חוץ אין לחלק בקרבנות של נכרים אם בית המקדש קיים אם לאו דלעולם אם הקדישו למזבח מותרין להקריב בבמה תמילא מה דמחייב רבי יוסי בקרבנות של נכרים אם שחטן ישראל כיון אין לומר הטעם שהיה להם להביא אל פתח אהל מועד דהרי אם מקריב נכרי בבמה יצא ונ"ל הטעם דמחייב ר' יוסי דכמו דחייב ישראל בקרבנות של ישראל משום שחוטי חוץ ה"ה על קרבנות של נכרים חייב תמילא עכשיו שאנו חייבים על שחוטי חוץ דקדושה ראשונה קידשה לעתיד ה"ה בקדשי נכרים חייב כמו בקדשי דידן וק"ל ·

**שם** מה שמועה שמע יתרו ובא ונתגייר ר' יהושע אמר מלחמת עמלק שמע ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע ר"א בן יעקב אמר קריעת ים סוף שמע עכ"ל ויש לדקדק הלא כתיב בפירש מה שמע ונ"ל דאיתא במדרש כרוב עוזך יכחשו לך אויביך כשישראל עושים רצונו של מקו' והקב"ה עושה להם ניסים הרבה באים ומתגיירי' וכן אי' בילקוט יהושע ע"פ כי שמענו אשר הוביש ה' את מי ים סוף תמילא לכך נבקעו כל מעיינות שבעולם כדי שיתפרסם הנס בעולם ויבואו להתגייר וזה פירש הגמרא מה שמועה שמע ובא להתגייר איך ידע שמקבלים גרים דלמא לא יקבלו אותו כמו דאין מקבלים גרים בימי דוד ושלמה לזה אמר ר' יהושע מלחמת עמלק שמע דאית' במדרש משל לאמבטי שהיתה רותחת ובא אחד והקיר אותה כך עמלק אף עפ"י שנכווה הקיר אותה בפני אחרים דקודם שבא עמלק כל האומות היו יראים להלחם בישראל תמילא מכח מלחמת עמלק ראה שעדיין ישראל אינו בגדר המעלה או אפשר לומר ע"פ דאיתא במדרש ע"פ מלחמה לה' בעמלק מדור דור וז"ל אם יבואו מכל האומות להתגייר תקבלם חוץ מן העמלק תמילא בזה ראה יתרו שמקבלין עדיין גרים ר"א המודעי אמר מ"ת שמע דאיתא ברבינו בחיי לכך ניתנה התורה במדבר מקו' הפקר כל מי שירצ' להתגייר יבא ר"א בן יעקב אמ' קריעת ים סוף שמע שנבקעו כל מימות שבעולם ולמה נעשה נס זה בפנים אלא כדי שידעו האומות מזה הנס ויבאו להתגייר מזה ידע דמקבלים גרים וק"ל ·

**דף קטז** בשעת מתן תורה נתקבצו כל האומות אצל בלעם ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מביא מבול לעולם אמר להם כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם שנא' כי מי נח זאת לי אמר לו מבול של מים אינו מביא אבל מביא מבול של אש אמר להם לא של מים ולא של אש אלא חמדה טובה יש להקב"ה והוא מבקש ליתנה לבניו שנאמר ה' עוז לעמו יתן וכו' ויש לדקדק למה לא אמר להם מיד אין זה מבול אלא ה' עוז לעמו יתן ונ"ל דהנה יש לדקדק עוד מנ"ל היה לבלעם שאין הקב"ה מביא מבול של אש אלא ה"פ דאיתא במסכת בכורות דף נ' דפליגי ר' יהודה ורבנן במקנת בכור של גוי אי פוטר מן הבכורה דכתיב כל בכור בבני ישראל ר' יהודה סבר כל כל דהו משמע אפילו מקצת ורבנן סברי כל כולא משמע גם במסכ' סנהדרין גבי כי יכה כל נפש פליגי רבי יהודה ורבנן והנה בשבועת המבול כתיב ולא יהיה המבול לשחת כל בשר תמילא אי אמרינן כולא משמע קאי שבועת המבול שלא יבא המבול לשחת כולם אבל על קצתן יבא המבול ואי אמרינן כל דהו משמע לא יבא המבול אפי' לשחת קצתן והנה האומות היו יראים מאחר שלא רצו לקבל את התורה והעולם לא נברא אלא בשביל התורה שיביא הקב"ה עליהם את המבול וישתיירו ישראל בעולם והשבועה היתה לשחת כל בשר כולא משמע ולכך לא השיב להם בלעם בתחלה ה' עוז לעמו

יתן

יתן אכל מאחר שאמרו שמא תביא מבול של אש אמר להם אדרבה מזה מוכח שלא יביא כלל אפילו על קטן דכל כל דהו משמע דהנה אי אמרינן כולא משמע מתילא לכך התנה הקב"ה בשבועה דאם יחטאו קצת שיביא עליהם המבול והשתא דאמרו דמבול של אש לא היה בכלל בשבועה זו קשה למה הוצרך הקב"ה להתנות ולומר תיכת כל משום דאם יחטאו קטן יאבד אותם והרי יכול לאבד אותם במבול של אש אלא צ"ל דלכך אמר הקב"ה כל בשר לפי שלא רצו נח ובניו להפרות בעולם ואמרו מה אנו פרים ורבים למאירה לכך נשבע הקב"ה להם והנה בזה היו בני נח עיקר דנח לא הוליד אחר שיצא מן התיבה ולפ"ז מוכח דכל כל דהו משמע דאל"כ מה היתה ההבטחה שלא יפרו וירבו למארה דהרי אפשר שיכלה זרעם וישתאר רק זרע של אחד מהם אלא כל כל דהו משמע שלא יביא המבול אפילו על קטן ואפילו מבול של אש אינו מביא דאל"כ מה היתה ההבטחה לבני נח שהרי יכול לאבדם במבול של אש אלא השבועה היתה גם על מבול של אש ממילא זה אמר בלעם כבר נשבע והאומות לא הבינו ואמרו שמא מבול של אש הוא מביא ואמר אדרבה מזה מוכח שלא יביא לא מבול של מים ולא של אש אפילו על קטן ודו"ק

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דאי' במדר' פ' בלק לא היו ראויים עכו"ם שתשרי נבואה עליהם אלא כדי שלא יאמרו א"ה אילו היה לנו נביאים היו מחזירין אותנו למוטב ולכך השרה הקב"ה נבואה על בלע' ומה שהיו א"ה גדורי' מן העריו' מפני יראת המבול כבלעם פרץ גדרן עכ"ל ואיתא ברש"י בפ' בלק ע"פ בלק בן ציפור מלך מואב שלא אלי וז"ל כנוגב דעת העליונה ממילא כשראה בלעם שהם גדורן מן העריות לא רצה להתיר להם בפירש שהיה ירא מן העונש ועכשיו שבאו אצלו לשאול שמא מביא הקב"ה מבול לעולם אמר להם שאין לירא מן המבול שכבר נשבע הקב"ה ועשה ג"כ כנוגב דעת העליונה שיש לו פתחון פה שלא היתה כונתו להתיר להן עריות רק לפי שאלתן השיב להם שאין לירא מן המבול וק"ל ·

סליק מסכת זבחים

# מסכת מנחות

**דף יט** בתוספות בד"ה דתנא ביה קרא י"ב זימנין וז"ל אין להקשות דהוה שני כתובים דהרי אין מלמדין ה"פ לשמואל דאמר אין למדין דורות משעה אפילו מכתוב אחד ולמה שני כתובים וק"ל ·

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאיתא שם בדף ט' ד' שמאלית כתיבא ממילא היכא דאיכא יותר משני כתובים מלמדין ולכך מפרשי התוס' דאיכא שני כתובי' ושני כתובי' אין מלמדין וק"ל ·

**דף כט** ע"א תניא ר' יוסי בר יהודה ארון של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותן שנאמר וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהרופריך אלא מעתה והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר הכי נמי ומשני הכא כתי' כמשפטו התםכתיב כתבניתם ומקשי' התוס' וא"ת גבי משכן נמי כתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת כל כליו עכ"ל ויש לדקדק למה לא מקשי' התוס' על המקשה דיותר טוב היה לו להקשות מפסוק זה שהוא מוקדם וכ"ל דהמקשה היה סבר דמקרא ככל אשר אני מראה אותך לא קשיא מתה דכתיב מראה אותך דאפשר לומר מראה הוא לשון הוראה כמו דכתיב יורו משפטיך ליעקב הייני בדבור אבל מתה שנאמר במנורה וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר מוכח שפיר שהראה לו ממש דהרי כבר אמר למשה מעשה מנורה אלא שלא הבין משה רבינו עד שהראה לו מנורה של אש ולכך פריך מקרא והקמת את המשכן וגו' דכבר כתיב וראה ועשה בתבניתם ולמה שנה אלא שלא הבין ג"כ עד שהראה לו הקב"ה אבל לפי התרצן דמשני מדכתיב ועשה בתבניתם ממילא היכי דכתיב בתבניתם משמע שהראהו תבניתו מקשי' התוספו' שפיר מתה דכתיב את תבנית המשכן ואת כל כליו וק"ל ׃

**דף מה** נבילה וטריפה לא יאכלו הכהנים ולהדיוט שרי בתמיה פרשה זו אליהו עתיד לדרשה אמר רב אשי אני אפרשנו ס"ד מדאיסתרי אליקה לנבייהו ויש לדקדק מינה נבילה טריפה מאי איכא למימר וכה"ג הקשה רש"י בחומש בפרשת אמור על הפסוק נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה וכ"ל דאיתא במס' חולין דף י"א מנ"ל דאזלינן בתר רובא וכו' רב אשי אמר אתיא משחיטה עצמה דלמא במקום שחיטה נקב ותסיים שם דלמא היכי דאפשר אפשר ממילא לרב אשי היכי דאפשר לבדקו אסור לאכלו בלא בדיקה דהרי רש"י ותוס' כתבו שם מה דאנו אוכלים בלא בדיקה שסמינן ארוב היינו שם ממילא עוף דאפשר לבדקו כדאי' שם בגמ' בודק הקנה ושוחטו ואח"כ מהפך השט ובודקו דושט אין לו בדיקה מבחוץ לרב אשי הנ"ל אם שחט עוף בלא בדיקה הוא בחזקת טריפה ממילא במליקת עולות העוף דצריך לימלוק שני סימני' דא"א ליבדוק הושט מה שאוכלי' הכהני' מליקה נראה כטריפה דשמא במקום נקב מלק ולכך ה"א דאשתרי גם טריפה לגבייהו ואף לפי הגרסא דגרס רבינא אמר מתי' משחיטה עצמה ניחא ג"כ דרבינא תלמיד חבר דרב אשי היה וק"ל ·

**עוד** יש לדקדק על מה דאמר שם רבי יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדרשה מה דכתיב נבילה וטריפה יאכלו הכהנים כהנים הוא דלא אכלי הא ישראל אכלי וקשה דהרי איתא בקיצר כללי הש"ס אגב מס' ברכות דף כ"ה ע"א וז"ל דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן פירוש דברי תורה הם תורת משה רבינו ע"ה ודברי קבלה הם דברי נביאים שקבלו ברוח הקודש כל נבואה לפי צורך שעה והדור ולכך אין לומין על לאו דדברי קבלה דהמתירו לפעמים לפי צורך שעה עכ"ל ואיתא במס' חולין דף ל"ז על הפסוק דיחזקאל אהה נפשי לא מטומאה נבילה שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם היינו מסוכנת ממילא בלשון יחזקאל היה נקרא מסוכנת נבילה ממילא דלמא אהא אזהיר יחזקאל לכהנים לפי צורך שעה שלא יאכלו בשר מסוכנת ואין לומר א"כ מאי רבותא דיחזקאל שאמר לא אכלתי בשר מסוכנת הלא נאסר לכהנים די"ל לפי דקרא אהה נפשי ונומר הוא קודם לקרא נבילה וטריפה לא יאכלו הכהנים ממילא אמר יחזקאל אף קודם שנצטוו הכהנים על בשר מסוכנת לא אכל מבשר מסוכנת ואין לומר א"כ טריפה מאי איכא למימר בשלמא לפי תירוצא דרב אשי מתורץ גם טריפה כנ"ל מכח מליקה אלא לפי הנ"ל תקשה עדיין טריפה וי"ל דהרי לפי מה דמוקי ר' יוחנן דקאי אבהמה שלא הורמו מתנותיה אפשר לומר דקאי טריפה אבהמה שהורה בה חכם דשייך ביה לשון טריפה דאזהיר לכהנים שלא יאכלו מבהמה שהורה בה חכם ודו"ק ליישב ·

**דף סה** ע"א ת"ר אילין יומין וכו' שהיו הצדוקים אומרי' עצרת אחר שבת נטפל להם רבי יוחנן בן זכאי קרא עליו מקרא זה אחד עשר יום מחורב עד קדש ברנע ואם היה אוהב את ישראל למה איחרן מ' שנה אמר לו צדוק רבי בכך אתה פוטרני אמר ר' יוחנן כתוב אחד אומר תספרו חמשים יום וכתוב אחד אומר שבעה שבועות וכו' ויש לדקדק למה לא אמר ר' יוחנן מיד ראיה זו שהיא עיקר וכ"ל דבאמת סמך ר' יוחנן על ראיה זו דקבדי דלא תקשה עליו לכך אמר ר' יוחנן אחד עשר יום מחורב והצדוקי לא הבין זה ואמר רבי בכך אתה פוטרני והשיב לו ר' יוחנן דראייתו מכתוב אחד אומר וכו' אף כדי שלא יפקפק עליה לכך אמר האי אחד עשר יום מחורב ואפרש שיטתי דהנה התו' מקשים שם על רש"י מה דפירש שאם היה מוליך את ישראל דרך הר שעיר היו הולכים באחד עשר יום ובחומש פירש"י שכל אותן הדרך מחורב עד קדש הלכו בשלשת ימים עיין שם ומסיים שם התו' וז"ל והשתא נראה דלהכי מייתי האי קרא די"א יום דאם היה אוהב את ישראל למה איחרן ארבעים שנה ולא הצליחו כמו בג' ימים אילו שהלכו מהלך אחד עשר יום עכ"ל והנה יש לדקדק מאי נפקא מיניה מפירש התוס' דהרי אי השיבם ר' יוחנן מאחד עשר יום כפירש"י שהיה מהלך מחורב עד א"י י"א יום היא תשובה נכונה ולמה להתוס' לידחוק לפרש דראייתו של ר' יוחנן היתה ממה שהלכו מהלך י"א יום בג' ימים אלא ה"פ דהנה יש לדקדק עוד למה אמר ר"י כתו' אחד אומ' תספרו נ' יום וכתוב אחד אומר שבע שבתו' הלא שבע שבתו' כתיבא בריש אלא צ"ל לפי דבשנה ראשונה אחר מ"ת חל פסח ביום א' כדאי' ברש"י עשר עטרות נטל אותו היום היינו ר"ח ניסן ממילא בשנה ראשונה לא היו שבע שבתות ופירש הפסוק כך הוא וספרת' לכם שבע שבתות אם יהיה יום ראשון של פסח בשבת ועכשיו שחל פסח ביום א' תספרו נ' יום ולא שבתות תמימות וכן פירש אבן עזרא ז"ל ולכך אמר הכתוב תספרו שהוא לשון נוכח וע"ז עדיין יש לבעל דין לחלוק דיאמרו הצדוקים מנ"ל דפסח בשנה זו חל בא' בשבת דלמא חל בשבת והכי אמר קרא שנה זו תספרו רק נ' יום ובשנים אחרים שיחול פסח בשאר ימי השבוע תספרו שבעה שבועות תמימות ולא תליא המספר בנ' יום וכ"ל דראייתו של ר' יוחנן היתה ממה דכתיב תספרו נ' יום בלשון נוכח כדאי' באבן עזרא דמשמע באותה שנה אחר מ"ת היו סופרים רק נ' יום ובשנה זו חל פסח בא' בשבת ואעפ"כ לא ספרו יותר מנ' יום ושמא יאמרו הצדוקי' שחל פסח בשנה זו בשבת ולכך אמר תספרו נ' יום בלשון נוכח שלא תספרו רק נ' יום ובשאר שנים תספרו שבע שבועות תמימות ולא נ' יום לכך אמר ר' יוחנן להצדוקי' מה שהי' מהלך אחד עשר יום מחורב עד קדש ברנע הלכו בג' ימים כדפירשו התוס' ומשם מוכח דלא חל פסח בשנה זו בשבת דא'

קל

של יום ראשון של פסח בשבת של ר"ח אייר בשני בשבת דניסן לעולם מלא וחל עשרים באייר בשבת וכתיב ויהי בעשרי' יום בחודש השני נעלה הענן מעל משכן העדות ואיך הלכו בשבת חוץ לתחום דאורייתא שהוא י"ב מיל וגזה הצדוקי' מודי' דכתיב אל יצא איש ממקומו אך עדיין יש להם פתחון פה לומר מנ"ל שהלכו ביום ראשון של מסעות י"ב מיל לזה אמר ר' יוחנן ואם היה אוהב את ישראל למה איחרן במדבר מ' שנה ממילא כשחטאו בקברות התאוה שוב לא נעש'להם נס שילכו מהר דהרי בשביל שחטאו איחרן מ' שנה והרי מסע ראשונה היתה ממדבר סיני לקברות התאוה כדמפורש באלה מסעי ממילא מוכח שהלכו ביו' ראשון בנסיעתם ממדבר סיני מהלך ט' ימים וכשחטאו בקברות התאוה שוב לא נעשה להם נס ולפ"ז אין לומר שנסיעתם ממדבר סיני היתה בשבת ממילא מוכח בשנה זו לא חל פסח בשבת ולכך מפרשי התוס'דכך אמר להם ר' יוחנן שהיו הולכים בג' ימים מהלך י"א יום ודו"ק :

**עוד** אפשר לומר לפי פשוטו דאי' בילקוט פ' תשא דף קע"ז ע"ד וז"ל כתוב אחד אומר ששת ימים יעשה מלאכה וכתוב אחד אומר ששת ימים תעבוד אלא כשישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים כדכתיב בימי שלמה יהודה וישראל רבים כחול הים אוכלים ושותין ושמחים וזה שאמר ר' יוחנן בן זכאי לצדוקי מה נפשך אי ישראל עושי'רצונו של מקו' מתענגי'כל השנה ואין צורך לעשו'י"ט סמוך לשבת בשביל שיתענגו שני ימים כדברי הצדוקים ואם אין עושים רצונו של מקום אף משה רבינו אינו אוהבן דהרי כשחטאו איחרן מ' שנה מה שאפשר להלוך בי"א יום וק"ל :

**דף צה** במתני' לחם הפנים אפייתו בפנים ואינו דוחה את השבת אמר רבא הקשה אדם קשה כברזל ומנו רב ששת מדקתני אפייתו בפנים התנור מקדש והדר תנא ואינו דוחה את השבת איפסל בלינה עכ"ל ואפשר לתרץ דהנה איתא בדף כ' ע"ב גבי חביתי כה"ג דדוחין שבת משום דאי אפי ליה מאתמול איפספא לה ואי' בתוס' במס'מנחות דף נ"ו ע"ב בד"ה שילוקו כשידרו וז"ל היינו לת"ד אפייתו דוחה שבת דתנור מקדש דלת"ד אין אפייתו דוחה שבת לא היה חם בשע'ש דור עכ"ל ואי' במדרש פ' אמור ע"פ ויצא בן אשה הישראלית וז"ל ר' לוי אמר מפרשה שלמעלה יצא דכתיב ביום השבת יערכנו אמר וכי דרכו של מלך לאכול פת צונן והקשה י"ת וז"ל הלא לחם הפנים היה נאכל לכהנים לט' ימים ולא שייך אכילת גבוה רק עריכתו על השולחן ובשעת עריכתו על השולחן היה חם עכ"ל ולפי הנ"ל לא קשי' מידי דלכך מביא שם המדרש בההיא דתנינן לחם הפנים אינו נאכל פחות מט' ימים ולא יותר מי"א יום דאינו דוח'את השבת וי"ט ממילא לא הי' חם בשעת סידורו כנ"ל בתוס' והנה איתא בגמ' דף כ"ו נס גדול נעשה בלחם הפנים שילוקו כסידורו שנ' לשום לחם חם ביום הלקחו ואי' ברש"י במס' שבת פרק ב' גבי הטבת חמש נירות קודם להטבת שתי נרות וז"ל דעשרה נסי'שנעשה בבית המקדש לא נעשו תמיד רק בזמן שהיו ישראל עושים רצונו של מקום ממילא אפשר לומר מה דאמר במתני' אפייתו בפנים ואינו דוחה את השבת מילי מילי קתני לפעמים אפייתו בפנים היינו אם אפו מע"ש ולא נעש' בהן נס והוצרכו לאפו'בשבת שיהיו חמין בשעת סידורן כמו גבי חביתי כהן גדול היו נאפות בפנים ולפעמי'אינן דוחין את השבת היינו אם נעשה נס שהיו חמין היו נאפות בחוץ וכה"ג אי' שם בתוס' וז"ל תברא מי ששנה זו לא שנה זו ודו"ק :

**ועפ"ז** מתורץ מה שיש להקשות במדרש ילקוט בשמואל דאי' שם שהורה דואג לאחימלך שידחה אפיית של לחם הפני'את השבת ומכאן דוד המלך שהיו אופין בשבת ואמ'להם עריכתו דוח' שבת ואין אפייתו דוחה שבת עכ"ל וקשה לדעת המ' דאין אפייתו דוחה שבת לעולם איך הטעה דואג לאחימלך הלא זה היה בכל שבת מימות משה רבינו בלי הפסק ואיך לא ידע אחימלך אם היה נאפה בשבת אם לאו ולפי הנ"ל ניחא דאית' בילקוט שמואל דף ד' ע"ב בשם סדר עולם וז"ל אע"פ שהיה הארון בקרית יערים בנוב היו מקריבי' ממילא עולי רגלים היו עולים לקרית יערים דכתיב לפני הארון ה' ולא לנוב והנה רחמנא לא עביד ניסא למגנא שיהא הלחם פנים חם אלא כדאיתא שם שהיו מראין לעולי רגלים ואומר להם ראו חיבתכם לפני המקום ממילא בשעת נוב לא היה הלחם חם שלא היו שם עולי רגלי' ולכך הורה דואג שידחה את השבת וקיבל ממנו אחימלך ודו"ק :

**דף קי** נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ונאמר בעולת עוף אשה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים אמר רבא מאי קרא דכתיב מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה עכ"ל ויש לדקדק מאי מייתי ראיה יהודה ועוד לקרא ונ"ל לפי מה דאמר הכא דקרא אתא להורות ובלבד שיכוין לבו לשמים דהיינו דהמרבה צריך שיכוין לבו כמו הממעיט כדאיתא במדרש גבי קרבן עני כתיב נפש כי תקריב דמסתמא מקריב בכונה שלימה ה"ה המרבה צריך שיכוין בכונה שלימה ע"ז אמר רבא מאי קרא דלמא לכך כתיב אשה ריח ניחוח בתרווי'להורות דמעט בכונה שוה להרבה שלא בכונה ע"ז מייתי ראיה מדכתיב אם מעט אם הרבה וקשה הלא דרך הכתובים להזכיר הרבה ברישא כדכתיב וילקטו המרבה והממעיט אלא דבא להורות דהמרבה צריך שיכוין כמו הממעיט דאיתא בתוס' במס' פסחי' דף מ"ג ד"ה דאורתא דקרא דמקשינן סיפא לרישא ולכך ה"א דנשים אינן בבל תאכל חמץ מדכתיב לא תאכל חמץ שבעת ימים תאכל מצות וה"א כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ ולכך איצטריך קרא להורות דמקשינן סיפא לרישא כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ה"ה הכא לכך כתיב מעט ברישא להורות דמקשינן המרבה להממעיט מה מעט הוא בכונה כך המרבה צריך שיכוין וק"ל :

סליק מסכת מנחות

## מסכת חולין

**דף מט** ע"א אלא ר"ע ברכה לכהנים מנ"ל אמר רב נחמן בר יצחק מואברכה מברכך ופירשו התוספות ואפילו גוי המברך את ישראל מתברך כדאיתא בירושלמי ונ"ל דקשה מנ"ל דקרא ואברכה מברכך קאי לכל ישראל דלמא לאברהם לחוד אלא צ"ל דמוכח ממה דלא רצה הקב"ה שיברך בלעם את ישראל כדאיתא ברש"י דאמר בלעם א"כ אברכם אמר הקב"ה כי ברוך הוא ולמה לא רצה הקב"ה אלא כדי שלא יתברך בלעם ועדיין אפשר לומר דלמא לכך לא רצה הקב"ה שיברך בלעם את ישראל כדאיתא במסכת יבמות גבי לבן משום דטובתן של רשעים רעה אצל צדיקים לכך מפרשי התוספות דאפילו גוי המברך את ישראל מתברך כדאי'בירושלמי גבי ר' ישמעאל דאמר בבר מילתך אמורה ושתם מחשבות עכו"ם לע"ז כדאיתא במס' חולין ממילא אין לומר טובתן של רשעים רעה היא משום דדעתי' לע"ז כדאמר במס' יבמות הנ"ל דא"כ למה אמר ר' ישמעאל בבר מילתך אמורה אלא צ"ל דברי'שבלב אינן דברים ולמה לא רצה הקב"ה שיברך בלעם אלא משום שלא יתברך הוא מוכח דזה קאי לכל ישראל ולא לאברהם לחוד וק"ל ׃

**דף ג** אביי לא אמר כרבא לא סבר להא דרבא ויש להקשות הלא אמר בגמ' ליתא מסייע לרבא הכל שוחטין ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר וכו' ודוי דלמא כרב ענן והנה איתותב רב ענן בדף ד' מברייתא מכם ולא כולכם ממילא מוכח דברייתא הנ"ל איירי במומר אוכל נבילות לתאבון כרבא ואיך אמר אביי לא סבר להא דרבא וכי פליג אביי אברייתא ונ"ל דהנה ר"ת פירש בדף ב' ע"א טעם דאין מוסרין לח"ש וקטן לכתחלה לשחוט שמא יראו אחרים ולא ידעו שאחד עומד על גביו ממילא אביי סבר נ"כ דאין בודקין סכין ונותנין למומר הוא מטעם זה וזה דפירש"י בד"ה אביי לא סבר להא דרבא וז"ל דיהא ישראל מומר שוחט לכתחלה בבדיקת סכין ומה דאמר בברייתא הכל שוחטין ואפילו מומר קאי אדעבד דהרי מסקנא דגמרא דהכל שוחטין משמע כמי דעבד ומה דאמר בגמרא ליתא מסייעי ליה היינו לפי סברת רבא דהכל שוחטין הוא לכתחלה כנ"ל אבל לאביי הכל שוחטין ואפי' כותי איירי בדעבד כנ"ל וק"ל :

**עוד** שם רבא מאי טעמא לא אמר כשמעתיה ותשני לדבריו דאביי קאמר וליה לא סבירא ליה ויש להקשות הלא רבא מוקי לקמן מתניתין דהכל שוחטין ובכל שוחטין חדא לאתויי כותי וחדא לאתויי מומר ממילא סבר רבא כאביי ונ"ל דאיתא בתוס' בדף ג' ע"ב בד"ה בודק סכין ונותן לו וז"ל וי"ל דחיישינן דלמא משתלי ואכיל וכן איתא בהא"ש דאף אי אמרינן לכתחלה מותר לבדוק סכין ונותן לו מ"מ לא יסמוך ע"ז שיבדוק לאחר שחיטה דשמא ישכח לבדוק אחר שחיטה ממילא לסברא זו לכתחלה מותר ע"י בדיקת סכין ובדעבד אסור ע"י בדיקת סכין אחר שחיטה ממילא מתניתין דהכל שוחטין ובכל שוחטין דאפשר לומר דאיירי לכתחלה לכך מוקי רבא בכותי ובמומר אבל מתניתין דדין דאיירי גם בדעבד מדקתני שחיטתן כשרה לכך לא מוקי רבא בכותי ובמומר דבדעבד אסור כנ"ל ודו"ק ׃

**שם** ע"ב האי סכין דאיטמא במאי אליתא דאיטמ' במת בחלל חרב אמר רחמנא חרב הרי כחלל אב הטומאה הוא לטמי' לסכין

הלר סכין וטמית' לבשר. ופירש"י ז"ל והאי חרב הרי כחלל הכא לא איצטריך דכלא"ה כמי מצי מטמא לבשר דגברא אב הטומאה שבין ראשון ובשר שני עכ"ל ואפשר ליישב ע"פ דאיתא בתו' שם כל"ה טמא בחולין מאי למימרא וז"ל ואע"ג דאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י היינו דוקא בפירות דשייכא בהו תרומה עכ"ל תמילא אי לאו חרב הרי הוא כחלל ה"ה מצינן למימר לעולם דאיטמא במת ואיירי בחולין שנעשו על טהרת הקודש ומה דאמר וכלכל שלא יגע בבשר היינו טעמא דאיתא במס' שבת פ"א הטעם דגזרו על אוכל אוכל ראשון שיעשה הוא ראשון משום דזימנין דאכיל ושדי משקין לפומיה ופירש"י זה שכיח שאדם שותה עם אכילתו מתיל' אם נעשה הבשר ראשון אם ישתה יין באכילת הבשר יטמא היין דראשון עושה שני בחולין ויגרום טומאה ליין דשייכא ביה תרומה אבל אם הבשר שני לא אכפת לן אם ישתה יין בעוד הבשר בפיו דאינו עושה שלישי בחולין ואין להקשות הלא אף אם יהיה הבשר שני ויגע ביין יטמא היין דגזרו על משקין בהיות תחילה וי"ל שלא דהוי גזירה לגזירה ועוד י"ל לפי מה דכתבו התום' במס' שבת דאכתי לא גזרו על המשקין להיות תחילה גם איתא שם דלא כרבי יהושע וק"ל:

**עוד** יש לומר אם יאכל הבשר יעשה הוא ראשון וכל מה שיגע בפירות יטמא דהרי מהדר לאוקמי אליבא דר"א דסבר חולין שנעשו על טהרת קודש דמי דאי לר' יהושע לאו כקודש דמי ור"א סבר האוכל אוכל ראשון נעשה ראשון לכך אמר חרב הרי כחלל ואסור לשחוט אפילו בחולין סתם דיעשה הבשר ראשון ויעשה האוכלו ראשון וירבה טומאה כל מה שיגע בפירות ואסיר לגרום טומאה לפירות בארץ ישראל כנ"ל וק"ל:

**דף ה** הרמב"ם ז"ל פסק אפיקורס אין מקבלין אותו בתשובה ופי' בכסף משנה דראייתו של הרמב"ם ז"ל מדאמרינן בגמ' הכא מכם ולא כולכם להוציא את המומר לעב"ום עכ"ל והקשה בעל פרי חדש ז"ל מאי ראיה לאפיקורס ממומר הלא הרמב"ם פסק מומר מקבלין אותו בתשובה מתילא מוכח דמומר ואפיקורס אינם שוין גם מוכח דאינו ראיה מקרבן לתשובה וכ"ל דאי' במס' וביום פרק א' אמר רבא עולה דורן הוא היכי דמי אי עשה תשובה הא תנינן עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו ואי לא עשה תשובה זבח רשעים תועבה אלא דורן הוא עכ"ל ולפ"ז תקשה למה לי קרא להוציא את המומר הלא זבח רשעים תועבה אלא צ"ל דקרא אתי' אף אם חזר בתשובה אין מקבלין ממנו כד זי' בשילהי מס' מנחות הכהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש וכ"ש לדבר אחר פי' אם הקריבו לע"ז לא יקריבו במקדש והשתא אתי שפיר מדאמר מכם ולא כולכם להוציא את המומר וקשה דלמא אתא להוציא אפיקורס דהרי אפיקורס גרע ממומר כל אי' ברמב"ם הנ"ל ויותר מסתבר' לאוקמי קרא באפיקור' אלא דאין מקבלין את האפיקורס בתשובה מתילא לא צריך קרא למעט אפיקורס דזבח רשעים תועבה ובלא"ה אין מקבלין ממנו קרבן ובי איצטריך קרא למומר עכו"ם שחזר בתשובה דאעפ"כ אין מקבלין ממנו קרבן מתילא מוכח שפיר מה דאמרינן מכם להוציא את המומר דאין מקבלין אפיקורס בתשובה וק"ל:

**שם** ע"א ברש"י בד"ה חוץ מן המומר לנסך יין ולחלל שבתות וז"ל האי תנא חמירא ליה שבת מע"ז לפי דשבת מעיד על הקב"ה שברא את העולם וכו' וכ"ל דה"פ דאי' במס' שבת פרק כל כתבי כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו וי"ש לדקדק למה אמר כאנוש וכ"ל ע"פ דאית' ברמב"ם בימי אנוש גולל הטעות שחשבו לעבוד ע"ז ואין עבירה בדבר דמכח גדולת עבד ניכר גדולת רבו ואחר כמה דורות נשכח זה וחשבו על ע"ז בעצמה שהיא אלוה וזה פי' הגמ' כל השומר שבת אפי' עובד ע"ז וקשה אם יעבד ע"ז למה תשמר שבת לזה אמר כאנוש דחושב כאנו' דמכח גדול' עבד ניכר גדולת רבו נמצא יש ב' מיני עובדי ע"ז זה דסובר מכח גדול' עבד ניכר גדולת רבו משמר את התורה וזה שעושה ע"ז עיקר אינו משמר את התורה ולפ"ז תקשה מאי מקשה הש"ס אלב ענן מכרייתא הרי רב ענן איירי ממומר שאינו כופר בהקב"ה דהרי מייתי ראיה מאחאב ואחאב כיבד את התורה כדאי' בפ' חלק מפני מה זכה לימלוך כ"ב שנים מפני שכיבד את התורה שניתנה בכ"ב אותיות ולכך מותר לאכול משחיטתו וברייתא איירי במומר שכופר בהקב"ה ולכך אסור לאכול משחיטתו לכך פירש"י האי תנא דברייתא חמירא ליה שבת מע"ז דאל"כ למה הוצרך למיתני מומר לע"ז הלא פ"ש ממומר לחלל שבתות דהרי חמורה ע"ז הכופר בה כמודה בכל התורה כולה ושבת בכלל אלא צ"ל דאיירי במומר שאינו כופר בהקב"ה כאנוש וה"א דשבת חמיר דהמחלל שבת אינו מודה שהקב"ה ברא את העולם ולכך איצטריך לאשמעינן דאעפ"כ שחיטתו פסולה מתילא אף מומר לע"ז באנוש שחיטתו פסולה וקשה שפיר אלב ענן ודוק:

**דף ו** ע"ב ברש"י בד"ה וכתת נחש נחושת וז"ל כחזקיה מלך יהודה כתיב ואפשר לומר דקשה דילמא בימי אסא ויהושפט היתה הנחש אבל עשרת השבטים לכך פירש"י גבי חזקי' כתיב ובימיו כבר נגלו עשרת השבטים ואין לומר שהביאו הנחש בימיו כדי לרפאות חי שנשכו נחש כדאיתא בילקוט שהיה הנחש מרפא אף לאחר מיתת משה דהרי חזקיה גנז ספר רפואות וק"ל:

**דף ז** ברש"י בד"ה שריפא צרעת נעמן שהיא שקולה כמת שנא' אל נא תהי כמת וז"ל בצרעת מרים כתיב וכ"ל דהנה הנערה שאמרה לאשת נעמן אחלי לפני הנביא אשר בשומרון ויאסף אותו מצרעתו מוכח שראתה שאלישע ריפא למצורע אחד דאל"כ מנא ידעה דאלישע יכול לרפאות מן צרעת ולפ"ז תקשה איך אפשר לומר שנתקיי' ברכתו דאליהו בצרעת נעמן הלא ריפא לאחד קודם נעמן לכך פירש"י בצרעת מרים כתיב דוקא צרעת שלמית כמו צרעת מרים או לא הפגירה הקב"ה לא נתרפא שולמית כדאיתא בדברינו בחיי לכך אמר אהרן אשר בצאתו מרחם אמו כמו מצורע שגופו בך מרחם אמו אין לו רפואה בך תהיה אחותינו וכן איתא בשפתי חכמים בפרשת בהעלותך גם איתא במסכ' יומא דף כ"ב ע"ב בתוס' וז"ל מה שנצטרע דוד ששה חדשים כיון שנתרפא לא הוה שקיל כי הנך כמו אמנון ואבשלו' שהיתה בהם מית' וה"ה צרעת נעמן היתה צרעת שולמית דאמר אלישע לגחזי וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך עד עולם ולא שקילא אלישע לגמרי כך כדאי' בפ' חלק ובמס' סוטה דמדרום צרעת דקא פרחא עליה ובזה ידע אלישע שיהי' מצורע הוא וזרעו כדפירשתי בעז"ה במס' סוטה ובפ' חלק ודוקא צרעת עולמית חשוב כמת משא"כ זה שריפא אלישע קודם לנעמן אפשר לומר שלא היתה צרעת עולמית ולכך לא נתקיים ביה ברכתא דאליהו רק בנעמן וק"ל:

**דף ז** ע"ב בתוס' בד"ה גדולי' צדיקי' במיתתן וז"ל פי' בקונטר' דלדים מתה שהקיה בנגיעה בעלמא וקשה דאיב' מאי פריך ודלמא לקיומי ביה ברכתא דאליהו מ"מ היה גדול במה שטרח להחיות בחייו יותר ממותו וכ"ל דנפקא ליה מזה שכשיו הצדיקים נוגעים בהן כמה רשעים ויושבים אבלם ושם לא היה רשות לסתעכב אבלו עכ"ל התוס' והקשה הגאון בעל דת אש אף לתירוץ התוס' תקשה מאי מקשה הש"ס ודלמא לקיומי ביה וכו' הלא אע"פ היה גדול מתה שהחי' בנגיעה בעלמא וכי נעלם היה מן המקשה סברת רש"י ז"ל דמוכח דגדולי' מתה שהחיה בנגיעה בעלמא והניח בצ"ע ולנע"ד לפרש וקודם לזה נעתיק פשט הגמ' על מכונו דהנה רש"י פירש בדברי ר' יוסי ב"ח וז"ל זה האיש היה רשע וכ"ל מאי בעי רש"י בזה עוד יש לדקדק מה דמתרץ הש"ס היינו דתנינן על רגליו עמד ולביתו לא הלך וכי בשביל זה לא נתקיים ביה ברכתא דאליהו הלא בן השונמית לא חי לעולם גם מובא בירושלמי והובא בילקוט הא דרבי יוסי ב"ח דגדולים צדיקים במיתתן ואמר שם מילתא דר"א פליגי דאמר ר"א תדע לך כמה הצדקה משלום בן תקות שזה האיש היה שלום בן תקות ויש נ"כ לדקדק מאי פליג ר"א על ר' יוסי ב"ח אלא ה"פ דהנה לכאור' לא קשיא קושיית התו' דלכך פירש"י במקשה לא שני בלאו הכי פירש זה לא היה כאפשר שיניח אלישע פיו על פיו אחרי מותו והברכה דאליהו היתה צריכה להתקיים ולכך הוצרך להחיות בנגיעה בעלמא אלא צ"ל דהכי מקשי' התוס' בשלמא א"א גדולי' צדיקים במיתתן ולא היה ה"ם יותר גדול מה שהחיה בנגיעה אחר מותו ממה שהחיה בחייו פיו על פיו אתיא שפיר אלא אי אמרת דאין גדולי' במיתתן רק שהיה זה כדי לקיים ברכתא דאליהו היה לו להחיות אחד בחייו דבכי הקב"ה מקטין כנס מה דאפשר ואין הקב"ה עושה נס שלא לצורך אך אפשר לומר לכך לא החיה בחייו שרצה הקב"ה שיתקיים הברכה על איש זה שהיה צדיק לכך פירש"י בדברי ר' יוסי ב"ח זה האיש היה רשע ומקשה הש"ס ודלמא היה צדיק והכי הקב"ה שיקויים ביה ברכתא דאליהו ומשני הש"ס היינו דתנינן על רגליו עמד ולביתו לא הלך ומה הנאה היה ממנו ולמה לא החיה אלישע בחייו אלא דגדולים צדיקים ולא הגדיל הנס כמה שהחיה אותן בנגיעה בעלמא ולפ"ז מפורש הירושלמי הנ"ל דר' יוסי ב"ח ס"ל דסבר זה האיש היה רשע ור"א סבר שהיה צדיק ולכך מולתא דר"א פליגי בכלל העולה דלפי רש"י דפירש דמוכח דגדולי' צדיקים מתה שהחיה בנגיעה בעלמא קשה מאי מקשה ודלמא לקיומי ביה ברכתא דאליהו הלא מ"מ מוכח מתה שהחיה בנגיעה בעלמא וכ"ל דהכי מקשה דלמא היה צדיק ורצה הקב"ה שיקויים ביה ברכתא דאליהו ולפ"ז קשה למה הקשה ודלמא היה צדיק יותר טוב היה להקשות לפי סברת ר' יוסי ב"ח דסבר שהיה רשע מ"ל דגדולי' צדיקי' דלמא לכך קם על רגליו לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק כדאי' במסכ' נדרים דר' יוסי למד מהאי קרא דאין קוברין רשע אצל צדיק לכך קם על רגליו ומתרצים התוס' דאפשר

ללמוד

ללמוד גדולים צדיקים ממה שבחיים יושב רשע אצל צדיק וגם לא היה רשות להתעכב אצלו לכך לא הקשה הש"ס ודלמא משום שאין קוברים רשע אצל צדיק דאף אי תאמר כן מ"מ מוכח דגדולים צדיקים במיתתן ולכך הקשה ודלמא היה צדיק ורצה הקב"ה שיקויים ביה ברכתא דאליהו ודו"ק :

**דף ח** ע"א אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה סכין של ע"א מותר לשחוט בו ואסור לחתוך בו בשר מותר לשחוט בו מקלקל הוא ואסור לחתוך בו בשר מתקן הוא אמר רבא פעמים שבשוחט אסור בשסוכנת ומחתך מותר כאטמא דקייתי לקורבנא פירש דקיימי לשלטן דורון לאדם חשוב ופריך הש"ס ותיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא פירש"י אע"ג דהוא מקלקל אסור לחתוך משום שמנונית דאיסורא דנבילות שנבלעו בסכין עכ"ל ויש לדקדק למה לא מקשה על מה דאמר ג"כ אסור לחתוך משום מתקן ותיפוק ליה משום שמנונית וצ"ל דאיתא באשר"י וז"ל הרמב"ם ז"ל סבר מה דאמר הכא איסור והיתר הוא לענין איסור הנאה ונראה לי הא דקאמר אסור לחתוך בו בשר היינו לכתחלה ולא שיאסר בהנאה ולא דמי לתנור חדש שהוסק בעצי אשירה שאסור התנור דשם נעשה כולו באיסור אבל הכא בשביל חתיכת הבשר בסכין של עכו"ם לא נאסר בהנאה תדע לך מדפריך ותיפוק ליה משום שמנוני' דאיסורא ואי ס"ד דנאסר הבשר בהנאה מאי פריך הא אתא לאשמועינן דנאסרה כל הבשר ואי משום שמנונית לא נאסר אלא מקום חתך וגם אי פריך ותיפוק ליה אהיתרא דמותר לשחוט בה או מותר לחתוך בה קשה מאי פריך הא אצטריך לאשמעינן היתר הנאה וכו' דהיתרא עדיף לאשמעינן אע"ג דאסור לכתחלה משום שמנונית אם שחט בה בדיעבד שלא נאסר בהנאה מה שישמעינן דאסור לכתחלה שזה דבר פשוט עכ"ל הרא"ש ז"ל מתולא לדעת הרמב"ם ז"ל דסבר דלא שייך לומר מותר ואיסור הנאה לחוד ודאמר מותר משמע שהוא מותר לגמרי אפשר לתרץ מה דלא מקשה על רב נחמן כפשוטו דעל ר"נ לא קשיא מידי מה דאמר מותר לשחוט בה דאפשר לומר דסבר כרבה בר בר חנה דאמר שם בעמוד ב' דסגי בשחיטה דאגעי' דצריך לאפלט דם לא בלעו גם על מה דאמר אסור לחתוך בה בשר משום מתקן לא קשיא ותיפוק ליה משום שמנונית דאפשר לומר דאתא לאשמעינן איסור הנאה אבל הכא דאמר מות' לחתוך בה בשר דמשמע מותר לגמרי קשה שפיר והלא אסור משום שמנונית דאיסורא וק"ל : ולדעת האשר"י ז"ל ה"פ דהנה יש לדקדק בדברי האשר"י מנ"ל למקשה להקשו' ותיפוק לי' דלמא מה דאמר אסו' קאי לענין הנאה דהנה האשר"י ז"ל הוכיח מדברי המקשה ומנ"ל למקשה זה אלא צ"ל דהמקשה הוכיח מדברי רבא דלא נאסר כל הבשר דאי ס"ד דנאסר כל הבשר שהוא ויש בו שבח עכו"ם כמו כטל ברכה מעלי אשיה ואבנ כנגד דכל הכנגד אסור דא"כ תקשה למה אמר רבא מחתך מות' הרי אם הוא מחתך חובת בגופך לו לפי שעה זו לחתוך ומה מועיל להתיר כל הבשר בהנא' בשביל שנפסד קצת אם יתרתי אדם חשוב הלא בשביל הנאה זו כבר נאסר כל הבשר בהנאה וכן אי' בתו' שם וז"ל אע"ג דמלאכת מחשבת היא דלכך הוא שוחט מ"מ לא חשיב הנאה כיון שקלקלו את על תיקונו עכ"ל וזה הוא דוקא בשוחט משא"כ במחתך בשר אפילו באטמי דקיימא לקורבנא כדאי' באשר"י שם אלא צ"ל מה דאת' הכא אסור ומותר אינו קאי לענין שיאסר הכל בהנא' רק לכתחילה אסור כדאי' בי"ד בש"ך סי' יוד ולכך אם יש קצת השחתה מותר וע"ז מקשה ותיפוק ליה דהרי אפילו באטמי דלא קיימי לקורבנא יש השחתה קצת דהרי צריך לקלוף מקום חתך משום שמנונית דאיסורא גם מקשה איך אפשר לומר מה דאמר ר"נ אסור לחתוך בה בשר אינו רק לכתחילה הלא בלאו טעמא דמתקן אסור לחתוך לכתחילה דבר שצריך קליפה כדאי' בי"ד ולכך אמר ליסגא ותיפוק ליה ודו"ק :

**דף יא** ע"א בתוס' בד"ה אתי' מפרה אדומה וז"ל וא"ת דלמא היינו טעמא דפרה דאוקמא אחזקה וי"ל דאיכא חזקה אחרת העמד טמא על חזקתו עכ"ל ויש לדקדק לפי מה דסברי רבנן פרה בת ג' עגלה בת ב' מאי אמר שם בגמ' ראי' מעגלה ערופה דאזלינן בתר רובא דלמא היינו טעמא דאוקי אחזקה וגם ליכא לתרץ כתירוץ התוס' העמד טמא על חזקתו ונ"ל דאי' במס' חולין דף כ"ח רבי אומר סימן לטריפה ל' יום אמרו לו והלא הרבה מתקיימות שתים ושלש שנים ומבין שם והלכת' בזכר י"ב חודש ובנקיבה כל שאינה יולדת מתחילה מה דאמר בנקיבה כל שאינה יולדת אף שעברו עליה י"ב חודש אינו סימן מדאמר כל שאינה יולדת אינה יוצאת מספק טריפה גם מדאמרו חכמי' להכי מתקיימות ב' וג' שנים מוכח דנקבה מתקיימת ב' וג' שני' מתחלה גבי פרה מקשים התוס' שפיר דאפשר לומר בה אוקי אחזקה ע"י שילדה דקי"ל אם עלה עליה זכר שלא מדעת בעלים כשרה אבל עגלה שהיא בת ב' שנים דאינה ראויה להוליד ליכא חזקה דהויא[n] י"ב חודש אינו אלא בזכר ולא בנקבה ומה דנקטו התוס' למ"ד טריפה אינה חיה היינו טעמא דהתוס' אזלי לשיטתם דפירשו במס' ע"א פ"ק גבי ודלמא נח נופיה טריפה הוה דלמ"ד טריפה אינה חיה סבר ג"כ שאינה מולידה ובלא"ה צ"ל כך דאל"כ מאי מקשים התוס' הנ"ל הלא י"ב חודש רק בזכר הוא סימן ולא בנקבה וק"ל :

**שם** ע"ב מנ"ל דאזלינן בתר רובא אתי' ממכה אביו ואמו דלמא לאו אביו הוא ודחי הש"ס דלמא כגון שהיו אביו ואמו חבושי' בבית האסורים עכ"ל ויש לדקדק דהנה במס' סנהדרין איתא המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה ופריך ואימא עד דקטיל מקטיל ותשני קטל אחר בסייף קטל אביו בחנק וקשה דלמא אתא קרא באביו טרפה דלא חייב באיכא אחריני' אלא צ"ל באביו טרפה אינו חייב ג"כ כדאיתא במס' סנהדרין גבי פלוגתייהו דר' יהודה ורבנן אי נפש כל דהו דאמר שם שהכל מודים בטרפה אין כאן נפש כלל וכן אי' במס' שבת בדף ל"ו ע"א דגבי טרפה לא שייך חבורה מחתך בשר בעלמא הוא ולפ"ז קשה למה לא מביא ראיה ממכה אביו ואמו דלמא טרפה הוא ולא שייך לידחות כגון שהיו בבית האסורי' גם לא שייך לידחות דבדקינן לי' ודו"ק :

**שם** בתוס' בד"ה כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורי' וז"ל ועוד הוה מצי למידק דלמא מנו' דאזלינן בתר חזקה דהעמד האם בחזקת צדקת עכ"ל ויש לדקדק למה לא דחי הש"ס מסברא זו דזה יותר טוב ממה דדחי השתא שהיו חבושים בבית האסורים וי"ל דהתוס' אינן מפרשי' זה אליבא דאמת רק רוצים לתרץ מה שיש להקשו' הכא למה מביא הש"ס ראיה ממכה אביו ואמו הוה ליה להביא ראיה מכהן שעובד עבודה בשבת דלמא לאו כהן הוא שאמו זינתה וע"ז ליכא לידחות כגון שהיו חבושים בבית האסורים דהרי אנו רואים שהיו כהנים עובדים בבית המקדש שלא היו חבושים אביהם ואמם לכך מפרשו התוס' מכהן אינו ראיה דמצי לידחות דלמא העמד האם על חזקתה אבל במכה אביו ואמו ליכא למימר העמד האם על חזקת צדקת דהרי הוא רשע ואיתא ברבינו בחיי פ' אמור על הפסוק ושם אמו שלומית בת דברי וז"ל כל מי שנראה בו סימני עזות ופחזות אין ספק שאמו רשעה ולכך אמר שם אמו אחר שהזכיר החטא לבאר כי היא היתה סיבת החטא ולכך הזכי' במלכי ישראל שם האמות לבאר כי טבע האדם מתדמה לטבע האם וכו' עיין שם ודו"ק :

**דף יג** ע"ב ברש"י בד"ה איכא דאמרי וכו' ונפקא מינה לפירוש קמא דווקא שחיטת נכרי אינה מטמאה באהל גוים שבח"ל לאו עובדי ע"ז הם כדאי' שם אבל שחיטת מין דישראל מטמא באהל ולפירוש שני אינה מטמאה שום שחיטה אפי' מין דישראל ופשוט הוא :

**דף טו** ע"א ברש"י בד"ה ר' יהודה אומ' בשוגג הקשה שם הגאון רש"ל ז"ל ותירץ הגאון מהרש"א ז"ל עיין שם ולא זכיתי להבין דברי מהרש"א ז"ל דלפי מה דתירץ שם תקשה הי' לרש"י להוכיח בקיצור דרב סבר דומיא דיום הכיפורי' דאסור גם לאחרים בו ביום עוד קשה הרי בתוס' אי' בהדיא דטעמא דר"מ משו' דלא קנס שוגג אטו מזיד עוד קשה לפי דברי הגאון ז"ל מנ"ל למקשה במס' גיטין דף כ"ג ע"ב להקשות דר"י אדר"י דלמא טעמא דר' יהודה לאו משו' קנסא ולע"ד נראה לתרץ קושית מהרש"ל בענין אחר דהנה רש"י פירש בד"ה לא יאכל בו ביום דר"מ סבר לא יאכל בו ביום עד שתחשך ובכדי שיעשה וה"ה לאחרים נמי אסור למיכלי בו ביום משום דלא נמטיי' הנאה מאיסורא וכי שהי עד לאורתא בכדי שיעשה לא מטי ליה הנאה מיני' מתולא אין לומר כדעת מהר"ם ז"ל דלפי דבריו הוה כמו איסו' בתבשיל בשביל שנתבשל בשבת וא"כ למה מותר אחר שבת גם הלשון דרש"י אינו מדוקדק מה דפירש ליה הנאה והוה לי' לפרש להם הנאה לכך נראה דה"פ באמת מן הדין אחרים מותרים להנות דלא עבדו איסורא ומה דאסרו לאחרים הטעם כדי דלא נמטי' לי' הנאה להתבשל דלפעמים היא הנאה למבשל מה שאחרים אוכלין שיתכבד להם וכן איתא בי"ד בטע"ז סי' קי"ט ולכך אסרו גם לאחרים וזה כוונת רש"י במה דפירש קנסו שוגג אטו מזיד דהם יהנו ממעשיו שיאכל אחרים חיישינן שיעשה כך פעם אחר במזיד ואין להקשות מהיכי תיתי שיעבור במזיד לחלל שבת דלכך פירש"י ולקמן פריך והא מתחייב בנפשו קתני ותשני ה"ק אע"פ דבמזיד מתחייב בנפשו היה לו להזהר ביותר לעשות עבירה גדולה כזו ולא ישכח ומדלא נזהר כ"כ שבא לידי שכחה הוה קרוב למזיד וכן מצינו בעירוב תבשילין אף אם שכח נקרא פושע שהיה לו ליזהר שלא ישכח ועיין שם במגן אברהם מתולא הוה קרוב למזיד לכך אמר חיישינן שמא יעבור במזיד וע"ז מקשה רש"י ז"ל מנ"ל דפירושו דקנסינן שוגג אטו מזיד שלא יעשה פעם אחר במזיד ולכך גם לאחרים אסור שלא יבשל פעם אחר במזיד בשביל אחרים דלמא פירושו קנסינן שוגג אטו מזיד היינו אף שהוא אומר שבישל בשוגג דלמא שקר הוא אומר ומזיד הוא ולכך קנסינן ליה כמו מזיד ומטעם

וכה"ג איתא' בריש פרק בירה ומטעם זה לאחרים שרי מן הדין דהם לא עבדו איסורים כנ"ל ותנא דמתני' דסבר לאחרים אסור דמיא דיו"הכ לאו ר' יהודה היא ומתרץ רש"י ע"ז בשלמא אי אמרינן קנסו שוגג אטו מזיד שלא יעשה פעם אחרת במזיד אתי' שפיר דשרי ליה במוצאי שבת לאיכל בכדי שיעשה דאין לחוש שיעשה פעם אחר במזיד דהרי אסור לאכול עד בכדי שיעש'אבל אי אמרי' דקנסו שוגג אטו מזיד שמא מזיד הוא בדין הוא לאסור עליו עולמי' כדקתני במזיד לא יאכל עולמי' ולכך פירש"י בלשון נמשי ליה הנאה ולא פירש דלא לאכול איסור' דאף שהוא אינו אוכל אפשר שיגיע לו הנאה לזה שעבר וביטל אם אחרים יאכלו גם בדברי ר' יוחנן הסנדלר פירש"י דלא נתהני מעבירה בלשון יחיד ושם קאי על אכילת אחרים ולפ"ז הנ"ל הגרסא ישנה שמביא מהרש"א יותר נכונה וכן אי' במס' יבמות דף פ"ט שוגג לא חיישינן דלמא פשע מזיד חיישינן דילמא פשע והתם שם שוגג קרוב למזיד חיישינן גם כן שמא יפשע ודוק :

## דף י"ז

ע"א בעי ר' ירמיה איברי בשר נחירה שהביאו עתהם לא"י לר"ע דאמר לא נאסר להם בשר נחירה במדבר מהו ופריך היכי דמי אלימא בשבע שכבשו השתא דבר טמא איסתרי להו דכתיב ובתים מלאים כל טוב כו' אלא לאחר ז' שכבשו ואיבעיית איתא כי אשתרי להו שלל של עכו"ם דידהו לא אשתרי להו ושמעתי מקשים תמה על מה דאיתא ברמב"ם הלכות מלכים וז"ל חלוצי צבא כשיכנסו כגבול גוים מותר להם לאכול נבילות וטריפו' ובשר חזיר ותפי השמיעה לחם דכתיב ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים ודוקא אם ירעב ולא ימצא מה לאכול עכ"ל ולפי דבריו תאי מקשה הכא השתא דבר טמא אשתרי להו הלא דבר טמא אינו מותר אלא באין להם בשר אחר וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מנ"ל להרמב"ם דמותרין חלוצי צבא בדבר טמא דילמא מה דכתיב ובתים מלאים כל טוב זה דוקא במלחמת חוב אלא דהרמב"ם ז"ל סבר מה דבעי ר' ירמיה אינו מה שהותרה להם בעת ההיא דא"כ מאי נפקא לן מבעייא זו מה דהוה הוה ומה דפירש"י דרוש וקבל שכר זה נראה דחוק להרמב"ם ז"ל גם זה נראה דחוק לומר הואיל והותרה להם בהיותן במדבר להתיר להם · מה שהיה בידם בשר נחירה אחר שנאסרו בבשר נחירה כסברת הרא"ש ז"ל דא"כ הוה ליה למבעי כשנאסר להם בהר סיני בשר חזיר והיה עמהם בשר חזיר אי נאמר הואיל והותרה להם קודם מ"ת ובאת לידם בשעת היתר תהא מותר להם לכך נראה להרמב"ם דר' ירמיה בעי לר"ע דסבר דלא נאסר להם בשר נחירה בשעת מתן תורה הוה כמו איסור דרבנן כדאי' ברש"י במס' יומא דס"ח בד"ה פשיט'וז"ל הלא תחומין דרבנן שנתקן לאחר מ"ת ואי'במס' עירובין דף י"ז ד' דברים פטרו במחנה מעירובי חצירו' ומנטילת ידים מחמת שהן מדרבנן אי נ"כ הותרה להם בשר נחירה אם אין להם בשר שחוטה דהוה כמו מדרבנן· הואיל שלא נהג מיד בשעת מ"ת אי לאו וע"ז פריך אימת אלימא בשבע שכבשו השתא כתלי דחזירי אשתרי להו שנהג מיד אחר מתן תורה בשר נחירה מבעיא אלא לאחר שכבשו היינו במלחמות הרשות מבעיא ליה כנ"ל אי נמי לעולם מלחמת הרשות שוה לענין זה למלחמ' חוב וכי אשתרו להו שלל של עכו"ם דידהו לא אשתרי להו לכך פסק הרמב"ם ז"ל כפירוקי בתרא שהוא תמיד העיקר להוראה דמלחמת הרשות שוה לענין זה למלחמת חוב גם מתורצת קושי' הנ"ל דהנה לפי סברת הרמב"ם בעי ר' ירמיה אי הותרה להם מחמת שאינו מתיר איסורי' כמו איסורי' שנהגו מיד בשעת מ"ת ולא מחמת שבא לידם בשעת היתר ולפ"ז מוכח דבעיין קאי אם אין להם בשר שחוטה דאל"כ מהיכי תיתי לשבוק היתרא ולאכול איסורא וכן פירש כסף משנה אי שכיח ליה היתרא מסתמא לא שביק היתרא ואכיל איסורא גם לכך פסק הרמב"ם דוקא מה שכיבשו מותר ולא מה שהביאו עמהם כפירוקא בתרא כנ"ל ודוק ·

## ורע"ד

נראה לפרש בעיי דר' ירמיה באופן אחר דהנה יש לדקדק למה לא אמר בשר נחירה ולמה בעי על איברי בשר נחירה אלא ה"פ דאי' בדף ל"ג אמר רב אחא בר יעקב ש"מ מדרים לקים מזמנין ישראל על בני מעיים ואין מזמנין עכו"ם על בני מעיים מאי טעמא ישראל דבשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיט'מעלייתא אשתרי להו עכו"ם דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא הני כאבר מן החי דמו ופירש"י וז"ל דאמר ר"ל כיון שנחתך הוה ריאה כמנחה בדיקולא והוויין איברים הפנימין כמי שהוציאו מן הבהמה בעודה מפרכסת ונכרי לאו בשחיטה תליא היתר אכילה דידיה שלא הוזכרה שחיטה אצלו ואבר מן החי נאסר להם ואין מצאים להם מאבר מן החי עד שתמות עכ"ל מתילא לר"ע דסבר שהותר להן בשר נחירה במדבר כשרבו לעבו' את הירדן וידעו שיאסר להם בשר נחירה מסתמא שחטו הבהמות שיביאו עמהם בשר כשר ואחר שעברו את הירדן והביאו עמהם

שהאיברים הפנימין ע"ז בעי ר' ירמיה אי היה מותר להם איברים הפנימים מה ששחטו בעת שהיה עדיין מותר להם בשר נחירה דבאותו שעה ששחטו היה אסור לבן האיברים הפנימין דבאותו שעה היה אצלם בנחירה והיה כאבר מן החי מי אמרינן הואיל ואי הוו שחטו השתא אחר שעברו הירדן היו מותר להם האיברים הפנימי' אילו האיברים שהביאו עמהם נמי מותר או דלמא הואיל שנאסרו להם אילו האיברים בשעת שחיטה באיסורן קיימין ונפקא מיניה אם שחט גוי בהמה ונתגייר אי מותר באיברים הפנימים אילו מזו הבהמה ששחט קודם שנתגייר וכה"ג איתא בילקוט פ' ראה מלת מאת זובחי הזבח לרבות אם שחט בהמה ונתגייר שפטור מן המתנות ואין להקשות ממה דאמר שם בגמרא הנ"ל מי איכא מידי דלגוי אסור ולישראל שרי די"ל דאי' בכסף משנה הלכות מלכים פרק ט' מה דאמר מי איכא מידי וכו' דוקא אם שחט ישראל שהוא בר שחיטה אבל אם נשחטה ע"י עכו"ם דלאו בני שחיטה ניניהו אסור לאו לעכ"ם על הבשר שפירש קודם שיצאה נפשה ודוק :

## דף יח

ברש"י יוסף בר חייא וז"ל הוא רב יוסף דכולא ש"ס ה"פ דקשה על מה דאמר שם אטו מכ"ע גמיר פירש"י שמא לא אמרו לו כהוגן וקשה ולמא טעמא דנפשיה קאמר לכך פירש"י דזה רב יוסף דכולא ש"ס שהיה סיני פי' אף שהיה חריף לא רצה להורות מסברא דנפשיה רק מה ששמע וק"ל :

## דף כב

ע"ב ברש"י בד"ה איצטריך קרא למעוטי ספיקא וז"ל מי איכא ספיקא קמיה קוב"ה אי פשיטא לך דגדולים ניניהו אייתינהו בתורים ואי פשיטא לך דקטנים ניניהו אייתינהו בבני יונה וכיון דלא פשיט לן לא הא ולא הא מהיכי תסיק אדעתי' לאכשרינהו עכ"ל ויש לדקדק דרש"י אוחז שבלא בתרין רישין דבתירוץ דליכא ספיקא קמי קוב"ה סגי גם בתירוץ בתרא דלא איצטריך קרא למעוטי דמהיכי תסיק אדעתיה לאכשרינהו סגי וכ"ל דרש"י מתרץ קושית התו' שהקשו מבהרת ושער לבן ספק איזה קודם דאיצטריך קרא לטהרו או לטמאו דלא תימא דילמא כהה וטמא ואי אמרינן דלא איצטריך קרא למעוטי ספיקא דספק הוא מתילא להחמיר מוכח מה דכתיב כהה להורות דספיקא טהור ולמה לי קרא לטהרו או לטמאו לכך פירש רש"י באמת איצטריך קרא למעוטי ספיקא ומה דאמר הכא דלא איצטריך קרא למעוטי ספיקא שאני הכא בשלמא גבי בהרת ושער לבן איזה קדם דספק זה אין לברר דאף בימי משה רבינו ע"ה לברר ספק זה אם הסגירו את המצורע ואינו ידוע איזה קדם אבל מתולת הגיהוב אי נאמר פעם אחת שהוא גדול או קטן שוב ליכא ספיקא מתילא אינו ראיה מה דלא מיעטן קרא דבימי משה ידוע היה אי גדולים ניניהו אי קטנים ניניהו וזה דפירש"י איצטריך קרא למעוטי ספיקא בתמי' דספק זה לא איצטריך קרא למעוטי דהרי קמי קוב"ה ליכא ספיקא ואי פשיט' לך דגדולי' ניניהו לא איצטריך קרא דהם בכלל תורים ואי פשיטא לך דקטנים ניניהו הם בכלל בני יונה מתילא לא איצטריך קרא למעוטי ספיקא זו דבימי משה ידוע היה מה הם וכיון דלא פשיט לן דעכשיו נסכח מאתנו מה הם מהיכי ס"ד לאכשרינהו דספק זה לא איצטריך למעוטי דאין לומר אי לאו קרא ה"א להיתרא מכח מה דלא רבתה התורה לאיסורא כמו גבי בהרת דמשום זה אין להתיר דאפשר לומר לכך לא רבתה התורה משום דלא איצטריך דבימי משה רבינו ידועה היה ודו"ק ׃

## דף כד

ע"א בתוספות וז"ל אומר ר"ת דחוקה עיכובא אינו מתמעטת רק מגזירה שוה עכ"ל ה"פ דאיתא במס' מנחות דף י"ט ע"א אמר רב כל מקום שנאמר תורה וחוקה אינו אלא לעכב ומסקנא שם אע"ג דכתיב תורה אי כתיב חוקה אין ואי לא לא ואיתא שם בתוס' אומר ר"ת דבכל מקום דאמרינן חוקה עיכובא אינו מתמעטת רק מגזירה שוה ומשיים שם ומיהו מעיקרא ודאי הוה בעי לאמר בשמעתין מתמעטות דהוה בעי תורה וחוקה עכ"ל מתילא אי אמרינן מג"ש לא בעינן תורה ואי מתמעטות' בעינן תורה וחוקה וזה פי' התוס' הנ"ל דקשה למה לא אמר רב הכא גבי פרה תורה וחוקה כמו דאמר במס' מנחות הנ"ל לכך פי' ר"ת דלפי מסקנא אינה מתמעטות רק מג"ש ולכך לא בעינן תורה דבחוקה לחוד סגי ודו"ק ׃

## דף לג

בתוס' בד"ה והא נגיעה היא וכו' ה"פ דאיתא ברש"י במס' חגיגה דף ו"ח מדקתני ומותר בחולין ובמעשר משמע לאכול וקאי אשאר דברים שנזח היינו הכא ראשו ורובו במים שאוכים וכדומה לזה שניפו טמא אבל בידים משואבת מודים חכמים שמותר לאכול דבנגיעה לא פליגי ובגופו אין שום טומאה וזה שכתבו התוספות כיון דאין גופו טמא וק"ל ·

## דף לד

ע"א בתוספו' בד"ה שני שני למה וז"ל ואע"ג דאיכא למיגזר דבהדי דאכיל אוכלים טמאים שדי משקים

דמעשר לפומיה וכו' והא דכתבו התוס' משקים דמעשר ולא כתבו משקין דתרומה ה"פ דאיתא שם בעמוד ב' אמר עולא האוכל שלישי של חולי' נפסל גופו מלאכול בתרומה . וכן איתא ברש"י כדף ל"ג ע"ב בד"ה שלישי נעשה שני לקודש מתולא אף אם נאמר האוכל אוכל שני נעשה שלישי ישמור עצמו ממשקי' דתרומה דנפסל גופו לאכול בתרומה אבל ממעשר לא ישמור עצמו דשלישי מותר במעשר דע"כ לא פליגי ר' מאיר וחכמים אלא בשני אי מותר במעשר אי לאו ומאחר דמותר במעש' איכא למיגזר שמא יהיה אוכל שני בתוך פיו וישתה משקים דמעשר ויעשו תחילה דכל הפוסל תרומה מטמא משקי' להיות תחילה ולכך כתבו התו' משקי' דאי בנגיעה מותר במעשר ליגע בשני כדאי' שם בגמרא וק"ל :

**שם** בתוס' בד"ה משקי' נמי תחילה כו' וז"ל לא בא להקשו' שכמוהו יעשה ראשון דלמה יש לו להיו' ראשון עכ"ל ה"פ דהרי הגזירה שגזרו היא טעם שמא ישדי משקי' דתרומה לפומיה בעוד דאוכל שני בפומ' מתולא אף אם נגזור רק שיהיה שני אסור לאכול בתרומה כדאי' בתוס' בד"ה האוכל אוכל ראשון דבשני סגי אלא רוצה לומר דס"א דעביד שני ע"י משקי' דוקא אך לפ"ז היא גזירה לגזירה דהא משקים תחילות מדרבנן היא לכך פירשו דלפ"ז לא גרסינן שאני משקי' דיגלולי' לקבל טומאה דת"ת לא תירץ כלום דאע"פ שהן עלולי' מ"מ מדרבנן הוא וק"ל :

**שם** ברש"י כל"ה מפני שטהרתה של תרומה וכו' ה"פ מדאמר ר' יהושע אף אני לא אמרתי משמע דאמר ר' יהושע לר"א לא כמו שאתה סובר מה דאמרתי בחולין שנעשו וכו' אתינא לאשמעינן דיש בחולין שנעשו על טהרת תרומ' שלישי וכ"ש אם נעשו על טהרת הקודש שאני לא אמרתי אלא בחולין שנעשו על טהרת תרומ' דוק' מתולא סבר רבה ב"ב חנה דר"י סבר דוקא על טהרת תרומ' ולא בנעשו על טהרת הקודש דאי ר' יהושע יהיב טעמא למילתיה ולכך אמר באיזה חולין נעשה שני לקודש בחולין שנעשו על טהרת תרומה משום דטהרתה טומאה היא אבל קודש אבל בחולין שנעשו על טהרת הקודש אינו עושה שני דחולין שנעשו על טהרת הקודש משתמר כמו קודש ואינו מדרש לקודש ולעולם' חולין שנעשו על טהרת הקודש אית בהו שלישי דא"כ מאי מותיב ליה ר"א שלישי שני למה הא אשמעי' ר' יהושע טעמיה ומה חידש ר"י במה שאמר אף אני לא אמרתי אלא דר"א סבר מה דאמר ר' יהושע בחולין שנעשו על טהרת תרומה אתא לאשמעינן דשייך שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה וכ"ש בנעשה על טהרת הקודש ולכך אמר ר' יהושע אף אני לא אמרתי לא כמו דאתה סובר דאני אמרתי גם בנעשו על טהרת הקודש אני לא אמרתי אלא בחולין שנעשו על טהרת תרומ' דוקא מתולא מוכח אליב' דרבה ב"ב חנה דר"י דוקא קאמ' ופשוט הוא :

**דף לט** ע"ב הני טייעי דאתו לגיקוני יהבו דכרי לטבחי ישראל אמרי להו דמא ותרבא לדידן משכא וביברא לדידכו וכו' ופירש"י ישמעלי' אינן אוכלי' בשר אלא בשחיטה ה"פ דקשה למה אמר שם הכי אמר שמואל הלכה כר' יוסי הלא אף לר"א מותר דע"כ לא אסר ר"א במתני' אלא בכותי דאינו מקריב לע"ז אלא בשחיט' כמו דהם אינן אוכלים אלא בשחיטה כדאי' בדף ד' מצא בידו דקורי' של ציפורי' קוטע ראשו של א' מהם אכלו מותר לאכול משחיטה ולכך השוחט לכותי אסור דאי לא שחיט לא יקריב לע"ז כמו דאין מקריבי' לע"ז בהמה שיש בה מום ואין לך מום גדול מזה אבל הכא היתה השחיטה בשביל ישראל לזה פירש"י דישמעלים נ"כ אינן אוכלי' אלא בשחיטה מתולא לא הוכשר הדם וחלב לע"ז אלא בשחיטה ולהכי הוצרך לומר דמותר משום דהלכה כר' יוסי ופשוט הוא ·

**דף מו** האי פולמס' דאתי לנהרדעה ערקו רבה ורב יוסף פגע בהו ר' זירא אמר ערוקאי גמורי תנאי כזית שאמרו במקום מרה וכ"ל דהכה מקשה בגמ' דיוקי דמתני' אהדדי דחשיב באילו טריפות ניטל הכבד ולא נשתיר כלום טריפה משמ' הא נשתייר משהו כשר' ובאילו כשירות חשיב ניטל הכבד ונשתייר ממנו כזית כשר הא פחו' מכזי' טריפה ומשני הא ר' מיי' הא ר"ש כרכי דר"ח זרק לה ולא אכל הכבד ור"ש ב"ר מטביל בי' עכ"ל ואפש"לומ' דר"ח ור"ש היו מחולקי' במה דאי' במס' סוטה פרק א' אמ' רבא בשמתא דאית בי' ובשמתא דלית ביה פירש"י ת"ח צריך שיהא בו מעט גאוה ר"נ בר יצחק אמר לא מיני' ולא מקצתה מי זוטר דכתי' ביה תועבת ה' כל גבה לב ואי' בשל"ה בשם הזוהר דכבד מוליד גאוה ושם פירש"י בגמ' הנ"ל גבי ר"ח ור"ש דאכל ממזיק אבר ממיל' ר"ן סבר כר"נ לכך זרק לה ור"ש סבר כרבא ולכך מטביל בי' ואי' בפ' זה כורר דישעי' קלל לשבנא הנה ה' מטלטלך טלטול גבר וכו' ופי' מהרש"א ז"ל דשבנא הי' כאילו עובד ע"ז לפי שנכרב חרך מערכו' אלקים חיי' ושבנ' בא להשלים עמו לכך נענש בטלטול ע"ש באריכו' והנה בשראה ר' זירא שנענשו רבה ורב יוסף בטילטול הוקש' לו למה הגיע להם עונש זה שהוא עונש לעובד ע"ז אלא דהם סברו כרבא דת"ס צריך להיות קצת גאוה וכל המתגא' כאילו עוב' ע"ז ובאת' הלכ' כר"נ דאסו' אפי' קצת גאוה וא"ר זירא גמורי תנאי תירץ אמר על קושי' הגמ' הנ"ל דהם סברו מכח קושי' הגמ' הנ"ל דת"ח צריך להיות בו קצת גאוה ואמר להם ר' זירא תירץ אחר דכזית שאמרו במקום מרה באמת בשביל הכבד דיי במשהו ומה דהוצרך כזי' הוא בשביל המרה ולכך באילו טריפו' דחשי' שם ניקבה המרה וחשיב טריפו' הכבד בעצמו לכך תני ולא ישתייר כלום אבל באילו כשירות א"א למיתני ניטל הכבד ונשתיי' משהו כשר דהרי מ"מ הוא טריפ' מחמת המר' ונפק' מיני' בבבי שאין לו מרה במקו' הכבד כדאי' בי"ד דכשר כנשתייר כל שהוא ודו"ק ·

(כאן נחסר דף מ"ט כבר תמצא לעיל בהתחלה מסכת זו)

**דף נח** ע"א בתוס' בד"ה אי הכי וז"ל לשון איהכי קשה דבכל ענין יכול להקשות כן וצריך למצוא איזה טעם וכו' ונלע"ד לתרץ דאיתא במס' תמורה דף ל"א ע"ב דפליגי שם ר"א ור"י בולד טרפה ואמר שם אמר רב הונא מודים חכמים לר"א באפרוח ביצה טרפה שאסורה דע"כ לא פליגי אלא בולד בהמה דמאוירא קא רבי אבל ביצה מגופא דתרנגולתא קא רבי ופירש"י וז"ל אפרוח שנולד מביצה דיונה טרפה שאסורה ליקרב וה"פ דרש"י אזל לשיטתו דפירש שם במתני' דדוקא לגבוה פליגי אבל להדיוט שרי ואיך אמר ומודים בביצה הלא ביצה אינה שייכה לגבוה ומדאמר ומודים משמע דקאי אפלוגתייהו היכי דפליגי בוולד בהמה מודים בביצה לכך פירש"י דקאי על אפרוח ביצה דיונה דאסור להקריב ע"ג המזבח והנה רש"י פירש הכא בד"ה אי הכי וז"ל אי איירי בדספני מארעא והשתא אתי שפיר וה"פ דאמר אימר מכאן ואילך הוא זה וזה גורם ומותר ע"ז מקשה רב אשי מהא דתניא ושוין בביצה שאסורה מתולא אינו שייך בביצה זה וזה גורם ומשני אימר בבריית' אינו טעם בביצה שאסורה משום דמגופה דתרנגולתא קא רבי רק הטעם דאיירי בדספני מארע' דליכא אלא חד גורם ופ"ז מקשה אי הכי דאיירי בדספני מארע' מתולא אין לומר דאיירי באפרוח ביצה דיונה דהרי ביצה דספנא מארעא אינה מולדת אפרוח כדאי' במסכ' ביצה וכ"ל דאיירי בביצה עצמה ולפ"ז אין לומר דפליגי ר"א ור"י רק לגבוה אבל להדיוט שרי דא"כ איך אמר שם בברייתא ומודים בביצה הרי ביצה לא שייכה לגבוה אלא דפליגי גם בהדיוט וליפלגי בהדיוט ודו"ק :

**ועפ"ז** מתורץ מה שמקשי' התוס' שם במס' תמורה על רש"י דפי' במתני' בד"ה ר"א אומר ולד טריפה לא יקרב ע"ג מזבח וז"ל אבל להדיוט שרי ומקשי' התוס' מהכא דמקשה הש"ס ליפלגי בהדיוט ולפי הנ"ל ניחא דשם פירש"י אליבא דרב הונא דאמר אפרוח ביצה ולא אמר ביצה מוכח דסבר דפליגי לגבוה ולהדיוט שרי אבל הכא מוכח דאמיתר סבר דפליגי גם להדיוט כנ"ל ודו"ק :

**ובלישנא** אחרינא ה"פ דאי יהוה אמרי דפליגי בזה וזה גורם אפשר לומר דלהדיוט שרי כמו בשרה שינקה מן הטריפה דלגבוה אסור ולהדיוט שרי אבל השתא דאמר טריפה אינה מולדת אין לומר דפליגי בזה וז"נ דהרי לא טענה אם היא טריפה וכ"ל דפליגי כשעיברה ולבסוף נטרפה ופליגי בעובר ירך אמו דר"א סבר עובר ירך אמו הוא ואי עובר ירך אמו הוא אסור גם להדיוט ולכך פיר"שי והרי הוא כאחד מאיבריה ואי אסור אף להדיוט ליפלגי בהדיוט ודוק :

**זה** הוא לשיטת רש"י ז"ל דפירש ושווי' בביצה שאסורה ברייתא קיא גבי פלוגתייהו דר"א ור"י ולשיטת התוספ' אפשר לפרש בענין אחר דהכה מקשי' בתוס' שם ובמסכת ב"ק ובמסכ' תמורה למ"ד טרפה אינה יולדת וכ"ל דפליגי בעובר ירך אמו וכו' ואומר ר"י דבכל מקום עובר ירך אמו הוא אליבא דהלכתא לבד מטריפה דטריפה אינה חיה והרי הוא חי וכיון שיש לו חיות בפני עצמו וגם בריה להוליד ליכא למימר שנטרף עם אמו מתולא ללישנא קמא ה"פ דאי פליגי בעובר ירך אמו לא קשיא ליפלגי בהדיוט להודיע כח דר"א דאי פליגי בעובר ירך אמו ליכא שום חידוש דאי סבר ר"א ירך אמו הוא הוה כא' מאיברי' ואנא ידענא דר"א סבר דאסור אף להדיוט אבל לר' יהושע יש חידוש דאפילו לגבוה שרי אבל השתא דאמרת דפליגי בזה וז"נ יש חידוש בדברי ר"א דאפשר לומר דר"א אסר רק לגבוה כמו בשרה שינקה מן הטריפ' דאסור' לגבוה ולהדיוט שרי ולפלגי בהדיוט וכלישנ' בתרא ה"פ אי פליגי בעובר ירך אמו וטריפ' מולדת ל"ק לפלגו בהדיוט כנ"ל אבל השת' דאמ' טריפה אינ' מולדת וקשה קושי' התו' וכ"ל שאני טריפ' מתולא יש חידוש בדברי ר"א דאף אי אמרי' עובר ירך אמו הוא מ"מ אפש' לומ' בטריפ' אינו אסו' להדיוט כסברת התו' הנ"ל בשלמא אי טריפה מולדת ליכא למימר סברת התו' הנ"ל אבל אי אמרת טריפה אינ' מולדת ואזינן דהולד מוליד מתולא לומ' שנטרף עם אמו כסברת התו' הנ"ל וק' ליפלגי בהדיוט להודיע דר"א גם בכה"ג הוכא בשם הרשב"א סבר' זו בי"ד סי' ע"ט גם אי' בתו' ב"ח דלמ"ד טרפה חי' מולדת ולמ"ד אינה חיה אינה מולדת ודו"ק

**דף ס.** אמר רב חנן השסועה בריה בפני עצמה היא שיש לה שני גבי' ושני שדראות וכי משה רבינו קינגי או בלסטר א היה תכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים וכתבו התוס' וא"ת הא אמרינן במס' נידה פרק המפלת השסועה בא מבהמה טהורה ולכא מאן דפליג עליה וא"כ יכול להיות שהיתה בהמה למשה רבינו וולדה שסועה וי"ל דשסוע'בא מבהמ' שאינה מצויה ביניהו עכ"ל והקשה הגאון בעל ברית שלום הלא אי' בתו' דף נ"ט דאין שום בהמה טהורה בעולם רק שור וכבש ועז והניח בצ"ע ואפשר לתרץ דהנה קי"ל קלוט במעי פרה מותר וגם קי"ל שוששים לזרע האב ולפ"ז תקשה למה קלוט במעי פרה מותר שמא בא עליה סוס אלא צ"ל לפי דק"ל במס' בכורות כל בתשמישן ועיבורין שווים יולדין זה מזה וכל שאינן שווי' אינן יולדים זה מזה ועיבור של בהמה טהורה לט' חדשים ועיבור של חמור לי"ב חדשי' ולכך קלוט במעי פרה מותר אבל יש בהמה טמאה שאינה מצוי'ביניהו דג"כ עיבורה ט' חדשים ואם בא בהמה זו על פרה נולד ממנה שסועה ולכך אסור דחוששי' לזרע האב. ולכך כתבו התוס' במס' נידה מולידה מבהמ'משונה ולא כתבו נולד מבהמה אלא דקאי על האם שהיא טהורה אינה מולדת שסועה אם לא מבהמ'שאינה מצוי' ביניהו וק"ל:

**דף סב** ע"א בתוס' בד"ה בסימן אחד טמאוז"ל הוה מצי למימר טהור. והוא שיכיר פרס והעוזניה עכ"ל ה"פ דהנה התוספות פירשו קודם זה הדיבור דצריכה תרווי' שיהא בקי בכן ובשמותיהן דסברי מה דאמר בגמ' בכן היינו בכל השעפו' כדאית'בי"ד סימן פ"ג בב"י וע"ז מביאים ראיה מדלא אמר בסימן אחד טהור והוא שיכיר פרס והעוזניה כמו דאמ' בעורב אלא דפרס ועוזניה יש מיני'הרבה יותר ממיני עורב לפ"ז צריך לידע גם שמותיהן כדפירש"י שמא מינו הוא וק"ל:

**דף סו** ע"ב בתוס' בד"ה יגדיל תורה ויאדיר וז"ל הרבה את'לכו טעמים לידע מהו קשקשת גם במס"נידה מקשי' התו' לת"ל עד שיפרוט לך הכתוב יתקיו למה אנו אין אוכלי'דגים בסימן אחד וכתב הגאון מהר"שא ז"ל וז"ל אין להקשות א"כ קשקשת דכתב רחמנא למה לי דלא שייך לומר בהא יגדיל תורה ויאדיר כנראה מתוס'פרק אילו טריפות די"ל דאי הוה כתב סנפיר-לחוד ה"א סנפיר הוא קשקשת וצריך שני סימנים והתורה כוונתה להתירה בסימן אחד עכ"ל ולכאורה אין לו שחר חדא מה דכתב הגאון דלא שייך לומר בהא יגדיל תורה ויאדיר אינו מובן ועוד קשה הלא התוס' מקשים אליב'דמסקנא דגמ' ומאי משני הגאון דה"א סנפיר הוא קשקשת. דהרי לפי התירץ דגמ'אנו ידעינן מגלית דקשקשת לבושא היא ואין לומר דה"א סנפיר ג"כ לבושא הוא א"כ מאי משני הש"ס מגלית וגל"עד לפרש דברי התוס'הנ"ל. ויבאו דברי הגאון על נכון דהנה אי אמרינן לפי פשוטו יגדיל תורה ויאדיר דהתור'כתבה יותר כדי להגדיל התורה תקשה איך אנו למדין כמה דיני'מי'תורא דקרא אלא ה"פ באמת מוכח מן התורה דקשקשת לבושא הוא ולכך רמז התנא במתניתין וסמוך כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר איזה קשקשת הדבוק בהן סנפיר הפורח בהן דמשמע דמוכן דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר מוכח דקשקשת הוא לבושא דהרי כתיב כל אשר יש לו סנפיר וקשקשת ממילא אי אמרינן קשקשת לבושא הוא אתי' ליסנא דקרא שפיר כל אשר יש לו סנפיר וקשקשת אותם תאכלו הא סנפיר לחוד לא תאכלו אבל אי אמרי'סנפיר לבושא הוא איך כתיב כל אשר יש לו לבושא וסנפי'תאכלו הא לבושא לחוד לא תאכלו הלא אם יש לו לבושא יש לו סנפיר ולפ"ז לא קשיא ולכתוב רחמנ'קשקשת לחוד דהרי לפי הנ"ל נלמד ממה דכתיב קשקשת אחר סנפיר ואי הוה כתיב קשקשת לחוד ה"א קשקשת הוא סנפיר והנה המקשה הקשה מנ"ל דקשקשת לבושא הוא והשיב לו מגלית דכתיב והוא לבוש שריון קשקשים ובשהקשה לו וליכתוב רחמנא קשקשת לחוד השיב לו התירץ באמת דעיקר לימוד דקשקשת לבושא הוא הוא מקרא ממה דכתיב סנפיר וקשקשת כנ"ל דהתורה לא סמכה על קרא דגלית דעד גלית מי הוה ידעינן כקושי' התוס' במס' נידה וכן אי' בט"ז בי"ד סימן פ"ג ומה דתירוץ ברישא מקרא דגלית זה היה להגדיל תורה להורות לך עוד ראיה דקשקשת לבושא הוא אבל עיקר הראיה הוא מן התורה ולכך איצטריך תרווי' וזה כוונת התוס' דפירשו יגדיל תורה ויאדיר אינו פירושו דהתור'כתבה יותר להגדיל תורה רק פירושו דהרבה לנו טעמים לידע מהו קשקשת לנו דייקא דלנו הביא ראיה מגלית אבל התורה לא סמכה ע"ז דעד גלית מי הוה ידעי וקאי יגדיל על התרצן הראשון שהרבה וכן איתא בתוס' בריש מסכת ב"ק דדרך התנא להגדיל תורה ויאדיר והשת'יבואו דברי הגאון מהרש"א על נכון מה דכתי' דלא שייך בהא יגדיל תורה ויאדיר כנראה מתוס' פרק אילו טריפות ס"פ דלא שייך לומר בתור'יגדיל תורה רק על התרצן וזה נראה מתוס'הנ"ל ויובן ג"כ מה דכתב הגאון דאי הוה כתי'סנפיר לחוד ה"א סנפיר לבוש' הוא דהרי לפי מסקנא דגמרא לא סמכה התורה על קרא דגלית דעד גלית מי הוה ידעי ולכך כתבה תרווי' כדי להורות דקשקשת לבושא הוא ואי הוה כתב סנפיר לחוד ה"א סנפיר הוא לבושא ודו"ק:

**ומה** דמתרצי'התו'במס'נידה ושמא קבלה היתה בידם עד שמואל הוא לפי סברת המקשה דלכך לא הקשה עד גלית מנא ידעי לזה מתרצי'התוס' דלכך לא הקשה דשמא. יתרץ לו קבלה היתה בידם אבל לפי מה דמתרץ יגדיל תורה כנ"ל שוב אינו צריך לומר קבלה היתה בידם דהתורה רמזה כפירש ולא סמכה על הקבלה שמא נשכח להם ולכך כתבו התוס' ושמא קבלה היתה ולא בוודאי רק המקשה היה סבר שיתרצו לו זה ולכך לא הקשה ודו"ק:

**ואין** להקשות לפי הנ"ל איך כתיב בסיפא דקרא וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת הלא אם אין לו סנפיר אין לו קשקשת וי"ל דהרי קשה בלא"ה דיוקא דקרא אהדדי דברישא אמר כל שיש לו שני סימנים תאכלו הא חד סימן לא תאכלו והדר אמר וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו הא חד מינייהו תאכלו אלא צ"ל כדאי' בגמ' דאתי להורות ואם עתיד לגדל לאחר זמן אף שאין לו עכשיו מותר ממילא נופל הלשון שפיר אם שלא יהיה לו לעולם סנפיר וקשקשת לא תאכלו הא אם יש לו עכשיו סנפיר ועתיד להיות גם קשקשת תאכלו ודו"ק.

**דף פד** ע"ב ברש"י בד"ה ספק יום טוב וספק חול וז"ל כגון שני י"ט של ר"ה שהאחד ספק ה"פ דאיתא במס' ר"ה דף ל' ע"ב בד"ה נוהגים אותו היום קודש ולמחר חול פירש"י וז"ל בד"ה קאי דמתחלה ליל י"ט נוהגים בו קודש שמא יבואו עדים קודם המנחה ב"ד מקדשין החודש ונודע שיפה נהגו בו קודש ואם מן המנחה ולמעלה באו אע"פ שאין ב"ד מקבלים אותן לקדשו היום ומעברי' לאליל ויקדשו למחר אעפ"כ גומרין אותו בקדושה ואסור במלאכה עכ"ל והשתא אתי שפיר דקשה לרש"י מאי אמר בגמ' השתא ודאי י"ט דאי ספיקא מבעי' דלמא לכך תוקעים דמ"מ אי היום י"ט מצוה לתקוע ואי היום חול אינו אסור במלאכה לכך פירש"י בשני י"ט של ר"ה שאחד רק ספק אם אסור במלאכה אם לאו היינו יום שני אבל יום ראשון וודאי אסור במלאכה אע"פי שהוא ספק י"ט כנ"ל ולכך אמר השתא ודאי י"ט דאי היינו יום ראשון שאסור במלאכ'וספק אם ר"ה היום ולכך גרס רש"י ספק י"ט ברישא דיום ראשון אסור במלאכה לעולם משום ספק י"ט ויום שני הוא ספק חול בגבולין ודו"ק

**דף צא** ע"א אמר ר' יוסי בר חנינא מ"ד וטבוח טבח והכן טבוח טבח פרע להם בית השחיטה והכן טול גיד הנשה בפניהם כמ"ד גיד הנשה נאסר לבני נח ומקשים התו' וז"ל וא"ת דלמא לא נאסר ואפ"ה היו מקיימין כמו שחיטה דקאמר פרע להם בית השחיטה ויש לומר מדקאמר והכן משמע דבלא"ה לא משתרי ומקשים העולם מה תירוץ התו' דלמא אסרו על עצמן כנ"ל וכ"ל דהנה מקשה בגמרא דף ק' למ"ד גיד הנשה נוהג בבהמה טמאה איך חייל איסור גיד אאיסור טומאה דאיסור טומאה קדים דנוהג בשליל ובשר נוצר קודם לגידין ומשני אע"ג דאיסור טומאה קדים אתי איסור גיד חייל עליה שכן איסורו נוהג בבני נח והנה אי אמרי'אין בגידין בנותן טעם לא קשי' קושית הגמרא הנ"ל דאיסור טומאה ליכא וזה פירש התו' מדקאמר טול גיד הנשה בפניהם משמע דבלא"ה לא משתרי להם לאכול אי לא טול בפניהם ג"ה וקשה הלא אפשר להם ליטול בעצמן בשעת אכילה אלא צ"ל דיש בגידין בנותן טעם ויאסר התבשיל וקשה אי יש בגידין בנ"ט איך חייל איסור גיד אאיסור טומאה אלא כמ"ד לבני יעקב נאסר ג"ה והואיל שנאסר לב"נ איסורא חמיר וחייל על איסור טומאה כנ"ל בגמ' ואתי שפיר כמ"ד גיד הנשה נאסר לב"נ היינו לבני יעקב כשהיו עדיין ב"נ כדאיתא בתו' ודוק.

**עוד** אפשר לומר דהנה קי"ל אין בגידין בנותן טעם וקשה למה לו יוסף ליטול בפניהם הלא בלא"ה משתרי לבני יעקב לאכול שיטלו בעצמן ג"ה. אכ"ל משום שמנו של גיד כדאיתא בדף צ"ט ברש"י דשמנו של גיד יש בו נותן טעם והנה איתא בדף צ"ב ע"ב ד' צ"ט שמנו של גיד אינו אסור רק מדרבנן גם בתוס' דף צ"ז דאינו אסור אלא מדרבנן דגזרו אטו גיד ממילא אי אמרינן דנאסר לבן נ"ה אתי שפיר דעבדו בני יעקב הרחקה ואסרו על עצמן שמנו של גיד ולכך הוצרך ליטול בפניהם שיאסר להם התבשיל בשביל שמנו של גיד אלא אי אמרת לא נאסר להם ב"ה רק הם החמירו על עצמן מהיכי תיתי שיגזרו על עצמן גזירה לגזירה לאסור שמנו של גיד ודוק:

**שם** ע"ב ויזרח לו השמש וכי לו לבדו זרחה אמר ר' יצחק שמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו כו' ומקשים המפרשים הלא כל מה דאפשר להיות בדרך הטבע אין הקב"ה עושה נס בחנם ולמה קפצה

לו ארעא שיבא מיד לחרן היה לה לקפוץ אחר שילך מעט בעצמו ויבא לעת ערב להר המורי' ולא יצטרך לשקיעת החמה. וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד מה דאי' במדרש ואותן כ' שעות ששקעה בעבורו זרחה בעבורו מנ"ל שהיה שתי שעות עוד יש לדקדק לפי מה דפי' מהרש"א ז"ל האבות היו מתפללים ג' תפילות רק נרמז גבי אברהם תפלת שחרית וביצחק תפלת מנחה וביעקב תפלת ערבית. ואי' בגמ' לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה. ולמה לא התפלל יעקב בהר המורי' תפלת המנחה דהרי אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי אלא באמת היה בדעתו של יעקב להתפלל תפלת מנחה וקפצה לו ארעא כדי שיבא שם לזמן תפלת מנחה וכן איתא בפירקי ר"א וסובא בילקוט בפ' ויצא במחצי היום בא יעקב להר המוריה ואיתא במס' ברכות חסידים הראשונים היו מתפללים שעה ושוהין שעה אחת אחר התפלה וזמן מנחה היא בששה ומחצה והתפלל שעה ושהה שעה אחר התפלה ונשאר עדיין לזמן ביאת השמש שני שעות דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים שעה ומחצה וזה נחשב לי"ב שעות מן היום כדאי' ברש"י במס' פסחים פרק מי שהי' טמא גם אי' בפ"ק דפסחים לעולם יבא אדם בכי טוב ויכנס בכי טוב ופירש"י היינו כל זמן שהחמה זורחת מתילא נשארו ב' שעות עד שקיעת החמה דמשעת הנץ החמה עד שקיעת החמה ט' שעות כדאי' במסכת פסחים פרק ט' הנ"ל ומזמן המנחה עד שקיעת החמה ד' שעות לזמן המנחה חצי שעה אחר חצי היום. ונשארו ב' שעות לשקיעת החמה שהיה יעקב יכול להלוך אחר שהתפלל שעה ושהה שעה ואותן ב' שעות שקעה חמה בעבורו כדי שילין שם ודוק:

**עוד שם** ע"ב כתו' כד"ה כתיב ויקח מאבני המקום וז"ל לפי פשוטו יש לפרש שלקח אבן אחד מאבני המקום ומקשים המפרשים וכי תוס' רוצים לסתור פשט הש"ס וכ"ל דאי' במדרש יעקב נטל י"ב אבנים ואמר אם מתאחות זו לזו אני יודע שאני אעמיד י"ב שבטים ופי' י"ת ז"ל מה דלא סבר המדרש כדעת הגמ' שהיו אבנים מריבות זו עם זו ונבלעו באחת משום דזה רחוק מן השכל דאבנים אינן בעלי שכר ועונש ולכך פי' המדרש דיעקב אמר שיהיו נבלעים באחת ולפ"ז קשה איפכא למה לא אמר בגמרא כדעת המדרש לכך מפרשי התוס' דפשוטי דקרא שלקח אבן אחת מאבני המקום ממילא לדעת הגמרא אתיא שפיר כשלקחן יעקב כבר היו אבן אחת ואי כדעת המדרש הוה ליה ליכתוב ויקח אבני המקום ודוק:

**עוד שם** ע"א ויאבק איש עמו עד עלות השחר אמר ר' יצחק מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה כו'. ורבנן אמרי מהכא לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן ופירש"י מדכתיב ראה בשעה שיכול אדם לראות והנה פירש"י ז"ל בספר החומש ולא זכינו להבין וכ"ל וכתחלה נתרץ מה שהקשה הגאון מהרש"א ז"ל על מה דפי' ר"ת דיקא ת"ח מהא דבמסכת פסחים דבשאר כל אדם נמי שייך מפני המזיקין מדמייתי קרא ואתם אל תצאו מפתח ביתו עד בקר ואפשר לייסב דאי' בגמ' שאי תלמידי דהוה מפסד א"ר יוסי חטאה את דכתיב פקדו בבוין חטאים ולפ"ז תקשה נ"כ מקרא אל תצאו אלא צ"ל באמת מי שאינו ת"ח ואינו חוטא אין צריך שימור ומה דכתי' אל תצאו לפי שהיו חוטאים כדאיתא בגמרא שהיה קיטרוג על הים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז ות"ח אע"פ שאין חטא ידוע לו צריך שימור שהקב"ה מדקדק עמהם אף על עבירות מה שאדם דש בעקביו וכן אית' במדרש קהלת אמר שלמה ע"י שהרבתי בחכמה הרבתי ביסורים רב אמר לפי שת"ח אין צריך התראה ובנגות תלמוד עולה זדון ככלי פשתן הבאים מבית שאן וזה פי' הגמ' הנ"ל מדאמר יעקב לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן וקשה הלא קי"ל אין בעל הרחמים פונע בנפשות תחלה היה לו לומר שיראה שלום הצאן ואם הצאן בשלום מסתמא הם בשלום ולמה יסכן עצמו לילך לאחיו שהם שונאים אותו. אלא ת"ח אין צריך התראה והטעם דאין בעל הרחמים פונע בנפשו' תחלה משום דהוה כמו התראה כדאי' בי"ת בפ' מצורע דלכך נענש אלימלך קודם למחונו לפי שגדול הדור היה. ולא היה צריך התראה מוכח מינה דת"ח צריך שימור יותר ולכך אל יצא יחידי בלילה ואין להקשות למה צוה לו שיראה שלום הצאן דיש לומר דשמא חטאו איזה חטא שאינו מגיע עליו עונש הגוף רק עונש ממון וק"ל:

**עוד שם** ע"ב אמר המלאך ליעקב מלאך אני ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו ושמעתי מקשים למה הלך בלילה זו להלחם עם יעקב שמא לא יוכל לו ולא יאמר שירה וכ"ל ע"פ דאיתא בזוהר פ' וישלח דף ק"ע וז"ל שרו של עשו לית ליה שולטנותא אלא בלילה ולכך בעוד שהיה הלילה גבר על יעקב וכשעלה השחר איתחלש חילי' דיליה והנה אותו היום עלה השחר ב' שעו' קודם זמנו ממילא המלאך היה בדעתו שיתפרש מיעקב בעוד שולטנותיה דיליה. וכשעלה השחר קודם נשאר ברשות יעקב וק"ל:

**שם** ע"ב ויאמר שלחני כי עלה השחר אמר לו יעקב גנב אתה או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר אמר לו מלאך אני ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו מסייעי לי' לרב חננאל דאמר רב חננאל שלש כיתות של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום אחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש קדוש ואחת אומרת קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וכבר פירשו הקדמונים על זו הגמ' איך הוא מסייעי לר"ח ואענה אף אני חלקי כפי אשר הורני ה' דהנה יש לדקדק למה נחלקו לשלש כיתות גם למה לא אומרים כת ראשונה ושניי' ק' ק' ק' ה' צבאות אלא ה"פ דהנה מקשה הגאון מהרש"א מהא דאי' במס' חגיגה דאמר שם מעון שבו כיתות של מלאכי השרת אומרי' שירה בלילה וחשות ביום מפני כבודן של ישראל והכא אמר אומרי' שירה ביום עכ"ל וכ"ל דהנה אמר שם מפני כבודן של ישראל וכי ישראל מתפללין כל היום אלא כל זמן שישראל מתפללין הם חשים וכשאין זמן תפילה אומרים שירה וזה שאמר בגמרא בלילה אומרים שירה כל הלילה וביום לפעמים חשים מפני כבודן של ישראל בזמן שישראל מתפללין וכן איתא שם עתים חשים ועתים מהללין והנה ג' עתים הם ביום שישראל אינן מתפללין כשעולה עמוד השחר שאז נחשב לשעות היום מעליית השחר כדאית' בפרק מי שהיה טמא ובאותו זמן עדיין אינו זמן תפלה דזמן תפלה היא מנץ החמה עד חצות ואומרים המלאכים שירה ומחצות היום עד חצי שעה אינו זמן תפילה דזמן מנחה הוא חצי שעה אחר חצות היום. אומרים ג"כ המלאכים שירה ומפל"ג המנחה עד הערב ג"כ אינו זמן תפלה כמנחה לכך נחלקו לשלש כיתות לומר שירה ביום כנגד ג' זמנים שישנו ביום דרשאי' המלאכים לומר שירה באילו הזמנים כנ"ל והנה ג' קדושות הם קדושה ראשונה קדיש בשמיה מרומא וקדשה שנייה קדיש על ארעא וקדושה שלישית קדיש לעלם ולעלמי עלמיא כשתכא הגאולה כן איתא במהרש"א שם ממילא כת ראשונה שאומרים שירה קודם שנץ החמה עדיין לא קידשו ישראל שמו של הקב"ה בארעא לכך אומרים קדוש אחד קדיש בשמי מרומא וכת שניי' שאומרים שירה בחצי היום אחר שקידשו ישראל שמו של הקב"ה לכך אומרים קדוש קדוש קדיש בשמי מרומא קדיש על ארעא אבל לעלמיה עלמיה אינן אומרים דעדיין לא נגאלו ישראל אבל כת שלישית שאומרי' שירה אחר שהתפללו ישראל מנחה ואיתא במס' ברכות כל המתפלל שחרית ומנחה אומר הקב"ה כאילו פדה לי ולבני מבין א"ה לכך אומרים קדושה שלישית והשתא אתי שפיר מה דאמר מסייעי לר"ח דהנה לפי מה דאמרי' אין המלאכי' אומרי' שירה למעלה עד שא' מרי' ישראל תקשה איך אמר המלאך שלחני לומר שירה הלא אין לו רשות לומר עד שיאמר יעקב אלא שלש כיתות הם ולכך הם ג' כיתות דאחת אומרת קודם נץ החמה ומלאך היה מזו הכת שאומרים קודם נץ החמה. גם אפשר לומר כפשוטו דסבר ר"ח דאומר שירה ביום נ"כ רק בלילה אינן חשים וביום לעתים חשים כנ"ל וכזה מסייעי על מה דאמר כאן שאמר המלאך שירה ביום וק"ל:

**דף צה** ע"ב רב חנינא חוזאה איתאבד ליה גבא דבשרא אתא לקמיה דרב הונא א"ל אית לך סימנא בגווה א"ל לא אית לך טביעות עינא בגויה א"ל אין א"כ זיל שקול רב נתן בר אביי איתאבד לי' קיבורא דתכלתא אתא לקמיה דרב חסדא א"ל אית לך סימנא בגוה א"ל לא אית לך טביעות עינא בגויה א"ל אין א"ל א"כ זיל שקול. אמר רבא מריש ה"א סימנא עדיף מטביעת עינא דהא מהדרינן אבידה בסימנא ולא מהדרינן בטביעות עינא השתא דשמעתינהו להני שמעתתא אמינא טביעות עינא עדיפא דאי לא תימא הכי סומא האיך מותר באשתו ובני אדם האיך מותרין בנשותיהן בליל' אלא בטביעת עינא דקלא הכא נמי בטביעת עינא עד כאן הגמרא וראיתי הרבה מתקשין כפשט גמרא זו וכ"ל דהנה בעיא היא לרבא אי סמני' דאורייתא אי לא וכדאיתא במסכת ב"מ דף כ"ח אמר רבא אם תמצא לומר סימנים דאורייתא וכו' ממילא לא פשיטא ליה דסימני' דאורייתא וטביעת עינא מוכח שהוא דאורייתא דאל"תה סומא האיך מותר באשתו דבשלמא גבי ממון אמרינן הפקר ב"ד הפקר אבל מדשרינן איסורא בטביעת עין מוכח דטביעת עין דאוריית' ממילא זה אמר רבא מריש ה"א דסימנא עדיף מטביעת עינא דאבידה מהדרינן בסימנא אפי' לע"ה ובטביע' עין לא מהדרינן לע"ה ממילא אי טביעת עין היא דאורייתא כ"ש סימנא. ומה דלא מהדרינן לע"ה אבידה בטביעת עין לאו משום דלא מהימנינן ליה דאחזוקי אינשי בחשודי לא מחזקינן כדאי' בשמ"ע בח"מ סימן כ"ב אלא הטעם משום דסימנא עדיף מטביעת עין וע"ה אורחא למידק לכך צריך שיתן סימן אבל ת"ח לאו אורחיה למידק לכך די בטביעת עין כדאית' במסכ' ב"ב

דף קס"ח ת"ח לאו אורחיה למידק אבל הסתא דשמעינן להני שמעתתא דמוכח שהיתרו להם איסורא בטביעת עינא כל דהו כדאי' בתוספ' שם וז"ל דכל הני אמוראי דהכא לא היה להם טביעת עין גמור דאי לאו הכי מה היה להם לישאל אי הוו ידעי בודאי לא היו מסופקי' כלל עכ"ל התוס' ולפ"ז קשה למה לא מהדרינן אבידה לת"ח בטביעת עין כל דהו דהרי איסורא חמיר מממונא אלא צ"ל אף דבטביעת עין כל דהו הוא מדאורייתא ושרינן איסורא בטביעת עין כל דהו מ"מ באבידה אין מחזירין בטביע' עין כל דהו דמשו' חימוד ממון חיישינן שנראה לו כאילו היא שלו ומחיר ממונא מאיסורא ולפ"ז אפשר לומר סימנין אינן עדיפא מטביעת עינא ומה דמהדרינן בסימנים ובטביעת עין לא מהדרינן לע"ה הטעם משום דלא מהימנין ליה דהרי אפילו לת"ח חמיר ממונא מאיסורא דבאיסורא מהימנינן ליה בטביעת עין כל דהו ובאבידה לא מהימנינן ליה בט"ע כל דהו ואי לאו מוכח מאביד' דסימנים עדיפא מט"ע אימא ט"ע עדיפא דסימנים אינו ראיה להן שהם מדאורייתא דמה דכתיב בתורה להשיב אבידה אפשר לומר ע"י עדים אבל ט"ע מוכח שהוא מדאורייתא דאל"ה סומא האיך מותר באשתו וזה דפירש"י ומאבידה ליכא למילף דהתם משום חימוד ממון ודוק :: ולפ"ז אין מקום כלל לתמיהת התוספת וכלא"ה קשה לפי' התוס' למה לי להביא ראיה מסומא ••

**דף קב** פליגי ר' יוחנן ור"ל בבשר מן החי ר' יוחנן סבר אינו חייב עליו משום אבר מן החי רק משום בשר בשדה טריפה ור"ל סבר חייב משום אבר מן החי ופסק הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות אסורות כר"י דאינו חייב רק משום בשר בשדה טריפה מתילא לפ"ז בן נח דאינו מוזהר על בשר בשדה אינו חייב על בשר מן החי והקשה כסף משנה דבהלכות מלכים פרק ט' כתב הרמב"ם אחד האבר ואחד הבשר אסור לב"נ וזה הקושיא היא בפרק ט' מהלכו' מלכים והניח בצ"ע ואפשר לתרץ לע"ד דאי' שם ברש"י טעמא דר"י מדכתיב בשר בשדה ולא כתיב בשר טריפה לא תאכלו כו' ור"ל סבר לא תאכל הנפש עם הבשר משמע בין אבר בין בשר ולפ"ז אפשר לומר דר"י סבר ג"כ דלא תאכל הנפש עם הבשר משמע אבר ובשר רק מדכתיב בשדה טריפה סבר ר"י דלכך כתיב בשדה דהוא קרא אחרינא להסור בשר מן החי דלא להוו אבר ובשר באזהרה אחת ואין לוקין על לאו שבכללו' ולכך איצטרך עוד אזהרה לבשר מן החי וכן איתא במס' סנהדרין דף ס"ה ע"א דר"י סבר לכך שירה לידעוני הואיל ושניהם בלאו אח' נאמרו ור"ל סבר לפי שאין בו מעשה מתילא ר"י לטעמיה ור"ל לטעמיה גם במסכת סנהדרין דף ל"ד ע"ב שחט וזרק לדברי ר' ישמעאל אינו חייב אלא אחת מתילא טעם זה שייך לישראל אבל לגבי ב"נ לא שייך טעם זה דאזהרתן זו מיתתן מתילא מה דנאמר לב"נ אך בשר בנפשו קאי על אבר ובשר ולכך תני ר' אושעיא בפ' העור והרוטב ובשר הפורש מתנו כבשר הפורש מן החי ואסור לב"נ וכן איתא בי"ד סימן קצ"ט בב"י דלכך אהדרינהו קרא לא תנחשו ולא תעוננו דלא ליהוו לאו שבכללות ודוק ::

**דף קג** ע"ב מאי קא מבעיא ליה אי עושה עיכול אי לאו ותבעי ליה כזית פירש"י לחייב ב' מלקיות ויש לדקדק מאי נפקא מינה אי בעי כזית לחייב ב' מלקיות אי בעי חצי כזית לחייב מלקות אחד וכ"ל דה"פ דאי בעי חצי כזית אי יפשוט ליה דחייב אתי שפיר דמוכחי תרווי' דאינו עושה עיכול וכתר גרונו אזלינן אבל אי יפשוט ליה פטור עדיין תבעי ליה אי הטעם דפטור משום דעוש' עיכול או הטעם דפטור משום בתר מעיו אזלינן מתילא אי רצה לידע אי הוה עיכול אי לאו הוה ליה למבעיא כזית היינו שאכל כזית והקיאה ובא אחר ואכלו אי חייב השני מלקות ויידע מתה דיפשוט ליה אי עושה עיכול אי לאו וזה דפירש"י לחייב שני מלקות והיה כתוב שני וכן אי' בדפוס וויניציא ישן והמדפיס עשה מן תיבת שני ב' ודוק •

**עוד** אפשר לומר ע"פ דאית' במסכת חולין דף ע"א ע"א ברש"י דלדידיה לא חזי לאחרינא חזי וז"ל לדידיה מאיס לאכול מה שמקיא אבל אחר שאינו יודע שזה הקיאו אינו מאיס כמצא זה שכיח יותר שאחר אוכל מה שמקיא זה והוה ליה למבעיא מה דשכיח יותר אי לא נפקא מינה לדינא בין אילו בעיין מאחר יותר מחבירו ודוק •

**דף קו** ע"א כתו' גבי מעשה דרב פפא שסימא אותו שד וז"ל וא"ת ולמה לא שפך השד בעצמו או היה לו לומר לרב פפא שישפוך ולמה המתין עד שהלכו מים הרעים וי"ל שהי' ירא משדים אחרים א"כ אינו מועיל אלא א"כ שדי ליה האי גברא גופי' דשתי מסכנא ושמעתי מקשים לתירץ שני דתוס איך מתורצת קושיא שנייה למה לא הודיע לרב פפא שישפוך ויש ליישב דהנה על תירוצא קמא דתו' קשה הרי שדים אינן יודעים מה שמדברים א' לחבירו בסתר דאל"כ איך אמר השד לר"פ שהמתין עד שתלפו מים הרעים והדרי קושיא לדוכתא למה לא הודיע השד לר"פ ולמה המתין בחנם אלא ה"פ כשיראו השדי' ששופך מים הרעי' יאמרו מסתמא הודיע לר"פ שהרי לא הוזק ר"פ לכך המתין אך תקשה עדיין למה המתין הרי יש לו להתנצל לומר לכך לא הוזק דר"פ שפך בעצמו משום כיבתא לכך מפרשי התוספ' שאינו מועיל אלא לזה ששותה ושמא ישתה אחר קודם שתבא ליד ר"פ וישפוך הכיבתא ויראו השדים זה וכשיראו שר"פ לא הוזק יאמרו מסתמא הודיע לו זה השד מתילא זה אי כתו' הוא לבאר תירץ הראשון וק"ל •

**דף קח** ע"א ברש"י ובד"ה אי חידוש הוא וז"ל אמאי קתני במתניתן דבעי טעמא בלא נותן טעם נמי אסור דהא חידושא חידוש בה רחמנא ואפילו כל דהו דהא בשר בחלב הוא אלא ש"מ לאו חידוש הוא דאהכי קפיד רחמנא שיהא בנותן טעם דומיא דכלאי הכרם וכיון דלאו חידוש הוא גמרינן מזרוע בשילה כו' ק"ק הלא אמרינן בדף צ"ח ע"ב דזרוע בשילה חידוש הוא וי"ל דאמר התם לחומרא גמרינן מינה מתילא זרוע בשילה דחידוש שלה היא לקולא דמבטלין איסור לכתחיל' כדפירש"י שם לכך לא גמרינן מינה לקולא אבל לחומרא גמרינן מינה ומה דמשערינן בששים או במאה למר כדאית ליה הוא לחומרא דאיכא כמה תנאי שם דלא בעינן ששים ודוק ::

**דף קיג** ע"ב בתו' בד"ה אלא למ"ד שני כתובים הבאים כאחד מלמדין כו' וז"ל טובא כתיבא אלא כל הנהו דרבקה חשיב להו בחד וכן הנהי דיהודה חשיב בחד עכ"ל ויש לדקדק למה לא מפרשי התוס' זה לעיל על מה דמשני הש"ס כתיב קרא אחרינא ואת עורות גדיי העיזים דכתיבא גבי רבקה ולמה לא מביאים קרא אחרינא דיהודה דכתיב אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן אלא דיהודה אחת היא וכ"ל דהנה יש לדקדק עוד למה מביא הש"ס בתחילה קרא דיהודה שהוא מאוחר לקרא דרבקה אלא ה"פ דאיצטרך תרי קראי חד להורות דגדי רחל במשמע ואידך קרא להורות דגדי אפילו פרה במשמע ולכל חד איצטריך תרי קרא דליהוו שני כתובים דלא ניליף מיניה כקושית הש"ס וניליף מיניה מתילא השתא דכתיבא תרי קראי אמרינן מסתמא גדי דכתיב גבי כאן אתיא להורות דגדי רחל במשמע שרחל בכלל כאן היא מתילא חד קרא דרבקה דכתיב גבי כאן דכתיב קח לך שני גדיי עזים מן הצאן וחד קרא דיהודה דכתיב ג"כ גבי כאן דכתי' אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן מהם נלמד דגדי רחל במשמע ותרי קראי חד דרבקה וחד דיהודה דלא כתיב' גבייהו כאן מהם נלמד דגדי אפי' פרה במשמע והנה עיקר הקושי' מנא ה"מ היא מנ"ל דאפי' פרה במשמע דיותר מסתבר' למימר כבשים שווין לעזים מפרות דכבשים ועזים אינן כלאים זה בזה ונקראים צאן משא"כ פרות לכך הביא התרכן קרא בתרא דיהודה דלא כתיב גביה כאן דאתי להורות אפי' פרה במשמע ומה דלא הביא קרא דרבקה היינו טעמא דעיקר ראי' היא מקרא דיהודה דמקרא דרבקה איכא לאקשויי וניליף מיניה וצ"ל כתיב עוד קרא גבי יהודה והוו שני כתובים מתילא מקרא תניינא עיקר הלימוד לכך הביא התרכן קרא דיהודה והמקש' לא הבין זה ומקשה וניליף מיני' ומשני ליה יש עוד קרא מוקדם לזה גבי רבקה דלא כתיבא גבי הצאן והוו שני כתובים ולפי הנ"ל לא קשיא קושי' התוס' טובא איכא דאיצטריך ד' קראי תרי קראי איצטריך לפרה ותרי קראי איצטריך לרחל ולכל חד תרי קראי דליהוו שני כתובים לכל חד אבל השתא שהקשה הש"ס הניחא למ"ד שני כתובים אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר מתילא קאי קושייתו דלמא קראי אתו ללמד דכל מקום שנאמר גדי דוקא עזים ולא מין אחר ולפ"ז הווין ד' קראי תרי דרבקה ותרי דיהודה בשלמא אי אתי להורות דאף פרה ורחל במשמע איצטריך לכל חד תרי קראי היינו תרי קראי להורות דאפי' מין אחר במשמע וה"א דהתא להורות דרחל במשמע ואיצטריך עוד תרי קרא להורות אפי' פרה אבל אי אמרי' דאתו להורות גדי דוקא עזים ולא מין אחר הווין ד' קראי ולכ"ע נ' כתובים אין מלמדין לכך מתרצים התוס' הכא תרי קראי דרבקה חשיב חד ותרי קראי דיהודה חשיב חד והויין רק תרי קראי ומקשה שפיר למ"ד שני כתובים מלמדין מאי איכא לימתר ודו"ק •

**ולפי** הנ"ל אפשר לתרץ קושיא התוס' בדיבור שאח"ז וז"ל תימא בחד מיעוטי סגי עכ"ל דלפי הנ"ל איצטריך תרי מיעוטא חד לרחל וחד לפרה ולא מחד ר' כסדרי התוספות :

**דף קט"ו** מקשי' התוס' לרבא דאמר לא אתרה התורה שלא לתקלה למה לי קרא להתיר מסולחת וכבר תירצתי בעז"ה במסכת קידושין בדף נ"ז •

**דף קיד** ע"ב את' רב אשי מניין לבשר בחלב שאסור באכילה שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל ואין לי באכילה בהנאה מנין כדרבי אבוהו אמר ר"א

כל

כל מקום שנא' לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור הנאה משמע כו' ופריך הש"ס אלא מעתה מעשה שבת ליתסרו דהא תועבתי לך הוא ומשני אמר קרא כי קודש היא לכם היא קודש ואין מעשיה קודש ופריך חורש בשור וחמור וחוסם פי פרה ודש בה ליתסרו דהא תועבתי לך היא ומשני ומה שבת דחמיר מעשיה מותרין הני לכ"ש זה הוא גיר' רש"י ותו' כתבו וז"ל דקאי על שור ופרה שאמן ויש ספרי' דגרסי השתא לגבוה שרי להדיוט מיבעי ולגבוה מנ"ל דשרי דכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה מכל אלה אי אתה מקריב פי' מעיך וכתות ונתוק וכרות אבל אתה מקריב קדשי' שנ גבדו בהן עבירה עכ"ל וכתב הגאון מהרש"א ז"ל לגרס' רש"י תקשה לר"י הסנדלר דסבר מעשה שבת אסורין באכילה מאי משני הגמ' ומה שבת דחמיר מעשיה מותרין הלא תקשה עדיין ליתסרו באכילה בחורש בשור וחמור ודשה גרסת רש"י ולע"ד נראה דלא קשיא מידי דהנה פירש"י בד"ה ליתסרו וז"ל הזרע' והדישה דהא הרסקתיך מהם כל הנך דקאמרי ליתסרו באכילה ובהנאה קאמר דליתסרו עכ"ל ויש לדקדק למה לא פירש"י זה בקושי' ראשונה גם מאי נפקא מיניה אלא ה"פ דהנה רש"י פי' בד"ה הני לכ"ש וז"ל אכל בבשר וחלב לא אמרי' האי ק"ו דהא כתיב לא תאכל כל שתיעבתי לך ומסתבר' דקרא עליה קאמר פי' על בשר בחלב דהא אכיל תועבה גופה אבל האי לא אכל החרישה עצמה אלא הבא ממנה והחוסם והדש לאו שהימה גופה קאכיל אלא מעשה הבא על ידה ולפי' משבת דאין הבאה מכחה קדושה עכ"ל . ולפ"ז קשה למה לא משני הש"ס בקיצור לא דמי חורש בשור וחמור לבשר בחלב דשם אכיל תועבה גופה בשלמא לפי' התו' דקאי קושי' הגמ' אשור וחמור גופה אתי שפיר דשור גופה תועבה הוא שנעשה בו עבירה אבל לפירש"י דקאי אזרעים ודישה קשה ליסני הגמ' בקיצור בלא לא אכיל החרישה עצמו וצ"ל לפי דקאי קושי' הגמ' גם דליתסר בהנאה ואיסורי הנאה אע"ג דלא נהנה מתועב' גופה אסור כמו דמצינו בחתך בשר בסכין חדשה של עכו"ם דאסר הבשר גם דהרי אפי' ליתכור אסור אע"ג דלא אכיל תועבה גופה וזה פירש"י הנ"ל דרש"י פי' מה דמקשה הש"ס חורש ודש ליתסרי דקאי אזרעים ודישה אך תקשה למה לא משני הרי לא אכיל תועב גופה לכך פירש"י בכל הנך דקאמרי ליתסרי באכילה ובהנאה ובאיסורי הנאה אין חילוק בין נהנה מתועבה גופה או לא דמ"מ נהנה מתועבה כמו חתך בשר בסכין של עכו"ם או הוסק תנור בקליפי' ערלה דאע"פ דלא אכל תועבה גופה רק מגיע לו הנאה מתנה אסור ולפ"ז לא קשיא קושי' מהרש"א הנ"ל דמאחר דתירץ ק"ו משבת מה שבת דחמיר מעשיה מותרין הני לכ"ש . ומאחר דמוכח עכ"פ משבת דמותר בהנאה הזרעים והדישה שוב לא קשיא ליתסרו באכילה דהרי לא אכיל תועבה גופה ודוק :

# דף קכא

ע"א ברש"י בד"ה נבילת עוף טהור צריכ' מחשבה ואין צריכה הכשר פירש"י נבילת עוף טהור צריכה מחשבה לקבל טומאת אוכלין מן השרץ שאם לא חישב עליה לאוכלה אינה מקבל' טומאה ואם חזרה ונגעה באוכלין לא נטמאו עכ"ל והקשה בעל ת"י ז"ל דבת' נידה פירש"י בענין אחר וז"ל צריכה מחשב' לאכילה ושוב תטמא מאליה ואינה צריכה הכשר לא שום הכשר ירידת טומאה לא הכשר מים ולא הכשר שרץ אלא מאיליה בלי שום נגיעה עכ"ל וכ"ל באמת קודם שחישב עליה לאכילה אינה כתורת אוכל אפי' לקבל טומאה משרץ ומכ"ש שאין לה טומאת עצמה וכשחישב עלי' לאכלם יש לה אפי' טומאת עצמה בלי שום נגיעה מתילא כמש' נידה דשם איירי בטומאת עצמה וכשהיא בחייב וחישב עליה לאכילה והיה ראוי לבא לה אפילו טומאת עצמה ומוכח שפיר דמחשבת חיים לא שמיה מחשבה אבל במס' חולין מקשה . והא דאמר רב אסי צריכה מחשבה והכשר ואף שחישב עליה לאכילה אינה מקבלת טומאה בלי הכשר ומקשה הש"ס מנבילת עוף טהור דצריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר וכדי דלא תקשה מאי פריך דלמא מה דאמר בעוף טהור אינה צריכה הכשר איירי לקבל טומאה משרץ וה"פ צריכה מחשבה לטמא טומאת עצמה ולקבל טומאה משרץ אינה צריכה שום הכשר לכך פירש"י בלי מחשבה אינה מקבל' טומאה אפי' משרץ ואעפ"כ אם חישב עליה אינה צריכה הכשר וקשה שפיר וק"ל :

# דף קכו

ע"ב ברש"י בד"ה מאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא אע"ג דלא השריץ וז"ל דאשמעינן דלא תימא ר' יהודה בעפר אלא בהשריץ על פני כולו דהכי מסתבר' לי' דלקמן תניא כל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה עכ"ל בזו רש"י רבים מתמיהים וכ"ל דהנה צ"ל למה אמר הש"ס מאן דמתני לה ארישא כ"ש אסיפא הלא זה ידוע לכל דעפר קיל מבשר אלא צ"ל דמסתבר' למימר איפכא בשלמא ת"ק דמטמא דוקא בבשר ולא באדמה אף שהוי' א"כ בשר מתילא אינו מטמא רק לפי מה שהוא עכשיו מתיל' אם לא השריץ על פני כולו עדיין אינו שרץ אבל ר' יהודה דמטמא בעפר מה שהוי' א"ו שרץ מסתבר' לומר דמטמא אף אי לא השריץ ע"פ כולו דמ"מ יהיה אח"כ שרץ ולפ"ז ר' יהודה מטמא אף בלא השריץ ע"פ כולו לכך אשמעינן סתם הש"ס מאן דמתני ארישא כ"ש אסיפא ומאן דמתני אסיפא אבל ברישא אע"ג דלא השריץ מחילא לכ"ע רבי יהודה אינו מטמא אלא בהשריץ ע"פ כולו אך תקשה מנ"ל להש"ס סברא זו דלמא איפכא ככ"ל לזה פירש"י דהכי מסתברא ליה מדתני לקמן כל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה וה"פ דהנה צריך ליתן טעם למה מטמא רבי יהודה באדמה דאין לומר כשמתחיל להשריץ אפי' מה שיהי' אח"כ עכבור זה בריה דהרי תניא כל מה שיש ביבשה יש בים וזה אינו בים בריה כזו שיהא חצי צורת עכבור וחצי מים ויהי' אם"כ מזה שני מיני עכבור דמיא מגיד נידי ואך אמר לקמן עכבור שומע אני אפי' עכבור שבים ת"ל החולד והחולד אינו בים עכ"ל והרי אפי' בבריאת עכבור יש שאין דוגמתו בים אלא צ"ל דאינו מטמא עפר משום בריה רק משום יד או שומר ולכך תני במתני' עכבר בהדי בינת השרץ המרוקמת דמטמא משום שומר וה"ה גבי עכבור אם ינטל העפר זה לא ישריץ העכבור ולפ"ז תקשה איך א"כ יהודה אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא כל היכי דמטמא הבשר מטמא הבשר שכנגדו הלא בשר שרץ שיעורא לטמא בכעדש' וקי"ל לעיל אין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול אלא מוכח דר' יהודה אינו מטמא אלא בהשריץ על פני כולו ובהשריץ על פני כולו מסתמא יש בו כפול מחילא לכך מסתברא להש"ס דר"י אינו מטמא באדמה אלא בהשריץ על פני כולו ודו"ק :

# דף קלח

ע"א וכמה הוא נותן לו ראשית הגז משקל ה' סלעים כדי לעשות בגד קטן מה"מ אמר ר"י בן לוי אמר קרא לעמוד ולשרת דבר הראוי לשירות מאי ניהו אבנט ואימא מעיל ומשני תפסת מרובה לא תפסת ואימא כיפה של צמר דתניא כיפה של צמר היתה מונחת בראש כ"ג ועליה ציץ נתון ומשני א"ק הוא ובניו דבר השוה לאהרן ולבניו והקשה הרב מ' ליזר מקוניץ ז"ל למה לא משני לעיל דבר השוה לאהרן ולבניו וכ"ל דלא קשה מידי דהנה אמר לעיל רב ושמואל מוקי מתניתין בישראל שיש לו גיזין הרבה ומבקש לחלק לכהנים אמרינן ליה לא תבכר מכל חד מה' סלעים מחילא אף שנותן לאחד יותר מ"מ הוא שוה בכל דבכלל מרובה מועט מחילא אם הוא נותן כדי מעיל אף שהו' הרבה לכהן הדיוט מ"מ שוה הוא לאהרן ובניו דמועט בכלל מרובה הוא וכן פירש"י בד"ה תפסת מרובה דבר השוה לאהרן היינו שיכו להיות ממנו לכ"ג ולכהן הדיוט ולכך לא משני לעיל בעינן דבר השוה דאכתי שוה הוא אבל כיפה אינו שוה לכהן הדיוט וק"ל . והרב ז"ל תי' דבלא"ה מוכח לומר תפסת כו' דא"כ תקשה דלמא מכנסים :

# דף קמב

לא יטול אם על בנים אפילו לטהר את המצורע ומה מצוה קלה שהיא כאיסר אמרה התור' והארכת ימים ק"ו על מצות חמורות שבתורה ונראה לפרש דבגמרא מקשה האי עשה והאי עשה ול"ת הוא ומשני כגון שנטלה ע"מ שלא לשלחה דכבר עבר על לאו והוה עשה ועשה ופריך ומאי אולמיה האי עשה מהאי עשה ומשני כיון דאמר מר גדול השלום שאמר הקב"ה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לעשות שלום בין איש לאשתו ומצורע אסו' באשתו וה"א ידחה עשה דמצורע לעשה דשלוחי הקן קמ"לן ויש לדקדק אם הם שווי' למה באמת לא יטול לטהר המצורע כדי לעשות שלום אלא צ"ל כדאיתא בסיפרי והובא בילקוט פ' יתרו וז"ל כ"מ שנא' בתורה אריכת ימים מכלל בן אתה שומע לאו אם עובר מקצר ימים והנה קי"ל במסכ' מנחות דלא ענשינן אעשה כ"א בעידן ריתחא מחילא על עשה דמצורע לא ענשינן ועל עשה דשלוחי' קן עונש קיצר ימי' לכך אמ' במתני' לא יטול אם על בנים לטהר את המצורע אך תקשה מנ"ל דמכלל הן אתה שומע לאו דלמא אי משלח מאריך ימים ואי אינו משלח לא מגרע ולא עונשא לזה אמר התנא דמתניתן ומה מצוה קלה כו' וקשה למה כתיב בתורה אריכות ימים בכיבוד אב ואם שהוא מצוה חמורה מאוד כדאי' במסכת קידושין גם במדרש שהיא חמורה מכל המצות הלא כ"ש הוא ממצו' שלוחי הקן אלא דאם אינו עושה מקצר ימים וה"א דוקא אם עובר על מצו' קלה עונשו קיצר ימים אבל מצוה חמורה אינו עונש קיצר ימים דאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו לכך כתיב במצו' חמורה אריכת ימים דמכלל בן אתה שומע לאו מחילא מוכח שפיר מכלל הן אתה שומע לאו והוה עשה דשלוחי הקן כמו עשה דפסח שיש בו כרת ולכך דחי לשאר עשה כדאיתא במסכת פסחים גבי עשה דהשלמה דדחי עשה דפסח לעשה דהשלמה ודוק . ולפ"ז מתורץ מה דקי"ל דעשה דמצורע דחי ל"ת ועשה דנזיר כדאית' במס' נזיר דף כ"ח ולמה לא דחי עשה דשלוחי הקן אלא ככ"ל דהוה כמו עשה שיש בה כרת :

**עוד** אפשר לומר דהנה יש לדקדק בקרא דכתי' גבי כיבוד אריכ' ימים תחלה ואח"כ הטבה ובשלוחי הקן כתיב למען ייטב לך והארכ' ימ'

וכ"ל

וצ"ל ע"פ דאיתא כרבינו בחיי וז"ל מה דכתיב בכיבוד אב ואם אריכת ימים והטבה קאי לעולם הבא ולכך כתיב על האדמה הידוע שהיא ארץ עליונה שהיא שכר עוה"ב ואריכת ימי' והטבה דכתיבא בשלוחי הקן קאי בעוה"ז ומשו"ה לכך כתיב בכיבוד אריכת ימי' תחלה שאם יעמוד בתחיית המתים תיבטח שימי' לעולם כדאי' בגמ' מתים שעתיד הקב"ה להחיותן אינן חוזרי' לעפרן ממילא כשיעמוד בתה"מ יהא מובטח שיחיה לעולם ולכך יהא נודע אריכת ימים תחלה ואח"כ ההטבה אבל בעוה"ז ההטבה היא תחלה דאריכת ימים לא נודע עד שיאריך ימים והטבה נודעת קודם לכך כתיב בשלוחי הקן הטבה תחלה ולפ"ז נ"כ מתורץ מה דלא חשיב התנא שלוחי הקן באילו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעוה"ז וקרן קיימת לעוה"ב ואיתא במדרש פרש' כי תצא רבנן אמרי אם אירע לך מצוה זו פעם שני' לא תאמר כבר יצאתי ידי חובתי אלא כל זמן שת אירע לך אתה צריך לקיימה לכך כתיב שלח תשלח ויש לדקדק למה דקאמר כשתצוה זו יאמר כבר קיימתי אותה אלא לפי שמתן שכרה בצידה אריכת ימים יאמר כבר יהי' לי אריכת ימים והנה זו הסברא אי אמרי' דקאי אריכת בעוה"ב ומתים שעתידין להחיותן אינן חוזרין לעפרן אתיא שפיר אבל אי אמרינן דקאי בעוה"ז קשה ל"ל קרא שלח תשלח מהיכי תיתי לא יקיים פעם שנית שיאריכו ימיו יותר והנה איתא שם בגמ' מה"מ דלא יטול אפי' לטהר המצורע דכתי' שלח תשלח אפי' לדבר מצוה וזה פירש המתני' הנ"ל דתנא לא יטול אם על בנים אפילו לטהר המצורע דכתיב שלח תשלח אך תאמר דלמא כדעת המדרש הנ"ל דאתי' קרא שלח תשלח שלא יאמר כבר קיימתי מצוה זו לזה מביא התנא ראי' דא"א לומר כן דהרי קשה מה מצוה קלה שהיא כאיסר ק"ו למצות חמורו' ול"ל אריכת ימי' גבי כיבוד אלא דאריכ' ימים גבי שילוחי הקן קאי בעוה"ז ואריכת ימי' גבי כיבוד קאי בעוה"ב ממילא אין לומר קרא שלח תשלח אתיא שישלח כמה פעמים דמהיכי תיתי לא ישלח כמה פעמים אלא קרא שלח תשלח אתי' אפי' לדבר מצוה ודו"ק:

**עוד** אפשר לומר בקיצור דאם הוא קיצר ימים אם לא ישלח מהיכי תיתי יאמר כבר קיימתי מצוה זו דהרי אם לא ישלח יאבד שכרו מפעם ראשון וזה מוכח דקיצר ימי' מתה דכתי' אריכת ימי' בכיבוד והרי ק"ו הוא אלא כנ"ל באיפן ראשון דאם אינן משלח מקצר ימי' ממילא מוכח דקרא שלח תשלח קאי אפי' לדבר מצוה וק"ל:

## מסכת עירובין

**דף ח** ע"ב ברש"י בד"ה אחד כהן ואח' לוי ואח' ישראל וכו' ה"פ דהנה ק"ל שנים שאכלו וכא א' מן השוק אפי' לא אכל עמהם רק שתה מעט מצטרף לזימון וכן אי' במסכ' ברכות דף מ"ז ע"א ואיתא במסכ' יבמות דף פ"ה ע"ב דר"מ סבר מעשר אסור לזרים וסתם מתני' ר"מ היא והשתא אתי שפיר דקשה מאי ארי' משום דשרי כהן לאכול עמהם לכך מצטרפי' הלא אף אי לא אכל עמהם כלל מצטרף א' עם שנים שאכלו ביחד לכך פירש"י אחד כהן וא' לוי וא' ישראל ממילא ישראל אסור לאכול ג"כ עם לוי כר"מ הנ"ל ולכך איצטריך טעמא הואיל דשרי להם לאכול עם ישראל אף דישראל אסור לאכול עמהם מצטרפים וק"ל:

**דף יא** ע"ב בעי רבי אבין עולת נדבות ציבור טעונה שירה או אינה טעונה שירה ת"ש ויאמר חזקיה להעלות העולה על המזבח ובעת החל העולה החל שיר ה' והחצוצרות ע"י כלי שיר דוד מלך ישראל האי שירה מאי עבידתא אלימא דעולת חובה ל"ל אמלוכי אלא לאו דעולת נדבה ופירש"י מדכתיב ויאמר חזקיה משמע שהיה נמלך א"ל רמי בריה דרב ייבא כבש הבא עם העומר קמיבעי' ליה מי חבע ר"ח בזמנו דליקריב אולא פירש"י דהוא עולת חובה בי"ו בניסן גבי דהאי מעשה כתיב התם ביום י"ו בחודש הראשון ויאמר חזקיהו וכו' ומקשים התוס' בד"ה כבש הבא עם העומר וז"ל עובדא תימא מאי ס"ד דהא אתמול הקריבו מספקן אמאי לא איתלך אלא ממוסף די"ו בניסן עכ"ל ע"כ"עד לתרץ דהנה יש לדקדק עוד הלא קי"ל החודש הזה לכם אפי' מוטעים אלא ה"פ דחזקיה היה יודע שיגיע זמן ר"ח ביום ל' אחר ר"ח אדר אך לא ידע שמא לא באו עדים בו ביום והוצרכו לקבוע ביום ל"א והיה מסופק באיזה יום הוא י"ו לחודש ממילא על מוספין של יום ראשון דפסח לא הוצרך לשאל לב"ד מתי קבעו דאפשר לסבי' על תנאי דאם היו' י"ט שפיר ואם לאו יהי' נדבה דהא בלא"ה הביא עולת הרב'גם אבל עבור הצבור כדאי' שם בד"ה מאמ"ב כבש הבא עם העומר דאי' במס' מנחות דף פ"ט ת"ר ומנחתו שני עשרוני' לימד על כבש הבא עם העומר שמנחתו כפולה יכול כשם שמנחתו כפולה כך יינו ושמנו כפול ת"ל ונסכו כל נסכיו לא יהיו אלא רביעית ממילא בזה לא היה אפשר להתנות דעשרון הנוסף הבא עם הכבש אינו נאכל וכולו כליל דמנחת בהמה אינה נאכלת ומנחת נדבה נקמצת ושריים לכהנים גם אם היא נדבה הוה איסור שמנה שהיא פסול ומה דלא שאל על העומר אפשר שלא היה בעת ההוא תבואה חדשה דאין מביאין עומר מן הישן ואיתא במתני' כבש אינו מעכב את העומר ועומר אינו מעכב את הכבש דאע"פ שאין עומר קרב כבש בי"ו בניסן ודו"ק:

**דף טו** במהרש"א ז"ל בחידושי אגדות וז"ל עיין בתוס' באורך וזה שכתב הרמב"ם ז"ל שהים חלק לי"ב קרעים וסיה כמו קשת עכ"ל ואפש' לומר דה"פ דהנה צריך ליתן טעם למה נחלק הים לי"ב קרעים דוקא ואין לומר כמנין השבטים דמה ענין זה לזה גם קשה הלא היו י"ג שבטים אלא היינו טעמא דהנה יש להקשו' שוד שלא הקב"ה ממעט בנס מה דאפשר ולמה נחלק לי"ב קרעים הלא די בקרע אחד אלא צ"ל מה דנחלק לי"ב קרעים היה להקטין הנס דהנה מחנה ישראל היתה תלתא פרסה אורך ופרסה רוחב כדאי' בירושלמי בקור' היו מהלכי' ובת"י פ' בהעלותך והנה הים לא חזר לאיתנו עד שעלה אחרון שבישראל ממילא אם היה נחלק לקרע אחד והו ישראל הולכים כדרכן ולא היה חוזר לאיתנו עד מהלך ג' פרסאות ועכשיו שנחלק לי"ב קרעים נחלקו ישראל ג"כ לי"ב חלקים וחזר היה לאיתנו אחר שיעור כדי מהלך מיל אך תקשה לפ"ז היה לחלוק יותר מי"ב קרעים שיחזר לאיתנו קודם הילוך מיל וצ"ל דאי' במד' פ' במדבר פ"ב וז"ל מהו מנגד א"ר יצחק מיל ומניין דההו' מנגד מיל כתי' הכא מנגד וכתיב להלן ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת מה להלן מיל אף כאן מיל ומנין דהאי מנגד האמור בהגר מיל כתיב הכא רחוק וכתיב להלן אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה והנה כתיב ויסע עמוד הענן מפניהם וילך מאחריה' ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ולא קרב זה אל זה ממילא היה הענן מרחיק את המצרים מישראל מיל כשיעו' מטחוי קשת שלא יורו חצים למחנה ישראל והנה לא היה יכול הים לחזור לאיתנו עד שבאו המצריים אל הים ממילא בלא"ה היה צריך הים להיות חוץ לגבולו כדי הילוך מיל ולכך נחלק לי"ב קרעים שהיה הילוך ישראל בתוך הים מיל דכשעלו' אחרון ישראל מן הים ירדו המצרי' לתוך הים. דהמצרים לא היו רק שם מאות רכב כדאי' במ"ע ממילא מתה דנחלק הים לי"ב קרעים מוכח שלא היו המצרים רחוקים מישראל רק מיל ולפ"ז הדרי קושי' התו' לדוכתא דאין לומר כתירץ התו' שאמרו ישראל המצרים הולכים מצד אחר אצל הים והלא מיל יכול אדם לראות ובאמת הלכו המצרים אחר ישראל וצ"ל שהיה עיגול כמו קשת וכתיב והמים להם חומה מימינם ומשמאלם ולכך לא יכלו לראות אם הולכים המצרים אחריהם אם לאו וזה פי' הרמב"ם ז"ל מתה דנחלק לי"ב קרעים מוכח שהיה כמו קשת וזה ופשר כוונת מהרש"א דמכח תירץ התוס' יובן מה שכתב הרמב"ם ז"ל ודוק:

**דף כב** שמים קאמרת הו שלשים קאמרת כר"מ או כר"י לפי פשוטו ה"פ שאמר לו מה קאמרת הלא אתה אומר שמים בשלמא אי אמרת שלשים אפשר כר"מ וכן אית' סוגיא זו במסכת בבא מציעא גבי בעלה מגרשה וק"ל:

**דף כג** ע"ב בתוס' בד"ה לוקח מהו תימא לר' וכו' ה"פ דהנה לפי התו' שם בעמוד א' משמע שאין ב"ד כוקקין לגרש את אשתו אלא א"כ ידור הנאה כדי לידע ערמותו וכן משמע פשטא דמתני' והנה בהאי מעשה כבר גירש את אשתו ממילא אין לומר אם לא ירצה לידור הנאה בשביל זה לא תגבה האשה כתובתה הלא לא קנסינן לה כדאי' בתו' בע"א הנ"ל וזה קושי' התו' מה היתה השאלה לר"פ הרי כבר גירש וכי לא ידע דאשה גובה כתובתה מן הלקוחות גם קשה למה אמר ר"פ דאינה גובה דלפי תשובתו משמע שלא תגבה כתובת' ומתרצי' התוס' מאחר דמיד כשמכר נכסיו גירשה ומסתמ' היה דמי מכירת נכסיו בידו והיא קבלה מתנו גט בלא כתובתה הי' חושש ר"פ דאשה ידעה מזו הקנוניא אבל אם הוה מגרשה זמן רב אחר מכירת הנכסים היתה גובה כתובתה מן הלקוחות דאפשר לא היה לו מעות בעין ולכך לקחה ממנו גט בלא כתובה ואינה יודעת מקנוניא וק"ל:

## מסכת בכורות

**דף ב** ע"א ברש"י והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי כו' ה"פ ע"פ דאי' בדף י"ב דמותר ליתכור לכתחילה מפני חשש תקלה ממילא זה שנותן לנוי בקבלה יש לו התנצלות לומר שלא רצה הגוי לקנות והיה ירא מחשש תקלה ולכך נתן לגוי בקבלה ואין לומר לו למה לא נתן לגוי במתנ' לפי דאסור ליתן לעכו"ם מתנה חנם לא תחנם אפ"ה קונסין אותו בשביל שלא חש לדברי חכמי' שאסרו ליתן בקבל' ולכך אמר בגמ' אע"פ שאינו רשאי. דלא קאי שאינו רשאי על ליתן בקבלה דא"כ מאי אע"פ הלא בשביל שאינו רשאי בדין הוא לקנסו לכך פירש"י דאע"פ קאי אע"פ שאינו רשאי ליתן מתנת חנם לעכו"ם כנ"ל ודוק:

**דף ג** ע"א ברש"י בד"ה או לאו דוקא כו' ה"פ דקשה מהיכי תיתי לומר דלאו דוקא הוא אלא מדפריה ר"ל לשון הברייתא ואמר בהמה גסה ובברייתא' תנא בהמה סתם ובהמה גסה אמירה מבהמת' דקה ויש עוד איסור שעובד בה בשבת כדאי' בגמ' מתילא כ"ל או מתני' לאו דוקא או ר"ל לאו דוקא ואם נאמר ברייתא'דוקא מתני'בהמה גסה דיתיר' לאו דוק'וצריך יותר ואם נאמר דר"ל דוקא ברייתא'לאו דוקא לפמ"ש וק"ל :

**דף ח** א"ל קיסר לר"י בן חנני' כמה לבהמה מיעבר ומוליד א"ל לו'ש:ין והא סבי דבי אתונא'ארבעיה ואוליד לתלת הנהו מעוברין הוו מעיקרא ד' שנין והא מתמהי שמוסי איניהו כמי מתמהי כאדם והא מכימין אינון אכן מכיתך תנייהו אי מכימת זיל זכינהו ואייתינהו לי א"ל כמה הוו ששים גברי א"ל עביד לי ספינתא דס' בתי וכל בית'ודי בה ס' בסתרקי עבד ליה כי מטא להתם על לבי טבחא אשכחי'להוא גברא דקא עביד סיותא א"ל רישא אית לך לזבוני א"ל אין א"ל ריש'בכמה א"ל בפלגא דזוזא יהב ליה לסוף א"ל הב לי רישך יהב ליה חד רישא דחיות'א"ל אנא רישא דסיות'אמרי לך אנא רישך אמרי לך א"ל אי בעית דאיסבקך סגי אחוי לי פיתחא דבי אתונא א"ל מיסתפינ'דכל דמחוי להו קטלי ליה א"ל דרי כרוכא דקני וכי מטית להתם זקפיה כמאן דקא מתפח אזל אשכח דרבנאי מגואי ודרבנאי מברא' דאי חזי כרעא דעיילי קטלי להו לברא' ודנפקא קטלי להו לגואי אפכיה לסנדליה קטלי להו לגואי אפכיה לסנדלי'קטלינהו לכולהו אזל אשכח ינוקא מלעיל וסבי מתתאי אמר אי יהיבנ'שלמא להני קטלי לי הני סברי אנן עדיפינן דיתבינן לעיל ואינהו לתחת אי יהיבנא להני קטלי לי הני סברי אנן עדיפנן דאנן קשישי ואינהו דרדקי א"ל שלמא לכו אמרו ליה מאי עבידתך א"ל חכימ'דיהודאי אנא ואתאי למיגמר חכמה מנייכו אמרי ליה א"ה ניבעי מנך מילת' א"ל לחוי אי זכיתו לי כל דבעיתו עבידו בי ואי זכינא לכו אכלו כהמא גביה דידי בספינתא אמרי האי גברא דאזיל בעי איתתא ולא יהבי ליה מאי חזי דאזיל להיכא דמדלי מיניה שקל סיכתא דצה לתתאי לא עאל דלי דצה לעיל עאל אמר האי כמי מתרמיא ליה בת מוליה גברא דאוזיף וטריף מאי חזי דהדר אוזיף אמר להו זיל גברא לאגמא קטיל קמא טונא ולא מצי ביה קטל ומנח עליה עד דמיתרמי ליה איכבי דמידלי לי'איתא לן מילי דכדיבי אמר לאו הוה לן כודניתא ויליד והוה תלי'ליה פיתקא וכתיב ביה דמסיק בבי אבא מאה אלפא אזי אמרו ליה וכודניית'מי ילדה אמר להו כי לינהו מילי דכדיבי מילא'כי סריא במאי מלחי ליה בסילתא דכודנת' ומי איכא סוליתא לכודנת'ומילא'מי סריא בני לן ביתא באוירא דעלמ' א' שם ותלא בין שמיא לארעא אמר להו אסיקו לי ליבני וטינא מהתם אמרי מי איכא דמצי לאסוקי התם אמר ומי איכא דמצי למיבני ביתא בין שמיא לארעא אמרי לי'מציעתי'דעלמא היכ'זקפה לאצבעתיה אמר להו הכא אמרו ליה מי יימר אמר אייתי אשלי ומשחו אמרו ליה אית לן בירא בדברא עיילי'למתא אייתי פארי שדא להו אמר להו איפסילו לי חבלי דפארי ואעיילו אמרי לי'ומי איכא דמפס'חבל מפארי אמר להו מי איכא דמייתי בירא מדברא למתא אית לן ריחיא דתבירא מייטה שקל פיסקא מינה שדא להו אמר להו כרכו לי מינה גרדי ואקטייה אמרי ומי איכ'דיכיל למכרך גרדי מרחייא אמ'להו ומי איכא דחייטי ריחייא מיסרא דסכיני במאי קטלי ליה בקרנא דחמרא ומי איכא קרנא לחמרא ומיסרא דסכיני מי הוייא אייתי ליה תרתי ביעי א"ל הי זונתא חיורת'והי זונתא אוכמתי אייתי אינהו תרי גביני א"ל הי דעיזי'חורת'והי דעיזי'אוכמתי א"ל ורביכא דמיית בביעתיה בהי כפתא רוחיה אמר להו בהיינו דעאיל א"ל אחוי לן מנא דלא שוי למכלי' אייתי בודיא פשטוה לא הוה עייל בתרעא את'להו אייתו מרא סתרו היינו מנא דלא שווי'ליה אייתינהו כל חד וחד כי חזי שיתין בסתרקי סבר כולהו חבראי להכא אתו א"ל לספינה שרי ספינתך כהדי דאתי אייתי עפר מעפרייהו כי מטי לבי בליעי אית בי תלת בילמין חד מטי ידיה ארישא וחד מטי אליביה ובתרא דכולהו מחוי בידיה לאחוריה שקל כוזא דמיא מבי בליעי כי אתא אוקמינהו קמי קיסר ומזינהו דהוה מעגו א"ל לאו הני נינהו שקל מעפרייהו שדא עלייהו אקשו לאפי מלכא א"ל כל דבעית עביד להון אייתו הנהו מיא דאתי מבי בליעי שדנהו בת יגרא אמר להו מליוה להאי ואיזילו לכו מלו שדו ביקתא קמתא הוה קא בלע להו מלו יעד דשמוט כתפייהו יכלי ואזול והנה מה לי להאריך בדיקדוקים כבר קדמני הגאון מהר"שא ז"ל ומי יבא אחר המלך ולע"ד נראה לפרשה כפי אשר יורני ה' ·

**שאלה** ראשונה האי גברא דאזיל בעי איתתא ולא יהיב לי'מאי חזי דאזיל להיכי דמידלי מיניה שקל סיכתא וכו' ה"פ דעכשיו בגלות אנו יושבי'תחת האומות והאומו'יושבי'תחת המזל מתילא האומות שהם יושבי'תחת המזל מושלי'עלינו ואנו אין לנו חלק אפי'במזל כמו האומו'וזה ששאלו לר"י איך אתם אומרי'שתהיו לעתיד מיד למעלה מן כל המזלו'וכלא אפילו המזל עדיין לא ניתן לכם מכ"ש שלא תהי'לכם היכי דתידלי למעלה מן המזל והשיב להם ר"י לפי שאין לנו חלק במזלו' כדכתי'לא כאלה חלק יעקב ולכך כשאין לנו זכות להיות בתקות'למעלה מן המזל צריכי' אנו להיות למטה מן המזל ולכך נטל סיכתא היכי שהיה נקב הי'יכול להיות שם אפילו למעלה ולמטה לא היה יכול להיות שלא היה לו מקום שם שאין שם מקומו וק"ל:

**שאלה** השניה האי גברא דיזיף ולא פרע ה"פ דר"י סבר כפ'חלק דאף אם אין עושי'תשובה כנאלי'בדור שכולו חייב וזה ששאלו איך אפש'אם לא פרע מה שהי'חייב שילוו לו עוד והשיב ר'יהושע גברא אזיל לאגמא וקטיל עוד וכשרואה אדונו דא"א שישא העבד בעצמו המשא שוכר לו אנשי'שישאו הקני'כך כשירא' הק"בה שכולם חייבי'שא"א להם שיפדו בזכות עצמו מחמת גודל העונו'יפדה אותם למענו כדכתי' למעני אעשה וכן היה במצרים שרא' הק"בה שישקעו בנ' שערי טומא' פדה אותם קודם זמן הקץ וכן אי' בילקוט ישעי' ע"פ אשר הלך חשכי'ואין נוגה לו יבטח בשם אלהיו שהק"בה שואל אם יש צדיקים ואמרו הולכים חשכים אמר הק"בה מאחר שאין צדיקים יבטח בי וק"ל :

**שאלה** ג' אימא לן מילי דכדיבא וכו' ה"פ דאי'במדרש פ'תולדו' ויקרא שמו עשו שא שוא שבראתי בעולמי וזה ששאלו אימא לן מאי מילי דכדיבא אית גבן דשוא ושקר אמת היא כדאי' באבן עזרא פ' ואתחנן ובפ' יתרו והשיב להם ר"י זה הוא שוא שאתם מתגאים בשביל שכיבד עשו את הוריו גם מתגאי'במה שהורים לכם יצחק הרכב כדאי'במדרש ע"פ ויבא אדום לקראתו ביד חזקה שאמר אתם מתגאי' במה שהורים לכם אביכם וכו' וקצת מבני עשו הם ממזרים כדאי'במס' כ"ב לא בא הכתוב אלא לגלות ממזרי' שביניהם ולכך אמר ר"י פרידה דפרידה ממזרי'היא כן אתם בני עשו שאתם אומרים דמסיק בביה אבא אלפא זוזי שיש לנו חוב מאבינו אלף זהו' והרי אתם ממזרים וממזר אינו נחשב לבן אמרו לו וכודנייתא מי ילדה דהרי לכך איננה מולידה שהיא ממזרת ואנו מולידי'אמר להם א"כ הא מילי דכדיבא פי' א"כ זהו בעצמו השוא שבדין הוא שלא תולידו ומולידין ומרבי'ממזרים וק"ל :

**שאלה** ד' מילחא כי סרי'במאי מלחי ליה ה"פ דאי'בגמ'נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורי' מה מלח ממתק את הבשר כך יסורי'ממרקי'את העונות ואי'בגמ' כי ה'הונה יכול על מגן ת"ל על רוב פשעיה וה"פ דהנה אין מצערים על צרה שעברה כדמצינו בדוד בשמת הולד וזה שאמר יכול על מגן אנו מתאבלין עכשיו על החורבן וזה אמ'על רוב פשעיה דמכות הגלו'מתרבו פשעי'בכל יום כדכתי'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם וזה ששאלו הלא מכות היסורי'אתם מוסיפי' סרה ולכך אין לכם תקנה לעולם ע"י הגלות והשיב להם ע"פ דאי'בגמ'בפרק חלק מעמיד להם מלך קשה כהמן שאף אם ירצו להתערב בגוי'אינו מניח אותם ואיתא בגמ'באגג מלך עמלק כתיב וישסף שמואל את אגג מלמד שסרסו והוא'כמו פרידה שאינה מולידת דמי שאינו מוליד נקרא פרידה כמו גבי אברהם פרידה עקרה וכן אי'במ'ב"ב פרידה עקרה כמאי פרע לי גבי מנוח ושליתו היוצאת ממנו רמז להמן שהמזי' את ישראל למיטב כדאי'במ'מגילה גדולה הסרת טבעת יותר מת"ח נביאי' שהם לא החזירו את ישראל למוטב והמן החזירם למוטב גם אפשר לומר דנקרא המן פרידה שבא מבני עשו וכן פירש"י בפ'תבא בשליתה בנים קטנים והמן הי'שפיל אנשים בתחילה וק"ל :

**שאלה** ה' בני לן ביתא באוירא דעלמא ה"פ דאי'בזוהר גוי אחד שאל לר"א כתי'גדול יהי'הבי'האחרון מן הראשון דמשמע שלא יהיו יותר משני בתי מקדשין והשיב לו דזה קאי כולו לעתיד שיהיו שני בתי מקדשים א' למעלה וא' למטה וע"ז אמר גדול יהי'כבוד הבית שיעמוד באויר מזה שיעמוד על הארץ וזה ששאלו איך אפשר שיעמוד בית באויר אלא דקאי על בתי מקדשי'שסבר חרבו וא"ר יהושע שם ותלי' בין שמיא לארעא והראה שאפשר לעמוד באויר ע"י שם אמרו ליה ומי איכא וכו'דא"א לעשו'זה אמר להם לכך הוא קשה בעיניכם שיעמוד בית באויר ועכשיו שאתם רואים דאפשר על ידי שם ולעתיד יבנה הק"בה המקדש בעצמו וק"ל ·

**שאלה** ו' אמרו לי'מציעות'דעלמא היכי וכו' ה"פ דלכך אסור לנו להקריב קרבנו'רק בירושלי'דשם אמצע העול'ומשם השפע יורד ע"י הקרבנו'ומשם ניזוני'כל העול' ושאלו לר"י עכשיו שבטלו הקרבנות ואעפ"כ יש לנו שפע היכן עכשיו אמצע העולם שהשפע יורד משם והשיב להם ר' יהושע העכשיו היא תפלה במקום קרבן דאי'בזוהר דאסור לזקוף אצבעותיו רק בתפלה ולכך זקף כל אצבעותיו וק"ל :

**שאלה** שביעית אית לן בירא בדברא עיילי'למתא אייתי פארי שדילהו אמר איפסלו חבלי דפארי ה"פ דהנה עשו נקרא איש שדה ואי' בירמי'שאמר הש"י אותי עזבו באר מים חיים לחצוב להם בורות נשברים דבור של קליפות נקרא בור בשדה דאיכה של בנין וכשהשכינה בגלות מרומז נ"כ באר בשדה והנה ב' עדרי צאן וגללו את האבן כידוע לי"ח גם אי' בספר נזר הקודש פ' נח מה שרצו אנשי דור הפלגה

שפלנה לבעת עיר ומגדל שרצו להכניס הכור שלהם לעיר וזה שאמרו אי אפשר שיגיירו עצמן כל הגוים ויהי' נ"כ כור שלהן בעיר והשיב להם ר"י שזה א"א שהם נמשלי' לסוסים כדאי' בגמ' המון והדגן מדייני זה עם זה וסיבי' א"א להתאחד ואי' במ' שאמר להם הש"י בשעת קבלת התורה אני אחד וישראל הם אחד לכך נאה לישראל שאהי' להם לאלקים וק"ל :

## שאלה
מ' אית לן רמיא דתביר' מייתי שקיל פיסקא פ' מול אמר להו כרכו לי מגה נרדי ואמייטה ה"פ דהנה נגא והוד נקרא' רחיים שמותקי' מן לצדיקי' ושל הקליפו' נקרא שבורי' כדכתי' בירות נשברי' ושאלו במה נתקן עכשיו הרחיים שלהם שהשפע אצלם ואיך קראן הכתוב נשברי' והשיב להם ר"י מה שעכשיו השפע אצלם הוא נ"כ בשביל ישראל שנמשלו לחול כדכתיב שמני נוטרה את הכרמי' מי גרם לי שאהי' נוטרה את הכרמי' של א"ה בשביל כרמי שלי לא נטרתי שבשביל ישראל באה השפע לא"ה וכן אי' במ' איכ' ששאל במאי חייטה לי' והשיב עם מול :

## שאלה
ע' מערי דסכיני במאי קטלי לי' אמר להו בקרני דחמרי ה"פ דאי' במדרש פ' דברי' ביקש דוד להחריב את רומה ולזה אמר מי יובלני עיר מצור מי נחני עד אדום מי שעזר לי להחריב את אדום יעזר לי להחריב רומה א"ל הק"בה צריך הוא לרדות בו את עולמי והנה הברכ' של עשו היא החרב וזה ששאלו את ר"י מערי דסכיני' זה חיל של אדום במאי קטלי לי' שהק"בה הניח אותם לרדות עולמו אם הם חוטאי' מי יקטול אותם אמר להם ר"י בקרנא דחמרי דאי' במ' וישלח ותמו אל תפק אילו אכשים בדברי' שקם ישמעלי' שאדומי' מתייראי' מהם והנה ישמעל נקרא חמור דכתיב שבו לכם פה עם החמור וכן אי' בזוהר בכמה דוכת' ואי' באבן עזרא בספר דניאל י' קרנות מינ' יקומון קאי על ישמעל שהם י' מלכות גם אי' במ' דמלכות נקרא קרן וזה השיב להם ר"י במלכות של ישמעלים וכן אי' במ' שבת דף קנ"ג ע"ב אמר אביי חרבא דאושכפי פירש"י שכין של רצענ' וק"ל :

## שאלה
ו' אייתי לי' תרתי בניכה הי דעיזא חיורתא והי דעיזא אוכמתא אייתי איהו תרתי ביעי הי זונתו חיורתא והי זונתא אוכמתי ה"פ דאי' במ' פ' וישב שאת יוסף לאדונתו אלב עזי' שחורו' ואלב עזי' לבנות איזה מהם טוב ה"פ למה אתה מתאוה לי הלא יש לך בעל גם אי' דאתרה מטרוניתא לר' יוסי אפשר ייסף שהי' בן י"ז שני' וכו' וזה ששאלו אילו המיני' ג"כ מסתמא לא היתה אשת פוטיפר מתאוה לו אלא שהאמת הי' עמה והשיב להם ר"י דזה המשל אינו דומה רק למה הוא דומה לשני ביעי דביצה שהיא מתרגנולת שחורה נולד ממנה אפרוח שחור ותלבינה לבן ולכך היתה מתאוה ליוסף להעמיד ממנו בן כמותו דהאב מוכה את בנו בה' דברים וכן אי' במ' למה נסמכה פ' יהודה ותמר לפ' אשת פוטיפר מה זו לשם שמים אף זו לש"ש שנתכונה להעמיד ממנו בן מתשפחת יעקב אבינו וק"ל :

## שאלה
י"א ורבינא דמיית בביעות' בהי נפקא רוחי' ה"פ דאי' במ' פ' נ"א נבי אסור אתמול אפרוח עכשיו בי' שבתחלה היה מפריח מנות ועכשיו הי' ורוע לבני לוע שלה נמצא מי שאינו עסוק במצות נקרא ביצה וזה ששאלו במי' אים במעשיו יותר ילד שעדיין אינו בכלל מצות שמת במאי נפקא רוחי' והשיב בשי דעייל פי מי שהביאו לזה העולם הוא האב דבניים קטנים מתים בעון אבותיהם וק"ל :

## עוד
אפשר לומר ששאלו מי שמת בח"ל איך יכול לצאת מתוך הקליפו' והשיב להם איך בא נשמה לזה העולם אלא שאין להם יכולת לעבב הנשמה וכן אי' במלשיך פ' ואתחנן דלכך לא רצה משה רבינו למות בח"ל שלא תלך נשמתו במקום הקליפות וגו' :

## שאלה
י"ב אמרי ליה אייתי לן מנא דלא שווי לחבליה אייתי בודי' פשטא לא הוה עייל בתרעא אמר להו אייתו' מרא סתרא ה"פ דאי' בספר הכוזר שאל מלך הכוזר את החבר ע"מ דאמר בגמ' מיום שחרב ב"ה נתמעטה פתלי' של מעלה וכי בשביל מקום קטן מקומו של ב"ה שהוא קטן מאוד לערך פמלי' של מעלה ובשביל שנחרב ב"ה החריב הק"בה פמלי' של מעלה שהיא יותר כמה מאה פעמים מב"ה והשיב לו החבר אינו הענין שהחריב הק"בה פמלי' של מעל' בשביל חורבן ב"ה רק שמקום מקדש היא שער השמים ואין מפסיק שום רקיע ולכך כשחטאו ירבה הק"בה שיבליטו הקליפו' בב"ה הוצרך לסלק שכינתו לשמי שמים וזה הוא המיעוט שמתילא נתמעטו ואי' בכתבי הא"רי מחבלת רמז לקליפה וזה ששאלו לר"י שאלת הכוזר מנא דלא שווי' לחבליה שב"ה לא שווי' מה שנתמעט בעבורו וזה א"א והשיב להם ר"י ברמז דאחבלת היינו הקליפה לא יכלה לבא לשער היינו שער השמים והוצרך הק"בה ליסתור השער וסילק שכינתו ומזה נתמעטה פמלי' של מעלה וכן איתא בזוהר למנגא קיימי רקיע בארעא דישראל :

סליק מסכת בכורות

## מסכת נידה

## דף כג
ע"א ברש"י בד"ה להכי אפגיי' רחמנא וכו' כרבנן ה"פ דהנה למדין אף אם מופנה מצד אחד כאם אין להשיב המופנה מב' צדדים למדין ואין משיבין נמצא אם יש ב' ג"ש אחת מופנה מב' צדדי' ואחת מופנה מצד א' וסותרין זו את זו מניחין המופנה מצד אחד ולמידין ג"ש המופנה מב' צדדי' מאי' ר"מ דמתני' סבר כרבנן דר' ישמעאל ומה שלא למד ר"מ מופנה מצד אחד אבל תנינים מפני שיש להשיב כדפי' רש"י אח"ז שם ולכך גרס רש"י להכי בלא ו"ו דזה שום דתירוצ' אליבא דר"מ דמתני' ואי הוה גרסי' ולהכי הוה משמע דזה קאי אר' ישמעאל ובאמת אי לא סתרי אהדדי נמרינן תרווי בין מופנה מצד א' בין מופנה מב' צדדים ואף אם יש להשיב דר"י סבר אין משיבי' אף במופנה מצד א' ולפ"ז אפשר לתרץ קושי' התו' דר"מ דמתני' סבר כרבנן דאם יש להשיב במופנה מצד אחד אין למידין והכא יש להשיב כדפירש"י שם וק"ל :

## ברמ"בם
בריש הלכות מאכלות אסורות וז"ל השסועה כאן מבהמה טהור' בין שנולד בין במעי פרה אסור והקשה עליו בכסף משנה הלא הרמ"בם ז"ל סידר הלכה זו כרב לפי מה דקי"ל הלכתא כרב באיסורא ובמס' נידה דף כ"ד אי' שם פלוגתא דרב שבר כרי' בעלמא ליתא וכי קאסר רחמנא במעי פרה ושמואל סבר בריך בעלמא איתא וכי קאסר רחמנא בעלמא אבל במעי אמה שרי' מתילא סבר רב דליתא בעלמא ואיך כתב הרמב"ם ז"ל בין שנולדה וכו' והנה נ"ל לפרש דברי הרמב"ם ז"ל דהנה אי' פלוגת' במס' בכורות דרבנן סברי גמל בן פרה מותר לעולם ור"ש סבר דוקא במעי אמו מותר אבל אם יצא לאויר העולם אסור מדכתיב גמל גמל ב' פעמים מתילא יותר מסתברא לאסור כשיצא לאויר העולם מלאסור במעי פרה ולפ"ז קשה מנ"ל לרב דקרא אתא לאסור השסוע במעי' אמו דלמא אתא קרא לאסור שיצא לאויר העול' אלא נ"ל דלאו' שנולד לא צריך קרא דנפל הוא שאינו יכול לחיות ולכך פירש"י בדברי רב וכ"ש כשנולד והנה אליבא דשמואל מתולקי' שם רש"י ור"ת דרש"י סבר מה דאמ' שמואל בריי' בעלמא איתא היינו שיש בהמות שיש לאם ולולד שני גבי' וזה הוא שסועה דאמ' רחמנא ולכך פירש"י דשמואל סבר נ"כ דשסועה הנולד מבהמה טהורה לא איצטריך קרא לאסור דנפל גמור הוא דלא מקשה מנ"ל לשמואל אם נולדה מבהמה טהורה אסורה דלמא קרא איירי דוקא שנולד מן השסוע אבל הנולד מבהמה טהורה טהור כמו גמל בן פרה לרבנן דטהור כן לכך פירש"י מה דנולד אסור לשמואל אינו מקרא רק משום נפל זה הי' לעת רש"י ור"ת סבר דאף לשמואל אינו מין בפני עצמו ומה דאם רחמנא הוא הנולד מבהמה טהורה ולכך סבר שמואל דנולד אסור ולא משום נפל דסבר שמואל דיכול לחיות ולכאורה יש להוכיח כר"ת דאית במס' חולין דף ס' גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם דבהמת טהורו מוצעת מן הטמאו' לכך פרט הכתוב בטהורו' מתילא מה דפרט הכתוב בהמת טהורות הם מותר' ושאר אסורים ולפ"ז קשה למה כתיב בתור שסועה הלא ידוע דטמא היא בשלמ' גמל וחזיר איצטריך כדאי' שם דאי לך בהמה טמאה שמפרסת פרסה רק חזיר והמולך במדבר ומצא בהמת שפיה נמוס בודק בפרסותי' וכלבד שיכיר חזיר וה"ה במעלי גרה אין לך אלא גמל וארנבת ושפן כדאי' ברש"י שם אבל שסועה למה פרט הק"בה יותר מסאר בהמת טמאו' ולפי' ר"ת ניחא מתילא' נראה דדעת הרמ"בם ז"ל כדעת ר"ת דשמואל סבר דשסוע' נולד מטהורה ומתקיי' ולכך הוצרך הכתוב לאסרו אך יהי' פלוגת' רחוקה לומר דרב סבר דאינו מתקיי' כל אפי' ז' ימים ושמואל סבר דמתקיי' לעולם לכך נראה להרמ"בם ז"ל דרב סבר בנולד לא איצטריך קרא לאסור בלא"ה משום טריפה דיתר כנטל דמי ולכך אמר בריי' בעלמא ליתא פירש שאינו מתקיים י"ב חודש כמ"ש בגמ' בריה שאין בה עצם אינו מתקיי' י"ב חודש דלאו בריי' הוא שמתקיי' י"ב חודש רק בשביל שאין בה עצם אינו מתקיים ולכך כתב הרמ"בם ז"ל שנולד' קודם לכן למעי אמו דהוא לשון לא זו אף זו פשיטא אם נולד' טריפה היא אלא אפי' במעי אמו אסירה דהתורה אסרה דאינו מינו בעולם כי שלא מבהמה טהורה וזה שאסרה התורה כ"ל במעי אמו וק"ל

## דף סא
מתשובתו של איוב נדיק אתה יודע מה היתה כלו דכתיב אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו עב"ל ני' לדקדק איך מוכח מתשובתו של הק"בה דלכך ירא משה שלא תעמוד זכותא דאברהם וכ"ל דאיתא במ' ראה החלותי תת לפניך מלמד שכפ הק"בה שרן של אומות מתילא ראה משה גם שר של עוג כפות רק שהי' מתיירא מזכות אברהם דזה לא תלי' בשר שלו ולכך השיב לו הק"בה כב נתתי אותו כשכפפתי שר שלו וקשה אם ראה משה שר שלו כפות לא היה מתיירא אלא מזכותא דאברהם דזה לא תלי' בשר שלו וק"ל

שפלגה לבנות עיר ומגדל שרצו להכניס הכור שלהם לעיר וזה שאמרו אי אפשר שיגיירו עצמן כל הגוים ויהי' ג"כ כור שלהן בעיר והשיב להם ר"י שזה א"א שהם נתשלי' לסוכים כדאי' במתי' אמון והמון מדייני זה עם זה וסיבי' א"א להת אחד ואי' במ' שאמר להם הש"י בשעת קבלת התורה אני אחד וישראל הם אחד לכך נאה לישראל שאהי' להם לאלקים וק"ל:

**שאלה** ק' אית לן רמיא דתכיר מייתי שקיל פיסקא פ' אול אמר להו כרכו לי מנה נרדי ומייתי ה"פ דהנה נכא והוד נקראי' רמיים שמותקי' מן לצדיקי' ושל הקליפו' נקרא שבורי' כדכתי' בכורות נשברי' ושאלו במה נתקן עכשיו הרמיים שלהם שהשפע אצלם ואיך קראן הכתוב נשברי' והשיב להם ר"י מה שעכשיו השפע אצלם הוא ג"כ בשביל ישראל שנמשלו לאול כדכתיב שמני נוטרה את הכרמי' מי גרם לי שאהי' נוטרה את הכרמי' של א"ה בשביל כרמי שלי לא נטרתי שבשביל ישראל באה השפע לא"ה וכן אי' במ' איכ' ששאל במאי חייטה לי' והשיב עם אול:

**שאלה** ט' מסרי דסכיני במאי קטלי לי' אמר להו בקרני דמחרי ה"פ דאי' במדרש פ' דברי' ביקש דוד להחריב את רומה ולזה אמר מי יובלני עיר מצור מי נחני עד אדום מי שעזר לי להחריב את אדום יעזר לי להחריב רומה אמ"ל הקב"ה צריך הוא לרדות בו את עולמי והנה הכרב של עשו היא החרב וזה ששאלו את ר"י מסרו דסכינ' זה חיל של אדום במאי קטלי לי' שהקב"ה הניח אותם לרדות עולמו אם סם סוף א"מי יקטול אותם אמר להם ר"י בקרנא דחמרי דאי' במ' וישלא זממו אל תפק אילו אנשים ברברי' שהם ישמעלי' שאדומי' מתייראי' מהם והנה ישמעאל נקרא חמור דכתיב שבו לכם פה עם החמור וכן אי' בזוהר ככמה דוכת' ואי' כאבן עזרא בספר דניאל י' קרנות מיני' יקומון קאי על ישמעאל שהם י' מלכות גם אי' במ' דמלכות נקרא קרן וזה השיב להם ר"י במלכות של ישמעאלים וכן אי' במ' שבת דף קכ"ג ע"ב אמר אביי חרבא דאושכפי פירש"י סכין של רצעני' וק"ל:

**שאלה** י' אייתי לי' תרתי גבינה הי דעיזא חיורתא והי לעיזא אוכמתא אייתי איהו תרתי ביעי הי זונתו חיורתא והי זונתא אוכמתי ה"פ דאי' במ' פ' וישב שאת יוסף לאדונתו אלב עוי' שחורו' ואלב עזי' לבנות איזה מהם טוב ה"פ למה אתה מתאוה לי הלאים לך בעל גם אי' דאתרה מטרוניתא לר' יוסי אפשר יוסף שהי' בן י"ו שני' וכו' וזה ששאלו אילו המיני' ג"כ מסתמא לא היתה אשת פוטיפר מתאוה לו אלא שהאמת הי' עמה והשיב להם ר"י דזה המשל אינו דומה רק למה הוא דומה לשני ביעי דביצה שהיא מתרנגולת שחורה נולד מתנה אפרוח שחור ותלבינה לבן ולכך היתה מתאוה ליוסף להעמיד ממנו בן כמותו דהאב מוכה את בנו כה' דברים וכן אי' במ' למה נסמכה פ' יהודה ותמר לפ' אשת פוטיפר מה זו לשם שמים אף זו לש"ש שנתכונה להעמיד ממנו בן מתשפחת יעקב אבינו וק"ל:

**שאלה** י"א ורבינא דמיית בביעות' בהי נפקא רוחי' ה"פ דאי' במ' פ"נ גבי אסור אתמול אפרוח עכשיו ביצ' שבתחלה היה אפרוח מנות ועכשיו הי' זרוע לבני לוט שלא נמצא מי שאינו עסוק במצות נקרא ביצה וזה ששאלו כתי' אים כמעאו יומת ילד שעדיין אינו בכלל מצות שמת במאי נפקא רוחי' והשיב בכי דעייל פי מי שהביאו לזה העולם הוא האב דבניס קטנים מתים בעון אבותיהם וק"ל:

**עוד** אפשר לומר ששאלו מי שמת בח"ל איך יכול לצאת מתוך הקליפו' והשיב להם איך בא נשמה לזה העולם אלא שאין להם יכולת לעכב הנשמה וכן אי' באלשיך פ' ואתחנן דלכך לא רצה משה רבינו למות בח"ל שלא תלך נשמתו במקום הקליפות וגו':

**שאלה** י"ב אמרי ליה אייתי לן מנא דלא שווי לחבליה אייתי כודי' פשטא לא הוה עייל בתרעא אמר להו אייתי' מרא סתרא ה"פ דאי' בספר הכוזר ששאל מלך הכוזר את החבר ע"מ לאמר בנת' מיים שחרב ב"ה נתמעטה פמלי' של מעלה וכי בשביל מקום קטן מקומו של ב"ה שהוא קטן מאוד לערך פמלי' של מעלה ובשביל שנחרב ב"ה החריב הק"בה פמלי' של מעלה שהיא יותר כמה מאה פעמים מב"ה והשיב לו החבר אינו הענין שהחריב הק"בה פמלי' של מעל' בשביל חורבן ב"ה רק שמקום מקדש היא שער השמים ואין מפסיק שום רקיע ולכך כשחטאו ירבה הק"בה שישליטו הקליפו' בב"ה שהוצרך לסלק שכינתו לשמי שמים וזה הוא המיעוט שמתילא נתמעטו ואי' בכתבי האר"י מאכלת רמז לקליפה וזה ששאלו לר"י שאלת הכוזר מה דלא שווי לחבליה שב"ה לא שווי' מה שנתמעט בעבורו וזה א"א והשיב להם ר"י ברמז דמאכלת היינו הקליפה לא יכלה לבא לשער היינו שער השמים והוצרך הק"בה ליסתור השער וסילק שכינתו ומזה נתמעטה פמלי' של מעלה וכן איתא בזוהר למגנא קיימי רקיע בארעא דישראל:

סליק מסכת בכורות

## מסכת נידה

**דף כג** ע"א ברש"י בד"ה להכי אפני' רחמנא וכו' כרבנן ה"פ דהנה למדין אף אם מופנה מצד אחד באם אין להשיב המופנה מב' צדדים למדין ואין משיבין נמצא אם יש ב' ג"ש אחת מופנה מב' צדד' ואחת מופנה מצד א' וסותרין זו את זו מניחין המופנה מצד אחר ולמידין ג"ש המופנה מב' צדדי' ומיל' ר"מ דמתני' סבר כרבנן דר' ישמעאל ומה שלא למד ר"מ מופנה מצד אחד אבל מניחים מפני שיש להשיב כדפי' רש"י את"ו שם ולכך גרס רש"י להכי בלא וי"ו דזה סיום התירוץ אליבא דר"מ דמתני' ואי הוה גרסי' ולהכי הוה משמע דזה קאי אר' ישמעאל ובאמת אי לא סתרי אהדדי גמרינן תרווי בין מופנה מצד א' בין מופנה מב' צדדים ואף אם יש להשיב דר"י סבר אין משיבי' אף במופנה מצד א' ולפ"ז אפשר לתרץ קושי' התו' דר"מ דמתני' סבר כרבנן דאם יש להשיב במופנה מצד אחד אין למידין והכא יש להשיב כדפירש"י שם וק"ל:

**ברמ"בם** בריש הלכות מאכלות אסורות וז"ל השסועה כא מבהמה טהור' בין שנולד בין במעי פרה אסיר והקשה עליו בכסף משנה הלא הרמ"בם ז"ל סידר הלכה זו כרב לפי מה דקי"ל הלכתא כרב באיסורא ובמס' נידה דף כ"ד אי' שם פלוגתא דרב סבר כרי' בעלמא ליתא וכי קאסר רחמנא במעי פרה ושמואל סבר בריה בעלמא איתא וכי קאסר רחמנא בעלמא אבל במעי אמה שרי' מתילא סבר רב דליתא בעלמא ואך כתב הרמב"ם ז"ל בין שנולדה והניח בצ"ע ונל"עד לפרש דברי הרמב"ם ז"ל דהנה אי' פלוגת' במס' בכורות דרבנן סברי גמל בן פרה מותר לעולם ור"ש סבר דוקא במעי אמו מותר אבל אם יצא לאויר העולם אסור מדכתיב גמל גמל ב' פעמים מתילא יותר מסתברא לאסור כשיצא לאויר העולם מלאסור במעי פרה ולפ"ז קשה מנ"ל לרב דקרא אתא לאסור השסוע במעי' אמו דלמ' אתא קרא לאחר שיצא לאויר העול' אלא צ"ל דלאח' ש' ולד לא צריך קרא דנפל הוא שאינו יכול לחיות ולכך פירש"י בדברי רב וכ"ש כשנולד והנה אליבא דשמואל קי' שם רש"י ור"ת דרש"י סבר מה דאמ' שמואל בר' בעלמא איתא היינו שיש בהמות שיש לאם ולולד שני גבי' וזה הוא שסועה דאמ' רחמנא ולכך פירש"י דשמואל סבר ג"כ דשסועה הנולד מבהמה טהורה לא איצטריך קרא למסר דנפל גמור הוא דלא תקשה מנ"ל לשמואל אם נולדה מבהמה טהורה אסורה דלמא קרא איירי דוקא שנולד מן השסועה אבל הנולד מבהמה טהורה טהור כמו גמל בן פרה לרבנן דטהור הוא לכך פירש"י מה דנולד אסור לשמואל אינו מקרא רק משום נפל וזה הוא לדעת רש"י ור"ת סבר דאף לשמואל אינו מין בפני עצמו ומה דאסר רחמנא הוא הנולד מבהמה טהורה ולכך סבר שמואל דנולד אסור ולא משום נפל דסבר שמואל דיכול לחיות ולכאורה יש להוכיח כר"ת דאיתא במס' חולין דף ס' גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם דבהמת טהורו' מועטות מן הטמאו' לכך פרט הכתוב בטהורו' מתילא מה דפרט הכתוב בהמת טהורות הם מותרי' ושאר אסורים ולפ"ז קשה למה כתיב בתורה שסועה הלא ידוע דטמאה הי"א בשלמ' גמל וחזיר איצטריך כדאי' שם דאין לך בהמה טמאה שמפרסת פרסה רק חזיר וההולך במדבר ומצא בהמה שפיה נמוס בודק בפרסותי' וכלבד שיכיר חזיר וה"ה במעלי גרה אין לך אלא גמל וארנבת ושפן כדאי' ברש"י שם אבל שסועה למה פרט הקב"ה יותר משאר בהמת טמאו' ולפי' ר"ת ניחא מתילי' נראה דדעת הרמ"בם ז"ל כדעת ר"ת דשמואל סבר דשסוע' נולד מטהורה ומתקיי' ולכך הוצרך הכתוב לאסרו אך יהי' פלוגתא רחוקה לומר דרב סבר דאינו מתקיי' כלל אפי' ז' ימים ושמואל סבר דמתקיי' לעולם לכך נראה להרמ"בם ז"ל דרב סבר בנולד לא איצטריך קרא לאסור בלא"ה משום טריפה דיתר כנטול דמי ולכך אמר ברי' בעלמא ליתא פירש שאינו מתקיים י"ב חודש כמ"ש בגמ' בריה שאין בה עצם אינו מתקיי' י"ב חודש דלאון ברי' הוא שמתקיי' י"ב חודש רק בשביל שאין בה עצם אינו מתקיים ולכך כתב הרמ"בם דין שנולד' קודם דין למעי אמו דהוא לאו לא זו אף זו פשיטא אם נולד' טריפה היא אלא אפי' במעי אמו אסירה דהתורה אסרה דאינו מינו בעולם רק שבא מבהמה טהורה וזה שאסרה התורה צ"ל במעי אמו וק"ל:

**דף סא** מתשובתו של איתו צדיק אתה יודע מה היתה בלבו דכתיב אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו עכ"ל ויש לדקדק איך מוכח מתשובתו של הקב"ה דלכך ירא משה שלא תעמוד לו זכותא דאברהם ונ"ל דאיתא במ' ראה החלותי תת לפניך מלמד שכפת הקב"ה שרן של אומות מתילא ראה משה גם שר של עוג כפות רק שהיה מתיירא מזכות אברהם דזה לא תלי' בשר שלו ולכך השיב לו הקב"ה כבר נתתי אותו כשכפתתי שר שלו וקשה אם ראה משה שר שלו כפות למה היה מתיירא אלא מזכותא דאברהם דזה לא תלוי בשר שלו וק"ל:

תם ונשלם ספר בית הלוי ברכו את יי